

‘ALĪ EFENDĪ’S *TĀRĪḤ-I ENGÜRÜS*
AND THE LITERARY CONTEXT
OF OTTOMAN HISTORICAL NARRATIVES

AYŞEGÜL POMAKOĞLU

BOĞAZIÇI UNIVERSITY

2020

‘ĀLĪ EFENDĪ’S *TĀRĪH-İ ENGÜRÜS*
AND THE LITERARY CONTEXT OF OTTOMAN HISTORICAL NARRATIVES

Thesis submitted to the
Institute for Graduate Studies in Social Sciences
in partial fulfillment of the requirements for the degree of

Doctor of Philosophy
in
Turkish Language and Literature

by
Ayşegül Pomakoğlu

Boğaziçi University

2020

‘ĀLĪ EFENDĪ’NİN *TĀRĪH-İ ENGÜRÜS’Ü*
VE OSMANLI TARİH ANLATILARININ EDEBÎ BAĞLAMI

Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Doktora Tezi

Ayşegül Pomakoğlu

Boğaziçi Üniversitesi

2020

DECLARATION OF ORIGINALITY

I, Ayşegül Pomakoğlu, certify that

- I am the sole author of this thesis and that I have fully acknowledged and documented in my thesis all sources of ideas and words, including digital resources, which have been produced or published by another person or institution;
- this thesis contains no material that has been submitted or accepted for a degree or diploma in any other educational institution;
- this is a true copy of the thesis approved by my advisor and thesis committee at Boğaziçi University, including final revisions required by them.

Signature.....

Date ..... 27.12.2019 .....

ABSTRACT

‘Âlî Efendi’s *Târîh-i Engürüs*

and the Literary Context of Ottoman Historical Narratives

The subject of this dissertation is *Târîh-i Engürüs*, a literary work which describes the events that took place during the Ottoman campaign on Hungary between 1593-1596. The manuscript is recorded in Revan 1302, Topkapı Palace Museum Library. It is understood from the poems in the text that the work belongs to an author who uses the penname ‘Âlî. In the Ottoman literature, the works which were based on conquests, military campaigns and victories can be named as *gazavatname*, *fetihname* or *tarih*. As a literary genre these works can be gathered under the title of “fetihname” according to their common features in terms of content, language and literary expression. *Târîh-i Engürüs* which was written in eloquent prose, is a successful example of *fetihname* genre with its use of *inşa* style and metaphors. In the first chapter of the thesis we discussed the historical and literary context of *Târîh-i Engürüs* by giving information about the political situation of the Ottoman empire at the end of 16th century and by defining the fetihname genre. In the second chapter, the persona of author ‘Âlî Efendi was discussed. Then the events in *Târîh-i Engürüs* were summarized. In the third chapter we identified the text’s literary and stylistic aspects. In the sixth chapter, the transcribed text of *Târîh-i Engürüs* was given. An alphabetical index of people and places was added at the end of the text for people who would make further research on the subject. Moreover a dictionary was compiled to make it easier for the readers to understand the text.

(See Appendix A for an extended abstract.)

ÖZET

‘Âlî Efendi’nin *Târîh-i Engürüs*’ü

ve Osmanlı Tarih Anlatılarının Edebî Bağlamı

Bu tezin konusu, Osmanlı’nın 1593-1596 yılları arasında Macaristan üzerine düzenlediği seferde yaşanan olayların anlatıldığı Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1302 numarada kayıtlı *Târîh-i Engürüs* isimli eserdir. Metindeki şiirlerden eserin ‘Âlî mahlasını kullanan bir yazara ait olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı yazınında seferleri, fetihleri ve zaferleri anlatan tarih konulu eserler “gazavatname, fetihname, tarih” gibi çeşitli adlar taşıyabilmektedir. Bir edebî tür olarak “fetihname” başlığı altında toplanabilecek bu eserler içerik, dil ve anlatım olarak kimi ortak özelliklere sahiptir. Mensur olarak kaleme alınan *Târîh-i Engürüs* girift inşa üslubu ve divan edebiyatına has mecazlı anlatımıyla başarılı bir fetihname örneğidir. Eseri ayrıntılı olarak ele aldığımız çalışmanın ilk bölümünde 16. yüzyıl sonunda Osmanlı Devleti’nin politik durumuna ve fetihname yazımına dair bilgi verilerek *Târîh-i Engürüs*’ün tarihî ve edebî bağlamı ortaya koyuldu. İkinci bölümde tezkire ve diğer biyografik kaynaklardaki bilgiler ışığında müellif ‘Âlî Efendi’nin kim olduğu tartışıldı. Ardından *Târîh-i Engürüs*’teki olay akışına yer verildi. Üçüncü bölüm metnin biçim ve içerik yönünden incelenmesine ayrıldı. İnşa üslubuyla yazılan eserin dil ve anlatım özellikleri metinden örneklerle ortaya kondu. Beşinci bölümde *Târîh-i Engürüs*’ün transkripsiyonlu metni verildi. Eseri tarihî bir kaynak olarak kullanacak araştırmacılara kolaylık sağlamak için bir özel adlar dizini hazırlandı. Ayrıca inşa bağlamında farklı anlamları kullanılan kelimelerin anlaşılabilmesi için metin sonuna bir sözlük eklendi.

CURRICULUM VITAE

NAME OF AUTHOR: Ayşegül Pomakoğlu

PLACE OF BIRTH: İstanbul, Turkey

DATE OF BIRTH: 13.11.1986

DEGREES AWARDED

PhD in Turkish Language and Literature, 2019, Boğaziçi University

MA in Turkish Language and Literature, 2013, Boğaziçi University

BA in History, 2010, Boğaziçi University

BA in Turkish Language and Literature, 2010, Boğaziçi University

AREAS OF SPECIAL INTEREST

Ottoman prose, Rewriting in Ottoman literature, Style and genre in Ottoman literature, Ottoman historical writing, Historical narratives

PROFESSIONAL EXPERIENCE

Editor Assistant, *METAFOR: The Boğaziçi University Journal of Literary Studies*, 2017-2019.

Research Assistant, Department of Turkish Language and Literature, Boğaziçi University, 2013-2019.

AWARDS AND HONORS

Highest Honor List, Boğaziçi University, 2013.

Highest Honor List, Boğaziçi University, 2010.

PUBLICATIONS

Articles:

Pomakoğlu, A. (2016). Klasik Türk Edebiyatı'ndan Bir Alegori Örneği Olarak Muidi'nin *Şem' ü Pervane* Mesnevisi. *Türklük Bilgisi Araştırmaları/ Journal of Turkish Studies*, 46, 339-353.

MA Thesis

Pomakoğlu, A. (2013). Bahârî Dîvânı: İnceleme & Metin. (Unpublished MA thesis). Boğaziçi University, İstanbul, Turkey.

Conference Proceedings:

Pomakoğlu, A. (2017). Müellifin Dilinden Bir Yeniden Yazım Öyküsü: İntizami'nin *Surname-i Hümayun*'u. In *Boğaziçi University Department of Turkish Language and Literature, Osmanlı Edebiyatında Tercüme ve Yeniden Yazım Sempozyumu, İstanbul, Turkey, March 28.*

Pomakoğlu, A. (2016). Hâmi-Yazar-Okur Bağlamında Osmanlı Sûrnâmelerinde Biçim ve Üslub. In *Second European Convention on Turkic, Ottoman and Turkish Studies (Turkologentag 2016), Germany, Hamburg, September 14-17.*

Pomakoğlu, A. (2016). Elements of Material Culture in Ottoman Military Narratives and Festive Aspect of Military Campaigns. In *Middle East History and Theory (MEHAT 2016), USA, University of Chicago, Chicago, May 6-7.*

Pomakoğlu, Ayşegül (2016). Sözle Kazanılan Zafer, Osmanlı Fetih Anlatıları. In *Boğaziçi University Department of Turkish Language and Literature, Nüket Esen Sempozyumu, İstanbul, Turkey, January 18.*

Pomakoğlu, A. (2014). Gelenek İçinde Özgün Olabilme: Klasik Dönem Osmanlı Şiirinde Yerelleşme. In *Boğaziçi University Department of Turkish Language and Literature, Yazıdan Söze Lisansüstü Sempozyumu, İstanbul, Turkey, May, 22-23.*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	xi
ÖNSÖZ	xii
BÖLÜM 1: GİRİŞ	1
1.1 Tarihsel arka plan: 16. yüzyıl sonunda Osmanlı toplumu	1
1.2 Edebî arka plan: Osmanlı edebiyatında fetihnameler	7
BÖLÜM 2: ‘ÂLÎ EFENDİ VE ESERİ <i>TÂRİH-İ ENGÜRÜS</i>	29
2.1 Eserin müellifi ‘Âlî Efendi kimdir?	29
2.2 <i>Târîh-i Engürüs</i> ’ün olay akışı	36
BÖLÜM 3: BİÇİM VE İÇERİK AÇISINDAN <i>TÂRİH-İ ENGÜRÜS</i>	65
3.1 <i>Târîh-i Engürüs</i> ’ün nesir dili	65
3.2 <i>Târîh-i Engürüs</i> ’te içerik-üslup uyumu	76
3.3 Manzum bölümler ve işlevleri	82
3.4 Anlatım unsurları: Mecaz, teşbih ve tasvirler	84
BÖLÜM 4: SONUÇ	96
BÖLÜM 5: YAZMA NÜSHANIN ÖZELLİKLERİ	101
5.1 Nüsha tavsifi	101
5.2 İmla özellikleri	103
5.3 Metin tespitinde izlenen yöntem	105
5.4 Transkripsiyon alfabesi	108
BÖLÜM 6: TRANSKRİPSİYONLU METİN	109
BÖLÜM 7: ÖZEL ADLAR DİZİNİ	247
BÖLÜM 8: SÖZLÜK	250
EK A: UZUN ÖZET	277

EK B: YAZMA NÜSHANIN TIPKIBASIMI	282
EK C: GELİBOLULU MUSTAFA ‘ÂLÎ’NİN EL YAZISI	385
EK D: <i>TÂRÎH-İ ENGÜRÜS</i> ’TEKİ NAZİM BİÇİMLERİ VE VEZİNLERİ	390
KAYNAKÇA	393

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
bk.	Bakınız
c.	cilt
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
E.A.T.	Eski Anadolu Türkçesi
Far.	Farsça
H.	Hicri
Haz.	Hazırlayan
İSAM	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi
M.	Miladi
Mac.	Macarca
mec.	Mecaz, mecazen
no.	numara
ö.	ölüm tarihi
s.	sayfa
salt.	saltanat süresi
Sl.	Slav dilleri
sy.	sayı
T.	Türkçe
v.	varak
vb.	Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi
Yun.	Yunanca

ÖNSÖZ

Tarihin edebiyatta nasıl işlendiği sorusundan yola çıkarak oluşturduğum bu tezi hazırlarken birçok kişinin yardım ve desteğini gördüm. Teşekkür etmem gereken kişilerin en başında sevgili danışmanım Doç. Dr. Zeynep Sabuncu geliyor. Osmanlı nesri üzerine ondan aldığım dersler bu çalışmanın bel kemiğini oluşturdu. *Târîh-i Engürüs*'ün transkripsiyonunu yaptığım sırada her satırı tek tek okuyarak inanılmaz bir emek ortaya koydu. Böylesine zor bir metnin altından kalkabilmeyi Zeynep Hanım'ın uzmanlığına ve desteğine borçluyum. Onun özeni ve çalışma disiplini tezi tamamlamamı sağlayan en büyük etkidir. Yüksek lisans tez danışmanlığımı yapan Prof. Dr. Fatma Büyükkarcı Yılmaz doktora sürecinde desteğini hiçbir zaman eksik etmedi. Tezin yazım aşamasını yakından takip ederek düzeltme ve kaynak önerileriyle metnin eksiklerini görmemi sağladı, dikkati ve özeni için kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır. Yüksek lisanstan beri akademik danışmanlığımı yapmanın yanı sıra birçok projede birlikte çalışma şansını yakaladığım Doç. Dr. Tülay Gençtürk Demircioğlu tezin nihai hâlini okudu ve getirdiği eleştirilerle metnin zenginleşmesini sağladı. Metin neşrine dair ondan çok şey öğrendim, bu vesileyle kendisine bir kez daha teşekkürlerimi sunuyorum. Prof. Dr. Hanife Koncu tez izleme komitemde yer almayı kabul ederek büyük bir incelik gösterdi, değerli fikir ve öneriyle bu tezin şekillenmesine katkı sağladığı için kendisine müteşekkirim. Doç. Dr. Arzu Atik tez jürimde yer almanın çok öncesinde Gelibolulu Mustafa 'Âlî hakkındaki fotokopileri benim için İSAM'dan temin ederek desteğini gösterdi ve çalışmamı hızlandırdı, dikkati ve emeği için kendisine teşekkür ediyorum. Prof. Dr. Günay Kut her zaman olduğu gibi çıkmaza düştüğümde beni geri çevirmedi, metindeki anlaşılmayan kelime ve bölümlerin çözümlenmesinde yardımını

esirgemediği ve çalışma azmiyle başlı başına bir ilham kaynağı olduğu için kendisine teşekkür ediyorum. Prof. Dr. Zehra Toska emekliye ayrıldığı için tez savunmamda yer alamadı fakat onun öğrencisi olmak büyük bir şanstı, eski edebiyata olan hevesimi kendisine borçluyum. Dr. Didem Havlioğlu çalışmalarına yurtdışında devam ettiği için tez savunmamda yer alamadı ama tez önerisi aşamasında sunduğu önerilerle çalışmamın şekillenmesine sağladığı katkı için kendisine müteşekkirim. Dr. Zeynep Oktay Uslu, Arapça kısımların telaffuzlarını ve çevirilerini kontrol etme nezaketini göstererek bana yardımcı oldu. Emegi ve zamanı için kendisine teşekkür ediyorum. Ayrıca yazma eserlerin dijital kopyalarını temin etmemi sağlayan Topkapı Sarayı Müzesi ve Süleymaniye Kütüphanesi çalışanlarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Yıllarca aynı ofisi paylaştığım Ülkü Akçay metindeki Farsça kısımların okunuş ve çevirilerini yapmama yardımcı olmanın yanı sıra kendimi kaptırıp tezimden uzaklaşmaya başladığım anlarda tekrar odaklanmamı sağlayarak çalışmama bambaşka bir destek sundu. Mesai arkadaşım Akgül Zorbay gerek sohbetleriyle motive ederek gerek okuyamadığım kısımları her defasında farklı bir gözle görmemi sağlayarak birçok bölümü çözüme kavuşturmamı sağladı. Kadim dostum Dr. Gamze Ergin Kızılcay yardım tekliflerini hiç eksik etmedi, ona ve Farsça beyitteki kelimelerin çözümlenmesine vesile olan hocası Dr. Fatemah Bahadori'ye şükranlarımı sunuyorum. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün tüm değerli hocalarına da burada anmalıyım. Onlardan çok şey öğrendim, bu tezin temelini oluşturan eleştirel düşünceyi onlara borçluyum. Tüm bunların yanı sıra hayata dair her türlü yakınmamı sabırla dinleyen ve ben kendimden umudu kestiğimde bile benden umutlarını kesmeyen cefakâr dostlarım Fatma Akman ve Aişe Handan Konar'a teşekkür ediyorum, iyi ki varsınız!

Ve son olarak ailem... Doktora tezimi yazdığım süreçte tüm dalgınlıklarına katlanan kardeşim Haluk ve eşi Meltem'e, çalıştığım konuya dair en ufak fikirleri olmasa da anlattıklarımı her defasında ilgiyle dinleyen ebeveynlerim Sevgül ve Turgay Pomakoğlu'na teşekkür etmeliyim. Sizin desteğiniz olmadan bu kadar yol alamazdım.

Osmanlı fetihnameleriyle ilk tanıştığımda yüksek lisans tezim olan *Bahârî Dîvânı* üzerine çalışıyordum. Bahârî'nin hayatını araştırırken şairin *Fetihnâme-i Üngürüs* isimli bir eseri olduğunu görmüştüm. Kanunî Sultan Süleyman'ın Macaristan'ı fethini ve Mohaç zaferini anlatan bu kısa mesnevi, tarih ve edebiyatın kesişiminde alıyordu. Klasik dönem Osmanlı düşüncesinde "hayal ve hakikatin" kurgulanışında ne gibi farklar olabileceğini gösteren bu eserler hem edebiyatın tarihselliğine hem tarihin yazınsallığına işaret etmeleri açısından ayrı bir öneme sahipler. Fetihnameler ve diğer tarihî anlatılar bugünün okurları olarak bizim Osmanlı edebiyatı ve tarihi ile kurduğumuz ilişkiyi anlatmanın yanı sıra Osmanlı'nın kendi geçmişi ve toplumuyla kurduğu ilişkiye de ışık tutuyorlar. Bizleri geçmişe bağlayan; köklerimize, kimliğimize, dünyadaki, toplumdaki hatta hayattaki yerimize dair bakış açıları sunan; gerçeğe, kurguya, sanata ve edebiyata dair düşünmemize vesile olan yolu yazıdan geçmiş ve adı yitip gitmiş tüm yazarlara selam olsun!

Ayşegül Pomakoğlu

Güzelce, Aralık 2019

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Tarihsel arka plan: 16. yüzyıl sonunda Osmanlı toplumu

1.1.1 Kuruluştan imparatorluğa: Merkezileşen toplumda “İdeal yönetici” imgesi Osmanlı küçük bir sınır beyliğinden geniş bir coğrafyaya yayılan imparatorluğa dönüşürken toplumsal ve kültürel açıdan birçok değişim geçirmiştir. Kuruluş aşamasında Osmanlılar, Orta Asya geçmişinden gelen gelenekleri, İran kültüründen adapte ettikleri ekonomik ve siyasal sistemleri, Arap mirası taşıyan din unsuruyla birleştirerek kendilerine özgü bir devlet sistemi oluşturdular (Goffman, 2014, s.29). 15. yüzyılın ortasında İstanbul’u ele geçirinca bu sisteme Bizans mirasını da eklediler. Sonuçta ortaya kökleri farklı temellere dayanan çok-kültürlü bir toplumsal yapı çıkardılar. Osmanlıların tarihsel başarısı tam da bu noktada çevresindeki medeniyetlere uyum sağlayıp, kendine mal ettiği değerleri en verimli şekilde kullanmasında yatıyordu. Devletin kuruluş aşamasında farklı kültürel arka planları olan unsurların bir arada var olması esastı yani toplumsal sistem “uzlaşma” ve “uyarlamaya” dayanan heterodoks bir yapıdaydı (Goffman, 2014, s.52).

Başlangıçta toplumun lideri beyliğin başındaki Osmanlı ailesiydi. “Osmanlı yönetici sınıfı, Osmanlı hanedanının yönetimi altındaki devletle (gönüllü ya da gönülsüz) bağlara sahip, (anadili olsun veya olmasın) Türkçe konuşan (kimileri ihtida yoluyla) Müslümanlardan oluşan bir birlikti” (Kafadar, 2010, s.5). Beylik yavaş yavaş bir devlet hâlini almasını sağlayan kurumlar geliştirdikçe birlik hâlindeki topluluk da yöneten ve yönetilen arasında farklar ortaya koyan bir yapıya büründü. İktidarın yönetici sınıf içinde dağıtıldığı klan anlayışından sultanın tek otorite olduğu daha merkezî bir yönetime geçildi.

Doğudaki fetihler, özellikle de kutsal kabul edilen Mekke ve Medine'nin Osmanlı topraklarına katılması “yeni bir çağın başlangıç noktası” oldu. Çünkü artık Osmanlı, bir sınır devleti olmaktan çıkıp İslâm halifeliği hâlini almıştı ve “Osmanlı sultanları da kendilerini artık yalnız sınırların değil, bütün İslâm dünyasının koruyucuları” saymaktaydı (İnalcık, 2003, s.39). Beylik ve kuruluş aşamasında kahramanlık ve din adına savaşan Osmanlı hükümdarı artık meşruiyetini ilahi olandan alan bir hâkimiyete sahipti. Yeni oluşan yönetici imgesinde vurgu hükümdarın tanrı tarafından bu iş için seçilmiş olmasındaydı. Bu düşünceyi *Târîh-i Engürüs*'ün müellifi 'Âlî Efendi eserin başında şu sözlerle dile getiriyor:

Çün hazret-i kerîm ü fettâh ve hâdî-i tarîk-i hidâyet ü necâh 'azzame şânehu ve behere ihsânehu¹ feyz ü fazl-ı ezeli ve mağz-ı luğf-ı lem-yezelisinden silsile-i âl-i 'Osmân'ı ced-be-ced hıdîv-i 'âlî-şân ve hüsrev-i zemîn ü zemân ve esâtîn-i bâhirü'l-bürhân nâşir-i menâşir-i 'unvân u rüçhân ve dâver-i devrân mu'în-i guzât-ı müslimîn ve mu'âvin-i kümât-ı muvaḥḥidîn idüp vücûd-ı keş[î]rû'l-cüdların şıfat-ı ḥasene-i mülükâne ve ḥasenât-ı müstemirre-i şâhâne ile hizmet-i haremeyn-i şerîfeyn ve muḥâfazat-ı sügür-ı maşrikeyn ü mağribeyn ecli-çün n[î]rû-yı bâzû-yı himmet-i saht u muḥkem ve bünyân-ı kudret ü miknet-i müstaḥkem birle selâṭîn-i cihân u cihâniyân içre mümtâz innâ ce 'alnâke ḥalîfeten fi 'l-arz² birle ser-efrâz kırup berr ü baḥrde envâ'-ı nuşret ü eşnâf-ı furşat naşîb idüp ennallâhe şaḥḥara leküm mâ fi 'l-arz ve 'l-fulke tecrî fi 'l-baḥri bi-emrihi³ teblîği ile mefâtiḥ-i künûz-ı cezâyir ve ḥazâyin-i mermûz-ı benâdir ve ḳalâyid-i teşârif-i medâyin ve meḳâlîd-i mu'âḳıd-ı sefâyin-i nuşret-âyîn dahı eyâdî-i zafer-i mebâdî-i ḥilâfet ü saltanatlarına muḳârin ol[muştur]. (*Târîh-i Engürüs*, 2b-3a)

İlk bakışta sıradan bir övgü olarak algılanabilecek bu cümlede Osmanlı hükümdar sembolünün en önemli kodları okunmaktadır. Öncelikle Osmanlı sultanını “hıdîv-i 'âlî-şân ve hüsrev-i zemîn ü zemân” olarak seçen “hazret-i kerîm ü fettâh ve hâdî-i tarîk-i hidâyet ü necâh” yani insanlara lütuf kapıları açan ve kurtuluş yolunu gösteren Allah'tır. Onlar “gaza yapan Müslümanların destekçisi” ve “Allah'ın birliğine inanların yardımcısı” olarak Allah tarafından görevlendirilmiştir. Bu görevlerin

¹ Ar. “Şanı yücelsin ve ihsanı parlasın.”

² 38/Sâd, 26.ayet) “Biz seni yeryüzünde halife yaptık.”

³ 22/Hac, 65.ayet) “Allah, yerdeki eşyayı ve emri uyarınca denizde yüzen gemileri sizin hizmetinize verdi.”

başında Mekke ile Medine'ye hizmet etmek (hizmet-i haremeyn-i şerīfeyn) ve doğudaki ve batıdaki sınırları korumak (muḥāfazat-ı şügūr-ı maşrıkeyn ü mağribeyn) gelir. 'Âli Efendi dile getirdiği bu düşünceyi iki ayetten alıntı yaparak desteklemektedir.

Hükümdarın büründüğü bu tanrısal imaj ona evrensel bir hükmetme yetkisi vermenin yanı sıra kamusal alandan uzaklaştırmıştı. 16. yüzyılın sonuna gelindiğinde padişahlar artık eskisi gibi divanlara katılmıyor, sefere çıkmıyor ya da kendisini tebaaya fazla göstermiyordu. Osmanlı sultanı siyasal ve toplumsal sahnede varlığını vezir, vali, defterdar, kadı gibi temsilcileri aracılığıyla sürdürüyordu. Sultan varlığını kulları üzerinden gösteriyordu, bu temsilî yapıda sultan nasıl tanrının yeryüzündeki temsilcisiyse kullar da sultanın halk içindeki temsilcilerine dönüşüyordu. Sultan imgesine tanrısal bir anlam yükleyen bu düşünce ironik bir biçimde onun merkezî yönetimdeki otoritesini kulları arasında paylaştırarak parçalıyordu. “Kanunî Sultan Süleyman döneminde imparatorluğun merkezî bürokratik sisteminin kesin bir biçimde yasalaşması ve sağlamlaştırılması Sultanların tümüyle inzivaya çekilmesine yol açıyordu, çünkü kendi kendini idame ettiren bürokratik işleyiş, yönetimin bireye bağlı olmasını gereksiz kılıyordu” (Necipoglu, 2007, s.53). Genişleyen coğrafya gelir ve giderlerin denetlenmesi, idareye dair kayıtların tutulması gibi gereksinimleri doğurmuştu. Bu da bürokrasiye yeni kâtipler ve yöneticilerin girmesi demektir.⁴ Sultanın temsilcileri arttıkça toplumda onun adına söz söyleme yetkisi bulunan yönetici elit de genişledi. Osmanlı imparatorluğu 17. yüzyıla adım atarken sanatı ve toplumu işte bu yeni elit tabakanın idealleri şekillendiriyordu.

---

⁴ Genişleyen bürokrasi ve kariyer yolları hakkında daha geniş bilgi için bk. Fleischer, C. H. (2008). Bürokrasi ve bürokratik bilinç. *Tarihçi Mustafa Âli: Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati* içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.

1.1.2 Osmanlı hükmü altındaki Macaristan

Geç Orta çağ boyunca Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biri olarak kabul edilen Macaristan'ın toprakları bugünkü Macaristan, Slovakya, Hırvatistan'ın yanı sıra Sırbistan, Romanya ve Ukrayna'nın kimi bölümlerini kapsayan geniş bir coğrafyaya yayılıyordu (Bilge, 2010, s.3). Osmanlıların Macarlarla ilk karşılaşması 1371'de I. Murad'ın (salt. 1359-1389) liderliğindeki Osmanlı ordusunun Çirmen'de Sırp'ları yenmesinden sonra oldu (Bilge, 2010, s.4). 1389 yılındaki I. Kosova savaşından itibaren Osmanlı'nın karşısında Avrupa'daki tek siyasi güç Macaristan krallığıydı ve ülke toprakları Osmanlı akınlarına karşı bir sınır vazifesi görüyordu. İki ülke arasında uzun yıllar süren çarpışmalar Fatih Sultan Mehmed'in (salt. 1451-1481) 1456 yılında Belgrad önünde Macar donanmasına yenilmesiyle kesintiye uğradı. Bu mağlubiyet Osmanlıların hafızasında öyle "silinmez izler bıraktı" ki Osmanlı padişahları 65 yıl boyunca Macaristan üzerine sefere çıkmadılar (Bilge, 2010, s.9).

Macaristan'ı yeniden fetih faaliyetlerinin merkezi hâline getiren Kanunî Sultan Süleyman (salt. 1520-1566) oldu ve 1521 yılında düzenlediği seferle Belgrad'ı fethetti. Bunu takip eden beş sene boyunca bölgede çeşitli fetihler yapıldı. 29 Ağustos 1526 tarihindeki Mohaç savaşında Macar kralı II. Lajos'un (salt. 1516-1526) ölmesi ve hemen ardından Macaristan krallığının başkenti konumundaki Budin'in (Buda) fethedilmesi bağımsız Macar krallığının sonunu getirdi (Bilge, 2010, s.17-18). Kral Lajos'un bir veliahdı yoktu, Macar soyluların bir kısmı Habsburg Hanedanından Ferdinand'ı (salt. 1526-1564) Macar kralı seçti (Ágoston, 2013a, s.53). Bu da hem Osmanlı hem Habsburg hanedanının mevcut Macaristan topraklarında hak iddia etmesine yol açtı. Osmanlı ve Habsburg imparatorlukları arasında Macaristan topraklarına hâkim olma mücadelesi böylece başlamış oldu. Bu dönemde Habsburglar, Almanya ve İspanya taçlarına sahip oldukları için Orta

Avrupa, Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki hâkimiyetleriyle Avrupa'nın en büyük Hristiyan gücüydü (Bilge, 2010, s.19-20). Habsburglar ve Osmanlılar Macaristan'daki tek söz sahibi olabilmek için 1565 yılına kadar çatıştı. Bölgeye yabancı olan Osmanlılar burada doğrudan kendi yönetimlerini kurmayı "güç ve pahalı gördüğünden" Macaristan'ı önce imparatorluğa bağlı bir krallık konumunda tuttular. Ancak 1541'de Budin'i yeniden fethettiklerinde bu kez Macaristan'ı eyalet olarak örgütlediler (İnalçık, 2003, s.41-42). 1552'de Tımişvar (Temesvár) ikinci vezir Kara Ahmed Paşa (ö. 962/1555) tarafından ele geçirildiğinde Macar topraklarında bir eyalet daha kuruldu (Dávid, 2003). 1565 yılında Osmanlılarla Habsburglar arasında Edirne Barışı olarak anılan bir anlaşma imzalandı, buna göre Osmanlı fethettiği kaleleri elinde tutacak ayrıca Habsburglar sahip oldukları Macaristan toprakları için onlara haraç ödeyeceklerdi (Bilge, 2010, s.31). Böylece Macaristan toprakları üç ana bölüme ayrılmış oluyordu: Habsburgların elindeki bölge, Osmanlı hâkimiyeti altındaki bölge ve teorik olarak I. János'un oğlu János Zsigmond'un (Türk kaynaklarında İstefan kral), pratikte annesi Izabella'nın danışmanları György Martinuzzi (rahip olduğu için Türk belgelerinde Brata) ve Péter Petrovics'in idaresinde yarı bağımsız Erdel Prensiği (Dávid, 2003).

16. yüzyılın başındaki Habsburg-Osmanlı karşılaşmaları daima Osmanlı'nın ezici üstünlüğüyle son buluyordu. Habsburglar Osmanlı askerî gücüyle başa çıkabilmek için 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha güçlü bir savunma hattı oluşturmaya girişti. Bunun için sınır kaleleri güçlendirildi, askerî, malî ve bürokratik sistem modernize edildi (Ágoston, 2015c, s.170). Tüm bu önlemler "Osmanlı eyalet merkezi Budin'e 200 km uzaklıktaki Habsburg başkenti Viyana'yı (Bécs) korumaya" yönelikti (Ágoston, 2015c, s.184). Habsburglar Osmanlıların doğu sınırında Safevîlerle mücadele etmesini fırsat bildi ve Tuna nehrinin doğal bir sınır çizdiği

savunma hattındaki kalelerini *trace italiane* adıyla bilinen son tekniklere uygun şekilde yeniden inşa etti (Ágoston, 2015b, s.113). 16. yüzyılın sonuna gelindiğinde Habsburg cephesinde gerçekleştirilen yenilikler onları Osmanlı karşısında daha güçlü bir rakip hâline getirmişti. Aynı dönemde Osmanlı'nın "fetih adımları yavaşladı ve Osmanlı liderliğinin temel endişesi, kale, garnizon ve eyalet güçleri kullanarak kazandıklarını koruma"ya dönüştü (Ágoston, 2015a, s.15).

Osmanlı-Habsburg arasındaki barış anlaşması yalnızca bölgedeki saldırı ve akınların alenen yapılmasını engellemişti, aslında her iki taraf da birbirini taciz etmeyi sürdürüyor ama bu çatışmalar savaşa dönüşmüyordu. Gábor Ágoston'un "soğuk savaş" olarak tanımladığı bu dönem 1593 yılına gelindiğinde son buldu (Ágoston, 2013b, s.121). 1591 yılında Habsburgların Macar toprakları için ödedikleri vergiyi İstanbul'a göndermemesi üzerine Bosna valisi Hasan Paşa'ya (ö. 1001/1593) Hırvatistan'a akın yapması emredildi. Telli Hasan Paşa'nın 22 Haziran 1593'te Sisek'i (Sziget) kuşattığı sırada Alman-Macar-Hırvat birliklerine yenilip şehit düşmesi üzerine Osmanlı, Habsburg imparatorluğuna savaş ilan etti (Bilge, 2010, s.41-42). Böylelikle batılı kaynaklarda "Uzun Savaş" olarak anılan dönem başladı ve 1606 yılında imzalanan Zsitvatorok Barış anlaşmasına dek sürdü. Uzun Savaş sırasında Osmanlıların hedefi Viyana'yı ele geçirmektir. Ágoston'un belirttiği üzere Pesprim (Veszprém), Palota, Tata, Yanık (Győr), Senmartin (Pannonhalma), Papa ve Tihon (Tihany) kalelerinin fethi onları bu hedefe yaklaştırdı ama 1595 sonrası Habsburgların karşı atağıyla Palota haricindeki tüm bu yeni kaleler kaybedildi (Ágoston, 2015b, s.118). Uzun Savaş sırasında Osmanlı Devleti'ne tâbi Erdel, Eflak ve Boğdan prenslikleri Habsburglarla işbirliği yaptılar, bu da Osmanlı kuvvetlerini birden fazla cephede savaşmaya zorladı. Habsburgların 1595'te Estergon (Esztergom) ve Hatvan'ı ele geçirmesi üzerine yeni tahta çıkmış olan III. Mehmed

(salt. 1595-1603) sefere çıkma kararı aldı. Sultanın komutasındaki ordu 1596'da Eğri'yi (Eger) fethetti. Ardından yaşanan Haçova meydan muharebesi Osmanlı'nın Uzun Savaş yıllarında elde ettiği en önemli zafer oldu. 1603'te Kanije (Nagykanizsa) ve 1605'te Estergon kaleleri Osmanlıların eline geçti. Uzun Savaş 1606'da imzalanan Zitvatorok Antlaşması ile son buldu.

Macaristan'a yeniden sefer düzenlenmesi Köprülüler devrinde (1656-1683) oldu. 1657'de Varad'a (Várada) ve 1663'te Uyvar'a (Újvár) düzenlenen seferlerde bu kaleler fethedilip eyalet hâline getirildi (Dávid, 2003). II. Viyana kuşatmasından hemen sonra 1683'te Estergon, 1685'te Uyvar, 1686'da Budin müttefik Hristiyan güçlerin eline geçti. 1699 Karlofça Antlaşması gereğince Tisza-Maros nehirleri arasındaki bölge hariç Macaristan, I. Leopold'un (salt. 1658-1705) hâkimiyeti altına girdi, Transilvanya ayrı birim olarak yönetildi (Dávid, 2003). Böylece Macaristan topraklarındaki Osmanlı hâkimiyeti son bulmuş oldu.

1.2 Edebî arka plan: Osmanlı edebiyatında fetihnameler

1.2.1 Fetihname türünün tanımı ve özellikleri

İlk kez Ağâh Sırrı Levend'in *Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in*

*Gazavatnâmesi*⁵ isimli kitabında edebî bir tür olarak ele alınan tarihî sefer anlatıları;

fetihname, gazavatname, zafername ya da padişahların çevresinde gelişen olayları

anlatan Selimname, Süleymanname gibi farklı adlar taşıyabilen ama temelde

kazanılan savaşları anlatan eserlerdir (Levend, 2000, s.1). Asıl rağbeti 16. yüzyılda

gören ve en çok bu yüzyılda kaleme alınan fetihnameler, yeni toprak kazanımlarının

az olduğu 17. ve 18. yüzyıllarda da yazılmaya devam eder. Fetihnameler,

kendileriyle hemen hemen aynı olaylara değinen genel tarihlerden farklı olarak tek

---

⁵ Eserle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Levend, A. S. (2000). *Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

bir olaya odaklanır. Bir kalenin fethini ya da kazanılan bir zaferi bildirmek için yazılan name-i hümayunların yani padişah fermanlarının genişletilmesinden doğduğu düşünülen fetihnameler, edebî bir tür olarak bir yerin, şehrin veya kalenin ele geçirilmesini hikâye eden eserler olarak tanımlanır (Aksoy, 1997, s.10).

Agâh Sırrı Levend bu edebî türe dâhil olabilecek eserleri incelediği kitabında söz konusu metinleri “gazavatname” olarak nitelendirip bunları üç başlık altında toplamıştır:

- 1) Genel olarak padişahlardan birinin hayatını merkez alarak onun zamanındaki belli başlı olayları tasvir edenler: *Süleymânâme*, *Selîmânâme* vb.
- 2) Ünlü kumandan ve devlet adamlarından birinin gazalarını tasvir edenler: *Gazâvât-ı Hayreddin Paşa*, *Gazâvât-ı Sultân Süleymân* vb.
- 3) Sadece belli bir sefer ya da kalenin alınmasını tasvir edenler: *Feth-i İnebahtı ve Moton*, *Fetihnâme-i Ungurus* vb. (Levend, 2000, s.4)

Levend, bu sınıflandırmayı yaparken bir zaferin kazanıldığını ilan eden diplomatik mektup niteliğindeki fetihnameleri, genel tarihleri, menakıbnameleri, vakayinameleri ve ayaklanmaların bastırılmasını anlatan *Siyâvuşnâme* gibi eserleri araştırmasının dışında tuttuğunu söylemektedir (Levend, 2000, s.2). Fakat böylesi bir sınırlama hangi eserlerin gazavatname kabul edilip edilemeyeceğine bir açıklık getirmemektedir. Örneğin Levend’in gazavatname olarak kabul ettiği Nişancı Feridun Ahmed Bey’in (ö. 991/1583) *Nüzhet-i esrârü'l-ahyâr der-ahbâr-ı sefer-i Sigetvar* isimli eseri çoğu zaman sefer günlüğü olarak tanımlandığı için genel tarih ya da vakayiname olarak da incelenmektedir.⁶ Benzer şekilde Levend’in vakayiname olduğu için gazavatnameler arasına almadığı -Hadidî’nin (ö. 937/1530-31’den sonra)

---

⁶ Feridun Ahmed Bey’in eseri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Vatin, N. (2010). *Feridûn Bey, les plaisants secrets de la campagne de Szigetvár : édition, traduction et commentaire des folios 1 à 147 du Nüzhetü-l-esrâri-l-ahbâr der sefer-i Sigetvár*. Wien: Lit Verlag; Arslantürk, H. A. & Börekçi, G. (2012). *Nüzhet-i esrârü'l-ahyâr der-ahbâr-ı sefer-i Sigetvar: Sultan Süleyman’ın son seferi*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.

1299-1523 yılları arasındaki önemli olay ve fetihleri anlattığı eseri gibi- birçok *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ın bu türe dâhil edilebileceği görülmektedir.⁷

Hasan Aksoy ise bu tür eserleri Levend gibi “gazavatname” değil, “fetihname” başlığı altında toplamaktadır. Aksoy, Levend’den farklı olarak eserlerin bölümlerine bakılarak bu edebî türe dâhil edilebileceğini söyler. Aksoy bu bölümlerin genelde manzum metinlerde tam olarak görüldüğünün, mensur fetihnamelerde ise bazılarının atlandığının da altını çizmektedir. Buna göre tam bir fetihname şu bölümlerden oluşur:

1- Tevhid, 2- Münacat, 3- Na’t, 4- Ashab-ı Kirama dua (bazılarında sadece Çeharyar-ı güzine de dua vardır), 5- İslam kahramanlarına dua, 6- Sebeb-i telif, 7- Zamanın padişahına dua (bu kısım bazan “Sebeb-i telif”ten öncedir), 8- Savaşa Hazırlık, 9- Techizat, 10- Sefer, 11- Düşmanla karşılaşma, 12- Düşmanın durumu, 13- Savaş cereyanı, İslam askerlerinin başarısı, 14- Dönüş, padişahın veya komutanın karşılanması, 15- Dua, 16- Hatime. (Aksoy, 1997, s.10)

Kürşat Kâmil Şahin ise gazavatname türündeki eserler üzerine yapılan çalışmaları tespit ettiği bibliyografya denemesinde, Levend’in tasnifini aynen uygulamaktadır. Şahin bu makalesinde, “gazavatname” türündeki eserlerin çok çeşitli adlar alabildiğini, bunun yazarın seçimine bağlı olduğunu ve içeriği etkilemediğini dile getirmektedir (Şahin, 2012, s.998).

Görüldüğü üzere bu türü tanımlamak hatta adlandırmak güç bir meseledir. Batıya yani gayrimüslimlere karşı yapılan seferler aynı zamanda birer gaza olduğu için bu olayları anlatan eserleri “gazavatname” olarak adlandırmak mümkündür. Osmanlı’nın ilk yıllarında “gaza” kelimesi dini çağrışımlar olmaksızın “düşmanla savaşa” anlamında kullanılıyor olsa da doğuya yani diğer Müslümanlara karşı bir sefer söz konusu olduğunda yağma ve akın amaçlı bir gazadan söz edilemeyeceği için eseri bu şekilde tanımlamak güçleşmektedir. Nitekim I. Selim’in (salt. 1512-

---

⁷ Hadidi’nin eseriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Hadidi. (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*. Öztürk, N. (Haz.). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

1520) doğuda kazandığı başarılarından söz eden eserlerin *Muhârebât-ı Selîm-i evvel* ya da *Fetih-nâme-i Diyâr-ı Arab* gibi “gaza”dan söz etmeyen başlıklar taşıdığı görülmektedir (Levend, 2000, s.33). Aynı şekilde “şehname” adını taşıyan eserlerin varlığı türe genel bir başlık verilmesini daha da zorlaştırmaktadır. Osmanlılarda şehname yazma işi, ilk olarak Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid (salt. 1481-1512) dönemlerinde görülür. Bu eserler, Osmanlı padişahlarının kahramanlıklarını Farsça olarak ve mesnevi tarzında Firdevsî’nin (ö. 411/1020 civarı) *Şâhnâme*’si gibi destansı bir üslupla anlatır (Woodhead, 2010). Kanunî Sultan Süleyman döneminde şehnamecilik “saray tarihçisi” olarak resmî bir makam hâlini alır. 1590’lardan itibaren saray şehnamecilerinin eserlerini Türkçe ve mensur olarak da yazmaya başladıkları görülür. Woodhead aralarında kesin bir ayırım yapmak güç olsa da birçoğu “şehname” başlığı taşıyan bu eserleri, içerikleri bakımından askerî-siyasî olayları konu alanlar ve kronolojik yapıyla anlatılan saraya dair hikâyelerden oluşanlar olarak iki gruba ayırmanın mümkün olduğunu söyler (Woodhead, 2010). Bu durumda dönemin askerî bir olayını ele alan Türkçe mensur şehnameyle aynı dönemde yazılan mensur bir fetihname arasında içerik olarak çok fark bulunmamaktadır. Bunlara ek olarak fetihnamelerin zaman zaman “tarih” başlığı taşıyabildiği de görülmektedir. Celalzade Salih Çelebi’nin (ö. 973/1565) *Târîh-i Sultân Süleymân*’ı, Nâbî’nin (ö. 1124/1712) *Târîh-i Kamaniçe*’si ve bu çalışmaya konu olan ‘Âlî Efendi’nin *Târîh-i Engürüs*’ü buna örnektir. Anlaşılacağı üzere fetihname, gazavatname, şehname, zafername ya da tarih adı taşıyan eserlerin başlıklarına bakarak türlerine dair bir yargıda bulunmak mümkün değildir. Eserin içeriği, yapısı, dili, üslubu ve anlatımı incelenerek türe dair karar verilmelidir. Yazıldıkları dönemin şartları düşünüldüğünde bu tür eserleri yalnızca tarihî kaynak (tarih başlığı taşıyanlar) ya da sadece edebî ürün (şehname başlığı taşıyanlar) olarak

değerlendirmek hatalı bir yaklaşımdır. Klasik dönem Osmanlı yazınında türler arasında bugünkü kadar kesin ayrımlar yoktur. Kemalpaşazade (ö. 940/1534), Celalzade Salih, Gelibolulu Mustafa 'Âlî (ö. 1008/1600) gibi isimler iyi birer tarihçi olmanın yanı sıra iyi birer edebiyatçıdır. Fetihname olarak kaleme alınan birçok eserde fethi gerçekleştiren kişinin hayatına dair bilgiler verildiğinden biyografi türünün izlerinden söz etmek mümkündür. Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin genel tarih türündeki *Kühü'l-ahbâr*'ının içinde bir tezkire bölümü bulunmaktadır.

Terminolojideki karışıklığı giderebilmek adına edebî tür olarak fetihnameyi bir seferi, bir şehrin ya da kalenin alınışını veya kazanılan bir savaşı konu edinen tarih temalı eserler olarak tanımlamak uygundur. Bu durumda hangi başlığı taşırsa taşırsın gerçekleri anlatmanın yanı sıra bilinçli bir algı oluşturmayı hedefleyen “tarihsel kurgu” konumundaki eserler tür olarak fetihnamedir. Hasan Aksoy'a göre fetihnameler ortak bir anlatısal çerçeveye yazılmıştır (Aksoy, 1997, s.10). Bu doğrultuda esere Allah'a, peygambere ve sultana dua ederek başlanır. Daha sonra sultanın sefer kararı alması ve mektuplar göndererek taşradaki beylere durumu bildirmesi anlatılır. Seferin başlangıç zamanı olan ilkbahar gelene dek yapılan çeşitli hazırlıklardan bahsedilir. Tüm hazırlıklar tamamlandıktan bahar geldiğinde ordusuyla birlikte saraydan ayrılan sultan (sultan sefere çıkma âdetinden vazgeçince sefere serdar olarak atanan vezir), otağ-ı hümayunun kurulduğu karargâha geçtiğinde sefer resmen başlamış olur. Hikâye, ordunun düşmanla karşılaşmış zafer kazandıktan sonra İstanbul'a dönmesiyle son bulur.

Fetihnamelerin anlatısal özelliklerinin yanı sıra içeriklerinde de bir şablon söz konusudur. Örneğin esas konunun işlendiği hikâye bölümlerinde vurgu eylemden çok tasvirlerdedir. Anlatıcı sık sık askerlerin çokluğunu, gemi ya da silahların heybetini ve ordunun eşsizliğini yineleyerek gücün sembolü olan ihtişama odaklanır.

Örneğin şehir halkının da izlediği bir gösteri havasına bürünen sefer alaylarında hükümdar, toplumun düzenini ve tebaasının güvenliğini sağlayabilecek araçlara sahip olduğunu göstererek Tanrı tarafından kendisine bahşedildiği düşünülen hamilik vasfını hak ettiğini ilan etmektedir. Binlerce askerin disiplinli hareketi; alaya öncülük eden müzisyenlerin ritmi; kıyafetler, atlar ve bayraklar üzerinden yapılan zenginlik vurgusu yine tüm bunların sahibi olan Osmanlı sultanını işaret etmektedir. Metinlerdeki bu güç ve refah vurgusu aslında ideal bir hükümdar ve ideal bir yönetim anlayışını ortaya koymaktadır.

Hem manzum hem mensur fetihnameler klasik edebiyatın söz sanatlarından ve sembollerinden sıkça yararlanır. Örneğin fethedilecek yerin ya da karşılaşılan ordunun anlatımında mübalağaya başvurulur. Kale duvarları aşılamayacak kadar yüksek ve sağlam, düşman askerleri o denli güçlü ve acımasızdır. Sıradan bir hükümdarın ya da ordunun galip gelemeyeceği bir düşman söz konusudur. Böylesi bir anlatım kazanılan zaferi daha anlamlı kılmaktadır çünkü kaybeden tarafın gücünün abartılı anlatımı aslında galip olan tarafı övmenin farklı bir yoludur. Seferin gerekliliğini ortaya koyabilmek için de biz ve öteki ayrımını vurgulayan kimi semboller seçilir. Örneğin metin boyunca sultanın dünya üzerindeki adaletin ve düzenin koruyucusu olduğunu hatırlatabilecek her sembolden faydalanılırken düşman da zalimlik ve kâfırlık üzerinden tanımlanır. Seferin doğuya ya da batıya yapılıyor oluşuna göre kullanılan terminoloji değişebilir. Örneğin batıya yönelik fetihlerde düşman gayrimüslimler olduğu için gaza kelimesi sıkça kullanılıp sultan da “gazi” olarak anılmaktadır. Ama doğuya yani diğer Müslümanlara karşı bir mücadele söz konusu olduğunda tam bir gazadan söz etmek mümkün olmaz bu yüzden anlatının odağına Sünnî-Şîî çatışmasının uzantısı olan “hilafet” yerleştirilir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan beri sultanların ve şehzadelerin görev yaptığı şehirlerin yanı sıra vezir, sadrazam, defterdar gibi üst düzey devlet yöneticilerinin çevresinde edebî muhitler oluşmuştur.⁸ Bu eğilim 16. yüzyılda daha küçük gruplara yayılarak devam etmiştir. Devletteki bürokratikleşme toplumda söz sahibi olan, eser üretebilecek ve bu üretimi destekleyebilecek kişilerin sayısını arttırmış, bu durum fetihnamelerin üretimine de yansımıştır. 16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, askerî başarılarıyla anılan Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman gibi padişahın tek kahraman olarak öne çıktığı “Süleymanname”, “Selimname” şeklinde adlandırılan fetihnamelerin aksine parçalanmış otoritenin yansımaları olarak görülen paşaların, vezirlerin zaferlerine ve fetihlerine odaklanan eserler üretilmeye başlamıştır. Bunun bir sebebi genişleyen yönetici zümrenin kendi patronaj/hamilik ağını kurması ve bunu siyasi çıkar sağlamak için kullanması olarak da yorumlanmaktadır.

Devlet adamları, Fatih ya da Kanunî dönemiyle kıyaslandığında çok kısa süre görevde kalmaktadır. Sadrazam ve vezirlik makamında bulunan kişiler görevde buldukları sürede faaliyetlerini anlatan (çoğu zaman da öven) eserler sipariş verir. Bürokrasinin çeşitli mevkilerinden kişiler de üst düzey devlet yetkililerine eser sunup göze girerek kariyer basamaklarında yükselmeye çalışır. Dolayısıyla hem bir makamda bulunmanın hem de bir makama gelmenin aracı olan bu yazınsal üretim “devletin mekanikleşmesinin hem sonucu hem de kaynağı” hâline gelir (Fetvacı, 2013, s.244). Emine Fetvacı gibi kimi araştırmacılara göre bu tür “gazaname yazmaları Osmanlı ideallerini temsil kavgasında ortaya çıkan ayrı görüşlerin

---

⁸ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. İpekten, H. (1996). *Divan edebiyatında edebî muhitler*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı. İnalçık, H. (2003). *Şair ve Patron: Patrimonyal devlet ve sanat üzerinde sosyolojik bir inceleme*. İstanbul: Doğu Batı.

örnekleridir. Divan-ı hümayunu da kapsayan bürokratlaşmış elit tabaka ve askerî teşkilat için iletişim araçları"dır (Fetvacı, 2013, s.243).

16. yüzyıl sonunda "Osmanlı sarayı gibi karmaşık bir sosyal yapıda ilişkilerin ve ittifakların değişkenliği" üretilen eserlerin "görsel ve sözel" diline de yansımıştır (Fetvacı, 2013, s.244). Farklı tür ve üsluplardan manzum ve mensur eserlerin yazımında farklı sosyal çevrelerin talepleri etkili olmuştur. Anlatılan konuya, hedeflenen okura, hatta eserin bölümlerine göre değişebilen üslupların söz konusu olduğu bu dönemde fetihname yazarları arasında devlet görevlileri, aydınlar, edipler ve askerler bulunur. Özellikle bu türünün popüler olduğu 16. yüzyılda, devletin en üst rütbeli siyasetçisinden adı duyulmamış şairine kadar her kesimden insan fetihname yazmıştır. Yazarların bu denli farklı sosyal sınıflardan geliyor olması kendini dil ve üslupta göstermiştir. Örneğin devletin en yüksek rütbelerinden nişancılık vazifesinde bulunmuş Feridun Ahmed Bey'in yazdığı fetihname, iyi eğitim almış seçkinler sınıfının diplomatik dili hâline gelen inşa özellikleri taşımaktadır (Arslantürk & Börekçi, 2012, s.33). Anlattığı fetihde bizzat bulunduğu düşünülen Merâhî (ö. ?) gibi bir askerin yazdığı fetihnamede ise lirizmin ön planda olduğu daha yalın bir üslup söz konusudur (Arslantürk & Kaçar, 2012, s.xvii).

Osmanlı fetihnamelerinin farklı kültürel sınıflardan yazarları bulunsa da 16. yüzyıl sonunda "tarihçiler[in] özellikle savaşları ya da güncel olayları anlatan tarihçiler[in] genelde kâtip sınıfından" çıktığı görülür. Fetvacı'ya göre bu durum "nesrin ve özellikle tarih yazımının taşıdığı önemin kâtip sınıfı mensupları arasında anlaşılması" ile alakalıdır (Fetvacı, 2013, s.273). Çünkü bu tarihsel anlatılar "dönemin olaylarını aktarmanın ötesinde, yazarların, hamilerin ve ana karakterlerin kariyerleri[ni]" şekillendirmeye yaramaktadır (Fetvacı, 2013, s.245). 16. yüzyıl, Osmanlı devlet yönetiminin kurumsallaştığı, tarih yazıcılığının ivme kazandığı ve

edebiyatın klasik biçimini almaya başladığı bir dönemdir. Bu yüzyılın edebiyat tarihlerinde “Klasik dönem” şeklinde anılmasının temel sebebi Fuzûlî (ö. 1008/1600), Bâkî (ö. 1008/1600), Nev’î (ö. 1007/1599) gibi nice önemli şairin bu dönemde yaşamış olmasının yanı sıra edebiyat ürünlerinde şekil ve içerik açısından belirli bir standardın oluşmasıdır. Bu standart çoğu zaman dilin olgunlaşması ve ustaca kullanılmasıyla açıklanmıştır. Mensur fetihnamelerde ortaya konan standart dil, kâtiplerin ve bürokratların dili olan inşaadır. İnşa “resmî yazışmaların nasıl yapılacağını konu edindiği için doğrudan doğruya devlet kurumları içerisinde bu görevi üstlenen bir makamın oluşturulmasıyla birlikte bu makamın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak gelişmiştir” (Durmuş, 2000). İnşa devlet yazışmalarını belirten edebî tür olmanın yanı sıra zamanla diğer edebî türlerde de bir üslup olarak kendini göstermiştir. İsen ve Horata, 16. yüzyılda mensur eserlerde artan sanatlı üslup kullanımına şöyle değinir:

16. yüzyılda iyice olgunlaşan sanatlı nesir, bu devrin edebî kültür, anlayış zevk ve ideallerine göre tabii, hatta zaruri idi. Bu durum sanatçı için olduğu kadar, ondan eser bekleyen çevre için de böyleydi. Bu moda o yıllarda sadece doğu ülkeleri için değil, Avrupa için de geçerliydi. (İsen & Horata, 2006, s.121)

Fatih devrinden itibaren geliştirilen kanunname ve teşrifatnamelerle devlet işlerinin işleyişinde bir standart belirleme çabası medrese eğitimi almış bürokrat sınıfının oluşmasına hizmet etmiştir. İmparatorluğun toprakları genişledikçe bürokratlara olan ihtiyaç artmış bununla paralel olarak Gelibolulu Mustafa ‘Âlî gibi bürokratik yazışmalardaki katiplik tecrübesini edebiyata taşıyan müverrih-münşilerin sayısı da artmıştır. 15. yüzyılda sanatlı nesrin örnekleri yok değildir. İdris-i Bitlisî (ö. 926/1520), Tâcîzade Cafer Çelebi (ö. 921/1515) ve Sinan Paşa (ö. 891/1486) inşa ile edebî üretim yapan devlet görevlilerindedir. Fakat 16. yüzyılda özellikle mensur eser yazımı söz konusu olduğunda Kemalpaşazade, Celalzade Salih Çelebi,

Gelibolulu Mustafa 'Âlî gibi devlet görevlilerinin inşa üslubuyla kaleme aldıkları fetihnameler dönemin popüler eserleri olmuştur.

Osmanlı edebiyatında tarih konulu eserler özellikle 15. yüzyıldan sonra sultanlarının yönetme yetkilerini ve liderliklerini haklı çıkaran bir araç vazifesi görmüştür.⁹ Çünkü bu eserlerin çoğu bir olay dizisini anlatmanın, tarihi kayıt altına alıp gelecek kuşaklara taşımanın yanı sıra sözü edilen kişi ve olaydan yola çıkarak ideal bir devlet adamı ve düzeni imgesi oluşturmaktadır. Bürokrat sınıfına mensup kültürlü bir münşi tarafından yazıldığı anlaşılan *Târîh-i Engürüs*'ün yapısı, içeriği, dili ve üslubuyla iyi bir fetihname örneği olduğunu söylemek mümkündür. Dönemin devlet adamlarının kariyerlerindeki en önemli evrelere değinen özelliğiyle dönemin popüler diğer bir türü olan biyografiden de izler taşıması eserin saray kültüründe oluşturulduğunun göstergesidir.

1.2.2 Osmanlı edebiyatında 1593 Macaristan seferi

Anlatı kelimesi bir şeyi “ayrıntılıyla anlatma” anlamına gelmektedir. Edebiyat bağlamında ise “Roman, hikâye, masal vb. edebî türlerde bir olay dizisini anlatma biçimi, hikâyeleme, hikâye etme, tahkiye” demektir. Tarihsel anlatı söz konusu olduğunda 1593-1596 dönemini konu eden eserleri iki ana başlık altında sınıflandırmak mümkündür: Bunlardan ilki Habsburg-Osmanlı çatışmasını temel olarak Yanık ve Eğri fethine odaklanan fetihnamelerdir. İkinci grup ise daha geniş zaman dilimini kapsayan ve imparatorluğun sınırları dâhilinde gerçekleşen tüm önemli hadiseleri kayıt altına alan genel tarihlerdir.

---

⁹ Osmanlı hükümdarına edebî eserler aracılığıyla meşruiyet kazandırılması konusunda ayrıntılı bilgi için bk. Imber, C. (2015). Erken Osmanlı tarihinde idealler ve meşruiyet. Kunt, M. & Woodhead, C. (Haz.), *Kanuni ve Çağı: Yeniçağda Osmanlı dünyası* içinde. İstanbul: Alfa.

Yanık ve Eğri’de kazanılan askerî başarının anlatımı olan fetihnameler söz konusu başarının vurgulanmak istenen yönüne göre “şehname” ya da “zafername” olarak adlandırılmıştır. Bazen bu anlatılar coğrafi bir bölge olarak Macaristan’ın ele geçirilişine odaklanır, bu durumda fetihname türünde de olsa eserin “tarih” başlığı taşıdığı görülür. Türk edebiyatında 1593 seferini odak noktasına alan fetihname türünde altı eser bulunmaktadır. Bunlar: ‘Âlî Efendi’nin *Târîh-i Engürüs*’ü, Talikîzade Mehmed Subhî’nin *Şehnâme-i Hümâyûn*’u (1595) ve *Şehnâme-i Eğri*’si (1598), Cafer ‘İyânî’nin *Tevârîh-i Cedîd-i Vilâyet-i Üngürüs*’ü (tahminen 1594), Abdî Çelebi’nin *Zafernâme*’si (tahminen 1594) ve Dâ’î-i Fakir’in *Târîh-i Engürüs ve feth-i Eğri* ‘sidir (tahminen 1598). Kataloglara *Târîh-i Yanık* ismiyle geçen Divan-ı hümâyun kâtibi Necâtî’nin yazdığı fetihname ise kalenin 1663’teki yeniden fethini anlatmaktadır ve eserin bu seferle ilgisi yoktur.

1593’te başlayan Macaristan seferini anlatan ve genel tarih başlığı altında toplayabileceğimiz eserler ise içerikleri bakımından daha çok birer kronoloji ve tarihî kayıt niteliği taşır. Fetihnamelerde değinilen olaylar bu eserlerin kısa bir bölümü niteliğindedir. Seferin çağdaşı konumunda olan yazarlar tarafından kaleme alınan tarihler şunlardır: Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin *Künhü’l-ahbâr*’ı, Selânikî’nin *Târîh*’i, Hasan Beyzade’nin *Zeyl-i Tâcü’t-tevârîh*’i, Peçevî İbrahim’in *Târîh-i Peçevi*’si, Edirneli Mehmed’in *Nuhbetü’t-tevârîh ve’l-ahbâr*’ı ve Topçular Kâtibi Abdülkâdir’in *Târîh*’i. Tamamını tarihsel anlatılar olarak adlandırabileceğimiz bu kaynakların kimisinin edebî yönü çok daha belirgindir. Usta bir dil kullanımı, anlatımı güçlendiren metaforlar, çarpıcı olay kurgusu eserin edebî yönünü öne çıkaran unsurlardan birkaçıdır.

1.2.2.1 *Târîh-i Engürüs*, ‘Âlî Efendi (ö. ?)

Bu çalışmaya da konu olan *Târîh-i Engürüs*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan koleksiyonu 1302 numarada kayıtlı 100 varaklık mensur bir fetihnamedir (bk. EK B: Yazma nüshanın tıpkıbasımı). Yazmanın Ia sayfasında eserin müellifi olarak ‘Âlî Efendi gösterilmektedir. Agâh Sırrı Levend’in bildirdiğine göre *Osmanlı Müellifleri*’nde bu eser 16. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinden Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’ye atfedilmiştir. (Levend, 2000, s.94: Bursalı Mehmet Tahir, 1333, c.III, s.91). Güçlü bir inşa üslubuyla yazıldığı görülen eserin en dikkat çekici yanı yenilgi ya da kargaşa içeren olaylara değinmekten kaçınmasıdır. *Târîh-i Engürüs*’te diğer eserlerde vurgulanan Estergon’un düşüşünden hiç bahsedilmez. 1596 başında Belgrad’da yaşanan komutanlar arasındaki sürtüşme geçiştirilir, onun yerine Fetih Giray’ın bölgede yaptığı sıradan akınlar ve Tımeşvar’ın düşman elinden nasıl kurtarıldığı uzun uzadıya anlatılır. Bu bölümlerde verilen bilgilerin en dikkat çekici özelliği dönemin hiçbir kaynağında bulunmamasıdır. Seferin hezimetle sonuçlanan bir diğer olayı Hatvan’ın kaybedilmesidir. Bu olayın ayrıntılarına da eserde yer verilmez, kalenin kaybedildiği haberini casuslar getirir. Kaleyi elde tutmak için çarpışmalar yaşanırken ve çok sayıda komutan orada şehit düşerken *Târîh-i Engürüs*’ün odağında Hatvan’a kimlerin desteğe gittiği ve hangi menzillerde nasıl konaklandığı vardır. Kuşatmasına bizzat III. Mehmed’in katıldığı Eğri’nin fethi ise eserde çok kısa anlatılır. Olay kurgusundaki sıçrama 99b ve 100a varakları arasında kayıp sayfalar olabileceğini akla getirir. Eserin müellifi ve üslubu hakkında ayrıntılı bilgi tezin ilerleyen bölümlerinde verilecektir.

1.2.2.2 *Şehnâme-i hümayûn*,¹⁰ Talikîzade Mehmed Subhî (ö. 1014/1606 civarı) Mevcut tek nüshası Türk-İslam eserleri müzesi no. 1963’de kayıtlı olan eser 123 varaktan oluşmakta ve 4 minyatür içermektedir. Eser 1593-1596 yılları arasında Habsburglara karşı başlatılan savaşın ilk yıllarını ve Yanık fethini anlatmaktadır. Mensur olarak kaleme alınan eserde manzum parçalar da mevcuttur. Müellifi saray şehnamecisi Talikîzade Mehmed Subhî’dir. Bosna valisi Hasan Paşa’nın Sisek’teki yenilgisi ve ölümüyle başlayan (13a) öykü girift bir inşa üslubuyla anlatılır. Eser üzerine doktora tezi hazırlayan Christine Woodhead, Talikîzade’nin eserini bilgi vermek için değil, bir sanat eseri ortaya koymak için yazdığını söyler. Onun için olayların nasıl gerçekleştiği, ordunun bir menzilden bir menzile kaç günde geçtiği kurgunun önemsiz parçalarıdır; bu bilgiler başka eserlerden edinilebilir.

Talikîzade’nin inşa üslubuyla yazdığı *Şehnâme*’sinde asıl yapmak istediği askerin ihtişamından, ordunun büyüklüğünden ve silahların parlaklığından bahsetmektir (Woodhead, 1983, s.85). Bu yüzden eserde genellikle sanatlı bir anlatım tercih edilmiştir. Örneğin bir sonraki baharda Eflak üzerine sefere çıkılacağına dair iletilen emirleri Talikîzade şu sözlerle anlatır:

[E]vvel-bahâr-ı hüceste-ahterde şavlecân-ı şihâb-ı berîn kûs-ı şehâbı pür-tanîn itdükde sipâh-ı giyâh fermân-ı sultân-ı nâmiye ile harekete gelüb serv-i dirâz-ı ‘alem-efrâz süsen-i gürz ü hancerin ve benefşe-i şeş-perin ve gül-i şad-berg-i muhkem-siperin eline alub nîlüfer-i nîkû-fer zerrîn-miğfer urunup kaçd-i neberd-i berd ve ‘azm-i rezm ü âverd itdükde ‘izzetlü sa‘âdetlü heybetlü ‘azametlü pâdişâh-ı dîn-penâh kaçd-i Fireng-i bî-ferheng ... buyurmağ üzere memâlik-i fesîhetü’l-ezyâle evâmîr-i ‘âlîye irsâl olunub ... (Woodhead, 1983, s.415)¹¹

Burada baharın geldiğini müjdeleyen çiçekler ve sefer için silah kuşanan askerler arasında paralellik kurulmuş, anlatımda söz sanatlarından faydalanılmıştır. Benzer

¹⁰ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Woodhead, C. (1983). *Ta’lîkî-zâde’s Şehnâme-i hümayûn: a history of the Ottoman campaign into Hungary 1593-94*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.

¹¹ Referans alınan kaynaklardan doğrudan alıntı yapıldığında kaynağın imlasına bağlı kalınmış, yazım yanlışları ve noktalamaya müdahale edilmemiştir. Uzun alıntılarda atlanan bölümler “...” ile gösterilmiştir.

şekilde *Târîh-i Engürüs*'te de anlatımın odak noktasında tarihî bilgi aktarımı kadar nakledilen olayların okurun zihninde bırakması istenen izlenimler ve duygular bulunmaktadır. Dolayısıyla anlatım tasvirler, benzetmeler ve ikili karşıtlıklar üzerinden ilerlemektedir.

1.2.2.3 *Şehnâme-i Eğri* ya da *Şehnâme-i Sultan Mehmed*,¹² Talikîzade Mehmed Subhî (ö. 1014/1606 civarı)

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine koleksiyonu no. 1609'da kayıtlı olan manzum eser 74 varaktan meydana gelmektedir ve minyatürlüdür. Eser, Eğri'nin fethini ve Haçova Meydan muharebesini anlatan iki ana bölümden oluşmaktadır. Talikîzade önceki şehnamesinden farklı olarak mesnevi biçiminde yazdığı bu eserinde sade bir üslup tercih etmiştir. Bölüm başlığı niteliğindeki mensur bölümlerde ise inşa etkisini görmek mümkündür. Eser, Aksoy'un işaret ettiği bölümlerin hepsini içermesi bakımından tam bir fetihname örneğidir (Aksoy, 1997, s.10).

1.2.2.4 *Tevârih-i cedîd-i vilâyet-i Üngürüs*,¹³ Cafer İyânî (ö. 1020/1611-1612)

Bugün için bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İbnülemin Mahmud Kemal Türkçe Yazmalar koleksiyonu no. 3560/1'de kayıtlıdır. 93 varaklık eser mensur olup içinde manzum parçalar bulunmaktadır. Eser, 1593 yılında Macaristan üzerine düzenlenen seferin sebeplerini ayrıntılarıyla açıklayarak başlar ve Yanık kalesinin fethiyle son bulur. Cafer İyânî sefer süresince maliye tezkireciliği, tezkire eminliği ve defter eminliği göreviyle orduyla birlikte sınırda bulunduğundan

---

¹² Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Çabuk, V. (1986). *Tâlikî-zâde Mehmed Subhî Efendi'nin Eğri seferi şehnamesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

¹³ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Câfer İyânî. (2001). *Tevârih-i cedîd-i vilâyet-i Üngürüs (Osmanlı-Macar mücadelesi tarihi, 1585-1595)*. Kirişçioğlu, M. (Haz.). İstanbul: Kitabevi.

yaşanan olaylara bizzat şahit olmuştur. Eserin sade bir anlatımı ve külfetsiz bir dili vardır. Zincirleme tamlamaları sık kullanmaz, mecazlı anlatıma rastlanmaz:

Ve nehr-i Tuna'nın öte yakasında olan zümre-i küffâr-ı bed-kirdârın hâfız u nigezbânı ve fırka-ı eşrârın serdâr-ı bî-ârları olup kıral-ı dâlin karındaşı olan Hersek Matyaş nâm kallâşla ve Çehin banlarını ve kefer-i fecerenin beylerini ve fireng-i bî-ferhengin herseklerini yanuna alup, bir yüksek yerden asâkir-i İslâm'ı seyr ü temâşâ ettikde, mel'ûn-ı mezbûr, magrûr u nâ-mesrûr iken niye uğradığını bilüp ol la'în ü bâtil, tefekkür ü tahayyürden mest ü lâ-yu'kal olmuş idi. (Cafer İyânî, 2001, s.84)

Cafer İyânî, kale bedenlerinden Yanık kuşatması için kamp kuran Osmanlı ordusunu izleyen düşman askerlerini yukarıdaki şekilde anlatır. Benzer bir durum *Târîh-i*

Engürüs'te şöyle tasvir edilir:

['Ā]det-i ma' hûde-i menkûbeleri üzere hişâr bedenlerine çıkup muhayyem-i ordu-yı hümâyûn olan şahrâ-yı medîdü'l-fezâya nazar şalup hayme vü hıyâm u hargâh-ı süreyyâ-nizâm baħr-i bî-pâyân olup qarasına gözler irmedügin ve mâ-verâsına nazarlar yitmedügin ve muqâbele vü mücâdeleye rişte-i taşavvurları irişmedügin bilüp şarâb-ħorde vü zehr-çeşide gibi nicesi kendüden geçüp ... (*Târîh-i Engürüs*, 25a)

Cafer İyânî eserinde yer yer secilerden faydalanmaktadır ama 'Âlî Efendi gibi çağrışım ve metaforlarla iç içe geçen bir anlatımı tercih etmemektedir.

1.2.2.5 *Zafernâme* ya da *Yanikkale fetihnâmesi*,¹⁴ Sarhoş Abdî Çelebi (ö. 1014/1605-06 ya da 1031/1621-22)

Millet Kütüphanesi Ali Emirî Mnz.1328 ve Ankara DTCF 233/3'de kayıtlı iki nüshası bilinmektedir. Kataloglarda 317 beyitlik manzum bir eser olduğu belirtilmekle birlikte, manzum kısımdan önce Yanık'ın fethine sebep olan olayların özetlendiği üç varaklık mensur bir bölüm bulunmaktadır. Mensur bölümlerde ayetlerle desteklenen sade bir dil kullanılmıştır. Manzum bölüme geçilirken Abdî

¹⁴ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Gürbüz, M. (2015). Abdî'nin *Zafernâme*'si. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, vol. 10/16 Fall, 627-670. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8929>

Çelebi, Yamık'ın fethinin birçok Osmanlı askerinin katkısıyla gerçekleştiğini ama Sinan Paşa'nın "cümleden fâyıķ" (Gürbüz, 2015, s. 644) olduğunu belirtir. Eserin geri kalan kısmında Sinan Paşa'yı öven bir tavır sergilenir.

1.2.2.6 *Târîh-i Engürüs ve feth-i Eğri*,¹⁵ Dâ'î-i Fakir (ö. ?)

Eserin bilinen tek yazması Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi koleksiyonu no. 623'te bulunmaktadır. 57 varaklık mensur eserin içinde manzum kısımlar da bulunmaktadır. Eserin adından anlaşılacağı üzere metnin esas odağı Eğri kuşatması ve Haçova savaşıdır, 1593-1595 arasındaki olaylar sadece özetlenmiştir. III. Mehmed'in bizzat sefer için yola koyulması metnin başlangıcı niteliğindedir. Kuşatmanın aşamaları gün gün ve Eğri kalesinin fiziksel yapısı ayrıntılarıyla anlatılır. Bu ayrıntılı anlatımın sebebini müellif şöyle açıklamaktadır:

[B]u bende-i hakir ... Da-î Fakir kal'a-ı Eğriyi tasvir itmek lazım gelmegin bu minvâl üzere tahrir olundu ki seyr ve temaşasın etmeyen ârifler bu terkim olan fetihnameyi kırâat idüb mütaala kılanlar, tamam-ı ma'lum edinüb her vechle görmüş [gibi] olalar. (Akdoğan, 2005, s.16a)

Eserin dili kimi bölümlerde secili ve süslü bir hâl almaktadır. Özellikle paşaların övüldüğü va savaş sahnelerinin anlatıldığı bölümlerde teşbihlerden faydalanan bir üslup söz konusudur.

1.2.2.7 *Künhü'l-ahbâr*,¹⁶ Gelibolulu Mustafa 'Âlî (ö. 1008/1600)

Birçok tarih eseri kaleme alan Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin en önemli eserlerindedir. 'Âlî, *Künhü'l-ahbâr*'ı yazmaya 1592 yılında başlamış ve ölene kadar kimi eklemeler yapmaya devam etmiştir. Jan Schmidt'in verdiği bilgilere göre:

¹⁵ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Akdoğan, N. M. (2005). *Dâ'i-i Fakir: Tarih-i Engürüs ve feth-i Eğri (Tahkikli neşir)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

¹⁶ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Schmidt, J. (1991). *Pure Water for Thirsty Muslims: A Study of Muştafâ 'Âlî of Gallipoli's Künhü'l-Ahbâr*. Leiden: Het Oosters Instituut; Çerçi, F. (2000). *Gelibolulu Mustafa 'Âlî ve Künhü'l-Ahbâr'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet devirleri*, c. I-III. Kayseri.

1008'de (1599-1600) Kahire'ye giden 'Âlî'nin burada da kitap üzerinde çalışmaya devam ettiğine dair işaretler vardır. Muhtemelen dördüncü bölümün son redaksiyon nüshalarından birinin 1599'dan sonra Kahire'de görülmüş olması (de Sacy, I [1882], s. 141-143) ve 'Âlî'nin bu tarihten sonraki eserlerinde *Künhü'l-ahbâr*'dan alıntılarının bulunması onun eserin bir veya birkaç nüshasını beraberinde Kahire'ye, ardından sancak beyliğine tayin edildiği Cidde'ye götürdüğünü göstermektedir. (Schmidt, 2002)

Künhü'l-ahbâr üzerinde uzun yıllar çalışılan bir eser olduğu için farklı uzunlukta ve kapsamda çok farklı nüshaları mevcuttur. Macaristan seferini kapsayan 1593-1596 yılları arasındaki olaylar 570a-602a arasında anlatılır. *Künhü'l-ahbâr*'ın her nüshası Eğri fethini içermemekte, bu bölümün (448a-459a) metne sonradan dâhil edildiği bilinmektedir (Çerçi, 2000, s.35). Günümüzde eserin birçok yazma nüshası ve eksik bir basması bulunmakla birlikte bunlar arasında kapsam açısından farklar mevcuttur. *Künhü'l-ahbâr*'ın nüsha ailesini tespit etmeyi hedefleyen bir çalışma eserin Eğri fethini içeren ve içermeyen iki farklı nüsha ailesi bulunduğunu ortaya koymuştur (Donuk, 2018, s.136-137). Eseri *Târih-i Engürüs*'ten ayıran en önemli unsur Sinan Paşa hakkında olumsuz görüşler içermesi ve Habsburglara karşı başlatılan savaşın gereksizliğini dile getirmesidir.

1.2.2.8 *Târih-i Selânikî*,¹⁷ Selânikî Mustafa (ö. 1008/1600 civarı)

Selânikî Mustafa eserini payitahta ulaşan arz, mektup, teşrifat defteri gibi resmî belgelere başvurarak yazmıştır. Bu yüzden eserde değinilen olayların hepsinin anlatımında İstanbul'da sabitlenmiş bir bakış açısı vardır. Eser genel tarih olduğu için imparatorluğun her tarafından olaylar aktarılırken batıdaki sefer sürecine dair de bilgiler verilmiştir. Örneğin Selânikî'de Yanık civarında Osmanlı'ya karşı birleşen

¹⁷ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Selânikî Mustafa. (1999). *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595)*, c. I-II. İpşirli, M. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

düşman kuvvetlerine dair bilgi verilen bölüm Sinan Paşa'nın mektubuna

dayanmaktadır. Burada hedef öncelikli olarak okuru bilgilendirmektir:

[H]ala ecnas-ı kefere-i fecere bir yere gelüp Macar ve Nemçe ve Alaman ve Hırvat ve Firenk ve Leh ve Çeh ve Bulgar ve Sırf (سرف) ve Rum tamam cem'iyet eyleyüp ahd u eyman eyledüklerinde yalnız Firenkden yüz altmış bin nefer leşker deryadan geçmiştir ve Venedik melâ'îni mâl-ı ferâvân gönderüp imdâd eylemiştir. Ve bu zikir olunan cunûd-ı şeyatîn-i müşrikin dört alay olup güzidesine (206b) kiral karındaşı Hersek Matyaş nâm mel'ûn serdâr ta'yîn olunup Komaran ve kal'a-ı Yanık mâ-beyninde tabur kurmuşlardır. (Selânikî, 1999, s.370-371)

Aynı bölüm *Târîh-i Engürüs*'te ele alınırken bilgi muhatapta belirli bir duygu ve

düşünce oluşturacak şekilde sunulmaktadır. Bu yüzden anlatı daha çok tasvir odaklıdır:

[M]eşhûr-ı şanâdî-i küffâr-ı hezîmet-nüvîd olan melâ'yin-i hâsirîn ile cem'iyet idüp tertîb-i peykâr-ı nuhûset-âsâr ve terğîb-i kârzâr-ı hezîmet-medâr için meşveret kılup nice yüz biñ küffâr-ı pür-nifâk cem' idüp bi'l-ittifâk dâmâd-ı bed-nijâdı olan [Matyaş] nâm mel'ûn-ı dün-ı hezîmet-maqrûm baş u buğ ta'yîn idüp kal'a-ı mezbûre kırbında tabur kazup âyîn-i dâlâlet-bînleri üzere etrâfına toplar dizüp mutaşaddî-i ceng ü cidâl-i leşker-i İslâm-ı zafer-intizâm olup cây-ı huşûnetde ârâm kılup bâde-i gurû[r] u nahvetle mağrûrlar[dır]. (*Târîh-i Engürüs*, 23b-24a)

Alıntılardan görüleceği üzere Selânikî'de anlatı, düşman saflarında yer alan grupların etnik kökenine, ordudaki asker sayısına ve savaş için belirlenen askerî stratejiye odaklanmıştır. *Târîh-i Engürüs*'ün müellifi 'Âlî Efendi ise düşmanı herhangi bir etnik köken belirtmeden “yenilgi müjdelenmiş kâfirlerin ileri gelenleri” olarak niteler, asker sayısını “nice yüz bin” olarak yoruma açık bir şekilde verir. 'Âlî Efendi'nin metninde odak bu bilgilerden ziyade düşmanın yenilgiye mahkûm oluşudur. “Hezîmet-nüvîd, hezîmet-medâr, hezîmet-maqrûn” kelimeleri savaşın sonucunda düşmanın yenileceğini okura önceden bildirmektedir. İki orduyu karşı karşıya getiren ise kâfirlerin gurura kapılarak kendilerini Osmanlı'dan üstün görmeleridir. 'Âlî Efendi onların “küfür”le ilişkilendirdiği bu yönünü “lanetliler, kötü yaradılışlı, uğursuz, nifak dolu, alçak, sapkın” gibi sıfatlar kullanarak vurgulamaktadır.

1.2.2.9 *Zeyl-i Tâcü't-tevârih* ya da *Târîh-i Hasan Bey-zâde*,¹⁸ Hasan Beyzade

Ahmed (ö. 1046/1636-37)

Hasan Beyzâde Târîhi olarak da anılan *Zeyl-i Tâcü't-tevârih* kendinden sonra gelen tarihçiler için önemli bir kaynak vazifesi görmüştür. İlk cildi Hoca Sadeddin Efendi'nin (ö. 1008/1599) *Tâcü't-tevârih*'inin özeti niteliğindedir. İkinci cilt ise yazarın kendi döneminde yaşanan olaylara ayrılmıştır. Hasan Beyzade Ahmed'in özellikle III. Mehmed'in tahta çıkışından sonraki olaylara bizzat tanık olması ve bunları tafsilatlı bir biçimde kaydetmesi eserin sıkça başvurulan bir kaynak hâline gelmesine sebep olmuştur. Eserin bazen secilere başvurulan sade bir üslubu vardır. Yanık kuşatmasında düşman taburunun dağıtılmasını Hasan Beyzade şu sözlerle anlatır:

[Z]ikr olan toplarun dûd-ı kebûdı zulmetinde taburun ba'z-ı mevâzi'inden asker-i zafer-vürûd, koyulup, merûnları zamân-ı kalîlde, helâk idüp, söyündürdiler. İçlerinden halâs olanların ekseri mecrûh ve ba'zıları kaçarken bâzil-i rûh oldu. Bu veçhile, tabur erbâbı münhezim ve şer ü şûrları mün'adim oldukdan sonra, topları alınıp [ve cebe-hâneleri zabt olunup] sefâ'ine konıldı. (Hasan Beyzade, 2004, s.393)

Hasan Beyzade top atışından oluşan barut dumanını fırsat bilen İslam askerinin nehri geçmeyi başardığını söylemektedir. Aynı olay *Târîh-i Engürüs*'te daha dramatik bir biçimde anlatılmakta ve sisin sebebi tanrının bir lütfu olarak gösterilmektedir:

[B]ir şabâh-ı pür-felâh ki şehir-i zi'l-ıhiccenüñ yigirmi üçüncü günü idi ... hikmet-i hafıyye-i İlâhî ve kudret-i seniyye-i nâ-mütenâhî birle ol şubh-ı zafer-me'nûsda mir'ât-ı fezâ-yı kevn ü mekân pür-jeng ü püs olup keşî-i âfitâb-ı 'âlem-tâb girdâb-ı zulmetde kalmış gibi nâ-yâb iken yeñiçeri vü sipâh ve ba'z-ı erbâb-ı menâşıb u câh gürûh gürûh geçüp ... ve lâkin anlar dağı taburları kırbında imtinâ'-ı leşker-i zafer-rehber için meteris vaz' idüp toplar çekmişler-idi ol vehletde mücâhidler irişüp silsile-i fethine yapışup bi-înâyetillâh kefere-i fecerenüñ ellerinden alup topları çevirüp kendülerden yaña pertâb ve nicesin mefkûd u nâ-yâb itmege başlayup ... küffâr-ı la'în bu kâr [u] bâr-ı âteşin ve âheng-i cünûd-ı nuşret-temkîni müşâhede idüp şarâb-ı

¹⁸ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Hasan Beyzade Ahmed Paşa. (2004). *Hasan Bey-zâde Târîhi: Tahlil-kaynak tenkidi, metin ve indeks (926-1045/1520-1635)*, c. I-III. Aykut, Ş. N. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

gurürdan geçüp ve bâde-i nahvet ü sürürlerin cür‘a-ı zücret [ü] fütüra mübeddel kıılup hor ü zelil ve ‘aver u ‘alil yügrük atluları tarîk-i firâra delil olup semâda sebük bahâda sengin olan emti‘a-ı ğayr-ı mütenevvi‘aların yarar atlu koçılara tahmîl kıılup bedreka-ı sebîl-i pür-tadlîl idinüp ğâzîler ebu‘l-meğâzîler ardlarına düşüp irişüp ekserînüñ başın kesüp envâ‘-ı emvâl-i ğanâyimle hod-kâm olup ... küffâr-ı nuhûset-âşâr u dalâlet-kirdârüñ tabur-ı hezîmet-medârları inhizâm bulup berr ü bahrde yirleri kıalmayup her biri firâr yaķalarında karar itmekle medâfi‘-i pür-menâfi‘ ile memlû‘ ve adâvât-ı darb ü ceng ve zenberek ü tufeng ile toptolu 12 pâre kadurğaları dahı alınup rüy-ı Tûna‘da olan cem‘iyyet-i sefâyin-i hezîmet-ķarâyinleri bi‘l-cümle sâhile intişâr ve inkisâr bul[du]. (*Târîh-i Engürüs*, 34b-36a)

‘Âlî Efendi ise anlatısına “çok mutlu bir sabahı” diye başlayarak okura yaşanacak zaferi müjdeler. Sisin sebebinin “Allah’ın gizli” bir hikmeti olduğunu söyler ve bunu “aynanın üstündeki pasa ve bulanıklığa” benzetir. Osmanlı askeri nehri geçtiğinde düşman askerinin kapıldığı telaşı ve korkuyu anlatmak için onların “tek gözü kör, yaralı atlarını” hızla sürdükleri, “yükte hafif pahada ağır eşyalarını arabalara yükleyip” kaçmayı çalıştıkları bir panik atmosferi betimlemesi yapar. Nihayetinde nehirdeki düşman gemilerinin de ele geçirildiğini bildirir ve düşmanın karada ve suda kaçacak ya da saklanacak yeri olmadığını vurgulayarak anlatısını tamamlar.

1.2.2.10 *Târîh-i Peçevî*,¹⁹ Peçevî İbrahim (ö. 1059/1649 civarı)

Macaristan asıllı olduğu bilinen Peçevî İbrahim Efendi “Uzun Savaş” esnasında çok genç olsa da olayları yakınlarından dinlemiştir. Ayrıca anadili Macarca olduğu için eserinde Macar kaynaklardan da yararlanmıştır. Bu, eserin ayırt edici özelliğidir. *Tarih-i Engürüs*’ün aksine Estergon ve Hatvan hezimetlerine odaklanmıştır. Eserin sade bir üslubu vardır.

¹⁹ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Peçevî İbrahim. (1283). *Târîh-i Peçevî*. İstanbul: Matbaa-ı Âmire; Peçevî İbrahim. (1968). *Peçevî Tarihi*. Uraz, M. (Haz.). İstanbul: Neşriyat Yurdu; Dinç, B. (2005). *Peçevî Tarihi (250b-284a metin, dizin, özel adlar sözlüğü)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

1.2.2.11 *Nuhbetü 't-tevârih ve 'l-ahbâr*,²⁰ Edirneli Mehmed bin Mehmed (ö.

1050/1640'tan sonra)

Eserin biri özet biri ayrıntılı olmak üzere iki cildi vardır. İkinci cilt başlangıcından I. Ahmed (salt. 1603-1617) dönemine kadar olan Osmanlı tarihini anlatmaktadır.

Olaylar ayrıntılarına girmeden özet şeklinde anlatılır. Yanık kuşatmasından sonra, Estergon ve Hatvan'da yaşanan mağlubiyetlere değinilerek Eğri fethine dair bilgiler verilir. Eserin yer yer secili bir dili vardır. Yukarıda bahsettiğimiz Yanık taburunun dağıtılması *Nuhbetü 't-tevârih*'te şöyle anlatılır:

Rumeli ve Anadolu ve Karaman ve Haleb beğlerbeğileri toplar ve meterisler üzerlerine ta'yîn olunub serdâr-ı bâ-vekâr kendüsi bi'z-zât umûmen yeniçeri ve kapukulu ile Tuna yalısına gelüb ve zikr olunan şayka ve kayıkları suya saldırub ve içlerin fedâyî yazılan yeniçeri ve topcı ve cebeciden ikibin nefer tüfenk-endâz dilâverler ile doldırub karşı yakaya irsâl itdi. Guzât-ı mezkûrîn adaya geçdikleri hinde göz açdurmayub, melâ'înin taraf-ı leşger-i İslâma kurdukları meterislerin ve beş aded topların ikdâm idüb darben ve kahren ellerinden aldılar ve ol mahalde ceng iden kefer-i fecerenin ekserin darbe-i tîğ-i hûn-âşâm ile hâk-i helâke saldılar. (Sağırlı, 2000, s.436-437)

1.2.2.12 *Târîh-i Topçular Kâtibi Abdülkâdir (Kadrî)*²¹, Abdülkadir Efendi ((ö.

1054/1644 civarı)

Orduda çeşitli askerî görevlerde bulunan Kadrî Efendi eserinde H. 1000-1053 (M. 1591-1644) yılları arasında gerçekleşen, şahsen tanık olduğu olayları aktarmıştır.

Kadrî Efendi devşirme olarak saraya girmiş, medrese eğitimi almamıştır. Eseri olaylar üzerinden bir süre geçtikten sonra yazdığı şu sözlerden anlaşılmaktadır:

Bu fakîr [u] bî-çâre vü herze-gü ve âvâre Topçular Kâtibi idük ... Nihâyet ol zemân böyle perişân-güy değil idim. Bu kitâbın cem' ü telîfine şurü' edeli, hüsn-i edâlar tetebbu'unda ve şi'r ü inşâlar tefekküründe 'aklıma bir miqdâr ihtilâl gelüb halta mübtelâ oldum. (Abdülkadir Kadrî, 2003, s.83)

²⁰ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Sağırlı, A. (2000). *Mehmed bin Mehmed Er-Rûmî (Edirneli) 'nin Nuhbetü 't-Tevârih ve 'l-Ahbâr'ı ve Târîh-i Âl-i Osman'ı (Metinleri, tahlilleri)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

²¹ Eserle ilgili detaylı bilgi için bk. Abdülkadir (Kadrî) Efendi. (2003). *Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadrî) Efendi Tarihi (Metin ve tahlil)*, c. I-II. Yılmaz, Z. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Müellif bu alıntıda yıllar önce kâtiplik yaparken “daha iyi yazdığını” ama eserini “şî’r ün inşâ” ile yazmaya çalıştığında aklının karıştığını da dile getirir. Bu ifade, eserin sade üslubunda kendini göstermektedir. Kadrî Efendi sefere bizzat katıldığı için olayların askerler tarafından nasıl algılandığıyla ilgili ayrıntılı bilgilere sahiptir. Özellikle sefer için yapılan hazırlıkları (dökülen toplar, tedarik edilen silahlar, depolanan zahire, bunların Belgrad ve Budin’e nasıl ulaştırıldığı, asker sayısı vb.) diğer eserlerde görmediğimiz bir ayrıntıyla aktarılmaktadır. Kadrî Efendi sefere katılan görevlilerin isimlerini tek tek sayıp, hangi menzilde kaç gün kaldığını ve ordunun menzillerde nasıl karşılandığını uzun uzadıya anlatmıştır.

1.2.2.13 *Tārīḥ-i feth-i Yanık*, Mehmed Necâtî (ö. ?)

Topkapı Sarayı Müzesi, Revan no. 1308’de kayıtlı 50 varaklık mensur bir eserdir. Ağâh Sırrı Levend’in *Gazavatnameler*’inde eserin adı “Tarih-i Feth-i Yanık” olarak geçse de bu ad eserin içeriği dolayısıyla kataloglayanlar tarafından verilmiş olmalıdır (Levend, 2000, s.94). Ia’da “Menâkıbât-ı ğaza vü cihât”, 3a’da “Tārīḥ-i Mehmed Hân bin İbrâhim Hân” başlıkları bulunmaktadır. Levend, eserin sonundaki H.20 Cemaziyelahir 1076/M. 28 Aralık 1665 tarihini istinsah tarihi olarak düşünerek ve katalogdaki “Yanık fethi” bilgisine dayanarak bu gazavatnameyi III. Murad (salt. 1574-1595) dönemi fetihleri arasına dâhil eder. Fakat eser IV. Mehmed’in (salt. 1648-1687) döneminde gerçekleştirilen Uyvar seferini konu edinmektedir. Burada sözü edilen olaylar 1662-1665 yılları arasında Estergon, Ciğerdelen ve Yanık çevresinde gerçekleşen çarpışmalardır. Dolayısıyla eserin 1594’teki Yanık fethiyle ilgisi yoktur. Eserin müellifi 50b’de, Divan-ı hümayun katiplerinden Mehmed Necatî olarak geçer. 1a-2b arası “Āsitāneden Edirne’ye vâkı’ olan menâzil” başlığını taşımakla birlikte İstanbul’dan Budin’e kadar uzanan menzillerin listesini içerir.

BÖLÜM 2

‘ÂLÎ EFENDİ VE ESERİ *TÂRÎH-İ ENGÜRÜS*

2.1 Eserin müellifi ‘Âlî Efendi kimdir?

Târîh-i Engürüs tamamlanmamış bir eserdir. Metnin sonunda bir “temmet” kaydı yer almaz, bu yüzden yazarının kim olduğu tartışmalıdır. Katalog kayıtlarında eserin yazarı ‘Âlî Efendi olarak geçmektedir. Bu kaydın sebebi yazmanın 1a sayfasındaki Arapça “Mü’ellif ‘Âlî Efendi’nün kendi el yazısıyla” ibaresidir. Ayrıca metinde yer alan kimi şiirlerde (14b, 39a, 58b, 72b, 73b, 75b, 78a, 100a) “‘Âlî” mahlası kullanılmıştır. Bunların yanı sıra 100a’da yer alan gazelin haricindeki mahlaslar silinip tekrar yazılmış izlenimi vermektedir. Üstelik 39a ve 72b dışındaki tüm şiirlerde mahlasın bulunduğu mısralarda vezin bozuktur. Bu durum manzum bölümlerin başka bir şaire ait olmasına, yazarın mahlas değiştirmesine ya da eserin henüz taslak aşamasında olup nihai hâlini almamasına bağlanabilir. Yazmanın derkenarlarına yapılan eklemeler, üstü çizilip başka bölüme taşınan beyitler ve diğer karalamalar eserin müellif nüshası olduğu görüşünü destekler niteliktedir. 83a’dan itibaren değişen yazı karakteri ise eserin farklı zaman aralıklarında tekrar ele alınmış olabileceğini akla getirir.

Târîh-i Engürüs’te müellifin kimliğine dair tek ipucu, Yanık terci‘-bendinden (aslında terkiib-benddir) önce kendisiyle ilgili verdiği bilgidir. ‘Âlî Efendi zamanında Yanık’ın fethi sebebiyle söylemiş olduğu terci‘-bendi eserine ekleyeceğini şu sözlerle dile getirir:

Ol maḥall-i şafâ ve hengâm-ı behcet-iltikâda silk-i nazma gelen terci‘-bend
rişte-i ‘arza peyvend kılınup müşâhede-i takayyüdleriyle ḥursend ve
muwâ‘ade vü ta‘ahhüdleriyle behremend olduğum eçlden ebedü’l-âbâd zıkr-i
bi’l-ḥayrlarına bâ‘is olsun için bu maḥalle sebt ü taḥrîr olundu. (53b)

Öyleyse ‘Âlî Efendi Yanık’ın fethedildiği 1594 tarihinde hayatta olmalıdır. Bu da akla ilk olarak ünlü Osmanlı entelektüeli Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’yi (ö. 1008/1600) getirir. *Târîh-i Engürüs*’ün dil ve anlatımına bakıldığında başarılı bir inşa üslubu göze çarpar, bu da metnin Gelibolulu ‘Âlî Efendi’ nin elinden çıkmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Ayrıca Bursalı Mehmet Tahir *Osmanlı Müellifleri*’nde onun eserleri arasında *Târîh-i Engürüs*’ü de saymaktadır (Bursalı Mehmed Tahir, 1333, c.III, s.91). Ama İbnülemin Mahmud Kemal İnal *Menâkıb-ı Hünerverân*’a yazdığı önsözde yazdıklarıyla övünmeyi seven ‘Âlî’ nin *Târîh-i Engürüs*’ü eserleri arasında zikretmemesine dayanarak eserin ona ait olamayacağını öne sürer (İnal, 1926, s.98). Ağâh Sırrı Levend de *Gazavatnâmeler*’de *Târîh-i Engürüs* ile ilgili bilgi verirken “‘Âlî’ mahlasının geçtiği kimi beyitlerde veznin bozuk olmasını ve bazı bölümlerde mahlasın karalanmasını gerekçe göstererek bu eserin ‘Âlî’ye atfedilmesinin şüpheli olduğunu söyler (Levend, 2000, s.95).

Târîh-i Engürüs’ün müellif hattıyla yazılmış olması eseri, Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’ nin kendi el yazısıyla yazdığı başka eserlerle karşılaştırmayı gerektirir. Yusuf Turan Günaydın ve İbrahim Halil Arslantürk, Gelibolulu ‘Âlî Efendi’ nin *Hilyetü’r-Ricâl*’i üzerine yayımladıkları makalelerinde eserin Süleymaniye Kütüphanesi Reşit Efendi Kitaplığı 1146 numarada kayıtlı nüshasının müellif hattı olduğunu ileri sürmektedir (Günaydın & Arslantürk, 2007, s.286). Söz konusu *Hilyetü’r-Ricâl* nüshası nesih hatla yazılmıştır. *Târîh-i Engürüs* ise talik hatla yazıldığı için yapılan karşılaştırmada bu eserin müellifinin Gelibolulu ‘Âlî olup olmadığı konusunda net bir sonuca varılamamaktadır. İbnülemin’in hazırladığı *Menâkıb-ı Hünerverân*’ın en başında Millet Kütüphanesi 321 numarada kayıtlı ‘*Âlî Divânı*’ nından alınan ‘Âlî’ nin el yazısının ve mührünün fotoğrafı bulunmaktadır (İnal, 1926, s.2). Buradaki nesih

hat ile *Târîh-i Engürüs*'ün Ia varağındaki nesih hat arasında benzerlik söz konusudur (Bk. EK 3: Gelibolulu Mustafa Âlî'nin el yazısı).

Âlî'nin kendi hattıyla yazıldığı düşünölen bir diğör yazma Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa 311 numarada kayıtlı olan *Nushatü's-Selâtin* nüshasıdır. Andreas Tietze tarafından *Muştafâ 'Âlî's Counsel for Sultans of 1581* adıyla tıpkıbasımı da yapılan bu nüsha talik hatla yazılmıştır.²² *Nushatü's-Selâtin* ve *Târîh-i Engürüs*'ün aynı elden çıktığını kesin olarak söylemek mümkün olmasa da iki yazma arasında benzerlikler mevcuttur. Yazı karakteristiğinin yanı sıra, kırmızı mürekkebin kullanılış tarzı, derkenarlara eklenen bölümü özetler nitelikteki başlıklar (matlablar) iki yazmada benzer niteliktedir.²³

Eserin Gelibolulu Âlî Efendi'ye ait olabileceğini gösteren asıl dayanak yine *Târîh-i Engürüs*'ün içindedir. Müellifin Yanık terci'-bendinde “müşâhede-i takayyüdleriyle hürsend ve muvâ'ade vü ta'ahhüdleriyle behremend olduğum” dediğı kişi sadrazam Koca Sinan Paşa'dır (ö. 1004/1596). *Târîh-i Engürüs*'te, Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-ahbâr*'ının aksine Koca Sinan Paşa'yı öven ve ciddi eleştirilerden kaçınan bir anlatıcı vardır. *Târîh-i Engürüs*'te Sinan Paşa isabetli kararlar veren, cesur, adil ve dürüst bir komutan olarak tasvir edilmektedir. Oysa *Künhü'l-ahbâr*'da seferin başarısızlığının esas sebeplerinden biri olarak Sinan Paşa'nın hırsı ve yanlış kararları gösterilir. Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Sinan Paşa'yı bu denli sert şekilde eleştirmesinin sebebi daha önceki görevinden alınmasında ve kariyerinde ilerleyememesinde paşanın katkısının bulunduğunu

²² Tietze'nin eseri için bk. Tietze, A. (1979). *Muştafâ 'Âlî's Counsel for Sultans of 1581: Edition, Translation, Notes*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

²³ *Nushatü's-Selâtin* sadeleştirilmiş metnini hazırlayan Faris Çerçi ise yazmanın Ia varağındaki “Bu nüsha bizzat Âlî tarafından kendi el yazısıyla yazılmıştır” kaydının doğru olamayacağını ileri sürer. Buna gerekçe olarak da yazıda birçok imla hatalarının bulunmasını ve İbnülemin'in yayınladığı *Menâkıb-ı Hünerverân*'da Âlî'nin el yazısı olarak neşredilen mühürlü divan varağının bu yazıyla uyum sağlamamasını gösterir (Çerçi, 2015, s.32).

düşünmesidir. İlk bakışta ‘Âlî’nin *Künhü’l-ahbâr*’daki Sinan Paşa yergisiyle, *Târîh-i Engürüs*’teki övgü arasında bir tutarsızlık olduğu düşünülebilir fakat ‘Âlî’nin sadrazamla karmaşık bir ilişkisi vardır. Yanık’ın fethedildiği 1594 sonbaharında ‘Âlî’nin İstanbul’da olduğu ve *Künhü’l-ahbâr* üstünde çalıştığı bilinmektedir (Fleischer, 2008, s.154). Bu sırada resmî bir görevi yoktur ve tekrar saray erkanının gözüne girme çabasıdadır. Bu çabaların bir ürünü olarak Yanık fethedilince Sinan Paşa’ya şahsi bir tebrik mektubu gönderir ve aralarındaki anlaşmazlığın saray entrikalarından kaynaklandığını söyleyip sadrazama bağlılığını bildirerek ondan hamilik ricasında bulunur. Hatta Sinan Paşa adına gönderilen resmî fetihnameyi de bizzat Gelibolulu Mustafa ‘Âlî yazar (Fleischer, 2008, s.156). Bu durumda *Târîh-i Engürüs*’ün de benzer bir hamilik beklentisinin ürünü olabileceği akla gelir. Sinan Paşa’nın Targovişte ve Bükreş’te aldığı mağlubiyetlerin kadere bağlanması, Ferhad Paşa’nın (ö. 1004/1595) idamından söz edilmemesi müellifin sadrazama bağlılığını göstermektedir. Hatta ‘Âlî’nin tam da bu tarihten sonra yeniçeri katipliğine getirilmesi Sinan Paşa’yla olumlu ilişkilerinin bir sonucu olabilir. Fakat 67a’da eserin odağı birden Bükreş’teki Sinan Paşa’dan Şirvan’daki Cafer Paşa’ya (ö. 1009/1600-1601) çevrilir. Sinan Paşa’nın bir daha bahsi açılmaz, dördüncü kez azledilmesi ya da vefatı anlatıya dâhil edilmez. Sinan Paşa’nın beklenmedik ölümü müellifi ve eseri zora sokmuş, eserin yeni baş kahramanı için bir arayışa girilmiştir. Gelibolulu ‘Âlî’nin Sinan Paşa’nın ölümünden memnuniyet duyduğu bilinmektedir (Fleischer, 2008, s.171). Bu durum ‘Âlî’nin Sinan Paşa’nın övgüsüne yer verdiği *Târîh-i Engürüs*’ü tamamlamadan bırakmasına ve onu eserleri arasında saymamasına açıklık getirmektedir. Eğer *Târîh-i Engürüs*’ün müellifi Gelibolulu Mustafa ‘Âlî ise Sinan Paşa’ya hoş görünmek için yazılan eserin tamamlanması paşanın ölümüyle gereksiz hâle gelmiştir. Bu Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin daha önce de başvurduğu bir

uygulamadır. ‘Âlî, Lala Mustafa Paşa’nın (ö. 988/1580) doğu seferindeki başarılarını anlatan *Nusretnâme*’yi yazarken aynı sefere yeni serdar olarak atanan Sinan Paşa ondan kendi kahramanlıklarını anlatan benzer bir eser yazmasını ister. Böylelikle ‘Âlî *Fursatnâme*’yi yazmaya başlar. Ama Sinan Paşa seferi birden sonlandırıp İstanbul’a döner ardından azledilir, paşa iktidardan düşüp makamını yitirince ‘Âlî de eseri yarım bırakır (Fleischer, 2008, s.91-92).²⁴

Târîh-i Engürüs’ü ‘Âlî’ye atfedebilmek için *Künhü’l-ahbâr*’la olan paralelliğini incelemek bir yöntem olabilir. ‘Âlî *Künhül’l-ahbâr*’ı yazmaya 1592 yılında başlamış ve ölene kadar eklemeler yapmıştır. Eserin Eğri fethini içeren versiyonlarında kuşatma ve savaşın her aşamasının ayrıntılarıyla anlatıldığı görülmektedir. Oysa *Târîh-i Engürüs*’te kuşatmanın yalnızca başlangıcı ve bitişi bildirilmekte, aradaki hiçbir olaya değinilmemektedir. Bu da iki eser arasında bir kıyaslama yapmayı imkansız kılmaktadır.

Müellifin Gelibolulu Mustafa ‘Âlî olmasını zora sokan birkaç durum da söz konusudur. Örneğin 56a’nın derkenarında “Cülüs-ı merhûm Sultân Meḥmed Ḥân” başlığı vardır. III. Mehmed 1603 tarihinde öldüğü için “merhûm” ifadesi eserin 1603 yılından sonra kaleme alındığına yahut düzeltmelerin o tarihten sonra yapıldığına işaret etmektedir. Bu durumda 1600 yılında ölen ‘Âlî Efendi’nin başlığı ekleyen kişi olma ihtimali yoktur. Bu da eserin müellifinin o olmadığını ya da müellifi o olsa bile eklemeleri başka birinin yaptığını ortaya koymaktadır. Eserdeki kimi kelimelerin imlasında metin boyunca hata yapılması da (heycâ, bevārī vb.) ‘Âlî gibi iyi eğitilmiş bir münşinin bu yanlışa düşmeyeceği izlenimini uyandırmaktadır.

---

²⁴ *Fursatnâme*’nin yarım kalan tek nüshası için bk. Mende, R. V. (1989). *Mustafa Âlî’s Fursatname*. Berlin: Klaus Schwarz; Aksoyak, İ. H. (2019). Gelibolulu Mustafa Âlî: *Fursatnâme*. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* c. 3, sy. 1, s.171-220. doi: 10.34083/akaded.545784.

Eğer Gelibolulu ‘Âlî eserin müellifi değilse aynı mahlası kullanan diğer şairlerin kim olabileceği sorusu akla gelir. Eserin müellifi 1594 yılında hayatta olduğuna göre bu sorunun cevabı 16. yüzyılın son yarısını ve 17. yüzyılın ilk yarısını kapsayan tezkirelerde aranmalıdır. Söz konusu eserlerde “‘Âlî” mahlasını kullanan farklı kişilere rastlanır.

Kınalızade Hasan Çelebi’nin tezkiresinde “‘Âlî” mahlasını kullanan üç şairden söz edilir. Bunlardan ilki yukarıda sözünü ettiğimiz ünlü Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’dir (Kınalızade Hasan Çelebi, 2017, s.530). İkincisi Uralı Reiszade İlyas olup II. Selim (salt. 1566-1574) zamanında vefat etmiştir (Kınalızade Hasan Çelebi, 2017, s.533). Üçüncüsü ise “Hafız-ı Konevîoğlu” adıyla bilinen İstanbullu ‘Âlî’dir.

Kınalızade onunla ilgili şunları söyler:

Vasf-ı hâli rütbe-i medh ü senâdan ‘âlî ve mahal ü makâm-ı mevâlî vü ehâlî olmağla rif’at-i şâmî müte’âlî olan Dârü’s-saltanatü’l-‘aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyedendir. Tarîk-i ‘ilme sâlik olup dânişmend olduktan sonra muhâsebeci şâkirdi iken rûz-nâme-i a’ mâlini tashîh idüp nakd-i ‘ömr-i ‘azizinün masraf u îrâdını hisâb itmege ‘âzim cenâb-ı melik-i vehhâb idi. ‘İlm-i edvârda ve hüsn-i hatda mahâreti var idi. (Kınalızade Hasan Çelebi, 2017, s.533)

“Dânişmend” ve “muhasebeci şâkirdi” olduğu belirtilen Hafız-ı Konevîoğlu’nun medrese eğitimi aldığı anlaşılmaktadır, bu da onun eserin müellifi olabileceği anlamına gelir.

Ahdî’nin tezkiresinde bunlardan farklı olarak bir tane “‘Âlî” mahlaslı şair bulunmaktadır. Asıl adı Mustafa Çelebi olan ve Beyzade adıyla tanınan bu şair hakkında şunlar söylenir:

Hâlâ rûz u şeb himmet-i ‘âlîyesin ma‘rifete şarf idüp zebân-ı Fûrs’e mûmâreset gösterüp ‘arûz u mu‘ammâ fûnûnından hâbîr ve şi‘r ü inşâ şınıfından gayrîler gibi âgâh u bî-nazîr ‘ale’l-huşûş fenn-i tevârihde müverrih-i dil-pesend ve maqbûl-i erbâb-ı hüşmenddür. (Ahdî, 2018, s.226-227)

Bu ‘Âlî, Riyâzî tezkiresinde de anılmakta şairin İstanbul’da doğduğu ve Halvetî tarikatına mensup olduğu bilgileri yinelendikten sonra 1556 yılında Kerbela’ya

açılan kanal hakkında düşürdüğü tarihe yer verilmektedir (Riyâzî, 2017, s.219).

Ölüm tarihi hakkında bilgi verilmeyen bu şairin tarihe olan merakı ve “inşâdan āgāh” oluşu onun eserin müellifi olabileceği ihtimalini doğurur.

Bunlara ek olarak Rıza tezkiresinde Bosnalı bir ‘Âlî’den söz edilir. Rıza, “Kuzât-ı sencîde-şifâtdan Bosnevî ‘Alî Efendi’dür. Hâkka ki zemānenün ‘âlisi ve memleket-i hünerün vâlîsidür” dediği ‘Âlî’nin şiirinden bir örnek vermekle yetinir (Rıza, 2017, s.161). Mucîb tezkiresinde de aynı bilgi tekrarlanır (Mucîb, 1997, s.44). Safâyî tezkiresinde aynı şair hakkında daha detaylı bilgi bulunur:

Evâ’il-i hâlinde İstānbül’a gelip taḥşîl-i ma’ārif-i ulūm edip ba‘de’l-mülāzemet tarîḳ-i ḳazāya rāzî ba‘zî bilād-ı celîleye ḳazî olmuştur. ‘Aşrın şu ‘ārasından maḳbūl-i ‘ālem şî‘r ü inşāda müselleme bir zāt-ı muhteremdir. Tertîb-i Dīvān edip biñ elli yedi tārîḫinde fevt olmuştur. (Safâyî, 2005, s.371)

Bu bilgilerden Bosnalı ‘Âlî Efendi’nin divan sahibi bir şair olduğu, inşâda müselleme olduğu ve H. 1057/ M. 1647-48 yılında öldüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda Bosnalı ‘Âlî’nin *Tārîḫ-i Engürüs*’ün müellifi olması mümkündür.

Şuara tezkirelerine ek olarak *Osmanlı Müellifleri*’nin tarihçiler bahsinde “‘Âlî (‘Ālî) Efendi” isimli bir müellife rastlanır:

1060 tārîḫinde Mıṣır vâlîsi olan şadr-ı esbak Hâcî Aḫmed Paşa’nın kâtib-i dīvānı, erbāb-ı fikir ü ḳalemden tārîḫ-şinās bir zāttır. *Tārîḫ-i Yemen* nāmıyla yazdığı tārîḫte Yemen iḳlîminiñ Osmanlılar tarafından fethini ve ta‘yîn olunan vâlîlerin terācim-i aḫvāliyle uşul-i idārelerini vāḳıfāne bir şürette yazmıştır. Ğayr-ı maḥbū‘dur. (Bursalı Mehmed Tahir, 1333, c.III, s.101)

1650 yılında hayatta olduğu anlaşılan ve *Tārîḫ-i Yemen* isimli bir eseri bulunan bu divan kâtibine dair bir diğer kaynak Franz Babinger’in *Osmanlı Tarih Yazarları*’dır.

Babinger eserinde yazarın adını Hacı ‘Âlî olarak vermiş ve dipnotta da bu ‘Âlî

Efendi’nin Gelibolulu Mustafa ‘Âlî ile sıkça karıştırıldığına değinmiştir:

Âlî 1060/1650 yılında Kutbeddîn (bk. yk. Nu. 12)’nin *el-bark el-Yemânî fi’l-feth el-Osmânî* adlı eserini *Telhis el-Yamânî* adıyla Türkçeye çevirmiştir; adından da anlaşılacağı üzere bu bir özet olsa gerektir. Bundan başka Nâbî gibi Kaminça seferi hakkında bir yazı yazmıştır. Nihayet 1074/1663 yılında

nl velilerle bilginlerin biyografyalarına dair *Tuhfetü'l-mchidn* adlı bir kitap yazmıştır. (Babinger, 1992, s.197)

Tuhfetü'l-mchidn'in 1663 yılında yazıldığı göz önüne alındığında Hacı 'l Efendi'nin 1594 yılında Sinan Paşa'nın emrinde olması, dolayısıyla *Trh-i Engürüs*'n müellifi olması zayıf bir ihtimaldir.

Tüm bu bilgiler ışığında eserin muhtemel müellifleri olarak Gelibolulu Mustafa 'l, Hfız-ı Konevoğlı 'l, İstanbullu Beyzade 'l ve Bosnal 'l isimleri öne çıkmaktadır. Fakat yaptığımız çalışmada müellifin kim olduğunu kesin olarak tespit etmek mümkün olmamıştır.

2.2 *Trh-i Engürüs*'n olay akışı

Trh-i Engürüs girift bir inşa üslubuyla yazılmıştır ve "İstanbul'a dönüş, dua ve hatime" hariç bir fetihnamede bulunması gereken tüm bölümleri içermektedir. Metin, Allah'ın birliğinin anlatıldığı tevhid bölümüyle başlar. Allah'ın her şeyi yoktan var ettiği vurgusuyla başlayan mensur bölüm aynı düşüncenin manzum şekilde (5 beyit) ifade edilmesiyle noktalanır. Tevhid bölümünü peygamberin övgüsünün yapıldığı na't bölümü izler. Hz. Muhammed'in son peygamber oluşunun vurgulandığı bu bölümde, ona, ailesine ve dört halifeye dua edilir. Tevhid bölümünde olduğu gibi aynı düşüncelerin bir kez de manzum olarak (11 beyit) dile getirilmesinin ardından eserin nasıl kaleme alındığından söz edilir. Sonrasında esere adını veren Macaristan-Osmanlı ilişkilerinin tarihine giriş yapılır. Kanun Sultan Süleyman (salt. 1520-1566) döneminde Belgrad'ın fethiyle başlayan ve Mohaç meydan savaşıyla Macaristan krallığının Osmanlı imparatorluğuna bağlanmasıyla noktalanen ilk fetih sürecinden bahsedilir. Daha sonra Macar kralıyla yapılan barışın bozulmasına ve 1593 ylndaki yeni fetih dalgasına sebep olan olaylara değinilir. zet olarak verilen bu bilgilerin ardından 1593-1596 yılları arasında yaşanan çatışmalar, kuşatmalar, galibiyet ve

mağlubiyetler ayrıntılarıyla anlatılır. Metin, Eğri kalesinin fethedilmesiyle son bulur. Eğri'nin fethinin hızlıca sonuca bağlanması, geleneksel anlatı kalıbının bir parçası olan fetihten sonraki kutlamalara değinilmemesi, eserin sonlandığını bildiren bir dua bölümünün bulunmaması eserin yarım kaldığı ya da en azından aceleyle bitirildiği izlenimini uyandırmaktadır. Eserin olay akışı şu şekildedir:

Allah, Osmanlı sultanlarını gazilerin destekçisi olmaları için sultanlar içinde önder ve yer yüzünde halife kılmıştır. Mekke ve Medine'ye hizmet etmeleri ve doğudaki ve batıdaki sınırları muhafaza etmeleri için karada ve denizde ne varsa hepsini onların hizmetine vermiştir; onlar da bu sayede türlü şehirlerin, adaların, limanların ve hazinelerin sahibi olmuşlardır. Onların vilayetleri, şehirleri nasıl fethettiklerinin meşhur hikâyeleri dilden dile aktarılmakla ve tarih kitaplarında yazılmakla birlikte beyan semtine ve ayan yoluna getirilmemiştir. (3a-3b)

İşte bu izzetli hanedandan rahmetli Sultan Süleyman zamanında Engürüs üzerine sefere çıkılmış, Mohaç meydanında karşılaşan iki ordudan büyük kayıplar verilmiş, sonuçta Müslümanlar galip müşrikler de mağlup olmuştur. Fethin ardından kral ölmüş, adamlarının birçoğu kılıçtan geçirilmiştir. Aralarından hizmete layık görülenler ise kızları, eşleri ve hizmetlileriyle birlikte esir alınarak Müslüman gazilerin gücünün ne olduğunu görmüştür. Bu vakanın ardından Alman, Erdel ve hatta tüm Frengistan Osmanlı'ya elçiler ve hediyeler gönderip aman ricasında bulunmuştur. Osmanlı da kendilerine vergilerini verip sadakatlerini korudukları müddetçe barış yapılacağını bildirmiştir. Bu anlaşmaya uymayanlara da hadleri bildirilmiştir. (3b-6a)

Sultan III. Murad'ın (salt. 1574-1595) zamanına gelinceye dek müşrikler görünürde barış şartlarının dışına çıkmamıştır. Ama yıllar geçip eski zamanlarda yapılan savaşlar unutuldukça kâfirler gururlanıp yoldan çıkmaya başlamış, sınırlarda

fitne ve fesat baş göstermiştir. Meydanı boş bulduğunu sanan kâfir, Bosna valisi [Ahmed Paşazade Telli] Hasan Paşa'nın (ö. 1001/1593) hükmü altındaki bazı kalelere saldırmıştır. Bunun üzerine Hasan Paşa da yaradılışının vermiş olduğu heyecana yenik düşerek büyüklerin sözüne kulak asmamış ve karşı taarruza geçmiştir. Fakat bu çarpışmalarda hem Hasan Paşa hem de birçok önemli bey şehit düşmüştür. (6b-7b)

Bu haber 1001/1593 yılının Şevval (Temmuz) ayının başında İstanbul'a ulaşır. Sadrazam Sinan Paşa'nın (ö. 1004/1596) eline "söz konusu zümrenin kellelerinin alınıp, kalelerin fethedilmesi" yönünde hatt-ı hümayun verilir. Bununla birlikte eğer ortaya çıkan bu sorun en kısa sürede ortadan kaldırılmazsa durumun kötüleşeceğini söyleyen Sadrazam Sinan Paşa sefere serdar ilan edilir. Sadrazam 20 Şevval 1001/ 20 Temmuz 1593 günü Davudpaşa'ya çıkar. 29 Şevval 1001/ 29 Temmuz 1593 gününde padişahın dergâhına yüz süren Sadrazam Sinan Paşa Edirnekapı'dan yola koyulur ve sefer resmen başlamış olur. (7b-10a)

4 Muharrem 1002/ 30 Eylül 1593 gününde Üstolni-Belgrad'a varılır ve divan toplanır, Polata ve Pesprim isimli kalelerin kuşatılmasına karar verilir. 7 Muharrem 1002/ 3 Ekim 1593 günü kuşatma başlar. Üç gün boyunca savaşılar, karşı koyamayacaklarını anlayan küffar gece yarısı (10 Muharrem 1002/ 6 Ekim 1593) (Pesprim'in) kale kapısını açıp kaçmaya çalışır. Osmanlı askerleri durumu fark edip peşlerine düşer. Ümeradan Frenko isimli bir zat dergâh-ı mualla çavuşu Mehmed Hadi tarafından alıkonur, onun dışında yakalanan herkes kılıçtan geçirilir. Le geçirilen kaleye dizdar atanır, yeteri kadar asker muhafazaya bırakılır. [Ardından 2 gün içinde Polata teslim olur] Fetih haberi ve sınırdaki son durum İstanbul'a bildirilir. (10a-11a)

Kış vakti yaklaşır. Rumeli beylerbeyi olan [Sadrazam Sinanpaşazade] Mehmed Paşa'ya (ö. 1014/1605) askerleriyle birlikte Budin'de kışlaması emredilir. Sadrazam Sinan Paşa da Semendire Belgradı'na gelir. Bu sırada Anadolu, Karaman ve Halep beylerbeylerine gaza için hazırlanın, Şam ümerasına beş yüz nefer asker gönderin diye yazılı emirler iletilir. Bu bölümde ayrıca Yavuz Sultan Selim (salt. 1512-1520) zamanında Osmanlı'ya bağlılıklarını sunan ve Adana çevresini ocaklık sistemiyle bağımsız olarak yöneten Ramazanoğulları ailesinden bahsedilir. Ramazanoğlu Emir Mahmud (ö. 922-3/1517), Mısır'ın fethedilmesi için büyük çaba göstermiş ve şehit düşmüş, bunun neticesi olarak Adana eyaletinin babadan oğula geçmek suretiyle kendilerine verilmesi yönünde hatt-ı hümayun yazılmıştır. Bu şanlı soydan olmasının yanı sıra serdarın da damadı olan Dulkadriye valisi Ramazanoğlu Mehmed Paşa (ö. ?) Adana eyaletini oğlu Emir İbrahim'e bırakarak beylerbeyi olmuştur,²⁵ ona da 6000'den az tımarı bulunan askerlerini muhafazada bırakıp geri kalanıyla sefere gelmesi yönünde emir gönderilir. (11a-13b)

Kış gelir. Osmanlı askerinin dağıldığını gören küffar Budin sınırındaki bazı kalelere saldırır. Rumeli valisi [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa'ya ve o sırada Budin muhafazasında olan [Sokulluzade] Gazi Hasan Paşa'ya (ö. 1010/1602) düşmanın üzerine yürümleri emredilir. Bu bölümde Hasan Paşa'nın eski sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'nın (ö. 987/1579) oğlu olduğundan ve evvelki başarılarından söz edilir. Hasan Paşa ilk gençlik yıllarından beri Osmanlı sultanının emrinde doğuda ve batıda savaşarak nam salmış biridir. Özellikle Şark seferi sırasında düşman topraklarından geçerek ulaşılan Tiflis kalesine erzak götürme görevini başarıyla gerçekleştirerek cesaretini ispatlamıştır. (14a-13b derkenar)

---

²⁵ Burada sözü edilen ve sadrazam Sinan Paşa'nın damadı olan Mehmed Paşa'nın oğlunun adı tarihi kaynaklarda Pir Mansur olarak geçmektedir. Emir İbrahim, Piri Mehmed Paşa'nın oğludur. (Ramazanoğlu Piri Mehmed Paşa > Emir İbrahim > Mehmed Paşa)

Ordunun kışlağa çekilmesini fırsat bilen düşman, Hatvan ve Estergon kalelerini kuşatır. Hatvan'da maharetli askerlerin bulunduğu tabur otuz gün boyunca kuşatmaya direnir. Düşman çok azimlidir, topların açtığı gediklerden içeri girmeye çalışır ama kale içindeki İslam askeri karşı koyar. Düşman kuvvetlerine durmadan yardım gelmektedir. Çaresiz kalan Osmanlı askeri Budin'de olan [Sokulluzade] Hasan Paşa ve [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa'ya name yazıp yardım ister. Paşalar buluşup birbirlerine fikir danışır, İslam zümresi küffardan muzdarip bir vaziyetteyken istirahatte bulunmak doğru değildir derler. Hemen o dakika cephanelerini açıp, askerlerini silahlandırır ve yardım için yola koyulurlar. Yolda paşalar arasında tartışma çıkar bazıları hemen saldırı yapılması gerektiğini söylerken kimisi de düşmanın sayısını bilmeden saldırıya geçmenin tehlikeli olduğunu ileri sürer. İki grup bir türlü anlaşıp ortak karara varamazlar ve bu durum askerleri huzursuz eder, bu şekilde kuşatma alanına varılır. Osmanlı ordusu iki yana ayrılıp düşmanı ortaya aldıktan ve ümeradan biri dağılan ve kenara çekilen askerleri toparlamak üzere ortaya geçtikten sonra saldırıya geçilmesi kararlaştırılır. Harekete geçilip geçilmemesi konusunda tereddütler yaşanırken düşman onlara hücum eder. Kendilerine yardım geldiğini gören kuşatma altındaki gaziler hemen kale bedenlerine çıkar. İki taraftan toplar ateşlenir, kıyameti andıran çok büyük bir savaş olur. Düşman daha fazla dayanamayıp kaçmaya başlayacakken Osmanlı askerinin yerinden ayrılmakta olduğunu görür ve geride bekleyen zırhlı düşman askerleri zafere yakın olan İslam askerine saldırır. İki taraftan da çok adam kaybedilir, savaş alanı ölülerle dolduğundan savaşımaya imkân kalmaz, herkes çok yorgundur. Bu sırada Hatvan emiri Arslan Bey “düşmana boyun eğip hayatta kalarak kötü bir nam salmaktansa kılıcımızla çarpışarak ölürüz” diyerek hücumla geçer, küffarın siperlerini yakar, toplarını çiviler, barut ve silahlarına el koyar. Sonra tekrar geri kaleye girer ve

bu başarısı namının duyulmasını sağlar. [Kalenin ele geçirilip geçirilemediği bir sonuca bağlanmaz, ağır yenilgiye rağmen kuşatma savuşturulmuştur.] (14a-19a)

Bu üzücü hadiselerin haberi Belgrad'daki sadrazamın kulağına gider. Henüz kış sona ermemiş olmasına rağmen 9 Şaban 1002/ 30 Nisan 1594 tarihinde Sinan Paşa Belgrad sahrasına otağ kurar, bölgedeki ümeraya ve komutanlara yola çıkmaları konusunda hükümler gönderilir. Ordunun yola çıkacağını haber alan düşman telaşa düşerek krallarından gelecek emirleri beklemeye başlar. Bu sırada destek kuvvet olmak için yola koyulan Anadolu beylerbeyi [Satırcı] Mehmed Paşa (ö. 1007/1599), Karaman beylerbeyi Mihaliçli Ahmed Paşa (ö. 1009/1600-01), Halep beylerbeyi Mahmud Paşa ve Şam valisi Kuyucu Murad Paşa (ö. 1020/1611), Hz. Muhammed'in sancağı ile birlikte serdarın yanına ulaşır. Yeniçeri ağası da 12000 yeniçeri ile İstanbul'dan yola çıkmıştır. [Sokulluzade] Hasan Paşa ve [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa Budin ve Rumeli askeriyle ve akıncılarla onlara katılacaktır. Destek kuvvetler birer birer Sinan Paşa'nın Belgrad'daki kışlağında toplanmaya başlar. Böylelikle kalabalık muazzam bir ordu meydana getirilir. (19a-22a)

Hz. Muhammed'in alem-i şerifi gölgesinde toplanan ordu Tata kalesi üzerine yürür. Düşman direnip iç kaleye sığınır, Rumeli beylerbeyi [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa metris kurup kuşatmayı başlatır. Kale heybetli toplarla dövülür, surlarda gedikler açılır. Kale ele geçirilmek üzereyken daha fazla dayanamayacaklarını anlayan kâfirler aman isteyip kaleyi teslim ederler. Teslim olan kaleye müstahfiz ve dizdar tayin edilir, bir miktar asker muhafaza için orada bırakılır. Ardından ordu Semartin kalesine yönelir. Buradaki düşman önce kibir ve kine kapılıp direniş gösterir. Fakat topların şiddetini ve İslam askerinin cesaretini görünce fazla dayanamayacaklarını anlar ve aman isteyerek kaleyi teslim ederler. Böylelikle Semartin kolayca ele geçirilmiş olur. (22a-23a)

Sonra sıra Yanık kalesine gelir. Raba nehrinin çevrelediği bu kale sınır için büyük önem teşkil eden güçlü bir kaledir. Kralın casusları İslam ordusunun Yanık'a doğru harekete geçtiği haberini getirince kral da diğer kâfirlerle ittifak kurar, damadı olan [Başprens Matthias]'ı komutan tayin eder. Düşman kendi âdetleri usulünce kalenin etrafına tabur kurup toplar çeker. 18 Zilkade 1002/ 5 Ağustos 1594'te İslam ordusu bayraklarını çözüp alaylarını düzerek karşılarına çıkar. İslam askeri sabırsızlıkla çarpışmayı bekler, bu sırada kalenin menzilinden uzak bölgede serdar ve ümera için otağlar kurulur. Daha sonra çarpışmalar başlar, iki taraftan da kayıplar olur, esirler ve diller alınır. Bir süre sonra düşman, gazilerle meydan savaşında mücadele etmenin mümkün olmadığını anlar. Düşmanın bazısı hisara sığınır, kimisi taburuna geri döner. Hisardan ordu-yı hümayun üzerine toplar ateşleyerek güç gösterisinde bulunurlar. İkinci vakti hava kararmaya başlayınca düşman askerleri yeniden alaylar bağlayıp ikinci bir saldırı girişiminde bulunurlar ama gaziler öyle bir karşılık verir ki korkudan nereye kaçacaklarını bilemeyip yine kaleye sığınır. Bu başarısız girişimin ardından kendilerini güçlükle toplayan düşman askerleri, kale bedenlerine çıkıp uçsuz bucaksız İslam ordusunu gördüklerinde bir kez daha ne yapacaklarını bilemezler. Tek çareleri durumu krallarına haber verip yardım gönderilmesini istemektir. Böylelikle kalenin varoşunu ateşe verirler ve hisarın içinde gelecek yardımı beklemeye başlarlar. 23 Zilkade 1002/10 Ağustos 1594'te Osmanlı kalenin teslim edilmesini teklif eder, reddedilince toplar ateşlenir. Yanık artık ismiyle müsemma bir şekilde ateş altındadır. Bu esnada İslam askerini güvende tutmak için karakollar tayin edilir, fetih için durmaksızın çalışılır. Kâfirler de bir an boş durmaz, kendilerini savunmak için var güçleriyle karşı koyar, top, tüfek ateşiyle gazileri şehit ederler. (23b-27a)

Bu çatışmalar sürerken Kırım askeri yetişir. Kırım hanı Gazi Giray (salt. 1588-1607) vaktiyle şark cephesinde de iyi hizmetlerde bulunmuştur. 19 Zilhicce 1002/5 Eylül 1594'te yüz binlerce Tatar askeri orduya dâhil olur. Kırım ordusu önceleri kalenin kuşatmasına destek olur ama daha sonra serdar onlara çevreye akın yapmaları için ferman verir. Bu bölümde Tatar askerinin özelliklerinden bahsedilir ve onların emirleri korkusuzca yerine getirdikleri söylenir. Fazla yük taşıyarak kendilerini yavaşlatmadıkları, uyku ve barınağa ihtiyaç duymadıkları, çok az yiyeceğe kanaat ettikleri övgüyle anlatılır. Tatar askeri atlarına binip Gazi Giray'ın fermanı gereği düşman vilayetlerini yağmalarlar, birkaç gün içinde çok miktarda erzakla geri dönerler. Böylelikle yiyecek bulmakta sıkıntı yaşayan ve fahiş fiyatlar karşısında zorda kalan asker rahatlamış olur. Fırsatçılık yapanlar zarara girer, ekmek ve sularını kimse almaz. Tatarlar erzakın yanı sıra güzel esirler de ele geçirmiştir, bu güzel esirler parası çok olan askerlere satılır. Kırım askerinin bir başka kısmı da ordunun geri kalanına yardım ederek düşmana saldırır: onların attığı ok yere düşmez, daima isabetlidir, metris ve hendek kazarken oyalanmazlar, toprağı taşırken top ve tüfek ateşinden çekinmezler, başkalarının sine pusa yürüyerek gittiği yere onlar at sırtında gider ve görevlerini böyle yerine getirirler. Hatta bu tuhaf tavırları Karaman beylerbeyi Halil Paşa'nın (ö. 1002/1594) kulağına gidince paşa onlara bakmak için metristen çıkar, bu sırada top atışıyla vurularak şehit olur. (27a-30a)

Kuşatma devam ederken [Yemişçi] Hasan Ağa (ö. 1012/1603), [Bosnalı Lala Mehmed Ağa'nın (ö. 1015/1606) yerine] yeniçeri ağası olmuştur. Onun İstanbul'dayken kapıcılıkbaşı vazifesinde bulunduğundan, önemli işleri layığıyla yerine getirdiğinden, narh gerektiren satış işlerinin kontrolünden sorumlu olduğundan bahsedilir. Hasan Ağa yeniçeri ağası olmasına rağmen bizzat metris kazmış, toprak sürmüş ve her türlü hizmete çekinmeden atılmıştır. O yeniçerileriyle

çalışmaya devam ederken 1 Zilhicce 1002/ 18 Ağustos 1594'te kâfirler hisardan çıkarak yeniçerilerin metrisini basar. Bunun üzerine Sinan Paşa orduya hücum emri verir. Özellikle Rum ejderleri düşmanın üstüne yürür ve onları perişan eder. O gün İslam askerinden çok sayıda kişi şehit düşer. (30a-31b)

Düşmanın bu isyan haberi başkente ulaşınca, sefere gitmeyip geride kalan askere kapıcılar gönderilir. Dulkadriye beylerbeyi Mehmed Paşa'ya sen de sefere katıl diye hatt-ı hümayun yazılır. Bunun üzerine Mehmed Paşa sefer hazırlığına başlar, elinde ne varsa harcamaktan çekinmez, yiğitlerini toplayıp yola çıkar. Afyon Karahisar'a ulaştığında "Eskiden beri sefer zamanında Dulkadriye eyaletini Ramazanoğulları korumuştur, altı binden aşağı tımarı olanları muhafazada bırakıp geri kalanını sefere gönder" diye ferman gelince elindeki erzakı ve mühimmatı sefere katılanlara bölüştürerek görevli olduğu Dulkadriye'ye geri döner. Niğde kasabasına ulaştıklarında "Kâfirlerin isyanı dayanılmaz boyuta gelmiştir, iki menzili bir edip süratle serdarıma katıl" diye yeniden ferman gelir. Bunun üzerine tekrar sefer için mühimmat toplayarak yine Macaristan'a doğru yola koyulur. Yakodina denen kasabaya ulaştıklarında Sinan Paşa'dan "Geride kalan askeri topla ve İstolni Belgrad'da bekle, kâfirlerden isyan çıkaran olursa bastır ve sonraki emrimi bekle" diye ferman gelince görev yerinde beklemeye kalır. (31b-32b)

Bu olaylardan sonra söz tekrar Yanık kuşatmasına gelir. Yanık kalesi çok sağlamdır, surları top ve tüfek atışından çoğu zaman zarar görmemektedir. Bunun üzerine serdar Sinan Paşa müşavere için beylerbeyi ve ümerayı toplar. Kâfirlerin taburları dağıtılmadığı sürece kalenin zapt edilemeyeceğini söyler, herkes bunun doğru bir tespit olduğunda hemfikirdir. Bunun üzerine Tuna nehrini geçmek için gemiler ve salları yapmaya girişilir. Ordu-yı hümayuna tellallar salınır ve her kim karşı tarafa geçip kâfirin taburunu dağıtmak için savaşırsa ona ne isterse verilecek

diye ilan edilir. Bunun üzerine herkes karşıya geçmek için can atmaya başlar. Serdar Sinan Paşa bile zırhını kuşanıp Tuna sahiline gelir ve Hz. Muhammed'in sancağını rehber edinerek alaylar bağlanır. 23 Zilhicce 1002/ 9 Eylül 1594'te hazırlanan gemiler ve sallar Tuna'ya salınır. Bu esnada ilahi bir hikmetle her yanı sis kaplamıştır, asker gemiler ve köprülerle bölük bölük karşı kıyıya geçer. Artık her iki yaka da İslam askeriyle doludur. Asker düşmana hücum etmeye hazırdır, o an sis dağılır ve güneş açar. Hz. Muhammed'in sancağını karşılarında gören kâfirler şaşır kalır ve hemen toparlanarak bir araya gelmeye çalışırlar. Kâfirin İslam askerine karşı taburları yakınlarında kurdukları ve top çektikleri metrisler bulunmaktadır, mücahitler onlardan önce davranarak bu metrisleri ele geçirir. Topları kaleye çevirip ateşlemeye başlarlar. Sinan Paşa alem-i şerif gölgesinde toplanmış askerleriyle dua etmektedir. Tekbir sesleri, davul, zurna seslerine karışarak yeri göğü inletmektedir. İki ordu birbirine girmiştir, savaş alanında olup bitenler “gûy u çevgân” oyununu hatırlatmaktadır. Mücadele o kadar şiddetlidir ki nehrin kıyısında ölümlerden tepeler oluşur, Tuna dökülen kan yüzünden kırmızı akmaya başlar. Artık kâfir üstünlüğünü yitirmiştir. İslam askerinin zafere yakın olduğunu anlayan düşman gurur şarabından vazgeçip, ümitsizlik yudumuna razı olmak zorunda kalır. Yükte hafif pahada ağır ne kadar malları varsa hızlı atlara ve arabalara yükleyip kaçmaya başlarlar. Ama gaziler peşlerine düşerek onları yakalar, çoğunu kılıçtan geçirip mallarına el koyarlar. Taarruz bu şekilde devam eder, esir getirenlere dirlikler, tımarlar verilir. Tabur dağıtılıp düşman kaçmaya başlayınca Tuna'da olan teçhizat yüklü 12 parça kadirgalarına da el konur, bayrakları yerlere serilen ordugâhları yağmalanır. Düşman kralı hak ettiği şekilde cezasını bulmuş ve İslam askeri tarafından ayaklar altına alınmıştır. (32b-37a)

Serdarın duaları kabul olmuş, İslam askerinin talihi dönmüştür. Düşman taburunun dağıtılması için çabalayan herkes ödüllendirilir. Artık herkesin gönlünde Yanık hisarını ele geçirmek vardır. Fakat surları toplarla indirmek mümkün değildir. Yapılması gereken hisar kapısının karşısına metris kurup kapıyı bombardımana tutmak ya da lağımlar kazıp ateşe vererek surlarda gedikler açmaktır. Aksi takdirde kalenin ele geçirilmesi imkânsızdır. Bu sırada Rumeli beylerbeyi olan [Sinanpaşazade] Mehmed Paşa vezir yapılmış, Rumeli beylerbeyliği ise Budin beylerbeyi olan [Sokolluzade] Hasan Paşa'ya verilmiştir. Hasan Paşa'ya hisar kapısının karşısına metris kurması emredilir, o da büyük bir gayretle metrisi kurar, heybetli toplar çekip kapıyı dövmeye başlar. Böylelikle düşman hisar kapısına set çekmek zorunda kalır, artık içeri girip dışarı çıkmaları mümkün değildir. Bu sırada İslam askeri surlara toprak yığar, lağımlar kazıp içini barutla doldurur, bu sayede hisarın sur ve kuleleri havaya uçurulur. Açılan gediklerden hücumu girilir. Serdar Sinan Paşa kaleye ilk bayrak dikene ve ona yardımcı olanlara tımar ve çavuşluk verileceğini ilan eder. Bunu duyan askerler coşkuyla gediklere yönelir. Ama kâfir kalabalık ve hazırlıklıdır, hemen yıkılan yerin karşısına hendek kazıp toplar dizer, tahta evlerden setler çeker, nefit döküp humbara yakarlar. Ama gaziler pes etmezler, semender gibi ateşe dalarak kâfirlerden nam salmış birçok kişiyi öldürürler. Bu sırada kâfirler, kral yardım gönderse bile gelen yardımcı kuvvetlerin hisara giremeyeceğinin farkındadır ama şeytanın verdiği vesvese ile hisarımız sağlamdır ölene kadar direnebiliriz diye düşünürler. Asker ise hücumu sürdürür. Kâfirler top atışlarından korunmak için yeraltına ve deliklere saklanır. Onlar tam güvendeyiz diye sevinirken gaziler havayı toplar tedarik eder, saklananları taş ve demir yağmuruna tutarlar. Yeniçeriler de bir yandan tüfek ateşiyle birçoğunu öldürmektedir. Mahsur

kalan küffar kurtulmanın imkânsız olduğunu bilir ama ölümü yaşama tercih eder.

(37a-40a)

Bu karşılıklı mücadele 55 gün sürer. Asker yorgun düşmüş ve kış yaklaşmıştır. Artık herkes fethin gerçekleşmeyeceğini düşünmeye başlamıştır. Serdar Sinan Paşa askerinin moralinin bozulduğunu fark eder, divan toplar ve şu konuşmayı yapar: “Hisar kuşatıldı, düşmanın karşı koyacak gücü kalmadı, yardım gelmesine imkân yok. Bu kadar zahmet çekilmişken geri çekilip onlara fırsat tanımak doğru değildir. Hem kâfirler daha önce yenilmiştir. Eceli gelen ölmeye mahkûmdur, hiçbir şey buna engel olamaz. Oyalanmanın ve ihmalin zamanı değildir. Kaleyi zapt ederek kâfirleri yok etmeli ve mallarına el koymalıyız. Bu uğurda şehit olmak bile bizim için saadettir. Mertlerimiz düşmandan çekinmez, onların yardımcısı şeytansa bizim yardımcımız da âlemlerin Rabb’i ve ölüm melekleridir. Bu dünya fanidir, her çıkışın bir inişi vardır. Her canlının sonu ölüm olduğuna göre bin yıl kötü şöhretle yaşamaktansa bir gün yaşayıp iyi adla ölmek yeğdir. Zafer İslam’dan yanadır.” Serdarın bu nasihatlerini duyan gaziler dua etmeye başlar ve canımız din yoluna feda olsun diyerek hemen işe koyulurlar. Serdar Sinan Paşa da çadırında yalnız kalınca “yapılan köprülerden geçilmiş ve gediklerden içeri girilmişken erteleme zarar olacağı kesindir. Bir an evvel bir fırsat bulup fethi gerçekleştirmek lazımdır” diye düşünür ve yürüyüş emri verir. Yürüyüş emrini alan gaziler tek yürek olur ve sabırsızlıkla saldırıya geçecekleri anı beklemeye başlar. Akşam olunca ordu-yı hümayunda kandiller yakılır, herkes ibadetle meşgul olmaktadır. Bu esnada serdar Sinan Paşa da tertemiz kıyafetlerini giyer, farz ve sünneti tamamladıktan sonra iki rekât da nafîle namaz kılarak Allah’a dua etmeye başlar: “Hisarda mahsur olanlar senin doğmamış ve doğurmamış olduğunu ilan eden İhlas suresine rağmen kutsal üçlüye inanan zalimlerdendir. Onlar, Hz. İsa’nın zamanında indirilmiş olanı ve Hz.

İsa'nın 'benden sonra gelecek Ahmed adındaki peygamberin müjdeleyicisiyim' sözünü İncil'den silen alçaklardır. Dua eden bu kulunun amacı senin emrine uyarak cihat etmektir. Gücüm yettiğince sana hizmet edeceğim." Serdarın gözyaşları içinde ettiği bu yardım duası hemen o an kabul olur ve gece yarısı kale surlarından aman dileyen kâfirlerin sesleri duyulur. Serdar, yeniçeri ağası [Yemişçi] Hasan Ağa'ya ateş edilmeden beklenmesini emreder. Sabah olunca kaleden çıkan prensler, Sinan Paşa'nın otağına gelip ona türlü hediyeler sunar. Prensler kaleyi teslim ettiklerini bildirince aman verilerek halk affedilir. Sonunda 12 Muharrem 1003/ 27 Eylül 1594'te kaleye İslam bayrakları dikilir, kulelerden gülbank çekilip ezan okunarak fetih müjdelenir. Düşman hisardan sürülür, kiliselerinde olan resimler yok edilip her biri camiye çevrilir ve ilk namaz kılınır. Sonra hisarda kaç tane top, silah bulunduğu kayıt altına alınarak padişaha bildirilir. (40a-46a)

Yanık fethedildikten sonra ordu Tuna kıyısındaki Komran kalesine yönelir. Bu sırada Dulkadriye beylerbeyi Ramazanoğlu Mehmed Paşa, Karaman beylerbeyliğine getirilmiştir. Ona da Tihon, Çeşnek ve Vajon kalelerini fethetmesi hususunda ferman gönderilir. İstolni Belgrad sancak beyi Emir Mahmud da fetih için ona destek olmakla görevlendirilmiştir. Ramazanoğlu Mehmed Paşa ve Emir Mahmud hazırlıklarını yaparak adamlarıyla Belgrad'dan ayrılır. Büyük bir ordunun üzerlerine geldiğini duyan kale sakinleri karşı koyacak güçleri olmadığını bildiklerinden tüm top ve teçhizatlarını bırakıp kaçar. Böylelikle kale kolayca ele geçirilmiş olur, gerek görülen yerler tamir ettirilir, kilisesi cami hâline getirilir. Burada söz konusu Tihon kalesi anlatılır. Tihon sağlam bir kaledir, etrafı bağ ve bahçelerle çevrilidir, burada türlü meyveler yetişir. Sima Balatın denilen çok büyük bir gölün kıyısında yer alır. Deniz olarak adlandırılan bu gölün suyu Ceyhun ve Seyhun'dan tatlıdır, balığı boldur. Stratejik açıdan önemli bir bölgede yer alan bu

kaleye görevliler atanır. Çeşnek ve Vajon kaleleri de koruma altına alındıktan sonra geri kalan kuvvetler orduyla buluşmak üzere Komran'a doğru harekete geçer. (46a-48a)

Karaman beylerbeyi Ramazanoğlu Mehmed Paşa 3 Safer 1003/ 18 Ekim 1594 günü serdar hazretleriyle buluşur, şenlikler düzenlenerek hizmetleri ödüllendirilir. Kırım Hanı da oradadır. Yemekten sonra bir Arap atı hazırlanır, at sürmek için oradan ayrılırlar. Yolda "Eğer Tatar askeri olmasa hiçbir şey ele geçiremezdik, kendi ailemizden olsa bu kadar olur, ayrıca bizim atalarımız onların atasıyla akrabadır" diye konuşulur. Otağa geri dönüldüğünde Kırım hanına bir zırh ve samur kürk hediye edilir. (48a- 49a)

Bir süre sonra serdardan çavuş gelir ve Komran adasına geçmek için Tuna üzerine köprü inşa edilmesi gerektiği bildirilir. Ramazanoğlu Mehmed Paşa gelen ferman üzerine Karaman, Maraş ve Dulkadiye askeriyle birlikte birkaç gün içinde köprüyü kurar. Ordu serdarın önderliğinde karşı yakaya geçer ve Komran top atışına tutulmaya başlar. Ama kış yaklaşmıştır, askerin kötü hava şartlarına dayanacak gücü yoktur. Bu yüzden kuşatma kaldırılır ve ordu Budin'e dönerek kışlaklarına çekilir. (49a-50a)

Kış boyunca İslam askerinin gözü düşmanın üzerindedir. Serdar Sinan Paşa Ösek kasabasında Kapıcılar kethüdası Ahmed Ağa kendisine bir hatt-ı hümayun getirir. Gelen hatta şöyle denmektedir: "Allah'a şükürler olsun ki Yanık kalesi Osmanlı topraklarına katıldı. Sen Sinan Paşa, benim sınırdaki vekilimsin. Allah'ın ve peygamberin yardımıyla Yanık gayretinizle ele geçirildi. Şimdi de Yanık ve Budin arasında engel teşkil eden ve Tuna üzerinde erzak ve destek kuvveti taşınmasını engelleyen Komran'ı almalısınız. Peç kralı ve Almanlar teslim olmadıkça düşman tehdidi devam edecektir. Onların topraklarımızda yer alan kalelerini yok etmelisiniz.

Bu hususta serdarımın emirlerine itaat edilsin, karşı gelinmesin. Askerler serdarın belirlediği kışlaklardan dışarı çıkmasınlar. Bu emri komutanlar huzurunda oku ve aksini yapıp kışlaklarını terk edenlerin cezalandırılacaklarını ilan et. Geçen sene dağıldıklarında düşman toparlanmıştı, bu sene de dağılırlarsa onlarda din gayreti ve devlet sevgisi olmadığı anlaşılır.” Ertesi gün divan toplanır, gelen emir, ümeranın huzurunda okunur ve asker tembihlenir. Daha sonra serdara, ümeraya ve bölük ağalarına hilatlar giydirilir. Beylerbeyiler mekânlarına geri dönmek için yola çıkar. Muhafazada kalan askerler de kışı geçirmek için Budin, Yanık ve Tımeşvar’a gönderilir. Bu bölümde serdarı öven ve Yanık’ın fethini anlatan bir terkiib-bend söylenir. (50a-55a)

Serdar oradan Belgrad’a geçer ve orada kanunun gerektirdiği şekilde gözünü düşmanın üzerinden ayırmadan beklemeye başlar. Fitne ve fesat yatıştırıldığı için topraklara huzur gelmiştir. Ama bu sırada Allah’ın gizli hikmetiyle 12 Cemaziyelevvel 1003/ 23 Ocak 1595’te Sultan III. Murad Han (salt. 1574-1595) vefat eder ve 21 Cemaziyelevvel 1003/ 1 Şubat 1595’te Sultan III. Mehmed (salt. 1595-1603) tahta çıkar. Yeni sultanın cülusu vesilesiyle hazineler açılır, kapı halkına ve yeniçerilere bahşişler dağıtılır. Uzak mesafedeki meliklere adaletnameler gönderilir ve halka karşı adil olmaları tembihlenir. Adaletin verdiği huzurla kulların gönülleri şenlenir ve memlekete düzen gelir. (55a-56b)

Padişahın cülusu sırasında serdar Sinan Paşa sınır boyunda kışlayıp orduya göz kulak olmaktadır. Serdarın niyeti ilkbaharla birlikte Komran ve Eğri üzerine yürümektir. Nihai hedef ise Peç üzerine varıp Frenkleri yeryüzünden silmektir. Bu planlardan haberdar olan Frenkler korku içinde beklerken Sinan Paşa başkente çağrılır. 9 Cemaziyelahir 1003/ 19 Şubat 1595’te sadrazamlık ve serdarlık görevinin ikinci vezir Ferhad Paşa’ya (ö. 1004/1595) verildiği haberi sınırda bekleyen askerin

kulağına gelir. Fakat sınırdaki ordu başkentten tatmin edici cevaplar alamaz, harçlıklar da ortada yoktur. Asker hem parasızlıktan hem de kimin hangi görevde olduğunu bilememekten ne yapacağını şaşırılmış hâldedir. Başkenttekiler ise onların bu sıkıntısından haberdar değildir. Burada askerin ağzından sıkıntılarını anlatan bir müseddes söylenir. (57a-58b)

Sınırdaki ordu İstanbul'dan güvenilir haberler beklerken kâfirler, İslam askerinin komutansız başıboş dolandığını öğrenir. Bundan cesaret alarak isyan başlatırlar, tarlaları ve beldeleri ateşe verirler. Müslümanların esir edildiği haberi dönemin şeyhülislamı [Bostanzade] Mehmed Efendi'nin (ö. 1006/1598) kulağına gider, o da durumu padişaha bildirir. Bu bölümde vezir [Damad] İbrahim Paşa'nın (ö. 1010/1601) eski başarılarından söz edilir. Aynı zamanda hanedana damat olan İbrahim Paşa, Mısır'da karışıklığın giderilmesinde, halkın yöneticilerin zulmünden kurtarılmasında ve bedevilerin isyanlarının bastırılmasında büyük başarı göstermiştir. Öyle ki ulema ve ümera arasında Hz. Yusuf'tan beri Mısır'a böyle adil bir yönetici gelmediği söylenir. Şam etrafındaki Dürzü ümerasını vergi vermeyi reddederek devlet düzenini bozduğunda da İbrahim Paşa kah güler yüzle kah korkutarak onları yola getirmiş, eşkıyanın sığındığı dağlara asker göndererek bölgede düzeni sağlamış ve geciken vergileri faiziyle almıştır. Onun sayesinde bu memleketlerde hayat, güven içinde sürüp gitmektedir. Padişah Macaristan sınırındaki durumu İbrahim Paşa'ya sorduğunda onun sözlerinin, Şeyhülislam hazretlerinin sözleriyle örtüştüğünü görür. Bunun üzerine Sinan Paşa'ya sadrazamlık ve serdarlık görevi iade edilir. Başkente çağrılan paşaya türlü ikramlarda bulunulur. Sinan Paşa ordunun ve bölgedeki halkın ihtiyaçlarını padişaha bildirir, arzu ettiği karşılıkları alınca sınıra doğru yola koyulur. Sinan Paşa'yı karşılarında gören askerlerde büyük bir coşku yaşanır, onun gelişiyile ordunun üstündeki karanlık dağılmış olur. (58b-62a)

Sinan Paşa'nın serdar olarak ordunun başına geçmesiyle askerler tekrar gayretle feth'e girişir. Rusçuk yakınlarında inşa edilmesi emredilen köprü birkaç gün içinde bitirilir. Eflak, Karaboğdan ve Erdel voyvodaları padişahın ataları zamanından beri vergi ödeyen halklardan olmuştur. Fakat Alman kralının fesatlarına uyup onlar da isyana dâhil oldukları için yaptıklarını ödetme gerekliliği doğmuştur. Bu yüzden Sinan Paşa onlara saldırma niyetindedir. Kalabalık bir orduyla yapılan köprüden geçilir, iki menzili bir ederek hızla ilerleyen ordu bir tarafı ormanlık diğer tarafı sazlık olan bir bölgeye gelir. Ama düşman üzerlerine gelen orduyu önceden haber almış ve sazlık tarafına çukurlar kazıp toplar dizerek İslam ordusuna pusu kurmuştur. Pusunun farkında olmayan gaziler düşman askerini görünce saldırıya geçer, düşman tam kaçmaya başlamışken sözü edilen top ve tüfekleri ateşleyerek onlarca muvahhidi şehit ederler. Tam bu sırada Sinan Paşa bizzat meydana girer, özellikle Şam yeniçerileriyle birlikte Hz. Muhammed'in sancağının gölgesinde büyük çarpışmalar gerçekleşir ve çok geçmeden düşman hezimete uğrar. Eflak'ın merkezi konumundaki Bükreş ele geçirilip yağmalanır. Köleler alınır, şehirdeki güzel evler talep edenlere verilir. Kilisesi haç ve putlardan arındırılarak camiye çevrilir, cuma ve farz namazı kılındıktan sonra şehrin etrafına sağlam bir hisar inşa edilmesi emri verilir. Fetih haberi, vilayetin mevcut durumu ve düşmanın tavrı başkente bildirilir. (62a-64b)

Böylelikle etraftaki beldeleri ateşe veren kâfirler bozguna uğramış olur ve kendi memleketlerini korumak isteyerek savunmaya çekilirler. Fakat serdar Sinan Paşa düşmanın boş durmayıp yeniden saldıracağını düşünmektedir. Çok geçmeden hisar tamamlanır, top ve darbzenlerle donatılır. Bükreş vilayet merkezi yapılır ve Anadolu Beylerbeyi [Bosnalı Lala] Mehmed Paşa'nın muhafazasına bırakılır. Mehmed Paşa becerikli bir askerdir, tatlı dille birçok gaziyi yanına çekip gaza yolunda düşmanla savaşmaktan geri durmaz. Bu bölümde Mehmed Paşa'yı öven bir

şiiir söylenir. Bükreş'in ardından serdar Sinan Paşa Targovişte'ye de bir hisar inşa ettirir. O da aynı şekilde silahlarla donatılır. Sonrasında serdar orduyla birlikte Erdel üzerine yürüyüp onların da haklarından gelmek ister ama kış geldiği için vazgeçip Bükreş'e döner. (65a-66a)

Serdar orduyla birlikte kışlamak için Bükreş'e çekilince kâfirler büyük bir ordu toplayarak Targovişte'nin üzerine yürür. Ama Targovişte'yi korumakla yükümlü askerlerin bazıısı emre itaat etmeyerek hisarı terk ettiğinden savunmada çok az kişi kalmıştır. Düşmanın saldırısına karşı koyamayan bu küçük birlik yok edilir ve hisar düşmanın eline geçer. Bükreş'te muhafazada bulunan bazı gaziler bu haberi alınca içlerine ateş düşer, hiçbir emri dinlemeyip yola düşerler. Oysa yapılması gereken kalede beklemek ve Bükreş'i savunmasız bırakmamaktadır. Serdarın emirlerine uymayan bu serkeş gaziler Rusçuk köprüsüne yönelirler, onların geçişi sırasında düşman çıkagelir ve gazileri hazırlıksız yakalayıp kılıçtan geçirir. Kaçmayı başarıp canını kurtaranlar da mallarından olur. Bu yaşananlar üzerine serdar başkente döner. Bu bölümde feleğin her zaman insanın yüzüne gülmediği, bazen sıkıntıların yaşanabileceği ile ilgili bir şiir söylenir. (66a-66b)

Durum böyle olunca sınırda huzursuzluk baş gösterir. İslam topraklarındaki birçok kalenin düşmanın eline geçtiği haberi padişahın kulağına gelir. Bu sorunun bir an önce çözülmesi gerekir, bu yüzden sultan Şirvan eyaletindeki [Hadım] Cafer Paşa'yı (ö. 1009/1600-01) başkente çağırır. Bu bölümde Cafer Paşa'nın başarıları anlatılır. Cafer Paşa önceden Rumeli'nde görevliyken buradaki çatışmalarda üstünlüğünü göstererek bölgenin prenslerine korku salmıştır. Bu başarılarından ötürü Trablusşam valiliğine getirildiğinde, Dürzülerin lideri Emir Yusuf'un bölgede gizlice eşkıyalık faaliyetleri yürüttüğünü öğrenince emire bir mektup yazarak "Sen Osmanlı sultanının emri altındasın. Bu şekilde davranman yakışık almaz. Bilirsin ki

padişahımızın gözetimi altındaki topraklarda isyan ve kargaşa çıkaranların cezası verilir. Senin de eşkıyaya izin vermen yanına kalmaz. Bu tutumundan vazgeç ve konumuna yakışacak şekilde davran” diye ihtarda bulunur. Emir Yusuf uyarısını dikkate almayınca adamlarını toplayıp emirin Akar’daki hisarının üstüne yürür. Bunu haber alan Emir Yusuf 10000 kadar eşkıyayla kalesine kapanmışken Cafer Paşa’nın karşısına çıkmaya cesaret edemez ve tüm malı mülküyle Şam’a gidip bir derbentte saklanır. Cafer Paşa ardından gider, Emir Yusuf bu karşılaşmadan yalnızca canını kurtarabilir. Böylelikle bölge halkı biraz olsun huzur bulur. Cafer Paşa o sırada Tebriz’deki gazaya katılmakla görevlendirilir. Tebriz fatihi Osman Paşa’nın (ö. 993/1585) ölüm döşeğinde olduğu haberini alan Safevî şahının şehri geri almak için harekete geçtiği duyulunca Tebriz’i savunmakla görevli olan asker kaleyi terk etmeyi düşünür. Cafer Paşa o zaman tüm cesaretini ortaya koyup Tebriz kalesine gider ve birçok askeri, lütfu ve tatlı diliyle kalmaya ikna eder. Hatta bunu duyan çevredeki önemli savaşçılar kendi rızalarıyla gelip ona katılır. Safevîler şehrin kapısına dayandıklarında Cafer Paşa bizzat savaş alanına çıkarak nicesinin canını alır, ümeradan bir kısmını tatlı diliyle yanına çeker. Tedbirleri ve kılıcıyla düşmana öyle bir korku salar ki Şah Abbas (salt. 1587-1629) sınırı terk eder ve kardeşini göndererek barış talebinde bulunur. Şahın teslim olmasını Cafer Paşa’nın sağladığı meclislerde dilden dile dolaşır. (67a-71b)

Rumeli’ne sefer gidecek olan askere serdar tayin etme gerekliliği gündeme gelince Cafer Paşa fermanla İstanbul’a çağırılır. Fermanı alan Cafer Paşa yanındaki dilaverleri kanatları altına alarak iki menzili bir edip 16 Safer 1004/ 21 Ekim 1595’te başkente ulaşır. Cafer Paşa Üsküdar sahrasında padişahın huzuruna çıkar, silahlarla donattığı adamları savaş gösterileri düzenler. Padişah ona hilatler ve hediyeler verir. Sefer için gerekli hazırlıklar tamamlanınca Cafer Paşa, Macaristan sınırına serdar

tayin edilir. 26 Safer 1004/ 31 Ekim 1595'te İstanbul'dan yola çıkar ve 17 Rebiülahir 1004/ 20 Aralık 1595, çarşamba günü Belgrad'a ulaşır. Onun gelişiyle düşmanın saldırıları yüzünden bölgeyi terk etmeyi düşünen İslam ahalisi rahat bir nefes alır. Onun kılıcı, küfrüyle bölgeyi karanlığa mahkûm eden düşmanın karşısında güneş gibi doğar. Kasım ayından sonra ordunun sefer için harekete geçmesi alışılmadık olsa da onun emrindeki askerler canlarını dişlerine takarak görevlerini yerine getirmiştir. Cafer Paşa tokgözlü, azimli bir askerdir, adildir; kimsenin hakkını yemez, giriştiği her işte başarılı olur. (72a-74a)

Serdar Cafer Paşa, Belgrad'a gelir gelmez düşman üzerine casus gönderip durumlarını ve planlarını öğrenir. Tımeşvar, Göle, Budin, Tata ve Papa kalelerine asker desteği yapar. Kendi gelinceye kadar Anadolu beylerbeyi [Bosnalı Lala] Mehmed Paşa'yı o bölgenin komutanı ilan eder. Uçlardaki gazilere akınlar düzenlemeleri konusunda emirler gönderilir. Tımeşvar yakasında düşman ordusunun bazı kasabaları ele geçirdiği duyulunca hemen üzerlerine asker gönderip oraları geri alır. Bu olay bölgedeki eşkıyaya ibret olur ve saldırılar durur. (74a-75a)

Cafer Paşa seferin gerektirdiği bu tür işlerle ilgilenirken 22 Recep 1004/ 22 Mart 1596'da Kırım hanı Gazi Giray'ın kardeşi Fetih Giray Sultan'ın (ö.1596) [1596 yılında çok kısa süre Kırım hanlığı yapmıştır, metinde "sultan" vasfıyla anılmaktadır] sefere destek vermek için seksen bin adamıyla Rusçuk ve Vidin civarına geldiğini ama bazı beklenmedik olaylar neticesinde Tımeşvar sınırına gelmekte tereddüt ettiğini öğrenir. Hemen sadık adamlarından Memi Ağa aracılığıyla Fetih Giray'a ikram ve ihtiram dolu bir mektup gönderir. Fetih Giray, paşanın olumlu mektubunu alınca oyalanmadan yola koyulur. Cafer Paşa, Tatar ordusunun yola çıktığı haberini getirenlere türlü hediyeler verir. Fetih Giray Sultan'a bir hoş geldiniz mektubu ve harçlıklar göndererek Tımeşvar'a geçmeden Semendire'de beklemelerini bildirir.

Cafer Paşa, Silahdarağası Mehmed Ağa'nın tamir ettirip gemiler hazırlattığı Köfün iskelesinden Semendire yakasına geçip Fetih Giray Sultanı orada karşılar. Burada otağlar kurulup Kırım askerine muhteşem bir ziyafet verilir, önde gelen mirzalara atlar, hilatler, kaftanlar sultana değerli silahlar hediye edilir. Yemekten sonra Fetih Giray ve Cafer Paşa, Semendire ve Modava sancak beyleriyle otağa çekilerek Kırım ordusunun ne tarafa ilerlemesi gerektiğini tartışır. Görünürde paşayı destekleyen ama içten içe ona karşı olanlardan bazıları Kırım askerinin Sirem yakasından Budin'e gitmesi gerektiğini söyler, bu görüş uygun bulunur. Fakat daha sonra Cafer Paşa yalnız kaldığında kethüdası Halil yanına gelerek Kırım ordusunun Sirem üzerinden Budin'e geçmesi yönünde karar alınmış olsa da bunun iyi sonuçlar doğurmayacağını dile getirir. Halil Kethüda "Eğer bu şekilde hareket edilirse Sirem ve Budin arasında yaşayan halk zor duruma düşer, Tımeşvar yakasındaki düşman da İslam askeri her an gelebilir endişesinden kurtularak çok geçmeden tekrar saldırılara girişir. Şartlar göz önüne alındığında Kırım askerinin Tımeşvar yönünden gitmesi daha iyidir," diyerek görüşlerini bildirince Cafer Paşa da benim de gönlümden geçen budur der ve kararını değiştirir. 6 Şaban 1004/ 5 Nisan 1596 sabahı ordu gemilerle Tımeşvar yakasına geçer. (75b-78a)

Kırım ve Osmanlı askerlerinden oluşan birliklerin Tımeşvar yakasına geçtiğini haber alan Marko isimli düşman kumandanı, seçtiği elli kadar adamı esir alıp haber getirmeleri için öncü olarak gönderir. Bu elli asker yolda kırk kadar Kırım askeriyle karşılaşır, yaşanan çarpışmada düşmandan birkaç esir alınıp Vereste ovasında kamp kumuş olan Fetih Giray'ın huzuruna getirilir. Marko'nun düşmanın Lugoş hisarında olduğu öğrenilince o tarafa akın yapılmasına karar verilir. Marko ve adamlarıyla karşılaşan Kırım ordusu onları perişan eder. Bu sırada Tımeşvar civarında bulunan ve Sinan Paşa serdarkeren düşman eline düşen Lipova hisarından

Mürted Rıdvan iki bin kadar adamla Osmanlı'nın elindeki Bačka kasabasına saldırır. Kasabanın yakıldığını ve Mürted Rıdvan'ın esir aldığı Müslümanlarla birlikte Lipova'ya dönmekte olduğunu duyan Fetih Giray bizzat harekete geçerek düşmanın yolunu keser. Yalvarıp yakaran Mürted Rıdvan en sona bırakılarak bütün herkes kılıçtan geçirilir. Müslümanlar kurtarılır, teşhis edebilenlere malları iade edilir, yanlarına bir miktar asker verilip evlerine geri gönderilir. Böylece Fetih Giray Sultan bir kez daha benzersiz bir komutan olduğunu ortaya koyar. Ayrıca Cafer Paşa'nın onu Tımeşvar yakasına göndererek ne kadar isabetli karar vermiş olduğu da anlaşılabilir. (78a-80b)

Bu fetih haberleri eşliğinde ordunun geri kalanının kendisine katılmasını bekleyen serdar Cafer Paşa, [Cerrah] Mehmed Paşa'nın (ö. 1013/1604) ikinci vezirliğe getirildiğini ve Sultan III. Mehmed'in sefere bizzat katılmak üzere yola çıkacağını, Belgrad'daki hazırlıklardan onun sorumlu olduğunu bildiren bir ferman alır. 4 Ramazan 1004/ 2 Mayıs 1596, perşembe günü Belgrad'a gelen [Cerrah] Mehmed Paşa burada bir saray seçerek hemen emirleri uygulamaya başlar. 6 Ramazan 1004/ 4 Mayıs 1596, cumartesi günü Cafer Paşa sefere katılmak için yola çıkan Sultan III. Mehmed'i karşılamak üzere Belgrad sahrasına çıkar, otağ kurarak emirleri beklemeye başlar. Bu sırada Tımeşvar yakasındaki Kırım askeri Solnok üzerinden Eğri'ye akınlar düzenlemektedir. Fetih Giray da Tımeşvar beylerbeyi İsmail Paşa (ö. 1599/ 1600) ile birlikte Lipova hisarına saldırmak niyetindedir. Fetih Giray sultan akında olan Kırım askerini emniyete almak için o tarafa yönelince Lipova'daki düşman kendilerine saldırılacağını anlar ve hisarın varoşunu arabalarla ve türlü teçhizatla güçlendirir. Bir gün önce Fetih Giray adamlarından Baba Hacı'yi casus birliği olarak oraya gönderip durumdan haberdar olur. Ertesi gün hisara bir saldırı düzenlenir, bu saldırı esnasında dergâh-ı mualla çavuşlarından olan,

Arabistan’da görev yapmış Çerkez asıllı Zal Ağa hisar kapısının önünde beş yoldaşıyla bayrak kaldırmıştır. Kırım askeri de kalenin içine kadar girip esirler aldıktan sonra onları dışarıda infaz etmiştir. Akındaki Kırım askeri dönene dek kale birkaç gün bombalanır, onlar döndükten sonra Fetih Giray, aldığı emirler doğrultusunda Tımeşvar’a gider. (80a-83b)

Tımeşvar’ın düşman tarafından kuşatılmasının anlatıldığı bu bölümde öncelikle Erdel krallığının Osmanlı yönetimindeki konumundan bahsedilir. Eskiden beri Osmanlı’ya bağlı olan Erdel’in mevcut voyvodası [Sigismund Báthory (salt. 1586-1598/1601-1602)] anlaşmaya aykırı olarak Habsburg hanedanından bir kadınla evlenir. Buna güvenerek gururlanır, Osmanlıyla olan anlaşmasını bozarak Tımeşvar üzerine ordu gönderir ve 10 Şevval 1004/ 7 Haziran 1596, cumartesi günü kaleyi kuşatır. Bölge âyanının gönderdiği kuşatma haberini alan serdar Cafer Paşa Belgrad’da olan ikinci vezir [Cerrah] Mehmed Paşa, Sinanpaşazade Mehmed Paşa, silahdarağası Mehmed Ağa, sağ ulufecilerbaşı Süleyman Ağa ve şehir âyanıyla buluşup görüşür. “Eğer bir an önce harekete geçip Tımeşvar’ı kurtaramazsak çok geçmeden düşman Tuna’daki iskelelerin kontrolünü eline alır. Durum böyle olursa Belgrad bile tehlikeye girer, önlem alınmazsa sonrasında çok sıkıntı çekilir” denerek serdarın Tımeşvar’a yönelmesi kararlaştırılır ve ilk grup asker, sözü edilen ağalarla hemen yola koyulur. 16 Şevval 1004/ 13 Haziran 1596, çarşamba günü Belgrad köprüsünden Zemun’a geçerek askerlerin toparlanması için orada bir gün beklerler. Ardından Islankamen iskelesine geçilir, orada vezirler adamlarıyla birlikte ağalara katılır. 22 Şevval 1004/ 19 Haziran 1596, çarşamba günü askerlerin geri kalanı da iskeleye gelir ama bir söylenti sebebiyle karşıya geçmekte tereddütleri vardır. Tam bu sırada serdarın tuğunu taşıyan Halil Kethüda çıkagelir, böylelikle serdarın da onlara katılacağını öğrenen asker emre itaat eder. Önce vezirler, ardından serdar ve

adamları gemilere binip Tımeşvar yakasına geçerler. Ertesi gün ordu Peçkerek'te konaklarken Tımeşvar'dan haber gelir. Düşman kalede gedikler açmıştır, ehl-i İslam saldırıları püskürtmek için tüm gücüyle çabalamaktadır. Bunu duyan Fetih Giray hemen seçkin mirzalarından birkaçını bölgeye gönderir. Mirzalar Tımeşvar'da tabur kuran düşmana gelen yardımlara engel olur, askerinin de taburdan dışarı çıkmasına izin vermez. Düşman, Kırım askeriyle uğraşmaktan kaleye saldırmaya fırsat bulamaz. Bunu fırsat bilen Tımeşvar'daki İslam askeri hisardan çıkıp düşmanın metrislerini basar. 24 Şevval 1004/ 21 Haziran 1596 günü kaledeki askerinin yorgun düştüğünü öğrenen kâfirler tek bir yönde birleşerek kaleyi ele geçirmeye niyet ederler. Fetih Giray Sultan bunu duyunca bir grup mirzasını ve daha nice askeri yanına katarak yardıma koşar. Onları gören düşman ordusu hisara saldırmaktan vazgeçer, Erdel voyvodası adamlarının bir kısmını metriste bırakıp kendisi kırk bin askerle Fetih Giray'ın karşısına çıkar. Fetih Giray mirzalarına taburu geçip metrisleri basmaları yönünde emir verir, kendisi de bir koldan ilerlemeye başlar ama düşman top menzilinden çıkmak niyetinde değildir. Bir süre sonra Mirza Mehmed Bey düşman metrisine ulaşır topları etkisiz hale getirir, hisardaki Müslümanlar da dışarı çıkıp ona destek verince çok büyük çarpışmalar yaşanır. Daha önce Lipova önünde kahramanlık sergileyen Zal Ağa tüfekle vurulur, Fetih Giray'ın adamlarından Baba Acem onun yarasını sararken bir düşman askeri ona meydan okur. Baba 'Acem atına binip meydana çıktığında düşman askerinin karşı koyamayacağını anlayıp kaçtığına bütün herkes şahit olur. Çarpışmalar bu şekilde öğlene kadar sürer, sonrasında herkes biraz dinlenmek için yerine çekilir. Fetih Giray kâfirlerin tekrar kaleye saldırması olasıdır diyerek bir köşede beklemeye başlar ama Kırım askeri bugün kâfirleri püskürttük, artık savaşmaya cesaret edemezler, hisar kurtuldu diyerek bölgeden uzaklaşır. Bunu öğrenen düşman askeri yeniden savaş pozisyonu alır ve kale dışında

kalan Müslümanların özellikle de Fetih Giray'ın üzerine yürür. Fetih Giray yanındaki adamlarla karşılık verir, bölgeyi terk etmeyen Göle'den bir grup asker de onlarla birlikte dir. Kıyımlıların âdetleri olan savaş taktiğini uygulayarak savaş alanından uzaklaştığını gören Göle askeri onların gittiğini düşünerek kararlaştırılan bölgeden ayrılmıca düşman boşluk bularak Kırım askerini sıkıştırır. Diğer düşman birliği de savunmasız kalan Fetih Giray'ı kapana kısıtır. Kurtuluşun Allah'ın mucizesine kaldığını bilen Fetih Giray askerlerine “Düşman bizden üstün olabilir ama cesaret ve yiğitlik böyle zamanda ortaya konur” diye seslenir. Onun bu sözleriyle cesaretlenen asker öyle güçlü saldırır ki düşman tabura girmek zorunda kalır. Bunu gören Erdel voyvodası şahsen Fetih Giray'ın karşısına çıkıp var gücüyle saldırır, saldırıyı savuşturan Fetih Giray voyvodayı uyluğunun altından vurur. Hemen askerlerine, özellikle de sadık adamlarından olan Baba Hasan'a “Gövdeli adamsın atın yoruldu biz savaşırken sen giden askere ulaş” diye emir verip kendi tekrar savaşa girişir. Kırım hanının sadık adamlarından Mehmed Mirza ve Laçın orada şehit düşer. Fetih Giray savaş alanına dönmek üzereyken karşısına dikenle dolu bir çukur çıkar ve atından düşer. Bunu gören İsa Bali sultanın yanına gelip yardım etmek için atını teklif eder. Fetih Giray kabul etmez, binlerce düşmanın arasından hızla koşarak kendi atına ulaşır, ayağını üzenkiye koymadan bir sıçrayışta eyere oturur. Ama bu sırada yayını düşürmüş olduğunu fark eder, hemen kazmasını kapar ve beş altı düşmanı oracıkta öldürür. Artık akşam olmuş ve askerde savaşacak güç kalmamıştır, bu yüzden Fetih Giray düşmandan ayrılıp yerine çekilir. Bu sırada öğlen vakti Tımeşvar'dan ayrılan Kırım askeri Fetih Giray arkalarından gelmediği ve sultanın akıbeti bilinmediği için endişeye düşerek Peçkerek'teki Osmanlı ordusunun yanına doğru yola koyulmuştur. Fetih Giray hemen yetişerek askerini toparlar ve kamp kurar. Bu sırada düşmanın Tımeşvar'daki Müslümanlara asılsız haberler verir

onların morallerini bozacağını düşünerek kaleye bir mektup yazar. Serdarın sayısız askerle yardıma geldiğini, Kırım askerinin de güvenli bir yerde beklediğini ve her an desteğe hazır olduğunu bildirerek “Gayret edin ve kaleyi teslim etmeyin. Kâfirin vaatlerine aldanıp teslim olursanız, öldürülürsünüz” diye tembihlerde bulunur. Kâfirler de tıpkı Fetih Giray’ın düşündüğü şekilde hisar ahalisine “Tatar askeri kaçtı, vezirleriniz arasında sürtüşme çıktığından serdarınız gelmiyor, askeriniz perişan. Şimdiden sonra size yardım gelmez. Hisarı kendi rızanızla verirseniz canınızı kurtarabilirsiniz. Karşı koyarsanız zorla alır, çoluk çocuğunuzu da esir ederiz” diye haber göndermiş ve Tımeşvar hisarında kargaşaya sebep olmuştur. Tam bu sırada hisara Fetih Giray’ın mektubu ardından da serdarın namesi ulaşır ve böylece müminlerin yüreklerine su serpilir. Tımeşvar’ın teslim olmadığı haberi ordugâha ulaşınca serdar büyük bir sevinç yaşar ve hızla yol koyulur. Kırım askerinin dağılmasının ardından Fetih Giray’ın orduya katılmak üzere yola çıktığı duyulunca o gün oturak emri verilir. Fetih Giray bizzat serdar ve vüzerası tarafından karşılanır, düşmana karşı göstermiş olduğu başarıdan ötürü samur post, işlemeli kolçak ve 1000 sikke flori ile ödüllendirilir. Bu sırada İslam ordusunun yolda olduğunu duyan kâfirler hisarı alamayacaklarını anlar ve gece olunca kaçıp giderler. Bu haberi alan Osmanlı ordusu Tımeşvar’ın intikamı alınmadığı için hayal kırıklığına uğrar. Öte yandan mahsur olan müminler kurtulduğu için dualar ve şükürler edilir. 1 Zilkade 1004/ 27 Haziran 1596’da serdar ve beraberindeki Osmanlı ordusu Tımeşvar’a ulaşır, serdar Cafer Paşa yıkılan yerlerin tamir edilmesi emrini verir. Kendisi bile torbayla toprak taşıyıp tamirata yardım etme niyetindeyken Sultan III. Mehmed’in gazaya önderlik etmek üzere İstanbul’dan ayrılmış olduğu haberini alır. Coşkuyla karşılanan bu haberin ardından şenlikler düzenlenir. (83b-92a)

Ordu, Çanad'da kamp kurup düşman üzerine casus salmışken padişahın istimaletname gelir. Fetih Giray Sultan, Eğri'ye doğru akına çıkmak istediğini söyler, bir hafta sonra dört yüz beş yüz düşman askeri öldürmüş olarak geri döner. Serdar Cafer Paşa, Fetih Giray'ın bu başarısını ona kendi belindeki kılıcını hediye ederek ödüllendirir. 10 Zilhicce 1004/ 5 Ağustos 1596 bayramdır, bulunulan menzilde Osmanlı âdetince ziyafetler edilip bayram kutlanır. Fetih Giray da onlara katılır ve düşmanın olası bir saldırısına karşı ordu-yı hümayunu korumak için hazırda bekler. Bu sırada serdar hastalanıp birkaç gün çadırından çıkamayınca askerlerin morali bozulur, herkes onun iyileşmesi için dua eder. Memi Ağa gelip 15 Zilhicce 1004/ 10 Ağustos 1596 günü padişahın Belgrad'a ulaşacağı haberini getirince serdar biraz olsun düzelir. Serdarın padişahı karşılamak üzere bölgeden ayrıldığını öğrenen küffar bir sabah ansızın orduya saldırır ama tetikte olan İslam askeri karşılık verip birçoğunu öldürür, sağ kalanlar da esir olarak başkente gönderilir. (92a-93b)

Sefer için emir bekleyen ordu Hatvan'ın düşman tarafından kuşatıldığı haberini alır. Serdar henüz tam olarak iyileşmemiştir. 24 Zilhicce 1004/ 19 Ağustos 1596, pazar günü Hodik'ten kalkılır ve Tise nehri kenarındaki Kanije iskelesinde konulur. Segedin tarafına gemi getirmek için adamlar gönderilir. Ama bu sırada bölük halkından bir grup çıkar ve "Erzakımız olmaması bir yana, bu kadar az askerle kralın karşısına çıkmak akılsızlıktır. Padişahımız olmadan, ulufe ve zahiremiz verilmeden nehri geçmeyiz, sana da engel oluruz. Yoklama yapılınsın" der. Herkes bu görüşü destekleyince serdar yoklama yaptırır, yaklaşık 1700 kişi olduğu tespit edilir. 28 Zilhicce 1004/ 23 Ağustos 1596 günü Karaman ve Sivas askerinin de serdarın emrine verildiği haberi gelir. Ertesi günü Kanije'den yola çıkılır, Maroş nehri geçilerek Mako sahrasında konulur. Şehrili'ne geçildiğinde Karaman beylerbeyi Hızır Paşa ve Sivas beylerbeyi Mahmud Paşa askerleriyle serdara katılır. Ordu

Hatvan'a yardım edebilmek için iki menzili bir edip hızla ilerler. 9 Muharrem 1005/2 Eylül 1596 günü Solnok köprüsünden geçilmişken Hatvan'ın düştüğü haberi alınır ve mecburen Solnok sahrasına geri dönülür. Padişah'tan gelecek yeni emirler beklenirken sadrazam [Damad] İbrahim Paşa tarafından Hatvan'a desteğe gönderilen kapıcıbaşı Mehmed Ağa adamlarıyla serdarın huzuruna çıkar, ona ve beş adamına hilatler verilir. Daha sonra Mehmed Ağa da yakın bir yere çadırlarını kurar ve birlikte beklemeye başlarlar. Bu sırada Hatvan'a gönderilen casus geri döner ve düşmanın kalenin tamiriyle meşgul olduğu ve taburlarında çok sayıda asker bulunduğu bilgisini getirir. Sadrazam İbrahim Paşa tayin olunan askerin yetmeyeceğini düşündüğünden bir vezir ve biraz daha asker gönderilmesi gerektiğini bildirir. (93b-95b)

İbrahim Paşa'nın destek talebi üzerine [Cigalazade] Sinan Paşa (ö. 1014/1606) sefere görevlendirilir. Bu bölümde Sinan Paşa'nın kim olduğu anlatılır. Kanunî Sultan Süleyman zamanında harem hizmetinde bulunan [Cigalazade] Sinan Paşa, daha sonra yeniçeri ağalığına getirilmiştir. Basra, Bağdat, Revan, Maraş ve Karaman valiliği yapmıştır. Vezirlik payesiyle Revan muhafazasında bulunmuştur. Tebriz fatihi Osman Paşa ölüm döşeğindeyken seferde bulunan asker kış geldiği için evlerine gitmek üzere Tebriz'den yola koyulduğunda şahın askerleri onları takip etmiş ve hazırlıksız bir anda onlara saldırmıştır. Bu sırada [Cigalazade] Sinan Paşa askeri toparlayarak karşı koymuş, cephaneye ve hazineyi güvenli bir bölgeye ulaştırmıştır. Fakat şahın askerleri ordu-yı hümayunu kuşatmış, büyük çarpışmalar yaşansa da düşmanı püskürtmek mümkün olmamıştır. Akşam olup iki taraf da dinlenmeye çekilince kızılbaşlar "Böyle bir fırsat ele geçmişken intikamımızı alamazsak bir daha asla alamayız. Sabah vakti onlar namazdayken dört bir yandan saldıralım" diye kararlaştırır. Kızılbaşın elinde esir olan Diyarbakır'da görevli çavuş

kethüdası Kılıç Bey bu planı duyar, bir şekilde düşmanın elinden kaçmayı başarır ve haberi [Cigalazade] Sinan Paşa'ya yetiştirir. Bunun üzerine münadiler orduya “yarın oturaktır” diye haber verirken gizlice herkese “sabah namazında önce yüklerinizi hayvanlara yükleyin sonra çadırlarınızı çözün” denir. Beylerbeylerine askerinizle tetikte olun diye çavuş gönderilir. Sabah olunca herkes savaşa hazır vaziyette beklerken düşman ortaya çıkar ve saldırıya girişir. Ama Sinan Paşa'nın tedbiri sayesinde hazırlıklı olan asker, düşmanı savuşturur. Osmanlı ordusunun güvenle yerine ulaşmasının sebebinin [Cigalazade] Sinan Paşa olduğu herkesçe bilinir. (95b-96a)

Hatvan'a giden orduya destek olmakla görevlendirilen [Cigalazade] Sinan Paşa dergâh-ı mualla müteferrikalarını ve Şam yeniçerilerini yanına alarak serdarın yanına gelir. 18 Muharrem 1005/ 11 Eylül 1596'da müşavere eden paşalar Hatvan'ın intikamının alınması yönünde fikir bildirir. İki gün sonra Sultan III. Mehmed de askerle gelip serdarın bulunduğu Solnok'a otağ kurar. Osmanlı ordusunun toparlandığını duyan düşmanın Hatvan'ı tamir etmekten vazgeçip yaktığı haberi ulaşır. Düşman dağılmayıp Budin sınırındaki Vaç'ta toplanır ve krallarına çok kalabalık bir Osmanlı ordusunun yolda olduğunu bildirir. [Damad] İbrahim Paşa divan toplar ve seferin Eğri'ye yönelmesi kararlaştırılır. Düşmana bu kararı bildiren mektuplar yollanarak teslim olmaları istenir. Ama kâfir “Bizim kalemiz güçlüdür, kralımız da birçok adam toplayarak üzerinize gelmektedir. Bu hâldeyken teslim olmamız mümkün değildir” diye cevap verir. Bunun üzerine ordu Eğri'ye yönelir. Sultan III. Mehmed'in varlığı askere güç verir, böylece 29 Safer 1005/ 22 Ekim 1596'da kale fethedilir. (96a-100a)

BÖLÜM 3

BİÇİM VE İÇERİK AÇISINDAN *TÂRİH-İ ENGÜRÜS*

3.1 *Târîh-i Engürüs*'ün nesir dili

Hayati Develi (2010) Osmanlı tarih yazımındaki üslupları değerlendirdiği makalesinde konuşma dili ve yazın dili arasındaki ayrımı bir piramit ile açıklar. Bir tarih metnini gerçeğe ve dille olan ilişkisine göre “yazınsal metin” ve “işlevsel metin” olarak sınıflandırmak mümkündür:

Metin bilgisi, tarih ile ilgili metinleri “anlatısal metin” olarak değerlendirir. Anlatısal metinler, oluşturulan metnin gerçeğe ilişkisine veya gerçeği anlatma biçimine göre “yazınsal metin (kurmacaya dayalı)” ve “işlevsel metin (açıklayıcı, bilgi verici metin)”. Yazınsal metinde hem dilsel kod, hem de estetik koddan bahsedilir. Böylece yazınsal anlatılar için ikili bir okuma söz konusudur: Dilsel kodlarla metnin dilbilgisel yapısı çözülür ve anlamlara ulaşılırken estetik kodlarla simgeler yorumlanır ve çözülür. Yazınsal olan bir metni okumak ve anlamak “sözcüklerin altındaki sözcükleri bulmak ve okumak” demektir. (Develi, 2010, s.88)

Develi'nin sözünü ettiği işlevsellik-yazınsallık ayrımı nesir ve inşa arasında bir fark ortaya koymaktadır. Bu ayrıma göre “inşa” sadece resmî yazışmalarda ve mektup tarzı belgelerde kullanılan sanatlı bir nesir biçimidir.

İnşa, “Arap ve Fars edebiyatlarında bir dil bilimi terimi ve resmî yazışmaları konu edinen bir disiplin olarak” öne çıkarken Türk edebiyatı bağlamında “bir tür kompozisyon tekniği ve güzel yazı yazma sanatı” olarak da kullanılmıştır (Uzun, 2000). Bir üslup olarak ele alındığında ise yazınsallık anlamında nesrin en üst düzey örneğidir, içerdiği estetik kodlar ve simgeler yıllar süren tarihsel ve edebî birikimin ürünüdür. İşlevsellikten çok estetik unsurların gözetildiği bu sanatlı üslup inşanın yanı sıra “bedii, belîğ, âlî, edebî” gibi kelimelerle de ifade edilir. Bu sanatlı üslupta “inşa ilminin geleneği ve gerekliliğine” (İnce, 2018, s.541) göre söz söylemenin yanı sıra belagatin de önemi büyüktür.

Zarf-fiil silsilesiyle birbirine bağlanan, birleşik yapılı tamlamalardan ve uzun cümlelerden oluşan yapısıyla *Târih-i Engürüs*'ün inşa tarzında kaleme alındığını söylemek mümkündür. Müellif bu karmaşık cümle yapısını anlaşılır kılmak için seci, aliterasyon, kafiye gibi inşa sanatının unsurlarından faydalanmıştır. Ayrıca resmî elkab kullanımı, önemli şahısları andıkça yinelenen dua cümleleri, ayet ve hadislerin uygun kullanımı, fasih ve belîğ dil kullanımına işaret etmektedir. Nitekim *Târih-i Engürüs*'ün sebab-i telif bölümünde 'Âlî Efendi eseri niçin kaleme aldığını şu sözlerle dile getirir:

[Silsile-i âl-i 'Osmân] her bâr ğazâ vü cihâduñ temşiyet-i umûrında bezl-i iktidâr itmekle zemân-ı salţanat-ı ercendlerinde diyâr-ı küffârdan niçe vilâyetler feth idüp bilâd-ı ma 'mûre vü medâyîn-i meşhûrelerinden ba 'z-ı şehri ü kend hudûd-ı milket-i salţanatlarına mülhâk u peyvend kılınup her birinüñ eyyâm-ı sa 'âdetlerinde ne-vechile vilâyet alınup ve ne mertebede feth-i fütûha mazhar düşdükleri ve eşi 'a-ı şu 'le-i şemşîr-i tâbdârları ne dereceye yetişdüğü illerde meşhûr ve dillerde mezkûr ve kütüb-i tevârih-i mu 'teberede muqayyed ü mestûr olmağın semt-i beyân ve silk-i 'ayâna getirülmemişdür. (3b)

Burada dikkat çeken yaşanan olayların “itibarlı tarih kitaplarında” kayıtlı olduğu, illerde ve dillerde anlatıldığı ama daha önce kimse tarafından “beyan semtine” ve “ayan yoluna” getirilmediğidir. Nasrullah Hacımüftüoğlu'nun ifadesiyle “Edebiyat terimi olarak beyan, manayı ifadeye lafzı açıklığa kavuşturmak için gereken melekeyi kazandıran, duygu ve düşünceleri değişik yollarla ifade etme usul ve kaidelerini inceleyen ilim demektir” (Hacımüftüoğlu, 1992). “Beyan ilmi kişiye farklı söz ve usullerle meramını iyi ifade edebilme melekesini kazandırır. İfadelerdeki güç ve açıklık derecesi teşbih, mecaz, istiare ve kinaye ile değişir. Dolayısıyla beyan ilminin konusunu da bu edebî sanatlar ve farklı ifade yolları teşkil eder” (Hacımüftüoğlu, 1992). *Târih-i Engürüs*'ün müellifi “beyan” yoluyla bu simge ve kodların oluşturduğu sanathı üslubu ifade etmektedir.

Andreas Tietze Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin düzyazı üslubunu incelediği makalesinde 'Âlî'nin eserlerinde kullanılan dilin, varlığı doğrudan hissedilmeyen

“birkaç yapısal düzenek” içerdiğinden bahseder (Tietze, 2010, s.191). *Târih-i Engürüs*’ü inşa üslubunu gösterebilmek için Tietze’nin sözünü ettiği bu yapısal düzenekleri tespit etmek gerekir. Tietze’nin belirlediği inşa unsurlarının başında seci, kafiye ve ritim, iç kafiye, aliterasyon, homonim, homograf ve etimolojik türetmeler gelir (Tietze, 2010, s.191-201).

3.1.1 Seci

İnşa üslubunu oluşturan bu düzeneklerin en önemlisi secidir. Seci terim olarak “daha çok nesir hâlindeki metinlerde ifade bölüklerinin (fıkra) sonlarının aynı kafiye veya aynı vezinde ya da her ikisinde aynı olması” demektir (Durmuş, 2009). Metinde kullanılan seciler cümleyi paralel birimlere bölerek uzun yekpare cümlelerden kısa anlamlı birimler oluşturmaya yaramaktadır. Yapılarına göre secileri dört kısma ayırmak mümkündür (Köksal, 2011, s.24).

3.1.1.1 Seci-i mutarraf

Seciyi oluşturan kelimelerin kafiye harfleri aynı vezinleri farklıdır. Mutarraf seci eserde en çok tercih edilen seci türüdür. Özellikle kişilerin tanıtıldığı bölümlerde övgünün ya da yerginin uzatılmasını sağlayan ve anlatıyı güçlendiren bir araç olarak kullanıldığı görülür. Metinden seçilen bazı mutarraf seci örnekleri şunlardır:

“feyz ü fażl-ı *ezelî* ve maḥż-ı luḡf-ı lem-*yezeli*” (3a: -*ezelî*)

“bāzū-yı himmet-i saḡt u muḡkem

ve bünyān-ı ḡudret ü miknet-i müstaḡkem” (3a: -ḡkem)

“şarāb-1 ğurūr u naḥvetle medhūş u ẓanzil

ve cām-1 pūr-fütūr-1 ḍalālet birle mest ü lā-ya ‘kıl olan” (4a: -il)

“mūrūr-1 rūzgār u ‘ubūr-1 a‘şār

ve gerdiş-i felek-i devvār u reviş-i ẓurūn-1 sipihr-i seyyār

ile kārzār-1 sābıka-i nuşret-āşārdan ḥaberdār olan” (6b: -ār)

“zemān-1 hīcā nihāyet

ve evān-1 veġā serḥadd-i ġāyete ẓarīb olmaqla” (11a: -et)

“şahrā vü cibāl püšte vü tilāl

ḥıyām-1 şüreyyā-mişāl ile māl-ā-māl olup” (9b: -āl)

“fezālik-i şümārdan bīrūn ve ḥadd-i ‘add ü ḥaşrdan efzūn” (27b: -ūn)

“izdiyād [u] devām-1 salṭanat-1 ḥaḳanī

ve inhizām [u] ihlāk-i a‘dā-yı bed-rāy-ı ḥüsrevānī” (52b: -ānī)

“vücūd-1 pūr-cūd u ‘ālī-derecāt ü zafer-füzūd

ve zāt-1 behcet-nümūd u şāḥibü’l-ḥayrāt u meşhūdü’l-cūd olduğundan”

(81a: -āt, -ūd)

“pister-i istirāhatde ferāğ-ı bāl ile ārām itmek

ehl-i ĩmāna ħarām

ve gūşe-i ferāğatde ħord u ħāb ile tena‘‘üm kılmak

ħilāf-ı ‘adet-i ma‘hūde-i ħuzāt-ı nuşret-encāmdu” (15b: -at, -ām)

3.1.1.2 Seci-i mütevazi

Seciyi oluşturan kelimelerin hem kafiyeleri hem vezinleri aynıdır. Eserde mutarraf secinin ardından en fazla tercih edilen seci türüdür. İkili karşıtlıklar kurulmasında ve olay anlatısının pekiştirilmesinde mütevazi seciden sıkça yararlanıldığı görülür. Seci-i mütevaziye şunlar örnek gösterilebilir:

“illerde *meşhūr*

ve dillerde *mezkūr*

ve kütüb-i tevārīħ-i mu‘teberede muħayyed ü *meştūr* olmağın” (3b: meşhūr, mezkūr, meştūr)

“gürüh-ı sa‘adet u şüküh-ı *müslimīn ħālib*

ve ħāyife-i ħāyife-i *müşrikīn* minhāc-ı bī-revāc-ı firāra *rāğīb* olup” (4b: müslimīn-müşrikīn, ħālib-rāğīb)

“ālāt-ı ħarb ü *ķitāl* ve edevāt-ı ceng ü *cidāl*” (32a: ķitāl, cidāl)

“hidāyet-i ĩlāhī’yi refīķ-i *ķarīķ*

ve mu‘cize-i ħāzret-i risālet-penāhīyi reh-nümā vü *şefīķ* idinüp” (15b: ķarīķ, şefīķ)

“feth-i Mısr’a *bādī*

ve haremeyn-i şerīfeyn hākine yüz sürüp kabza-i teşhīre getirülmege sebep ü *hādī* olmaqla” (13a: *bādī*, *hādī*)

3.1.1.3 Seci-i murassa

Seciyi oluşturan paralel birimlerin hem kafiye hem vezin hem de öge sayısı aynıdır.

Birimler arasında tam bir paralellik gerektirdiğinden murassa secinin eserde çok tercih edilmediği görülür. Örneğin:

“envā’-ı mülātefet ve eşnāf-ı mülāyemet” (88a: envā’-eşnāf, mülātefet-mülāyemet)

“es’ad-ı sü’edā vü eşher-i şühedā” (14a: es’ad-eşher, sü’edā-şühedā)

“lüle-i cürh-i şühedādan sārī ve dümū’-ı ayn-ı sü’edādan cārī olan” (15a: şühedā-sü’edā, sārī-cārī)

3.1.1.4 Seci-i mütevazın

Seciyi oluşturan kelimelerde kafiye yoktur, sadece vezinleri aynıdır. Metinde en az görülen seci türüdür. *Târîh-i Engürüs*’ün ses tekrarlarına dayanan bir ritmi vardır ve mütevazın secide kafiye bulunmaması bu ahengi sekteye uğrattığından çok tercih edilmemiştir. Örneğin:

“āşaf-ı hüceste-*rāy* u hümāyün-*fāl*” (23b: *rāy*, *fāl*)

“bu sāl-i ferhunde-*fālde* Yanık ile Būdīn miyānın *kaṭ*’ ve Ṭūnā’dan zaḥīre vü imdād vürüdını *men*’ iden (51b: *kaṭ*’, *men*’)

3.1.2 Kafiye ve iç ritim

Kafiye ve iç ritmin en önemli özelliği cümleye biçimsel ve anlamsal paralellik katmasıdır. İki ya da daha fazla bölümde ortaya çıkan bu paralellik dalgalar hâlinde artma eğilimindedir, dalgalar “ne kadar çoğaltılırsa cümlenin ritmik gücü o kadar fazla olur” (Tietze, 2010, s.192). Eserde bu ritimden sıkça faydalandığı, uzun cümlelerin bu sayede açıklık ve anlaşılabilirlik kazandığı görülür. Örneğin:

şevket ü şehāmetde nādirü'l-emsāl ve'l-aqrān
ve mehābet ü şecā'atde müşārün ileyh-i bi'l-benān
meydān-ı şalābet ü celādetde Rüstem-i Destān
ve kuvvet ü kudret ü miknetde Behmen-i zemān u Tehemten-i devrān (46a: -
etde, -ān)

şeklinde oluşturulan dört paralel bölümde anlamca yakın ifadeler tekrarlanmakla birlikte son bölümde “kuvvet-kudret-miknet” ve “Behmen-i zemān u Tehemten-i devrān” kısımlarında tamlama öğeleri birer unsur arttırılarak cümle tekdüzelikten kurtarılmaktadır. Arttırılan öge kelime olabileceği gibi bazen de hecedir (Tietze, 2010, s.192).

darbet-i şemşir-i ābdārlarına tākāt
ve şiddet-i top-ı āteş-bārlarına istiṭā'at (47a: tākāt-istiṭā'at)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi aynı anlamdaki “tākāt-istiṭā'at” kelimeleri paralel ifadeyi oluştururken arttırılan hece sayısıyla tekrara düşmeden ritim oluşturulmaktadır.

İç kafiye nin yaratmış olduğu ritme, bir şeyin farklı özelliklerine vurgu yapılacağı zaman sıkça başvurulur:

“hizmet-i haremeyn-i şerīfeyn
ve muhāfazat-ı süğür-ı maşrıkeyn ü mağribeyn” (3a)

Askerin padişah'tan gelen emirleri dinleyişini anlatan aşağıdaki bölümde tek bir cümle, iç kafiye ve seci-i mutarrafla parçalara ayrılabilir. Oluşturulan her dalga cümlelerin bir ögesine işaret etmektedir:

“leşker-i nuşret-fürüş u deryâ-ğurüşuñ
dürce-i güş-ı behcet-sürüşları
şadefvâr dürer-i şahvâr-ı nâ-mütenâhî
ve le'âlî-i âbdâr-ı nuş u pend-i pâdişâhî
ve sefîne-i sîne-i şecâ'at ü sekîneleri
cevâhir-i zevâhir-i tenbîh ü te'kîd-i şehen-şâhî
ile mâl-â-mâl olup” (52b)

Allah'tan, peygamberden ve din büyüklerinin ruhlarından yardım dilendiğini anlatan aşağıdaki bölümde cümle bağlamında tam bir seciden söz edemesek de “-den/-dan”, “-üp/-up” ekleri ve “-et/-ed” seslerinin yarattığı bir kafiye olduğunu söylemek mümkündür. Cümlelerin biçimsel paralellik kazanmasında bu kafiye etkili olmuştur:

“dergâh-ı vâcibü'l-vücûd [u] fâyizü'l-cüddan
istid'â-yı inâyet
ve mu'cize-i Resûl-ı ekremden
istimdâd-ı muzâheret idüp
ve ervâh-ı çâr-yâr-ı büzürgvâr ve himmet-i ebrâr u evtâddan
taleb-i meded kılup” (63b-64a)

3.1.3 İç kafiye

İç kafiyei oluşturan kelime çiftleri genellikle dile yerleşmiş yinelemelerdir (Tietze, 2010, s.193). Çoğunlukla Farsça rabıt vavıyla oluşturulan bu çiftler, anlam olarak birbirine yakın, bazen de aynıdır:

“*ḥarāb ü yebāb*” (90b)

“*etrāf u eknāf*” (13b)

“*a‘yān u erkān*” (52b)

“*muvālāt [u] muşāfāt*” (48b)

“*miknet ü kudret*” (66a)

“*māl ü menāl*” (57b)

“*üstüvār u ber-ḳarār*” (2b)

“*ikbāl ü iclāl*” (16a)

Sıfat ve isim tamlamalarında, tamlayan ve tamlanan arasında iç kafiye olmasına özen gösterilir:

“*kefere-i fecere*” (89a)

“*kāfir-i fācir*” (65a)

“*ḥiṣār-ı üstüvār*” (65a)

“*vücūd-ı meşhūdü’l-cūd*” (30a)

“*idbār-ı rüzgār*” (66b)

Özellikle Farsça birleşik kelimelerle oluşturulan tamlamalarda iç kafiye sıklıkla yararlanıldığı ve birleşik kelimeyi oluşturacak ögenin özenle seçildiği görülür:

“*leşker-i zafer-fer*” (18a)

“*şehbāz-ı bülend-pervāz*” (20b)

“*ṭāli ‘-i behcet-meṭāli*” (14a)

“*ḳulūb-ı nuşret-maşhūb*” (91a)

“cüyüş-1 āhen-püş” (51a)

“sāl-i ferhunde-fāl” (51b)

“düşmen-i ‘ahd-şiken” (75a)

“hişār-1 metānet-āsār” (66a)

“maḳarr-1 küffār-1 bī-hüş-1 hezīmet-fürüş olan hişār-1 Luğoš” (68b)

“dārü’ n-naşr ve’ s-sedād Üstolni Belğrād-1 behcet-ābād” (10a)

3.1.4 Aliterasyon

İç kafiye olduğu gibi kelime çiftleriyle oluşturulur ve kelimelerin başı kafiyelidir (Tietze, 2010, s.196).

“yat u yarağ” (88a)

“hıfz u hırāset” (22b)

“‘urbān-1 ‘uryān” (12b)

“emvāl ü esbāb” (66b)

“dūd [u] duhān-1 endūh-1 ğam” (19b)

“nāme-i nāmī-i mülātafet-maḳrūn” (76a)

“mışkal-1 meserretle mücellā olup” (89b)

“siper-i sīne-i bī-kīne” (65a)

“hār u hāşākla memlū bir hafer-i ḳadīm” (88b)

“şıyt u şadā-yı şevketleri çarḫ-1 berīne velvele ve debdebe-i kūş-1 mehābet ü şehāmetleri zemān u zemīne zelzelze” (47a)

“sürü sürü sürüp” (29b)

“iki ḳoldan göğüs gerüp gürk-i gürisne ḳoyun sürüsine segirdür gibi” (63a)

3.1.5 Eş sesliler (Homonimler)

Yazılışı ve okunuşu aynı anlamı farklı olan kelimelerle yapılır. Cinas, tevriye, kinaye gibi sanatları gerektirir. Tietze'ye göre bu çiftler yazının “mücevherleridir” ve “kimi zaman bir fikir ya da bir imajı değiştirmek pahasına” metin içine yerleştirilir (Tietze, 2010, s.197)

dā'ī-i bilā-dā'ī “davetsiz duacı” (44a: dā'ī)

dīde-i hezīmet-dīde “hezimete uğramış göz” (34a: dīde)

burc u bārūların *top* taşları *top* götürüp “*top gülleleri burçları tamamen yıkıp*” (22a: top)

açılan *gedik*lerden vişāl-i 'arūs-ı hişāra cān viren *gedikli* kâfirler “açılan *yarıklardan* hisarın gelinine kavuşmaya can atan *kıdemli* kâfirler” (14b: gedik)

3.1.6 Eş yazımlılar (Homograflar)

Arap harfli yazılışları aynı olduğu hâlde okunuşları farklı olan kelimelerin oluşturduğu gruplardır. Çoğu zaman eş seslilerin (homonim) alt grubu olarak değerlendirilir (Tietze, 2010, s.198).

“*gerçek* ü *girçek* er” (11a: كِرچَك dürüst, ermiş)

“*Alāmān-ı* yamandan *el-emān* nidāsi” (51b: الامان Alāmān, el-amān)

“*senen-i sünen-i* seyyidü'l-mürselīn” (26a: سنن yol, sünnetler)

“bāb-ı in'ām u ihsānı açup şarf-ı dīnār u *dirhem* kılmak ile hadd-i i'tidālden ziyāde yarar yigitler cem' ü *derhem* kılop” (31b-32a: درهم gümüş sikke, dağılık)

“*aqdām-ı ikdām* koyup” (86b: اقدام ayaklar, girişmek)

3.1.7 Yaklaşık homograflar

Arap harfli kelimelerin yazılışındaki görsel benzerlikten hareketle oluşturulur, çoğu zaman kelimelerin yazılışında nokta farkı bulunur.

“ğazā-yı ğarrā” (10a: غزا, غرا)

“daḳīka-ı raḳīka” (3b: دقيقه, رقيقه)

“küffār-ı saḳar-maḳarr” (35b: مقر, مقار)

“zemān u zemīn” (47a: زمان, زمين)

3.1.8 Etimolojik türetmeler

Aynı kökten gelen kelimelerin birlikte kullanılmasıyla oluşturulur. İştikak sanatının uygulanmasıdır (Tietze, 2010, s.200).

“*sened-i ehl-i yakīn ve mesned-i mücāhidīn*” (14a: sened-mesned)

“*mālik-i hulḳ-ı ḥasen sālik-i rāh-ı aḥsen*” (14a: ḥasen-aḥsen)

“*efrād-ı āferīdeden bir ferd*” (14a: efrād-ferd)

“*es ‘ad-ı sü ‘edā vü maḫhar-ı rızā-yı Hüdā*” (17b: es ‘ad-sü ‘edā)

“*bāde-i ğurūr u naḫvetle maġrūr*” (24a: ğurūr-maġrūr)

“*umūr-ı cumhūr-ı sefer-i zafer-şu ‘ūr u nuşret-nüşūr tedārikinde bezl-i maḳdūr ve pāye-i serīr-i ‘ālem-ārāya ‘arz u taḳdīr idüp*” (8b: maḳdūr-taḳdīr)

“*milket-i şecā ‘at ü ‘adālete mālik ve meslek-i rızā-yı mālikü’l-mülke sālik*”
(73b: milket-mālik-mülk, meslek-sālik)

3.2 Târih-i Engürüs’te içerik-üslup uyumu

Edebî eserlerde olayların anlatımında kullanılan biçim ve üslup seçimleri, sanatsal bir tercihten çok daha fazlasına işaret eder. Olayların anlatılış sırası, kullanılan kelimeler, atlanan ya da tekrarlanan kısımlar bize olayın tarihsel boyutunun yanı sıra

anlatıcısını da tarif eder. Bir eserde yazarın yapmış olduğu tüm bu -bilinçli ya da bilinçsiz- tercihler bize onun sosyal statüsü ve muhatabı hakkında bir fikir verir. Anlatıcının kendini konumlandırma şekli toplumun belirli bir kesiminin de olayı algılayış biçimini ortaya koyar.

Christine Woodhead'e göre inşa üslubunun ilk hedefi gösteriş yapıp okuru etkilemektir. En dikkat çekici örneği düşman hükümdarlara gönderilen mektuplarda görülen bu üslubun Divan edebiyatındaki muhatabı ise hükümdar ve diğer yüksek eğitimli devlet adamlarıdır (Woodhead, 1983, s.84-85). Devletin üst düzey yetkililerini anlatmak için üst düzey bir üsluba ihtiyaç vardır. "Âlî üslup" olarak da adlandırılan bu ifade tarzında kimin ve neyin anlatıldığı da en az nasıl anlatıldığı kadar önemlidir. Bir üslubun âlî sayılabilmesi için kullanılan dil gibi anlattığı şeyin de toplumca değerli olması gerekir. Ayrıca âlî üslup oluşturmak için birbiriyle kafiyeli kelimeler seçmek yetmez, bunun da ötesinde anlatılan konu ve kelimeler arasında örtük anlam bağları kurmak gerekir.

Koca Sinan Paşa'nın ilk kez okura tanıtıldığı bölümde hem resmî elkab hem de kasidelerde sıklıkla görülen mübalağalı övgü iç içe geçirilmiştir. İnşanın tüm unsurlarına birer örnek bulabileceğimiz bu bölümde paralel ifadelerde halka halka çoğalan bir ritim söz konusudur:

düstür-ı ekrem
müşîr-i eflham
mütemmim-i mehâmmü'l-enâm
bi'r-re'yi's-şâyib
muhaşşıl-ı me'mülât-ı havâşş u 'avâm
bi'l-fikri's-sâkıb
mümehhid-i bünyân-ı nazm u nizâm
müceddid-i temel-i bî-halel-i 'adl ü intizâm
müdebbir-i tedâbir-i umûr-ı mühimme-i cenâb-ı pâdişâhî
ve
müzekkir-i lâzıme-i teşârif-i sa'âdet-neşûr-ı şehen-şâhî
sened-i fużalâ
vü mesned-i 'ulemâ
mu'în-i şulehâ

mużāhir-i zu‘afā
sālik-i mesālik-i fażl-ı efzāl-i belāğat
nāhic-i menāhic-i devlet ü iclāl ü ‘adālet
hizebr-i kühsār-ı şeca‘āt ü şevket
ve
peleng-i ebr-āheng-i bīşezār-ı miknet ü kudret
şīr-i şerze-i meydān-ı hīcā
bebr-i dilīr-i ‘arşagāh-ı veğā
dāfi ‘-i fiten-i ihtilāl-i diyār-ı Yemen
ve
fātiḥ-i kılā‘-ı gerdün-irtifā‘-ı Halk[ul]vād u Kevkebān u ‘Aden
vezīr-i ‘ādil-i bī-mu‘ādil
ve
āşaf-ı Āşaf-nazīr ü kāmīl
el-maḥfūfu bi-şunūfi ‘avāṭıfi ‘l-meliki ‘l-a ‘lā
vezīr-i a‘zam sa‘ādetlü Sinān Paşa (7b-8a)

İç kafiye ve aliterasyonlar aracılığıyla söyleyişte bir ritim ve ahenk sağlanan bu bölümde Sinan Paşa'nın zekâsı, siyasî becerisi, cömertliği ve cesareti başarıyla vurgulanmaktadır. Övgü için iyi bir araç olan bu tekrarlar bazen bir eylemin etkisini tarif etmek için de kullanılır:

[H]ükān-ı zaḥm-ḥorde gibi ol gürāzları gürz ile gürīzān itmişler ve emvāl-i ganāyimlerin rīzān itmişler ve çoçyigitler çoçıların yağma ve ordu-yı zafer-cūyı pür-na‘mā itmişler. (51a)

Yanık kalesinin nasıl ele geçirildiğini anlatan yukarıdaki bölümde “itmişler” kelimesi redif vazifesi görerek söz öbeklerini birbirinden ayırmanın yanı sıra cümleye ritim vermektedir. İlk öbekte vurgulanan “h, g, r, z” seslerine ikinci öbekte “ā” ve “m” sesleri eklenirken, son öbekte “k, ç, o” seslerinin baskınlığı dikkat çekmektedir. Belli seslerin tekrarına dayanan kelimelerin art arda sıralanmasıyla oluşan ahenkte anlatılan eylemler vücut bulmuş gibidir.

Sultan Mehmed'in tahta geçmesiyle yeni fetihlerin sırasıyla Komran, Eğri ve Peç üzerine yapılacağı anlatıldığı bölümde “n, c, ç” seslerinin tekrarında oluşan ahenk, vurguyu arttırmakta ve dikkati değinilecek yeni konuya çekmektedir:

Peç üzerine varup kırāl-ı bed-fi‘āl ile penç penç olup mu‘āvinleri olan Efrenc-i pür-renc-i şekāvet-sencūñ daḥı baḥr ü berden muḥaşşalan her yirden izālelerine bezl-i maqdūr itmegi taşmīm idüp ... (57a)

Sert ünsüzlerin yinelendiği bölümde ses ahengi düşmana karşı takınılacak tavrı da gösterir nitelikte sert bir tona sahiptir.

Cafer Paşa'nın adamlarının padişaha savaş oyunlarından bir gösteri sergiledikleri bölümde secinin sadece biçimsel değil, içerikle bağlantılı kelimelerle oluşturulduğu görülür:

[C]emîlü'l-me'âb-ı pâdişâhîde cenâheyn olup şafflar bağlayup merdâne vü dilrâne birbirlerine atlar sürüp alışup virişüp uruşup ve döğişüp *âsâr-ı ceng ü harbi* ve *eşvâr-ı âheng-i darbi* ve *tarz-ı muķâbele vü muķâra* 'a-ı 'asâkir-i nuşret-ây[î]ni ve *üslûb-ı mergûb-ı muķâtele vü muşâdere-i cünûd-ı zafer-vürûd-ı celâdet-temkîni* ol fezâ-yı dil-keş ü dil-güşâda derece-i bürüz u zuhûra getirüp her tarafından âvâze-i taḥsîn ü [ş]âbâş zirve-i a'lâya irişü[r.] (71b)

Anlatılanın bir gösteri olduğu “ây[î]n” kelimesiyle hatırlatılmaktadır. Bu törensel gösterinin kendine “tarzı, üslubu, âhengi” vardır. Sergilenen bu savaş sanatı “âvâze-i taḥsîn ü [ş]âbâş” ile son bulmuştur. Askerlerin iki kısma ayrılıp sergiledikleri bu oyunda işteşlik bildiren, karşılıklı yapma vurgusu içeren “muķâbele, muķâra'a, muķâtele, muşâdere” kelimeleri seçilir. Bu karşılık olma durumunun “fezâ-zirve” kelimelerinin kullanımıyla “yer-gök” ikiliğini anımsatacak şekilde pekiştirildiğini söylemek mümkündür.

Anlatı çoğunlukla ikili karşıtlıklar üzerine kurguludur. Metnin en temel meselesi cennete kavuşmak isteyen gazilerin cehennemlik kâfirlerle mücadelesidir. Anlatının bu temel unsuru, yer yer üsluba da yansır. Örneğin gazilerin kâfirlere üstün geldiğini anlatan bölümde kelimeler, anlatıdaki zıtlığı vurgulayacak şekilde seçilmiştir:

[T]îğ-i *âteş-bâr-ı muvaḥḥidîn* ve *şemşîr-i âbdâr-ı müslimîn* melâ'yin-i ḥâsirînüñ başlarına *odlar* yakup ve *ḥânûmân-ı vücûd-ı mürûdların seyl-i kahr* ile yıkup *ekşerî sitîzi* koyup *girîze* yüz tutup ... *darbet-i şemşîr-i bürrân-ı guzât-ı nuşret-nişânı* müşâhede iden *erbâb-ı ḥüsrân karârdan* geçüp *firâr* u *inkisâr* yolların ihtiyâr itmek şadedinde iken ... (17b-18a)

Bu bölümde zıt çağrışımlı kelimelerin çoğu gazilerin niteliklerini tanımlıyor olsa da seçilen sözcükler sayesinde onların düşmana karşı olan üstünlüğü daha iyi vurgulanmış olur.

āteş-bār	müslimīn	od	sitīz	koymak	nuşret	karār
ābdār	hāsirīn	seyl	girīz	tutmak	hüsran	firār

Benzer bir anlatım, düşmanın kaleleri boşaltıp canlarını kurtarmak için kaçışları tasvir edilirken de tercih edilir:

[K]al' alardan kalıup kendü kaydlarına düşüp *deryā*-yı teşvīş ü hayrete başdan ayağa *ğarķ olup* ve *āteş*-i hırmān u dehşet hānumān-ı ecsād-ı bed-nihādların *harķ idüp dūd* [u] *duhān*-ı endüh-ı ğam ser-i bī-sūdlarından *evc-i āsmāna* su'ūd idüp ... *sefīne*-i vücūd-ı habāset-füzüdları *bihār*-ı mezellet ü melāletde kalup (19b-20a)

Bu bölümde ikili karşıtlıklar düşmanın çaresizliğini vurgulamak için kullanılmıştır. “Su-ateş” karşıtlığıyla düşmanın kaçmaktan başka çaresi kalmadığı ifade edilmiş, aynı zamanda kaçarken nehirleri aştıkları ve gitmeden evvel kale varoşlarını ateşe verdikleri de ima edilmiştir.

deryā	ğarķ olup	sefīne	bihār
āteş	harķ idüp	dūd [u] duhān	evc-i āsmān

Anlatının sözcük seçimi ile desteklendiği bir başka örnek Hatvan kalesinin emiri

Arslan Bey'in anlatıldığı bölümdür. Burada Arslan Bey'in adından ileri gelen bir çağrışımla onun savaş alanındaki cesareti, yırtıcı hayvanlar üzerinden kurgulanmıştır:

[E]mīr-i livā-yı Hatvān olan *Arslan* Beg ki hasīb ü nesīb-i mā-takaddümden zafer-naşb olduğundan mā-‘adā *şīr*-şavlet *bebr*-heybet *peleng*-mehābet *hizebr*-şevket *zāt*-ı şecā‘at-nişān olmağın önlerine düşüp keferenüñ meterislerin başup bī-hadd ü bī-ķiyās barut u yarağların alup ve oturak u turağların āteş-i diğķatle yıķup yaķup ve dest-i mehābetle *pence*-i kudretlerin burup ... (18b)

Anlatılan olay ve anlatımda kullanılan metaforlar arasında bir bütünlük vardır.

Örneğin Yanık kuşatması esnasında Tuna'dan geçmek isteyen ordu salları ve gemiler hazırlar, bu sırada sis onların fark ettirmeden karşı kıyıya geçmesini sağlar. Bu olayın anlatıldığı bölümde gökyüzü bir deniz, güneş ise gemi gibi kurgulanır. Sis ise âlem aynasını kaplayan püstür. İlahi bir hikmetle ortalığı kaplayan sis güneş gemisini karanlık girdabında kalmış gibi gizlemiştir. Bütün askerler karşı kıyıya geçtiğinde kaza ve kaderin kaptanı güneş gemisini karanlıkların içinden çıkarır, İslam ordusunu karşılarında gören düşmanın gözleri kamaşır. Aynı zamanda güneş ile Hz.

Muhammed'in sancağı arasında da bir paralellik vardır. Onun sancağının, âlemi küfür ve karanlıktan arındırması gibi güneşin tekrar görünmesiyle etraf aydınlanır.

[B]i-emr-i fâliki'l-aşbâh ihzâr olınan gemileri ve şalları nehr-i Tünâ'ya şalup cünüd-ı muvaḥhidîn cā-be-cā süvâr olup ḥikmet-i ḥafiyye-i İlâhî ve ḳudret-i seniyye-i nâ-mütenâhî birle ol şubḥ-ı zafer-me'nūsda mir'ât-ı fezâ-yı kevn ü mekân pür-jeng ü püs olup keştî-i âfitâb-ı 'âlem-tâb girdâb-ı zulmetde ḳalmış gibi nâ-yâb iken yeñiçeri vü sipâh ve ba'z-ı erbâb-ı menâşib u câh gürüh gürüh geçüp ve vaz' olınan köprülerden dahı zümre-i guzât-ı nuşret-simât mürür u 'ubûra başlayup nehr-i mezbûruñ iki cānibi leşker-i nuşret-iştimâl ile māl-â-māl olup küffâr-ı liyâm u hezîmet-mersümüñ üzerine hücûma müteşaddiler iken mellâḥ-ı ḳazâ vü ḳader keştî-i âfitâbı ḳa'r-ı zulmâtdan çıkarup sâhil-i bürüz u zuhûra irişdürdükde şu'le-i mehçe-i 'âlem-i muḥterem-i Muḥammedî ve eşi'a-ı livâ-i fetḥ-iḥtivâ-yı Aḥmedî şallallâhu 'aleyhi ve sellem fezâ-yı 'âlemi pür-nür ve dîde-i hezîmet-dîde-i küffâr-ı ḥuffâşî kör ü pür-fütür idüp ... (33b-34a)

Burada güneş için gemi metaforunun seçilmesi bilinçli bir tercihtir, çünkü anlatılan olay askerlerin salları ve gemiler aracılığıyla karşı kıyıya geçişidir. Tam da bu bölümde düşman için "yarasa/huffaş" kelimesi kullanılır. Çünkü yarasanın gözleri kördür, gün ışığında göremez. Düşman da tıpkı yarasa gibi İslam askerinin nehri geçtiğini görememiştir. Ve aynı yarasa gözlü küffar, peygamberin sancağının tepesindeki ayın karşısında parıldadığını görünce şaşkınlıktan yine kör olup ne yapacağını bilememiştir. Bu anlatım daha geniş bir bağlamda düşünüldüğünde kâfirlerin İslam'ı kabul etmeyip küfürde diretmeleri, peygamberi ve İslam dinini yok

saymaları onların ışığı göremeyen yarasalar olarak nitelendirilmesini daha anlamlı kılmaktadır.

3.3 Manzum bölümler ve işlevleri

Târîh-i Engürüs'te farklı nazım biçimleriyle yazılmış 57 manzum bölüm bulunmaktadır. 18 örnekle mesnevi formu en çok tercih edilen nazım şeklidir. Beyit örnekleri 16 tanedir. Bunların 13 tanesi kendi içinde kafiyeli olduğu için musarra ya da matla, geri kalan 3 tanesi ise müfreddir. Kıta ve nazım örnekleri 11 tanedir.

Bunlar dışında metinde 8 gazel, 1 terki-bend, 1 müseddes ve 1 mısra bulunmaktadır.

(Manzum bölümlerin beyit/bend sayıları ve vezinleriyle ilgili bilgi için bk. EK D: *Târîh-i Engürüs*'teki nazım biçimleri ve vezinleri)

Metindeki manzum bölümlerin iki türlü işlevi vardır. Bunların ilki mensur bölümleri özetlemek, açıklamak ve tekrarlamak; diğeri ise mensur kısımda anlatılan olayı tamamlamak ve yeni bir konuya başlamaktır.

Mensur kısmı tamamlar nitelikteki bölümlerde manzum kısım cümlenin bir parçası görevi görür. Örneğin Sultan III. Murad'dan bahsedilen bölümde mensur olarak "taht-ı behcet-baht-ı 'Osmanî ve erike-i refî'e-i hağanî sultân-ı selâtin-i zemân ve hıdv-i bâhirü'l-bürhân pâdişâh-ı sipihr-eyvân u shehen-şâh-ı felek-mekân el-muvaffık bi-mezîdi't-te'yîd ve'l-ihsân" (6a) şeklinde padişahın övgüsüne başlanır, daha sonra yazarın nazmı başlığıyla iki beyit verilir:

Dâver-i devr-i zemân sultân-ı erbâb-ı cihâd
Hüsrev-i mülk-i celâdet server-i nuşret-nihâd
Mazhar-ı feyz-i İlâhî nâşır-ı halk u 'ibâd
Pâdişâh-ı heft kişver hazret-i Sultân Murâd (6a)

şeklindeki bu bölüm metnin devamı niteliğindedir. Nitekim manzum bölümü takip eden Arapça dua cümlesiyle metin kesintiye uğramaz ve cümle "E'azzallâhu

enşārehu bi'l-fethi'l-mübīni ve ekreme ecnādehu ilā yevmi'd-dīn hazretlerinin zıll-i zalil-i sa'adet-delilleriyle müstes'ad olup" ifadesiyle tamamlanmış olur (6b).

Bir başka bölümde, "Mısra" başlığıyla verilen "Dilāverler hünerverler şecā'at issi serverler" ifadesi bir sonraki cümlenin öznesi niteliğindedir. Mısra ile başlayan cümle "maḥall-i şitāda birer cāy-ı āzādede temekkün etmek ümīdine eṭrāf u eknāfa dağılıp" şeklinde devam etmektedir (13b).

Mensur bölümü tamamlayıcı nitelikteki manzum bölümler anlatıdaki bakış açısının değişmesini de sağlamaktadır. Mesnevilerde araya giren manzumeleri akıllara getiren bu bölümlerde anlatıcının aradan çıktığı ve olayın doğrudan kahramanların ağzından aktarıldığı görülür. 58a-58b'deki müseddes bunun en iyi örneğidir. Sinan Paşa'nın sadrazamlıktan azledildiği ve yerine Ferhad Paşa'nın atandığı dönem anlatılırken müellif paşalar arasındaki çekişmeyi anlatmak yerine "serdār-ı sâbık gitmekle serdār-ı cedīd ile yıldızları barışmayup" ifadesinden sonra "Gitdi serdār-ı güzīn ḥayretde kaldı müslimīn" diyerek sınır boyunda yeni serdarın bir an önce görevini devralmasını bekleyen askerlerin ağzından bir manzumeye başlar:

Yalınız serdārsız ḥayretde kalduk varumuz
Şarf olup rāh-ı gāzāda gitdi elde varumuz
Cümleten yıprandı bir bir cāme vü destārumuz
Naḳd-i eşk-i ḥūn-feşāndur dirhem ü dīnārumuz
Luṭfuña kaldı bizüm aḥvālümüz bildük hemīn
Sen mu'īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe'l-'ālemīn (58a-b)

Böylelikle sefer sırasındaki görev değişiminin asker üzerindeki olumsuz etkisi daha çarpıcı bir şekilde anlatılmış olur.

Manzum bölümler kimi zaman bir konudan diğerine geçmek için bir araç vazifesi görür. Örneğin Yanık kuşatması anlatılırken Kırım hanı ordusuyla yardıma geldiğinde:

Böyle ceng eyler iken halk-ı cihān
Geldi ser-defter-i ehl-i ‘unvān (27b)

Beyitiyle anlatının odağı savaş meydanından, Kırım hanı Gazi Giray’a ve Tatar askerinin maharetlerine çevrilir. Bu sayede anlatı içinde yeni bir anlatıya geçileceği haber verilmiş olur. Tatar askerinin savaş tarzının anlatıldığı bu iç hikâye benzer şekilde yine bir manzum bölümle son bulur. Tatarların nasıl savaştığını görmek için metristen çıkan Karaman valisi Halil Paşa’nın ölümünü anlatan manzum kısım hem iç hikayenin sonlandığını hem de yeni bir konuya geçildiğini haber verir:

Gitdi ol gülşen-i cennetde mekânın buldı
Şühedā vü sü‘edā silkine vāşıl oldı (30a)

Mensur bölümleri özetlemek, açıklamak ve tekrarlamak için kullanılan manzum parçalar da aynı şekilde bir konuyu bitirip yeni bir konuya başlama işlevine sahiptir. Yanık’ın fethi gerçekleştikten sonra söylenen terhib-bend buna örnektir (53b-55a). Bu terhib-bendde fetih boyunca yaşanan olaylar bir kez de manzum olarak ifade edilmiş, böylece anlatı pekiştirilmiştir. Bu manzume ayrıca III. Murad’ın ölüm haberine geçmeden önce olayları toparlayan bir özet işlevi görmektedir.

3.4 Anlatım unsurları: Mecaz, teşbih ve tasvirler

Manzum eserlerle özdeşleştirilen söz sanatları mensur metinlerde de karşımıza çıkar. Hükümdarları anlatmak için kullanılan sıfatlar çoğu eserde “güç ve ihtişamı” anlatan niteliktedir. *Târîh-i Engürüs*’te de benzer bir durum söz konusudur. Eserde Osmanlı sultanları sıklıkla “zamanın hükümdarları ve Müslümanların koruyucusu” olarak nitelenir:

[H]ıdıv-i ‘ālî-şān ve hüsrev-i zemīn ü zemān ve esāfīn-i bāhirü’l-bürhān nāşir-
i menāşir-i ‘unvān u rüchān ve dāver-i devrān mu‘īn-i gūzāt-ı müslimīn ve
mu‘āvin-i kümāt-ı muvaḥḥidīn ... (3a)

Hükümdarın güneşe benzetilmesi sıkça karşılaşılan teşbih unsurlarındandır. Cafer

Paşa'nın sefere bizzat katılmak üzere yola çıkan Sultan Mehmed'i karşıladığı

bölümde padişahın gelişi ve güneşin doğuşu arasında bir paralellik kurulur:

[Ā]fitāb-ı 'ālem-tāb cānib-i şarkdan berķ urup 'azm-i memālik-i ğarb kıilup
rāyāt-ı küfr-i zulmet nigün-sār olup kevākib-i deycūra inhizām gelüp mehçe-i
behcet-i behce-i mihr-i enver tābende vü tābdār olduğda serdār-ı bā-vaķār
hāzretleri bir semend-i ercmende süvār olup ... (82a)

Bu alıntıdan görüleceği üzere anlatılan gün doğumu olsa da sabahın olması ve

güneşin yükselmesiyle, padişahın sefer topraklarına yaklaşıyor olması arasında bir

bağlantı vardır. Doğudan “berķ urup ğarba yönelen” güneş hem gerçek anlamıyla

güneş hem de Osmanlı sultanıdır. Güneş doğunca diğer tüm yıldızların sönmesi gibi,

padişahın gelmesiyle diğer hükümdarlar sönüp gidecektir.

Güneş ile kurulan benzetmelerde onun bazen benzeyen olduğunu da görürüz.

Ordunun Tuna nehrini geçeceği gecenin sabahında günün doğumunu anlatılırken

güneş bir gemiye benzetilir:

[‘A]le’ş-şabāh bi-emr-i fāliķi’l-aşbāh mellāh-ı kazā vü ķader keşt-i āfitāb-ı
'ālem-tābı sāhil-i deryā-yı aķzarda 'ayān u āşikār itdükde nehr-i Tūna'da
ihzār olınan sefāyin-i nuşret-ķarāyin ... (77a)

Düşmanın top atışıyla ölen askerler anlatılırken gömleklerini kaplayan kanın

kırmızılığında hareketle savaş alanı bir bahçeye benzetilir. “Şarap, lale ve bahçe”

göndermeleriyle bu bahçenin bir cennet bahçesi olduğu ima edilerek şehit düşenlerin

cennete gittiği söylenir:

[T]op taşları dahı nice dilir ü şaf-der ve merdān-ı hünerver ü şecā'at-
perverlerüñ baş u cān u tenlerin top götürüp menzil ü me'vā-yı cināna
yetişdürüp cām-ı şehādet nüş iden ğāzileri lāleveş hūnīn pirehenlerle
çemenzār-ı ravza-ı rıdvān şavbına gönderürler-idi. (39a)

Doğa, kişi ve olaylarla ilgili bu benzetmelerin yanı sıra asker, düşman, savaş alanı,

kaleler ve silahlar gibi unsurlar için sıkça tekrarlanan bazı benzetmeler mevcuttur.

3.4.1 Osmanlı askeri ve ordusu

Osmanlı askeri ve ordusunu nitelemek için “zafer, nuşret” gibi kavramlarla yapılan birleşik sıfatlar sıkça kullanılır. “‘asākir-i zafer-ķarīn, ‘asākir-i nuşret-me’āşir, ‘asākir-i nuşret-şemāyil, ‘asākir-i zafer-nişān, ‘asākir-i zafer-rūsūm, ‘asākir-i zafer-rehber, ‘asākir-i nuşret-nümā, ‘asākir-i zafer-şī’ār, ‘asākir-i nuşret-me’āl, ‘asākir-i nuşret-simāt” gibi nitelemelerde birleşik sıfatı oluşturan “nişān, rūsūm, simāt vb.” kelimeler genellikle cümle içinde seci’ oluşturacağı kelime grubuna göre seçilmektedir. Örneğin “semt-i ifākata māyil olup itmām-ı mühimmāt-ı ‘asākir-i nuşret-simāt ile taķayyüd buyurup” (93a) cümlesinde “ā ve t” seslerinin tekrarlanmasından oluşan bir ahenk vardır. “[V]üzerā-yı mülk-ārā ve mīr-i mīrān-ı kişver-güşā ve ümerā-yı şecā’at-intimā ... ve sāyir ‘asākir-i zafer-iķtidā” (98a) bölümünde ise “şecā’at-intimā ve zafer-iķtidā” paralel yapılarının kendi aralarında oluşturduğu seci’ye ek olarak “mülk-ārā ve kişver-güşā” kelimeleriyle de ses açısından uyum sağlanmaktadır.

Seci, iç kafiye ve aliterasyon gibi ahenk unsurları göz önüne alınarak oluşturulan bu sıfatlarda nitelemenin kullanıldığı bağlam önem arz etmektedir. Örneğin Cafer Paşa sefere serdar olarak gitmeden önce Üsküdar çayırında padişaha bir savaş oyunu sergiler. Bu bölümde asker “‘asākir-i nuşret-āy[ī]n” olarak nitelenir. Böylelikle hem sergiledikleri merasim anlatılmış hem de onların “zaferi âdet edindikleri” söylenmiş olur.

Tımeşvar’ı kurtarmaya giden ordu içinde bilinmeyen bir sebepten sürtüşme yaşandığı ve askerinin bir kısmı iskeleden karşıya geçmeyi reddettiği bölümde ise müellif ‘Âlî Efendi, adını sürekli zaferle andığı askeri “‘asākir-i zafer-sākir”(85a) olarak niteler. “Sākir” kelimesinin iki anlamı vardır: biri “sarhoş olup kendinden geçme” diğeri “durma, hareket etmeme”. Müellifin kelime seçimi askeri hem

“zaferle kendinden geçme” hem “daima zafer kazanmayla” nitelerken, onların zafer sarhoşluğuyla gurura kapıldıklarını ve hareket etmeyi reddettiklerini aynı anda anlatır.

Asker için kullanılan nitelemeye dayalı teşbihlerin yanı sıra istiareyle oluşturulmuş metaforlar da vardır. Örneğin Mohaç meydanında karşılaşan ordu ve askerler çatışmalar kızışınca “çok kıymetli can metainı, değeri ve güzelliği artan ruh kumaşına müşteri olan tüccarlar” olarak anlatılır (4a: “metā´-ı cān-ı girān-bahā vü kālā-yı revān-ı ‘azīzü’l-ḳadr ü behcet-irtikāya müşteri olan tācirān-ı nuşret-şümül”)

Kumaş metaforu bu ifadelerin ardından, bir kez de düşman üzerinden örneklenir. İki koldan düşman üzerine yürüyen askerler onların cehenneme ait bedenlerini keskin süngüleriyle “solmuş bir bez” gibi ilip söker, bu değersiz kumaşı ölüm getiren kılıçlarının makasıyla kesip biçerler:

[T]ācirān-ı nuşret-şümül sağ u şol iki koldan irişüp ebdān-ı kefare-i duzaḥ-āşiyānı nīze-i sertiz ile kirpās-ı pūsīde gibi ilüp söküp mıkrās-ı şemşīr-i merg-tebşīr ile kesüp biç[er.] (4a: kirpās,ilmek, sökmek, mıkrās, kesmek, biçmek)

Daha önce kıymetli can kumaşı için yarışan tüccarların değersiz bezleri parçaladıkları anlatılarak “kumaş” metaforu devam ettirilmiş olur.

Çarpışma esnasında savaş alanındaki tekbir sesleri, burasının mahşer yeri gibi düşünülmesine sebep olur. Sanki sura üflenmiş ve yerle gök birbirine girmiştir. Yerin sarsıldığı şimşeklerin çıktığı meydan Allah sesleriyle yankılanmaktadır, şehit düşen askerler meleklerle yan yanadır:

[Ġ]uzāt-ı ‘ālī-derecāt u kümāt-ı müstecābü’ d-da ‘vāt birle ‘ālem-i bālāya el ḳaldurup tazarru´ u niyāz ḳapuların açup āvāze-i tesbīh ü tehlīl ve şıyt u şadā-yı şurnā vü nefīr zemīn ü zemāna zelzele ve kevn ü mekāna velvele virüp iki ‘asker birbirine girüp şīrāne cengler ve merdāne āhengler olup gāzīler mümtāzlar ceng-cūlar rezm-ḥūlar u ser-bāzlar u tūfeng-endāzlar sürüş-ı ḡayb ile hem-rāzlar melā’ike-i ra´d u berḳ ile dem-sāzlar faşl faşl küffār-ı liyām ile ceng ü ḥarbe iḳdām idüp niceler cām-ı şehādetle ḥod-kām olup ... (34b: āvāze, şıyt, şadā, velvele, tesbīh, tehlīl, şurnā, nefīr, ra´d, berḳ: zelzele, ‘ālem-i bālā, sürüş, melā’ike)

Süvarilerin savaş alanındaki hareketleri çevgân oyunu oynayanlara benzetilir. Bu sahnede kılıçlar “çevgân”, düşman askerlerinin başları ise “top”tur, “himmet kırbacı” ile meydana giren atlılar düşmanların başını bir o yana bir bu yana savurmaktadır:

[N]iceler tâziyâne-i himmetle esb-i şecâ‘ati meydân-ı şehâmete getirüp şavlecân-ı celâdetle gūy-ı ser-i küffâr-ı hâksârı pây-mâl-i süm-i semend-i ğuzât-ı zafer-peyvend kılup beyne’l-enâm maqbûl-i havâşş u ‘avâm olup hoş-nâm olduklarından mâ-‘adâ ‘avâţif-ı ‘aliyye-i hüsrevânîden iltimâslar-ile hüd-kâm buyurılıp behremend ü sūdmend ve ber-murâd u hursend olmuşlardır. (34b-35a: taziyâne, esb, semend, meydân, şavlecân, gūy, ser)

Zırhlı askerlerin hareketi, denizin dalgalanmasını hatırlatır, ordunun hareketi ile denizin coşkunluğu arasında bir bağ kurulur:

[M]âh-ı mezbûruñ selhinde 29. güninde telâţum-ı deryâ gibi cūş u hürüş iden leşker-i âhen-püş u nuşret-sürüş ile teveccüh-i vecîh idüp iki gün bir menzilde ârâm u karar kılmayup ... (10a: deryâ, telâţum, cūş u hürüş, ârâm u karar kılmak)

Erdel topraklarına yönelen Osmanlı ordusu Rusçuk yakınlarındaki köprüden geçerken bölgenin coğrafi koşulları askerinin “timsah, aslan, kaplan” gibi vahşi hayvanlar olarak hayal edilmesine vesile olur. Mızraklar alanı bir sazlığa çevirmiştir, takım yıldızlar gibi sıralanan çadırlar ise dalgalı bir denizi hatırlatmaktadır. Bu manzarada birer timsaha dönüşen askerinin çıkardığı ses yeri göğü inletmektedir:

[L]eşker-i İslâm-ı zafer-iĳtidâ ile cısr-i mezbûrdan mürür idüp fezâ-yı ğabrâ rümh u sinân ile neyistâna dönüp ve hıyâm-ı süreyyâ-nizâm birle deryâ-yı firâvândan nişân virüp dem-i hıcâda neheng-i âheng olan ğıriv-i merdân-ı dilâverân-ı peleng-i cengden kühsâr-ı şecâ‘at şîr-i jiyân gibi güm güm gümleyüp ... (62b: ney, dem, âheng, ğıriv, jiyân, güm güm; peleng, neheng, şîr; fezâ, ğabrâ, süreyyâ; neyistân, deryâ, kühsâr)

3.4.2 Düşman

Düşmanın Osmanlı topraklarında yarattığı sıkıntılar vücuttaki bir hastalık gibi anlatılır, bu hastalığın ilacı fetihlerdir. Osmanlı askerinin kılıcının şurubuyla bu hastalık yok edilecek ve müminlerin kalplerindeki sıkıntılar şifa bulacaktır:

[S]er-i bî-sa‘âdetleri alınıp beden ü tenleri loĳma-ı tîr ü tu‘me-i şemşîr ve evlâd u ‘ıyâlleri esîr olup eskâm [u] âlâm-ı mefsedetleri mizâc-ı memâlik-i

mahrüse-i hâkaniden eşribe-i şemşîr-i hikmet-te' sîr ile ref' kılınup şiddet-i mazarret-i müşrikîn ile münharif olan kulüb-1 mü' minîne dârū-yı fetḥ-i fütūhla 'ilâc u devā kılınmaḡ ve a' dā-yı ḡalâlet-nümānuñ geregi gibi haḡlarından gelinmek mühimmât-1 dîn ü devlet-i hümâyūnumdan olmuşdur. (8a-8b: eskām, ālām, eşribe, dârū, 'ilâc, devā)

Sefer için yola çıkan ordu Belgrad'da kışlarken Müslümanların denetiminde olan Hatvan kalesi düşman tarafından kuşatılır. Bombardıman altındaki İslam zümresi sıkıntıdadır. Düşmanın varlığı, giderilmesi gereken bir kusur, düzeltilmesi gereken bir sorundur ama Osmanlı'nın gücü ve haşmeti karşısında düşmanın tüm hamleleri aciz kalacaktır. Bu durum, ayna metaforuyla anlatılır:

[Z]ümre-i İslām küffâr-1 liyâmdan bu derecede muḡtarr olup ve mir'ât-1 kulüb-1 mü' minîn gerd-i küdüret-i düşmenden bu mertebede muḡberr iken pîster-i istirâhatde ferâḡ-1 bāl ile ārām itmek ehl-i imāna ḡarām ve ḡüşe-i ferâḡatde ḡord u ḡ'âb ile tena' 'üm kılmak ḡilâf-1 'âdet-i ma' hūde-i ḡuzât-1 nuşret-encâmdur şayḡal-1 tiḡ-i âteş-bâr ile jeng-i vücūd-1 küffâr-1 ḡabâset-âlūdı āy[ī]ne-i rûzgârdan ref' itmek lâzıme-i cünūd-1 zafer-vürūd ve seylâb-1 seyf-i zafer-ḡayf ile ḡarḡa-1 fenâya virmek mühimme-i vâcibe-i leşker-i nuşret-nümūd[dur.] (15b: mir'ât, gerd, şayḡal, jeng, āy[ī]ne)

Gazi ve kâfir ayrımı ikili zıtlıklar üzerinden sık sık vurgulanır. Bunun en yaygın

örneḡi cennet-cehennemdir:

[Ġ]âzîler ki her biri Tehemten-ten ü merd-efken ü düşmen-şiken mümtâzlar ü ser-efrâzlar olmaḡın metā' -1 girân-bahā-yı rûḡ-1 revānı alup şatup es'ad-1 sü'edā vü maḡhar-1 rızā-yı ḡūdā olanları bezm-i rezmdede nūş-1 cām-1 şehâdet kılup mecâlis-i ḡūrā vü ḡilmân ve çemenzâr-1 ravzā-yı rıḡvāna envā' -1 rızḡ u şafā ile dâḡil ve küffâr-1 liyâmdan nice mel'ün-1 be-nām-1 nuḡüset-iltiyām zehr-âb-1 şamşām-1 ḡuzât-1 nuşret-irtisāmı içüp ve kendüden geḡüp ka'r-1 nîrân u sa'îrde 'azâb-1 elîme vâşıl olup ... (17b)

Bu ikili karşıtlığı denklem hâlinde göstermek gerekirse gazilerin şehitlik kadehinden içerek cennet bahçesine ulaştıkları ve burada onları huri ve ḡilmanın karşıladığı; kâfirlerin ise kılıcın acı suyunu tadarak kızgın ateşe kavuştukları ve burada büyük bir azapla karşılanacakları daha iyi anlaşılır:

ḡazîler	ravzā-yı rıḡvân	cām-1 şehâdet	ḡūrā vü ḡilmân
küffâr	nîrân u sa'îr	zehr-âb-1 şamşām	'azâb-1 elîm

Sık sık kalenin burçlarına çıkan düşman kara bulutlara benzetilir. Bu bulutlar gazilerin üstüne yağmur yerine nefit ve humbara yağdırmaktadır. Bu bölümde ayrıca renk üzerinden karanlığa yani küfüre vurgu yapılmaktadır:

[E]rbāb-ı dālāl ... şehāb-ı zālām gibi ufq-ı kal‘aya çıkup künbāra vü neftler yaqup gūzāt-ı ‘alī-derecāt u şāhib-necātuñ ser-i sa‘ādetmend-i behcet-peyvend-i cünūd-ı zafer-vürūd[ların]a bārān-ı firāvān gibi yağdururlar-idi. (27a: şehāb-ı zālām, ufq, bārān-ı firāvān, yağmak)

3.4.3 Kaleler ve şehirler

Kalelerden bahsedildiğinde ilk olarak onların aşılmazlığı vurgulanmak istenir. Bu yüzden surların ve kulelerin yüksekliği anlatılacaksa “felek, cevzā, āsmān, süreyyā” gibi kelimeler seçilerek gökyüzü metaforundan faydalanılır:

[M]āh-ı mezbūruñ 7. gününde harbī hişārlardan felek-temkīn cevzā-mekīn āsmān-ğarīn ü süreyyā-tersīm Bolāta ve Pesprīm nām kal‘alar üzerine varup meteris vaż‘ idüp ... (10a: felek, cevzā, āsmān, süreyyā)

Yanık kalesinin sağlamlığını anlatmanın mümkün olmadığını dile getiren yazar, yine de bunu deneyeceğini söyler. Temelinin yaratılış öğelerinden öküzü sırtında taşıyan balığa ve yüksekliğinin Kaf dağının zirvesinden de öteye uzandığını ifade eder:

[H]işār-ı Yanık ki burc u bārūsı çarğ-ı berīne mülāhık ve kulel-i bī-bedeli felek-i cevzāya mülāşık rüy-ı zemīnde bir hişār-ı haşānet-temkīn ve bir kal‘a-ı metānet-terhīndür ki teşeyyüd ü istiḥkāmınuñ tavşif ü ta‘rīfī ğayrı mümkündür fe-ammā kulel-i burūc-ı gerdūn-‘urūcī şā‘iqa-āheng top u tūfeng ve berğ-direng çarb-zen ü zenberek ve sāyir ālāt-ı peykār u ceng ile memlū olup ḥandağınun çar‘rı zahr-i semeke yitmiş ve temel ü bünyādı kāv-ı zemīne iktirān idüp birlige bitmiş ve irtifā‘-ı kadriyle burc u bārūsı sağf-ı felek-i mīnāya yitmiş güyā ki kulle-i kūh-ı Qāf‘dan āveng olup pāy-ı vağarī dāmen-i temkīne çekmiş idi. (23a: çarğ-ı berīn, felek-i cevzā, rüy-ı zemīn, çar‘rı zahr-i semeke, temel ü bünyādı kāv-ı zemīn, burc u bārūsı sağf-ı felek-i mīnā, kulle-i kūh-ı Qāf‘dan āveng)

Yanık kalesi bir gelin, etrafını çevreleyen Raba (Raab) nehri ise onu koruyan yedi başlı bir ejder gibi tasvir edilir.

[N]ehr-i Raba bağr-i muḥīt gibi hişārı tolaşup bir vechle ihāta itmiş idi ki ‘umqına rīsmān-ı fikret yitmekden kalmış-idi ve leyl ü nehār cevānib-i erba‘asına āteş-bār olup ejder-i heft-ser gibi dem-be-dem şerāre-i bī-şümār

nişār itmekle ‘arūs-ı genc-i vuşlatınuñ dāmen-i ‘işmetine ittişāl emr-i ba‘īd olup meretebe-i muḥāle yitmiş-idi. (23b: āteş-bār, ejder-i heft-ser, şerāre-i bī-şümār nişār itmek; ‘arūs-ı genc, dāmen-i ‘işmet)

Tihon kalesinden bahsedilen bölümde ise bölgenin zenginliğini anlatmak için etrafındaki bağ ve bahçeler ile burada yetişen meyvelerden söz edilir. Bolluk ve bereket vurgusunun dikkat çektiği betimlemede anlatılan sanki cennet bahçesidir. Meyveler rengarenktir (beyaz, la‘līn, rengīn, gūn-ā-gūn), çeşit çeşit (turş, şīrīn, matbū‘, ḥalāvet, lezzet) tatlar vardır ve tüm bunlardan bolca (ser-ā-pā, memlū, topoḥlu, şıgmayup) bulunmaktadır:

‘Ale’l-ḥuşūş ser-ā-pā nevāḥīsinde vāki‘ olan şahrā vü tağ bāḥçe vü bāğ olup her dirāht-ı sāye-perveri turş u şīrīn ve beyāz u la‘līn ve matbū‘ [u] rengīn mīve-i gūn-ā-gūn ile memlū ve dürlü dürlü engūr-ı ḥalāvet-nümün ile topoḥlu olup lezzet-i fākihe-i zībāsı ḥadd-i ta‘rīfe gelmeyüp ve letāfet-i elmā vü ayvası vaşf u beyāna şıgmayup ... (47b)

3. 4. 4 Silahlar

Yanık kuşatması sırasında kale etrafına kurulan metrisler “kūh-sütūn, gerdūn-şükūh, ‘ālī” gibi heybeti ifade eden kelimelerle adeta mimari bir yapı gibi anlatılır. Aynı bölümde müellif metrislere kurulan topları anlatmak için “fil yapılı, minare bedenli, ejder şekilli, suban/yılan heykelli” sıfatlarını kullanır, bu toplar âdeta mimari yapının bezemeleri gibidir:

[S]erdār-ı şecā‘at-şi‘ār ḥazretleri daḥı etraf-ı ḥişārı kūh-sütūh gerdūn-şükūh ‘ālī meterisler ile tezyīn itdürüp fil-ten mināre-beden ejder-şemāyil su‘bān-heyākil felek-seng ra‘d-āheng topo-ı berç-maşḥūb ile tertīb ü temkīn virüp ... (26a)

Top sesleri, sıklıkla gök gürültüsü ve yıldırımla tasvir edilir, bunları tanımlamak için “ra‘d-şadā, berç-nidā” gibi sıfatlar kullanılır. Müellifin topları anlatırken onların ateşle ilgili yönünü vurguladığı ve ölümcül olduklarının altını çizdiği görülür. Bunun için “şā‘iḳa-kār, āteş-kirdār, merg-āşūb, berç-maşḥūb...” gibi nitelemelerden faydalanır.

3.4.5 Savaş

Sinan Paşa'ya sefer hazırlıklarına başlaması için gönderilen hatt-ı hümayunda Habsburglarla barışın bozulduğundan ve bu ihanetin cezalandırılması gerektiğinden bahsedilir. Onlara verilmesi gereken ders ise “topraktan sürülüp değirmende öğütülerek un hâline gelen ekin” mecazıyla anlatılır:

[M]ezrū ‘āt-ı bilād-ı vilāyetleri yakılıp yıkılıp hırmen-i rāhat uistirāhatleri bād-ı fenāya virilüp dāne-i vücūd-ı habāset-nümūdları āsiyāb-ı mücādele vü muqātele vü muşāderede reviş-i seng-i şecā‘at ve gerdiş-i cenādil-i şehāmet birle daqīk-i raqīk kılınup bāzār-ı kā[r]zārda keffe-i terāzū-yı merge konılıp şatılmaları ve ser-i bī-sa‘ādetleri alınup beden ü tenleri loqma-ı tīr ü tu‘me-i şemşīr ... (8a: mezzū ‘āt, hırmen, dāne, āsiyāb, seng, cenādil, daqīk)

Daha sonra bu ekin “ölüm terazisinin kefesinde” tartılır, “savaş pazarında” satılır ve tüm bunların sonunda gazilerin kılıçlarına “lokma” olur. (8a: bāzār, keffe, terāzū, şatmaq)

Savaş esnasında tedbirsiz davranıp aceleci hareket etmek “kendini bilerek tehlikeye atmak” olarak görülür ve durum “sönmemiş ateşe girmeye”, “panzehir almadan yılanı sarılmaya” ve “gemiye görmeden dipsiz denize dalmaya” benzetilir:

[D]üşmen görölmedin ve ‘adād u miqdārı bilinmedin bilā-tereddūd üzerlerine varılmaq dehen-i semender suvarınmadın āteş-i sūzāna girmek ve tedārik-i tiryāk kılınmadın ef‘ī-i sehmnāka şarılmaq ve fülk-i necāt ihzār olınmadın deryā-yı bī-pāyāna şalınmaq gibidür. (16a-16b: dehen-i semender, āteş-i sūzān; tedārik-i tiryāk, ef‘ī; fülk-i necāt, deryā-yı bī-pāyān)

“Bezm-rezm” tezatı şiirde sıkça karşılaşılan metaforlardan biridir. Savaşı bir meclis şeklinde hayal etmek müellif ‘Âlî Efendi’nin de en sık kullandığı benzetmelerden biridir. Yanık muhasarası esnasında Osmanlı askerinin karşısındaki düşmanın durumu bir bezm-meclis sahnesiyle anlatılır. Yanık önlerinde gerçekleşen bu çarpışmadan sonra düşmanın hâli meclisten sarhoş ayrılan bir insaninkini hatırlatmaktadır. Fakat bu mecliste sunulan şarap değil, gazilerin keskin kılıç darbeleridir. “[B]ir nice dem medhūş u hāmūş olup āhīrū’l-emr hūmār-ı zehr-āb-ı

şemşîr-i ğuzât-ı nuşret-nişân başlarından şavılıp” (25b: medhüş, hāmüş, humâr, zehr-âb) şeklinde ifade edilen sarhoşluk hâli de şaraptan değil, kılıçların acı suyundan kaynaklanan bir sarhoşluktur:

[V]aqt-i ‘aşr olduğda tekrâr zulmet [ü] zalâm gibi alaylar bağlayup taşra çıkup ceng ü cidâle âheng eylediklerinde ğâzîler irişüp alışıup virişüp bir vechle ceng ü peykâr ve harb ü kârzâr olmışdur ki küffâr-ı nâr-ķarâr serâsime olup ğalebe-i ħavf u bîm-i şemşîr-i bürrân-ı ğuzât-ı zafer-nişân ile fezâ-yı vâsi ‘ü’ l-eknâf-ı ‘âlem dîde-i hezîmet-tersîmlerine aşĝar min beyâzi’ l-mîm ve azyak min şadri’ l-la’îm²⁶ menzilesinde görünüp ... ve velvele-i leşker-i nuşret-ĝüster hânnumân-ı ‘ayş ü ‘işretleri çañına ot dıkup bir nice dem medhüş u hāmüş olup âĝirü’ l-emr humâr-ı zehr-âb-ı şemşîr-i ğuzât-ı nuşret-nişân başlarından şavılıp ‘âdet-i ma’ hûde-i menkûbeleri üzere ħişâr bedenlerine çıkup muĝayyem-i ordu-yı hümâyün olan şahrâ-yı medîdü’ l-fezâya nazar şalup ħayme vü ħıyâm u ħargâh-ı süreyyâ-nizâm baĝr-i bî-pâyân olup ķarasına gözler irimedüĝin ve mâ-verâsına nazarlara yitmedüĝin ve muķâbele vü mücâdeleye rişte-i taşavvurları irişmedüĝin bilüp şarâb-ĝorde vü zehr-çeşîde gibi nicesi kendüden geçüp ... (25a-25b: ‘ayş ü ‘işret, medhüş, hāmüş, humâr, zehr-âb, şarâb-ĝorde, zehr-çeşîde)

Savaş alanındaki düşmanın, gazilerin “zehr-âb-ı şemşîr”iyle sarhoş olduğunu söyleyen müellif, “medhüş” ve “hāmüş” hâldeki düşmanın “hânnumân-ı ‘ayş ü ‘işretleri”nin yani meclislerinin gazilerin velvelesiyle son bulduğunu söyler.

Hisardan Osmanlı ordusunu gözleyen bir kısım düşman ise bu bezmin bitiminde şarap içmiş ve zehir tatmış gibi kendilerinden geçmiş hâldedir.

Savaş alanında toplanan askerin telaşı, alayların bağlanıp bayrakların açılması ve bu sırada çalınan davullar savaşın bir düğün gibi düşünülmesine vesile olur.

Herkes bu mutlu günde önemli işleri halletmek için gece gündüz çalışırken müzik onlara eşlik ediyor gibidir:

[H]âzret-i âşaf-menzilet râyât-ı feth-i ĝâyât açup alaylar yaşanup ceng-i ħarbîler çalınup şıyt u şadâ-yı şurnâ vü nefir felek-i eşîre irişüp ĝüyyiâ bir sūr-ı pür-sürürdür ki herkes itmâm-ı mehâmm-içün bezl-i maķdûr idüp leyl ü nehâr çalışurlar-idi. (26b: sūr, çeng, şadâ-yı şurnâ vü nefir, mehâmm, leyl ü nehâr)

²⁶ Ar. “Mimin beyazından küçük ve cimri insanın gönlünden dar.”

3.4.6 Barış

Barış bir “kadeh” şeklinde hayal edilmiştir, gurur şarabıyla sarhoş olan kâfir mecliste elden ele dolaşan bu kadehi düşürerek kırınca iki devlet arasındaki barış da sona ermiştir. Bu bir anlamda savaşın patlak vermesinin gerekçesidir:

[H]er bir kâfir-i fâcir-i bâtın u zâhir şarâb-ı gurûr-ile bî-hûş ve bâde-i nahvet-i pür-fütûr ile ser-hoş olup mecâlis ü memâlikde dâyer ü sâyir olan kâse-i şulh u şalâh dest-i taşarrufdan düşüp menzile-i inkisâr u şikeste iriş[di.] (6b)

Benzer şekilde barış iki farklı milleti birbirine bağlayan “sağlam bir ip” gibi düşünülür. Müşriklerin ihaneti bu ipin kopmasına sebep olmuştur:

[Z]ümre-i müşrikîn ü fırka-ı dâllîn erbâb-ı dîn ü aşhâb-ı muvaḥḥidîne bu vechile kaşd-ı ihânet idüp qadîmü’l-eyyâmdan ilâ hâzâ elân mâ-beynde mün’akıd olan ḥabl-i metîn-i şulhuñ inkıṭâ’ına sebep olmuşlardır. (8a)

3.4.7 Savaşta çekilen sıkıntılar

Yanık kuşatması esnasında erzak sıkıntısı yaşayan asker Tatar kuvvetlerinin yardıma gelmesiyle rahatlar. Yaşanan yiyecek sıkıntısı öyle bir boyuta ulaşmıştır ki ufak bir çörek ekmek, aç askerin gözüne karanlık gecedeki “mâh-ı tâbân” gibi görünmektedir. Madrabazlar da bu durumu fırsata çevirip arpa tanelerini “inci ve mercanmış” gibi dirhemle satmaktadır. Tatar askeri imdatlarına yetişir, düşman topraklarına akın düzenleyip bölgeyi yağmalarlar. Birkaç gün içinde geri döndüklerinde yanlarında bolca erzak vardır. Böylelikle askerin zor durumundan faydalanmaya çalışan madrabazların “mîzân-ı dâlâlet”leri yani bozuk ayarlı tartıları kırılmış olur. Önceleri ederinden fazla değer biçtikleri ekmek ve sularına tenezzül edip “habbe” karşılığı alacak kimse kalmadığı için zarar ederler. Böylelikle “kevkeb-i beşâset”leri yani gülen yıldızları “zulmet-i şehâb-ı gam” ile gam bulutunun karanlığıyla harap olmuş olur. Bu bölümde “ḥabbe, dâne, şa’îr, cû, nân, mîzân, dirhem, kâr” kelimeleriyle anlatılan ekinin yetiştirilmesi ve satılması işi “şeb-i târ, zulmet, şehâb/ rûz, mâh-ı

tābān, kevkeb” gibi gökyüzü unsurlarının tezat ilişkisiyle zenginleştirilerek bir “kıtlık-bolluk” tasviri oluşturulmuştur:

Ber-muḳteżā-yı fermān ḥān-ı gāzī esb-i rehvārlarına süvār ... bir nice gün içinde ordu-yı hümāyūn-ı nuşret-maḳrūnı esbāb-ı ḡanāyimle toylayup bī-nihāye zād u zevāde getürüp her nesne bulunup miyān-ı leşkerde narḥ-ı rüzī üzere alınup şatılmaḡa başlayup şeb-i teng u tārda ḡurş-ı nānı māh-ı tābān gibi gösterüp dāne-i şa ‘iri lü’ lü’ vü mercān gibi dirhem dirhem şatan maḡrabāzlaruñ dest ü bāzūların burup ve mīzān-ı ḡalāletlerin kırup her biri nuşürdan ziyān idüp nān u cūların kimesne ḡabbeye almamaḡla kevkeb-i beşāşetlerin zūlmet-i seḡāb-ı ḡam ḡaplayup kārları tebāh ve ef‘āl-i ḡabīḡaları gibi ḡāḡırları mükedder ve yüzleri siyāh olup ... (29a-29b)

Savaşta çekilen sıkıntılardan bir diğeri “komutansız/başsız” kalma durumudur.

Sultan Murad ölüp yerine Sultan Mehmed geçince Sinan Paşa payitahta çağırılıp azledilir. Onun yerine sadrazamlıḡa getirilen Ferhad Paşa ise bu göreve uygun deḡildir. Sınırdaki askere gerekli emirler ve harçlıklar gönderilmediḡi için kim hangi görevle yükümlü olduḡunu bilmez, muvahhitler hayret vadisinde kaybolmuş gibidir ama payitahttan onların yardım çıḡlıklarını duyan yoktur:

[S]erḡadd-i manşūrede kışlayan leşker-i zafer-peykere daḡı vaḡtiyle cevāb-ı şāfi gönderilmeyüp ve ḡarclıḡcıları daḡı bī-maḡall yirlerde alıḡonulup zümre-i muvaḡḡidīn kemāl-i kılet ve keşret-i zilletten bī-ḡāḡat olup herkes ne ḡizmete me’ mūr olduḡın bilmeyüp vādī-i taḡayyürde ḡalup feryād u fiḡānları ‘atebe-i ‘aliyye-i ‘adālet-‘unvāna irişmeyüp ve serdār-ı sābıḡ gitmekle serdār-ı cedīd ile yıldızları barışmayup ... (57b-58a)

Kimsesizliḡin ve çaresizliḡin anlatıldıḡı manzum bölümle pekiştirilen anlatıda kulu gözeten ve ona yardım edenin yalnızca Allah olduḡu, ondan başka kimseden lütuf görölmediḡi vurgulanmaktadır.

BÖLÜM 4

SONUÇ

Osmanlılar 15. yüzyıldan itibaren, akıncı beylerin söz sahibi olduğu politik sistemi bir kenara bırakarak Bizans ve İran örneklerinde olduğu gibi tek bir otoritenin etrafında toplanan daha merkezîyetçi bir siyaset sistemini benimser. Osmanlı sultanının liderliğine dayanan bu yeni ideoloji, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethederek Bizans imparatorluğunun mirasına sahip çıkmasıyla daha da güçlenir. Bu fetih aynı zamanda bir kurumsallaşmayı beraberinde getirir. Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman'ın fetih politikaları, genişleyen sınırlar ile sonuçlanır ve sınırlar genişledikçe sosyal hayatı ya da mevcut düzeni korumaya yarayan kurum ve kanunlara olan ihtiyaç artar. Devlet işleyişinin, toplumsal temayüllerin kayıt altına alınması ve şehnamecilik gibi resmî bir görevin oluşmasıyla yazınsal olarak kendini gösteren bu kurumsallaşma edebiyat sahasında da klasik biçimini alan nazım ve hem konu hem üslup açısından çeşitlenen bir düzyazıyla kendini gösterir. Bu yüzyıl edebiyatta "Klasik", tarihte "Altın Çağ ya da Yükselme Dönemi" şeklinde anılmaktadır. Bu bir anlamda artık bir imparatorluk hâlini almış olan Osmanlı'nın olgunluğunu ve zirvesini imlemektedir.

16. yüzyılın sonuna gelindiğinde artık kuralları belirlenmiş bir Osmanlı ideali oluşmuştur. Bürokrat zümre ve askerî teşkilat, bu Osmanlı idealinin en iyi örneklerindedir. İyi eğitim almış kültürlü elitler, sanat ve edebiyat alanında kendi estetik algılarına göre yeni türlerin oluşumuna önyak olmuştur. Konusunu ideal Osmanlı yöneticisinin askerî başarılarından alan ve edebî tür olarak fetihname olarak sınıflandırılabilen tarihler bu yeni türlerdendir. Değişen sosyal dinamiklerin ürünü olan *Târîh-i Engürüs* gibi eserler edebî açıdan belirli bir nesir üslubunun

popülerleştğini göstermektedir. İçerik olarak efsanelerden arınmış, “gerçeklere” dayalı bu anlatılar bir anlamda önemli tarihî olayların kaydı ya da kişilerin biyografileri niteliğindedir. Biçim söz konusu olduğunda ise secilerin ve ses tekrarlarının ahengine dayanan ve metnin ürettiği anlamı pekiştirmeyi hedefleyen işlevsel bir inşa üslubu ön plandadır.

Târîh-i Engürüs'te kullanılan dil ve üsluptan eseri yazan kişinin iyi bir medrese eğitimi almış, Arapça ve Farsça bilen, devletin bürokratik kademelerinde hizmette bulunmuş biri olduğu anlaşılmaktadır. Eserde bulunan şiirlerdeki ‘Âlî mahlası eserin yazıldığı dönemde bu mahlası kullanan dört farklı kişiye işaret eder. Bunlar Gelibolulu Mustafa ‘Âlî, Hâfız-ı Konevîoğlu ‘Âlî, İstanbullu Beyzade ‘Âlî ve Bosnalı ‘Âlî’dir. Bursalı Mehmed Tahir’in *Osmalı Müellifleri* isimli eseri dışında Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin Engürüs fethine dair bir eseri olduğunu bildiren bir kaynak yoktur. Hâfız-ı Konevîoğlu ‘Âlî, İstanbullu Beyzade ‘Âlî ve Bosnalı ‘Âlî hakkındaki bilgiler ise tezkirelerle sınırlıdır ve burada onların eserlerine dair yeterli bilgi yer almamaktadır. Bu yüzden *Târîh-i Engürüs*’ün yazarının hangi ‘Âlî Efendi olduğunu tespit etmek mümkün olmamıştır.

Eserin yazıldığı dönem hakkında da kesin bir yargıda bulunmak güçtür. Ama metinde Fetih Giray için “sultan” unvanının kullanılıyor olması eserin 1596 yılında kaleme alınmış olabileceğini akla getirmektedir. Gazi Giray 1596 yılı başında sınırdaki Osmanlı ordusuna yardıma gitmeyip yerine kardeşi Fetih Giray’ı göndermiştir. Gazi Giray’ın bu tavrı emre itaatsizlik sayılmış, Fetih Giray ise seferde gösterdiği yararlık gerekçe gösterilerek sadrazam Cigalazade Sinan Paşa tarafından yeni Kırım hanı ilan edilmiştir. Ama kısa süre sonra Cigalazade Sinan Paşa sadrazamlıktan azledilince Gazi Giray tekrar Kırım hanı tayin edilmiştir. Haçova savaşından sonra han olan ve üç ay görevde kalan Fetih Giray ise kardeşini tebrik

etmek için gittiği başkent Bahçesaray'da Gazi Giray'ın emriyle öldürülmüştür (İnalçık, 1996). Bu bilgiler ışığında eserin Fetih Giray'ın görevde kaldığı 1596 yılındaki üç aylık dönemde yazıldığını düşünmek mümkündür.

Târîh-i Engürüs'ü dönemin diğer fetihnamelerinden ve tarihlerinden ayıran kimi özellikler mevcuttur. Bunların başında yenilgi ve başarısızlık içeren olaylardan bahsetmekten kaçınması gelir. Estergon ve Hatvan kalelerinin Habsburg güçlerinin eline geçmesi 1593-1596 yıllarının en önemli hadiselerindendir. *Târîh-i Engürüs*'te çeşitli gerekçelerle övgüsüne de yer verilen Bosnalı Lala Mehmed Paşa'nın Estergon'u savunmaya gidişinden, iki ay boyunca düşmana direnişinden ya da sonunda kaleyi teslim etmek zorunda kalışından hiç bahsedilmez. Hatvan'ın düştüğü bilgisini Osmanlı casuslarının serdara iletmiş olduğu söylenmekle yetinilir. Oysa dönemin diğer kaynakları Hatvan'ı vire ile teslim eden Osmanlı güçlerinin, kâfirlerin ihanetine uğrayarak kılıçtan geçirildiğini uzun uzadıya anlatır. Hatta bu kaynaklarda, Eğri'yi vire ile teslim eden düşman güçlerinin aynı şekilde kılıçtan geçirilmesi Hatvan'ın intikamı olarak nitelenir. Aslında 1594'teki Yanık fethinden 1596'daki Eğri fethine kadar geçen sürede Osmanlı kuvvetlerinin bölgede büyük bir zaferi olmamıştır, *Târîh-i Engürüs*'te bu dönem Fetih Giray'ın akınlarına odaklanılarak ele alınmıştır. Eserde Fetih Giray'ın bölgedeki faaliyetleri hakkında verilen bilgilere dönemin diğer tarihî kaynaklarında rastlanmaz. Başka'da esir alınan Müslümanların kurtarılmasında ya da Tımeşvar'daki düşman kuşatmasının kaldırılmasında Fetih Giray'ın gösterdiği başarıdan bahseden tek eser *Târîh-i Engürüs*'tür. Aynı şekilde Lugoş ve Lipova'da akın yapan Kırım kuvvetlerine ve burada yaşanan olaylara değinen tek kaynaktır. 1595 yılında Hadım Cafer Paşa'nın yeni serdar olarak sefere atanmasına en ayrıntılı yer veren eser yine *Târîh-i Engürüs*'tür. Eserin ilk bölümünde odak noktası olan ve

hikâyenin baş kahramanı diyebileceğimiz Koca Sinan Paşa'nın ölümüne değinilmiyor oluşu *Târih-i Engürüs*'ün ilginç özelliklerinden biridir.

Sadrazam Koca Sinan Paşa'nın himayesi altındaki 'Âlî Efendi tarafından yazılan bu fetihname, eserin hamisi konumundaki paşanın ölmesiyle yeniden yapılandırılmış gibidir. Koca Sinan Paşa'nın Rusçuk yakınlarındaki Yergöğü köprüsünde yaşadığı yenilgi, Osmanlı akıncılığını bitiren olay olarak değerlendirilmesinin (Özcan, 1989) yanı sıra *Târih-i Engürüs* için de bir kırılma noktası niteliğindedir. Bu hadise anlatıldıktan sonra eserde Sinan Paşa'nın bahsi bir daha açılmadığı gibi paşanın sadarettten alınışından ya da ölümünden de söz edilmediği görülür. Yergöğü yenilgisini kaza ve kadere bağlayan 'Âlî Efendi, eserin sonraki kısımları için Hadım Cafer Paşa'yı ve Fetih Giray'ı baş kahramanlar olarak seçerek olayları onların etrafında şekillendirir. Bu yönüyle *Târih-i Engürüs* aynı seferi anlatan diğer fetihnamelerden farklılaşarak, dönemin önde gelen devlet adamlarını ve onların çeşitli tarihlerde imparatorluğun farklı bölgelerinde elde ettikleri başarıları anlatan bir antoloji niteliği de kazanır. Mısır'ın fethine yardımcı olan Emir Mahmud sayesinde Adana'nın ocaklık olarak Ramazanoğulları'na verilmesi, Tiflis kalesine destek götüren Sokulluzade Hasan Paşa'nın Gürcülerin pususundan kurtuluşu, Hatvan emiri Arslan Bey'in cesareti, Ramazanoğlu Mehmed Paşa'nın sefere giden askere gösterdiği cömertlik, Hadım Cafer Paşa'nın Şam'da Dürzü lideri Emir Yusuf'la karşılaşması ve Tebriz'i savunarak Safevî güçlerini püskürtmesi, Damad İbrahim Paşa'nın Mısır'daki isyanı bastırması, Fetih Giray'ın Tımeşşvar savunması, Cigalazade Sinan Paşa'nın Tebriz'den dönen askeri Safevî saldırısından kurtarması iç hikâyeler olarak ana anlatıya dâhil edilir. Böylelikle eser Macaristan seferinin çerçeve hikâyeyi oluşturduğu, sefere katılan devlet adamları ve

onların geçmişteki başarıları aracılığıyla iç hikâyelere bölünen bir fetihnameler antolojisi görünümü alır.

Târîh-i Engürüs inşa üslubuyla yazılmış bir eser olduğu için eserde secilerin, ses tekrarlarının, kafiye ve ahengin önemi büyüktür. Farklı türdeki secilerin ve iç kafiye ve aliterasyon gibi ses unsurlarının kullanımı, eserin bir ritme kavuşmasını sağlayarak anlatımı tekdüzelikten kurtarmış ve uzun cümlelerin anlaşılır birimlere bölünebilmesini sağlamıştır. Söyleyişte yaratılan bu uyum, sadece biçimsel bir araç değil eserin içeriğiyle bütünleşen ve anlatılan konuyu tamamlayan bir niteliktedir. Hikâye edilen olayla yapılan betimlemeler arasında güçlü bir bağ vardır. Seçilen her kelime, başvuru her mecaz söz konusu olayla ilgili bir ayrıntıya işaret etmekte, böylece anlatıyı güçlendirmektedir. Anlatının üslupla desteklendiği bu eser belirli estetik kaygılarla yazılmış olsa da süslü dil, bir amaç olarak değil, anlatının omurgasını oluşturan ve anlatılan olayı daha anlamlı kılan bir araç olarak kullanılmıştır.

İnşa üslubuyla yazılmış bir fetihname olan *Târîh-i Engürüs*'ü ele aldığımız bu çalışmayla mensur eserlerdeki edebî unsurların nasıl incelenebileceğine dair uygulamalı bir örnek oluşturmanın yanı sıra devrin kaynaklarında rastlanmayan bilgiler içeren bir eseri araştırmacıların istifadesine sunmuş bulunuyoruz.

BÖLÜM 5

YAZMA NÜSHANIN ÖZELLİKLERİ

5.1 Nüsha tavsifi

Bilinen tek nüsha, Topkapı Sarayı Müzesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Revan Koleksiyonu no. 1302 (TSMK R. 1302)'de kayıtlıdır.

Katalogdaki bilgilere göre bu nüsha ebruli kağıt kaplama, kahverengi yıpranmış bir cilt içindedir. Sarı nohudi kâğıda, siyah mürekkep kullanılarak talik hatla yazılmıştır. I+100+I varak ve 15 satırdan oluşmaktadır. Sol üst köşede kurşun kalemle sayfa numaraları mevcuttur. Eser reddedelidir, kimi sayfalarda reddade unutulmuştur. Tarihler, Arapça cümleler, ayetler ve hadisler kırmızı mürekkep ve nesih hatla yazılmıştır. 1b ve 2a'da dışı ince siyah mürekkeple tahrirlenmiş, içi altın yıldızla doldurulmuş cetvel ve 1b'de içi boş serlevha bulunmaktadır. Bilhassa 74a'dan itibaren yazı bozularak karalama hâlini almaktadır.

İç kapakta sol üst köşede müellifin hattıyla 1596 yılında kısa süreliğine Kırım hanı olan Fetih Giray Han adına yazılmış “Ġazā ‘arşasınũ ser-firāzı hıcā [vũ] ma‘rekenũ ser-bāzı erlik güninũ merdi dilāverlik deminũ ferdi düşmen-keşlik hengāminũ hünerveri leşker-keşlik hengāmesinũ serveri cihād bīşesinũ eri ħarb mīşesinũ şır-i neri feth isminũ müsemması nefer-i āheng hümāsı şecā‘at iklīminũ şehvārı Fetih Girāy *Sultān dāme tevfkuhu ve ‘n-naşara refkuhu bâki ‘d-dünyā ve ‘l-‘ālem*²⁷” ibaresi yer almaktadır. Sayfanın sol alt kısmında muhtemelen Kemalpaşazāde’ye ait “Fe‘ilātün/ Mefā‘ilün/ Fe‘ilün” vezninde iki beyit yer almaktadır. “Kemālpaşazāde *nevverallāhu merķadehu*”²⁸ ibaresiyle başlayan beyitler şöyledir:

²⁷ Ar. “Yardımlı sürüp gitsin ve yardımcısı dünyada ve ahirette üstün gelsin.”

²⁸ Ar. “Allah yattığı yeri nurlandırsın.”

Devletüñ bir bülend tāk durur

Çār dīvārı ittifāk durur

Müttefiķ olmayınca ħayl ü ħaşem

Ne Ferīdün irişdi mülke ne Cem

Aynı sayfanın sağ üst köşesinde başka bir hatla yazılmış Zilhicce 1063 (Ekim/Kasım 1653) tarihi ve bazı isimlerle hesaplamalar mevcuttur. Sayfanın ortasına kurşun kalemle “1001’deki fetĥ-i Engürüs” yazılmıştır.

1a’da sayfanın en üstünde “Tārīĥ-i Engürüs te’līf-i ‘Ālī Efendi bā-ĥaĥṭṭīhi” ve ardından Arapça “*Men şannefe feķad istehdefe in aĥsene isti’tafe ve in esā’e istakzeḫe*²⁹ feĥvāsınca sāĥib-i taşnīf olanlar mazĥar-ı ta’n u teşnī’-i ĥavāşş u ‘avām olmaķdan ĥālī degüldür bu güftār-ı perīşān u ĥaķīķat-beyāna” ibaresi bulunmaktadır.

Sayfanın ortasında bir mühür ve hemen altında “Ĥarem-i Hümāyün, Tārīĥ-i Engürüs be-ĥaĥṭṭ-ı mü’ellif, satır 15” ibaresi ile eserin müellif hattı olduğu bilgisi yer almaktadır. Eserin telif tarihi bilinmemektedir.

Eser 1b’de besmeleyle başlayıp 100b’de “şāĥib-i rāy-ı rezīn ve mālik-i tedbīr-i güzīn merd-i hüner-pīşe ve zāt-ı şavāb-endīşe tedbīr[i] ile fetĥ olundu. Bāķi’ d-du’ā” cümlesiyle son bulmaktadır.

Başı: حمد بی حد اول پادشاه بی زوال و شکر لایعد اول شهنشاه لایزال جل عن الظنون
والمثال حضر تلتربینک درکاه کبریا و بارکاه اعلالرنه که...

Sonu: صاحب رای رزین و مالک تدبیر کزین مرد هنر بیشه وذات صواب اندیشه تدبیر ایله
فتح اولندی باقی الدعا .

²⁹ Ar. “Her kim kitap yazarsa hedefine ulaşır. Güzel bir kitap yazarsa inanları olumlu etkiler. Kötü bir kitap yazarsa insanlar onu kötü anar.”

5.2 İmla özellikleri

Metnin transkripsiyonu yapılırken Eski Anadolu Türkçesi imlasına uyulmasının birkaç sebebi vardır. Bunların ilki metinde dilek–şart kipinin “-eyüz/-ayuz” şeklinin kullanılmasıdır (41b: “ideyüz” ve “olayuz” kelimeleri). Nüshanın E.A.T. özellikleri gösterdiğine dair bir diğer örnek ise 44b’deki “‘asākır-i zafer-me’āsirūn āteş-i gāzabları işti ‘āl itmedin” bölümünde zarf-fiil ekinin “-medin” şeklinde yazılmasıdır. Edilgenlik ekinin (-l) daima düz şekilde yazılması da E.A.T. özelliklerinden biridir. 45b’de “tāziyāne-i kahr-ile sürilüp” bölümünde “sürilmek” kelimesi düzlük gösterilerek yazılmıştır. 51a’da “etmek” kelimesinin olumsuzunun **أنا مشرر** ve **أنا بوب** şeklindeki imlası olumsuzluk eki “-me”nin “ ما ” (mim-elif) ile gösterilmesine örnektir. “Etmek” kelimesinin “ ای ” (elif-ye) yerine sadece elifle yazılması da metnin farklı imlasına örnek gösterilebilir. Dönüştülük ekinin (-un) şeklinde yuvarlak yazımına 53b’deki **أولونرى** “olundı” kelimesi örnektir.

Müellifin imla konusunda benimsediği bazı özellikler ise şunlardır:

1. c/ç harflerinin birbirinin yerine kullanılması (Örnek: cerāğ 2b, ceküp 14a, carh 16a, qocı 35b, cevirüp 79b, vb.)
2. b/p harflerinin birbirinin yerine kullanılması (Örnek: tapur/ tabur 33b, topcı/ topcı 48a, vb.)
3. Harflerin noktalarının unutulması (Örnek: **ت** t[ī]r 19a, **حلادت** [c]elādet 19a, **مختفاسخ** muktezāsın[c]a 32a, **بوزلادقه** bozulmaduq[c]a 33a, **اعور** u[g]ur 99a, **شیران** şīr-i [j]iyān 99b, vb.)
4. Harflerin unutulması (Örnek: **دبده** debde[be] 5b, **كازردو** kā[r]zārda 8a, **ارلاید** iz[d]iyād 8b, **عرو** ğurū[r] 24a, **نصف اللیده** nişfü’ l-ley[l]de 44b, vb.)
5. Hemzelerin “ ء ” çoğunlukla gösterilmemesi (Örnek: mir’āt 2a, cür’et 7a, lü’lü 29a, me’yūs 40b, velā’at 80b, vb.). “ ء ” (hemze) yerine “ى” (ye)’nin

tercih edilmesi (Örnek: ḥazāyin/ḥazā'in 3a, hāyile/ hā' ile 5a, šāyib/šā'ib 7b, meşiyet/meşi'et 55b, vb.) Hemze ile biten kelimeler tamlanan olarak kullanıldığında imlasında tutarsızlık görülür. Örneğin müellif kimi bölümlerde “ümerā” kelimesinin sonundaki hemzeyi hesaba katar ve tamlamayı göstermek için “ى” (ye) koymaz. Ama bazen de aksini yapıp tamlamayı “ى” (ye) ile gösterir (35a).

6. Akuzatif (-i) ekini gösteren “ى” (ye)’nin altına iki nokta konması (Örnek: şîr-i neri 40a, i ‘tidāli 67a, vb.)
7. Akuzatif (-i) ekinin “ ء ” (hemze) ile gösterilmesi (Örnek: şehen-şāhīyi 6b, mezbūreyi 22a, Du'l-ḳadriyye'yi 32a, et'ime-i mütenevvi'ayı 93a, vb.)
8. İmlası karışabilecek kelimelerin doğru okunmasını sağlamak için hareke konması (Örnek: olmasına 2b, gerçek 11a, girçek 11a, me'men 39b, olan 48b, vb.) Bazı harekelerin yanlış kelimelere yol açması (Örnek: külāl/ kelāl 40b, bevvār/ bevār 39b, süm̄m/ süm̄ 29a, vb.)
9. Müellifin imlasını yanlış bildiği kelimeler vardır (Örnek: hīcā/ hicā, bevārī/ berārī, ġīṣ/ ġīṣṣ, ordu, 'unf/ enf vb.). Örneğin ordu kelimesi metin boyunca şeklinde yazılmış fakat sonrasında olarak düzeltilmiştir. Aynı şey “bevārī” kelimesinde de geçerlidir (24b). Müellif kelimeyi yanlış yazdığını fark ettiğinde metni tarayarak kelimeyi düzeltmeye çalışmıştır. “Heycā/hīcā” kelimesini ise kısa sesliyle “hicā” olarak yanlış kullanmakta ve aynı hatayı metin boyunca yinelemektedir. Manzum bölümlerde bu kelimenin ilk hecesini açık hece olarak kullanıyor olması müellifin kelimenin imlasının yanlış bildiğini göstermektedir.

10. Tamlama gereken yerlerde atıf vavının kullanılması ya da tamlamanın atıf vavıyla gösterilmesi (Örnek: daḳīka vü raḳīka/ daḳīka-ı raḳīka, meyl ü ṭama‘ / meyl-i ṭama‘ 61a, meydān u neberd/ meydān-ı neberd 63a, vb.)

5.3 Metin tespitinde izlenen yöntem

1. Eserin sayfaları nüshada olduğu gibi numaralandırılmış, a ve b yüzlerine ayrılarak köşeli parantez içinde [1a], [1b], [2a], vb. şeklinde gösterilmiştir.
2. Çeviriyazı esnasında metnin 16. yüzyılda yazıldığı düşünülerek eklerdeki yuvarlaklık korunmuş ve Eski Anadolu Türkçesinin imla özelliklerine uyulmuştur.
3. Arapça ve Farsça eklerin yazımında İsmail Ünver’in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesine bağlı kalınmıştır.
4. Eserdeki Farsça şiirlerin metin içinde transkripsiyonu yapıp dipnotta anlamları verilmiştir.
5. Eserde yer alan ayet, hadis ve dua gibi Arapça cümlelerin secilerle uyumunu gösterebilmek adına söz konusu bölümlerin metin içinde transkripsiyonları yapılmış ve dipnotta anlamları verilmiştir. Bu bölümler metin içinde italikle belirtilmiştir.
6. Dipnotlarda yer alan ayet anlamları için Diyanet İşleri Başkanlığının ve Diyanet İşleri Vakfının *Kur’an-ı Kerim Meali* referans alınmış, ayette kısaltma yapılmışsa atlanan bölümler [...] işareti ile gösterilmiştir. Ayrıca ayetlerin Arap harfli yazılışları da dipnotlara eklenmiştir.
7. Metne tarafımızca yapılan eklemeler (atlanan harfler, atıf vavları vb.) köşeli parantez “[ ]” içinde yazılmıştır.
8. Metinde geçen tarihlerin hicri ve miladi karşılıkları dipnotta verilmiştir. Hicri tarihleri miladi takvime çevirmek için Türk Tarih Kurumunun “Tarih çevirme kılavuzu” kullanılmıştır (ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu).

9. “İle”, “iken”, “çün” ve “sonra” edatları ile “imiş”, “idi” yardımcı fiillerinin kendilerinden önceki kelimeye birleşik yazıldığı durumlarda söz konusu edat ve fiiller kelimeye kısa çizgi (-) ile bağlanarak yazılmıştır.
10. Eserin mevcut tek yazması müellif nüshası olduğundan metne yapılan ekleme ve çıkarmalar dipnotlarla belirtilmiştir. Derkenara yapılan eklemelerde işaretle yer belirtilmesi durumunda eklemeler ana metne dâhil edilmiş, hiçbir işaret olmaması hâlinde eklemeler, yer aldıkları varak numarasından sonra dipnotta verilmiştir.
11. Kelimeler Sir James W. Redhouse’un *Turkish and English Lexicon* isimli sözlüğündeki telaffuzlara göre okunmuş fakat kökeni Türkçe olduğu düşünülen “hakan, paşa, aga, alay, vb.” kelimelerin seslilerinde uzunluk gösterilmemiştir.
12. Arapça ya da Farsça olmayan yabancı kökenli kelimelerin yazımında seslerin o dönemki telaffuzu yansıtabileceği göz önünde bulundurularak nüshanın imlasına bağlı kalınmış ve bu kelimelerin imlasında uzun sesliler gösterilmiştir.
13. Yer adlarının imlasında nüshadaki yazılışlarına sadık kalınmış, bu sayede yer adlarının farklı imlalarını korumak hedeflenmiştir. Bu farklı yazımlar dizin bölümünde yerlerin bugünkü isimleriyle örtüşecek şekilde tek bir başlık altında toplanmıştır.
14. İçerisinde hemze bulunduran kelimelerde müellifin imlası dikkate alınmış, “Sözlük” bölümünde kelimenin her iki imlası da gösterilmiştir. Örnek: “kâ'id/kā'id, şā'ib/šā'ib” vb.
15. Doğruluğundan emin olunamayan kelimelerin sonuna (?) konulmuştur.
16. Müellifin “hicā” kelimesinin imlasını yanlış bildiği, kelimenin metinde ilk geçtiği yerde dipnot verilerek bildirilmiş ve metnin geri kalanında bu sözcüğün yazımı tarafımızca “hīcā” şeklinde düzeltilmiştir.

17. Metinde yazının bozukluğu, karalama, lekelenme vb. sebeplerden okunamayan bölümler (...) ile gösterilmiş, durum dipnotta açıklanmıştır.
18. Tüm özel isimler büyük harfle yazılıp gelen ekler kesme işareti ile ayrılmıştır.
19. Metnin daha iyi takip edilebilmesini sağlamak için cümle sonlarında nokta kullanılmıştır.
20. Metnin içinde başka bir metinden alıntı yapıldığını vurgulayabilmek için ferman, mektup vb. bölümler “tırnak işareti” içinde gösterilmiştir.

5.4 Transkripsiyon alfabesi

ا	a, e, ā	ض	z, ɖ
ب	b	ط	t̪
ت	t	ظ	ʒ
ث	s̥	ع	ʕ
ج	c	غ	ɣ̞
چ	ç	ف	f
ح	ħ	ق	k̟
خ	ħ	ك	k, g, ŋ
د	d	ل	l
ذ	z̥	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	ه	h, e
ژ	j	و	o, u, ö, ü, ū, v
س	s	ی	ɪ, i, ī, y
ش	ʃ	ء	ʔ
ص	ʃ		

BÖLÜM 6

TRANSKRİPSİYONLU METİN

[1b] Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm ve bihi nesta'in

Ḥamd-i bī-ḥadd ol pādişāh-ı bī-zevāl ve şükr-i lā-yu'add ol şehen-şāh-ı lā-yezāl celle
'an ez-zunūn ve'l-miṣāl ḥazretlerinūñ dergāh-ı kibriyā ve bārgāh-ı a'lālarına ki
pertev-i nūr-ı Muḥammedī ve eşi'a-ı şu'le-i āfitāb-ı dīn-i Aḥmedī birle zulmet-i küfr
ü dālāleti şahāyif-i rüzgārdan refte ve dūrer-i cevāhir-i dīn-i mübīni mişḳab-ı nuşret-i
mü'ebbed birle süfte kıluḫ ser-rişte-i teselsül ü te'ebbüde çekmişdür.

Nazm li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Zihī gevher ki oldur zāt-ı [yekt]ā³⁰

Cihānı feyż-i luṭfi kıldı [ihy]ā³¹

Dilā ma'būd-ı mutlaḳdur vücūdı

Anuñçün herkese farzdur sücūdı

Temessül den münezzeḫ zāt-ı pāki

Yaratdı feyż-i luṭfi āb u ḥāki

[2a] Dem-ā-dem kılmağa şun'ın temāşā

Ki mir'āt-ı mücellā düşdi eşyā

Ve dūrer-i dūrūd-ı behcet-vürūd ve ğurer-i şalavāt-ı nā-ma'dūd u selvet-füzūd

sübḥānellezī esrā³² menzilgāhınıñ miḥmān-ı ğüzīni ve 'ş-şemsi ve 'd-duḥā³³

burūcınıñ mihr-i dıraḫşān-ı şāḥib-temkīni innā a'ṭaynāke'l-keḫser³⁴ çeşmesārınıñ

sāḳi-i me'mūni fe evḫā ilā 'abdihi mā evḫā³⁵ menşūrınıñ kāşifü'l-esrār-ı 'ayne'l-

³⁰ Mısra önce "Zihī gevher ki aşlı bī-(...)dür" olarak yazılmış, sonra karalanmış.

³¹ Mısra önce "Vücūdından teşebbüh (...)" olarak yazılmış, sonra karalanmış.

³² 17/İsra, 1.ayet) "سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى (17/İsra, 1.ayet) "Bir gece [...] götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir."

³³ 91/Şems, 1.ayet) "وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا (91/Şems, 1.ayet) "Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına [...]"

³⁴ 108/Kevser, 1.ayet) "إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (108/Kevser, 1.ayet) "Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik."

³⁵ 53/Necm, 10.ayet) "فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ (53/Necm, 10.ayet) "Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi."

yaķını seyyid-i evlād-ı Ādem ve sened-i emcād-ı ‘ālem sultān-ı serā-perde-i lī-ma‘ -
Allāh ve muşliḥ-i ḳulūb-ı ūmem-i ‘uşāt u gümrah sebep-i āferīniş-i arz u semā ḥabīb-
i lebīb-i Ḥüdā h̄āce-i kevneyn ü Resūlü’s-seḳaleyn mihr-i münir-i felek-i *ķābe*
*ķavseyn*³⁶ sultān-ı rüsül bürhān-ı sübül faşş-ı ḥātem-i gevher-i nigīn-i enbiyā a‘nī
Muḥammedü’l-Muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem ḥāzetlerinüñ merķad-ı maġfired-
mersad [u] ḥaķīķat-āşār ve āl ü evlād-ı siyādet-medār ve çār-yār-ı muḥtār u güzīn-i
büzürgvār u şadāķat-şī‘ārları üzerlerine olsun ki her biri rāyāt-ı feth-i ğāyāt-ı İslām-ı
nuşret-[2b]intizāmuñ ilā yevmi’n-nüşür ve’l-ķıyām üstüvār u ber-ķarār olmasına cidd
ü iķdām ve bezl-i ihtimām ve şarf-ı sa’y-ı mālā-ķelām itmişlerdür.

Li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Muḥammed Muştafā nūr-ı nübüvvet

Çerāĝ-ı rüşen-i mülk-i fütüvvet

Muḥaķķaķ ol Resūl-i kibriyādur

Güzīn-i enbiyā vü aşfiyādur

Odur ser-çeşme-i mülk-i risālet

Odur ser-defter-i ehl-i fazīlet

Odur sultān-ı mülk-i lī-ma‘-Allāh

Ķapusu ehl-i ‘işyāna penāĝāh

Ḥuşūşā çār-yār-ı bā-şafāsı

Siyādet mülkinüñ şāhib-livāsı

Olardur reh-nümā-yı merd-i fāzıl

Olardur pīşvā-yı şaḥş-ı kāmīl

Olardur gevher-i kân-ı melāḥat

Olardur necm-i raḥşān-ı hidāyet

³⁶ قَابِ قَوْسَيْنِ (53/Necm, 9.ayet) “[...] iki yay arası kadar [...]”

Olardur sâlik-i rāh-ı hâkîkat

Olardur mâlik-i mülk-i tārîkat

Olupdur her biri anuñ muqarrer

‘Uşât-ı ümmete luţfi[y]la rehber

*Rızvānullāhu te ‘ālā ‘aleyhim ecma ‘in*³⁷

Yazıldı çünkü na‘t u hâmd edâsı³⁸

Olur vâcib kula şahuñ du‘âsı

Dinildi hâmd ü na‘t oldı müsellem

Añılsa yiridür sultân-ı ‘âlem

Çün hâzret-i kerîm ü fettâh ve hâdî-i tārîk-i hidâyet ü necâh [3a] ‘azzame şānehu ve behere ihsānehu³⁹ feyz ü fażl-ı ezeli ve maḥz-ı luţf-ı lem-yezelisinden silsile-i âl-i ‘Osmân’ı ced-be-ced hıdîv-i ‘âlî-şān ve ḥüsrev-i zemîn ü zemân ve esâfîn-i bâhirü’l-bürhân nâşir-i menâşir-i ‘unvân u rüçhân ve dâver-i devrân⁴⁰ mu‘în-i guzât-ı müslimîn ve mu‘âvin-i kümât-ı muvaḥḥidîn idüp vücūd-ı keş[î]rû’l-cüdların şıfat-ı ḥasene-i mülükâne ve ḥasenât-ı müstemirre-i şāhâne ile ḥizmet-i ḥaremeyn-i şerîfeyn ve muḥâfazat-ı süğür-ı maşrıkeyn ü mağribeyn ecli-çün n[î]rû-yı bâzû-yı himmet-i saḥt u muḥkem ve bünyân-ı ḳudret ü miknet-i müstaḥkem birle selâfîn-i cihân u cihāniyân içre mümtâz *innâ ce ‘alnâke ḥalîfeten fi ‘l-arz*⁴¹ birle ser-efrâz kılp berr ü baḥrde envâ‘-ı nuşret ü eşnâf-ı furşat naşîb idüp *ennallāhe şahḥara leküm mâ fi ‘l-arz ve ‘l-fulke tecrî fi ‘l-baḥri bi-emrihi*⁴² tebliği ile mefâtiḥ-i künûz-ı cezâyir ve ḥazâyin-i mermûz-ı benâdir ve ḳalâid-i teşârif-i medâyin ve meḳâlîd-i mu‘âḳıd-ı sefâyin-i

³⁷ Ar. “Allah onların hepsinden razı olsun.”

³⁸ Mısra önce “Temâm ola çü na‘t u hâmd edâsı” olarak yazılmış, daha sonra “temâm ola” ifadesinin üstü çizilerek “dinildi”, “yazıldı” kelimeleri varyant olarak verilmiş.

³⁹ Ar. “Şanı yücelsin ve ihsanı parlasın.”

⁴⁰ “dâver-i devr-i zemân” şeklinde yazılmışken “zemân”ın üstü çizilmiş.

⁴¹ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ (38/Sâd, 26.ayet) “Biz seni yeryüzünde halife yaptık.”

⁴² أَنْ اللَّهُ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلُكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ (22/Hac, 65.ayet) “Allah, yerdeki eşyayı ve emri uyarınca denizde yüzen gemileri sizin hizmetinize verdi.”

nuşret-âyîn dahı eyādî-i zafer-i mebādî-i hilâfet ü salţanatlarına muķārın olmaķla
 eyyām-ı devlet-i [3b] nuşret-hengāmlarında hıfz u hırāset-i sūgūr u bilād ve erbāb-ı
 ‘inād-ı đalālet-nihāduñ def’ ü teskîni bābında bezl-i ictihād idüp i’lā [vü] i’lām-ı
 kelimetullāhi’l-‘ulyā ve ihyā-yı merāsım-i şerī‘at-ı seyyidü’l-verāda daķıķa-ı raķıķa⁴³
 fevt itmeyüp her bār ğazā vü cihāduñ temşiyet-i umūrında bezl-i iķtidār itmekle
 zemān-ı salţanat-ı ercmenlerinde diyār-ı küffārdan niçe vilāyetler fetħ idüp bilād-ı
 ma‘müre vü medāyîn-i meşhūrelerinden ba‘z-ı şehr ü kend ħudūd-ı milket-i
 salţanatlarına mülħaķ u peyvend kılınup her birinüñ eyyām-ı sa‘ādetlerinde ne-
 vechile vilāyet alınup ve ne mertebede fetħ-i fütūħa mazhar düşdüķleri ve eşī‘a-ı
 şu‘le-i şemşīr-i tābdārları ne dereceye yetişdüķi illerde meşhūr ve dillerde mezķūr ve
 kütüb-i tevārīħ-i mu‘teberede muķayyed ü mestūr olmağın semt-i beyān ve silk-i
 ‘ayāna getirülmemişdür.

Fe-ammā ol dūd-mān-ı ‘izzet-āşiyāneden sākin-i mesākin-i firdevs ü cinān
 sa‘īdü’l-ħayāt ve şehīdü’l-memāt merħūm u mağfūr Sulţān Süleymān Ĥān ‘aleyhi’r-
 rahmetihi [4a] ve’l-ğufrān ħazretleri teşhīr-i diyār-ı Engürüs-i ğanīmet-me’nūs ve
 tedmīr-i bünyān-ı edyān-ı küffār-ı đalālet-ulus⁴⁴ ħaşdına teveccüh-i vecīħ idüp şarāb-
 ı ğurūr u naħvetle medhūş u ħanzil ve cām-ı pūr-fütūr-ı đalālet birle mest ü lā-ya‘kıl
 olan ‘abede-i aşnām-ı nuħūset-encām u hezīmet-serencāma baş u buğ olan kırāl-ı⁴⁵
 bed-fi‘āl ü bī-fürüg ile şahrā-yı medīdü’l-fezā-yı Mohāc’da buluşılup esvāķ-ı peykār-
 ı nuşret-āşārda esbāb-ı kārzār revāc bulup metā‘-ı cān-ı girān-bahā vü kālā-yı revān-ı
 ‘azīzü’l-ķadr ü behcet-irtikāya müşterī olan tācirān-ı nuşret-şümül şağ u şol iki
 ķoldan irişüp ebdān-ı kefere-i duzaħ-āşiyānı nīze-i sertīz ile kirpās-ı pūsīde gibi ilüp

⁴³ Bu ifade, metin boyunca “daķıķa vü raķıķa” şeklinde atıf vavı ile yazılmıştı ama anlam gereği tamlama olarak “daķıķa-ı raķıķa” şeklinde okundu.

⁴⁴ Kelime “الوس” şeklinde yazılmış ama “bulaşmış, karışmış” anlamındaki “ālūd/الود” olması ihtimal dāhilindedir.

⁴⁵ Slav kökenli “قرال” kelimesinin transkripsiyonu 54a’da bulunan terkeb-benddeki vezne göre yapıldı ve tutarlılık açısından metnin genelinde bu şekilde yazıldı.

söküp mıkırâş-ı şemşîr-i merg-tebşîr ile kesüp biçüp ol kavm-i cahîm ve leşker-i şeytân-ı racîm ü düzağ-muķîm üzerlerine ğuzât-ı zafer-nedîm şâ'ika-kirdâr top u tufeng ve sîne-figâr u düşmen-şikâr [4b] nâvek ü hadeng havâle kıilup tarafeynden bî-şümâr âdem kırılıp *ferîķun fi'l-cenneti ve ferîķun fi's-sa'îr*⁴⁶ mazmûnı âşikâr olup âhîrû'l-emr nesîm-i nuşret ü zafer muķârin-i rikâb-ı pâdişâh-ı heft kişver olup ğürûh-ı sa'âdet ü şükûh-ı müslimîn ğâlib ve t̄ayife-i h̄âyife-i müşrikîn minhâc-ı bî-revâc-ı firâra râġib olup ol h̄în-i feth-ittişâlde kırâl-ı dâlelet-mâlûñ vücûd-ı merdûd-ı habâset-iştîmâli fir'avnvâr ba'z-ı havâşşıyla enhâr-ı merge ğarķ u karîn olup *fe aġraķnâhüm ecma'in*⁴⁷ mefhûmına mâ-şadaķ düşüp ka'r-ı deryâ-yı nîrânda bihâr-ı 'azâb-ı elîme müstaġraķ u rehîn olup a'vân u enşârı ve tevâbi'-i nuhûset-âsârı *eyne'l-mefer*⁴⁸ ğüyân [ve] cevânib-i erba'aya pÿyân olup cünûd-ı zafer-vürûd bir bir irişüp ekşerin hedef-i tîr ve niçesin tu'me-i şemşîr kıilup maķâm u ârâmgâhları düzağ u sa'îr olup biñde biri ser-rişte-i hâlâşa dest-res [5a] bulmayup 'amele şâmil ve istiħdâma kâbil olanlarınıñ a'nâķ-ı mu'ânideleri⁴⁹ selâsil-i aġlâl ile ser-â-ser zînet bulup beste-i bend ü zencîr olup şahârî vü berârîde⁵⁰ ber-pâ olan ħargâh u ħıyâm-ı süreyyâ-nizâm sîmîn-ten ğonca-dehen ğüneş-ţal'at rengîn-hil'at şanemler ra'nâ vü zîbâ beyzâ vü ħüsnâ ħavâtîn-i melâĥat-ġüster ü duĥter-i nîk-aĥterleriyle memlû olup ğüyâ *ħûrum maķşürâtun fi'l-ħıyâm*⁵¹ şüreti mu'âyene [vü] müşâhede olınup dârbet-i tîġ-i ğuzât-ı 'âlî-derecât-ı müslimîn ve şevket-i kûmât-ı şâhib-necât-ı muvaĥĥidîn ħuşûşâ kuvve-i kâhire-i sultân-ı selâtîn-i mücâhidîn ve satve-i bâhire-i ħaķan-ı ħavâķîn-i bâhîretü'l-berâh[î]n-ı mü'minîn neydüġin bilüp baķıyyetü'l-esyâf-ı dâyimü'l-irhâf olan aşĥâb-ı

⁴⁶ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ (47/Şûrâ, 7.ayet) “(İnsanların) bir bölümü cennette, bir bölümü de çılgın alevli cehennemdedir.”

⁴⁷ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ (21/Enbiyâ, 77.ayet) “Bu yüzden topunu birden (suya) gömdük.”

⁴⁸ أَيْنَ الْمَفْرُ (75/ Kıyâme, 10.ayet) “Kaçacak yer neresi?”

⁴⁹ “mu'ânideleri” kelimesine varyant olarak satır üstüne “bed-a'râkları” yazılmış.

⁵⁰ “bevârî” şeklinde yazılan bu kelime “düzlükler, boş araziler” anlamındaki “berârî” olmalıdır.

⁵¹ حُرٌّ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ (55/Rahman, 72.ayet) “Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş huriler vardır.”

hızlān [u] hezīmet-i 'tisāf u nuḥūset-ittiṣāf sukbe-i gerīze girüp bu vākı 'a-ı hāyilenüñ
vuḳū 'ından ve nāzile-i zāyilenüñ şüyü 'ından vilāyet-i Alāmān ve Erdel belki
tamāme-i Frengistān-ı pür-ḥalelde olan küffār-ı [5b] ḥāksāruñ debde[be]-i kūs-ı pür-
ḥurūş-ı Süleymānī ve zemzeme-i nuşret-sürüş-ı ḥaḳānīden gūş-ı tākāt ve çeşm-i
başiretleri kör ve ker dest ü pāy-ı istiṭā 'atları bī-ḳuvvet ü bī-fer olmağla ḳalb-i
muḥtell ve ḥātır-ı pür- 'ilelerine ḥavf u ḥaşyet ve hirās u dehşet müstevlī olup şāhib-i
serīr ü tāc olan ümerā-yı küffār-ı ḳalālet-ımtizāc envā ' -ı i tizār ile dergāh-ı ḥilāfet-
penāhīden emān ricāsına be-nām u nāmdār bānlar vāfir ü müstevfā vü zī-ḳıymet ü
k[ā]myāb u nādirü 'l-vuḳū ' armağanlar gönderüp iltizām-ı bāc u ḥarāc itmekle metā ' -
ı cānların dest-bürd-i ğāziyān-ı nuşret-nişāndan ḳurtarmağā sa 'y u iḳdām ve diḳḳat ü
ihtimām idüp bāb-ı hümāyün-ı zafer-maḳrūn-ı pādişāhī dostluḳ ve düşmenlik
yüzinden 'arz-ı ihtiyāc idenlere meftūḥ u meḳşūf olmaḳ 'adet-i ma 'hūdeleri olmağın
iltimāsları dergāh-ı nuşret-şümülde ḥayyiz-i ḳabüle mevşül olup her birine nāmūs-ı
dīn ü devlete muvāfiḳ u me 'nūs olduğı üzere iltifāt olınuḫ ellerine 'ahd-nāme-i
şadāḳāt-[6a]maḳrūn virilüp metā ' -ı istid 'ā vü temennāları çārsū-yı ḳabülde revāc
bulmağla envā ' -ı ferḥat u ibtihāc ile 'avdet idüp müte 'ahhid oldukları virgülerin sāl-
be-sāl vaḳitlü vaḳtiyle iṣāl idüp mā-beynde mün 'aḳıd olan āy[ī]n-i şulḥ u şalāḫı
kemā-hüve ḥaḳḳuha mer 'ī tıtuḫ serḥadd-i şulḥdan taşra ḳadem başmayup nev 'an
dāyire-i edebden ḥurūc idenlere zemān u emān virilmeyüp ḥaḳlarından gelinmekle
taḥt-ı behcet-baḥt-ı 'Osmānī ve erīke-i refi 'e-i ḥaḳānī sulṫān-ı selāṫīn-i zemān ve
ḥıdīv-i bāhirü 'l-bürhān pādişāh-ı sipihr-eyvān ve şehen-şāh-ı felek-mekān⁵² *el-
muvaffaḳu bi-mezīdi 't-te 'yīdi ve 'l-iḥsān*⁵³

Nazm li-muḥarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Dāver-i devr-i zemān sulṫān-ı erbāb-ı cihād

⁵² “eyvān” kelimesinin üstü çizilerek satır üstüne “mekān” yazılmış.

⁵³ Ar. “Doğruluğın ve bağışlamanın en uç noktasıyla başariya ulaşmış olan”

Hüsrev-i mülk-i celâdet server-i nuşret-nihâd

Mazhar-ı feyz-i İlahî nâşır-ı halk u 'ibâd

Pâdişâh-ı heft kişver hazret-i Sulţân Murâd

*E'azzallâhu enşārehu bi'l-fethi'l-mübîni ve ekreme ecnādehu ilā yevmi'd-dîn*⁵⁴

hazretlerinün zıll-ı zalîl-i sa'âdet-delîlleriyle müstes'ad olup ihdâ vü elf⁵⁵ târîhine gelinceye degin gürûh-ı⁵⁶ müşrikîn zâhiren keyd ü kîn semtinde olmayup şerâyiṭ-i ma'hüdeden hâric vaz' itmeyüp [6b] fermân-ı kazâ-cereyân-ı hüsrevânîye ittibâ' u inkıyâd üzere olup ve lâkin mürûr-ı rûzgâr u 'ubûr-ı a'sâr ve gerdiş-i felek-i devvâr u reviş-i kûrûn-ı sipihr-i seyyâr ile kârzâr-ı sâbıka-ı nuşret-âşârdan⁵⁷ haberdâr olan küffâr-ı nâr-ķarâr u saķar-medâr u mezellet-âşâruñ ekserî mürd olup ol rezmgâh-ı mehâbet-şî'ârda vâķi' olan satve-i ķâhire-i pâdişâhî ve ķarbet-i bâhire-i şehen-şâhîyi müşâhede idenlerden⁵⁸ bir ferd ķalmayup her bir kâfir-i fâcir-i bâṭın u zâhir şarâb-ı gurûr-ile bî-hüş ve bâde-i nahvet-i pür-fütûr ile ser-ķoş olup mecâlis ü memâlikde dâyir ü sâyir olan kâse-i şulḥ u şalâḥ dest-i taşarrufdan düşüp menzile-i inkisâr u şikeste irişüp ol cihetden ṭabî'at-ı serḥadd-i memâlik-i manşûre-i ḥakânî inḥirâfa mâyil olup her ṭarafdan ğubâr-ı fitne vü fesâd zâhir olmaĝa başlayup def' ü tesķîni ile taķayyüde mecâl olmayup erbâb-ı hızlân u ḍalâle sezâlarına göre ğuş-mâl olınmamaķla bîşezâr-ı şecâ'ati ḥâlî şanup

Nazmü'l-Fârisî (. _ _ _ / . _ _ _ / . . _)

Çü bîşe tehî kereded ez nere şîr

*Şaĝâl ender âyed be bîşe dilîr*⁵⁹

⁵⁴ Ar. "Apaçık fetihde Allah'ın yardımı bol olsun ve din gününe kadar askerlerine cömert davranın."

⁵⁵ H. 1001/ M. 1593 senesi.

⁵⁶ "küffâr" kelimesinin üstü çizilerek satır üstüne "gürûh" yazılmış.

⁵⁷ "sâbıķ" kelimesine ekleme yapılarak üst satıra "nuşret-âşârdan" yazılmış.

⁵⁸ "idenler bi'l-cümle düzaḥ-mekîn olup" yazılmışken "bi'l-cümle düzaḥ-mekîn olup" kısmının üstü çizilmiş.

⁵⁹ Far. "Aslan ormanı boş bıraktığında çakal ormana cesurca gelir."

[7a] mefhūmınca zāt-ı ḥabāset-simātlarında cür'et ü celādet mülāḥazasıyla vilāyet-i Bosna serḥaddinde ba'z-ı ḳurā vü kend ve ḥiṣār-ı üstüvār u müṣeyyed üzerlerine müstevlī olup ol maḥalde vālī-i vilāyet-i mezbūre olan maẓhar-ı rızā-yı Ḥüdā vü pīṣvā-yı ṣūhedā vü sü'edā a'nī Ḥasan Paṣa *tābe serāhu*⁶⁰ dilīr ü dilāver ve ṣecī'-i hüner-perver ḥarem-i muḥterem-i pādīṣāḥide perveriṣ bulmuş ve rikāb-ı ṣehen-ṣāḥide yelmiş ve yüpürmiş ṣāḥbāz-ı bülend-pervāz-ı āṣiyān-ı ḡayret ü ṣecā'at olmaḡın ecniḥa-ı celādetle ṣāḥsār-ı cür'et u ṣehāmetüñ fevḳine yitmiş vücūd-ı pür-cūd-ı ṣadāḳat-nümüd iken cevelān-ı ṭab'a mālīk olmaḳla iḥtiyārlar ḳavline ḡuṣ ṭutmayup *lā ḥayre fī 'azmin bilā ḥazemin*⁶¹ maẓmūnından ḡaflet idüp bī-maḥall dūṣmene muḳābil olmaḳla nice be-nām u nāmdār begler ile ḥīn-i cengde ṣehīd dūṣup murḡ-ı rūḥ-ı pür-fütūḥları ḡüzlār-ı cināna ṭayerān idüp *fī maḳ'adi ṣıdḳın 'inde melīkin muḳtedirin*⁶² civārında āṣiyān-ḡīr olduḡı [7b] sene-i mezbūre ṣevvālū'l-mükerremiñ evāyilinde⁶³ pāye-i serīr-i sa'ādet-maṣ[ī]re mün'akis olduḡda deryā-yı 'izzet-i pādīṣāḥī vü biḥār-ı ḥamiyyet-i ṣehen-ṣāḥī nesīm-i mehābet-i nā-mütenāḥī vü ṣarṣar-ı celādet-i ṣehāmet-penāḥī birle cūṣ u ḥurūṣ idüp ol tāriḥde südde-i sa'ādet-mekīn ü 'atebe-i behcet-ḳarīnde ṣāḥib-i ṣadr-ı ṣafā-temkīn olan düstūr-ı ekrem müṣīr-i efḥam mütemmim-i mehāmmü'l-enām bi'r-re'yi' ṣ-ṣāyib muḥaṣṣıl-ı me'mulāt-ı ḥavāṣṣ u 'avām bi'l-fikri' s-ṣāḳīb mümehhid-i bünyān-ı nazm u nizām müceddid-i temel-i bī-ḥalel-i 'adl ü intizām müdebbir-i tedābīr-i umūr-ı mühimme-i cenāb-ı pādīṣāḥī ve müzekkir-i lāzime-i teṣārif-i sa'ādet-neṣūr-ı ṣehen-ṣāḥī sened-i fuẓalā vü mesned-i 'ulemā mu'tn-i ṣuleḥā muẓāḥir-i zu'afā sālik-i mesālik-i faẓl-ı⁶⁴ efzāl-i belāḡat nāhic-i

⁶⁰ Ar. "Toprağı güzel kalsın."

⁶¹ Ar. "Akılsız azimde hayır yoktur."

⁶² *فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ* (54/Kamer, 55.ayet) "Güçlü ve Yüce Allah'ın huzurunda hak meclisindedirler."

⁶³ H. Şevval 1001/ M. Temmuz 1593 başları. Tarih kitaplarında uzun yıllar sürecek Osmanlı-Habsburg savaşının 4 Temmuz 1593 yılında başladığı kaydedilmektedir.

⁶⁴ Metinde "faẓl u efzāl" şeklinde yazılmıştı.

menāhic-i devlet ü iclāl ü ‘adālet hizebr-i kūhsār-ı şeca‘āt ü şevket ve peleng-i ebr-
āheng-i bīşezār-ı miknet ü kudret şīr-i şerze-i meydān-ı hīcā⁶⁵ bebr-i dilīr-i ‘arşagāh-ı
vegā dāfi ‘-i fiten-i ihtilāl-i diyār-ı Yemen ve fātih-i kılā‘-ı gerdūn-irtifā‘-ı
Halk[ul]vād u Kevkebān u ‘Aden vezīr-i ‘ādil-i bī-mu‘ādil ve āşaf-ı [8a] Āşaf-nazīr ü
kāmīl *el-mahfūfu bi-şunūfi ‘avātifi’l-meliki’l-a’lā*⁶⁶ vezīr-i a‘zam sa‘ādetlü Sinān
Paşa *edāmallāhu te‘ālā iclālehu ve zā‘efe iktidārehu*⁶⁷ hāzretlerinūñ ‘izz-i huzūr-ı
lāmī‘ü’ n-nūrlarına haṭṭ-ı hümāyūn-ı şadākat-maqrūn şudūr bulup “Zümre-i müşrikīn
ü firka-ı dāllīn erbāb-ı dīn ü aşhāb-ı muvaḥḥidīne bu vechile kaşd-ı ihānet idüp
kadīmü’l-eyyāmdan ilā hāzā elān mā-beynde mün‘aķıd olan ḥabl-i metīn-i şulḥūñ
inķitā‘ına sebep olmışlardır. Mezrū‘āt-ı bilād-ı vilāyetleri yaķılıp yıķılıp ḥırmen-i
rāḥat u istirāhatleri bād-ı fenāya virilüp dāne-i vücūd-ı ḥabāset-nümūdları āsiyāb-ı
mücādele vü muķātele vü muşāderede reviş-i seng-i şecā‘at ve gerdīş-i cenādil-i
şehāmet birle daķıķ-i raķıķ kıılınup bāzār-ı kā[r]zārda keffe-i terāzū-yı merge ķonilup
şatılmaları ve ser-i bī-sa‘ādetleri alınup beden ü tenleri loķma-ı tīr ü ṭu‘me-i şemşīr
ve evlād u ‘iyālleri esīr olup eskām [u] ālām-ı mefsedetleri mizāc-ı memālik-i
maḥrūse-i ḥaķanīden eşribe-i şemşīr-i ḥikmet-te’ sīr ile ref‘ kıılınup [8b] şiddet-i
mazarret-i müşrikīn ile münḥarif olan ķulüb-ı mü’minīne dārū-yı feth-i fütūḥla ‘ilāc u
devā kıılınmaķ ve a‘dā-yı dālālet-nümānuñ geregi gibi ḥaķlarından gelinmek
mühimmāt-ı dīn ü devlet-i hümāyūnumdan olmışdır. Bu bābda tedārik ü tedbīr nedür
naķīr ü kıṭmīr taḥrīr idüp ‘ale’t-tafşīl bildiresiz” diyü fermān olınmağın ārā-yı şāyibe
vü efkār-ı sākībeleri muķtezāsınca ḥāṭır-ı ‘āṭır-ı feth-muzāhirlerine lāyih ü sāniḥ olan
umūr-ı cumhūr-ı sefer-i zafer-şu‘ūr u nuşret-nuşūr tedārikinde bezl-i maķdūr ve
pāye-i serīr-i ‘ālem-ārāya ‘arż u taķdīr idüp

⁶⁵ Müellif bu kelimenin imlasını metin boyunca yanlış yapıyor, “hīcā” ya da “heycā” olarak yazılması gereken kelime “hicā” şeklinde yazılmış.

⁶⁶ Ar. “Yüce hükümdarın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş”

⁶⁷ Ar. “Yüce Allah büyüklüğünü devam ettirsin ve iktidarını kat kat arttırsın.”

Nazm li-muḥarririhi (. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Cā-be-cā düşmenüñi seyf ü sinānla kırayın

Pādişāhum demidür bendeñi gönder varayın

mefhūmin silk-i beyāna getürüp istid‘ā-yı ‘ināyet itdükde rāy-ı işābet-pezīrleri
maḳbūl-i ṭab‘-ı bülend-rütbet-i pādişāhī olup tafşıl-i mezkūr üzere zuhūr iden fitne vü
fesāduñ def‘ ü teskīni anlaruñ rāy-ı rezīnlerine tefvīz olunmaz ise seylāb-ı fitne vü
fesād yevmen-fe-yemen iz[d]iyād bulup [9a]⁶⁸ ‘ālem ıztırāb u inḳılābdan ḫālī
olmaduđı mir‘āt-ı ḫātır-ı ‘ātır-ı feyz-me‘āsir-i ḫaḳānīde şūret-pezīr olup ‘umūmen
‘asākir-i ḫüsrevāniye serdār-ı nuşret-şi‘ār ta‘y[ī]n buyurılıp bilā-tevaḳḳuf teveccüh-i
vecīh itmeleri bābında fermān-ı ḳazā-cereyān-ı sultānī şādır olmağın *zālike faẓlullāhi*
*yu‘tīhi men yeşāu vallāhu zu‘l-fazli‘l-‘azīm*⁶⁹ kelām-ı sa‘ādet-encāmın tālī olup
ḫāzret-i vāhibü‘l-āmāl dergāhına rüy-māl ḳılıp *fe ızā‘ azamte fe tevekkel ‘alāllāh*⁷⁰
muḳtezāsınca ‘ulüvv-i ‘ināyet-i İlāhī‘ye tevekkül ve mu‘cizāt-ı keşīrū‘l-berekāt-ı
risālet-penāhiye tevessül idüp *innallāhe yuḫibbullezīne yuḳātilune fī sebīlihī şaffen ke*
*ennehum bunyānun merşūş*⁷¹ feḫvāsından ḫişşedār u behremend ve *cāhidū bi-*
*emvālikum ve enfusikum zālikum ḫayrun lekum*⁷² emrine imtisāl itmekle ‘inde‘n-nās
memdūḫ u sūdmend ve ‘indallāh muşāb u ercmend olmaḳ ümīdine otaḳ-ı zafer-
vifāḳlarıyla Dāvūdpaşa [9b] çayıru dimekle ma‘rūf maḫall māh-ı mezbūruñ 20.
güninde⁷³ teşrīf buyurılıp şahrā vü cibāl püşte vü tilāl ḫıyām-ı şüreyyā-mişāl ile māl-
ā-māl olup ve kendüleri daḫı devlet ü iḳbāl ve şeref [ü] iclāl ile bir şabāḫ-ı pür-

⁶⁸ Derkenarda “Kıssa-ı müteveccih şoden serdār” ibaresi var.

⁶⁹ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (57/Hadīd, 21.ayet) “İşte bu, Allah’ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, büyük lütuf sahibidir.”

⁷⁰ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ (3/Āl-i İmran, 159.ayet) “Kararımı verdiğin zaman da artık Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever.”

⁷¹ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرصُومٌ (61/Saff, 4.ayet) “Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever.”

⁷² جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ (9/Tevbe, 41.ayet) “(Ey müminler!) Gerek hafif gerek ağır olarak savaşın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edin. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.” Ayet metinde, “cāhidū ve bi-emvālikūm...” şeklinde yanlış yazılmış.

⁷³ H. 20 Şevval 1001/ M. 20 Temmuz 1593.

felâhda zafer-necâh u nuşret-irtiyâh u tayr-cenâh zerrîn-zîn ü muraşsa‘-ligâm şabâ-seyr ü berķ-ihtimâm gerdün-neverd ü hoş-ħırâm bir semend-i bād-peyvend ü ercemde süvâr olup ve râyât-ı feth-i ğâyât ve a‘lâm-ı zafer-i‘lâm u nuşret-simât açup kerr ü fer ü şevket ve ‘izz ü naşr u devletle pāye-i serîr-i ħüsrevāniye yüz sürüp dest-būs-ı sa‘âdet-me’ nūs-ı pâdişâhî ile müstes‘ad olup ‘umümen a‘yân [u] erkân ħuşuşen vüzerâ-yı ‘ālî-şân u mu‘allâ-nişân *edāmallāhu te‘ālā iclālehum ilā yevmi’l-mizān*⁷⁴ ħazretleri zāt-ı ħümāyün-fälleriyle hem-rikāb u hem-‘inân olup eşnāf-ı tâb u tüvân ile ma‘an Edirne çapısından çıkup [10a] ħargāh-ı zafer-iştibāh u gerdün-şümüle nüzül idüp ba‘de’l-vedā‘ birkaç gün ihzār-ı tedārik-i sefer-i nuşret-şi‘ār için menzil-i mezbürda karar idüp mühimmāt-ı ğazā-yı ğarrā itmām u intihāya irdükden sonra mäh-ı mezbürüñ selhinde 29. güninde⁷⁵ telāţum-ı deryā gibi cüş u ħurüş iden leşker-i āhen-püş u nuşret-sürüş ile teveccüh-i vecih idüp iki gün bir menzilde ārām u karar kılmayup isnā vü elf muħarremü’l-ħarāmınuñ 4. gününde⁷⁶ dārü’n-naşr ve’s-sedād Üstolni Belğrād-ı behcet-ābāda gelüp dīvān idüp mesāmi‘-i cünüd-ı muvahhidine *ķātilüllezīne lā yu`minūne billāhi ve lā bi’l-yevmi’l-āħiri*⁷⁷ mazmünün irişdürüp mäh-ı mezbürüñ 7. gününde⁷⁸ ħarbî ħişārlardan felek-temkîn cevzā-mekîn āsmān-ķarîn ü süreyyā-tersīm Bolāta ve Pesprīm nām ķal‘alar üzerine varup meteris vaz‘ idüp ra‘d-şadā vü berķ-nidā ķal‘a-küb u merg-āşüb toplar ile döğmege ve maħşür olan küffār-ı ħāksāruñ [10b] burc u bārū-yı bedenlerin sökmege ve ķulel-i tenlerin āteş-i sūzān-ı ħarb-i şedīd ile yakmağa vü yıķmağa başlayup üç gün tarafeynden ‘azīm ceng ü cidāl ve ħarb [ü] kıtāl olup āħirü’l-emr küffār-ı liyām dest-i ğuzāt-ı zafer-irtisāmdan istiĥlāşa mecāl olmaduğın bilüp nişfü’l-leylde ħişār çapusun

⁷⁴ Ar. “Yüce Allah mahşer gününe dek büyüklüklerini sürdürsün.”

⁷⁵ H. 29 Şevval 1001/ M. 29 Temmuz 1593.

⁷⁶ H. 4 Muharrem 1002/ M. 30 Eylül 1593.

⁷⁷ قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ (9/Tevbe, 29.ayet) “Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan[larla] savaşın.”

⁷⁸ H. 7 Muharrem 1002/ M. 3 Ekim 1593.

açup menzil-i kararî koyup rāh-ı firārî ihtiyār itdükleri mesmū‘-ı gūzāt-ı zafer-simāt
 olmaqla ta‘kīb olunup Frenko nām mel‘ūn-ı nuḥūset-encāmı dergāh-ı mu‘allā
 çavuşlarından olan Meḥmed Çavuş diri tūtop⁷⁹ anlardan mā‘adāsı tu‘me-i şemşīr ü
 hedef-i tīr kılinup memālik-i maḥrūse-i ḥaḳānīye inzīmām bulduḳdan şoñra āşaf-ı
 naşfet-ārā ḥāzretleri ḥıfz u ḥīrāsetinde ihtimām itmekle miḳdār-ı kifāye leşker-i
 nuşret-nümā ile emīr-i nāmdār u dizdār-ı bā-vaḳār ta‘y[ī]n buyurılıp kenāyis ü
 ma‘bedleri cevāmi‘-i maḡfīret-şavāmi‘ kılinup şalāt-ı mefrūza edāsından şoñra bu
 fetḥ-i cemīl ü celīlū‘l-ḳadri ve aḥvāl-i serḥaddi⁸⁰ dergāh-ı ‘ālī şavbına iş‘ār u i‘lām
 buyurduḳlarından şoñra [l l a] vaḳt-i şitā irişüp zemān-ı hīcā nihāyet ve evān-ı veḡā
 serḥadd-i ḡāyete ḳarīb olmaqla sa‘ādetlü serdār-ı celādet-āsār *naşarallāhu te‘ālā ilā*
*yevmi‘l-ḳarār*⁸¹ ḥāzretlerinüñ veled-i emced ü büzürgvārları olup vālī-i vilāyet-i
 Rūmili olan⁸²

Li-muḥarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Merd-i meydān-ı şecā‘at şāḥib-i seyf ü ḳalem

Mālik-i mülk-i şehāmet zābıt-ı ḥayl ü ḥaşem

Rāḡīb-ı tavr-ı seḡā bebr-i hīcā şīr-i veḡā

Rüstem-i destān-ı ‘ālem menba‘-ı cūd u ‘aṭā

mu‘azzam u mükerrem ü mümecced Meḥmed Paşa *allāhümme eyyid bünyāne zātihi*

*bi‘n-naşri ve‘l-‘aṭā*⁸³ ḥāzretleri Rūmili dilāverleri ve bīşezār-ı neberd ü hīcānuñ

güzīde vü gerçek ü girçek erleriyle serḥadd-i Budūn’da ḳışlamak fermān olunup ve

⁷⁹ “ümerāsı diri tutulup” ifadesi çıkarılarak satır üstüne “Frenko nām mel‘ūn-ı nuḥūset-encāmı dergāh-ı mu‘allā çavuşlarından olan Meḥmed Çavuş diri tūtop” cümlesi eklenmiş.

⁸⁰ “aḥvāl-i serḥadd” ifadesi, karalanan “serāḥide-i mañşüre aḥvāli ile” ifadesinin yerine satır arasına yazılmış.

⁸¹ Ar. “Yüce Allah karar gününe kadar yardımcısı olsun.”

⁸² Derkenarda “şecī‘-i bī-nazīr merd-i sermed ‘azīmū‘l-ḳadr ol zāt-ı mümecced celādet çarḥınuñ şems-i münirī şehāmet kūḥınuñ derende şīri/Anatolı” ifadesi yer almaktadır. “Anadolu” kelimesi “Rumeli” kelimesine varyant olarak yazılmış olabilir. Bu ikilem, sefer süresince paşaların rütbelerinin sürekli deḡişmesinden kaynaklanıyor. Zira her başarı ve başarısızlıktan sonra görevde yükseltmeler ya da görevden alınmalar yaşandıḡı için seferde görevli kişilerin rütbe ve unvanları hep deḡişiyor.

⁸³ Ar. “Ey Allahım, onun zatını yardım ve baḡışlamayla güçlü kıl.”

āşaf-1 Āşaf-rā vü naşfet-ārā hazretleri dahı sa‘ādet ü iķbāl ve devlet ü iclāl ile Semendire Belgrādı’na gelüp “Evvel-bahār-1 huçeste-āsārda nevrüz-1 rebī‘den muqaddem serdār-1 zafer-şi‘āruma mülākī olup vech-i münāsib gördüğü üzere ni‘am-1 hizmet-i ğazā-yı ğarrā-yı ‘ālem-ārāyla muğtenim olasız” diyü Anadolı ve Karaman ve Haleb [11b] beglerbegilerine ve “Ağalarıyla beş yüz nefer tüfeng-endāz-1 mümtāz u ser-bāz şecā‘at-perver ü şehāmet-güster yeñiçeriler gönderesiz” diyü Şām-1 şerīf melikü’l-ümerāsına mü’ekked evāmir-i şerīfe gönderilüp ve tāriḥ-i mezbūrda vālī-i vilāyet-i Du’l-ķadriyye olan cenāb-1 eyālet-me’āb [ü] hükümet-intisāb melikiyyü’l-fi‘āl [ü] melikiyyü’l-ḥişāl şāhbāz-1 bülend-pervāz-1 şāḥsār-1 neberd ü hīcā ve merd-i dilir ü mümtāz-1 meydān-1 şecā‘at ü veġā sālīk-i mesālīk-i ‘atā nāhic-i menāhic-i şehā mu‘īn-i şuleḥā vü mu‘āvin-i fuķarā

Nazm li-muḥarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Rāġīb-1 tavr-1 şehāmet mālīk-i mülk-i kerem

Merd-i meydān-1 şecā‘at mażhar-1 ḥulķ u şiyem

Tā ezelden mülk-i ‘izzetde lisān-1⁸⁴ luṭfla

Ced-be-ced olmışdur ol zāt-1 mükerrem muḥterem

*el-muvaffaķu bi-tevfīķillāhi’l-meliki’l-a’lā*⁸⁵ Ramazānoġlı Meḥmed Paşa *ce‘alallāhu te‘ālā ḥiyāme ‘ömrīhi ve devletīhi meşdüdetü’l-iṭnāb ilā yevmi’l-beķā*⁸⁶ hazretleri ki eben ‘an-ced medīne-i maṭbū‘a-1 Adana eyāletine ber-vech-i istiķlāl taḥakküm idüp dāyire-i hükümetlerine müte‘allīķ olan merātīb ü menāşīb ḳabza-1 irādetlerine maḥşuş olan Ramazānoġulları ki [12a] sülāle-i tayyibe-i ‘Osmāniyāndan cennet-mekān firdevs-āşiyān mażhar-1 raḥmet-i raḥmān u raḥīm merḥūm u maġfūr Sulṭān Selīm Ḥān-1 sābiķ *‘aleyhi’r-raḥmetu ve’l-ġufrānu’l-ḥālīķ*⁸⁷ hazretleri zemān-1

⁸⁴ Metinde “lisan” şeklinde, akuzatif eki gibi yazılmış.

⁸⁵ Ar. “Yüce Allah’ın yardımıyla başarıya ulaşmış olan”

⁸⁶ Ar. “Yüce Allah ömrünün ve devletinin çadırlarını ebediyen sınıksız bağlasın.”

⁸⁷ Ar. “Yaradanın bağışlaması ve rahmeti onun üzerine olsun.”

hılâfetlerinde āsitān-ı muhalledü'l-iqbāl ve şāmiḥü'l-erkānları şavbına cān u dilden bī'at ve 'alāka vü peyvend-i ḥulūş-ı ṭaviyyet ile 'arz-ı 'ubūdiyyet itmişler-idi ol gürūh-ı nuşret-şükūhuñ sipeh-salār u muḳtedāları olan şecā'at-nümūd u şehāmet-füzūd Emīr Maḥmūd ki 'aql u dāniş ve fikr ü biniş şāḥibi belki ehlullāh muşāḥibi faẓl u belāgat iyesi ve 'avārif ü ma'ārif issi fūnūn-ı ebyāt u eş'ārda māhir nazm u nesr-i dil-güşāya ḳādir merd-i dilir [ü] dilāver ve server-i bī-nazīr ü celādet-güster-idi ḥāzret-i maḡfired-āşiyānuñ taḳarrüb-i meclis-i sa'ādet-ünsleri müyesser ü naşīb olduḳça semt-i Ḳahriye'ye⁸⁸ teveccüh-i vecīhlerin tergīb idüp [12b] āḥirü'l-emr ol sefer-i zafer-eser ü nuşret-rehbera Ramazānlu dilāverlerinden silāḥ-ı kāmile ile mükemmel biñ nefer ḍarb u ḥarbe ḳādir hünerverler ile üşüp esnā-yı rāhda 'urbān-ı 'uryān gāh [ü] bī-gāh leşker-i nuşret-nişāna ulaşıp erzāk u esbāblarına zarar u noḳşān irişdürilmekden ḥālī olmaduḳları eclden def' ü teskīni müşārün ileyh Emīr Maḥmūd'a sipāriş olınup⁸⁹ ele getirilüp ḥaḳlarından gelinmek bābında bezl-i mechūd idüp bir nice be-nām eşirräyı ele getirüp naḳd-i ḥayātların esvāḳ-ı siyāsetde ḥarca sürüp dest-i mazarretleri leşker-i nuşret-penāhdan çekilüp kütāh olduḳı pāye-i serīr-i sa'ādet-destgāha mün'akis olduḳda 'avātıf-ı 'aliyye-i ḥüsrevānīden ḥıla'-i fāḥire ile ḥod-kām buyurılıp ve ol ḡazā-yı ḡarrāda geregi gibi ḥizmetde bulunup umūr-ı cumhūr-ı feth-i fütūḥ istiḥkāmında mesā'ī-i celīle zuhūra getirüp 'āḳıbet bezm-i rezm-i ḥāḳānīde nūş-ı cām-ı şehādet ḳılıp rahmet-i [13a] raḥmānīye vāşıl uğur-ı ḥümāyūn-ı cihān-bānīde metā'-ı cān-ı 'azīzü'l-ḳadri ravza-ı rıdvāna mütevāşıl

⁸⁸ Bu bölümde Mısır'ın fethinden bahsedildiği için “Kahriye” şeklinde yazılmış olan bu yer muhtemelen “Kāhire”dir.

⁸⁹ “olınmağın” kelimesi çizilip, satır üstüne “olınup” yazılmış. Derkenardaki kısım muhtemelen bu bölüme varyant olarak yazılmış. Derkenar: “Gicede vü gündüzde ordu-yı zafer-hūnuñ eṭrāf u eknāfında (...) olup zılām-ı leyde leşker-i nuşret-peykerūñ bir başdan bir başa segirdüp bir nice be-nām u nāmdār eşḳıyā ele getirüp naḳd-i ḥayātların esvāḳ-ı siyāsetde ḥarca sürüp dest-i mazarretlerinden cūnūd-ı nuşret-vürūd ḥalāş olduḳı pāye-i serīr-i sa'ādet-ārāma mün'akis olduḳda avātıf-ı 'aliyye-i ḥāḳānīden ḥil'at-i zībā vü cāme-i ra'nā ile ḥod-kām buyurılıp ḥidemāt-ı mebrūrede bezl-i mechūd idüp umūr-ı cumhūr-ı feth-i fütūḥ istiḥkāmında mesā'ī-i celīle zuhūra getirüp 'āḳıbet bezm-i rezm-i ḥāḳānīde nūş-ı cām-ı şehādet ḳılıp”

kılıp rızā-yı ekbere mazhar düşüp feth-i Mısr'a bādī ve haremeyn-i şerīfeyn hākine yüz sürüp kabza-ı teshīre getürülmege sebeb ü hādī olmaqla muķābele-i hizmet-i bā-mehhibetlerinde ocaqları olan medīne-i ma'mūre-i Adana eyāleti ilā inķırāzī'd-dühūr erşed-i evlād-ı şecā'at-nihādlarına virülmek bābında haṭṭ-ı hümāyūn-ı sa'ādet-maķrūnları şudūr u zuhūr bulan silsile-i şadākat-nümündan olduklarından ğayrı sa'ādetlü vü 'izzetlü serdār-ı kāmķār u 'ālī-miķdār *edāmallāhu te'ālā iclālehu ilā yevmi'l-ķarār*⁹⁰ hāzretlerinüñ dāmād-ı 'ālī-nijādları olup ol şān-ı mu'allā-nişānuñ cenāb-ı cemīl ü celīlü'l-miķdārlarına 'alāķa vü peyvend itmekle 'avāṭıf-ı 'aliyye-i ḥaķānīden eyālet-i Adana şulbī oğulları olan 'izzet-nedīm ü rif'at-muķīm cenāb-ı eyālet-me'āb [ü] hükümet-intisāb Emīr İbrāhīm [13b] *dāmet me'ālīhu*⁹¹ hāzretlerine şadaķa olunup tekmīl-i 'ırz u şān ve taḥşīl-i 'unvān u rüchān eclī-çün kendüler beglerbeglik semtine sālīk olmışlar-ıdı. Anlara daḥı “Vilāyet-i Du'l-ķadriyye'de altı biñden aşığı t[ī]mārı olan sipāhīler ile muḥāfazada ķalup ziyāde t[ī]mārılı olanları sefer-i hümāyūna gönderesin” diyü emr-i şerīf irsāl buyurılıp fe-ammā evān-ı şitā irişüp

Mısrā' (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Dilāverler hünerverler şecā'at issi serverler

maḥall-i şitāda birer cāy-ı āzādede temekkūn itmek ümīdine etrāf u eknāfa dağılıp leşker-i zafer-şi'ār bir yirde bulunmamaqla küffār-ı dālālet-āsār fūrce vü fırsat bulup *el-furşatu seyfun ve 'z-zemānu zayfun*⁹² muķtezāsınca Budūn serḥaddinde vāķi' olan ķılā'-ı gerdūn-irtifādan ba'zına müstevlī olup fesād u şenā'atden ve 'inād u fezāḥatden ḥālī olmadıķları vālī-i vilāyet-i Rūmili olan paşa-yı 'ālī-şān-ı şecā'at-nişān u şehāmet-'unvān *dāmet me'ālīhu*⁹³ hāzretleriyle ol-tārīḥde vezāretle Budūn

⁹⁰ Ar. “Yüce Allah karar gününe dek büyüklüğünü sürdürsün.”

⁹¹ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

⁹² Ar. “Kılıç fırsattır ve zaman misafirdir.”

⁹³ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

eyāletinde olan düstūr-ı mükerrerem müşīr-i müfahḥam müdebbir-i umūr-ı cumhūr-ı
[14a] müslimīn muşahḥih-ı iḥtilāl-i sügūr-ı zafer-temkīn ḥāmī-i dīn-i mübīn ve māḥī-
i zümre-i müşrikīn⁹⁴ [sened-i ehl-i yakīn ve mesned-i mücāhidīn mālik-i ḥulḳ-ı ḥāsen
sālik-i rāh-ı aḥsen muḥşın-ı şun‘-ı bedī‘-i zü‘l-minen dāfi‘-i erbāb-ı fiten rāfi‘-i
elviye-i şecā‘at-muḳterin]

Nazm (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Şāhib-i ḥulḳ-ı ḥāsen ser-çeşme-i erbāb-ı dīn

Mālik-i mülk-i fütüvvet mesned-i ehl-i yakīn

Sālik-i silk-i ma‘ārif rāğīb-ı seyf ü kalem

Nāhic-i nehc-i ‘avārif zāhib-i rāh-ı şiyem

*El-mahfūfu bi-şunūfi ‘avātifi ‘l-meliki ‘l-a ‘lā*⁹⁵ Ğāzī Ḥasan Paşa *allāhümme eyyid*

bünyāne kudretihi bi‘n-naşri ve ‘z-zafer ve aḥfeze zātehu ‘ani‘n-nedāmeti ve ‘l-ḥaṭari

*ilā yevmi ‘l-ḥaşri ve ‘l-beḳā*⁹⁶ ḥāzretleri⁹⁷ [ki muḳaddemen vezīr-i a‘zam-ı ‘ādil⁹⁸ ü bī-

mu‘ādil ve düstūr-ı ekrem-i bī-nazīr⁹⁹ ü deryā-dil olan muḳīm-i gülzār-ı firdevs-i a‘lā

vü sākin-i ravza-ı¹⁰⁰ rıdvān-ı behcet-irtifā maḥrem-i ğilmān u ḥūrā es‘ad-ı sü‘edā vü

eşher-i şühedā merḥūm u mağfūr Meḥmed Paşa *ṭābe serāhunuñ*¹⁰¹ veled-i emced ü

erşedleri olup ḥabīb ü nesīb ve müdebbir [ü] lebīb eşkām-ı memālik-i Engürüs-i

nuşret-me‘nūsūñ ve sāyir memālik-i İslāmiyye‘nūñ şerbet-i şemşīr-i zafer-te‘sīr ile

def‘ ü teskīni bābında ṭabīb-i nuşret-naşīb oldukları şark u ğarbda gün gibi şüyü‘ u

şöhret bulduğundan mā‘adā nāşıye-i cibillet-i bī‘illetlerinde envār-ı şecā‘at leme‘ān

⁹⁴ “Nazm” kelimesinden önce çıkma işareti yapılarak, derkenara parantez içindeki kısım eklenmiş.

⁹⁵ Ar. “Yüce Allah’ın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş olan”

⁹⁶ Ar. “Ey Allah’ım, başarı ve zaferle onun gücüne güç kat ve mahşer gününe dek zatını pişmanlık ve tehlikeden koru.”

⁹⁷ Bu kelimedden sonra gelen “daḥı Budün’da olup ol maḥalde” ifadesinin üstü çizilerek derkenara köşeli parantez içinde yer alan bölüm eklenmiş. Derkenar 14a’dan başlayıp 13b’ye doğru uzuyor ve sonraki varakta 14b’de bitiyor.

⁹⁸ “a‘zam u ‘ādil” şeklinde yazılmıştı, anlam açısından “a‘zam-ı ‘ādil” olarak okundu.

⁹⁹ “ekrem ü bī-nazīr” şeklinde yazılmıştı, anlam açısından “ekrem-i bī-nazīr” olarak okundu.

¹⁰⁰ “Firdevs” kelimesinin üstü karalanarak yanına “ravza” yazılmış.

¹⁰¹ Ar. “Toprağı güzel kalsın.”

ve pīṣānī-i celādet-i pūr-mehābetlerinde eṭvār-ı şevket ü şehāmet nümāyān olup
şebāb-ı ‘unfuvānī ve re‘yān-ı civānīden berü eyālet-i hüsrevānī ve rütbe-i hükümet-i
haḳānīye mutaşarrıf olup ḫavza-ı ‘adāletlerinde ahlāk-ı ḫasenelerinden efrād-ı
āferīdeden bir ferd rencīde olmayup şıyt u şadā-yı ‘adālet ü şecā‘atleri rub‘-ı
meskūna her cihetle velvele şalup mir‘āt-ı ḳulüb-ı enām şayḳal-ı mışḳala-ı tedārik-i
ḫaḳīḳat-irtisāmlarıyla incilā bulup beyne’l-a‘yān āyīn-i nazm u nizāmuñ ve eṭvār-ı
şecā‘at [ü] celādet-intizāmuñ istikrār u istiḫkāmına bā‘iṣ-i tāmm u sebeb-i mālā-
kelām olup ḫuşūsā ‘ale’t-tevālī vāḳi‘ olan şark ṣağrlarından¹⁰² cān u baş virür dilāver
yoldaşlarıyla uğur-ı hümāyūn-ı pādīşāhīde bezl-i maḳdūr idüp ‘asīretü’l-mesālik olan
benādir ü süğürdan ḳal‘a-ı Tiflīs muḫāfazasında ḳalan cünūd-ı nuşret-vürūd-ı
muvaḫḫidīne zād u zevāde īşāl ü irsālinden ḫālī olmayup ḫīn-i zehāb u iyāblarında
kefere-i fecere-i Gürcistān ile fırḳa-ı Ḥān’a tābī‘ olan kızılbaş-ı evbāş seyyimā
Sīmon-ı dālālet-in‘ti‘āş nice biñ evbāş-ı ḳallāş ile ḳalb-ı baḫīl gibi teng ü tār olan
ṭuruḳ u sübüle fīl-ten mināre-beden ‘azīmü’l-cüsse ṭavīlü’l-ḳāme şām u ḳaṭrān
ağaçları yıḳdurup ve ba‘z-ı maḫallerin ḫafr idüp nīze-i sertīz gibi derūnlarına dıraḫt-ı
ḫuşḳ u naḫtdan yonılmış ve uçları sivrilmiş serenler dıkdürüp cā-be-cā mesālik-i
‘ubūr u benādir-i süğürı bend ü sed idüp leşker-i zafer-rehbere ḫīn-i mürürda ḳaşd-ı
gezend ḳılup cidāl ü ceng ü ḫurüb-ı ḳıtāle sa‘y u āheng itdüklerince yanında olan şīr-i
nerler ve bile ḳoşulan hizebrān-ı celādet-güster birle yek-dil ü yek-cihet olup ḫarbet-i
şemşīr-i ābdār [ile] ḡubār-ı ten-i a‘dā seyl-i fenāya virilüp fezā-yı dünyā çeşm-i
hezīmet-iltikālarına tār u teng ve ecsād-ı bed-nihādları ṭu‘me-i tīg ü ḫadeng ḳılınup
ber-vech-i eyser ‘ubūr müyesser olmakla beyne’l-a‘yān ve’l-ecnād be-nām u nāmār
olup her vechle tārek-i ser-i mübārekleri fark-ı Ferḳadān’a irişmiş ve dest-i

¹⁰² Bu kelimededen sonra gelen “ḫālī olmayup” kelimeleri karalanmış.

şecā' atleri zirve-i eflāke yetişmiş zāt-ı meşhūdū'l-cūd ve vücūd-ı mürüvvet-nümūd
olmağın

Li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Şehā mülk-i şecā' atde hünerversin dilāversin

Naẓīrūñ yok muḥarrersin vilāyet issi bir ersin

diyü a'lā vü ednā vazī' ü şerīf ve ḳavī vü za'īf taḥsīn ü şābāş āvāzesin resīde-i rub'-ı
meskūn ḳılmışlardır. El-ḥaḳḳ ṭāli'-i behcet-meṭāli'leri sa'd-i muṭlaḳ olup ne ṭarafa
'azīmet itmişler ise muẓaffer ü manşūr envā'-ı fütūḥāt-ı celīle ile muḳarrer ü mesrūr
olmuşlardır.

Li-muḥarriri'l-ḥaḳīr¹⁰³ (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Merd-i meydān-ı şecā' at server-i feth-iştiḥār

Şāḥib-i ḥulḳ-ı ḥasen paşa-yı nuşret-iḳtidār

Zü'l-ḥaseb şāḥib-neseb maḳbūl ü maṭbū'-ı cihān

Mālik-i mülk-i şecā' at merd-i Rüstem-i'tibār

Oldur ol merd-i hüner şemşīr-i 'ālem-gīr ile

Cā-be-cā küffār-ı bed-kirdārı ḳıldı ḥāksār

Ḍarb-ı tīḡi şarkı teşḥīr eyledi bir zemān¹⁰⁴

Ġarba ḳıḳdı gün gibi buldı felekde iştiḥār

Bir dilāverdūr ki bu ḳadar tekerrūr bir daḡı

Şāḥib-i seyf ü ḳalem kān-ı kerem 'izzet-medār

Ḍarb-ı tīḡi eyledi a'dā-yı bed-rāyı zebūn

Dir-idi şemşīri ḳırāl-ı bed-fi'āle ḥāksār

Sa'd-ı muṭlaḳdur muḥaḳḳaḳ ṭāli'-i mes'ūd ile

¹⁰³ Bu ifadeden sonra müellifin “öte ṭarafa rücū' olma” notu yer almaktadır. Bu notla 14b derkenarında yer alan gazel işaret ediliyor olmalı.

¹⁰⁴ Bu mısradaki vezin bozuk.

Ꞑanda varsa leŖker-i hũnkār görmez inkisār

Her zemān feth-i fũtũh-ile ‘Ālĩ kıl du‘ā¹⁰⁵

Olsun ol kān-ı kerem ũmrān içinde kāmkar

anlar dağı anda bulunup] ol mađalde¹⁰⁶ kũffār-ı mađzũl ũ mađhũr-ı đalālet-nũmũn
đal‘a-ı Hıađvān u Estorđon¹⁰⁷ ũzerine gelũp şabur şurup ārā-yı kāsıde vũ đayāl-i
fāsıdeleri muđteżāsınca meteris vaz‘ idũp mũbālađa řop ekũp řıŖārı dgmeđe
baŖlayup mađŖũr olan đuzāt-ı nuŖret-sımāt dağı iŖ grmiŖ ve serđadd beklemiŖ yarar
ve dilāver đāzĩler olmağın zıkr olınan řıŖārıaruñ burc u bārũların ālāt-ı ceng ũ đarb
ve edevāt-ı kıřāl ũ đarb birle tezyĩn idũp kũffār-ı la‘ĩnũñ alay-ı nuđũset-řarĩnlerin
Ŗā‘iķa-kār u āteŖ-kirdār merg-āŖũb u berķ-[14b]maŖhũb şoplar ile perākende vũ
perĩŖān kılıp nicesinũñ beden ũ tenlerin yaķup ve yıķup ervāđ-ı đabāset-āŖıyānların
řarĩn-i hāviye vũ nĩrān idũp el-hāŖıl ma‘ārik ũ mađāribde mũslimānlar ehl ũ
‘ıyālleriyle şurup 30 đũn miķđarı kũffār-ı hāksār ile leyl ũ nehār ceng ũ peykar ve
āheng-i kārzar idũp şaraf-ı kefereden atılan şop řaŖları đal‘a bedenlerin đāke berāber
kılıp açılan gediklerden viŖāl-i ‘arũs-ı řıŖāra cān viren gedikli kāfirler dāmen-i
ittiŖāline yađıŖup duđũl-i vuŖũle iķdām itdũklerinde leŖker-i ĩslām-ı zafer-encām dağı
bi-‘ināyetillāhi’l-meliki’l-‘allām řarŖu ıķup tĩr ũ đadeng ũ tũfeng ũ zenberek
yağdurup ekserĩnũñ dāne-i vũcũd-ı đalālet-nũmũdların seyl-i fenāya virũp ve niçesin
āteŖ-i hırmānla yandurup himmet-i merdānla mağarretlerin def‘ ũ redd ve açılan
rağneleri bend ũ sedd idũp kefer-i fecere kesret ũ vefretde olup muttaŖıl me‘āvin
gelmekden đalĩ [15a] olmamağın mũslimānlar kemāl derecede muğtarr olup sa‘ādetlũ
serdār-ı bā-vaķār đazretlerine ve Budũn’da olan vezĩr-i kāmkar u mĩr-i mĩrān-ı

¹⁰⁵ Bu mısra da vezin bozuk.

¹⁰⁶ “ol mağalde” kelimeleri satır arasına yazılmıŖ. 14a, 13b ve 14b boyunca devam eden çıkmanın son kelimeleri tekrarlanarak metne nereden devam edilmesi gerektiği gsterilmiŖ.

¹⁰⁷ “Estorđon” kelimesinin ũstũ karalanıp satır altına tekrar “Estorđon” yazılmıŖ.

nuşret-şi'âr u ümerâ-yı zevi'l-iktidâr *naşarahum Allāhu te'ālā ilā yevmi'l-ķarār*¹⁰⁸
 āle'l-ħuşuş leşker-i nuşret-āsāra nāmeler yazup eţfāl-i şığāruñ ellerin lüle-i cürh-i
 şühedādan sārī ve dümū'-ı 'ayn-ı sü'edādan cārī olan cū-yı ħūna bandurup ser-
 güzeştlerinden nişān virmek için yazılan nāmeye vaż' idüp istimdād-ı mu'āvenet ü
 muzāheret kılop ve lākin evān-ı şitā olup maħall-i sefer münķazī olmaķla ħareket-i
 leşker-i zafer-peyker emr-i muħāl mertebesine varmış-iken müşārün ileyhümā Ħasan
 Paşa ve Meħmed Paşa *edāmallāhu te'ālā iclālehümā*¹⁰⁹ ħazretleri ħasīb ü nesīb ü
 secī' ü lebīb merdler dilāverler merħamet issi vü mürüvvet iyesi serverler olmağın
 bir yire gelüp meşveret idüp [15b] zümre-i İslām küffār-ı liyāmdan bu derecede
 muţtarr olup ve mir'āt-ı ħulüb-ı mü'min gerd-i küdüret-i düşmenden bu mertebede
 muğberr iken pister-i istirāhatde ferāğ-ı bāl ile ārām itmek ehl-i imāna ħarām ve
 gūşe-i ferāğatde ħord u ħ'āb ile tena'üm kılmak ħilāf-ı 'ādet-i ma'ħüde-i ğuzāt-ı
 nuşret-encāmdur şayķal-ı tığ-i āteş-bār ile jeng-i vücūd-ı küffār-ı ħabāset-ālūdı
 āy[ī]ne-i rüzgārdan ref' itmek lāzıme-i cünūd-ı zafer-vürüd ve seylāb-ı seyf-i zafer-
 zayf ile ğarķa-ı fenāya virmek mühimme-i vācibe-i leşker-i nuşret-nümüd idüğün
 taħķīķ idüp hidāyet-i İlāhī'yi refīķ-i tarīķ ve mu'cize-i ħazret-i risālet-penāhīyi reh-
 nümā vü şefīķ idinüp hemān-laħza hemān-sā'at hemān-dem cebe-i ħāne-i
 ma'mürelerin açup yanlarında olan dilāverlere cebe vü cevşen ve miğfer-i āhen ve
 nīze-i merd-āheng ve ķavs ü ħadeng ulaşdurup āfitāb-ı 'ālem-tāb sāhil-i deryā-yı nıl-
 gūndan āşikār olup [16a] fezā-yı çarĥı rüşen kılduķda her biri bir semend-i bād-pāya
 süvār olup rāyāt-ı fetħ-i ğāyātların çözüp vālā-yı ħuceste-rāyaların düzüp kerr ü fer ve
 iķbāl ü iclāl ile şehirden çıkup maħall-i mezbūra teveccüh-i vecīh idüp esnā-yı rāhda
 paşalar ile leşker-i zafer-rehber ve *şāvirhum fi'l-emr*¹¹⁰ mefhūmın pīşvā *el-müsteşāru*

¹⁰⁸ Ar. “Karar gününe dek yüce Allah yardımcıları olsun.”

¹⁰⁹ Ar. “Yüce Allah ikisinin de büyüklüğünü daim etsin.”

¹¹⁰ وشاورهم في الأمر (3/Āl-i İmran, 159.ayet) “İş hakkında onlara danış.”

*mü`temenun*<sup>111</sup> mazmûn-ı sa`âdet-maḳrûnına iḳtidâ idüp ba`zılar leşker-i bî-
kıyâsumuz ne-miḳdâr idüğün küffâr-ı ḍalâlet-istînâs iḥsâs itmedin bilâ-tevaḳḳuf u
direng ṭaburları üzerine düşüp şemşîr-i âbdâr ve tîğ-i âteş-bâr ile ḥırmen-i vücûd-ı
nâ-büdlarin şahîfe-i rûzgâr-ı zürkârdan ḥakk idüp ğubâr-ı ecsâd-ı pür-fesâdları gerd-i
bâd-ı fenâya virülmege ḳaşd u âheng olunup fezâ-yı `âlem çeşm-i hezîmet-bîn ü ser-i
mezellet-ḳarînlerine târ u teng ḳılınmaḳ evveli ve âḥiri olduğın inbâ idüp ve ba`zılar
dahı “Düşmen görölmedin ve `adâd u miḳdârı bilinmedin bilâ-tereddüd üzerlerine
varılmaḳ dehen-i semender suvarınmadın âteş-i süzâna girmek [16b] ve tedârik-i
tırıyâk ḳılınmadın ef`î-i sehmnâka şarılmaḳ ve fûlk-i necât ihzâr olınmadın deryâ-yı
bî-pâyâna şalınmaḳ gibidür ve *lâ tulkû bi-eydikum ile`t-tehlûketi*¹¹² mazmûn-ı
meymûnından ğafletüñ aşlı yokdur” diyü tarafeynde ittifâḳ bulunmayup

Nazmü`l-Fârisi (_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _)

Ḥüsnet be-ittifâḳ-ı cihân mi tevân girift

*Ârî be-ittifâḳ-ı cihân mi tevân girift*¹¹³

mefhûmı ri`âyet olınmayup aralarına nifâḳ u şikâḳ düşüp dilâverlerüñ âteş-i ğayretle
bağırları bişüp ve muḥanneslerüñ başlarına ḥavf u hirâs zenbûrları üşüp el-ḳıssa
düşmen olduğı maḥalle varılup iltikâ-yı şaffeyn olduğda cenâḥeyn olup küffârı
ortaya alup ümerâ-yı nâmdâr u kâmilü`l-`ayârdan biri mâ-verâ-yı leşkerde ṭurup
perîşân olanların tertîb ve ihtiyâr-ı kenâr idenleri ittîşâl-i cem`iyyete terġîb idüp
andan meydân-ı kârzârda ḳabza-ı şemşîre el urılmaḳ münâsib olduğı silk-i beyâna
gelüp ve paşalar dahı hem-`inân olup ma`an teveccüh olınmaḳ bâbında mütereddidler
iken küffâr-ı liyâm üzerlerine yürüyüp [17a] ve mahşûr-ı ḥişâr-ı üstüvâr olan
mücâhidîn dahı kendülere mu`âvîn geldüğün ve muzâhir irişdüğün bilüp âteş-i ḥırmân

¹¹¹ Ar. “Müsteşar mü`temendir.” (Hadis)

¹¹² وَ لَا تُلْفُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ (2/Bakara, 195.ayet) “Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.”

¹¹³ Far. “Güzelliğın cihanın ittifakıyla alınabilir. Evet! Cihanın ittifakıyla alınabilir.”

u ye's ile mahrūr olan gōñüllerini neş'e-i¹¹⁴ āb-ı istiḥlāş irişmek ümīdiyle mesrūr u şādān olup envā'-ı sūz u güdāz ile yüzlerin ḥāk-i siyāha sürüp ešnāf-ı i'tizār ile dergāh-ı bī-niyāza el ḳaldurup *rabbenā sebbit aḳdāmenā venşurnā 'ale'l-ḳavmi'l-ḳāfirin*¹¹⁵ āvāzesin çarḥ-i berīn ve tehlīl ü tekbīr şadāsın evc-i 'iliyyīne irişdürüp ālāt-ı ḥarb ü ceng ve edevāt-ı ḍarb-ı nuşret-āheng ile ḳal'a bedenlerine çıkup ve küffār-ı ḥāksār daḥı alay-ı bed-rāyların yaşayup leşker-i İslām-ı bī-mu'ādil ü nuşret-şemāyil ile muḳābil olup ṭarafeynden ejder-ḡirīv ṭoplara āteş virilüp ḥāy ḥūy-ı merdān-ı dār [u] ḡir ve şıyt u şadā-yı dühül ü nefir fezā-yı 'āleme ve tamāme-i benī ādeme zelzele vü veleh¹¹⁶ şalup sükkān-ı zemīn ü zemān *inne zelzelete's-sa'ate şeyun 'azīm*¹¹⁷ 'alāyimin [17b] müşāhede idüp ol maḥall-i cedelde paşalar daḥı ilerü yürüyüp yanlarında olan ḡāziler ki her biri Tehemten-ten ü merd-efken ü düşmen-şiken mümtāzlar ü ser-efrāzlar olmaḡın metā'-ı girān-bahā-yı rūḥ-ı revānı alup şatup es'ad-ı sü'edā vü mazḥar-ı rızā-yı Ḥüdā olanları bezm-i rezmde nūş-ı cām-ı şehādet ḳılıp mecālis-i ḥūrā vü ḡilmān ve çemenzār-ı ravzā-yı rıdvāna envā'-ı rızḳ u şafā ile dāḥil ve küffār-ı liyāmdan nice mel'ün-ı be-nām-ı nuḥūset-iltiyām zehr-āb-ı şamşām-ı ḡuzāt-ı nuşret-irtisāmı içüp ve kendüden geçüp ka'r-ı nīrān u sa'ırde 'azāb-ı elīme vāşıl olup tīḡ-i āteş-bār-ı muvaḥḥidīn ve şemşīr-i ābdār-ı müslimīn melā'yin-i ḥāsirīnün başlarına odlar yakup ve ḥānumān-ı vücūd-ı mürüdların seyl-i ḳahr ile yıḳup ekserī sitizi ḳoyup girīze yüz ṭutup *ḳul cā'el-ḥaḳḳu ve zeheḳa'l-bāṭlu*¹¹⁸ 'alāyimi zāhir olmaḡa başlayup ḍarbet-i şemşīr-i bürrān-ı ḡuzāt-ı nuşret-nişānı müşāhede iden [18a] erbāb-ı ḥüsrān ḳarārdan geçüp firār u inkisār yolların ihtiyār

¹¹⁴ Metinde “neşā” yazılmış olsa da anlam açısından “neş'e” olması ihtimal dāhilindedir.

¹¹⁵ رَبَّنَا كُنْتُمْ أَفْئَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْكَافِرِينَ (2/Bakara, 250.ayet) “Ey Rabbimiz! Yüreḡimizi sabırla doldur, bize direnme gücü ver, kâfir kavme karşı bize yardım et [...]” Ayet kısaltılmış. Ayrıca metin üzerinde “Rabbenā” kelimesinin üstü karalanmış gibi.

¹¹⁶ Metinde “veleh” yazılmış olsa da iç kafiye gereḡi “velvele” olması ihtimal dāhilindedir.

¹¹⁷ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ (22/ Hac, 1.ayet) “Çünkü kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir.”

¹¹⁸ قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبَاطِلُ (17/İsra, 81.ayet) “Hak geldi; bātıl yıkılıp gitti.”

itmek şadedinde iken mā-verā-yı mücāhidīn-i zafer-temkīn ü nuşret-rehīnde bünyān-1
merşūş gibi üstüvār olan leşker-i zafer-fer maķāmlarından ayrılıp semt-i mürāca ‘ata
māyil ve taraf-1 ikāmetden zāyil oldukların maḥall-i inhizāmda olan küffār-1 dālālet-
irtisām müşāhede itmekle kemā-kān cāy-1 ḥuşūnetde ārām idüp muķābele vü
mücādeleye ikdām-1 aķdām koyup bi’l-cümle meydān-1 neberd¹¹⁹ ü hīcāda olan
leşker-i zafer-iktidānuñ üzerlerine üşüp mār u mūr gibi birbirlerine ķarışup alışup
virişüp tarafeynden ḥaylī ādem düşüp mā-beynde cūy-1 ḥūn şol vechle tuġyān u
cereyān itmişdür ki küştelerden cā-be-cā püşteler yığılup şaḥārī vü berārīde vāķi ‘
olan tilāl ü cibāl beden ü ten-i şühedā ile māl-ā-māl olup ve paşalar daḥı nice yirde
mecrūḥ olup dārb u ḥarbe imkān ve ceng [18b] ü cidāle tāb u tüvān kalmayup firķa-1
dālālet-nişāndan ayrılıp maķarr-1 sa ‘ādetlerine irişüp aḥvāl-i rüzgār-1 zürkār bu
yüzden olup kevkeb-i tāli ‘-i nuşret-ķarīnleri semt-i idbāra muķārīn olmaġın maḥşūr-1
ḥışn-1 ḥaşīn-i zafer-temkīn olan erbāb-1 dīn ü nuşret-ķarīn bir yire gelüp a ‘dā-yı
dālālet-iştīmāle şūret-i infi ‘āl gösterüp bed-nāmlık ile dirilmekden ise ḥūbter vechle
ķılıcımız üstine çalışı çalışı ölmek müveccehdür diyü emīr-i livā-yı Ḥaṭvān olan
Arslan Beg ki ḥasīb ü nesīb-i mā-taķaddümden zafer-naşb olduġından mā- ‘adā şīr-
şavlet bebr-heybet peleng-mehābet hizebr-şevket zāt-1 şecā ‘at-nişān olmaġın önlerine
düşüp keferenüñ meterislerin başup bī-ḥadd ü bī-ķıyās barut u yaraķların alup ve
oturak u turaķların āteş-i diķķatle yıķup yaķup ve dest-i mehābetle pence-i
ķudretlerin burup ve bir niçe topların [19a] çivileyüp ve niçesin tu ‘me-i tīr ü loķma-1
şemşīr kılıp *elḥamdü ‘l-illāhi ‘l-lezī hedānā li-ḥāzā*¹²⁰ diyü dönüp ḥişāra girüp
maķām-1 ceng ü ḥarbde şiddet-i dārb ile sābit-ķadem ü rāsīḥ-dem olup beyne ‘l-enām
bir nām itmişlerdür ki ta ‘bīr ü taķrīri maḥall-i taşvīrden bīründür. Ve lākin bu ḥādise-
i ‘uzmā vü vāķi ‘a-1 kübrānuñ ḥudūs u vuķū ‘ından meşreb-i meserret-i erbāb-1 dīn

¹¹⁹ “meydān u neberd” şelinde yazılmış, anlam açısından “meydān-1 neberd” şeklinde okundu.

¹²⁰ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا (7/A ‘rāf, 43.ayet) “Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun!”

keder [ü] küdürete karîn olduğu ser-i serdārān-ı mücāhidîn ve server-i ser-‘asker-i muvahhidîn ‘ankā-yı bülend-pervāz-ı cibāl-i celādet ü temkîn ve hümā-yı ser-efrāz-ı fezā-yı şecā‘at-i şevket-rehîn zābıt-ı kavā‘id-i ‘ulūmü’l-evvelîn ve’l-āhîrîn t̄alib-i meṭālīb-i aşhābü’l-mücāhedet ve’l-yaḳîn sālîk-i mesālîk-i ‘adl-i güzîn ve zāhib-i mezāhib-i fütüvvet-i mübîn *el-mü’eyyedü bi-te’yīdillāhi el-melîki’l-gaffār*¹²¹ sa‘ādetlü vü ‘azāmetlü serdār-ı zafer-ıktidār *naşarallāhu te‘alā ilā yevmi’l-karār*¹²² ḫāzretlerinüñ ‘izz-i ḫuzūr-ı lāmi‘ü’n-nūrlarına mün‘akis [19b] olduğda henüz şiddet-i şitā nihāyet bulmamış-iken kemāl-i ḡayret ü nihāyet-i ḫamiyyetleri[n]den sene-i mezbüre Şa‘bānū’l-mu‘azzamanūñ ¹²³ gününde şahrā-yı Belḡrād otaḳ-ı zafer-vifāḳlarınıñ nüzülüyle müşerref ü ābād buyurılıp sa‘ādetle kendüler dahı çıḳup sefer-i hümāyūna me‘mūr olan emīrū’l-ümerāya ve ümerā-yı mülk-ārā ve cünūd-ı nuşret-ıktidāya ber-vech-i müsāra‘a irişüp ḫidemāt-ı mebrūre-i ḫaḳānīde bulnasız diyü mü’ekked ḫükmler yazılıp şabā-seyr ü berḳ-ṭayr ulaḳlar ile gönderilüp sāye-i ‘āṭiflerinde bulunan leşker-i zafer-rehber ile ṭaraf-ı serḫadde¹²⁴ teveccüh-i vecḫ buyurduḳların rāh-ı mefsedete sālîk olan ṭavāyif-i müşrikîn ma‘lūm idinüp başlarına geleceḡin bilüp müstevlī oldukları ḳal‘alardan ḳalkup kendü ḳaydlarına düşüp deryā-yı teşvīş ü ḫayrete başdan ayaḡa ḡarḳ olup ve āteş-i ḫirmān u dehşet ḫānumān-ı ecsād-ı bed-nihādların ḫarḳ idüp dūd [u] duḫān-ı endūh-ı ḡam ser-i bī-sūdlarından evc-i āsmāna su‘ūd idüp [20a] her biri başlı başı ḡavḡāsına ve evlād u ‘iyālî sevdāsına düşüp ‘unşur-ı dālālet-mālleri mazḫar-ı iḫtilāl ve ḳulüb-ı menkūbları muzhir-i inḳılāb u infī‘āl olup sefīne-i vücūd-ı ḫabāset-füzūdları biḫār-ı mezzellet ü melāletde ḳalup ḳırāl-ı bed-fi‘āl semtine çeşm ü ḡuş ṭutup şarāb-ı ḫavf u ḫaşyetle

¹²¹ Ar. “Baḡışlaması bol olan Allah’ın desteḡiyle desteklenmiş olan.”

¹²² Ar. “Allah karar gününe dek yardımcı olsun.”

¹²³ H. 9 Şaban 1002/ M. 30 Nisan 1594. Bu tarih kırmızı mürekkeple yazılmış.

¹²⁴ “Serāḫide-i manşüre-i semtine” ifadesi silinip üzerine “ṭaraf-ı serḫadde” yazılmış.

medhüş u bî-hüş olup künc-i mezellet ü maḳām-ı¹²⁵ ḳalāletde ebkem ü ḥāmüş olmaḡa yüz tıtmışlardur ve esnā-yı rāhda meydān-ı ḥarbūn ḳapük-süvārı ve ‘arşa-ı ḳarbuñ nīze-güzārı naşfet ü celādetūñ rehberi ve şevket ü şehāmetūñ merd-i hüner-perveri şīr-i bîşezār-ı hīcā vü hizebr-i kühsār-ı veḡā Anaṫolı beglerbegisi Meḫmed Paşa *edāmallāhu iḳbālehu ilā yevmi’l-beḳā*¹²⁶ ḥazretleri bir rüz-ı p[ī]rüzda ordu-yı ḥümāyūna mülākī olup sa‘ādetlü āşaf-ı naşfet-ittişāf ḥazretlerinūñ dest-būs-ı sa‘ādetme’nūsılarıyla müstes‘ad ve ḥal‘-i fāḫire iḥsānıyla [20b] mu‘azzez ü mümecced buyurılıp bir niçe günden-şonra şecā‘at-iḳtidā vü şehāmet-intimā şīr-i jiyān-ı bîşezār-ı hīcā vü bebr-i beyān-ı meydān-ı veḡā Ḳaraman beglerbegisi Mihālicli Aḫmed Paşa ve maḫmūdū’l-ḥişāl ü memdūḫū’l-fi‘āl şehbāz-ı bülend-pervāz-ı dilāverī ve sīmurḡ-ı mümtāz-ı hüner-perverī nuşret-nümūd [u] zafer-füzūd şāḫibū’ş-şecā‘at ve’l-cūd vālī-i vilāyet-i Ḥaleb olan mürüvvetlü Maḫmūd Paşa *allāhüme eyyid bünyāne vücūdihimā bi’n-naşri’l-‘uzmā ve’z-zaferi’l-kübrā ilā yevmi’l-ḥaşri ve’l-beḳā*¹²⁷ pür-sāz u seleb Ḳaraman ü Ḥaleb ‘askeriyle ḡubār-ı pāy-ı kīmyā-‘ayār-ı serdār-ı kāmḳār u şecā‘at-āşāra yüz sürüp ke-zālik anlar daḫı ‘avāṫıf-ı me’lüfe-i ḫaḳanī muḳtezāsınca ḫil‘at-i fāḫire ile müfteḫir buyurılıp ve vālī-i vilāyet-i Şām-ı cennet-maḳām olan naşfet-ittihād [u] fütüvvet-i‘tiyād Murād Paşa *allāhümme yessir murādehu ve mā yeşā*¹²⁸ ḥazretleri daḫı ḡazā-yı ḡarrāya me’mūr olan beş yüz nefer Şām yeñiçerilerinūñ mühimmāt-ı lāzımelerin vaḳt-i murādlarınca rişte-i ḫuşūle mevşül ḳılıp zümre-i mücāhidīne [21a] mu‘āvenet ve ḡürūh-ı muvaḫḫidīne muzāharet itmekle *inne’l-mücāhidīne a‘zamu derecāten ‘indallāh*¹²⁹ mefhūmından

¹²⁵ “Maḳām” kelimesi sonradan eklenmiş.

¹²⁶ Ar. “Allah beka gününe dek ikbalini devam ettirsin.”

¹²⁷ Ar. “Ey Allah’ım, maşher ve beka gününe dek yüce galibiyet ve büyük zaferle ikisinin de gücüne güç kat.”

¹²⁸ Ar. “Ey Allahım onun muradını kolaylaştır ve istediğini ona ver.”

¹²⁹ Ar. “Cihat edenler Allah katında derece olarak üstündür.” Önce “derecet” yazılmış daha sonra siyah mürekkeple “derecāt” olarak düzeltilmiş.

hişsedār olmak ümîdine nicesine kendü yanından at ve ton ve h̄arçlık ve esbāb virtüp her birin mesrūr u kām-yāb idüp envā‘-ı ta‘zīm ü tebcīl ve eşnāf-ı tekbīr ü tehlīl birle bā‘is-i feth-i cemīl ü sebeb-i naşr-ı zafer-delīl olan rāyāt-ı feth-i gāyāt-ı Muhammedī vü livā-yı nuşret-ihtivā-yı¹³⁰ Aḥmedī vü mehçe-i behcet-i behce-i sermedī hādī-i fevz ü necāt ve muzāhir-i ğuzāt-ı ‘ālī-derecāt olan ‘alem-i muḥarrem-i Resūl-i ekrem şallāllāhu ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerin pīşvā vü muḳtedā kılup bir vaḳt-i mübāreke de irsāl itmiş idi anlar daḫı gelüp ittişāl itmekle sa‘ādetlü serdār-ı zafer-nevāl ḥazretlerinüñ ḥuşūşen leşker-i nuşret-iştimalüñ ser-i sa‘ādetmendleri felek-i a‘lā vü çarḫ-ı mu‘allāya irişüp her taraftan ‘alāyim-i feth-i fütūḫ-ı şādmānī āşikār ve cevānib-i erba‘adan āfitāb-ı [21b] nuşret ü kāmranī tābdār olup ve dergāh-ı mu‘allā yeñiçerileri ağası daḫı kerr ü fer [ü] şevket ve ‘izz ü naşr u devletle sefer-i hümāyūna me‘mūr olan zafer-rehber ü nuşret-güster on iki biñ nefer yeñiçeriler ile mütevāşıl olup ve Rūmili eyāletinde ve Budūn muḥāfazasında olan Ḥasan Paşa ve Meḫmed Paşa *edāmallāhu te‘ālā iclālehümā*¹³¹ ḥazretleri daḫı Rūmili dilāverleri vü serḥadd begleri vü Budūn erenleriyle muvāşalat idüp ve aḫıncı t̄ayifesi daḫı gün-be-gün seyl-i firāvān gibi aḫup gelüp ve nice müslimānlar daḫı ‘alem-i muḫterem-i nuşret-maḫrem-i Resūl-i müctebā vü ekrem şalavātullāhu ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerinüñ sāye-i behcet-pīrāyesinde müctemi‘ olup ḥizmetde bulunmaḫ ümīdiyle gürūh-ı sa‘ādet-şükūh-ı ğuzāta mülḥaḫ u munzamm olup *faẓlallāhü’l-mucāhidīn ‘ale’l-ḫā’idīn*¹³² mefhūmına mā-şadaḫ düşüp merātib-i dünyā vü āḫiretle mu‘azzez ü mükerrem olup bir mertebede leşker-i firāvān-ı bī-girān cem‘ olmışdı ki nihāyet [ü] gāyetine gözler irmeyüp evhām u ḫayālāt-ı ādemī[22a]-zād serḥadd-i bidāyetine irişmez-idi. Rūz-be-rūz fezā-yı menāzil-i behcet-efrūzda ber-pā olan ḫıyām u ḫargāh-

¹³⁰ “vü a‘lām-ı zafer-i‘lām” ifadesi karalanarak üstüne “livā-yı nuşret-ihtivā-yı” yazılmış.

¹³¹ Ar. “Allah ikisinin de büyüklüğünü daim etsin.”

¹³² فَضَّلَ اللهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ (4/Nisa, 95.ayet) “Allah, malları ve canları ile cihat edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı.”

1 felek-iştibâhı nesîm-i bahârî maḥall-i nehârda taḥrîk itdükçe telâṭum-ı deryâ-yı firāvândan nişân virürdi. Keşret-i cem'iyet-i leşker-i nuşret-iştimâl ile serdâr-ı zafer-nevâl hoş-hâl olup ḥarbî ḥişârlardan Tâtâ nâm ḳal'a ki 'ulüvv-i mertebede felek-hem-tâdur üzerine varılıp fethine mübâşeret olındukda küffâr-ı liyâm maḳâm-ı istikbârda ârâm idüp ḥişâra girüp cā-be-cā ceng ü cidâle kıyâm gösterdüklerinde şîr-i bîşezâr-ı hîcâ vü bebr-i kühsâr-ı veġâ zırgâm [u] peleng-i intikâm-ı rûz-ı neberd-i zafer-iḳtidâ Rûmili beglerbegisi Meḥmed Paşa meteris vaż' idüp ḳal'a-ı mezbûreyi fil-ten minâre-beden ṭoplar ve bârû-şiken ü düşmen-fiken ḍarb-zenler ile yir yir dögüp burc u bârûların ṭop taşları ṭop götürüp ḳulel u burûcın [22b] ḥâke ḳarîn idüp cā-be-cā yollar ve gedikler açup zümre-i muvaḥḥidîn bî-muḥâbâ yürüyüp ḳabza-ı teşḥîre getirülmek şadedinde iken maḥşûr olan küffâr-ı saḳar-medâr cenâb-ı serdâr-ı zafer-şî'âr u nuşret-nişândan ḳar'-ı bâb-ı ist[î]mân idüp *el- 'afvu zükretü' z-zafer*¹³³ muḳtezâsınca emân iḥsân buyurılıp ḥıfz u ḥirâset ve zabṭ u şıyânet olunmak için müstaḥfız u dizdâr ve emîr-i nâmdâr u şehâmet-şî'âr ta'yîn olup andan ḳalkılıp Semârtîn nâm ḥişâr-ı felek-ḳarîn ü cevzâ-temḳîn üzerine varılıp anda daḥı maḥşûr olan müşrikîn kibr ü kîn şüretin gösterüp ḥarb ü cenge ḳaşd u âheng itmişler-iken şiddet-i ṭop-ı merg-maşḥûbı müşâhede idüp ḍarbet-i şemşîr-i bürrân-ı serdâr-ı celâdet-nişân ve ḥamle-i muvaḥḥidîn-i nuşret-iḳtirândan ḥalâşa mecâl emr-i muḥâl idügin bilüp istid'â-yı 'inâyet itdüklerinde anlara daḥı emân iḥsân buyurılıp ḳal'a-ı mezbûrenüñ feth ü teşḥîri ber-vech-i eyser müyesser olup

Nazm (. . _ _ / . . _ _ / . . _)

[23a] Hıfzına ḳondı anuñ da leşker

Vardı yirleşdi aġa-ile nefer

¹³³ Ar. "Affetmek zaferin şanıdır."

Andan dağı serdār-ı nuşret-nişān ‘asker-i firāvān-ı zafer-iqtirān ile teveccüh idüp
hişār-ı Yanık ki burc u bārūsı çarĥ-ı berīne mülāhık ve kulel-i bī-bedeli felek-i
cevzāya mülāşık rüy-ı zemīnde bir hişār-ı haşānet-temkīn ve bir kal‘a-ı metānet-
terhīndür ki teşeyyüd ü istihkāmınuñ tavşif ü ta‘rifi ğayrı mümkindür. Fe-ammā
kulel-i burūc-ı gerdūn-‘urūcı şā‘iqa-āheng top u tüfeng ve berķ-direng darb-zen ü
zenberek ve sāyir ālāt-ı peykār u ceng ile memlū olup ĥandaķınuñ ka‘rı zahr-i
semeke yitmiş ve temel ü bünyādı kāv-ı zemīnle iqtirān idüp birliğe bitmiş ve irtifa‘-ı
kādriyle burc u bārūsı saķf-ı felek-i mīnāya yitmiş güyā ki kulle-i küh-ı Kāf‘dan
āveng olup pāy-ı vaķārı dāmen-i temkīne çekmiş idi.

Қıт‘a (. . . - / . . . - / . . . - / . . -)

İrtifa‘-ile irişmişdi burūc-ı çarĥa

Dil uzatmışdı çıķup evc-i semāya bedeni

Қadr-ile çarĥ-ı felek gibi bülend-himmet idi

Söze gelse dir idi kulle-i Kāf‘a be denī

[23b] Ve nehr-i Raba baĥr-i muĥīṭ gibi hişārı tolaşup bir vechle ihāta itmiş idi ki
‘umķına rīsmān-ı fikret yitmekden kalmış-ıdı ve leyl ü nehār cevānib-i erba‘asına
āteş-bār olup ejder-i heft-ser gibi dem-be-dem şerāre-i bī-şümār nişār itmekle ‘arūs-ı
genc-i vuşlatınuñ dāmen-i ‘işmetine ittişāl emr-i ba‘īd olup mertebe-i muĥāle yitmiş-
ıdı.

Nazm li-muĥarririhi (. . . - / . . . - / . . -)

Böyle bir kal‘a olur mı dilkeş

Burc u bārūsı ser-ā-ser āteş

Küre-i āteşe olmuşdı mekān

Mażgal-ı top u tüfeng cāy-ı nişān

Meger ki kırıl-ı bed-fi'âl cāsüslar gönderüp āşaf-ı huçeste-rāy u hümāyün-fālūñ ejder-i hücüm-ı nuşret-rüsümü kazā-yı mübrem gibi üzerine toğrıldığın ve 'inān-ı zafer-iktirānı kal'a-ı mezbüre fethine mün'atıf olduğın bilüp meşhūr-ı şanādīd-i küffār-ı hezīmet-nüvīd olan melā'yin-i hāsīrīn ile cem'iyet idüp tertīb-i peykār-ı nuhūset-āşār ve terğīb-i kārzār-ı hezīmet-medār için meşveret kılp nice yüz biñ küffār-ı pür-nifāk cem' idüp bi'l-ittifāk dāmād-ı bed-nijādı olan (...) ¹³⁴ nām mel'un-ı dūn-ı hezīmet-makrūnı [24a] baş u buğ ta'yīn idüp kal'a-ı mezbüre kırbında tabur kazup āyīn-i dālālet-bīnleri üzere eṭrāfına toplar dizüp mutaşaddī-i ceng ü cidāl-i leşker-i İslām-ı zafer-intizām olup cāy-ı huşūnetde ārām kılp bāde-i gūrū[r] u naḥvetle mağrūrılar-iken ser-asker-i zafer-rehber ve āşaf-ı celādet-güster daḥı sene-i mezbüre zi'l-ka'desinūñ 18. güninde ¹³⁵ zerrīn 'alemler çözüp kūh-peyker alaylar düzüp şıyt u şadā-yı tabldan ¹³⁶ cevfi-künbed-i gerdūn ¹³⁷ pür-tanīn olup kerr ü fer [ü] şevketle düşmen üzerine yürüyüp tīg-i āb-gūn u āteş-bār u nuşret-nümün ile hırmen-i cem'lerine od bırakıp hāşılı 'ömrlerin seyl-i fenāya virmek hevāsına gāzīler mümtāzlar dilāverler ser-bāzlar cā-be-cā segirdüp muķārebe-i ṭarafeyn el virüp muķaddeme-i ceşş olan hünermendler gūrūh-ı bed-kīş ile bulışup alışmak ve virişmek şadedinde iken ordu-yı hümāyün p[ī]rāmen-i kal'ada qarār idüp serdār-ı zafer-vifāk ve sāyir ümerā-yı nuşret-iştiķāk için semā-sīmā vü münfeşş otaqlar tıtılıp [24b] ve felek-fersā vü dilkeş sāyebānlar kırlup beglerbegiler kollu kılcı ve cünūd-ı zafer-vürūd yollu yolınca kıonup ārām idüp ¹³⁸ şahārī vü berārī hıyām-ı süreyyā-nizām ile müzeyyen olduğan şoñra dilāverler meydāna sürüp dil alup ve dilirler 'arşa-ı hīcāya irişüp baş götürüp ve niceler pençe-i ecele giriftār olup bezm-i

¹³⁴ İsim yeri boş bırakılmış. DİA'nın "Yanikkale" maddesine göre Başprens Matthias, Selānikî'nin ifadesiyle Hersek Matyaş (Selānikî, s.371) olmalı.

¹³⁵ H. 18 Zilkade 1002/ M. 5 Ağustos 1594. Bu tarih kırmızı mürekkeple yazılmış.

¹³⁶ "tabl u nefirden" yazılmışken "nefir" kelimesi karalanmış.

¹³⁷ "cevf" kelimesinin hafifçe üstü çizilmiş.

¹³⁸ "ārām idüp" kısmının hafifçe üstü çizilmiş.

rezimde nüş-ı cām-ı şehādet kı lup küffār-ı hāksār dahı vehlet-ı ūlāda dārbet-ı şemşīr-ı
ğuzāt-ı zafer-simāta mazhar düşmekle fezā-yı kārzārda qarāra mecālleri kalmayup
ba‘zıları hişāra taħaşşun idüp ve ba‘zıları taburlarına girüp satve-i kāhire-i haķanī
neydügin bilüp kendü başları kaydına düşüp kemāl-i hayretlerinden hişār bārūlarına
üşüp ne-miķdār top u tüfengleri var-ise āteş virüp ordu-yı hümāyūndan yaña top
taşların perrān idüp dūd [u] duhān-ile zemīn ü zemānı türe ve ebhīre-i top-ı berķ-
nişān-ile āyīne-i āsmānı hīre kı lup efkār-ı fāsıdeleri muķtezāsınca izhār-ı mehābet
[25a] vü iş‘ār-ı kudret kı lup vaķt-i ‘aşr olduķda tekrār zulmet [ü] zalām gibi alaylar
bağlayup taşra çıķup ceng ü cidāle āheng eylediklerinde ğāzīler irişüp alı şup virişüp
bir vechle ceng ü peykār ve hārb ü kārzār olmışdur ki küffār-ı nār-ķarār serāsime
olup ğalebe-i havf u bīm-i şemşīr-ı bürrān-ı ğuzāt-ı zafer-nişān ile fezā-yı vāsi‘ü’l-
eknāf-ı ‘ālem dīde-i hezīmet-tersīmlerine *aşğar min beyāzi’l-mīm ve azyak min
şadri’l-la’im*¹³⁹ menzilesinde görinüp cān-ı nā-tüvānların pençe-i gürbe-i ihlāktan
ķurtarup müş-ı bi-hüş gibi şukbe-i hişāra girüp kal‘a-ı bedenlerin seng-i dehşet yıķup
ve hār u hāşāk-i tenlerin āteş-i haşyet yakup ve velvele-i leşker-i nuşret-ğüster
hānumān-ı ‘ayş ü işretleri çañına ot dıķup bir nice dem medhüş u hāmüş olup
āhirü’l-emr humār-ı zehr-āb-ı şemşīr-ı ğuzāt-ı nuşret-nişān başlarından şavılup [25b]
‘ādet-i ma‘hūde-i menkūbeleri üzere hişār bedenlerine çıķup muħayyem-i ordu-yı
hümāyūn olan şahrā-yı medīdü’l-fezāya nazar şalup hayme vü hıyām u hārgāh-ı
süreyyā-nizām baħr-i bī-pāyān olup qarasına gözler irmedügin ve mā-verāsına
nazarlar yitmedügin ve muķābele vü mücādeleye rişte-i taşavvurları irişmedügin
bilüp şarāb-horde vü zehr-çeşīde gibi nicesi kendüden geçüp ehl-i ķubūr gibi
ba‘zıları dāhīl-i ıstabūr olup *ke-hareketi’l-mezbūhi inde nez‘i’r-rūh*¹⁴⁰ çalınup
çapınmadan hālī olmayup ‘ale’l-fevr kırāl-ı bed-fi‘āle vefret-i leşker-i nuşret-iştimāli

¹³⁹ Ar. “Mimin beyazından küçük ve cimri insanın gönlünden dar.”

¹⁴⁰ Ar. “Boğazlanmış olanın ruh çıkarkenki hareketi gibi.”

bildürüp yan u yardım taleb idüp seyl-i sâyil gibi cārī olan ğuzāt-ı müslimīne hār-ı
 rāh olup hāyil olmasın için derūn-ı sīne-i pūr-kīnelerinden āşikār olan āh-ı āteş-bār
 ile bi'l-küllīyye varoşların āteşe urup maķām-ı 'inād u muhālefetde ārām u qarār
 kılup ceng ü cidāle müteşaddī [26a] olmışlar-ı ve serdār-ı şecā'at-şī'ār hāzretleri
 dađı eṭrāf-ı hīşārı kūh-sütūh gerdūn-şükūh 'ālī meterisler ile tezyīn itdürüp fil-ten
 mināre-beden ejder-şemāyil su'bān-heyākil felek-seng ra'd-āheng ṭop-ı berķ-maşhūb
 ile tertīb ü temkīn virüp ba'dehu maşşūr olan küffār-ı hāsirīn senen-i sünen-i
 seyyidü'l-mürselīn muķtezāsınca da'vet-i dīn-i mübīn kılınup ibā vü istikbārları zāhir
 olmağın māh-ı mezbūruñ 23. güninde¹⁴¹ meterislerde olan ṭop-ı berk-maşhūba cā-be-
 cā āteş virilüp ķulel-i burūc-ı hīşār-ı üstüvār sengsār kılınup eṭfāl ü 'ıyāl-i erbāb-ı
 ḍalālūñ başlarına odlar düşüp dūd-mān-ı rāhat u istirāhatları nār-ı źucretle ṭuṭuşup
 kal'a-ı Yanıķ'uñ ismi müsemmasına muṭābıķ olduğın bilüp ğırıv-ı ṭop-ı berķ-āşūbdan
 nicesi peyām-ı merge buluşup mażarret-i küffār-ı hāksārdan devābb u huyūl-ı gürūh-ı
 zafer-şümūl [26b] me'mūn olmaķ bābında eṭrāf u eknāf-ı leşker-i şecā'at-şī'āra yarar
 ķaravullar ta'yīn olınup ve kefere-i fecere dađı var ķuvveti bāzūya getürüp kal'a
 bedenlerinden gāh u bī-gāh meterisinde olan ve cā-be-cā ceng için varan ğāzīlerūñ
 üzerlerine ṭoplar ve tūfengler ve ḍarb-zen ü zenberekler ve ḥadengler¹⁴² irsāl ü işāl
 idüp nice müslimānları hayāt ābına ķandurup nev-bāre-i ravza-ı rıḍvān ile ağızların
 şulandırıp vişāl-i dil-ğüşā-yı hūrā ile hoş-ḥāl itmekden bir ān ve bir sā'at ḥālī
 olmayup taraf taraf beglerbegiler ve sancaķbegleri huşūşen hāzret-i Āşaf-menzilet
 rāyāt-ı fetḥ-i ğāyāt açup alaylar yaşanup ceng-i ḥarbīler¹⁴³ ķalınup şıyt u şadā-yı
 şurnā vü nefīr felek-i esīre irişüp gūyiyā bir sūr-ı pūr-sürürdur ki herkes itmām-ı
 mehāmm-içün bezl-i maķdūr idüp leyl ü nehār ķalışurlar-ı

¹⁴¹ H. 23 Zilkade 1002/ M. 10 Ağustos 1594.

¹⁴² “zenberekler yağdırup” yazılmış ama sonra “yağdırup” kelimesinin üstü hafifçe karalanarak üstüne “ü ḥadengler” yazılmış.

¹⁴³ “ceng ü ḥarbīler” yazılmıştı, “ceng-i ḥarbīler” olması daha uygundur.

(. . _ _ / . . _ _ / . . _)

Atılup t̄a-be-seher top u t̄ufeng

Cengden kimse degüldi münfekk

birkaç gün bunuñ üzerine cārī olup ve erbāb-ı dālāl dağı [27a] neye uğraduğın bilüp ez-pā t̄a-fark bihār-ı āteş-i dehşete ğark u ğark olup sehbāb-ı zalām gibi ufķ-ı kal‘aya çıkup k̄unbāra vü neftler yaķup ğuzāt-ı ‘alī-derecāt u şāhib-necātuñ¹⁴⁴ ser-i sa‘ādetmend-i behcet-peyvend-i¹⁴⁵ cünūd-ı zafer-vürūd[ların]a bārān-ı firāvān gibi yağdururlar-idi ve ceste ceste atılan top yuvalaķları dīvār-ı üstüvār-ı kal‘a-ı nāmdārı yaķup yıķup maşşūr olan şığār u kibār u ünās-ı küffār-ı ħınnās-ı dālālet-ist[ī]nās şevket-i leşker-i İslām ne derecede olduğın temāşā vü ihsās itmek bābında ğüyā ki küşāde vü rüşen manzaralar açup mevrū‘āt-ı kulüb-ı menkūblarına ħavf u ħaşyet [ü] tahayyür şaçarlardı

Li-muħarririhi (. . _ _ / . . _ _ / . . _)

Böyle ceng eyler iken ħalk-ı cihān

Geldi ser-defter-i ehl-i ‘unvān

Merd-i meydān-ı ğazā kān-ı sehbā ħākim-i maħkeme-i luţf u ‘atā¹⁴⁶ mesned-i ħilm ü vaķār u iclāl sened-i cāh u celāl ü iķbāl a‘nī ħān-ı a‘zam ü ħaķan-ı mu‘azzam ve sipeh-sālār-ı ekrem ü server-i ğürüh-ı sa‘ādet-şüküh [u] cünūd-ı nuşret-tev‘em rükn-i rekīn-ı erbāb-ı dīn ve muzāhir-i muvāħhidīn ü mu‘āvin-ı ‘asākir-i zafer-ķarīn dürr-i deryā-yı şecā‘at ve gevher-i kān-ı şehāmet [27b] vāķıf-ı sırr-ı esrār-ı İllāhī ‘ārif-i me‘ārif-i nā-mütenāhī ğavvāş-ı bihār-ı ma‘rifet ve sebbāh-ı enhār-ı fazīlet sālīk-i

¹⁴⁴ “ğuzāt-ı ‘alī-derecāt u şāhib-necātuñ” ifadesinin üstü çizilmiştir.

¹⁴⁵ “behcet-peyvendlerine” yazılmıştı, daha sonra “-lerine” kısmı karalanmış ve satır üstüne “ğuzāt-ı ‘alī-derecāt” yazılmış. Fakat daha sonra bu kısmın da üstü çizilerek satır altına “cünūd-ı zafer-vürūda” yazılmış.

¹⁴⁶ “sālīk-i rāh-ı ‘atā mihr-i Hüda” ifadesinin üstü çizilerek derkenara “ħākim-i maħkeme-i luţf u ‘atā” yazılmış.

mesālik-i cūd u sehā mālīk-i memālīk-i fütüvvet¹⁴⁷ ü ‘aṭā mihr-i münīr-i sipihr-i iclāl
ü belāġat ve āfitāb-ı ‘ālem-tāb-ı iḳbāl-i şubḥ-ı şabāḥat

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Qırım iqlīmīnūñ şāḥib-ḳırānı

Celādet mülkinūñ ferḥunde ḥānı

Meh [ü] mihr-i münīr-i burc-ı devlet

Ġazā aştābınūñ cān-ı cihānı

*El-mü’eyyedü bi-te’yıdillāh el-meliki’l-mennān*¹⁴⁸ sa‘ādetlü Ġāzı Giray Ḥān

ḥalladallāhu te‘ālā mülkeḥü bi’z-zaferi ve’l-‘unvāni ve şeyyede bünyāne erkānihi

*bi’n-naşri ve’r-rüchāni ilā yevmi’l-ḥaşri ve’l-mizān*¹⁴⁹ ḥāzretleri sābıḳan daḥı taraf-ı

şarkda nice maḥall-i müzāyāḳada leşker-i Tatar-ı encüm-şümār u zafer-iḳtidār ile

uġur-ı hümayūn-ı pādişāhıde ḥidemāt-ı mebrürede bulınup envā’-ı mesā’ı-i cemīle vü

eşnāf-ı ḥaşāyil-i celīleleri maḥall-i zuhūr u bürüza gelmiş zāt-ı celīlü’l-ḳadr ü

‘azīmü’ş-şān u nuşret-nişāndur niçe yüz biñ leşker-i Tatar-ı encüm-miḳdār ki fezālik-

i şümārdan bīrūn ve ḥadd-i ‘add ü ḥaşrdan efzūndur sene-i mezbüre zi’l-ḥiccesinūñ

19. güninde¹⁵⁰ gelüp ordu-yı hümayūna mülākı olup [28a] āşaf-ı Āşaf-rā vü ḳişver-

güşā ḥāzretleriyle şeref-i ittışāl müyesser olmaḳla mesrürü’l-bāl olup ḥīn-i mülākāt-ı

behcet-simātlarında izāle-i ṭabur-ı küffār u ḳal‘a-ı bünyān-ı ḥişār-ı üstüvār bābında

kemer-i ġayret ü ictihādı miyān-bend idüp ‘ahd ü mişāḳ-ı ser-rişte-i ḥulūş u ṭaviyyete

ḥüsn-i ittifāḳ üzere rabṭ u peyvend ḳılınup envā’-ı ta‘zīm ü tekrīm ile mübeccel ü

mufahḥam ḳılındıḳdan-şoñra fikr-i sākıb ü rāy-ı şāyibleri mübteġāsınca ġürūh-ı

enbūh-ı Tatar-ı şecā‘at-şi‘āra aḳın fermān olınup Tatar merdleri ve deşt-i Ḳıpçaḳ u

¹⁴⁷ “luṭf” kelimesinin üstü çizilerek yerine “fütüvvet” yazılmış.

¹⁴⁸ Ar. “Sınırsız nimet veren Allah’ın desteġiyle desteklenmiş olan.”

¹⁴⁹ Ar. “Yüce Allah memleketini zafer ve şanla ebedî kılsın ve topluluġunun ileri gelenlerini mahşer gününe dek ayakta tutsun.”

¹⁵⁰ H. 19 Zilhicce 1002 / M. 5 Eylül 1594.

Kıırım dilâverleri bîşezâr-ı hîcânüñ şîr-i nerleri ve kühsâr-ı veğânüñ bebr-i hüner-
 perverleri ki ekşerînüñ yüzleri şahîfe-i ây[î]ne-i pülâd gibi ğıll u ğışdan muşaffâ
 ecsâd-ı şecâ'at-nihâdları tecemmülât-ı libâs-ı sıķlet-i¹⁵¹ âlât-ı cidâl ü kıtâlden özge
 bâr-ı girân ihtimâlınden mu'arrâ olup fermân-ı hân-ı 'âlî-şân-ı bâhirü'l-bürhâna ol-
 vechle muṭî' ü münķâdlardur ki ednâ işâretleriyle deryâ-yı firâvâna mânend şuları
 buladurup geçüp [28b] torlaķ topalaķ ışıklar gibi top u tûfenge siper-i sîne-i şecâ'at ü
 sekînelerin karşı tutup dest ü bâzûların tîr ü kemân u hâdeng ile ârâste kılıp maḥall-i
 cenge oķ gibi atılıp ğazâ yolında ölmegi sehm-i sa'âdet ve rızâ-yı hân-ı celâdet-
 nişâna iķtidâ itmegi maḥz-ı devlet bilürler-idi. On ğünlük yolu üç ğünde alurlar-idi ve
 bir ğünlük menzile iki sâ'atde irişüp a'dâya kendüliklerin bildürüp mevrü'ât-ı
 ḥayâtlarına bî-muḥâbâ tuḥm-ı merg ü memât ekerler-idi. Eyyâm-ı şayfda sâyebâna
 ihtiyâc çekmeyüp ve maḥall-i şitâda âteş-i fûrüzânla taķayyüd itmeyüp katlarında çig
 ü bişmiş bir olup ellerine her ne girse puḥte vü hâm dimeyüp yirler-idi ve mesken ü
 konaķ ve me'men [ü] yataķ kaydıyla taķayyüdleri olmayup bir maḥalle müteveccih
 olsalar zâd-ı yevmiyyelerinden ğayrı nesne getürmeyüp *ve mâ min dâbbetin fi'l-ârzi
 illâ 'alellâhi rızķuhâ*¹⁵² mażmûnına ittibâ' idüp dest-i tevekkül ile ḥabl-i meṭîn-i
 kanâ'ate yapışup ni'am-ı kanâ'atle iķtinâ' itmişler-idi.

Nazm li-münşîhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Bular bir özge leşkerdür muḥaķķaķ

[29a] Getürmez mişlini çarḥ-ı muṭabbak

Bulardur ḳâṭi' -i a'nâķ-ı küffâr

Bulardur sâlik-i eṭvâr-ı ebrâr

¹⁵¹ "i...bâ götürmeyüp" ifadesi karalanarak üzerine "gibi kıyâsdan mu'arrâ" yazılmış, daha sonra bu ifadenin de üstü çizilerek satırın altına "şahh" yazılmış.

¹⁵² وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا (11/ Hud, 6.ayet) "Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızķı Allah'a ait olmasın."

Ber-muktezâ-yı fermân hân-ı Ğâzî esb-i rehvârlarına süvâr olup bir nicesin
yedeklerine alup vilâyet-i küffâra cā-be-cā tek ü tâzi kılup süm-i semend-i bād-
peyvendleri toķundugı yirler āşiyân-ı büm gibi Őenlik yüzün görmemiş harâbelere
dönüp bir nice gün içinde ordu-yı hümâyün-ı nuşret-maķrûnı esbâb-ı ğanâyimle
toylayup bî-nihâye zād u zevâde getirüp her nesne bulunup miyân-ı leşkerde narh-ı
rûzî üzere alınup Őatılmağa başlayup Şeb-i teng u târda ķurş-ı nânı mâh-ı tâbân gibi
gösterüp dâne-i Şa 'tri lü' lü' vü mercân gibi dirhem dirhem Şatan maķrabâzlaruñ dest
ü bāzûların burup ve mîzân-ı dâlâletlerin kırup her biri nuşûrdan(?) ziyân idüp nân u
cûların kimesne habbeye almamaķla kevkeb-i beřâŐetlerin zulmet-i Şehâb-ı ğam
ķaplayup kârları tebâh [29b] ve ef'âl-i ķabîhaları gibi hâtırları mükedder ve yüzleri
Őiyâh olup bundan mâ- 'adâ rüy-ı enverleri Şem' -i zerrîn gibi âteşin ve târ-ı külâleleri
nâfe-i Ğîn gibi 'anberîn olan üserâ-yı zîbâ vü behcet-iltikâyı sürü sürü sürüp getirüp
ğuşe-i hıyâmda ârâm u istirâhat itmegi 'âdet idinen aķçesi çoķlara Şatup ervâh-ı
sü'edâ gibi niceler rüy-ı ğabrâda vişâl-i hürâyâ vâşıl olup ittişâl-i dil-rübâ-yı zîbâyâ
mütevâşıl olmuşlardır ol fırķa-ı nuşret-bedreķanuñ nicesi daķı sâyir 'asâkir-i nuşret-
me'âsir ile maķall-i cengde taraf-ı a' dâya ķařd u âheng idüp atılan t[î]r ü ğadengleri
yire dūřmeyüp küffârûñ tâlî' -i nuĥûset-meķâlî'lerin burc-ı sehmü' l-mevte ķarîn idüp
ve ğafr-ı meteris ü ğandaķda daķı tereddüd ü direng ķılmayup ve naķl-i türâb u
toprakda zaĥme-i toprak ü tûfengden iĥtirâz itmeyüp ğayrılar Őiñe pusa piyâde
varduķları yirlere bunlar süvâr olup varup edâ-yı ğizmet iderler-idi. Ħattâ tavr-ı 'acîb
ü tarz-ı ğarîbleri maķhar-ı mağfîret-i Rabb-i celîl [30a] ve tâlîb-i ravza-ı rıdvan u
Selsebîl olan Ķaraman beglerbegisi Ħalîl Paşa ğazretlerine mün'akis olup meterisden
ķıkup ol cânibe çeşm ü ğuş olduķda vücûd-ı meşhûdü' l-cüdları nişâne-i toprak-ı merg-

maşhûb olup *küllî men ‘aleyhā fān*¹⁵³ şerbetin nüş idüp vāşıl-ı gürüh-ı şühedā ve mütevāşıl-ı zümre-i sü‘edādan olmuştur.

Nazm li-muḥaririhi (. . . - / . . . - / . . . - / . . -)

Gitdi ol gülşen-i cennetde mekânın buldı

Şühedā vü sü‘edā silkine vāşıl oldu

*Raḥmetullāhi ‘aleyhi raḥmetun vāsi ‘atun.*¹⁵⁴ Bu minvāl üzere bir nice gün leşker-i zafer-maḥrûn ḥuşûşā dergāh-ı mu‘allā yeñiçerileri ağası olan kıdve-i erbāb-ı iḳbāl-i şadākat-nümün ‘umde-i aşhāb-ı iclāl-i şecā‘at-meşhûn mefḥarü’l-ümerā ve’l-ekābir cāmi‘ü’l-meḥāmid ve’l-mefāḥir zü’l-ḳadrü’l-etemm ve’l-faḥrū’l-eşemm *el-muḥtaşsu bi-mezīdi ‘ināyeti’l-meliki’l-a‘lā*¹⁵⁵ Ḥasan Ağa *dāmet me ‘ālīhu*¹⁵⁶ ḥazretleri ki ḥarem-i muḥterem-i pâdişāhīde perveriş bulup nice eyyām rikāb-ı hümāyûn-ı sa‘ādet-maḥrûn-ı şehen-şāhīde ḳapucıbaşılık ḥizmetinde kemāl-i şadākat üzere ḳıyām u ārām idüp ḥall ü ‘aḳdi müşkil olan [30b] umûr-ı mühimmenüñ ekseri ḳabza-ı taşarrufına tefvîz olunup mübāşeret itdükde ber-vech-i ‘adālet ḥüsn-i ihtimām ile itmāma irgürüp ‘ale’l-ḥuşûş nefsi-i Ḳostantīniye *ḥamāhallāhu ‘an külli’l-beliyye*¹⁵⁷ civārında narḥ [u] mīzāna müte‘allik olan bey‘ ü şirā ve iḳsār-ı ihzār-ı zehāyir-i bī-intihāda mesā‘ī-i celīle-i cemīle zuhūra getürüp ağniyā vü şulehā vü fuḳarā vü zu‘afā küllī menāfi‘ ü fevāyidin müşāhede idüp beyne’l-a‘yān şeref-i şadākatle imtiyāz bulmuş merd-i bī-naẓīr¹⁵⁸ ü ser-efrāz olmağın dāmen-der-miyān idüp sāyir ‘asākir-i zafer-me’āsir ile meteris ḳazmaḳda ve toprak sürmekde ve bi’l-cümle zimmet-i ‘ubūdiyyetine lāzım olan ḥidemāt-ı mebrûre-i ḥaḳānīde berḳ-lem‘a vü āteş-ḥamle tūfeng-dest düşmen-şikest yeñiçeriler ile bezl-i maḳdûr idüp el-ḳışşa leyl ü nehār

¹⁵³ *كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ* (55/ Rahman, 26.ayet) “Yer yüzünde bulunan her canlı yok olacaktır.”

¹⁵⁴ Ar. “Allah’ın geniş rahmeti onun üzerine olsun.”

¹⁵⁵ Ar. “Yüce Allah’ın kat kat inayetine mahsus olan”

¹⁵⁶ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

¹⁵⁷ Ar. “Allah onu bütün belalardan korusun.”

¹⁵⁸ “bī-naẓīr ü dilir” yazılmışken “ü dilir” ifadesi karalanmış.

tarafeynden top u tufeng atilup muh rebe v  muq tale v  mu' raza v  m c deleden leſker-i zafer-peyker bir  n ve bir s 'at h l  v  m nfekk olmayup muq ra'a v  muq rebe  zere iken gurre-i garr -y  zi'l-hiccet 'ſ-ſerifede¹⁵⁹ k ff r-  dal let-[31a]ſi' r hiſ r kapuların a up meterisinde olan g z t-  nuſret-sim tu   zerine y r y p burc u b r -y  hiſ rda nih n u  ſik r ne-mi d r top u tufeng   ſaklos-  b -direng   darb-zen-i  teſ-rengleri var-ise bi'l-k lliyye 'amele getir p ordu-y  zafer-c  semtine top taſların ve tufeng fındıkların b r n u tegerak gibi ya durup nice dil-teſneleri  b-  viſ l-i h r ya  andurup ve nice ma r r u gun de g n lleri h ' b-  g fletden uyandırup meſ mm-  c nların fev yih-i  udsiyye iſtiſm mıyla rev yih-i tayyibeye boyandırmıſdur. Bu eſn da serd r-  n md r h zretleri leſker-i zafer-ſi' r u ſec 'at- s ra i'lem  enne'l-cennete tahte zıl li's-s y f¹⁶⁰ mazm nın iſ' r id p her ſuf f-  nuſret-zuy fa s ye ſalup z ll-   ti'fetleriyle m staz ll olduklarında ceng   harbe ve  heng-i darba m teſadd  olup ejder n-  R m 'um men k ff r-  liy mu   zerine h c m id p [31b] ekſerin d za -mek n ve nicesin b -ser   c n k lup h vf u b m   hir s ile nicesi geldi i ma alli derk   ihs s idemey p v d -i h yretde  alup dili¹⁶¹ t tilup beyne'n-n s ſemſ r-i  teſ-t b ile mefk d u n -y b olmuſlardır. Ol gun leſker-i  sl m'dan nice  mer  g r h-  ſ hed ya d hil olup bir mertebede ceng-i  az m   harb-i delim olmuſdur ki tahr r   terk mi m -ver -y  idr k-i nev'-i beſerd r.

Tafſil-i mezk r  zere kefere-i feceren n tu y n u iſy n  'atebe-i 'aliyye-i ha an ye m n'akis olma la 'um men  alan 'askere tenb h i un Der-sa' detden etr f-  mem like  apucular ta'y n olinup ol ma alde s b k 'z-zikr Du'l- adriyye beglerbegisi olan Mehmed Paſa *all h mme zeyyin v c dehu bi'ſ-ſec 'ati ve'l- at *¹⁶² h zretlerine “Sen da ı varup serd r-  zafer-ſi' ruma m l k  olup h dem t- 

¹⁵⁹ H. 1 Zilhicce 1002/ M. 18 A ustos 1594.

¹⁶⁰ Ar. “Bil ki cennet kılı ların g lgeleri altındadır.” (Hadis)

¹⁶¹ Metinde “diri” yazılmıſtı, anlam a ısından “dili” olması daha uygundur.

¹⁶² Ar. “Ey Allah'ım onun v cudunu yi itlik ve ihsanla s sle.”

mebrürede bezl-i iktidâr idesin” diyü hatt-ı hümâyün-ı sa’âdet-maqrûn vârid olmaqla bāb-ı in’ām u ihsānı açup şarf-ı dīnār u dirhem kılmak ile [32a] hadd-i i’tidālden ziyāde yarar yigitler cem’ ü derhem kılip her birin ālāt-ı harb ü kıtāl ve edevāt-ı ceng ü cidāl ārāste vü tezyīn idüp müteveccih olup Karaḥiṣār-ı şāhib kurbına vāşıl olduklarında “Mā-taḳaddümden Rūmili’ne sefer-i hümâyün vāki’ olduḳça eyālet-i Du’l-ḳadriyye’yi Ramazānoğulları hıfz idegelmişlerdür ziyāde t[ī]mārı olanları gazā-yı ḡarrāya gönderüp altı biñden aşıḡı t[ī]mārı olan Du’l-ḳadriyye sipāhileriyle kemā-kān muḡāfazada olup şān-ı celādet-niṣānuñda münderic olan şevket ü şehāmet ü şecā’at muḡtezāsınca umūr-ı mühimme-i muḡāfazada daḳıḳa-ı raḳıḳa fevt itmeyesin” diyü fermān olınmaḡın yanında bulınan¹⁶³ zād u zevāde aḳsāmın sefer-i zafer-eşere teveccüh idenlere tevzī’ ü taḳsīm kılip maḡall-i me’mūra taḡvīl ü mürāca’atı taḳdīm idüp Nigde nām ḳaşabaya vuşul bulduklarında “Keferenüñ şiddet-i ‘iṣyānı vāzıḡ ve ḡiddet-i tuḡyānı rāciḡdür iki menzili bir idüp [32b] serdār-ı zafer-şi’āruma irişesin” diyü tekrār fermān-ı vācibü’l-iz’ān vârid olmaqla yeñi başdan mühimmāt-ı sefer-i hümâyünü tedārik ü tetmīm idüp ber-vech-i müsāra’a ‘azīmet kılip Yāḡodina nām maḡalle vuşlat bulduklarında āşaf-ı Āşaf-rā vü müşīr-i naşfet-ārā vü ḳişver-ḡüşā cānib-i şerīflerinden fermān-ı ḳazā-cereyān-ı ḡaḳanī şudūr bulup “Girüden gelen ‘askeri başuñna cem’ idüp İstolni Belḡrād semtinde ḳarār kılip küffār-ı ḡalālet-şi’ārdan ol cāniblerde izḡār-ı tuḡyān ider olursa maḡall-i ihlāka irişdürüp bir daḡı emr-i şerīfüm ne-vechle şādır olursa aña ḡöre ‘amel olınmaḡda bezl-i maḡdūr idesin” diyü fermān olınmaḡla anda iḳāmet ü intizār üzere olup fe-ammā küffār-ı ḡāḳsāruñ ḡiṣārı üstüvār olup top ü tüfengden çokluk ḡalel-pezīr olmayup serdār-ı nāmdār u nuşret-medār u zafer-iḳtidār ḡazretleri beglerbegileri ve ümerā-yı nāmdārı ve sāyir müşāvereye dāḡil [33a] olması münāsib olanları bi-ḡasbi’l-merātib getirüp ‘uzūbet-i

¹⁶³ “yanında bulman” karalama şeklinde satır arasına yazılmış.

beyān u feṣāhat-i lisān ile fetḥ-i ḳal'ada ṣu'ūbet ü 'usret ve firḳa-ı naṣārāda kesret ü vefret ve ṭaburları bozulmaduḳça dāmen-i 'arūs-ı ḥiṣāra sa'y u gūṣiṣ ile muvāṣalat ḡayr-ı mutaṣavver olduḡın 'ayān idüp bu kelām-ı nuṣret-encāmı gūṣ iden erbāb-ı hūṣ rāy-ı rezīn ü maḳbūl ve tedbīr-i güzīn ü ma'ḳūl olduḡın maḡall-i taḫḳīke iriṣdürüp mā-beynde cārī olan nehr-i Ṭūnā'yı mürūr için beglerbegiler ve begler gemiler yapdurmaḡa ve leṣker-i Tatar ṣallar baḡlamaḡa mübāṣeret idüp ordu-yı hümāyūna dellāllar ṣalınup “Her kim cümleden evvel geḳüp yoldaṣlıkda bulunup izāle-i ṭabur-ı küffāra sa'y-ı belīḡ iderse münāṣīb-i 'aliyye-i ḡüsrevānīden her neye ṭālib olursa dirīḡ olunmayup envā'-ı iltifātlar olunup beyne'l-aḳrān mümtāz u ser-efrāz olması muḳarrerdür” diyü nidā itdürilüp dilāverler āheng-i cenge āmāde [33b] vü ḡāzır ve maḡall-i mürūr u 'ubūra cisr-i müstaḳīm gibi muntazır u nāzır olup ḡazret-i āṣaf-ı Āṣaf-menzilet daḡı sāz u seleb-i müzehheb ile vücūd-ı meṣḡūdū'l-cūd-ı ṣecā'at-ṣühūdların müzeyyen ü müretteb ḳılıp ke-zālik leṣker-i nuṣret-rehber daḡı ez-pā tā-farḳ lāzıme-i ḡarb ü ḡarba müstaḡraḳ u ḡarḳ olup 'umūmen sāḡil-i Ṭūnā'ya gelüp bünyān-ı merṣūṣ gibi alaylar yaṣanup ve ṭabur-ı hezīmet-me'sūr-ı kefere-i fecere muḳābelesinde mināre-hey'et ü ejder-heybet ṭoplar ḳonılıp ḡazret-i serdār-ı ṣecā'at-ṣi'ār daḡı 'alem-i Resūl-i ekrem ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem ḡazretlerin pīṣvā vü zahīr ve muḳtedā vü dest-gīr idinüp bir ṣabāḡ-ı pūr-felāḡ ki ṣehr-i zī'l-ḡiccenūn yigirmi üçüncü günü¹⁶⁴ idi bi-emr-i fāliḳi'l-aṣbāḡ ihzār olınan gemileri ve ṣalları nehr-i Ṭūnā'ya ṣalup cünūd-ı muvaḡḡidīn cā-be-cā süvār olup ḡikmet-i ḡafıyye-i İläḡi ve ḳudret-i seniyye-i nā-mütenāḡi birle ol ṣubḡ-ı zafer-me'nūsda mir'āt-ı fezā-yı kevn ü meḳān pūr-jeng ü pūs olup keṣṡi-i āfitāb-ı 'ālem-tāb [34a] girdāb-ı zulmetde ḳalmıṣ gibi nā-yāb iken yeñiḡeri vü sipāḡ ve ba'z-ı erbāb-ı menāṣīb u cāḡ ḡürūḡ ḡürūḡ geḳüp ve vaż' olınan köprülerden daḡı zümre-i ḡuzāt-ı nuṣret-simāt mürūr u 'ubūra

¹⁶⁴ H. 23 Zilhicce 1002/ M. 9 Eylül 1594.

başlayup nehr-i mezbūruñ iki cānibi leşker-i nuşret-iştimāl ile māl-ā-māl olup küffār-ı liyām u hezīmet-mersūmuñ üzerine hücūma müteşaddīler iken mellāh-ı każā vü kader keştī-i āfitābı ka‘r-ı zulmātdan çıkarup sāhil-i bürüz u zuhūra irişdürdükde şu‘le-i mehçe-i ‘alem-i muhterem-i Muhammedī ve eşi‘a-ı livā-i feth-ihtivā-yı Aḥmedī¹⁶⁵ şallallāhu ‘aleyhi ve sellem fezā-yı ‘ālemi pür-nūr ve dīde-i hezīmet-dīde-i küffār-ı ḥuffāşı kör ü pür-fütūr idüp ṭabur-ı nuḥūset-nuşūrda mütevārī vü mestūr olan gürūh-ı mekrūh-ı kallāş bu ḥālī görüp neye uğradukların bilüp serāsime vü medhūş bir yire gelüp alay-ı bed-rāyların yaşayup ve lākin anlar daḥı ṭaburları kurbında imtinā‘-ı leşker-i zafer-rehber için meteris vaz‘ idüp [34b] toplar çekmişler-idi ol vehletde mücāhidler irişüp silsile-i fethine yapışup bi-‘ināyetillāh kefere-i fecerenūñ ellerinden alup topları çevirüp kendülerden yaña pertāb ve nicesin mefkūd ü nā-yāb itmege başlayup ve muḳtedā-yı leşker-i İslām olan serdār-ı zafer-encām daḥı ‘alem-i muhterem-i Resūl-i ekrem şallallāhu ‘aleyhi ve sellem sāyesinde cem‘ olan ğuzāt-ı ‘ālī-derecāt u kümāt-ı müstecābü‘d-da‘vāt birle ‘alem-i bālāya el ḳaldurup tazarru‘ u niyāz ḳapuların açup āvāze-i tesbīḥ ü tehlīl ve şıyt u şadā-yı şurnā vü nefīr zemīn ü zemāna zelzele ve kevn ü mekāna velvele virüp iki ‘asker birbirine girüp şīrāne cengler ve merdāne āhengler olup ğāzīler mümtāzlar ceng-cūlar rezm-ḥūlar ve ser-bāzlar ve tūfeng-endāzlar sürüş-ı ğayb ile hem-rāzlar melā‘ike-i ra‘d u berḳ ile dem-sāzlar faşl faşl küffār-ı liyām ile ceng ü ḥarbe iḳdām idüp niceler cām-ı şehādetle ḥod-kām olup ve niceler tāziyāne-i himmetle esb-i şecā‘ati meydān-ı şehāmete getirüp [35a] şavlecān-ı celādetle güy-ı ser-i küffār-ı ḥāksarı pāy-māl-i süm-i semend-i ğuzāt-ı zafer-peyvend ḳılıp beyne‘l-enām maḳbūl-i ḥavāşş u ‘avām olup ḥoş-nām olduklarından mā-‘adā ‘avātīf-ı ‘aliyye-i ḥüsrevānīden iltimāslar-ile ḥod-kām buyurılıp behremend ü sūdmend ve ber-murād u ḥursend olmuşlardır. El-

¹⁶⁵ “rāyāt-ı feth-i ğāyāt-ı Aḥmedī” yazılmışken “rāyāt” kelimesi çizilerek üstüne “livā”, “ğāyāt” kelimesi çizilerek üstüne “ihtivā-yı” yazılmış.

hâşıl sa'âdetlü serdâr-ı zafer-şi'âr ve 'izzetlü hân-ı 'âlî-tebâr ve mîr-i mîrân-ı nuşret-
iştihâr ve ümerâ-yı zevî'l-ihtidâr ve bi'l-cümle ol ğazâ-yı ğarrâda mevcûd olan
erbâb-ı menâşıb u câh ve leşker-i zafer-destgâh dem-i hîcâ vü meydân-ı veġâda
serden geçüp tûlû'-ı nehârdan vaqt-i 'aşra deġin ceng ü âşûb ulaşup ġuzât-ı nuşret-
simâtuñ leb-i şemşîr-i âbdârları kana bulaşup haylî dem leşker-i tarafeyn darb ü harb
ü cenge mahrem olmaġla dâmen-i hişâr-ı üstüvâr ve sâhil-i enhâr-ı bî-karâr bî-hadd ü
bî-şümâr küştelerle mâl-â-mâl olup cüy-ı hûn ol-vechle cârî oldı ki nehr-i Tûna câ-
be-câ gül-gün olup ahvâl-i kefere dîġer-gün olmaġa başlayup ve keyfîyyet-i harb
[35b] ü sitîz nîze-i teb-tîz(?) gibi başdan aşup bir mertebeye irişdi ki meydân-ı
nuşret-nişânda a'lâm-ı zafer-encâm-ı leşker-i İslâm âşikâr u ber-devâm ve râyât-ı
hezîmet-ġâyât-ı küffâr-ı liyâm nigün-sâr u bî-intizâm olup küffâr-ı la'în bu kâr [u]
bâr-ı âteşîn ve âheng-i cünûd-ı nuşret-temkîni müşâhede idüp şarâb-ı ġurûrdan geçüp
ve bâde-i nahvet ü sürûrların cür'a-ı zücret [ü] fütûra mübeddel kı lup hor ü zelîl ve
'aver u 'alîl yüġrük atluları tarîġ-i firâra delîl olup semâda sebük bahâda sengîn olan
emti'a-ı ġayr-ı mütenevvi'aların yarar atlu çoçılara tahmîl kı lup bedreka-ı sebîl-i pür-
tağlîl idinüp ġâzîler ebu'l-meġâzîler ardlarına düşüp irişüp ekserînuñ başın kesüp
envâ'-ı emvâl-i ġanâyimle hod-kâm olup eyyâm-ı nuşret-encâm-ı pâdişâhîde zümre-i
küffâr-ı saġar-maġarr münkesir ü nâ-yâb ve leşker-i İslâm-ı zafer-rehber mesrûr u
kâm-yâb olup nesîm-i 'inâyet-i bî-nihâyet-i Hakk ve şemîm-i el'tâf-ı vâsi'ü'l-eknâf-ı
[36a] vâcibü'l-mu'tlak 'azze şânuhu¹⁶⁶ innâ fetahnâ leke fetthen mubînâ¹⁶⁷ mazmûn-ı
behcet-maġrûnın ġuş-ı nuşret-sürüş-ı vezîr-i 'âlem-ġîr ve serdâr-ı Āşaf-nazîre
yetişdürüp¹⁶⁸ ve dest-i hikmet ü yed-i kudret nihâl-i feth-i fütûhı ravza-ı ümîd ü
ricâlarına ġars u naşb idüp ve nışruke allâhu naşren 'azîzâ¹⁶⁹ mefhûmın rişte-i

¹⁶⁶ Ar. "Şanı yücelsin."

¹⁶⁷ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا (48/ Fetih, 1.ayet) "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."

¹⁶⁸ "mülhak idüp" ifadesi karalanıp üzerine "yetişdürüp" yazılmış.

¹⁶⁹ وَيُنْصُرْكَ اللَّهُ نَصْرًا عَظِيمًا (48/ Fetih, 3.ayet) "Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin."

istid'ālarına munzamm u mülhāk kıılmağla ser-i mübāhātları hāzīz-i hākden evc-i eflāke irişüp kemāl-i tazārru' u niyāz ile pāy-ı 'alem-i ser-efrāz-ı Resūl-i ekrem řallallāhu 'aleyhi ve sellem hāzretlerine yüz sürüp cenāb-ı kibriyāya tazarru' u niyāz kıılup baş u dil getüren dilāverlere dirlikler ve manşıblar ve teraqqī ve t[ī]mārlar ve ze'āmetler virüp küffār-ı nuḥūset-āsar u dālālet-kirdāruñ şabur-ı hezīmet-medārları¹⁷⁰ inhizām bulup berr ü baırde yirleri şalmayup her biri firār yaşalarında řarār itmekle medāfi'-i pür-menāfi' ile memlū' ve adāvāt-ı řarb ü ceng ve zenberek ü tüfeng ile toptolu 12 pāre şadurğaları dağı alınıp rüy-ı Tūna'da olan cem'ıyyet-i sefāyin-i hezīmet-řarāyinleri bi'l-cümle¹⁷¹ sāhile intiřār ve inkisār bulup rāyāt-ı hezīmet-āyātları ma'kūs a'lām-ı şikest-encāmları [36b] ser-nigün u menkūs kıılınıp ve bār-ı büngāhları ve ḥayme vü ḥargāhları ve ḥazāyin ü esbāb-ı cihāzları cümle yağma vü talan olup 'asker-i hümāyün-fer ü ḥüceste-manzar manşūr u muzaffer olmağla rāyāt-ı fetḥ-i gāyāt-ı İslāmuñ şeref ü şadri kemā-kān şubbe-i 'ayyūka irişüp bi-'ināyetillāhi'l-meliki'l-müte'āl leşker-i kırāl leked-küb-ı merdān-ı zafer-nevāl olup ekřerīnūñ ser-i bī-fer ü dūzaḥ-maşarları beste-i fitrāk-i merdān-ı seffāk ve āviḥte-i dest ü bāzū-yı dilāverān-ı bī-bāk¹⁷² olup sezālarına göre cezāların bulmuşlardur.

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Zihī ṭāli' zihī baḥt ü sa'ādet

Sinān u seyf ü tiğe geldi nuşret

Ṭağıldı kāfirūñ yir yir řaburı

Çekildi şalmadı zevķ ü sürürı

Řıyāmet şopdı ol gün ehl-i küfre

Fütūḥ ile guzāta irdi behre

¹⁷⁰ Bu bölüm önce "küffār-ı dālālet-āsarūñ řabur-ı hezīmet-kirdārları" řeklindeyken, daha sonra bazı kelimeler karalanarak deđiřtirilmiř.

¹⁷¹ Önce "dağı" yazılmış, sonra karalanıp "bi'l-cümle" olarak düzeltilmiş.

¹⁷² Bu kelimededen sonra gelen "vāқи" kelimesi fazladan yazılmış olmalı.

Mübārizler murādın aldı vāfir
Hüdā’nuñ luṭfı ol gün oldu zāhir
Bozıldı gitdi bünyān-ı teraḥlar
Cihāna geldi nuşretle feraḥlar

Zihī kevkeb-i ṭālī‘ ki evc-i nuşretten ṭālī‘ ve burc-ı ferḥatdan lāmi‘ [37a] olup bu fütühāt-ı ‘azīme miyān-ı ‘asker-i nuşret-şi‘ār [ve] bi’l-cümle eṭrāf u aḳtārda şāyī‘ olmaḳla erbāb-ı dīn-i zafer-ḳarīn ü nuşret-iḳtidānuñ ḥuşuşā ḥazret-i paşa-yı kişver-güşānuñ mihr-i murādları vefḳ-i fu‘ādları üzere çarḥ-ı ‘izzetden ṭulū‘ u zuhūr idüp eyyām-ı ‘adālet-encām-ı pādişāhīde herkese bi-ḥasbi’l-istiḥḳāḳ ri‘āyet ü iltifāt buyurılıp ḥişār-ı Yanıḡ’uñ burc u bārūsın çarbet-i ṭop-ı berḳ-maşḥub ile yıḳup indürüp maşḥūr olan küffār-ı nār-ḳarārı tābiş-i āteş-i şemşīr-i bürrānla yaḳup yandırıp ve cem‘iyyetleri ocaḡına āb-ı tīḡ-i bī-dirīḡ-i leşker-i zafer-rehber ile şular koyup söyündirmek sevdāsı süveydā-yı dillerinde hüveydā olup nice ‘uḳalā-yı şāḥib-rā ve ümerā-yı kişver-güşā ve fuḫalā ve ḳudemā ile müşāvere itdüklerinde “Bu ḳal‘a-ı mümeḥhedenüñ burūc-ı müşeyyedesine ṭop u tüfengden zarar olmadıḡı muḳarrerdür ḳapu ḳarşusunda meteris vaż‘ [37b] olınuḫ dögülmez-ise ve yāḥūd ṭabur sürülüp ve laḡımlar ḳonılıp āteş virilüp gedikler açılmaz-ise dāmen-i fetḫe dest-res ḡayr-ı mutaşavverdür” diyü taḫḳīḳ ü taşḫīḳ olınmaḳla Rümili eyāletinde olan Meḫmed Paşa ḥazretleri ki merd-i meydān-ı şecā‘at ve hizebr-i kühsār-ı şehāmetdür

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)¹⁷³

Şecā‘at mülkinüñ şāḥib-livāsı

Ġazā meydānınuñ nuşret-nümāsı

Erenler ḥaylinüñ merd-i dilīri

Şecā‘at küḫnuñ derende şīri

¹⁷³ Derkenara “yazılmadı” notu düşülmüş.

Ġazānuñ server-i merdānidur ol

Zemānuñ Rüstem-i Destānidur ol

Bulınmaz böyle bir merd-i şehāmet

Görinmez böyle bir ehl-i şecā'at

Pāye-i vezāret ü manşib-ı şadāretle mümtāz ve Budūn muhāfazasında olan düstūr-ı şecā'at-intimā¹⁷⁴ vü müşir-i celādet-iqtidā¹⁷⁵ Hasan Paşa hazretleri eyālet-i Rūmili tefvīz olunmaqla ser-efrāz buyurılıp bāb-ı hişār-ı üstüvār mukābelesinde meteris vaz' itmek emr olunmağın şān-ı me'ālī nişānlarında [38a] mūnderic olan gayret ü hamiyyet muktezāsınca mühimmātına mübāşeret ü diqqat idüp birkaç gün içinde gerdūn-suṭūh u kūh-şükūh meterisler vaz' idüp kāfir-i fācir cidd ü cehd itdükçe men'ine kādīr olmayup 'azīmü'l-cüsse toplar çeküp cā-be-cā bāb-ı burc u bārū-yı hişār-ı üstüvārı döğmege başlayup¹⁷⁶ āhirü'l-emr der-i hişār sed ve gürūh-ı mekrūh-ı küffār girüp çıkmakdan red olunup 'umūmen leşker-i zafer-rehber kūh-ı Elbruz'a berāber toprak sürüp hişāra havāle yığıp ve ba'zı maḥallere lağımlar kazılıp top otıyla memlū kılınmışdı iltihāb-ı nār-ı ġazab-ı pādişāhiye mazhar düşüp kulel ü burūc-ı hişāruñ bir miqdārı temelinden zirve-i eflāke 'urūc idüp ve *ce'alnā 'āliyhā sāfilehā*¹⁷⁷ mazmūnı āşikār olduġda miyān-ı leşkerde yürüyüşdür diyü nidā olup cümleten leşker-i nuşret-rehber serdār-ı kām-kār u kām-yāb hazretlerinüñ cenāb-ı sa'ādet-me'āblarına cem' olup ibtidā gedige bayrak diken ġarīb yigitlere sancak ve t[ī]mārda olanlara ze'āmet [38b] ve ze'āmete mutaşarrıf olup yoldaşlıkda bulunanlara çavışlık ve müteferrikalık diyü va'de idüp hişāb-ı müs[t]etābların bi'l-müşāfeh[e] gūş itdüklerinde deryā-yı firāvān gibi cūş u hūrūş idüp “Oturuş tūruş yokdur yürüyüşdür”

¹⁷⁴ “şecā'at-şü'ür” yazılmışken üstü çizilerek “şecā'at-intimā” yapılmış.

¹⁷⁵ “celādet-nüşür” yazılmışken üstü çizilerek “celādet-iqtidā” yapılmış.

¹⁷⁶ Önce “bāb-ı hişārı döğmege burc u bārūsın harāb itmege başlayup” şeklinde yazılmış.

¹⁷⁷ جَعَلْنَا عَلَيْهَا سَائِلَهَا (11/ Hud, 82.ayet) “Altını üstüne getirdik.” Ayet karalanmış ama sonra karalanan kısmın üstüne yeniden yazılmış.

diyü hişâr gedüklerine cân atup vâdî-i darb u harbe akdâm-ı ikdâm koyup kıtâl-i müşrikîn-i dalâlet-çarîne ihtimâm itdüklerince küffâr-ı liyâm u hûsirîn dahı vefret üzere olmağın ‘ale’l-fevr yıkılan mağallûñ muqâbelesine handaqlar qazup toplar dizüp ve tahtalardan evler çatup sedler çeküp nefter döküp künbâralar yakup ve top-ı âteş-maşhûb ve tüfeng-i bî-direng yağdurup muqâbele vü muqâteleye yüz tutup ceng itdüklerince guzât-ı dîn ve kümât-ı muvaḥḥidîn yüz döndürmeyüp şeşder-i mücâdele ve naṭ’-ı müşâdere vü muqâbelede tîr ü kemân ve seyf ü sinâna küşâd virüp semendervâr âteş-i süzâna girüp şemşîr-i âteş-bâr ile zümre-i kilâbdan [39a] [nice]¹⁷⁸ be-nâmların ‘avene-i ‘azâb-ı cehîme ulaşdurup *ke-zâlike yef‘alullāhu ‘z-zâlimîn*¹⁷⁹ mazmûnına mâ-şadağ düşürürler-idi ve taraf-ı küffâr-ı nâr-қarârdan intişâr bulan top taşları dahı nice dilîr ü şaf-der ve merdân-ı hünerver ü şecâ‘at-perverlerüñ baş u cân u tenlerin top götürüp menzil ü me’vâ-yı cinâna yetiştürüp câm-ı şehâdet nüş iden gâzîleri lâleveş hûnîn pirehenlerle çemenzâr-ı ravza-ı rıdvân şavbına gönderürler-idi. *Velâ taḥsebenne-llezîne kıtulū fi sebîlillāhi emvātā bel aḥyāun ‘inde rabbihim yuzeḳūn*¹⁸⁰ ni‘am-ı gûn-â-gûnına vâşıl u mütevâşıl idüp âb-ı ḥayât-ı rahmet-i rahmâna қandururlar-idi.

Ėazel li-muḥarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)¹⁸¹

Kim ki nüş-ı şerbet-i câm-ı şehâdet eyledi

Meclis-i hürâya vardı ‘ayş u ‘işret eyledi

Cennetü’l-me’vâ mekân oldu anuñ ervâhına

Naқd-i cânı ḥarc idüp ihzâr-ı ni‘met eyledi

Şol ki gâzîdür irür ser-menzil-i maқşûdına

¹⁷⁸ Reddedede “nice be-nâmların” yazılmasına rağmen sonraki sayfaya geçildiğinde “nice” kelimesi atlanarak doğrudan “be-nâmların” yazılmış.

¹⁷⁹ Ar. “Allah zalimleri böyle yapar.”

¹⁸⁰ (3/ Âl-i İmran, 169.ayet) “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında rızıklandırılmaktadırlar.”

¹⁸¹ Derkenara “y” harfi ile işaret konmuş.

Çalışup rāh-ı Hüdā'da çünki hüdmet eyledi

Baş u cāndan geçdi ihsān-ı Hüdā'ya yüz tutup

Girdi meydān-ı gāzāya 'arz-ı şevket eyledi

Ey 'Ālī hākk budur serdār-ı 'ālī-menzilet

Dīn yolında bezl-i mülk ü māle riķkat eyledi

[39b] Egerçi küffār-ı liyām şubḥ u şām vādī-i bevāra¹⁸² mübtelā olup ḳable'l-mevt
vezūķū 'azābe'l-ḥarīķ¹⁸³ ma'nāsın taşdıķ idüp min ba'd kırāl-ı bed-fi'āl tarafından
mu'āvin gelmek ve geldügi taķdīrce ḥiṣāra girebilmek emr-i muḥāl idügin taḥķīķ
itmekle āşūfte-ḥāl olup vesāves-i şeyṫānī cevfi-dimāğların muḥtel itmekle
“Ḥiṣārumuz üstüvārdur tā ölince imtinā'-ı leşker-i zafer-şi'āra bezl-i iķtidār iderüz”
diyü 'inād u istikbārdan ḥālī olmayup 'asker-i nuşret-medār ise faşl faşl yürüyüşler
idüp cā-be-cā atılan ṫop-ı merg-āşūbuñ şiddet-i ḍarbından küffār-ı hezīmet-medār
mār-ı bīmār-ı zaḥm-resīde ve sūsmār-ı mezellet-āşār-ı düm-bürīde gibi zīr-i zemīn ve
sūrāḥlarda ḳarār idüp nev'en “Cāy-ı me'mende mesken bulduḳ mażarretten emīn
olduḳ” dirlerken hevāyi ṫoplar tedārik olunup fezā-yı bālādan ḳazā-yı āsmānī ve verā-
yı hevādan belā-yı nā-gehānī gibi ol-vechle mestūr olan nā-bekārlaruñ başlarına
berķ-direng şā' iķa-[40a]āheng āsiyā-sengler ve müdevver ü mümehhed ü bī-direng
demirler ve taşlar yağdurup ekşerī dem-beste vü dil-gīr cān virüp *cehenneme*
*yaşlevnehā vebi'se'l-ḳarār*¹⁸⁴ muḳtezāsınca nār-ı sa'īr-i veḥāmet-te'şīr şavbında cāy-
gīr ü menzil-pezīr olurlar-idi. Ḥuşuşā meydān-ı vegānuñ şīr-i neri ve bezm-i ḥicānuñ
hizebr-i dilāveri olan ṫavāyif-i yeñiçeri tüfeng-i āb-gün ve ḥırāb-ı āteş-nümünla
ḥadden efzūn küffār-ı ḥāksārı zebūn u ser-nigūn idüp gūyā şīḥāb-ı āteş-i iltihāb ile

¹⁸² Bu kelime şeddeli olarak “bevār” şeklinde harekelenmiş olsa da anlam açısından “bevār” olması daha uygundur.

¹⁸³ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (8/ Enfāl, 50.ayet) “Haydi tadın yangın azabını.” Ayet metinde “fezūķū 'azābe'l-ḥarīķ” şeklinde yanlış yazılmıştır.

¹⁸⁴ جَهَنَّمَ بَصُلُونَهَا وَيُسِّنُ الْقَرَارُ (14/ İbrāhīm, 29.ayet) “Yaslanacakları cehennem[dir]. O, ne kötü duraktır!” Ayet metinde “cehenneme yaşlevnehā fe-bi'se'l-ḳarār” şeklinde yazılmıştır.

tāyife-i hāyife-i mezellet-intisāba ve ce 'alnāhā rucūmen liş-şeyātīn¹⁸⁵ mefhūmın işrāb iderler-idi ve maḥşūr-ı ḥiṣār-ı üstüvār olan aḥzāb-ı dūzah-mekān şiddet-i ṭop-ı āteş-feşān-ile mütezaccir ü dil-gİR olup ḥalāşa tedbİR ü menāşa dest-gİR müyesser olmaduğın bilüp zāt-ı nuḥūset-simātlarına ḥayātından ise mevti evlā görmişler-idi.

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Yerevne 'l-mevt kuddāmā ve ḥalfā

Fe yeḥtārūne bi 'l-mevt iztirārā¹⁸⁶

Ve 'l-ḥāşıl 'asākır-i nuşret-şemāyil 55 gün miqdārı 'ale't-tevālī [40b] muḳābele vü mücādele vü muḳātele vü muḳāra'adan ḥālī olmayup ḥālāt-ı ceng ol dereceye irişdi ki āteş-i ṭop u tüfengüñ germiyyeti geçüp tİrler uçmağdan ve kemānlar ḳanād açmağdan ḳalup ve seyf ü sinānla çalışan merdlerüñ ekserī mecrūḥ u maḍrūb olmağla ḳılınlar mestūr-ı ğımd u ḳırāb olmağā başlayup ve cidā vü rümḥ ü ḥırāb ḥayme vü ṭınāba ulaşup vādī-i ḥayretde ḳalup ve eyyām-ı bahār u şayf u ḥarīf mürür idüp evān-ı şitā ḳarīb olmağla herkes ümİd-i fetḥden bİ-naşİb olmağ mertebesine varup ittişāl ü vişāl-i 'arūs-ı ḥiṣārdan merdler bi 'l-külliyeye me'yūs olmışlar iken āşaf-ı Āşaf-rā ve serdār-ı ḳişver-güşā *allāhümme yessir murādehu bi 'l-fetḥi 'l-'uzmā¹⁸⁷* ḥazretleri ehl-i İslām'a bir miqdār kelāl¹⁸⁸ ü iztirāb ve ḥātır-ı feyz-me'āsirlerine infi'āl ü inkılāb müstevlī olduğın bilüp bir rüz-ı p[ī]rüz-ı nuşret efrüzda dīvān idüp aşḥāb-ı miknet u erbāb-ı 'izzet [41a] ve sāyir 'asākır-i zafer-menḳıbet bi 'l-külliyeye ḥuzūrına gelüp bi-ḥasbi'l-merātib yirlü yirinde ṭurup ḳarār itdüklerinden-şoñra dürc-i dehenlerin açup cevāhır-i kelām-ı behcet-nizām u ḥaḳīḳat-intizām birle bunlara istimālet virüp buyurdılar ki “Ḥiṣār-ı küffār cā-be-cā yaḳılıp ve maḥşūr olan kefere-i

¹⁸⁵ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ (67/ Mülk, 5.ayet) “Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık.”

¹⁸⁶ Ar. “Ölümün öncesini ve sonrasını görürler, böylece çaresiz ölümü tercih ederler.”

¹⁸⁷ Ar. “Ey Allah'ım onun muradını büyük bir fetihle kolaylaştır.”

¹⁸⁸ Kelime, metinde “külāl” şeklinde ötreli harekelenmiş olsa da anlam açısından “kelāl” olması daha uygundur.

fecere âteş-i hırmânla yanup yakılıp ceng ü sitîze kudretleri kalmayup t̄akatleri t̄ak
olmuş-iken ve cevānib-i erba‘a-ı hişārı gāzīler nehr-i Rāba gibi ihāta idüp mu‘āvin ü
muzāhir gelüp gitmekden qalup bu kadar gündür zahmet ü emek çekilmiş-iken
mühlet ü zemān virilmek münāsib degüldür. ‘Ale’l-ḥuṣūṣ mā-taḳaddümden küffār-ı
ḍalālet-me’āl leked-küb-ı merdān-ı zafer-nevāl olıgelmişdür. *İzā cāe eceluhum lā-
yeste ‘hirüne sā‘a ve lā yestaḳdimün*¹⁸⁹ muḳtezāsınca kimesne ecelinden muḳaddem
ölmez ve eceli yetdükden soñra def‘ine çāre bulmaz. İmdi bu bābda [41b] imhāl ü
ihmālūñ aşlı yoḳdur. Şöyle ki kefere-i fecere ḳahr olıñup zimām-ı hişārı ḳabza-ı
taşarrufa gelüp evlād u ‘ıyāllerin esīr ve māl ü maḡnemlerin ḳabz u teşhīr ideyüz
dünyāda bā‘is-i zıkr-i cemīl ve ‘uḳbāda sebep-i ecr-i cezīl idüginde iştibāh yoḳdur ve
eger ki cür‘a-ı şehādet nūş idüp gürūh-ı sü‘edā vü şühedādan olayuz devlet ü sa‘ādet
bizüm. Merd-i hünermend düşmenden ḳocunmaz ve dilīr-i sa‘ādetmend kāfir-i
fācirden yacanmaz bu ḥuṣūṣda tehāvün ve tekāhül *ve lā tehinū fī-btiḡāi’l-ḳavm in
tekūnū te’lemūne fe inehum ye’lemūne kemā te’lemūn vetercūne minallāhi mā lā
yercūn*¹⁹⁰ fehvā-yı şadāḳat-ihtivāsın sem‘-i rızāyıla işgā itmemekden nāşīdür. Küffār-
ı la‘īn-i ḍalālet-karīnūñ mu‘āvin ü pīşvāları igvā-yı şeyātīn-i hezīmet-rehīn ise bi-
ḥamdillāhi te‘ālā bizüm muzāhir ü mu‘īnümüz ‘īnāyet-i Rabbū’l-‘ālemīn ile
melāyike-i mevteyndür. Bu dār-ı bevār maḥall-i ḳarār olmayup her tūlū‘uñ üfüli ve
her şū‘ūduñ nüzūli muḳarrer olup āḫir-i ḥayāt memāt olduḳdan-soñra biñ yıl [42a]
bed-nāmıḳ ile sağ olmaḳdan ise bir gün iyi ad ile zindegānī idüp gitmek evlā vü
aḫrādur. Ḥuṣūṣā *feḳātilū evliyā eṣ-şeytān inne keyde ‘ş-şeytāni kāne ḍa’ifā*¹⁹¹

¹⁸⁹ إِذَا جَاءَ أَحَدُهُمْ لَاسْتَأْجِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ (7/Araf, 34.ayet) “Onların eceli geldi mi, ne bir an geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler.”

¹⁹⁰ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَأَلْهَمُوا فِئْتَهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ (4/Nisa, 104.ayet) “Düşman topluluğunu izlemekte gevşeklik göstermeyin. Eğer siz acı duyuyorsanız, kuşkusuz onlar da sizin acı duyduğunuz gibi acı duyuyorlar. Üstelik siz Allah’tan onların ümit edemeyecekleri şeyleri umuyorsunuz.”

¹⁹¹ فَفَاتُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا (4/Nisa, 76.ayet) “O hâlde, siz şeytanın dostlarına karşı savaşın. Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır.”

maẓmūn-ı sa‘ādet-nümūnı nuşret-i feth ü zafer taraf-ı İslām’a muḳarrer olduĝın işāret
 ü beşāret itmişdür” diyü bu yüzden nice dürer-i nuşh u pendi silk-i beyāna getürüp
 cevāhir-i zevāhir-i is[ti]mālet āvīze-i gūş-ı nuşret-sürüş-ı ğuzāt-ı ‘alī-derecāt kılınup
 ekābir ü a‘yān u ümerā-yı erkān ve bi’l-cümle ‘asākir-i zafer-nişān sa‘ādetlü serdār-ı
 nuşret-iḳtirān ḫāzretlerinden bunuñ gibi āb-ı ḫayāta mümāsıl kelimāt-ı pür-nükāt
 işidicek envā‘-ı tazarru‘la ‘arz-ı niyāz idüp didiler ki “Naḳd-ı ḫayātumuz seyyidü’l-
 evvelīn ve’l-āḫirīn ḫāzretlerinüñ rāh-ı dīn-i müb[īn]lerinde fedā vü şarf olmak
 cānumuza minnet ve ‘ayn-ı sa‘ādetdür. Ümīdümüz oldur ki ḳal‘a-ı mezbūre ne
 mertebede ḫışn-ı ḫaşn ise daḫı nār-ı ğayretle yaḳup yandurup ‘ināyet-i ḫāzret-i [42b]
 vehhāb-ı muṭlaḳ birle küffār-ı nār-ḳarāruñ külin göge şavurup pādīşāh uğurında ve
 sultānum devletinde āb-rūlar taḫşīl ideyüz” diyü dürc-i dehenlerin gevher-i du‘āyile
 pür kılıp mekānlu mekānlarına varup ḫidemāt-ı ma‘hūdeye bezl-i iḳtidār idüp ve
 serdār-ı naşfet-şi‘ār ḫāzretleri daḫı ser-vaḳtlerinde tek ü tenhā ḳalup mülāḫaza idüp
 eyitdiler ki “Yapılan cisrlerden gereĝi gibi ‘ubūr mümkindür ve cā-be-cā açılan
 gediklerden ise cevāz-ı mürūr cāyiz olmuşdur. Te’ḫırde zarar muḳarrerdür me-bādā
 bir māni‘-i ḳavī hüveydā olsa fırsatı ĝanīmet bilüp Ḥaḳḳ celle a‘lā dergāhından
 istiĝāse ve seyyid-i kāyināt u sened-i mevcūdāt ‘aleyhi’s-selām ve’ş-şalavāt
 ḫāzretlerinüñ rūḫ-ı pür-fütūḫlarından isti‘āne eyleyüp bir gün önürdi istiḫlāşına ve
 fethine ‘azīmet eylemek gerek.” Pes emr eyledi ki ḫişāra yürüyüşdür diyü tenbīh
 olına. Münādīler miyān-ı leşkerde şavt-ı bülend ile nidā kılıp herkesi āĝāh eyleyüp
 ĝāzīler mücāhidler yürüyüş ĝünün ma‘lūm idicek ḫulūşü’ṭ-ṭaviyyetle[43a] yek-dil ü
 yek-cihet olup cenge intizār gösterüp ḫāzır u müheyyā olup sultān-ı āfitāb maĝrib
 diyārına gidüp ḳubbe-i felek-i mīnāda nücūm-ı zāhirden hezār ḳanādīl-i şem‘-
 şemāyil bāhir ü zāhir olup ve ḫıyām-ı ordu-yı hümāyūnda daḫı mücāhidler şem‘ler
 yaḳup dergāh-ı Rabbü’l-erbāba ilticā idüp kemāl-i ḫuzū‘ u ḫuşū‘ ile ṭā‘at ü ‘ibādete

kıyām gösterüp āvāze-i tehlīl ü tekbīrden künbed-i gerdūn pūr-şıyt u şadā olduḡda
ḡazret-i serdār-ı Āşaf-rā vü müşīr-i memālik-güşā daḡı ba‘de’l-‘iṣā pākīze vü pāk
cāmeler giyüp ferāyız ü sünen-i vuzūyı temām ri‘āyet idüp iki rek‘at nāfile namāz
kılup rüy-ı i‘tizārı ḡāk-i siyāha sürüp cenāb-ı kibriyāya el ḡaldurup

“İlāhā Kirdgārā Melikā Perverdgārā

Nazm li-muḡarririhı (. ___ / . ___ / . ___)¹⁹²

Ġanīsın ḡudretüñ gelmez beyāna

Kemāl-i ḡikmetüñ irmez ‘ayāna

Olur emrūñle ḡāyim mülk ü millet

Cihān ber-bād olur ḡılsañ iṣāret

Günāhum çok yekūn fermān senüñdür

ḡamu derd ehline dermān senüñdür

[43b] ḡapuñdur ḡıbleḡāh-ı ehl-i imān

Ḥapuñdur mesned-i a‘yān u ekvān

Metā‘-ı sa‘yumuz düşdi kesāda

Çekildi derd ü ḡam ḡāyet ziyāde

Bi-ḡaḡḡ-ı pertev-i mihr-i nübüvvet

Bi-ḡaḡḡ-ı ḡazret-i şāh-ı risālet

Şafālar vir İlāhī ḡalb-i rūḡa

İrişsün ḡāzīler fetḡ-i fütūḡa

Müyesser ḡıl bize fetḡ-i ḡiṣārı

Beşāretle sevindür her diyārı

¹⁹² Derkenara “y” harfiyle iṣāret konmuş.

Nesr

Huṣūṣā maḥṣūr-ı ḥiṣār-ı üstüvār olan ḥaṣm-ı nā-bekār fehvā-yı sa‘ādet-iḥtivā-yı süre-
i iḥlāṣ-ı ḥāṣṣü’l-ḥāṣ zāt-ı vācibü’l-vücüduña ṣebṭh ü nazīr¹⁹³ olmayup vāḥid ü eḥad ve
ferd ü ṣamed *lem yelid ve lem yūled*¹⁹⁴ olduğın āfitāb-ı ‘ālem-tāb gibi ‘ālem ü
‘ālemiyāna izḥār u iṣrāb itmiş-iken inkār-ı küllī idüp ḥāṣā fe-ḥāṣā zen ü ferzend ve
ḥavīṣ ü peyvend nisbetin kılp ṣālīs ü ṣūlse isnād eyleyen zālimlerden olup inḳırāz-ı
zemān-ı ‘İsā’dan berü vürüd u tenzīle daḥı¹⁹⁵ ikrār itmeyüp *len yestenkiye’l-mesīḥu*
en yekūne [44a] ‘*abden lillāhi ve lā’l-melāyiketu’l-muḳarrabūn*¹⁹⁶ kavlini taṣdīk
itmeyen bī-dīnlerdendür uṣūl-i ḍalālet-mevṣūlleri *ve mubeṣṣiran bi-rasūlin ye’tī min*
*ba’dī ismuḥu Aḥmed*¹⁹⁷ āyet-i kerīmesin ṣahāyif-i İncīl’den ḥakk eyleyüp *vemā*
*semi’nā bi-hāzā fi ābā’inā’l-evvelīn*¹⁹⁸ mażmūnın temessük idinüp *entum ve*
*ābā’ukum fi ḍalālin mubīn*¹⁹⁹ ḥiṭābıyla muḥāṭab olan pelīdlerdendür. Bu dā’i-i bilā-
dā’inūñ murād u maḳṣūdı *ḳātilüllezīne lā yu’minūne billāhi*²⁰⁰ emrine ittibā’ u
inḳiyād itmekle *vecāhidū fillāhi ḥaḳḳa cihādih*²⁰¹ zümresinden ma’dūd olup
ḳudretüm yetdükçe dergāh-ı a’lāña lāyık ḥizmetde ve ‘amelde bulunmağa bezl-i
maḳdūr eylemekdür. İrādet senūñ ḳudret senūñ ‘ināyet senūñ hidāyet senūñdür” diyü
tażarru’ u girye vü zārī kılp istidā-yı ‘ināyet üzere iken *innī ucību da’vete’d-dā’i*
*izā de’ānī*²⁰² muḳteżāsınca [tī]r-i du‘āları hedef-i icābete iriṣüp küffār-ı ḥāksāruñ

¹⁹³ “‘adīl” kelimesinin üstü çizilerek “nazīr” yazılmış.

¹⁹⁴ “O’ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir).”

¹⁹⁵ “vürüd daḥı ve tenzīle” olarak yazılmış ama anlan açısından “vürüd u tenzīle daḥı” olması daha uygundur.

¹⁹⁶ (4/Nisa, 172.ayet) “Mesih de, Allah’a yakın melekler de, Allah’a kul olmaktan asla çekinmezler.”

¹⁹⁷ (61/Saff, 6.ayet) “[Allah’ın size] benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim.”

¹⁹⁸ (28/Kasas, 36.ayet) “Biz geçmiş atalarımızın zamanında böyle bir şeyin varlığını duymadık.”

¹⁹⁹ (54/Enbiyâ, 54.ayet) “Siz de, atalarımız da apaçık bir sapıklık içindediniz.”

²⁰⁰ (9/Tevbe, 29.ayet) “Allah’a [...] iman etmeyen [...] kimselerle [...] savaşın.”

²⁰¹ (22/ Hac, 78.ayet) “Allah uğrunda hakkıyla cihat edin.”

²⁰² (2/Bakara, 186.ayet) “Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm.”

kulüb-1 menkûblarına havf u haşyet düşüp “‘asâkir-i [44b] zafer-me’âsirün âteş-i
 gâzabları işti’âl itmedin tazarru’-1 istimân idelüm” diyü istihlâş-1 câna çalışup nısfü’l-
 ley[l]de kal’a bedenlerinden çağrışup istid’â-yı emân idüp henüz hazret-i âşaf-1 Âşaf-
 rā vü müşîr-i kişver-güşâ maķâm-1 tazarru’ u niyâzda iken sem’-i şerîflerine irişüp
 tekrâr cenâb-1 Hüdâ *celle celâlühü ve ‘amme nevâlühü*²⁰³ hazretlerine durer-i şükr ü
 senâyı taķdîm ü tatmîm itdükden-şoñra meterisinde olan ümerâya ‘ale’l-ħuşuş dergâh-1
 mu’allâ yeñiçerileri ağası olan şîr-i bî-naẓîr-i rûz-1 vegâ ve hizebr-i şecâ’at-semîr-i
 kühsâr-1 hîcâ Hasan Ağa *dâmet me ‘âlîhu*²⁰⁴ hazretlerine “Min-ba’d top u tüfeng
 atılmayup harb ü kıtâl ve ceng ü cidâlden el çeküp nihâyet yirlü yiriñüzde düşmen
 yarağıyla hâzır olup ferâğ-1 bâl ile qarâr u arâm idesiz” diyü tenbîh buyurılıp sultân-1
 zengibâr leşker-i encümle terk-i diyâr idüp pâdişâh-1 âfitâb kılâ’-1 eflâkden baş
 gösterüp fezâ-yı ‘âlem ü ‘âlemiyânı ez-pâ tâ-farķ zer-i zîver-i nûra ğarķ idüp leşker-i
 encüm-şümâr deryâ-yı behcete müstağrak [45a] olduķda ümerâ-yı bed-rây-1
 küffârdan bir nice bânlar hişârdan çıkup sa’âdetlü serdâr-1 zafer-vifâķ hazretlerinüñ
 otaķ-1 behcet-niĳâķlarına gelüp ‘uķûd-1 ‘ahdleri bi’l-ittifâķ rişte-i ħuşûle merbûţ olup
 cüz’î vü küllî iltimâsları ħayyiz-i kabûle mevşûl olduķdan-şoñra *izâ kaderte ‘alâ*
*‘aduvvike fec ‘ali’l- ‘afve şükren li’l-ķudreti*²⁰⁵ mübteğâsınca ħalâş u emân ‘inâyet
 olınup sebzezâr-1 ümîdleri nüvîd-i âb-1 nâb-1 ‘afvla tâze vü sîr-âb kılınup sülş ü elf
 muħarre[m]ü’l-ħarâmınıñ 12. güninde²⁰⁶ râyât-1 fetĥ-i ğâyât-1 ħüsrevânî câ-be-câ
 burûc u ķulel-i gerdün-‘urûc-1 bî-bedele dikilüp envâr-1 feyz-âsar-1 İslâm ile der ü
 dîvârî şeref bulup muķarrîler ve mü’ezzinler bülbül-i ħoş-nevâ gibi rengîn ü dilkeş
 şadâlar ile bâlâ bülend minâre-ķad ķuleler üzerinde bāng-i Muħammedî vü ezân-1
 Aħmedîye başlayup gülbāng-1 fetĥ-i fütûĥ çarĥ-1 berîne irişüp gürûh-1 mekrûh-1

²⁰³ Ar. “Şanı yücedir ve rızkı boldur.”

²⁰⁴ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

²⁰⁵ Ar. “Eğer düşmanın üzerinde güç sahibi olursan kudretin için şükretmek adına affet.”

²⁰⁶ H. 12 Muharrem 1003/ M. 27 Eylül 1594.

nuhüset-şüküh-1 küffâr maḫhür u maḡlûb [ve] [45b] me'yûs u menkûb reme-i hıncır
gibi tâziyâne-i ḳahr-ile sürilüp çirk-âb-1 vücûd-1 ḫabâset-âlûdlarından derûn-1 ḫişâr
muṭahhar olup ma'bed ü kenîselerinde olan reces-i evsân ve ḫubs-1 aşnâm-1 dâlâlet-
nişân âb-1 nâb-1 kelime-i şehâdet ile maḫv olınup şalât-1 mefrûza kıılınup me'âbid-i
rehâbîn iken mesâcid-i müslimîn olup bürüdet-i şitâ-i müşrikîn geçüp leṭâfet-i erbâb-1
dîn ile reşk-i gülzâr-1 rebî' -i nezâfet-ḳarîn olduḡdan-şoñra ḫazret-i serdâr-1 zafer-
medâr u nuşret-temkîn dîvân idüp vüzerâ-yı mülk-ârâ ve ümerâ-yı zafer-ıktidâ ve
mîr-i mîrân-1 kişver-güşâ 'umûmen leşker-i nuşret-intimâ 'izz-i ḫuzûr-1 lâmi'ü'n-
nûrlarına yüz sürüp mübârek-bâd-1 fetḫ-i fütûḫ kıılup kemâ-hüve ḫaḳḳuha lâzıme-i
tehniye edâ olınuḡdan şoñra 'atabe-i 'aliyye-i pâdişâhî ki hemvâre mehbt-1 fütûḫât-
1 ḡaybiyyedür bu ḫaber-i zafer-eser ü nuşret-güster ile meşhûrû'l-âfâḳ olan ḫişâr-1
felek-niṭâḳ u gerdün-revâḳda ne-miḳdâr [46a] müzehheb ü muṭallâ ve müseddese-
ra'nâ vü müsemmen-i zîbâ toplar ve müretteb ü güzîde tûfengler ve pesendide vü
ra'nâ yaraḳlar var-ise defter-ile iş'âr u inbâ ve iḫbâr u inhâ kıılup ba'dehu devlet ü
ıḳbâl ve 'izzet ü iclâl ile sâḫil-i Tûna'da ḫâr-1 râh olan ḳal'a-1 Ḳomrân üzerine²⁰⁷
müteveccih olup sâbıḳü'z-zıkr Ramazânoḡlı Meḫmed Paşa ki şevket ü şehâmetde
nâdirü'l-emşâl ve'l-aḳrân ve mehâbet ü şecâ'atde müşârûn ileyh-i bi'l-benân
meydân-1 şalâbet ü celâdetde Rüstem-i Destân ve ḳuvvet ü ḳudret ü miknetde
Behmen-i zemân u Tehemten-i devrân bîşezâr-1 neberd ü hîcânûñ şîr-i neri ve vâdî-i
kârzâr u vegânuñ hizebr-i dilîr ü dilâveri ḫasîb ü nesîb ü zî-şân-1 me'âlî-nişân
olmaḡın 'avâtıf-1 'aliyye-i ḫaḳanîden eyâlet-i Ḳaraman ile kâmurân buyurılıp “Ḳarbî
ḫişârlardan Tihon ve Çeşnek ve Vajon üzerlerine varup fetḫ ü teşḫîri umûrında
müciidd ü muḳdim olup bu bâbda tevaḳḳuf u te'hîri revâ görmeyesin” diyü fermân
olınup [46b] ve İstolni Belḡrâd sancaḡı begi olan Emîr Maḫmûd ki 'âlem-i

²⁰⁷ Derkenarda “mâh-1 mezbûruñ 24” yazıyor. H. 24 Muharrem 1003/ M. 9 Ekim 1594.

şabâvetden bu ana degin serhadd-i²⁰⁸ mansûrede yılmış ve yûpürmiş ve gâzîler ile tûrmış ve oturmuş niçe niçe şavaşlara girmiş ve rûzgâr görmüş merd-i dilîr ve hizebr-i şecî' ü hüner-perver mâlik-i rây-ı rezîn ve şâhib-i tedbîr-i güzîn olmaqla mu'âvin ü mübâşir koşulmuş-idi paşa-yı müşârün ileyh anlar ile yek-dil ü yek-cihet olup kal'a-ı Belğrâd'[d]an fîl-ten minâre-beden dîvâr-ken ü kal'a-şiken ü düşmen-fiken toplar ve darb-zenler tedârik ü ihzâr idüp ve cebe-hâne-i ma'mûrelerin açup âdemlerini cebe vü cevşen ve zırh-ı müberhen(?) ve nîze-i sertîz-i merd-efken ve sâyir yat u yarağ-ı ceng ü cidâl ile müretteb ü müzeyyen kılup ve kendüler dahı zerrîn ü sîmîn zırhlar ve ışıklar giyüp ser-â-pâ düşmen yarağ[ıy]la zât-ı sûtüde-sîretlerin mükemmel ü tezyîn idüp bir şabâh-ı pür-felâhda âfitâb-ı 'âlem-tâb eblâk-ı çarha süvâr olduğu gibi zerrîn-zîn ü müzehheb-ligâm felek-temkîn ü hoş-hırâm berķ-peyvend [47a] ü gerdün-neverd bir semend-i ercmend ü sa'âdetmende süvâr olup elviye-i nuşret-ihtivâların çözüp ve âlâyaların düzüp mütevekkilen 'alellâh ve mütevevssilen 'alâ mu'cize-i resûlullâh teveccüh-i vecîh idüp şıyt u şadâ-yı şevketleri çarh-ı berîne velvele ve debdebe-i kûs-ı mehâbet ü şehâmetleri zemân u zemîne zelzelze bırakup kıla'-ı mezkûrede olan küffâr-ı hâksâra dahı mün'akis olmağın darbet-i şemşîr-i âbdârlarına tākāt ve şiddet-i top-ı âteş-bârlarına istiṭâ'atleri olmaduğın bilüp qarârdan geçüp firâr yollarına sâlik oldukları maḥalde berķ-i hâṭıf gibi irişüp niçe pâre 'azîm topların bî-nihâye darb-zen ve tûfenglerin ve bi'l-cümle hişâra lâzım olan yat u yarağların bırakdurup hişâr-ı mezkûrı zabṭ u teşhîr idüp muhtâc-ı meremât olan maḥallerin termîm itdürüp ve kilisâsın câmi' idüp şalât-ı mefrûza edâ olunup ma'bed-i küffâr iken bi-'avn-i 'inâyetillâhi'l-meliki'l-ğaffâr [47b] 'ibâdetgâh-ı ehl-i İslâm-ı ḥaḳîkât-şî'âr olmuşdur. Fe-ammâ kal'a-ı Tihon bir cebel-i a'lânuñ üzerinde vâki' olup burc [u] bârūsı felek-i a'lâya hem-ser ve tāk-ı gerdün-niṭâkı menzil-i keyvâna berâber bir

²⁰⁸ Önce “serâhide-i” yazılmışken üstü karalanarak yerine “ser-ḥadd” yazılmış.

hıŝn-ı haŝin-i üstüvâr ve bir hıŝâr-ı metin-i haŝânet-âsârdur ki mislin çeşm-i zemâne görmek ve vaŝfına ‘aql u fikret irmek emr-i muhâl tabaķasına varmıŝdur. ‘Ale’l-huŝuŝ ser-â-pâ nevâhîsinde vâķi’ olan şahrâ vü taĝ bâhçe vü bâĝ olup her dıraht-ı sâye-perveri²⁰⁹ turş u ŝîrîn ve beyâz u la‘lîn ve maţbû’ [u] rengin mîve-i gûn-â-gûn ile memlû ve dürlü dürlü engûr-ı halâvet-nümûn ile toptolu olup lezzet-i fâkiye-i zîbâsı hadd-i ta’rîfe gelmeyüp ve letâfet-i elmâ vü ayvası vaşf u beyâna ŝıĝmayup Sîmâ Balâtin dimekle ma’rûf olan deryâsı mâ-taķaddümden bir nehr-i ‘azîm ve bir ğadîr-i ķadîm olup ķa’rına rîsmân-ı tevehhüm irmeyüp ve mâ-verâsına nazarlar yitmeyüp halâvet-i mâda Ceyhûn u Seyhûn’dan ziyâde ve ‘öŝr-i mâhîsinden hâşıl olan meblaĝ kırâl-ı bed-fi’âlûn rûz-merre ceyb hârlıĝına mu’ayyen olup kifâyet eylediĝi ŝâyî’ olup [48a] her vechle vilâyet-i dilkeş ü hûb ve memleket-i şafâ-baĝŝ u mergûb olduĝundan ĝayrı (...) ²¹⁰ vilâyetine ķarîb maħalde vâķi’ olmaĝın hıfz u hîrâset-çün emîr-i nâmdâr ve müstaĥfîz ve dizdâr ve mârtoĝos ve mârtoĝos aĝası ve ķapudân ve topcı ve topcıbaŝı ve ‘azeb ve ‘azebler aĝası ta’yîn ü naşb olunup bu cümle aĝavât ile neferât ihdâs olunmayup etrâfında vâķi’ olan ķal’alardan ihrâc u istinbât olunup ke-zâlik ķal’a-ı metîne-i Çeşnek ve Vajon’a daĝı müstaĥfîz ü dizdâr vaz’ olunup mühimmât-ı kılâ’-ı mezķûre itmâm bulduķdan-ŝoñra ‘inân-ı ‘azîmetleri ķal’a-ı Ķomrân semtine munşarif olup sene-i mezbûre ŝaferü’l-muzafferinüñ 3. gününde²¹¹ envâ’-ı kerr ü fer ü şevketle sa’âdetlü serdâr-ı zafer-şi’âr ĥâzretlerinüñ ĝubâr-ı pây-ı ķîmyâ-‘ayârlarına yüz sürüp dest-bûs-ı sa’âdet-me’ nûslarıyla müstes’ad olup [48b] hıla’-ı fâĥire ile i’zâz u ikrâm ve tevķîr ü ihtîrâm buyurilup andan maķarr-ı sa’âdetlerine varup ârâm idüp eŝrâf [u] a’yân ‘umûmen erbâb-ı dîvân ĥayr maķdem diyü ‘izz-i ĥuzûrlarına cem’ olup şeref-i mülâķât-ı zât-ı ĥuceste-ŝifâtlarıyla müşerref

²⁰⁹ Metinde “sâye-i perveri” şeklinde yazılmış.

²¹⁰ Okunamayan bölüm:

²¹¹ H. 3 Safer 1003/ M. 18 Ekim 1594.

olup her biri ni‘am-i mütevāfire ile muğtenim ve muvālāt [u] muşāfātlarıyla ‘ayş ü neşāt u şafāya mahrem olup huşūşā sālik-i mesālik-i sa‘ādet ü ‘unvān ve nāhic-i menāhic-i fütüvvet ü rüçhān olan ‘azametlü hān-ı a‘zam hazretleri dağı teşrīf buyurup beyne’l-a‘yān hażīz-i hākden evc-i eflāke irtifā‘ kılup

Nazm (. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Haclem ez ān ki şeref-dāde-i der-mesken-i men

Çist īn menzil-i vīrāne ki cāy-ı to būd²¹²

diyü envā‘-ı i‘tizār ile cihet-i ta‘zīm ü semt-i tekrīminde mehmā-emken bezl-i maqdūr idüp e‘ime-i mütenevvi‘a ihzārıyla ‘ālī ziyāfetler olınuş lāzıme-i ri‘āyet ü hizmetlerinde kuşūr olınmayup ba‘de’ t-‘ta‘ām muraşsa‘ u müzehheb raht-ı kāmile ile müretteb bād-peyvend ü [49a] berķ-res bir a‘lā vü güzīde vü ercmenđ Arabī feres ihzār olınmışdı. Rikāb-ı nuşret-irtikāblarına çekilüp sa‘ādetle süvār olup mufāraķat itdüklerinde esnā-i kelāmda “Eger biz bunlar ile haşır olmasaķ ve tarh u tarzların müşāhede kılmasaķ nesne görmezdük bārekallāh ocaķ oğlı ise ancak olur. Bunların ecdādıyla bizüm ecdādımız hıřāvendler olup ta‘yīn-i zemāna dek aralarında küllī ‘alāķa vü peyvendleri olduğı zāhirdür” diyü dürer-i elfāz-ı rengīnlerin silk-i beyāna getirüp maķarr-ı sa‘ādetlerine dest-res müyesser olduķda bir a‘lā zırh ki lāzıme-i ğazā-yı ğarrādur ve nādirü’l-vuķū‘ muṭallā dībā-yı zibāya kaplı bir ra‘nā semūr postı ki dāfi‘-i şiddet-i sermādur irsāl ü ihsān kılup “Size lāyık degüldür bāķīlerümüz bāķīdür” diyü ‘özrleri idüp her vechle şeref-i imtiyāzlarına sebep olmuşdur.

Ba‘dehu serdār-ı zafer-şi‘ār hazretlerinden çavuş-ı nuşret-sürüş vārid olup “Leşker-i zafer-rehber Kōmrān atasına geçmek için nehr-i Tūna üzerine cısır binā olınmaķ lāzım olmuşdur. Eyāletiñe müte‘allık Karaman [49b] ve bile koşılan Mar‘aş askeriyile ve kendü ādemlerüñle levāzımātın ihzār idüp ber-vech-i müsāra‘a

²¹² Far. “Benim utancım ondan ki benim meskenimin şeref bulması, eskiden senin mekânın olan virane menzil sebebiyledir.”

itmāmına bezl-i iktidār idesin” diyü fermān olınuş dāmen der-miyān kıluş Karaman beglerin²¹³ ve Du’l-ıkadriyye beglerin ve kendü ādamların yanına aluş birkaç gün içinde levāzımāt-ı cisri ihzār itdürüp tonpāzlar ve gemiler çatdurup zemān-ı sehl-i kalīlü’l-mehalde ol nehr-i hāyil ü cūy-ı deryā-şemāyilüñ üzerine bir cisr-i kavīm ve şırāt-ı müstaķīm binā olındı ki her bir kemeri tāk-ı firūze-gün-ı semāya ırmış ve temel-i bī-bedeli ka’r-ı māda zahr-ı semeke pençe şalmış idi. Hāzret-i āşaf-ı Āşaf-şiyem hāyil ü haşem ve haşmet ü hademle öte yaķaya geķüp ol cānibden daķı meteris vaż’ olınuş hişār-ı Komrān top-ı berķ-maşhūbla dögilüp feth ü teshīri ve kal’ ü tedmīri taşavvur olınmış-iken “Maħall-i şitā karīb olmışdur. Şiddet-i sermāya taħammül ü tākātümüz yoķdur” diyü meterislerde olan ‘asker el çeküp bi’z-zarūri te’ħiri lāzım gelmegin

(. . . _ _ / . . . _ _ / . . . _)

Kış gelüp çünkü zemān azaldı

Komrān fethi bahāra kaldı

[50a] diyü leşkere göç buyurılış bir niçe menzilde Budūn’a gelinüp vüzerā ve beglerbegilere ve ümerā ve ‘askere ‘umūmen kışlaķ ta’yīn olınuş her biri kışlaķlarına varuş taraf-ı a’dāya çeşm ü gūş tutuş uğur-ı hümāyūnda yarar yoldaşlarıyla hāzır baş oluş hidemāt-ı mebrūre-i fāyiķa zuhūrına intizār ile karār idüp sa’ādetlü serdār-ı nuşret-şi’ār u feth-iştiħār hāzretleri andan daķı kerr ü fer [ü] şevketle kalkuş Ösek nām kaşaba zılāl-i hıyām-ı nuşret-nizāmlarıyla müstes’ad olduķda dergāh-ı mu’allādan kapucılar ketħüdāsı kıdvetü’l-havāşş ve’l-muķarribīn şāhibü’l-‘izz ve’t-temkīn Aħmed Aģa *dāme mecduhu*²¹⁴ gelüp bu minvāl üzere haķt-ı hümāyūn-ı ‘izzet-iştimāl ile hıla’-ı behcet-ittişāl ve şemşīr-i ābdār u feth-nevāl işāl idüp

²¹³ “dāmen der-miyān kıluş Karaman beglerin” bölümünde harfler noktasız yazılmış.

²¹⁴ Ar. “Ululuģu daim olsun.”

*An haṭṭ-ı mergūb u ḥūb īn est*²¹⁵

Hamd-i firāvān ve şükr-i bī-pāyān ol fettāh-ı ebvāb-ı fütūh ve ḥallākū' l-cism ve 'r-rūh olan melik-i sübbūh dergāhına ki ḳal' -i ḳılā' -ı müşrikīn kīn-i müslimīn aḥzına temkīn virüp a' lām-ı İslām burūc-ı müşeyyede 'ulūc(?) üzere 'urūc virüp ḥuşūn-ı ḥaşīnelerin memālik-i [50b] İslāmiyye'ye ilḥāk ve eydī-i mü' eyyide-i ehl-i ihḳāk ile bātıla izḥāk eyledi ve Yanık ḳal' asın uyanık merdān-ı gāzīye ve ḳana boyanık ḳılıcı küffāra ḥavāle ḳılıcı dilīrān-ı 'arşa-ı ser-bāzīye müsahḥar ve memālik-i 'Osmāniyye'ye inzīmāmın müyesser eyledi. *Fe-hamden sümme ḥamden lehu 'alā fethi ḥāze' l-ḥiṣāri' l-meṭni ve şükren sümme şükren lehu 'alā fazli rabbi' l-'ālemīn*²¹⁶ ve dūrūd-ı nā-ma' dūd ḥabīb-i melik-i vedūd Muṣṭafā vü Muḥammed ü Maḥmūd ḥazretlerine ki dīn-i İslām'ı maşūn ve ümmetine ta' līm-i feth-i ḥuşūn eyleyüp *el-cihādu mazun ilā yevmi' l-ḳiyāme*²¹⁷ kelāmıyla te' yīd-i cihādı beyān ve biñ yıldan mütecāviz müddetden imtidād-ı şer'le mu' cizesin 'ayān eyledi. *Şalavātullāhi 'aleyhi ve 'alā ālihi ve aṣḥābihi' l-mücāhidīne fillāhi ḥaḳḳu cihādi' l-müctehidīne fi' t-te' sīsi esāsi' d-dīni ve temhīdi cihādehu*²¹⁸ ve ba' dehu sen ki 'abd-i ḳadīm ve bende-i müstakīm ve ıslāh-ı cumhūr ve sedd-i sügūr için vekīl-i muḥtārūm ve 'asākīr-i manşūrūm üzere serdārūm Sinān Paşa' sın fazl-ı İlāhī bu devlet-i İslāmiyye' nūñ penāhı ve rūh-ı pūr-fütūh-ı nebevī ma' e' l-ervāhi' l-muṭahhara hem-rāhı olup hemvāre istinādumuz tevfiḳ-i imdād-ı Rabbū' l-'ibāda ve istimdādumuz merci' -i penāhumuz olan nebī-i meb' ūs-ı [51a] bi' l-cihāda olmaḡla ḥālā fart-ı metānet ve mezīd-i ḥaşānet ile ma' rūf olan Yanık ḳal' ası düşvār-gīr iken teşḥīr olınup 'asākīr-i manşūrūm *naşarahum allāhu 'ale' l-a' dā' i eynemā kānū ve e' anehum 'alā tedmīr el-muḥālīfīn*

²¹⁵ Far. “Rağbet görmüş o güzel yazı şöyledir.” Başlık kırmızı mürekkep ve nesih hatla yazılmış.

²¹⁶ Ar. “Bu sağlam hisarın fethi için ona hamdolsun ve alemlerin rabbine faziletleri için şükürler olsun.”

²¹⁷ Ar. “Cihat kıyamet gününe kadar sürecektir.”

²¹⁸ Ar. “Allah'ın sevgisi onun, ailesinin ve dinin esaslarını kurmak ve cihadı yaymak için Allah yolunda çalışan ashabının üzerine olsun.”

*kemā e ‘ānū*²¹⁹ yüzleri ağ ola melhūzdan ziyāde çalışup cān u başların dirīg itmemişler ve maḳdūr-ı beşer olan sa‘y-ı cemīli yirine getirüp āb u āteş arasında gāh garīḳ ü gāh ḫarīḳ olmaḳdan perhīz itmeyüp toprak sürmekle ḫāksārları bād-ı fenāya virüp şecā‘atlerine metānet-i ḫiṣār ḫāyil ve p[ī]rāmen-i ḳal‘adan bir ān zāyil olunmayup gāh meterislerin almışlar gāh ṭaburların bozmışlar gāh dīvārların yıkmışlar gāh neberdgāha çıkanları ḳal‘a bucaḳlarına tıḳmışlar ve cengcilerin kırmışlar ve cüyüş-ı āhen-püşların cāy-ı hīcādan ayırmışlar ḫūḳān-ı zaḫm-ḫorde gibi ol gürāzları gürz ile gürizān itmişler ve emvāl-i ḡanāyimlerin rīzān itmişler ve ḳoçyigitler ḳoçların yaḡma ve ordu-yı zafer-cüyü pür-na‘mā itmişler *bārekallāhu te ‘ālā fḫim*.²²⁰ Fazl-ı İlāhī [51b] mercūdur ki bu sāl-i ferḫunde-fālde Yanıḳ ile Būdīn miyānın ḳaṭ‘ ve Ṭūnā’dan zaḫīre vü imdād vürūdını men‘ iden Ḳomrān ḳal‘asın daḫı ḳomayup ḫīṭa-ı teşḫīre getürmek müyesser ola ki ḫār-ı rāhdur *imāṭetü’l ezā ‘ani’s-sebīl*²²¹ bābında sa‘y-ı cemīl ideler. Ḳomrān aralıkda engel ve eṭrāfi düşmen şıḡınacak cengeldür. Te’ḫūr-i teşḫīri merdānelige şıḡmaz.

(. . . _ _ / . . . _ _ / . . . _)

Şarf-ı māḳdūr u himmet itsünler

Emr-i Ḥaḳḳ’a itā‘at itsünler

Ve Peç kırālıyla pençe-penç olmayınca ve Alāmān-ı yamandan el-emān nidāsı işidilmeyince p[ī]rāmen-i kişver-i düşmenden dūr olduklarına rızā-yı ḫümāyūn yoḳdur. Zīrā iḫsān-ı bī-girān-ı Raḫmān’dan ümīdüm çoḳdur. P[ī]rāmen-i mülk-i maḫrūsemizde olan ḳılā‘ları inḳılā‘ olmayınca ve felek emsāli intizā‘ bulmayınca imhāl olunursa dest-i emelleri ol yaḳınlara aḳın itmekden kūtāh olmaz. Himmeti

²¹⁹ Ar. “Allah nerede olursa olsun onları düşmanlarına üstün kılsın ve daha önce yardım ettiği gibi muhaliflerini yerle bir etmede ona yardım etsin.”

²²⁰ Ar. “Allah onları mübarek etsin.”

²²¹ Ar. “Yoldan zarar verici her şeyin kaldırılması.”

bülend itmek gerekdür. *innellāhu yuḥibbu me ‘ālī’l-umūri ve yabġuzu (...) fihā.*²²²

İmdi bu bābda serdār-ı ‘ālī-miḳdārüm sözine kulaḳ tıtmaların isterüm. Fermānına rām olsunlar ve muḫālefetin ḫarām itsünler ve vüzerā vü emirü’l-ümerā ve sāyir ümerā vü a’yān-ı nīgū-rā [52a] ve dilirān-ı şaff-ārā *eyyidehüm allāhu te ‘ālā*²²³ gerekdür ki serdārüm ta’yīn itdüġi kışlaḳda kışlayup bir ḳadem ṫaraf-ı ḫilāfa taḫaṫṫı itmelerin ḫaṫā bileler ve imtişāl-i emr ile kendülerin şāyeste-i ‘aṫā bileler ve illā ‘işyān cezāsın dünyāda vü ‘uḳbāda görürler. Sen ki serdārumsın bu pend-nāmemi ġāzī ḳullarüm maḫzarında oḳıyup *aṫī ‘üllāh ve aṫī ‘ū’r-rasūle ve ūlī’l-emri minkum*²²⁴ āyet-i kerīmesinüñ mefhūmın anlara tefhīm ve *aṫī ‘ū emīreküm ve lev kāne ‘abden ḫaysiyyen*²²⁵ ma’nāsın ta’līm idüp her zümreye bir maḫall ve münāsib kışlaḳ ta’yīn idüp ta’ayyüşe ḳābil mevzi’ gösteresin. Şöyle ki ta’yīn olınan maḫalde ṫurmayalar ve sükün ile me’mūr oldukları meskende oturmayalar her biri ḳolayın gözedüp taġılalar ḳat’-i menāşıb u vezāyifler-ile iktifā olınmayacaġın bileler ve mücāzātlarına muraḫḫas u me’zūn idüġin taḫḳıḳ ideler. Sene-i sābıḳada intişārlarından a’dānuñ ne ġüne cem’iyyetleri olduġın görmiş-iken bu sene daḫı öyle iderlerse anlarda dīn ġayreti ve nāmūs-ı devlet ḫamiyyeti ve ‘ırz-ı İslām ḫimāyeti olmamaḳ görünür *el ‘iyāzū billāh.*²²⁶

[52b]²²⁷ Nazm (_ . __ / _ . __ / _ . __)

Size pendüm budur ey İslāmiyān

Oluñuz bu yolda dāmen der-miyān

²²² Ar. “Allah mühim işleri sever ve (...) olanlardan nefret eder.”

²²³ Ar. “Yüce Allah onlara destek olsun.”

²²⁴ Ar. *أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ* (4/Nisa, 59.ayet) “Allah’a itaat edin. Peygamber’e itaat edin ve sizden olan ulu’l-emre (idarecilere) de.”

²²⁵ Ar. “Ve eġer şerefli bir kul ise komutanınıza itaat edin.”

²²⁶ Ar. “Allah’a sığınır, Allah’a iltica ederiz. Allah korusun.”

²²⁷ Derkenarda karalamalar: “kān-ı (...) ḳad-i merātib(?) cūd şāhib-i faḫl meh-i burc-ı ‘aṫā kān-ı ḳudret [ü] ma’ārif şāhibü’l (...)”

Nesr

Ertesi gün hazret-i āsaf-ı Āsaf-rā ve serdār-ı kişver-güşā ‘ādet-i ma‘hūde-i ‘ālem-ārāları üzere dīvān idüp vārid olan pend-nāme-i hümāyūn-ı behcet-maḳrūnı²²⁸ muḳtedā-yı küttāb-ı zevī’l-iktisāb (...) ²²⁹ nāşir-i menāşir-i aḥkām-ı pādīşāhī ve maḫhar-ı mezāhir-i İlāhī (...) ²³⁰ u ‘aṭṭār u mu‘aṭṭār²³¹ fazilet bāğınūñ serv-i bülendi mürüvvet şāhibi (...) ²³² Efendi *dāmet feżā’ilihu*²³³ ki sefine-i sīne-i (...)leri²³⁴ cevāhir-i ma‘ārif ü ‘irfān ve dīde-i ḳalb-i ser-i sekīneleri fütūḫāt-ı esrār-ı İlāhī ile memlū aşḫāb-ı feyz ü efdāluñ güzīde ve erbāb-ı ‘irfān zevī’l-(...)uñ²³⁵ pesendīdelerinden[dür] ṭarz-ı ḫūb u dil-pesend ve edā-yı mergūb u ercmend ile ḫuzūr-ı a‘yān u erkān ve miyān-ı leşker-i zafer-iḳtirānda ber-ḳā‘ide ḳırā‘at idüp ‘umūmen leşker-i nuşret-fürüş u deryā-ḫurūşuñ dürc-i güş-ı behcet-sürüşları şadefvār dürer-i şāhvār-ı nā-mütenāhī ve le‘ālī-i ābdār-ı nuşḫ u pend-i pādīşāhī ve sefine-i sīne-i şecā‘at ü sekīneleri cevāhir-i zevāhir-i tenbīh ü te’kīd-i şehen-şāhī ile māl-ā-māl olup her-bir mücāhid ü ġāzī dest-i tazarru‘ u niyāzı ‘ālem-i bālāya ḳaldurup izdiyād [u] devām-ı salṭanat-ı ḫaḳānī ve inhizām [u] ihlāk-i a‘dā-yı bed-rāy-ı ḫüsrevānī du‘ālarına inşirāḫ-ı bāl ile iştiğāl gösterüp semi‘nā vü aṭa‘nā²³⁶ diyü maḳām-ı iṭā‘at ve me‘men-i mutābaḳatda ḳarār [53a] u ārām ḳılıp ve sa‘ādetlü

²²⁸ Önce “tezkīrecileri olan Medḫī Efendi ki güzīde-i küttāb ve pesendīde-i erbāb-ı ma‘ārif-i zevī’l-iktisābdur” yazılmış. Daha sonra bu bölümü silinmiş ve yerine “muḳtedā-yı küttāb-ı zevī’l-iktisāb (...) şāhib-i feyz ü efdāl (...) ġuzāt u celādet nāşir-i menāşir-i aḥkām-ı pādīşāhī ve maḫhar-ı mezāhir-i İlāhī (...) ü ‘aṭṭār u mu‘aṭṭār” yazılmış. Daha sonra ikinci bir düzeltme yapılarak “şāhib-i feyz ü efdāl (...) ġuzāt u celādet” kısmının üstü karalanmış.

²²⁹ Okunamayan bölüm:

²³⁰ Okunamayan bölüm:

²³¹ Derkenardaki eklemeler metnin bu bölümüne ait olmalıdır: “fazilet bāğınūñ serv-i bülendi mürüvvet şāhibi (...) Efendi *dāmet feżā’ilihu* ki sefine-i sīne-i (...)leri cevāhir-i ma‘ārif ü ‘irfān ve dīde-i ḳalb-i ser-i sekīneleri fütūḫāt-ı esrār-ı İlāhī ile memlū aşḫāb-ı feyz ü efdāluñ güzīde ve erbāb-ı ‘irfān zevī’l-(...)uñ pesendīdelerinden[dür]”

²³² Okunamayan bölüm:

²³³ Ar. “Faziletleri daim olsun.”

²³⁴ Okunamayan bölüm:

²³⁵ Okunamayan bölüm:

²³⁶ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا (2/Bakara, 285.ayet) “İşittik ve itaat ettik.”

serdār-ı kām-kār ḥazretlerinüñ kat kat şāhāne ḥil'atler ile ketf-i zī-şān-ı nuşret-
iḳtidālārı ve mücevher ü muraşsa' tīg-i cevherdār ile miyān-ı celādet-'unvānları teşrif
buyurılıp ve mevcūd bulınan ümerā ve bölük ağalarına ve defterdārlarına yollu
yolınca ḥil'atler giydürilüp herkes pāy-būs-ı sa'ādet-me'nūs-ı āşaf-ı Āşaf-nazir ile
şeref-i imtiyāz bulup ol maḥalde ḥāzır bulınan beglerbegiler mekānlu mekānlarına
teveccüh itdüklerinden şoñra aḡa-yı müşārün ileyh bi-ḥasbi'l-merātib otaḡ-ı zafer-
vifāklarına gelüp anlara daḡı fāḫir ḥil'atler giydürüp ve müzehheb tīgler kuşadup
istimālet-nāme-i hümāyūn tarzında ḥükm-i sa'ādet-maḡrūn irād u işāliyle her biri
ḥaziz-i ḥākden evc-i eflāke irtifā' buyurılıp ve muḡāfazada kalan vüzerā-i kişver-
güşā ve mīr-i mīrān-ı mülk-ārā ve aḡavāt u ümerāya daḡı ke-zālik ḥila'-i behcet-iltikā
ve muraşsa' u müzehheb tīg-i zafer-irtikā işāli-çün Budūn ve Yanık ve Tımeşvār
serḡaddine²³⁷ müteveccih olup her vechle iltifāt-ı seniyye-i behiyye ve i'tibārāt-ı
'aliyye-i celiyye birle leşker-i zafer-rehber tergīb [53b] ve bu şıyt u şadā-yı 'ālem-
ārādan düşmen-i āhd-şiken ü dālālet-güster terḡib olınup miyān-ı leşkerde bir
mertebede sürür u şafā peydā vü hüveydā olmışdur ki terḡim ü taḡriri mā-verā-yı
idrāka yitürilmek ve dāyire-i tevehhüm ü tefekküre irgürülmek ḡayr-ı mümkindür ol
maḡall-i şafā ve hengām-ı behcet-iltikāda silk-i nazma gelen tercī'-bend rişte-i 'arza
peyvend kılınup müşāhede-i taḡayyüdleriyle ḡursend ve muvā'ade vü ta'ahḡudleriyle
behremend olduğum eclden ebedü'l-ābād zıkr-i bi'l-ḡayrlarına bā'is olsun için bu
maḡalle sebt ü taḡrır olundu.

[I] (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Mālik-i mülk-i kerem ser-çeşme-i 'izz ü vaḡār

Şāḡib-i fazl u hūner zāt-ı şecā'at-iḡtidār

Rāḡib-ı ḡavr-ı 'adālet rātīb-ı rāy-ı rezin

²³⁷ “serāḡide-i manşüre” yazılmış, sonra üstü çizilerek “Budūn ve Yanık ve Tımeşvār serḡaddine” diye düzeltilmiş.

Nāhic-i nehc-i şehāmet merd-i Rüstem-i 'tibār
Mazhar-ı feyz-i Hüdā ser-defter-i luḡ u 'atā
Kāşif-i sırr-ı hidāyet dāver-i nuşret-medār
Sālik-i silk-i şecā'at şāhib-i seyf ü sinān
Ḳāṭi' -i 'ırḳ-ı 'adüv serdār-ı nuşret-iştiḥār
Zābıṭ-ı mülk-i 'atā bebr-i hıcā şır-i veġā
Ḥāzret-i paşa-yı a'zam kām-baḥş u kām-kār
Rüşen oldu zulmet-i küfr ü dalāletden cihān
Pertev-i tıġ-ı zafer-baḥşuñ olınca āşikār
Tıġ-ı ḳahruñ zümre-i küffārı ḳıldı ḥāksār

[54a] Himmet-i merdānla ṭabura düşdi inkisār

[II]

Eyledüñ erbāb-ı küfri ḥ'ār u zār u ser-nigün
Ḳıldıñ erbāb-ı 'ināduñ lāleveş baġrını ḥün
İḥtiyār itdi firārı bulmayup cāy-ı ḳarār
Ḳalmadı küffār-ı bed-kirdāra hıç cāy-ı sükün
Saṭve-i tıġüñ görince ṭaġa düşdi ṭāġtler
Her biri şahrāyī oldu şanki el virdi cünün
Serverā erbāb-ı küfri cā-be-cā mecrūḥ idüp
Bezm-i rezmi tıġ-ı ḥünbāruñ ḳılupdur lāle-gün
Ṭop-ı ḳahruñ gördi izḥār-ı iṭā'at eyledi
Kim ḥişār-ı Tātā'da maḥşür olan mel'ün-ı dün
Devletüñde ḥamdülillāḥ el virüp fetḥ-i fütūḥ
Ḳal'a-ı Yanıḳ alındı dü[ş]men oldu ser-nigün
Çoḳ zemāndur buña beñzer fetḥ ü nuşret olmadı

Kimse ey kân-1 kerem bir böyle fırsat bulmadı

[III]

Zât-1 pākūñ gibi bir kân-1 kerāmet görmedüm

Merd-i meydān-1 hūner şāhib-şecā'at görmedüm

Mecma'-1 erbāb-1 nuşretdür ser-ā-ser serverā

Āsitanuñ gibi bir cāy-1 sa'ādet görmedüm

Oldı eyyām-1 'atā-baḡşuñda dünyā muḡtenim

Saña beñzer server-i mülk-i mürüvvet görmedüm

Şer'-ile kânūn ile icrā-yı aḡkām itmede

Bāb-1 'adlūñ gibi bir cāy-1 ḡükümet görmedüm

Ḳan ḡuşandı ḡarb-1 tīgūñden kırāl-1 bed-fi'āl

Tīg-i ḡahruñ gibi bir şāhib-mehābet görmedüm

Zulmet-i küfr ü ḡalāletden cihānı kıldı pāk

Şu'le-i tīgūñ gibi şem'-i hidāyet görmedüm

[54b] Mesned-i erbāb-1 'izzet ḡüb-manḡarsın bugün

Server-i şāhib-kerem merd-i dilāversin bugün

[IV]

Gūş idüp şıyt u şadā-yı ḡop-1 ḡahruñ serverā

Ḳalk-1 Egri ḡoḡrılup bir ḡün emān eyler ricā

Şöyle nām itdük felekde yiridür dergāhuña

Portuḡāl u Peç ü Nemçe ḡalkı itse ilticā

Nice nice ḡal'a-1 gerdūn-nihādı fetḡ idüp

Pençe-i ḡahruñ olupdur cā-be-cā ḡal'a-gūşā

Leşker-i nuşret-me'āsir luḡfuña mazḡar düşüp

Her biri oldı ḡapuñda bende-i fermān-revā

Gerd-i küfri şevk-i şemşirüñ cihāndan mahv idüp

Oldı mir'āt-ı felek devründe yir yir pür-şafā

Mālik-i mülk-i şecā'at şāhib-i hulq-ı kerem²³⁸

Saña beñzer gelmedi dünyāya gelmez serverā

Eylesün feth-i fütüh-[i]le vücūduñ ittiḥād

Pāy-māl olsun yoluñda cā-be-cā ehl-i 'inād

[V]

Mazhar-ı nuşret olup ey server-i şāhib-kırān

Eylesün feth-i fütüh-[i]le vücūduñ iktirān

Ḍarb-ı tīgüñ düşmeni kılsun zebün u nā-tüvān

Nām-ı pāküñle pür olsun sāḥa-ı kevn ü mekān

Vaşf-ı luṭfuñ safḥa-ı eflāke taḥrīr eyleyüp

Zıkr-i bi'l-ḥayruñ lisānı eyledi vird-i zebān

Ḥüsn-i tedbīrüñle geldi ser-be-ser dehre niḫām

Devr-i 'adlünde irişdi 'āleme emn ü emān

Behremend olsun ḳapuñda nice yüz biñ nā-murād

Her biri luṭfuñ görüp felekde olsun kāmṛān

[55a] Tīg-i ḥun-bāruñ gibi meydān-ı rezm içre şehā

Behmen ü Dārā vü Rüstem virmedi gitdi nişān

Nuşret-i feth-i zaferle dehri dilşād eyledüñ

Vaşf olunmaz serverā 'ālemde bir ad eyledüñ

Andan daḫı şevket ü iclāl ve devlet ü iḳbāl ile ḳalḳup bir nice menzilde medīne-i

Belḡrād-ı behcet-ābāda gelüp iḳāmet ü ḳarār ḳılup ḥıfz u ḥirāseti mühimmāt-ı dīn ü

devlet-i ḥümāyūndan olan memālik-i maḥrüse-i ḥüsrevāniye ḳifāyet miḳdārı 'asker

²³⁸ “ḥulq u kerem” şeklinde yazılmıştı, “ḥulq-ı kerem” şeklinde okundu.

gönderüp kendüler dahı yanlarında olan yarar yoldaşlarıyla taraf-ı a' dāya çeşm ü güş
tutup maqām-ı tedārikde hāzır-baş olup muktezā-yı şer' ü kânūn üzere itmām-ı
meşālih-i müsliminde ihtimām idüp eyyām-ı sa' ādet-encām-ı pādīşāhīde aḥvāl-i
'ālem bir miqdār ḥuzūr u refāhiyyete karīn olup gubār-ı fitne vü fesād teskīn bulmuş-
iken verā-yı perde-i taqdīrde mestūr olan ḥikmet-i ḥafiyye-i İlāhī ve ḳudret-i celiyye-
i nā-mütenāhīden tulū' u bürüzı ve zuhūr-ı pür-süzı gayr-ı mutaşavver olan ḥikmet-i
rūzgār ve gerdiş-i çarḥ-ı ḡaddārdan

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Bu müşebbek ḥayme-i sīm-āb-gün u bī-sütūn

Menzil-i rıḥlet durur şanmañ anı cāy-ı sükūn

[55b] Nice ḥüsrevler başından ar[t]a ḳalmış tācdur

Bu muraşşa' efsar ile tārek-i gerdūn-ı dūn

mazmūnı āşikār olup sākin-i mesākin-i firdevs ü cinān 'aliyyü'r-raḥmet ve'l-ḡufrān
pādīşāh-ı cihān u cihāniyān Sultān Murād Ḥān ḥazretleri²³⁹ irādet-i Ḥaḳḳ ve meşiyet-
i ḳudret-i mutlak birle bu 'ālem-i fenā vü ḡurūra vedā' idüp rūḥ-ı pür-fütūḥları sūls ü
elf māh-ı cemāde'l-ülāsınuñ 12. güninde²⁴⁰ ravza-ı rıdvānda ḥürā vü ḡılmānla ictimā'
ḳılıp māh-ı mezbūruñ²⁴¹ 21. güninde²⁴² taḥt-ı behcet-baḥt-ı ḥaḳānī ve erīke-i refī'a-ı
Süleymānī 'ālī-menḳıbet me'ālī-rütbet Dārā-ḥaşmet Ferīdūn-şevket Cemşīd-ḳudret
vü Cem-miknet mālīk-i memālīk-i 'Acem vāhib-i mevāhib-i kerem sultān-ı selāṭīn-i
zevī'l-iḳtidār ve server-i ser-efrāz-ı pādīşāhān-ı 'ālī-miḳdār āfitāb-ı 'ālem-tāb-ı
sipihr-i salṭanat ve mihr-i münir-i āsmān-ı ḥilāfet zahīrū'l-İslām mu'tnū'l-enām
mālīk-i riḳābü'l-ümem ḥalīfetullāhu te'ālā fi'l-'ālem dāver-i devr-i zemān ve server-i
memālīksitān ḥüsrev-i düşmen-süz ve şehryār-ı rezm-efrüz penāh-ı selāṭīn-i zemān u

²³⁹ Derkenarda "Vefāt-ı merḥūm Sultān Murād Ḥān raḥmetullāhu 'aleyh" başlığı var.

²⁴⁰ H. 12 Cemaziyelevvel 1003/ M. 23 Ocak 1595.

²⁴¹ Önce "sūls ü elf māh-ı cemādi'l-ülāsınuñ" yazılmış, sonra karalanıp "māh-ı mezbūruñ" yapılmış.

²⁴² H. 21 Cemaziyelevvel 1003/ M. 1 Şubat 1595.

zemîn ümîdgâh-ı esâtîn-i kâr-ḥâne-i mâ vü tîñ melâz-ı a‘zamü’l-mülük ve ‘s-selâţîn
ve me‘âz-ı efâḥimü’l-ḥulefâ ve ‘l-ḥavâķîñ ḥâdimü’l-ḥaremeynü’ş-şerefeyn ve
ḥâkimü’l-berreyn [56a] ḥâmî-i âyîn-i şer‘-i şerîf-i Muḥammedî ve mâḥî-i a‘dâ-yı dîn-
i Aḥmedî *el-mü‘eyyedü min Allâhi’l-meliki’ş-şamedi el-muvaffaku bi-mezîdi’t-
te’yîdi’l-ebed*²⁴³

(. . . . / . . . . / . . .)

Ḥıdîv-i bâhirü’l-bürhân u emced

Şehen-şâh-ı cihân zât-ı mümecced

Zahîr-i tarz-ı şer‘-i dîn-i Aḥmed

Mu‘în-i râh-ı Ḥaķķ Sultân Meḥemmed²⁴⁴

*ḥalladallâhu te‘âlâ ḥilâfete’l-kübrâ ve ebedü saltanati’l-‘uzmâ ve efâze envâre
meyâmini vücûdihî ‘alâ kâḥbeti’l-cünûdi ve ‘r-re‘âyâ ve eşâ‘a eşi‘‘ate fazli*²⁴⁵
*vücûdihî mâ-beyne’l-‘arzi ve ‘s-semâ*²⁴⁶ ḥazretlerinüñ kudüm-ı behcet-rüsüm u
‘adâlet-lüzûmlarıyla müşerref ü müstes‘ad ve cülüs-ı hümayün-ı nuşret-me‘nûslarıyla
mu‘azzez ü mümecced olup eṭvâr-ı saltanat ve âyîn-i ḥilâfet kabza-ı irâdetlerine
müyesser ve taşarrufât-ı umûr-ı ‘âlem rây-ı cihân-ârâlarına müsellemler ü muḥarrer
olup zîver-i ‘adl ü ‘adâlet ve zînet-i ḥükm ü ḥükümetleriyle dünyâ ve mâ-fî-hâ
müretteb ü müzeyyen olduğda ‘ulemâ-i fezâyl-intimâ ve meşâyih ü şulehâ ve
vüzerâ-yı memâlik-ârâ ve ağavât u ümerâ ve bi’l-cümle a‘yân-ı ‘atebetü’l-‘ulyâ
‘âdet-i ma‘hûde-i ḥüsrevânî muḥtezâsınca mübârek-bâd-ı saltanat-ı ercmend ve
tehniye-i ḥilâfet-i ebed-peyvend için el öpüp ebvâb-ı [56b] ḥazâyin ü defâyin açılıp
mübârizân-ı şecâ‘at-nişân ve mücâhidân-ı şehâmet-iķtirân olan kapu ḥalkına ve

²⁴³ Ar. “Samet olan Allah tarafından yardım görmüş, sonsuz destekle başarıya ulaşmış olan”

²⁴⁴ Derkenarda “Cülüs-ı merḥûm Sultân Meḥmed Ḥân” başlığı var.

²⁴⁵ “fazli” kelimesinin üstüne “adli” yazılmış.

²⁴⁶ Ar. “Yüce Allah ulu hilafetini ölümsüzleştirsin ve büyük saltanatını ebedî kılsın; reayasının ve ordularının hepsinin üzerine zatının bereketlerinin nurlarını yağdırsın; yerle gök arasını onun fazlının ışığı aydınlatsın.”

‘umūmen yeñiçerilere bahşış ü teraqqīleri virilmek fermān olınuş ve zıll-ı zalīl-i ‘adālet-delīllerinde²⁴⁷ müstazıll olan memālik-i vāsi‘atü’l-mesālik hākimlerine ‘adālet-nāmeler gönderilüp “Tavāyif-i re‘āyā ki vedāyi‘-i hālīkū’l-berāyādur eyyām-ı ‘adālet-encāmumda āsūde vü müreffehū’l-bāl ve ahkām-ı şer‘iyyeden inhirāf ve kavānīn-i mer‘iyyeden i‘tisāf olınmaqla kāffe-i enām hoş-hāl olup şöyle ki cādde-i şer‘-i şerīf-i nebeviyyeden ‘udül idüp icrā-yı umūr-ı kânūniyye ile taqayyüd olınmayup taht-ı hükümetünüzde efrād-ı āferīdeden bir ferde zulm olınmağ ihtimālī olduğı pāye-i serīr-i ‘adālet-maşīrūme mün‘akis ola maşībuñuz gitmekle degül envā‘-ı ‘itāb ile mu‘āteb ve ešnāf-ı ‘iķāb ile mu‘ākāb olmañuz muķarrerdür” diyü tenbīhler olınuş cümle kılub-ı ‘ibādı menba‘-ı rızā vü şükrān ve ma‘den-i behcet-i bī-pāyān kılup taşarruf-ı umūr-ı cumhūr-ı ‘adl ü ‘adāletde āsar-ı külliyye zuhūra gelüp ve eşribe-i nazm ü nizāmla kevn ü mekāna neşā‘-ı zevķ ü şafā münteşir olup āsaf-ı Āsaf-rā [57a] vü kişver-güşā hazretleri dağı serhadd-i²⁴⁸ maşūrede kışlayup uğur-ı hümāyūnda bezl-i iķtidār iden ‘asākīr-i zafer-me’āsiri görüp gözedüp evvel- bahār-ı huçeste-āsārda şemşīr-i ābdār-ı guzāt-ı şecā‘at-şi‘ār ile hānumān-ı küffār-ı dālālet-kirdārı seyl-i fenāya virüp ve dūd-mān-ı hezīmet-nişānların āteş-i tīg-i bī-dirīğ-i kümāt-ı nuşret-medār ile yaķup yandurup kal‘a-ı Komrān ile Egri’ye toğrılıp nīrū-yı bāzū-yı himmet-i merdān ile cem‘iyyet-i küffārı perīşān idüp ve dārbet-i top-ı kal‘a-kūb u berķ-maşhūb ile bünyān-ı bārū-yı hişārı zīr ü zeber ve kulel ü burūcın hāke berāber kılup bi-‘avn-i ‘ināyet-i İlāhī memālik-i pādişāhiye inzīmām müyesser olduğdan-şoñra Peç üzerine varup kırāl-ı bed-fi‘āl ile penç penç olup mu‘āvinleri olan Efrenc-i pūr-renc-i şekāvet-sencūñ dağı baħr ü berden muħaşşalan her yirden izālelerine bezl-i maķdūr itmegi taşmīm idüp tafşīl-i mezkūr üzere olan niyyet ü

²⁴⁷ Önce “‘adālet-‘adīllerinde” yazılmış, sonra “‘adīllerinde” kısmı karalanarak üzerine “delīllerinde” yazılmış.

²⁴⁸ “Serhadd” yerine önce “serāhide” yazılmış.

‘azîmetleri beyne’l-küffâr [57b] şü[y]ü‘ u iştihâr bulmaqla ‘umûmen kefere-i fecere-i dalâlet-iştimâlün hâtır-ı fâtirlerine havf u haşyet müstevlî olup ehl ü ‘iyâl ve mâl ü menâllerin cā-be-cā kaçırup belki cezâyir-i Frenke geçürüp her biri münkesirü’l-bâl ve mütehayyirü’l-aḥvâl iken paşa-yı şāhib-rā vü kişver-güşā ḥazretleri ‘atebe-i ‘ulyāya da‘ vet olunup serdārlık ḥizmetiyle umūr-ı cumhūr-ı a‘zam-ı vezāret²⁴⁹ sene-i mezbūruñ cemāziye’l-āḥirinüñ 9. güninde²⁵⁰ vezīr-i s̄nī Ferhād Paşa ḥazretlerine²⁵¹ tefvīz olunduğı etrāf u aḳtārda zāhir ve miyān-ı leşker-i nuşret-āşārda bāhir olup anlaruñ daḥı tedbīrleri taḳdīre muvāfiḳ gelmeyüp me’ mūr olduğı maḥalle vuşüle mecālleri olmayup serḥadd-i manşūrede²⁵² kışlayan leşker-i zafer-peykere daḥı vaḳtiyle cevāb-ı şāfi gönderilmeyüp ve ḥarcılıḳcılarını daḥı bī-maḥall yirlerde alıḳonulup zümre-i muvaḥḥidīn kemāl-i kıllet ve keşret-i zilletden bī-tāḳat olup herkes ne ḥizmete me’ mūr olduḡın bilmeyüp vādī-i taḥayyürde ḳalup feryād u fiḡānları ‘atebe-i ‘aliyye-i ‘adālet-‘unvāna irişmeyüp ve serdār-ı s̄bıḳ gitmekle [58a] serdār-ı cedīd ile yıldızları barışmayup

Li-muḥarririhi (- . - - / - . - - / - . - - / - . - -)

[I]

Gitdi serdār-ı güzīn ḥayretde ḳaldı müslimīn

Güş-ı şāha yitmedi ḥayfā ki feryād u enīn

Bilmedük n’itdük bizi terk itdi ol şāhib-yaḳīn

Vādī-i ḥayretde ḳaldı cā-be-cā aşḥāb-ı dīn

Luṭfuña ḳaldı bizüm aḥvālümüz bildük hemīn

Sen mu‘īn ol sen zāhir ol yā ilāhe’l-‘ālemīn

²⁴⁹ Önce “ḥizmet-i a‘zam-ı vezāretle umūr-ı cumhūr-ı serdāriyyet” yazılmış, daha sonra “serdārlık ḥizmetiyle umūr-ı cumhūr-ı a‘zam-ı vezāret” olarak düzeltilmiş.

²⁵⁰ H. 9 Cemaziyelahir 1003/ M. 19 Şubat 1595.

²⁵¹ “ḥazretlerine” kelimesi sonradan eklenmiş.

²⁵² “serḥadd-i manşūrede” kelimesi satır altına sonradan eklenmiş. Bu ifadenin yerine ilk önce “serāhide-i manşūrede” yazılmış, daha sonra satır üstüne yazılanlar karalandığı için okunamıyor.

[II]

Nice dem rāh-ı ğazā içre çalıřduķ cān-ile
Münhezim kılduķ ‘adūyı tıĝ-i hūn-efřān-ile
Ķal‘a-ı Yanık alındı himmet-i merdān-ile
‘Āķıbet yanduk yıķıldıķ āteř-i hırmān-ile
Luřfuña Ķaldı bizüm aĥvālümüz bildük hemīn
Sen mu‘īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe’l-‘ālemīn

[III]

Gitdi çünkim ĥazret-i paşa-yı nuşret-iřtimāl
Geldi serĥadde olan ehl-i ğazāya iĥtilāl
Çekdi herkes kesret-i kılletle derd ü infi‘āl
Olmasın kimse cihānda böyle zār u bī-mecāl
Luřfuña Ķaldı bizüm aĥvālümüz bildük hemīn
Sen mu‘īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe’l-‘ālemīn

[IV]

Yalıñız serdārsız ĥayretde Ķalduķ varumuz
şarf olup rāh-ı ğazāda gitdi elde varumuz
Cümleten yıprandı bir bir cāme vü destārumuz
Naķd-i eřk-i hūn-feřāndur dirhem ü dīnārumuz

[58b] Luřfuña Ķaldı bizüm aĥvālümüz bildük hemīn

Sen mu‘īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe’l-‘ālemīn

[V]

Añmaz oldu āřinā vü rüřenā hiç adumuz
Eylemez kimse bizüm n’itdük ‘acebdür yādumuz
Faķr elinden āh iderler bende vü āzādumuz

Südde-i devlet-me'āba irmedi feryādumuz

Luṭfuña ƣaldı bizüm aḥvālümüz bildük hemīn

Sen mu'īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe'l-'ālemīn

[VI]

'Aḳluma şöyle gelür kim terk-i cāh u māl idem

Cism-i zāre cāme-i zībā yirine sal idem

Nice bir derd-i ğam-ı dehr-ile ƣıl ü ƣāl idem

Mesnedüm yoğ bir dağı ben aña 'arz-ı ḥāl idem

Luṭfuña ƣaldı bizüm aḥvālümüz bildük hemīn

Sen mu'īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe'l-'ālemīn

[VII]

Vādī-i ḥayretde ƣalduğ bulmayup cāy-ı ƣarār

Gelmedi ḥarçlığcımız çekdüğ yolında intizār

Biz cünün iklīmini itsek revādur ihtiyār

'Ālem-i ḥayret bizi ƣıldı 'Ālī ḥāksār²⁵³

Luṭfuña ƣaldı bizüm aḥvālümüz bildük hemīn

Sen mu'īn ol sen zāhīr ol yā ilāhe'l-'ālemīn

Diyü cenāb-ı kibriyāya el ƣaldurup tazarru' u niyāz ƣılup 'atebe-i sa'ādet-[59a]medār
şavbından aḥbār-ı şaḥīḥa ittīlā'ına intizār üzere iken zümre-i muvaḥḥidīn serdārsız
serserī gezdiklerin fırça-ı müşrikīn ma'lüm idinüp memālik-i ḥüsrevānīden nice zıyā'
ve büldānı āteş-i ḥüsran-ile yandurup rāh-ı mażarrete sālīk oldukları şāyi' oldukça
çendān tağayyüd olunmamağla rüz-be-rüz vādī-i 'işyānda zuḥūr u bürüzdan ḥālī
olmadukları ve ehl-i İslām'dan nice kimesnelerüñ ehl ü 'ıyāllerin esīr idüp āteş-i
ğayret ü hicrān-ile maḥrūr u pür-süz ƣıldukları āfitāb-ı sipihr-i fażilet ve māh-tāb-ı

²⁵³ Bu mısradā vezin bozuk.

āsmān-ı belāgat gül-i güلزār-ı būsītān-ı efdāl ve nihāl-i fazīlet-perver-i devḥa-ı cāh u
celāl sulṭānū'l-‘ulemā ve bürhānū'l-fuzelā muḳtedā-yı erbāb-ı ittikān ve pīşvā-yı
şāhibū'l-fazl ve'l-beyān ḥātemū'l-müctehidīn mazḥar-ı senen-i sünen-i seyyidū'l-
mürselīn cemālū'l-ḥaḳḳ ve'l-millet ve'd-dīn melāzū'l-muḥaḳḳikīn ve me'āzū'l-
mudakḳikīn zābıt-ı eṭvār-ı 'ulūmū'l-mütekaddimīn ve'l-müte'ahḥirīn el-fāyik 'ale'l-
efādili'l-müteberrizīn

Nazm (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Muḥīṭ-i fazl rā merkez-i künūz-ı şer' rā maḥzen

Zülāl-i 'ilm rā menba'-ı esās-ı ḥilm rā bānī²⁵⁴

El-maḥfūfu bi-şunūfi 'avāṭifi'l-meliki'l-'allām²⁵⁵ müftiyü'l-enām ve şeyḥü'l-islām
Mehmed²⁵⁶ Efendi ḥafazallāhu'l-kerīmū'l-müste'ānu 'an keydi mekkāretü'z-zemāni
[59b] bi-ḥürmeti ḥabībi'r-raḥmān²⁵⁷ ḥazretlerinüñ sem'-i şerīflerine irişüp keder-i
küdürāt-ı küffār-ı dalālet-āşārdan mir'āt-ı memālik-i İslāmiyye incilā bulup āy[ī]ne-i
ḥavātır-ı mü'minīn ü müslimīn gerd-i mażarret-i müşrikīnden mücellā vü muşaffā
olmaḳ bābında mesā'ī-i celīle-i 'ālem-ārāları zuhūra gelmek zımmet-i fazīlet-i 'ālī-
himmetlerine meşābe-i farzda olmağın pādīşāh-ı devrān ve şehen-şāh-ı zemān ḥıdīv-i
bāhirü'l-bürhān ve ḥaḳān-ı naşfet-nişān bāsiṭū'l-emn ve'l-emān nāşirü'l-'adl ve'l-
iḥsān şehen-şāh-ı cihān ḥaḳān-ı a'zam şude bā-ümerā vü 'ālim-i müsellemin nigeḥ-
dārende-i iḳlīm-i şāhī penāh-ı 'ālem ve 'ālem-penāhī (...) ilā yevmi'l-ḥisāb²⁵⁸
ḥazretlerinüñ pāye-i serīr-i sa'ādet-maşīrlerine iş'ār u i'lān idüp sa'īdü'l-ḥayāt

²⁵⁴ Far. “Keremle kuşatılmış şeriat hazinelerinin saklandığı yer, ilmin tatlı suyunun yumuşaklığının esası olan kaynağın kurucusu.”

²⁵⁵ Ar. “Her şeyi bilen Allah’ın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş”

²⁵⁶ “Mehmed” ismi karalanıp üzerine kırmızı mürekkeple “Muḥyiddīn” yazılmış ama mürekkep lekelerinden yazı net değil. 1593-1598 yılları arasında şeyhülislam Bostanzade Mehmed Efendi’dir. Ama *Künhü'l-ahbār*’da Gelibolulu ‘Ālī şeyhülislamın adını “Bostanzade Muḥyiddīn Mehmed” diye anıyor.

²⁵⁷ Ar. “Yardımlı dilenen cömert Allah rahmanın sevgilisinin hümetiyle onu zamanın düzenbazlarının hilesinden korusun.”

²⁵⁸ “ḥalledet ḥilāfetuhu ve ebbedet salṭanatuhu ilā yevmi'l-ḥaşr ve'l-mizān” (Ar. “Hilafeti ebedî olsun ve saltanatı mahşer gününe dek sürsün”) bölümü silinmiş, yerine yazılan dua cümlesi okunamıyor.

şehīdü'l-memāt *'aleyhi rahmetullāhü'l-melikü'l-ibād*²⁵⁹ Sultān Murād-ı 'ālī-nijād
*tağammadahullāhu bi-ğufrānihi ilā yevmi't-tenādd*²⁶⁰ hāzretlerinüñ dāmād-ı şadākat-
 ittiḥādları olup umūr-ı cumhūr-ı vezāret rāy-ı rezīn ve tedbīr-i güzīnlerine müfevvaż
 olan düstūr-ı deryā-dil ü bī-mu'ādil ve āsaf-ı Āşaf-naẓīr [60a] ü 'ādil mu'āvin-i āyīn-
 i şer'-i şerīf-i risālet-penāhī muẓāhir-i k̄ānūn-ı münīf-i pādīşāhī merd-i meydān-ı
 hünerverī ve hizebr-i bīşezār-ı nuşret-güsterī şāhbāz-ı bülend-pervāz-ı kühşār-ı
 'adālet ve 'ankā-yı kulle-i Kāf-ı şehāmet bebr-i beyān-ı meydān-ı celādet ve şīr-i
 jiyān-ı rezmgāh-ı şevket ü kudret bā'is-i üstüvārī-ı umūr-ı cumhūr-ı nazm u nizām ve
 sebeb-i ber-karārī-ı binā-yı 'adl ü intizām dilīr ü ekrem şāhibü's-şeyf ve'l-ķalem
 mālīkū'l-luṭf ve'ş-şiyem ṭālib-i meṭālib-i şıdk u sedād-ı kavīm rāğīb-ı merātib-i ruşd
 ü reşād-ı 'azīm *el-mahfūfu bi-şunūfi'avāṭifi'l-meliki'l-alīm*²⁶¹ sa'ādetlü İbrāhīm
 Paşa *lā zāle'āliyyen ve'alā ṭabakāti'l-enāmi vāliyyen ilā yevmi'l-bekā*²⁶² hāzretleri
 ki muķaddemā Ümmü'd-dünyā dimekle ma'rūf olan dīyār-ı Mışr aḥvālī müşevveş ü
 muḥtell ve emvāl-i ḥāşşa-ı hümāyūn ḥuşuşı aşḥāb-ı itlāf [u] isrāf-ile müte'allil ve
 eṭvār-ı re'āyā vü berāyā zulm ü sitem-i keşşāf-ı bī-inşāf ile pür-ḥalel olup ve bi'l-
 cümle memālik-i Kāhriye eṭrāf u eknāfinda olan meşāyiḫ-i 'urbān nev'an meslek-i
 'işyān u ṭuğyāna sālīk olup sedd-i mesālik-i [60b] süğürdan ḥālī olmadukları şüyü' u
 şöhret bulmuş-iken fikr-i sākīb ve rāy-ı şāyibleri muktezāsınca def'-i ihtilāl idüp
 taḥşīl-i baķāyā-yı emvāl-i ḥāşşa-ı hümāyūnda ve tevfir ü teksīr-i ḥızāne-i 'āmirede ve
 teskīn-i zulm ü sitemde ve vādi-i 'işyāna zāhib olan 'urbānı ḥüsn-i müdārā ile yirli
 yirine getirüp her vechle memālik-i maḥrüse-i ḥüsrevānīnün ma'mūr u ābādān
 olması bābında envā'-ı taşarrufāt-ı acībeleri zuhūra gelüp hāzret-i Yūsuf-ı nebī
 şalavatullāhu 'aleyh zemān-ı şerīflerinden berü bu āna degin böyle bir şāhib-i

²⁵⁹ Ar. "Kulların hükümdarı olan Allah'ın rahmeti üzerine olsun."

²⁶⁰ Ar. "Allah kıyamet gününe kadar onu merhametiyle sarsın."

²⁶¹ Ar. "İlmi ezeli ve ebedî olan Allah'ın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş."

²⁶² Ar. "Beka gününe kadar yüce olmaya ve halk tabakalarının yöneticisi olmaya devam etsin."

şemāyil [ü] hākīm-i ‘ādil bu diyār-ı celilü’l-‘itibāra gelmeyüp mehāmm-ı enāmı kemā-hüve haqqıhu itmāma ırgürmemişdür diyü e‘ālī vü efāzıl miyānlarında ve ‘ulemā vü fuzelā mecālis ü mehfāfilinde zıkr-i bi’l-hayrları olınuıp izdiyād-ı devām-ı devlet-i cihān-bāniye du‘ālar ve senālar hāsıl olduğundan ğayrı eṭrāf-ı Şām-ı cennet-maḳāmıda ārām iden ümerā-yı Dürüzī ki şubḥ u şām ol cāniblerde nazm u niḳām defterin dürüp ve emn ü emān bisātın devşirüp bāc u ḥarāc ve rūsüm-ı ‘ādiyye-i pür-ibtihācların el ucıyla virmege başlayup her cihetle rāh-ı mefsedete sālİK olmışlar-ıdı. [61a] Anlaruñ daḥı ba‘zısın terhiben ve ba‘zısın terġiben getürüp gāh ‘unf²⁶³ ve gāh luṭf yüzinden görinüp cāy-ı kelkel-bāş(?) ve cāy-ı ḥārḥār muḳtezāsınca şa‘bü’l-mürür ve ‘asirü’l-‘ubür taġlara vü derbendlere şıġınuıp ‘adem-i itā‘atde olan eşkıyasınuñ üzerlerine yolından ‘asker gönderilüp mesken ü me‘menleri iḥrāk bi’n-nār kılinup sezālarına göre cezāları virilmekle bī-kuşūr bāc ḥarācları güzeştesiyle taḥşil olınuıp min ba‘d dāyire-i itā‘atden ṭaşra ḳadem başmayup maḳām-ı ‘ubūdiyyetde sābit-ḳadem olduklarına i‘timād olınmaḳ için semt-i ‘işıyānda olan begleri bir bir ḳar‘-ı bāb-ı ist[ī]mān idüp gelüp buluşmaḳla şemşir-i siyāsetlerinden maḳām-ı ḥalāşa irişüp ol zemāndan ilā elān ol diyārlar emn ü emān üzere olmaġa sebeb-i tāmm olup her cihetle ḥazz-ı nefsdan mu‘arrā ve meyl ü ṭama‘dan müberrā ehl-i haqq ve merd-i muṭlaḳ-ı ḥoş-ḥüy u zī-şān ve rābit-i kūy u me‘ālī-nişān olmaġın ‘azametlü pādişāh-ı Cem-cāh ḥazretleri anlardan daḥı [61b] aḥvāl-i rüzġarı istifsār buyurduḳlarında her ne ki elfāz-ı dürer-bārlarından şudür itmiş-ise ḥazret-i şeyḥü’l-islāmuñ kelām-ı cevāhir-nizām u ḥaḳıḳat-irtisāmına muvāfiḳ gelüp şuver-i eṭvār-ı ‘ālem mir’āt-ı ḥāṭır-ı ‘āṭır-ı feyż-me‘āsir-i pādişāhıde cilveger ü müteressim olup ḥaḳıḳat-i ḥāle ittilā‘ ḥāsıl idüp ‘ālem-i şerif-i ‘ālem-şümülleri muḥit ü şāmil olduğdan soñra ber-vech-i müsāra‘a serdār-ı sābıḳ ‘ulüvv-i ‘ināyet-i ḥüsrevāniye lāyık olan Sinān Paşa-yı

²⁶³ “enef” şeklinde yazılmış olsa da “‘unf” olması anlam olarak daha uygun.

a‘zam *allāhümme esbit zātehu fī-mesnedi* ‘ş-şadr ve ‘l-*hüküm*²⁶⁴ *hazretlerine*²⁶⁵ kemā-kān umūr-ı cumhūr-ı şadr-ı şadāretle serdārlik *hizmeti* tefvīz olunup²⁶⁶ ‘atebe-i ‘ulyāya da‘vet buyurilup taḳbīl-i eyādī-i nuşret-mebādī-i *hüsrevānīyle* müstes‘ad olup ‘avāṭıf-ı ‘aliyye-i ḥakānīden envā‘-ı ri‘āyetler olunup maḳşūd-ı mā-fi‘l-fu‘ādları muḳtezāsınca i‘zāz u ikrām ve tevḳīr ü iḥtirām ḳılınup levāzımāt-ı leşker-i İslām ve mühimmāt-ı havāşş u ‘avām her ne ise pāye-i serīr-i ‘ālem-ārāya iş‘ār u i‘lām idüp vefḳ-i murādlarınca cevāb alup [62a] mesrūr u ḥod-kām olduḳdan-şoñra aḳdām-ı iḳdāmı rāh-ı ḡazāya ḳoyup mütevekkilen ‘alellāh teveccüh-i vecīh idüp kerr ü fer [ü] şevketle ordu-yı hümāyūna sene-i mezbūre (...) ²⁶⁷ güninde mülākī olup leşker-i encüm-şümār mā-beyninde māh-ı ‘ālem-ārā gibi tāli‘ ü tābdār ve şu‘le-i şemşīr-i āteş-bārları berḳ-i lāmi‘ mişāli āşikār olup leşker-i zafer-rehber zulemāt-ı hayretde ḳalmışlar iken şem‘-i şebistān bulup ve ḳāleb-i bī-rūḥ olmuşlar iken cān u cihāna irişüp ümerā vü sipāh ve erbāb-ı menāşib u cāh ḥuzūr-ı ‘izzet-penāhlarına yüz sürüp yollu yolınca el öpüp ḳudūm-ı nuşret-rüsūmlarıyla müşerref olduḳlarından-şoñra dilāverler dilīrler şemşīr-gīr ü şīr-i naḥcīrlere kemer-i ḡayret ü ḥamiyyeti iki yirden ḳuşanup Rūsucū nām maḥalde bināsı fermān olınan cīsri-i ‘azīmi ve şīrāt-ı müstaḳīmi birkaç gün içinde itmāma irişdürüp Eflāk ve Ḳaraboḡdān ve Erdel voyvodaları ḳadīmü‘l-eyyāmdan sa‘ādetlü pādīşah-ı ‘ālem-penāh [62b] *e‘azallāhu enşārehu*²⁶⁸ *hazretlerinün* ābā-yı kirām u ecdād-ı ‘izāmları *enārallāhu berāhinehüm*²⁶⁹ zemān-ı şerīflerinden berü *hattā yu‘tū‘l-cizyete ‘an yedin vehum şāḡrūn*²⁷⁰ zilletiyle taḥḳīr

²⁶⁴ Ar. “Ey Allah’ım onu sadr ve hüküm makamında kalıcı kıl.”

²⁶⁵ “hazretlerine *hizmet-i a‘zam-ı vezāretle* kemā-kān” olarak yazılmış, daha sonra “*hizmet-i a‘zam-ı vezāretle*” bölümü karalanmış.

²⁶⁶ “vezāretle serdāriyet müjdesiyle ādam gönderilüp” bölümü karalanmış yerine “şadr-ı şadāretle serdārlik *hizmeti* tefvīz olunup” yazılmış.

²⁶⁷ Tarih yazılması gereken kısım boş bırakılmış.

²⁶⁸ Ar. “Allah yardımcılarımı yüceltsin.”

²⁶⁹ Ar. “Allah onların delillerini aydınlatsın.”

²⁷⁰ *حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ* (9/ Tevbe, 29.ayet) “[K]üçülerek (boyun eğerek) kendi elleriyle cizyeyi verinceye kadar savaşın.”

olunan zümre-i müşrikîn-i zillet-ķarînden iken kırâl-1 bed-fi'âlũñ ifsâd u igvâsına
 uyup bi'l-ittifâķ râh-1 'işyâna sâlik olup bi-'inâyetillâhi'l-meliki'l-hallâķ sezâlarına
 göre cezâları virilmek ehemmi-i mühimmât-1 dîn ü devlet-i hümâyũndan olmağın
 âşaf-1 Āşaf-râ ve serdâr-1 kişver-güşâ hâzretleri leşker-i İslâm-1 zafer-iktidâ ile cisr-i
 mezbûrdan mürûr idüp fezâ-yı ğabrâ rümh u sinân ile neyistâna dönüp ve hıyâm-1
 süreyyâ-nizâm birle deryâ-yı firāvândan nişân virüp dem-i hıcâda neheng-i âheng
 olan ğıriv-i merdân-1 dilâverân-1 peleng-i cengden kühsâr-1 şecâ'at şir-i jiyân gibi
 güm güm gümleyüp ve tâşçe-i sipihr feryâd u fiğân-1 şurnâ vü nefir ile nây-1 rüyin-
 ten gibi inil inil inleyüp keşret-i leşker-i âhen-püş u deryâ-hurüşdan kevn ü mekân
 muştarr ve ğubâr-1 süm-i sûtür-1 bî-fütürdan mir'ât-1 felek muğberr [63a] olup
 sa'âdetlü serdâr-1 zafer-rehber hâzretleri ba-kerr ü fer bu kadar vefret-i 'asker ile
 kefere-i saķar-maķarruñ üzerine müteveccih olup iki menzil yürüyüp üçinci menzilde
 ordu-yı hümâyũn-1 şeref-nüzüle maķrûn olmak şadedinde iken neml ü remlden efzũn
 gürũh-1 mekrũh-1 müşrikîn kenef-i leşker-i nuşret-rehîne ķarîn olduğı iħbâr olunup
 dilâverler ad issi serverler meydân-1 neberd²⁷¹ ü hıcâda şir-i nerler şağ u şoldan ve iki
 ķoldan göğüs gerüp gürk-i gürisne ķoyun sürüsine segirdür gibi cân atup tarafeynden
 şaflar ve alaylar bağlayup ve lâkin âteş-i muķâbele vü mücâdele işti'âl bulan
 maħallũñ bir tarafı cengelistan ve ormanlık ve bir cânibi neyistan ve sâzlık olup
 cânib-i cengelistan da küffâr-1 liyâm ma[ż]arrat-1 ehl-i İslâm için haferler ķazup ve
 toplar dizüp ve tufeng-endâz piyâde kâfirler puşuya girüp bezm-i rezm germ olup
 keyfiyyet-i buħâr-1 hũn biħâr-1 bî-girân gibi başdan aşup ķarb-1 dest [ũ] [63b] n[i]rũ-
 yı bâzũ-yı küffâr şikest ü nerm olup ķulũb-1 menkũblarına ru'b u inkisâr müstevli
 olduķda kemingâhları semtine yüz tũtup firâr şeklin âşikâr u izħâr itdüklerinde ğuzât-
 1 dîn-i zafer-temkîn ta'ķib idüp mevzi'-i mezkûra ta'yîn olduķları gibi zikr olunan şop

²⁷¹ "Meydân u neberd" şeklinde yazılmıştı, anlam gereği tamlamalı olarak "meydân-1 neberd" şeklinde okundu.

u tufenge bi'l-cümle âteş virüp cünüd-ı muvahhidinden nice emîrû'l-ümerâyı tevâbi' ü levâhıklar-ile meslek-i sü'edâ vü şühedâya şalup leşker-i zafer-rüsüm üzerine hücüm-ı hezîmet-lüzüm itdüklerinde hazret-i paşa-yı kişver-güşâ bi'z-zât meydâna girüp gürüh-ı güzât-ı 'âlî-derecâta *velâ tahsebenne-llezîne kutilû fi sebîlillâhi emvâten bel ahyâun 'inde rabbihim*²⁷² mazmûnın inbâ vü iş'âr idüp bölük halkından ve zu'amâ vü sipâhdan ve ümerâ-yı şâhib-intibâhdan ve sâyir erbâb-ı menâşib u câhdan huşûsâ Şâm vâcibü'l-ihtirâm yeñiçerilerinden nice dilâver ü hüner-perverler-ile 'alem-i nuşret-mahrem-i Resûl-i ekrem *şallallâhu 'aleyhi ve sellem* hazretlerin muhtedâ vü pîşvâ idinüp dergâh-ı vâcibü'l-vücûd [u] fâyizü'l-cüddan celle celâlehu istid'â-yı 'inâyet [64a] ve mu'cize-i Resûl-i ekremden istimdâd-ı muzâheret idüp ve ervâh-ı çâr-yâr-ı büzürgvâr ve himmet-i ebrâr u evtâddan *rızvânallâhu te'âlâ 'aleyhim ecma 'în*²⁷³ taleb-i meded kıilup üzerlerine yürüyüp kazâ-yı mübrem ve seyl-i 'arim ü muhkem gibi irişdügi dem *naşrun minallâhi ve fetħun karîb*²⁷⁴ 'alâyimi müyesser ü naşib olup küffâr-ı dalâlet-âsarûñ râyât-ı iktidârları bi-himmeti'l-evtâd ve'l-ebrâr pây-mâl ü nigün-sâr kılınup semt-i ikâmetleri vâdî-i infirâra munzamm olup gâzîler ardlarına düşüp bir bir irişüp süyül-i hün-ı gürüh-ı mahzûl ile eznâb-ı meţâyâ vü huyüllerin pür-ñizâb ve ebdân-ı düzah-mekân-ı küffâr-ı hezîmet-nişanı tu'me-i kilâb u gurâb ve taburların perîşân u harâb ve hânumân-ı 'ayş ü işretlerin tebâh u yebâb kıilup mâ-taқaddümden ümerâ-yı Eflâk-ı pür-nifâkuñ qarârgâhları olan Bükreş nâm şehir-i dilkeşi kabza-ı teshîre irişdürüp leşker-i nuşret-rehber [64b] deryâ-yı ganîmete müstağraq olup her bir gâzî nice duhter-i ser-efrâzı vü civânân-ı mümtâzı zîr-i bâzûsına alup ve bağal ü ceyblerin lü'lü-i vâfir ve cevâhir-i zevâhir ü tuhaf-ı nevâdir ile memlû kıilup ve bu fütühât-ı celîle ile serdâr-ı zafer-yâb hazretleri

²⁷² (3/Âl-i İmran, 169.ayet) “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında (...)”

²⁷³ Ar. “Allah onların hepsinden razı olsun.”

²⁷⁴ (61/Saff, 13.ayet) “Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih.”

dağı mesrūr u kām-yāb olup ve derūn-ı şehir-i mezbūrda vāki‘ beyt-i münakkaş ve hāne-i şafā-baḥş ü dilkeşlerin ‘asākır-i zafer-me’āsirden t̄alib olanlara tarḥ u baḥş idüp ruḥām-ı gün-ā-gün ile müzeyyen olan kenīse-i zībāsı çirk-i evsān u şalībden āb-ı nāb-ı tevḥīd ü temcīd ile taḥtīr ü pāk olmaḥ naşīb olup cum‘a namāzı kılınup edā-yı mefrūzadan sonra eṭrāfına ḥiṣār-ı üstüvār bināsına mübāşeret buyurılıp ‘alem-i şerīfleri şāmil olduğı üzere bu fetḥ-i celīl ü nuşret-delīl ile ol vilāyetüñ aḥvālin ve a‘dā-yı bed-rānuñ eṭvārın ‘alā sebīli’ t-tafşīl ‘atebe-i ‘aliyye-i ‘ālem-ārāya ‘arz idüp bi-ḥamdillāhi’ l-‘aliyyi’ l-a‘lā bu şıyt u şadā-yı feraḥ-baḥş-ile ḥāṭır-ı evliyā-yı dīn maḥbūr u mesrūr ve kulüb-ı a‘dā-yı müşrikīn [65a] mecrūḥ u meksūr olup eṭrāf u aḫṭārda küffār-ı ḥāksār cā-be-cā taḥrīb-i bilāda bezl-i iḫtidār üzere iken rāh-ı inkisār u infi‘āle zāhib ve kendü memleketleri ḥıfzına rāḡīb olup her-bir kāfir-i fācir dāmen-i teskīne el urup ḥāzret-i serdār-ı kişver-güşā zemān-ı sa‘ādetlerinde ‘avāḫıb-ı kār-ı bed-kirdārı yine müncerr olacağın bilüp vādī-i taḥayyūr ve deryā-yı tazaccüre düşüp rūzgār ile sefīne-i vücūd-ı dalālet-ālūdları a‘māl-i fāsıdelerinüñ mükāfātın bulup mellāḥ-ı dest-i ḫudret-i serdār-ı bülend-himmet sāḫil-i ihlāka yetişdüdüğünde iştibāḥ olmaduğın bilmişlerdür ve paşa-yı ḥuceste-rā vü kişver-güşā ḥāzretleri dağı ḫal‘a-ı menī‘ ü l-bünyān u refī‘ ü l-erkānı itmāma irişdürüp ḫulel-i burūc-ı gerdün-‘urūcın āteş-bār şā‘iḫa-kirdār u berḫ-āsār toplar ḫal‘a-ken düşmen-şiken ḫarb-zenler ve sāyir ālāt-ı lāzıme-i ḥiṣār-ı üstüvār ile tezyīn ü tertīb itdürüp dizdār-ı nāmdār u müstaḫfızān-ı şecā‘at-şī‘ār ve bi’ l-cümle kifāyet miḫdārı leşker-i bī-şümār ile sābıḫü’ z-zıkr Anadolı beglerbegisi Meḫmed Paşa *naşarallāhu te‘ālā ilā yevmi’ l-beḫā*²⁷⁵ ḥāzretleri ki şīr-i bīşezār-ı ḥicā [65b] ve hizebr-i kühsār-ı vegādur ‘avāṭıf-ı ‘aliyye-i ḫaḫānīden manşīb-ı vezāretle ser-efrāz buyurılduğundan sonra vilāyet-i mezbūre muḥāfazasına ta‘y[ī]n buyurılıp maḫālīd-i iḫlīm-i²⁷⁶ manşūre rāy-ı şāyib ve

²⁷⁵ Ar. “Yüce Allah beka gününe dek ona yardım etsin.”

²⁷⁶ Bu kelimededen sonra gelen “serḫadd” kelimesi karalanmış.

fikr-i sākıblarına tefvīz olunup anlar daḥı hoş-ṭabī'at u nīkū-ḥaşlet vücūd-ı zī-şān u müte'ālī-nişān olmaḡın 'uzūbet-i lisān ve ḥüsn-i beyān ve i'tā-yı firāvān ile nice serkeş ḡāzīlere baş egdürüp ve nice dilāverleri mevā'id-i menāşīb-ı bī-pāyān ile bī-iḥtiyār kendüye ḡul idüp yanında alı ḡoyup rāh-ı ḡazāda pādişāh-ı 'ālem-penāh uğurında bezl-i maḡdūr itmeḡi cānına minnet ü 'ayn-ı 'izzet ve maḡall-i hīcāda siper-i sīne-i bī-kīnelerin tīr-i 'adūya ḡarşu ṭutup āteş-i ḡamiyyet ü ḡayretle yanup yaḡılmaḡı nişāne-i rif'at ü sehm-i sa'ādet bilmiş-idi.

(. . . - - / . . . - - / . . . - - / . . . -)

Gerḡi kim rāh-ı ḡazā içre hünerver ḡoḡdur

Az olur buncılayın böyle dilāver yoḡdur

Bezm-i rezm içre anuñ pāyına eller iremez

Dönse biñ kere felek bir daḡı mişlin göremez

N'ola ol bezm-i şecā'atde bulursa behre

Böyle bir merd-i hünere gelmedi gelmez dehre

[66a] Bu ḡadar devlet ü 'izzet ne dimekdür serde

Zīkr olınsa iyilikle añıla 'askerde

Aldı ol ḡünkü şecā'atle bugün meydānı

Şaḡlaya luṭf-ı Ḥüdā ḡavf u ḡaṭardan anı

Ba'dehu paşa-yı kişver-ḡüşā vü āşaf-ı Āşaf-rā vü naşfet-nümā vü şecā'at-intimā

Tarḡovişte nām maḡalle daḡı bir ḡişār-ı metānet-āşār binā idüp anuñ daḡı burc u

bārūsın ve ḡulel u ḡavālīsın āteş-leb ü şā'ika-meşreb ṭop-ı pūr-leheb ve bārū-ken

düşmen-şiken ḡarb-zenler-ile müzeyyen ü müretteb idüp andan vilāyet-i Erdel'e

varup saṭvet-i ḡāhire-i Süleymānī ve ḡuvvet-i bāhire-i ḡaḡanī birle ḡānumān-ı 'ayş ü

'işret ve dūd-mān-ı miknet ü ḡudretlerini seyl-i fenāya virüp ḡaḡlarından gelmeḡi

taşmīm itmiş-iken evān-ı şitā ḡarīb olmaḡla leşker-i zafer-rehber şiddet-i sermādan

muẓtarr olmaḡ muḡarrer olmaḡın ol cānibe teveccūh olınmaḡa mecāl olmayup ‘avdet idüp Bükreş’e geldüklerinde kefere-i fecereden mübālaḡa leşker-i hezīmet-rehber Targovişte’nüñ üzerine müstevlī olup muḡāfazasına me’mūr olanlardan ba’zılar itā‘at-i emr itmeyüp biraḡup gitmekle cüzvī kimesne ḡalup [66b] muḡābele vü mücādeleye yüz tıtduḡlarında bi’l-cümle küffār-ı ḡāksār ḡalebe idüp her biri olanca ḡalışup meslek-i şühedāya sālīk olup ve bir niçeleri daḡı giriftār olduḡı şāyi‘ ve zāhir olmaḡla Bükreş muḡāfazasına ta’y[ī]n olınanlaruñ daḡı derūnlarına āteş düşüp serdār-ı zafer-şi‘ār ḡazretlerine baḡmayup zāhib-i rāh olup serkeşlik itmekle ḡal‘a ḡālī ḡalmaḡın vaz‘ olınan toḡlar ḡekilüp ḡişāruñ inhidāmı münāşib ḡörülmekle vech-i meşrūḡ üzere tedārik olınup leşker ḡalḡup Rūscuḡ’a müteveccih olup ekserī cisri ḡeçüp men‘le memnū‘ olmayup baḡiyyesi daḡı mürūr üzere iken küffār-ı ḡalālet-terkīb ta’ḡīb idüp irişüp ulaşduḡda tekrār dönülmeḡe mecāl olmayup eline giren müslimānları ḡatlı ve emvāl ü esbābların ḡasāret idüp nicele öz başlarıyla bi-cehd maḡām-ı ḡalāşa irişüp maḡarret-i melā‘yin-i ḡāsirīnden emīn olmışlardur ve serdār-ı bā-vaḡār ḡazretleri daḡı bi-emri ḡālīḡi’l-ḡaffār perde-i ḡafādan maḡall-i zūḡūra gelen idbār-ı rüzḡārı kemā-hüve ḡaḡḡun iş‘ār için pāye-i serir-i ‘ālem-ārāya müteveccih olup bir mertebede daḡdaḡa vü teşvīş ḡekilmişdür ki ta‘bīr ü taḡrīri ḡayr-ı mümkindür.

(- . - - / - . - - / - . - - / - . -)

Çok fesād itdi egerçi fırḡa-ı erbāb-ı kīn

Böyle cünbiş böyle gerdiş ḡaḡḡ budur kim az olur

Ber-ḡarār olmaz felekdür her zemān ‘ayş ü neşāt

Böyledür devr-i zemān ḡeh ḡış olur ḡeh yaz olur

[67a] Fe-ammā aḡvāl-i rüzḡār bu yüzden olup şiddet-i maḡarret-i küffār-ı ḡāksār serḡadd-i i‘tidālī ḡeçüp uçlarda emn ü āsāyiş ḡalmayup rüz-be-rüz kāfir-i fācir evzāḡ-

1 fevāhiş zāhir idüp memālik-i maħrūse-i ħüsrevānīden nice kılā‘-ı gerdün-irtifā‘ı kabza-ı taşarrufa getürüp şe‘āyir-i küfri milket-i İslāmiyye’de ‘alāniyyeten iş‘āra başlayup her vechle rāh-ı mefsedete sālīk oldukları sem‘-i nuşret-cem‘-i pādişāhiye irişüp def‘ ü teskīni mühimmāt-ı dīn ü devlet-i ħümāyūndan olup def‘ine çāre emr-i muḥāl mertebesine irişmegin muḳaddemā vezāretle Şirvān eyāletinde olan düstūr-ı mükerrrem müşir-i müfahḥam nizāmü’l-‘ālem şāhibü’l-cūd ve’ş-şiyem rāğibü’l-mürüvvet ve’l-kerem sālīk-i mesālīk-i şecā‘at mālīk-i memālik-i şehāmet merd-i mümtāz-ı meydān-ı hīcā ve şir-i ser-bāz-ı bīşezār-ı veğā bebr-i ceng ü peleng-i āheng Rüstem-sīret ü Tehemten-şevket²⁷⁷ Ḳahramān-ḳahr u Nerīmān-şavlet ‘adālet-perver mehābet-güster maḳbūlü’l-ḥaşāyil memdūḫü’l-efāzıl [67b]²⁷⁸ müdebbir ü kāmīl āşaf-ı ‘ādil-i bī-mu‘ādil

Nazm li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Şecā‘at mülkinüñ mümtāz u ser-bāz u ser-efrāzı

Ġazā iḳlīmīnūñ şem‘-i münīr ü merd-i mümtāzı

Muḥibb-i ḥāndān-ı çār-yār-ı Aḫmed-i muḫtār

Semiyy-i ḥazret-i zāt-ı mükerrrem Ca‘fer-i ğāzī

Nesr

*El-manşūru men ‘indallāhi’l-meliki’l-ekber*²⁷⁹ mu‘azzam ü celādet-rehber ḥazret-i Ca‘fer Paşa-yı kişver-güşā *allāhümme sebbit iḳdāmehu fī ‘araşāti’l-hīcā’i bi’n-naşri ve’l-‘aḫā’i ve yessir āmālehu bi-mā yurīdu ve mā yeşā*²⁸⁰ ki muḳaddemā Rūmilinde elviye-i nuşret-iḥtivā vü zafer-iḳtidāya mutaşarrıf iken düşmen-i ‘ahd-şiken muḫārebelerinde nice yüz aḳlıklarında bulunup küffār-ı bed-kirdār u ḍalālet-

²⁷⁷ Bu bölüme kırmızı mürekkeple “ع” harfi yazılmış. Bu işaret metinlerde mısraları göstermek için kullanılmaktadır.

²⁷⁸ “muḥibb-i ‘ulemā sened-i şuleḫā” kelimeleri karalanmış.

²⁷⁹ Ar. “En büyük melik olan Allah’ın katında zafere ulaştırılmış olan”

²⁸⁰ Ar. “Ey Allah’ım onun savaş alanındaki cesaretini zafer ve ihsanla sabit kıl ve dilekleri neyse onlara ulaşmasını kolaylaştır.”

iktirāndan nice bānlar satvet-i şemşir-i merg-tebş[ī]rlerine mazhar düşüp ve nicesi dağı pençe-i mehābet-i pür-şalābetlerinden cāy-ı giriz ü hālāşa irişüp erbāb-ı küfr-i saķar-maķarruñ ekseri şikār-ı zaķm-ķordeleri olduğundan ğayrı vālī-i vilāyet-i Trablüşşām-ı cennet-maķām iken kendü hāher ü benātınuñ taşarrufi āyīn-i dālālet-ķarīnleri muķtezāsınca ķatlarında mertebe-i istiħlālde olup cem‘-i uķteyn iden tavāyif-i Dürüzīnūñ re’is ü muķtedāları olan Emīr Yūsuf tevābi‘ [68a] vü levāhıkına hufyeten seby-i emvāl ve sefk-i dimā ve ķat‘-i tarīķ itmege icāzet ü ruķşatın ķarīn ü refīķ itdüğü şāyi‘ olmağla cānib-i şerīflerinden mektüb yazup “Sen sa‘ādetlü pādişāh-ı ‘ālem-penāh u ‘adālet-destgāh u encüm-sipāh e ‘azzallāhu enşārehu²⁸¹ ģazretlerinūñ livā-yı ‘ālem-ārālarına mutaşarrıf olup def‘-i zulm ü sitemde ihtimām idüp mücidd ü muķdim olmaķ lāzım u mühimm ü müteħattim iken beyne’l-enām bunuñ gibi evzā‘ ile añılmaķ münāsib degüldür. ‘Ale’l-ħuşuş memālik-i maħrūsedde a‘vān u enşāruñ ve aķvām-ı fezāhat-āşāruñuñ ol aşl-ı kār-ı nā-hencāra şürü‘ itmelerine ruķşatuñ aşlı yoķdur. Ma‘lūmdur ki ‘azametlü pādişāhumuzuñ eyyām-ı sa‘ādet-encāmlarında erbāb-ı mażarret ü ‘işyān ve aşhāb-ı seķāvet-i dālālet-iķtirān rüz-be-rüz tadrīc ile sezāsına göre cezāsın bulup dāyire-i ģüsrāna irişmekden ģālī olmaz. Ol-taķdırce senūñ dağı rāh-ı mefsedete ‘azīmet idüp bu vechle eşķıyāya ruķşat virdüğüñ yanuña ķalmaz. İmdi şer‘-i şerīfe muħālif etvār-ı nā-hemvārdan [68b] şaķınup ģüsn-i terbiyeñe bā‘iş olacaķ ģāle şürü‘ idesin” diyü tenbīh buyurduķlarında mütenebbih olmayup ‘adem-i iķā‘atı²⁸² ve şenā‘at ü fezāhati iştidād u izdiyād üzere olmağın cebe-ģāne-i ‘āmilelerin açup yanlarında olan dilāver ü şecā‘at-rehber ve hūner-perver ü şehāmet-ģüsterlere zırh ü cevşen ve nīze-i merd-efken üleşdürüp bir rüz-ı p[ī]rüz u nuşret-efrüzda envā‘-ı mehābet ve eşnāf-ı şalābetle üzerine

²⁸¹ Ar. “Allah yardımcılarını yüceltsin.”

²⁸² Müellif bu bölümü “‘adem-i iķā‘atı yevmen fe-yevmen şenā‘at ü fezāhati iştidād u izdiyād üzere” olarak yazmış. Önce “iķā‘at” şeklinde olan bu kelimeye sonrada akuzatif eki eklenmiş, yapılan düzeltme sentaksı bozduğu için doğrusu böyle olmalı.

yürüyüp meger ki mezbür Emîr Yûsuf ‘Akâr dimekle ma‘rûf bir cebel-i refî‘ ve cây-ı menî‘ de hîşâr-ı üstüvâr şeklinde mesken tutup evler binâ itmişdi aña mütehaşşın idüp on biñ miqdârı hîle-sâz u tûfeng-endâz eşkıyâ ihzâr u cem‘ idüp ceng ü sitîze âğâz itmege müteşaddî olmuş-iken kerr ü fer ü şevketlerin gûş itmekle semt-i mücâdele ve mertebe-i muķâbeleyi ferâmûş idüp ‘azîmet-i ‘âlî-nehmetleri ve teveccüh-i vecîh-i nuşret-menziletleri kendü üzerine olduĝın ma‘lûm idindükde mâl ü menâl ve ehl ü ‘ıyâlin kaçırup Şâm-ı behcet-irtisâm topraĝında [69a] Ğarûr dimekle mevşûf bir derbend-i ‘asîretü’l-mesâlike geçürüp nev‘an mücâdeleye muntazır iken şu‘le-i mehçe-i râyet-i fetîh-rütbetleri mânend-i âfitâb-ı ‘âlem-tâb lâmi‘ ü âşikâr ve tâli‘ ü tâbdâr olduĝda huffâşvâr çeşm-i başîreti kör ü pür-fütür olup pây-ı muķâbele vü muķâvemeti götürüp *el-firâru fi vaktihi zaferun*²⁸³ mefhûmın reh-nümâ idinüp *men necâ bi-re’sihi fe-ķad rebiħa*²⁸⁴ kelâmın ezber kılup bi-cehd öz başıyla kurtulup gereĝi gibi gûşmâl olunmaķla müslimânlar bir miqdâr mazarretlerinden emîn olup eyyâm-ı behcet-hengâm-ı hâķanîde şafâ-yı mâl ile âsûde-hâl olmaĝa bâ‘iş ü hâdî olduĝlarından ĝayrı ol maħalde devlet ü iķbâl ve sa‘adet ü iclâl birle ĝazâ-yı ĝarrâ-yı zafer-efzâ-yı Tebrîz’e me’mûr olmaĝın müteveccih olup vâķi‘ olan hîdemât-ı mebrûre-i ‘âlem-ârâda cân u baş²⁸⁵ ve yarar yoldaşlarıyla bezl-i iķtidâr idüp fâtiħ-i Tebrîz olan sâkin-i mesâkin-i firdevs-i a‘lâ müteveffâ ‘Osmân Paşa tâbe serâhunuñ âfitâb-ı ‘ömri ĝurûb u zevâle [69b] ve kevkeb-i iķbâl ü şihhati ufûl ü intikâle ķarîb olduĝın şâh-ı bed-râh gûş idüp a‘vân u enşârı ve bi’l-cümle tevâbi‘ ü levâhıķ-ı hezîmet-medârıyla etrâf-ı Tebrîz’i ihâta idüp cûş u hürûş üzere olduĝı zâhir ü bâhir olmaķla muħâfazaya me’mûr olanlar anda kılmaĝı ihtiyâr u irtikâb itmeyüp hîşârı bıraķup gitmegi taşmîm itmişler iken şân-ı celâdet-nişânlarında münderic olan şevket

²⁸³ Ar. “Vaktinde firar zaferdir.”

²⁸⁴ Ar. “Başıyla kurtulan kişi şüphesiz kazançlıdır.”

²⁸⁵ Bu kelimeden sonra gelen “bî-ħasr u bî-yu‘add” kelimeleri karalanmış.

ü şehâmet ve miknet ü şecâ‘at ve ğayret ü ħamiyyeti zuhûra getürüp anuñ gibi
 maħall-i pür-ħalelde ħal‘a-ı Tebrîz’e girüp muħâfaẓa itmegi muħarrer ü taħķîķ idüp
 herkese bâb-ı iħsânı ve der-i elťâf-ı firāvânı açup ħüsn-i beyân u ‘uzûbet-i lisân ile
 nice dilâverleri daħı bî-iħtiyâr alıķoyup *uṭlubû’l-ħayre ‘inde ħısnî’l-vücûh*²⁸⁶
 muħtezâsınca rûy-ı pür-beşâsetleri menâşıb-ı ‘ulyâ vü merâtib-i ‘uzmâ beşâretin inbâ
 vü taşdıķ ħıllup ‘ulüvv-i ‘inâyetlerine mazhar düşüp behremend olmaķ ümîdiyle eṭrâf
 u eknâfdan nice be-nâm u nâmdâr dilâver ve yarar [70a] yigitler şeref-i ħızmet ve
 ħâk-i pây-ı ‘izzetlerine gelüp yüz sürüp iħtiyârlarıyla ħul olup uğur-ı şerîflerinde
 bezl-i maħdûr itmegi cânlarına minnet bilmişler-idi. Bu esnâda kızılbaş-ı evbaş-ı
 đalâlet-inti‘âş-ı küfr-fâş u dil-ħırâş u hezîmet-ma‘âşuñ âteş-i ğayretle cîgerleri bişüp
 cümleten şâh-ı bed-râh-ı hezîmet-penâhuñ başına üşüp ħal‘a-ı Tebrîz’i muħâşara
 idüp ħal‘ ü ħam‘ itmek ârzüsüyla ceng ü ħarb ve âheng-i đarba müteşaddî
 olduklarıncâ kendüler bi’z-zât maħall-i mücâdele ve meydân-ı muşâdere vü
 muħâbele vü muħâteleye gelüp maħşûr olan dilâveran-ı ejder-ħücûm ve bile ħapanan
 ‘asâkir-i zafer-rüsûma ħüsn-i istimâlet virüp câ-be-câ top-ı merg-âşûb ile ol gürûh-ı
 mekrûhuñ cem’iyyetlerin perîşân ve ekşerin mecrûħ u bî-cân ve me’vâ vü
 mekânların âteş-i süzân ve rûħ-ı ħabâset-âşiyânların dâħil-i nîrân eylemekden ħâlî
 olmayup ħüsn-i tedbîr-i dil-pezîrleri muvâfiķ-ı taħdîr-i melikü’l-kebîr²⁸⁷ olup bi-
 ‘inâyetillâh mażaretlerin def‘ itmekte bezl-i iħtidâr idüp [70b] ‘avn [u] ‘inâyet-i
 İlâhî ve şavn [u] şıyânet-i nâ-mütenâhî²⁸⁸ birle a‘dâ-yı hezîmet-penâhı maħhûr
 ħıllup²⁸⁹ ol gürûh-ı bî-şükûhuñ nice zî-şân u me‘âlî-nişân ağavât u ümerâsın ‘uzûbet-i
 beyân ve mevâ‘iz-i bî-pâyân ile südde-i sîne-i sa‘âdet-nişâna ittibâ‘ itdürüp ve bi’l-

²⁸⁶ Ar. “Güzel yüzlerle hayır isteyiniz.”

²⁸⁷ “kebîr ve’l-ħadîr” yazılmış ama sonra “ve’l-ħadîr” kısmı kırmızı mürekkeple karalanmış.

²⁸⁸ “‘avn-i ‘inâyet-i İlâhî ve şavn-ı şıyânet-i nâ-mütenâhî” yazılmış ama anlam açısından “‘avn [u] ‘inâyet-i İlâhî ve şavn [u] şıyânet-i nâ-mütenâhî” olması daha uygun.

²⁸⁹ Önce “idüp” yazılmış, sonra karalanmış ve “ħıllup” yapılmış.

cümle hüsn-i tedārik ü tedbīrleri ‘ale’l-huṣūṣ ṣu‘le-i ṣemṣīr-i ‘ālem-gīr ü berķ-
te’ sīrleri birle kılup hezīmet-maṣḥūb a‘dā-yı bed-rā kemāl derecede ḥavf u hirās
üzere olmağın Ṣāh ‘Abbās-ı dālālet-istīnās terkü’l-hād idüp birāder-zādesin gönderüp
ṣulḥ iltimās idüp ‘atebe-i ‘ulyā vü bārgāh-ı a‘lāya inķıyād itmege ekṣerıyyā ol ṣān-ı
celādet-niṣānuñ kuvvet-i ķāhire ve saṭvet-i bāhireleri sebeb ü bādī olduğı zāhir ü
bāhir olup eṣi‘‘a-ı ṣu‘le-i ṣemṣīr-i zafer-tebṣīrlерinden mecālis ü maḥāfilde ṣem‘-i
münīr zıyā-pezīr ve pertev-i tıg-i bī-dirīgleri ‘ālem-gīr olmış-ıdı. Rūmiline
müteveccih olan leṣker-i zafer-rūsūm [71a] u ejder-hücūma dağı serdār-ı zafer-ṣi‘ār
ta‘yīn olınmağ umūr-ı dīn ü devlete lāyık ve nāmūs-ı ‘ırz-ı salṭanata muvāfiķ olduğı
mir‘āt-ı ḥātır-ı ‘ātır-ı feyz-me‘āsīr-i ḥaķānīde ṣūret-pezīr olmağın “Ber-vech-i
mūsāra‘a pāye-i serīr-i sa‘ādet-maṣīre iriṣesün” diyü fermān-ı ķadr-tüvān u ķazā-
te’ sīr irsāl olınmağla yanında olan dilāverleri ecniḥa-ı ṣecā‘atleri altına alup ṣāhīn-i
ṣehbāz-ı mümtāz gibi bülend-pervāz olup iki menzili bir idüp sene-i erba‘a vü elf
ṣaferü’l-muzafferinüñ 16. güninde²⁹⁰ pāye-i serīr-i ‘ālem-ārāya yüz sürüp ḥāṣṣa-ı
ḥidmet-i ṣerīflerinde olan dilāverlerüñ zāt-ı ṣecā‘at-nihādların ālāt-ı ḥarb ü ķıtāl ve
edevāt-ı ceng ü cidāl ile tezyīn idüp kerr ü fer [ü]iclāl ve vefret-i ricāl-i nuṣret-iṣtimāl
ile ṣāhrā-yı Üskūdār-ı behcet-āsārda rikāb-ı hümāyūn-ı sa‘ādet-maķrūn-ı pādiṣāhīye
yüz sürüp taķbīl-i süm-i semend-i ṣehen-ṣāhī birle müṣerref ü müstes‘ad ü kām-yāb
olup zāt-ı sūtūde-sīretleriyle hem-‘inān olan dilīrlер ü ṣecī‘ler ü ṣīr-i bī-nazīrlер ile
cenāb-ı [71b] cemīlü’l-me‘āb-ı pādiṣāhīde cenāḥeyn olup ṣaflar bağlayup merdāne
vü dilīrāne birbirlerine atlar sürüp alıṣup viriṣüp urıṣup ve dögiṣüp āsār-ı ceng ü ḥarbi
ve eṭvār-ı āheng-i ḍarbi ve ṭarz-ı muķābele vü muķāra‘a-ı ‘asākīr-i nuṣret-āy[ī]ni ve
üslūb-ı mergūb-ı muķātele vü muṣādere-i cünūd-ı zafer-vürūd-ı celādet-temķini ol
fezā-yı dil-keṣ ü dil-güṣāda derece-i bürüz u zuhūra getirüp her ṭarafdan āvāze-i

²⁹⁰ H. 16 Safer 1004/ M. 21 Ekim 1595.

taḥsīn ü [ş]ābāş zırve-i a'lāya irişüp ve na'ra-ı merdān-ı şecā'at-inti'āş çarḫ-ı
mu'allāya mülāḫık olup tarz u reviş ve semt-i nümāyişleri ṭab'-ı bülend-rütbet-i
pādişāhīye hoş gelüp zāt-ı şerīf-i ḥuceste-şifāt u mu'allā-nişābları ki bā'is-i fütūḫāt-ı
celīle-i 'uzmā ve hādī-i iktināf-ı(?) mermüzāt-ı umūr-ı kübrādur şāhāne ḫil'atler ve
pādişāhāne iḥsān u ri'āyetler-ile i'zāz u ikrām ve iltifāt-ı celīle-i şehen-şāhī birle
mesrūr u ḥod-kām buyurılıp mühimmāt-ı lāzıme-i ğazā-yı ğarrā ve levāzımāt-ı²⁹¹
mühimme-i sefer-i nuşret-intimāları [72a] maḫall-i ḫuşūle mevşūl olduğdan-şoñra
'umūmen Engürüs-i leṭāfet-me'nūs serḫaddinde olan leşker-i şīr-peyker ü şecā'at-
āşara serdār-ı 'ālī-miḫdār ta'y[ī]n buyurılıp bilā-te'ḫīr ü terāḫī serḫadd-i
manşüre[ye]²⁹² irişüp a'dā-yı bed-rānuñ def' ü teskīni bābında maḫall-i iktizāsına
göre bezl-i maḫdūr idüp vücūd-ı pür-cūdlarında mevcūd olan cevāhir ü şecā'at ü
iḥsān rişte-i şehāmete dizilüp meydān-ı hīcāda cevelān iden dilāverān-ı şecā'at-
nişānuñ ḫilāde-i gerden-i nuşret-iḫtirānları olmaḫ bābında emr-i pādişāhī maḫall-i
şudūra irişmegin medīne-i ma'mūre-i İstānbül-ı behcet-şümüldeñ māh-ı mezbūruñ
26. güninde²⁹³ çıkup sene-i mezkūre rebī'ü'l-āḫiresinüñ 17. günü ki yevmü'l-
erba'ādur²⁹⁴ medīne-i Belğrād-ı nuşret-ābāda vuşul bulup şeref-i ittisāl-i nuşret-
nüzülleriyle ḫalup müslimīn envā'-ı ferḫat ü şafāya ḫarīn olup mażarret-i küffār-ı
la'īn iḫtimāliyle terk-i diyāra niyyet iden aşḫāb-ı dīn [72b] ol sevdādan geçüp kemā-
kān dāmen-i teskīn ü temkīne teşebbüs idüp herkes kendü kār u bārlarına dest-res
bulup a'lā vü ednā vażī' ü şerīf

Nazm li-muḫarririhi'l-ḫaḫīr (. . . _ _ / . . . _ _ / . . . _ _ / . . . _)²⁹⁵

İntizār ile bizi öldürivirür(?) ğuşşa vü ğam

²⁹¹ “me'mülāt” kelimesinin üstü çizilmiş, yerine “levāzımāt” yazılmış.

²⁹² Önce “manşüre” yazılmış sonra “-ye” eki silinmiş.

²⁹³ H. 26 Safer 1004/ M. 31 Ekim 1595.

²⁹⁴ H. 17 Rebiülahir 1004/ M. 20 Aralık 1595, Çarşamba.

²⁹⁵ Derkenara “yazılmadı” notu düşülmüş.

Ḥayr maḳdem gele ey server-i ferḥunde-ḳadem

Āsitānuñ gibi bir cāy-ı şafā-baḥş olmaz

Şehryārum ḳanı bir sencileyin ehl-i kerem

Bulmadı bulmayısar bāğ-ı vücūd içre vücūd

Zāt-ı pākūñ gibi bir gülbün-i gülzār-ı himem

Maḳdem-i pākūñ ile ḥaylī şafālar buldı

Şādmān oldu yine leşker-i nuşret-tev' em

Dil-i mecrūḥ-ı 'Ālī'ye²⁹⁶ eyā kān-ı 'aṭā

Şerbet-i nuṭḳ-ı şerīfūñ gibi olmaz merhem

diyü ḳadem-i sa'ādet-maḥremlerine yüz sürüp zāt-ı nuşret-simātları meydān-ı neberd ü hīcāda *innā fetahnā leke fetḥan mubīnā*²⁹⁷ mażmūnına mā-şadaḳ düşüp ve semend-i 'azīmetleri şāh-rāḥ-ı ğazāda *ve yenşerukallāhū naşran 'azīzā*²⁹⁸ mefhūmıyla hem- 'inān olmaḳ ed'ıyesine kemāl-i ibtihāl ile iştigāl idüp sāye-i 'aṭufet-i pādīşāhīde nev'an āsūde-ḥāl olduklarından ğayrı etrāf u eknāfda ba'zı yirlere küffār-ı ḥāksār müstevlī olup [73a] zulemāt-ı ḍalālet-nüşūrları hem-çü şeb-i deycūr mir'āt-ı 'ālemi mestūr ḳılmış-iken pertev-i tīğ-i tābdārları mihr-i enver gibi ṭulū' u şuḍūr idüp āy[ī]ne-i dünyāyı münevver ü pür-nūr ḳılmağın mażarret-i küffār-ı hezīmet-intişār rüy-ı 'ālemden dūr olup *kul cā'el ḥaḳḳu vezehāke'l-bāṭil*²⁹⁹ mażmūnı bi-ḥamdillāhi te'ālā bürüz u zuhūra yüz ṭutmuşdur. Ḥuşūşā rüz-ı ḳāsımuñ mürūrından şoñra 'azīmet-i 'asākir-i zafer-me'āsir ḥilāf-ı 'ādet-i ma'hūde-i cünūd-ı nuşret-vürūd iken her vechle şāḥibü'l-iḥsān u bāhirü'l-bürhān ğāzī vü ebū'l-meğāzī olmağın her bir merd-i peleng-i neberd uğur-ı nuşret-nüşūrlarında ḥizmet itmegi cānlarına minnet bilüp meydān-ı şecā'at ü 'azīmetde tek ü tāzī ḳılıp cān u dilden 'ibād-ı ḥurrem-nihād

²⁹⁶ Mahlas bölümü karalanmış sonra üstüne “‘Ālī'ye” yazılmış, derkenarda karalamalar var.

²⁹⁷ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا (48/Fetih, 1.ayet) “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.”

²⁹⁸ وَيُنصِّرْكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيمًا (48/Fetih, 3.ayet) “Ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin.”

²⁹⁹ قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبَاطِلُ (17/İsrâ, 81.ayet) “De ki: Hak geldi, batıl yok oldu.”

u şehāmet-ittihādlarınıñ şerīk ü enbāzı olmağı maḥz-ı devlet ü ‘ayn-ı sa‘ādet
bilmişlerdür.

Ėazel li-muḥarririhi (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Bezm-i rezmüñ ḥaḳḳ budur şehbāzıdur mümtāzıdur

Ca‘fer-i Şādık gibi meydān içinde gāzıdır

Hem dilāverler ki vardur āsitānında bugün

Bezmgāh-ı ḥarb u ḍarbuñ her biri ser-bāzıdur

Evc-i ‘izzetde bulunmaz aña beñzer bir dağı

Āşiyān-ı kārzāruñ şāhın ü şehbāzıdur

[73b] Şiddet-i cevr-i şitādan eylemezler ihtiyāt

Merdler rüz-ı hıcāda cān-ile enbāzıdur

İñleten güm güm felek şahın ‘Ālī derd-ile³⁰⁰

Ra‘d u berḳ şanmañ anuñ şıyt-ı bülend-āvāzıdur

El-ḥaḳḳ ol āşaf-ı naşfet-iştimāl ḫālib-i māl ü menāl olmayup her vechle milket-i
şecā‘at ü ‘adālete mālīk ve meslek-i rızā-yı mālīkü’l-mülke sālīk olup fi sebīlillāh
rāh-ı gāzāda mübālağa yarar ü nāmdār yoldaşlar şaḳlayup iḳtizā-yı maḥalle göre
uğur-ı hümayūn-ı pādişāhıde bezl-i cān u baş idüp ve kimesnenüñ ḥaḳḳ-ı ḫizmetin
zāyi‘ itmeyüp maḳādir-i nāsı bilüp menāşıbı ehline ve dirliği müsteḥaḳḳına şadaḳa
itmekle devlet ü iḳbāl ve ‘izzet ü iclāl ile her ne cānibe teveccüh ü ‘azīmet itmişler
ise muzaffer ü mañşūr ‘avdet idüp eyyām-ı sa‘ādetlerinde a‘dā-yı bed-rā menküb u
meksūr olup pertev-i tıg-i bī-dirīgleri āfitāb-ı ‘ālem-tāb gibi gāh cānib-i şarḳ ve gāh
ḫaraf-ı ġarbda berḳ urup tābende vü tābdār olmışdur.

Nazm li-muḥarririhi (. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)

Dem-i ‘adlinde şeref bulsa n’ola ehl-i maşāff

³⁰⁰ Bu mısradā mahlas vezni bozuyor.

Olmaya buncılayın āşaf-ı şāhib-inşāf

[74a] Gerçi meydān-ı ġazā içre hünerver çokdur

Az olur buncılayın merd-i dilāver yokdur

Görmedim buncılayın cāh u celādet issi

Gelmedi ‘āleme bir böyle şecā‘at issi

Haşra dek tīġ-i zafer-baḡş-ile nuşret bulsun

Dā‘ima fetḫ-i fütūḫ-ile mükerrerem olsun

Fezā-yı Belġrād-ı behcet-ābād maḫdem-i nuşret-tev’emleriyle felek-bünyād ve sükkān-ı şehr ü beled müşāhede-i cemāl-i bā-kemāl ü bī-hemālleriyle mesrūr u dilşād olduġdan-şoñra cevānib-i erba‘ada olan kefere-i fecerenüñ aḫvāl-i hezīmet-me‘āllerin tecessüs idüp ve kırāl-ı bed-fi‘ālüñ daḫı tedārik ü tedbīr-i ḡalālet-te’sīrin ma‘lüm idinüp Tımeşvār ve Göle ve Budün ve Pāpā ve Tātā muḫāfazasına birer miḫdār ‘asker gönderüp ve sa‘ādetle kendüler varıncaya degin şīr-i jiyān-ı meydān-ı celādet ü bebr-i beyān-ı vādī-i mehābet merd-i dilīr-i rüz-ı veġā vü hizebr-i bī-nazīr-i kühsār-ı hīcā *el-muḫtaşşu bi-mezīdi ‘ināyetillāhi’l-meliki’l-a’lā*³⁰¹ Anaṭolı beglerbegisi Meḫmed Paşa *allāhümme yessir murādehu bi’n-naşri’l-‘uzmā*³⁰² ḫazretlerin ‘umūmen Budün serḫaddinde olan leşker-i zafer-rehbere baş u buġ ta’y[ī]n idüp ve bi’l-cümle serḫaddüñde (?)³⁰³ [74b] olan ümerā-yı nuşret-ārāya ve ḫavza-ı ḫükümetlerine tābi‘ sipāh ve zü‘amāya istimālet-nāmeler gönderüp umūr-ı cumhūr-ı sefer-i zafer-nüşūrda bezl-i maḫdūr idüp ve tāli‘-i nuşret-meṭālī‘leri muḫārenetiyle uçlarda olan ġāzīlerüñ ekserī düşmen bozup vāfir ü müstevfā diller ve yaḡşi vü pesendīde ḫaberler getürüp envā‘-ı yüz aḫlıklarında bulıñp anuñ gibi yoldaşlıġ iden dilāverlere ‘avātıf-ı ‘aliyye-i ḫüsrevānīden gereġi gibi ri‘āyetler idüp

³⁰¹ Ar. “Yüce Allah’ın nice yardımına kavuşmuş olan.”

³⁰² Ar. “Ey Allahım büyük bir zaferle muradına ermesini kolaylaştır.”

³⁰³ “ser (...)” kelimesi karalanmış üzerine yeniden yazılmış.

herkes me'müllerinden ziyāde maḫṣūd-ı mā-fi'l-fuādlarına dest-res bulmaḫla nice mücāhid ü gāzī uğur-ı hümāyūn-ı pādīṣāhīde baṣ u cān ṣarfin devlet-i kübrā ve sa'ādet-i 'uzmā bildüklerinden mā-'adā Ṭimeṣvār yaḫasında dārü'l-ḫarbden küffār-ı ḫāksār gelüp ba'zı karyelerde temekkün idüp fesād u ṣenā'atden ḫālī olmadukları ṣāyi' olmaḫla [75a] ḫüsn-i iktizāsına göre üzerlerine cā-be-cā kifāyet miḫdārı 'asākir gönderüp düşmene bulaṣup³⁰⁴ tarafeynden ḫarḫ ü cenge āheng olınuḫda bi-'ināyetillāḫ leṣker-i İslām gālib ve gürūḫ-ı mekrūḫ-ı liyām ṫaraf-ı firāra rāḫıb olup nice baṣlar kesilüp ve diller alınup envā'-ı yüz aḫlıḫlarında bulunmaḫın sāyir eṣḫıyāya mücib-i 'ibret ve bā'is-i dehṣet vāḫi' olup iltihāb-ı āteṣ-i ṣeṣṣīr-i ābdār u berḫ-te'ṣīrleri etrāf-ı 'ālemde gün gibi ṣüyū' u ṣöhret bulup tābende vü tābdār olmaḫla cā-be-cā düşmen-i 'ahd-ṣiken gūṣ idüp cūṣ u ḫurūṣdan ḫalup vādī-i taḫayyür ü maḫām-ı tazaccurda vālih ü medḫūṣ ve ser-geṣte vü ḫāmūṣ oldukları ṣāyi' olup ve paṣa-yı kiṣver-gūṣā ve āṣaf-ı naṣfet-nümā daḫı sefer-i zafer-eṣer levāzımātıyla muḫayyed iken erba'a vü elf recebū'l-müreccebinūñ [75b] yigirmi ikinci güninde³⁰⁵ bi'l-fi'l Kıırım ḫānı olan cenāb-ı mu'allā-niṣāb [u] sa'ādet-intisāb u rif'at-iktisāb sābıḫu'z-zıkr Ġāzī Giray ḫān *dāmet me'ālīhu*³⁰⁶ ḫāzretlerinūñ birāder-i ṣecā'at-perverleri olup sülāle-i selāṫīn-i nāmdār ve güzīde-i evlād-ı ḫavāḫīn-i büzürgvār rükn-i rekīn-i dilāverī ve merd-i güzīn-i ḫüner-perverī

Ṣi'r li-muḫarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)³⁰⁷

Meh-i burc-ı sa'ādet maḫzar-ı eltāf-ı yezdānī

³⁰⁴ Önceden yazılmış olan “imrāḫorlukları ḫizmetinde olup dergāḫ-ı mu'allā çāvıṣlarından olan merd-i meydān-ı ḫicā ve dilīr-i rezmgāḫ-ı veḫā Aḫmed(?) Aḫa *zīde kadruhu* ki kadīmden āsār-ı terbiyeleriyle zuḫūr bulmuş ve ḫüsn-i nazarlarına maḫzar düşmüş nice kere yoldaṣlığı müşāhede olunmuş zāt-ı bī-nazīr olmaḫın ṣeref-i ḫizmet-i bā-mevhebetleriyle [75a] ülfet ü ünsiyyet iden ādemlerinden nice dilīr ü dilāverlere baṣ u buḫ ta'y[i]n olup gönderüp mūmā ileyh daḫı iş görmüş ve meydān-ı ḫicāda yılmış ve yüpürmüş ve gāzīlerle ṫurmuş oturmuş ehl-i me'ārik ü ṣāḫīb-tedārik kimesne olmaḫın semtiyle düşmene bulaṣup alıṣup viriṣüp” kısmı çıkarılarak satır arasına “ḫüsn-i iktizāsına göre üzerlerine cā-be-cā kifāyet miḫdārı 'asākir gönderüp düşmene bulaṣup” bölümü yazılmış.

³⁰⁵ H. 22 Recep 1004/ M. 22 Mart 1596.

³⁰⁶ Ar. “Yücelikleri sürüp gitsin.”

³⁰⁷ Ṣiirin üstü çizilmiş ve derkenara “(...) yazıldı” notu düşülmüş.

Şecā‘at burcınıñ mihr-i münîr ü necm-i rahşānı
Şecā‘atle şehāmetle mürüvvetle saḥāvetle
Bi-ḥamdillāh şeref virdi cihāna ol kerem kânı
‘Aceb zāt-ı mükerrermdür bugün meydān-ı rezm içre
Celādetle şehāmetle unutturdı Nerīmān’ı
Degüldür Tehmeten yanında anuñ zerrece bir şey
Disem olmaz mı aña rezm içinde Rüstem-i şānī
‘Ālī himmet-i merdān u paşa-yı mu‘azzamla³⁰⁸
Yaḳar erbāb-ı küfrüñ ḥāk ider eṭvārını ānī

Zī-şān u mu‘allā-nişān şāhibü’ş-şecā‘at ve’l-‘unvān mālīkū’ş-şehāmet ve’l-rüçḥān *el-muhtaşşu bi-mezīdi ‘ināyetillāhi’l-meliki’l-fettāhi’l-mennān*³⁰⁹ Fetih Giray Sultān *dāme ‘uluvvuhu ilā yevmi’l-ḥaşr ve’l-mīzān*³¹⁰ ḥazretleri daḥı eben ‘an-ced südde-i sa‘ādet-mekīne ḥulūş-ı ṭaviyyet ve şafā-yı ‘aḳīdet ile ḥizmet iden ‘abd-i kemīnelerinden [76a] olmaḡın gūzāt-ı müslimīn ve kümāt-ı muvaḥḥidīn ile bu ġazā-yı ġarrāda uğur-ı hümāyūn-ı pādīşāhīde ḥizmet itmek ümīdiyle Rūscuḳ ve Vidīn semtine seksen biñ miḳdārı şabā-refṭār u gūzīde vü yarar Tatar ‘askeriyle gelüp ve lākin ba‘z-ı mutaşavverāt-ı ḥilāf vāḳı‘a sebebiyle serḥadd-i Ṭımeşvār’a gelmek bābında tereddüd üzere oldukların āşaf-ı Āşaf-rā vü müşīr-i mülk-ārā vü kişver-güşā ḥazretleri ma‘lūm idinmegin envā‘-ı i‘zāz u ikrāmı müş‘ir ve eşnāf-ı tevḳīr ü ihtirāmı muḥbir nāme-i nāmī-i mülāṭafet-maḳrūn ve mektüb-ı girāmī-i muḥabbet-meşḥūn ki muḥarrīk-i silsile-i teşevvuḳ u müvālāt ve mümeḥhid-i bünyān-ı muşādaḳat ü muşāfātur mu‘temedün ‘ileyh ādamlarından Memī Aġa *zīde ḳadruhu*³¹¹ ile irsāl ü irşāl itmişler-idi müṭāla‘a-ı behcet-efzā vü müşāhed[e]-i şadāḳat-nümālarıyla müşerref

³⁰⁸ “‘Ālī’ kelimesi vezni bozuyor.

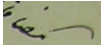
³⁰⁹ Ar. “Sınırsız nimet veren, rahmet kapıları açan Allah’ın nice lutfuyla donatılmış olan”

³¹⁰ Ar. “Maḥşer gününe dek büyüklüğü devam etsin.”

³¹¹ Ar. “Kadri artsın.”

olduklarında bir ān ve bir sâ‘at mütevaḳḳıf olmayup bād-ı sebük-hîz gibi ıḳıḳup teveccüh-i vecḥ idüp gelüp irişmek üzere oldukların inbā vü ihbār iden kimesnelere zerrîn ü zîbā ve rengîn ü ra‘nā hil‘atler giydürüp her ne iltimās itmişler-ise maḥall-i ḥuşûle irişdürüp [76b] bî-ḥadd ü bî-ḳıyās ri‘āyetler olınup ve sultān-ı zî-şān ḥāzretlerine daḥı ḥayr maḳdem diyü mektüb-ı mergüb-ı şadāḳat-maşḥūblarıyla vāfir ü müstevfā ḥarcılıklar gönderüp medīne-i Semendire’den Ṭımeşvār yaḳasına geçmelerin münāsib görmegin³¹² [medīne-i mezbûre (...)³¹³ yaḳasından Köfün nām iskelenüñ³¹⁴ termîmi ve kifāyet miḳdârı gemi ihzârı-çün sa‘âdetlü pâdişāh-ı Cem-cāh u deryā-sipāh ḥalledet ḥilāfetuhu³¹⁵ ḥāzretlerinüñ ḥāce-zādeleri olup sancaḳda iken çavışbaşlıları olan şecā‘at-nümā vü şevket-intimā vü şehāmet-iḳtidā kıdvetü’l-emācid ve’l-ekārim mu‘azzam u mümecced Meḥmed Aḡa dāme ‘uluvvuhu³¹⁶ ki der-sa‘âdetden muḳaddemā(?) silāḥdārlar aḡalığı ‘ināyet olınup serdār-ı bā-vaḳār ḥāzretleriyle ḳoşılup ma‘an gelmişler-idi ḥasīb ü nesīb ve ḥoş-ḥüy u küşāde-rüy şāhib-tedārik ehl-i me‘ārik her vechle sālîk-i rāy-ı rezîn ve mālîk-i tedbîr-i güzîn zāt-ı sûtüde-sîret ve ‘unşur-ı pesendide-ḥaşlet olmaḡın serdār-ı zafer-temkîn ḥāzretleri³¹⁷ kendülerden muḳaddem irsāl itmişler-idi ḥadd-i imkândan ziyāde sefāyin-i nuşret-ḳarāyin ihzârında ve iskele-i mezbûrenüñ termîm ü tetmîmi ḥuşuşında şol-ki şerāyiḥ-i mühimmāt-ı ḥidemāt-ı pâdişāhîdür kemā-hüve ḥaḳḳuhu yirine getürüp³¹⁸ ḥuşûl-i kārda(?) yolından sa‘y-ı belîḡlerin diriḡ itmemişlerdür

³¹² Bu kelimeden sonra gelen “kendüler daḥı” ifadesinin üzeri karalanmış ve çıkma işareti yapılarak derkenardaki “medīne-i mezbûre” diye başlayan bölüm eklenmiş.

³¹³ Okunamayan bölüm:

³¹⁴ “mezbûreye tâbi‘ iskele-i Köfün’üñ” bölümünün üstü çizilip yerine “mezbûre (...) yaḳasından Köfün nām iskelenüñ” yazılmış.

³¹⁵ Ar. “Hilafeti ebedî olsun.”

³¹⁶ Ar. “Ulvîyeti, büyüklüğü devam etsin.”

³¹⁷ Bu kelimeden sonra gelen “sefāyin-i nuşret-ḳarāyin” bölümünün üstü çizilmiş.

³¹⁸ Bu kelimeden sonra gelen “ḳudüm-i nuşret (...) serdār-ı ‘ālî-miḳdār ḥāzretleri daḥı nazm li-muḥarririhi” bölümü karalanmış. Karalanan kelimelerin bir kısmı okunamadı.

Nazm li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _)

Zihī zāt-ı mükerrem cān u dilden bī‘at itmişdür

Umūr-ı dīn ü devletde ‘acāyib ḥizmet itmişdür

Nice fülk-i felek-temkīn müheyā eyleyüp anda

Ḥuşul-i kāra (...) ³¹⁹ yolından diḳkat itmişdür

Serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleri daḥı] devlet ü iḳbāl ve sa‘adet ü iclāl ile müteveccih olup varup ḳaşaba-ı mezbūrede sultān-ı ‘ālī-derecāt ḥazretleriyle mülākāt idüp ³²⁰ ḳaşaba-ı mezḳūre ḳurbında bir fezā-yı dil-güşāya gerdün-niṭāḳ u felek-aṭbāḳ bülend ü dilkeş ve muṭallā vü münakkaş otaḳlar ṭutdurup eṭrāf u eknāfında bitevi etler ve cāmuslar ve ḳoyunlar ve ḳoçlar çevirdüp ve pilavlar ve zerdeler ve dürlü dürlü ni‘metler iḥzār ³²¹ olunmuş-idi. Tatar merdleri ve deşt-i Ḳıpçaḳ dilāverleri gürisne ḳurdlar gibi zıkr olınan ³²² eṭṭi‘ me-i mütenevvi‘ ye ḳoyulup teskīn-i iştihā itdüklerinden mā-‘adā ³²³ bir niçe gün yiyeceklerin daḥı bile getirüp kendüler sultān-ı müşārün ileyh ve sāyir ḥavāşş u tevābi‘leriyle otāḳ-ı āsmān-niṭāḳa nüzul idüp ni‘am-ı laṭife-i mütevāfire ve eşribe-i lezīze-i mütekāşire yenilüp ve içilüp ḳat ḳat şāhāne ḥil‘atler zerrīn-zīn [77a] ü muraşsa‘-likām raḥt-ı kāmile ile müretteb maḳbūlü’l-enām güzīde vü pesendīde atlar i‘ṭā vü iḥsānıyla ḥāṭır-ı ‘āṭırları ³²⁴ nevāziş ḳılınup ve bile olan mīrzālar ve şeref-i ḥizmetlerine taḳarrüb iden dilāverlere daḥı yollu yolınca ³²⁵ ḳaftānlar giydürilüp

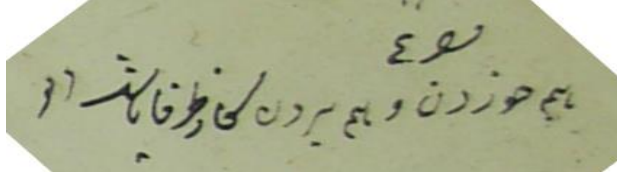
³¹⁹ Okunamayan bölüm:

³²⁰ “mülākāt olup” kelimesinin üstü çizilip yerine “sultān-ı ‘ālī-derecāt ḥazretleriyle mülākāt idüp” yazılmış.

³²¹ “iḥzār” kelimesinin üstü çizilmiş, yerine “tedārik” yazılmış.

³²² “zıkr olınan” ifadesinin üstü çizilmiş, yerine “iḥzār” yazılmış.

³²³ Bu kelimeden sonra çıkma işareti yapılmış. Derkenarda okunamayan bölüm:

³²⁴ “sultān-ı zī-şān” kelimeleri karalanmış ve üstüne “ḥāṭır-ı ‘āṭırları” yazılmış

³²⁵ Bu kelimeden sonra gelen “ri‘āyetler olunup” ifadesinin üstü çizilmiş.

andan maḳarr-ı sa‘adetlerine varupistirāḫat ü ārām kılup menāşıb u merātıbden her ne ricā vü ‘arz itmişler-ise ‘avātıf-ı ‘aliyye-i ḫaḳānīden dirīĝ olınmayup ma‘a-ziyādet iltimāsların ḫayyiz-i ḳabūle mevşūl idüp tekrār³²⁶ muraşşa‘ ḫançerler ve tıĝler ve şemşirler birle miyān-ı şecā‘at-nişānları ārāste vü tezyīn buyurılıp şol ki şerāyiṭ-i ri‘āyāt-ı bī-ĝāyāt-ı cihān-bānī ve lāzıme-i ‘ulüvv-i ‘ināyet-i ḫaḳānīdür yirine getürilüp Semendire ve Morava sancaĝı begleri ve zu‘emā ve sipāhisi ki serḫaddüñ ḳadīmü’l-eyyāmdan dilāverleri ve hengām-ı neberd ü hīcānuñ şīr-i şerze vü hünerperverleridür bile ḳoşılıp³²⁷ [ve lākin āsaf-ı naşfet-ārā ve paşa-yı kişver-güşā ḫazretleri ḳaşaba-ı mezbūrede sultān-ı zī-şān ile mülākāt idüp vech-i meşrūḫ üzere ri‘āyet ü şıyānet emri itmāma irdükden-şoñra anda olan aşḫāb-ı menāşıb u cāhdan ḳābil-i ḫitāb olanlar-ile ve şāvırhum fi’l-emr³²⁸ muḳtezāsınca “Leşker-i Tatar-ı şabā-reftāruñ ne cānibe teveccüh itmeleri münāsıbdür” diyü müşāvere buyurduklarında zāhiren semt-i maḫabbetlerine rāĝıb zımmen rāh-ı ḫilāfa zāhib olanlardan ba‘zılar “Sirem yaḳasından serḫadd-i Budün’a gitmeleri münāsıbdür” diyü cevāb idüp nev‘en ‘izz-i ḫuzūr-ı lāmi‘ü’ n-nūrularından maḫall-i tecvīzde olduĝı şāyi‘ olmaḳla āsaf-ı ḫuceste-rāy u hümāyün-fāl ḫazretlerinüñ ketḫüdāları olup müddet-i mütēmādī āsar-ı terbiyelerine muḳārin olmaḳla neşv [ü] nemā bulup ḫüsn-i tedārikle mevşūf ve tedbīr ü taşarrufla ma‘rūf olan şāḫib-i ḫulḳ-ı cemīl ḳıdvetü’l-emācid ve’l-ekārim cāmi‘ü’l-meḫāmid ve’l-mekārim dergāh-ı felek-iştibāḫ müteferriḳālarından Ḥalīl Ketḫüdā dāme mecduhu³²⁹ ba‘de’l-‘işā paşa-yı kişver-güşā ḫazretlerinüñ ser-vaḳtlerine varup eşnā-i kelām-ı ḫaḳīḳat-irtisāmda “Sultān-ı müşārün ileyh vech-i meşrūḫ üzere semt-i Sirem’den serḫadd-i Budün’a teveccüh itmeleri bābında ḫüsn-i müşāvereleri olduĝı

³²⁶ “tekrār” kelimesi sonradan satır arasına yazılmış.

³²⁷ Bu kelimeden sonra çıkma işareti yapılmış ve derkenardaki “ve lākin” diye başlayan bölüm eklenmiş.

³²⁸ وشاورهم في الأمر (3/Āl-i İmran, 159.ayet) “İş konusunda onlarla müşavere et.”

³²⁹ Ar. “Şanı sürüp gitsin.”

şāyi‘dür anuñ gibi olursa bi’l-cümle cezāre-i Sirem’den Budūn’a varınca ol etrāfda vāki‘ olan qurā vü kendūñ ve qaşaba vü şehrūñ re‘āyā vü berāyāsı mütezaccir olduklarından ğayrı leb-i rāhda cüdā eṣer-i ŧenlik qalmayup Tımeşvār yaqasında olan küffār-ı hāksār dağı fırqa-ı Tatar ile ‘asker-i nuşret-medār gelmek üzeredür diyü ħavf u ħaşyet üzere olup kendü başları tedārikinde iken çoqluq ħavfları qalmayup az zemānda memālik-i maħrūse-i ħaḡanīde küllī fesāda müteşaddī olmaları muḡarrerdür maḡall-i iḡtiḡa idüp lāzım gelürse ol cānibden gitmeleri dağı evcehdür” diyü çeşme-i dehenlerinden āb-ı ħayāta mümāşil nuḡk-ı ābdār u bī-mu‘ādil vādī-i beyāna gelüp meslek-i ‘ayānda cārī vü sebīl olduqda paşa-yı Cem-cāh u Rüstem-maşāff ħazretlerinūñ ḡab‘-ı bülend-rütbetlerine ħoş gelüp sem‘-i qabūl ile işğā buyurduklarından ğayrı “Benüm dağı ħāḡıruma lāyih u sāniḡ olan budur” diyü buyurup tedbīr-i ħūb u dil-pezīr ve taşarruf-ı mergūb u lā-nazīrleri semt-i qabūle maḡrūn olmışdur.

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Zihī tedbīr-i ma‘ḡūl ü dil-ārā

Zihī rāy-ı (...) -i ‘ālem-ārā

Zihī eṡvār-ı maḡbū‘-ı şafā-keş

Zihī ħüsn-i tedārik rāy-ı dil-keş

Ve sāyir bisāḡ-ı sa‘ādet-inbisāḡlarına taḡarrüb iden aḡlaş-ı ‘ibād-ı ħurrem-nihādları dağı bu tedbīr-i nuşret-mesīrūñ münāsib ü maḡbūl olduġın taḡḡīk ü taşḡīk idüp ‘ale’ş-şabāḡ bi-emr-i fāliḡi’l-aşbāḡ mellāḡ-ı qazā vü qader keşti-i āfitāb-ı ‘ālem-tābı sāḡil-i deryā-yı aḡzarda ‘ayān u aşikār itdükde nehr-i Tūna’da ihzār olınan] sefāyin-i nuşret-ḡarāyin ile Köfin iskelesinden sene-i mezbūre Şa‘bānū’l-mu‘azzamınuñ 6. güninde³³⁰ sulḡān-ı şecā‘at-‘unvānī bi’l-cümle tevābi‘ ü levāḡıkiyla [77b] ve sāyir

³³⁰ H. 6 Şaban 1004/ M. 5 Nisan 1596.

‘asākir-i zafer-me’āsir ile Tımeşvār yaqasına geçüp ve³³¹ sultān-ı ‘ālī-şān u me’ālī-
nişān ile ma’an gönderüp³³² nice merdler ü dilirler sultān-ı ‘azīmü’ş-şān
hazretlerinüñ³³³ şeref-i muhābbetlerine gönüllü gidüp bī-ḥadd ü lā-yu’add ‘asker-i
feth-güster ve nuşret-peyker cem’ olup erbāb-ı fezāyil ü binīş ve aşḥāb-ı fevāzıl ü
dānīş ve bi’l-cümle ehl-i ‘uḳül-ı ḥaḳīḳat-şümül āşaf-ı Āşaf-nażır ü naşfet-ittişāf
hazretlerinüñ bu bābda olan tedbīr ü taşarrufların maṭbū’ u maḳbūl ve pesendīde vü
ma’ḳūl görüp fenn-i peykār u hīcāda bir dāne ve beyne’l-enām ol cihetden mu’teber
ü yegāne olduğın silk-i beyāna [78a]³³⁴ getirüp rişte-i taşavvur u tezekküre mevşül
kılmışlardır.

Şi’r li-muharriri’l-ḥaḳīr (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)³³⁵

Şimdi meydān-ı veḡāda kāmīl ü merdānedür

Merddür bir dānedür rezm içre hem yegānedür³³⁶

Bir ‘aceb ḥilḳat durur devrān getirmez mişlini

Meyl-i ṭab’ı her zemān in’ām-ile iḥsānadur

Nice a’dā-yı dīni ḳahr ile şeh māt eyledi

Naṭ’-ı ‘ālemde şecā’atle ‘aceb ferzānedür

‘Āḳil ü kāmīl müdebbir şāḥib-i ḥilm ü vaḳār

Dehr içinde fikr ü zikri luṭf-ı bī-pāyānadur

³³¹ Bu kelimeden sonra beş satır karalanmış. Karalanan bölüm şöyle: “sābıḳü’z-zikr Aḥmed Ağası daḥı Tebrīz ü Şirvān serḥaddlerinde şeref-i ḥidmetleriyle iḳtirān idüp āşār-ı terbiyeleriyle neşv ü nemā bulan dilāver ü hüner-perverlerüñ bir miḳdārların ‘ale’l-ḥuşuş ser-bāz u tüfeng-endāz ceng-cūy u ḥarb-ḥūy hünerver ü şecā’at-perver dört yüz nefer sekbān-ı şehāmet-iḳtirān u şecā’at-nişānlarına pīşvā vü muḳtedā naşb idüp”

³³² Bu kelimeden sonra gelen “(...) Aḥmed Ağa daḥı ḥoş-ḥūy u küşāde-rūy nān u ni’meti mebzūl merd-i bī-nażır olmaḡla (...)” bölümü karalanmış.

³³³ “sultān-ı ‘azīmü’ş-şān hazretlerinüñ” bölümü satır arasına eklenmiş.

³³⁴ Derkenarda müellifin “yazıldı buraya gelince” notu var.

³³⁵ Şiirin üstü çizilmiş ve derkenara “ş...ide yazıldı” notu dşülmüş.

³³⁶ Derkenara ilk mısra’ında taḳdīm-te’ḥīr yapıldığı gösterilen şu iki beyit eklenmiş:

Zāt-ı pāki bā’iş oldı inhiżām-ı dūşmene
(_ . _ _) müslimīn ‘ākil degül divānedür
(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)
Bāde-i vecd ü ḥaşyet-ile(?) gönül mestānedür

Şafha-1 eflâke yazsa yiridür evşâfını

Āsitânında ‘Ālî bende-i yegānedür³³⁷

Ve āşaf-1 Cem-cāh u nuşret-penāh *lā zāle manşūren bi-‘avnillāhi ve manzūren bi-‘aynillāh*³³⁸ hāzretleri sultān-1 ‘ālī-şān u me‘ālī-nişāna mübālağa ‘asker koşup vilāyet-i Tımeşvār’a gönderüp teveccüh-i vecīh üzere oldukları beyne’l-küffār şüyü’ u iştiḥār bulup ve lākin fikr-i fāsīd ü ḥayāl-i kāsidleri muḳtezāsınca maḥall-i iştibāhdan ḥālī olmamaḳla melā‘yin-i ḥāsirīn ü ḍalālet-ḳarīnden Marḳo dimekle meşḥūr olan mel‘ūn-1 bed-ḥū vü hezīmet-cū ki kefere-i fecereden nice biñ la‘īn ü bi-dīnlere baş u buğ olup nice def‘a memālik-i İslāmiyye’de kūy u kend urup meslek-i mazarret u fesāda sālīk olmış mel‘ūn-1 dūn u ḍalālet-maḳrūn olmaḡın kendüye ḥulūş-ı niyyetle ‘alāḳa vü peyvend iden [78b] maḳām-ı ittībā‘da s̄abit-ḳadem olan mu‘āvin-i bī-firūḡlarından elli nefer-i melā‘yin-i ḍalālet-rehber ü bī-ferleri intiḥāb u ihtiyār idüp dil alup ḥaber getürmek için gönderüp ‘ale’l-ḡafle kırık nefer miḳdārı Tatar-ı şecā‘at-āsār birle buluşup üzerlerine düşüp ḳabza-ı taşarrufa getürmege ḳaşd u āheng itdüklerinde Tatar merdleri ve deşt-i Ḳıpçaḳ dilāverleri önlerinden bir miḳdār ayrılıp bir mişvār şavulduḡlarından soñra iki fırḳa olup ḫarafeynden melā‘yin-i ḥāsirīni ortaya alup her biri merdāne ḳavs ü kemāna el urup tīr ü ḫadenge dest-i şehāmetle şaşt-ı şecā‘atden küşād virüp cā-be-cā şemşīr-i bürrān ve tīḡ-i zafer-nişānı ‘üryān idüp naḫ‘-ı zemīnde envā‘-ı mehābetle üzerlerine yürüdüklerinde pāy-ı iḳāmetleri leng olup şeşder-i taḫayyürde ḳalup semt-i firāra ḳaşd ü āheng itdüklerinde dilāverler göz açdurmayup irişüp ekserī ḥīn-i cengde topraḡa düşüp bir nicesin diri tutup muḳtedā-yı dilāverān-ı şecā‘at-nişān olan sultān-1 ‘ālī-şāna getürüp ba‘dehu ḫazret-i sultān-1 bāhirü’l-bürhān Veretse(?) nām bir fezā-yı dil-güşāda şeref-i nüzüle iḳtirān idüp ḳadīmden maḳarr-ı küffār-ı bī-hüş-ı hezīmet-fürüş olan ḫişār-ı Luḡoş ki [79a]

³³⁷ Mısrada vezin bozuk.

³³⁸ Ar. “Allah’ın yardımıyla başarılı kılınmaya ve Allah’ın nazarıyla gözetilmeye devam etsin.”

erbāb-ı dālāl-i nuḥūset-āmāl ile māl-ā-māldür ol semte aqın şalup mezkür Marḳo mübālağa küffār-ı dālālet-ḥurūş ile karşı gelüp tarafeynden şaflar ārāste³³⁹ merdler dilirler meydān-ı ceng ü ḥarbi pirāste kıilup āteş-i muşādere vü kıtāl işti‘āl bulup şıyt u şadā-yı merdān-ı zafer-nevāl ve na‘ra-ı nuşret-behre-i dilīrān-ı feth-iştimāl ‘ayyūq-ı a‘lā vü zirve-i ‘ulyāya irişüp bezm-i rezm ol mertebede germ olmışdı ki cūy-ı ḥūn mā-beynde mey-i nāba dönüp kāse-i serden ḳadehler devre başlayup yüki yitenler(?) yıkılıp medḥūş u ḥāmūş olup cā-be-cā tīgler ü şemşīrler peyām-ı mergi getirüp alışmak ve virişmek üzere iken³⁴⁰ bi-‘ināyetillāh gürūh-ı mekrūh-ı³⁴¹ küffār-ı liyām bozılıp³⁴² münhezim olup leşker-i İslām envā‘-ı yüz aqlığı ile ‘avdet idüp bī-nihāye başlar ve diller ile sulṭān-ı feth-nedīm ü şecā‘at-muḳīm *allāhümme zeyyin zātehu bi’z-zāferi’l-ḳavīm*³⁴³ ḥāzretlerine şeref-i ittişāli takdīm idüp ve uğur-ı zafer-şu‘ūrlarında bezl-i maḳdūr itmegi taşmīm kıilup leşker-i zafer-rehber cevānib-i erba‘aya ceste ceste segirdüp gürūh gürūh diller ve deste deste başlar getirüp erbāb-ı ḥızlān u dālāl āşūfte-ḥāl olmuş-iken Ṭimeşvār muzāfātından olup serdār-ı sābıq zemānında düşmen-i ‘ahd-şiken eline düşen³⁴⁴ Lipova nām ḥişārda olan küffār-ı nār-ḳarārdan [79b] Mürted Rıdvān dimekle ma‘rūf u meşḥūr olan mel‘ūn u dūn u dālālet-nişān süvār u piyāde iki biñden ziyāde erbāb-ı dālāle p[ī]şvā olup³⁴⁵ memālik-i İslāmiyye’den Baçḳa nām ḳaşaba üzerine müstevlī olup ḳaşaba-ı mezbūre[yi] āteşe urup bi’l-cümle eline giren müslimānları kırup erzāk u esbābların³⁴⁶ alup ve evlād u ‘ıyāllerin esīr idüp yine geldiği maḥalle ‘avdet itmek üzere olduğın sulṭān-ı ‘azīmü’ş-şān ma‘lūm idinüp bi’z-zāt devlet ü iḳbāl ile kendüler melā‘yin-i ḥāsirīnūñ

³³⁹ “bezenüp” kelimesi karalanmış ve satır üstüne “ārāste” yazılmış.

³⁴⁰ Bu kelimeden sonra gelen “mezkür Marḳo’nuñ başı kesilüp” ifadesinin üstü çizilmiş.

³⁴¹ Bir ifadenin üstü çizilip yerine “gürūh-ı mekrūh” yazılmış, karalanan bölüm okunamıyor.

³⁴² “bozılıp” kelimesi sonradan eklenmiş.

³⁴³ Ar. “Ey Allah’ım onun zatını dürüst bir zaferle süsle.”

³⁴⁴ Bu kelimeden sonra çizgi çekilerek derkenara “yazıldı” notu düşülmüş.

³⁴⁵ Bu kelimeden sonra gelen “ḳal’a-ı mezbūreden çıkup” ifadesinin üstü çizilmiş.

³⁴⁶ Bu kelimeden sonra gelen “gāret” kelimesinin üstü çizilmiş ve yerine “alup” yazılmış.

yolların alup kefere-i fecere daħı āgāh olup hemān-dem ƙoçıların çevirüp taburların ƙurup ceng ü harbe ƙaşd ü āheng idüp ƙarafeynden ceng ü āşüb ulaşup şemşīr ü tīĝ ü sinān u rümh u hırāb u kemān³⁴⁷ cā-be-cā ƙana bulaşup alışup virişmek uruşup döĝüşmek şadedinde iken sultān ĝāzi be-şahsen üzerlerine yürüyüp yanlarında olan dilīrler ü dilāverler bu hāli görüp uğur-ı nuşret-nüşūrlarında bezl-i baş u cān itmege şarf-ı maĝdūr idüp şemşīrlere ‘üryān meydāna girüp türler ortaya atılıp tūfengler āteş-şarf olup ebdān-ı düzaħ-mekān-ı [80a] dālālet-āşiyānı lāşe-i bī-şey ƙılıp ‘ināyet-i ĥazret-i Ĥaĝĝ ve hidāyet-i vehhāb-ı muṭlaĝ birle cem ‘iyyet-i küffār perīşān u tārmār olup mezkūr Mürted Rıd̄vān ‘alā muşırren (...) ³⁴⁸ diri tūtilup ĝāzīler yir yir ƙabza-ı taşarrufa getürdikleri kefere-i fecere bir bir maḫhar-ı siyāset ƙılınıp ol neberd-i zafer-neverdde bulunan küffārdan³⁴⁹ bir ferd-i cüdā cāy-ı ĥalāşa irişmeyüp peyām-ı merge buluşup semt-i³⁵⁰ nīrānda ārām ƙılıp ‘azāb-ı elīmle mu ‘azzeb olup ƙarārgāhları ƙa ‘r-ı³⁵¹ cehīm olmuşdur. Ba ‘dehu ĥazret-i sultān-ı zī-şān u celādet-nişān esīr olan müslimānları bendden ĥalāş idüp teşhīş idenlere esbāb u emvāl ü ehl-i ‘iyāllerin teslīm idüp kifāyet miĝdārı ‘asker ƙoşup yine mekānlarına gönderüp yirlü yirine īşāl ü irsāl idüp bu ƙadar müslimīn ü erbāb-ı dīnūñ istiħlāşına sebep olup bir mertebede yüz aĝlıĝı itmişdür ki devr-i Ādem’den bu deme deĝin bunuñ emsālī bir fetħ-i ĝüzīn mir’āt-ı çarħ-ı berrīnde şūret-pezīr olmamışdur. Eger ki āşaf-ı naşfet-ittişāf ve ĥazret-i serdār-ı Rüstem-maşāff sultān-ı ‘azīmü’ ş-şān u celādet-nişān ĥazretlerin tafşīl-i mezkūr üzere ri ‘āyet idüp ve yanınca ‘asker ƙoşup rızā-yı ĥāṭırla Ṭimesvār semtine irsāl itmeyeler-idi müslimānlar mażarret-i küffārdan küllī [80b] mużāyaĝa çeküp āşār-ı emn ü āsāyiş vücūd bulmāk ne ihtimāl idi. El-ĥaĝĝ böyle bir zāt-ı şecā ‘at-

³⁴⁷ “hırāb u kemān” sonradan satır arasına eklenmiş.

³⁴⁸ Okunamayan bölüm:

³⁴⁹ “bulunan küffārdan” sonradan satır arasına eklenmiş.

³⁵⁰ “ka ‘r” kelimesi karalanıp üzerine “semt” yazılmış.

³⁵¹ “semt” kelimesi karalanıp üzerine “ka ‘r” yazılmış.

perver ü ‘unşur-ı nuşret-rehber ü nihād-ı şehāmet-güster ketm-i ‘ademden şahrā-yı
vücūda gelmek emr-i ğayr-ı mutaşavverdür.

Nazm li-münşiyihi (. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _)³⁵²

Çanı bir buncılayın zāt-ı şecā‘at-perver

Çanı bir buncılayın merd-i celādet-güster

Çanı bir buncılayın mālīk-i tedbīr-i güzīn

Çanı bir buncılayın şān-ı celādet-temkīn

Gerçi kim zāt-ı şerīfnde şecā‘at çokdur

Luţf u ihsān u ‘atāsına nihāyet yokdur

Hāşılı buncılayın merd-i dilāver olmaz

Gelmedi ‘āleme bir böyle hünerver gelmez

Görmedim buncılayın luţf u mürüvvet kânı

Şaklaya hayy ile havf ü haţardan anı³⁵³

Hāzret-i serdār-ı nuşret-iqtidār u fetḥ-iştiḥār bunuñ emsāli fütūḥāt-ı celīle birle hoş-
hāl ü kām-kār olup kudūm-ı leşker-i zafer-rūsūma intizār üzere iken vüzerā-yı ‘ālī-
şān u me‘ālī-nişāndan düstūr-ı mükerrrem müşīr-i müffahḥam nizāmü‘l-‘ālem
şāhibü‘l-luţf ve‘l-kerem mālīkū‘l-cūd ve‘ş-şiyem bā‘is-i üstüvārī-i bünyān-ı nazm ü
nizām bi‘r-rāyi‘ş-şāyib ve sebep-i ber-ķarārī-i esās-ı mühimmāt-ı velā‘atü‘l-enām
bi‘l-fikri‘ş-sākıb zābıt-ı şerāyit-i etvār-ı salţanat-ı ebediyye [81a] ve kāyid-i kavā‘id-i
ḥilāfet-i sermediyye ḥāmī-i aşḥāb-ı dīn-i mübīn ve māḥī-i erbāb-ı işrāk-i dalālet-ķarīn
şāġil-i meşāġil-i senen-i sünen-i seyyidü‘l-mürselīn ve zāhib-i mezāhib-i fūnūnü‘l-
müteķaddimīn ve‘l-müteahḥirīn rükn-i rekīn-i ğuzātü‘l-müslimīn ve mu‘āvin ü
muzāhir-i kümātü‘l-muvaḥiddīn āşaf-ı Āşaf-nazīr ü düşmen-süz ve vezīr-i nuşret-

³⁵² Şiirin üstü çizilmiş ve derkenara “(...) yazılmadı” notu düşülmüş. Notun bir kısmı okunamadı.

³⁵³ Bu mısradaki vezin bozuk.

müşir ü rezm-efrüz maḳbülü'l-ḥaşâyil ve memdühü'l-efâzıl rāğıb-ı aşḫâb-ı 'avârif ve tâlîb-ı erbâb-ı ma'ârif maḳbül-i sultân-ı cihân ve maḳbû' -ı ḥıdiv-i bâhirü'l-bürhân

Nazm li-muḥarririhi (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Vezîr-i şâhibü'l-iz'ân u emced

Semiyy-i muḥibbî zât-ı mümecced³⁵⁴

Zahîr-i ehl-i ḥaḳḳ zât-ı mu'azzam

Muḥibb-i çâr-yâr-ı âl-i ekrem

Nesr

mesned-i 'ulemâ sened-i şulehâ ḥazret-i Mehmed Paşa *allâhümme tavvil eyyâme iclâlihi bi's-sa'âdeti ve 'ş-şafâ'i ve ihfaz zâtehu 'ani'n-nedâmeti ve 'l-ḥaḫâ*³⁵⁵ ki 'âlem-i fıtrat ve hengâm-ı ḥilkât-ı ḥaḳîḳat-rütbetden ḥüsn-i sîretle ülfet ve luḫf-ı ḫabî'atla ünsiyet itmiş vücûd-ı pür-cûd u 'âlî-derecât u zafer-füzûd ve zât-ı behcet-nümûd u şâhibü'l-ḥayrât u meşhûdü'l-cûd olduğundan mâ-'adâ müddet-i medîd ü 'ahd-i ba'iddür ki âsitâne-i 'izzet-i âşiyâne-i ḥaḫanîde pâye-i vezâretle mesrûr u mümtâz ve tevessül-i silsile-i 'azîme-i cihân-bânî birle beyne'l-a'yân kâmkâr u ser-efrâz olup def'-i zulm ü sitem ve tedârik-i cumhûr-ı umûr-ı ehemde mesâ'î-i celîle-i [81b] cemîleleri zâhir ü bâhir olup aḫlâḳ-ı ḥamîde vü eḫvâr-ı pesendîdeleri âfitâb-ı 'âlem-tâb gibi fezâ-yı gâbrâda şüyü' u şöhret bulmağın sultân-ı selâḫin-i cihân ve ḥaḫan-ı ḥavâḳîn-i zemîn ü zemân ve ḥıdiv-i Cem-câh u bâhirü'l-bürhân ve ḥüsrev-i encüm-sipâh u felek-mekân sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh *e'azzallâhu enşârehu*³⁵⁶ ḥazretlerinüñ bu def'a gâzâ-yı garrâ-yı 'âlem-ârâya niyyet-i 'azîmetleri muḫarrer olmaḳla medine-i Belğrâd-ı cennet-âbâdda ba'z-ı umûr-ı mühimme taḫşîl ü tedâriki rây-ı rezînlerine ve tedbîr-i güzînlerine tefvîz olunup rikâb-ı sa'âdet-irtikâblarından

³⁵⁴ “muḥibbî” kelimesi vezni bozuyor.

³⁵⁵ Ar. “Ey Allah'ım, onun iclalinin günlerini saadet ve sefa ile uzat; onun zatını pişmanlık ve hatadan koru.”

³⁵⁶ Ar. “Allah yardımcılarını yüceltsin.”

muḳaddem müteveccih olmaları bābında fermān-ı ḳazā-cereyān-ı sultānī maḥall-i ṣudūra iriřmegin devlet ü iḳbāl ve ‘izzet ü iclāl ile teveccüh-i vecīh buyurup erba‘a vü elf ramazānū’l-mübārekinüñ dördinci günü ki yevmü’l-ḥamīsdür³⁵⁷ medīne-i mezbūreye ittiřālleri muḳarrer olmağın ḥazret-i serdār-ı kiřver-güşā ‘umūmen leřker-i nuřret-intimā ile istiḳbāl idüp derūn-ı řehrde bir sarāy-ı ra‘nā vü zībā³⁵⁸ ve cāy-ı behcet-iltiḳāya nüzül idüp me’mūr oldukları umūr-ı cumhūr-ı behcet-nüşūruñ ḥuřūline bezl-i maḳdūr buyurup řol ki lāzıme-i řerāyiṭ-i dīn ü devletdür mehmā-emken yirine getürmege cidd ü ihtimām idüp řıyt u řadā-yı řevket ü mehābetleriyle zümre-i müslimīn tergīb ve fırḳa-ı müşrikīn terhīb olunmıřdur.³⁵⁹ [82a] Ḥazret-i rabbū’l-‘ālemīn tedbīr-i güzīn ve rāy-ı rezīnlerin semt-i iřābet-i bī-intihāya ḳarīn idüp vücūd-ı bih-būd u řecā‘at-nümūd u řehāmet-fürūdların ḥuřūl-i me’mulāt-ı dāreyn ile mesrūr u dil-řād ḳılıp sāye-i ‘āṭufetlerin müfāriḳ-ı ‘ibād-ı ḥurrem-nihādları üzerinden dūr u mehcūr ḳılmaya ve māh-ı mezbūruñ altıncı gün ki yevmü’s-sebtdür³⁶⁰ āfītāb-ı ‘ālem-tāb cānib-i řarḳdan berḳ urup ‘azm-i memālik-i ğarḳ ḳılıp rāyāt-ı küfr-i zūlmet nigūn-sār olup kevākib-i deycūra inhizām gelüp mehçe-i behcet-i behce-i mihr-i enver tābende vü tābdār olduḳda serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleri bir semend-i ercemde süvār olup rāyāt-ı feth-i ğāyāt açup kerr ü fer [ü] řevket ve ‘izz ü nař [u] devletle otaḳ-ı zafer-vifāḳlarına çıḳup ‘asākir-i zafer-me’āsīr cem‘ ü ḥāzır olıncaya degin tevaḳḳuf u ḳarār ḳılıp etrāf u eknāfda olan leřker-i zafer-rehber “Mu‘accelen serdār-ı zafer-ři‘āruma iriřüp vech-i münāsib gördüğü üzere ḥidemāt-ı mebrūrede bezl-i iḳtidār idesiz” diyü mü’ekked aḥḳām-ı řerīfe gönderüp ittiřāl-i leřker-i zafer-iřtimāl ü nuřret-nevāle intizār üzere iken ḥazret-i sultān-ı Ḳahramān-

³⁵⁷ H. 4 Ramazan 1004/ M. 2 Mayıs 1596, Perşembe.

³⁵⁸ “dil-güşā” kelimesinin üstü çizilip yerine “ra‘nā vü zībā” yazılmış.

³⁵⁹ Reddāde sonraki sayfanın “ve māh-ı mezbūruñ” řeklinde başlaması gerektiğini gösteriyor olsa da bir sonraki varak “ḥazret-i rabbū’l-‘ālemīn” diye başlamaktadır.

³⁶⁰ H. 6 Ramazan 1004/ M. 4 Mayıs 1596, Cumartesi.

 ahr u Ner m n-miknet *d me  uluvvuhu*³⁶¹ T me v r ya asına c -be-c  hu u a
 Zolo ³⁶² semtinden Egri'ye  o ru  araf  araf a ın  alup ve kend leri da ı z t-ı cem l
 [82b] pesendide-i ha ayil ve  un ur-ı zafer-del l ve ma b ' 'l- em yil merd-i
 meyd n-ı neberd   h c  ve  ir-i b  ez r-ı rezmg h-ı ve a T me v r beglerbegisi
  sma' l Pa a *ed mall hu i b lehu*³⁶³ ile muz f t-ı mem lik-i  sl miyye'den iken
 vech-i me r h  zere d  men eline d  en Lipova n m hi ar  zerine varup dest-i
 k ff r-ı h ks rdan isti l  a  alı up t g-i b -dir g-i  uz t-ı zafer-irtis m ile h n-ı
 a' d y  z r-i p y-ı le ker-i  sl m'da seyl-i sa' l gibi c r  v  seb l itmege di kat  
 niyyet    azimet  zere oldukları i b r u i' l m olunma la h t r-ı  t r-ı serd r-ı zafer-
  i' r mesr r u h d-k m olup ve sult n-ı a' zam    an-ı mu'azzam *esbetall hu z tihi fi*
*mesnedi'l-h km*³⁶⁴ h zretleri da ı ehl-i fir set ve  ahib-i kiy set olma ın hi ar-ı
 mezk rda olan k ff r-ı h ks r³⁶⁵ vech-i me r h  zere e raf a g nderilen   asker-i
 Tatar-ı nu ret- s ra³⁶⁶ h n-i   avdet   ma all-i m r ca'atda  a d-ı ma arrete bezl-i
 i tid r itmes nler i un ol c nibe tevecc h itmi ler-idi k ff r-ı d l let-ni an h zret-i
 sult n-ı   azim '  - anun  cel det   i b l ve  evket   icl l ile  zerlerine m teveccih
 oldu ın istim  itd kde hi ar-ı mezk runun varo ın ser-be-ser   arabalar ile tert b  
 tezy n id p c -be-c  k  e-bendler ba layup yir yir ser-b z u t feng-end z piy deler
 ih ar id p ma all-i ceng   ci d l [83a] ve ma  m-ı harb   k t lde kem l-i hu unet  
 ru'  netle h z r    m de olup  urmi lar-idi.³⁶⁷ Sult n-ı z - an-ı me' l -ni an * ale*
*be ahu il  yevmi'l-m z n*³⁶⁸ h zretleri da ı bir g n mu addem   atebe-i  ec 'at-
 r tbetleri h demesinden Baba H ' ce ki A a H ' ce o lıdur  eci'   dil r   merd-i b -

³⁶¹ Kelimenin sonuna gelen “-nu ” ekinin  st   izilmi . Ar. “Y celi i s r p gitsin.”

³⁶² “Zolo ” gibi yazılmı , bahsedilen yer “ olno ” olmalı.

³⁶³ Ar. “Allah ikbalini daim etsin.”

³⁶⁴ Ar. “Allah onu h k m makamında sabit k lsın.”

³⁶⁵ Bu kelimeden sonra gelen “c 'iz ki” ifadesinin  st   izilmi .

³⁶⁶ “nu ret- s ra” sonradan satır arasına eklenmi .

³⁶⁷ “h zret” kelimesinin  st   izilmi .

³⁶⁸ Ar. “Bekası ahiret g n ne kadar s rs n.”

naẓīr olmağın dīl almağa gönderüp nīce ser-bāz u mümtāz dilāverler ile varup ƙal‘a-ı mezbūrenūñ varoşına ulaşıp yarar diller getirüp aḥvāl-i kefereye muṭṭali‘ olduklarından-şoñra irtesi gün kerr ü fer ü şevketle müteveccih olup bir mīl miqḍarı kefer-i fecere ƙarşı gelüp ƙarafeynden āteş-i ḥarb ü ƙıtāl iştī‘āl bulup zemān-ı sehl-i ƙalīlū‘l-mehlde küffār-ı ḥāksār bi-‘ināyetillāhi‘l-meliki‘l-ğaffār inkisār bulup dilāverler cā-be-cā yolların alup üzerlerine düşüp dergāh-ı mu‘allā çavışlarından olup sultān-ı ‘azīmü‘ş-şān ḥāzretlerinūñ ḥizmet-i bā-mevhibetlerinde olan Zāl Ağa ki nīce zemāñ meydān-ı neberd ü hīcāda erenler ile yılmış ve ‘Arabistān diyārlarında dilāverler-ile ƙırmış oturmuş merdī‘n-nesl ve Çerkisü‘l-aşl şecī‘ ü dālī‘ hünerver kimesne olmağın bayrağ ƙaldurup beş nefer yoldaş-ı şecā‘at-inti‘āşları ile bi-cehd ḥiṣāruñ ƙapusına irişüp döğişmek üzere iken Tatar merdlerinden bir niçe dilāverler ḥiṣāruñ içine girüp baş kesüp ve bir nice ‘anīd-i pelīdleri diri ƙutup ƙaşra ƙıkarup şemşīr-i ‘azāb-ı şedīd ile nām-ı nuḥūset-encāmıların şaḥāyif-i rüzgārdan³⁶⁹ ḥakk idüp vücūd-ı dālālet-ālūdların [83b] dāyire-i ḥayātdan nā-bedīd ƙılıp bir mertebede yüz aklığı itmişlerdür ki aqlām-ı evḥām u ḥayālāt-ı ādemī-zād ile kemā-hüve ḥaḫḫuhu silk-i sevāda gelmek semt-i taşavvurdan şad-merḥale dūr u ba‘īddür. Vech-i meşrūḥ üzere aḫına giden ‘asker-i Tatar-ı şecā‘at-āşār gelinceye degin ḥiṣār-ı mezkūrı muḥāşara idüp yanında mevcūd bulunan ƙarb-zenler ile ƙal‘a-ı mezbūreyi birkaç gün döğüp cem‘iyyet-i küffār-ı dālālet-āşārı tārmār ƙılıp tafşīl-i mezkūr üzere cevānib-i erba‘aya münteşir olan merdler dilīrler aḫından dönüp emvāl-i ḡanāyimle ‘ālemi toylayup şeref-i ittişāl-i sultān-ı mu‘azzamla ḥoş-ḥāl olduklarından-şoñra sultān-ı kāmran dahı ƙalkup Ṭimeşvār’a gelüp cenāb-ı pādişāhīden me‘mūr oldukları ḥidemāt-ı mebrūrede iktizā-yı maḥalle göre bezl-i iktidār idüp pertev-i şemşīr-i celādetleri āfitāb-ı ‘ālem-tāb gibi ‘ālem-gīr olmuşdur.

³⁶⁹ “ḥayātdan” kelimesi karalanıp satır üzerine “rüzgārdan” yazılmış.

(. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Zihī sulṭān-ı a‘zam-şān-ı ekrem

Olupdur bezm-i rezm içre müsellemler

Yağup yıkdı ‘adūy³⁷⁰ nār-ı qahrı

Düşürdi inkisāra ehl-i küfri

İre-yidi devrine ger Zāl ü Rüstem

Olurdu dest-i çarb fenninde mülzem³⁷¹

Bu kışsa-ı hayr-encām küffār-ı liyām Tımeşvār üzerine müstevlī olup muhāşara itdüğü i‘lām olınuğda³⁷² sa‘ādetlü serdār-ı kāmkar hazretleri üzerlerine teveccüh idüp def‘ ü ref‘lerinde ihtimām üzere oldukların beyān ider.³⁷³

Ƙadīmden ‘atebe-i ‘aliyye-i ḥakaniye ḥulūş-ı taviiyetle ‘arz-ı ‘ubūdiyyet iden Erdel voyvodasınıñ cevfi dimāğı bād-ı naḥvetle pür olup şeyṭān-ı la‘īn-i dālālet-Ƙarīnden bed-ter ü eğall olmağın [84a] ‘ahd-nāme-i ḥümāyūna muğāyir Ƙırāl-ı³⁷⁴ dālālet-iştimālden Ƙız alup bāde-i ğurūr u enāniyyetle mağrūr u ser-ḥoş olup ecdād-ı bed-nihādı gitdüğü yola gitmeyüp (...) ³⁷⁵ u ḥayātlarına bā‘is olan Ƙavānīn-i şulḥ u şalāḥı ri‘ayet itmeyüp³⁷⁶ müddet-i mütemādī neşv ü nemālarına bā‘is ü hādī olan ḥuƘūƘ-ı ni‘am rāyika-ı ḥüsrevāniyi ferāmūş Ƙılıp (...) Erdel ordusu (...) ³⁷⁷ erba‘a vü elf şevvālū’l-mükerremiñ onuncı ğünü ki yevmü’s-sebtdür³⁷⁸ mübālağa küffār ile memālik-i maḥrüse-i ḥaƘanīden Ƙal‘a-ı Tımeşvār üzerine müstevlī olup muhāşara

³⁷⁰ “cihānı” kelimesinin üstü çizilip üzerine “‘adū” yazılmış.

³⁷¹ “u ḥarb” kelimeleri karalanıp üstüne “fenninde mülzem” yazılmış.

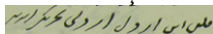
³⁷² Sonradan satır üstüne yazılan “olınuğı beyānındadır” kelimelerinin üstü çizilmiş.

³⁷³ “Bu kışsa-ı hayr-encām küffār-ı liyām Tımeşvār üzerine müstevlī olup muhāşara itdüğü i‘lām olınuğda sa‘ādetlü serdār-ı kāmkar hazretleri üzerlerine teveccüh idüp def‘ ü ref‘lerinde ihtimām üzere oldukların beyān ider” cümlesi başlık niteliğindedir.

³⁷⁴ Bu kelimedden sonra gelen “Peç” kelimesi karalanmış.

³⁷⁵ Okunamayan kelime:

³⁷⁶ “ecdād-ı bed-nihādı gitdüğü yola gitmeyüp (...) u ḥayātlarına bā‘is olan Ƙavānīn-i şulḥ u şalāḥı ri‘ayet itmeyüp” bölümü satır arasına sonradan eklenmiş.

³⁷⁷ Satır arasına yazılan bölüm okunamıyor:

³⁷⁸ H. 10 Şevval 1004/ M. 7 Haziran 1596, Cumartesi.

kılup³⁷⁹ taraf taraf meterisler vaZ' idüp 'azîmü'l-cüsse vü fil-ten³⁸⁰ tavîlü'l-kâme vü
 bārū-şiken toplar u darb-zenler çeküp hişārî döğmege mübāşeret idüp fesād üzere
 olduğın a'yān-ı vilāyet ihbār eyledüklerinde şecā'at-şî'ār³⁸¹ ü şehāmet-medār
 şāhibü'l-'izz ve'l-iqtidār olan sa'ādetlü serdār-ı kāmkar hāzretleri Belgrād'da olan
 vüzerā-yı 'ālî-miḳdārdan şîr-i bîşe-zār-ı hîcā vü hizebr-i kühsār-ı veḡā mümtāz-ı
 'ālem ü ser-efrāz-ı benî Ādem şāhib-i rāy-ı rezîn ve mālîk-i tedbîr-i güzîn mu'āvin-i
 müslimîn ve muzāhir-i aşhāb-ı dîn-i mübîn mürüvvet-nümā vü 'izzet-iqtidā vezîr-i
 s̄nî Mehmed Paşa *edāmallāhu iclālehu*³⁸² hāzretleriyle³⁸³ ve müşîr-i şehāmet-mesîr
 düstür-ı şecā'at-semîr ü bî-naẓîr olan müteveffā vezîr Sinān Paşa *tābe serāhunū*³⁸⁴
 veled-i 'izz ü emcedleri olan vezîr-i dil-peẓîr³⁸⁵ ü bî-hem-tā Mehmed Paşa ki şîr-i
 bîşe-zār-ı hîcādūr³⁸⁶ ve sâbîkū'z-zîkr silaḥdārlarbaşı³⁸⁷ olan merd-i şecā'at-peymā vü
 zāt-ı şadākat-iqtidā³⁸⁸ Mehmed Aḡa *dāme mecduhu*³⁸⁹ ile³⁹⁰ ve saḡ 'ulūfecilerbaşı
 olan kıdvetü'l-emācid ve'l-a'yān cāmi'ü'l-meḡāmid ve'l-'unvān Süleymān Aḡa
 dāme mecduhu ki nice müddet ebnā-i sipāhiyāna ketḡüdālîḡ [84b] ḡidmetinde
 istiḡdām olınmaḡla umūr-ı müşkile ḡalline ḡādir nādirü'l-aḡrān müşārūn ileyh-i bi'l-
 benān umūr-dīde vü kār-āzmüde merd-i dilîr ü bî-naẓîr olduğından ḡayrı sene-i
 sâbîkada Ṭimeşvār muḡāfazasında olmuş ve rüzḡār görmüş zāt-ı sitüde-sîret olmaḡın
 bir yire gelüp sāyir 'asākir-i zafer-me'āsîr ve a'yān-ı şehir ile müşāvere
 eyledüklerinde “Şöyle ki 'ale'l-'acele üzerlerine varılup düşmenüñ def' ü ref' i

³⁷⁹ “idüp” kelimesi karalanıp üzerine “kılup” yazılmış.

³⁸⁰ “beden” kelimesi karalanıp üzerine “ten” yazılmış.

³⁸¹ “şî'ār” kelimesi satır arasına eklenmiş.

³⁸² Ar. “Allah yüceliḡini sürekli kılsın.”

³⁸³ “*edāmallāhu iclālehu* hāzretleriyle” bölümü satır arasına eklenmiş.

³⁸⁴ Ar. “Topraḡı güzel kalsın.”

³⁸⁵ Bu kelimeden sonra yazılan kelime karalanmış. Onun yerine derkenara “ü bî-hem-tā” kelimeleri eklenmiş.

³⁸⁶ “hāzretlerüñe” kelimesi karalanarak üstüne “ki şîr-i bîşe-zār-ı hîcādūr” yazılmış.

³⁸⁷ “siḡaldārlar” olarak yanlış yazılmış.

³⁸⁸ Bu kelimeden sonra gelen “melāz-ı ḡurābā vü mu'îñ-i zu'afā mu'azzez ü mükerrem” bölümü karalanmış.

³⁸⁹ Ar. “Yüceliḡi sürüp gitsin.”

³⁹⁰ “*dāme 'uluvvuhu mecduhu*” ifadesi karalanmış, üzerine “*dāme mecduhu* ile” yazılmış.

bābında ihtimām olunmaya Tımeşvār elden gitdükdən-şoñra küffār-ı hāksār taraf taraf Tūna yalısında vāki‘ olan iskelelere müstevlī olup rāh-ı mürūr u ‘ubūrī kāt‘ itdüklerinden-şoñra Belğrād’da olan müslimānlar dañı maķām-ı huzūrdan geçüp vādī-i taħayyūr ü inķılāba düşüp ve cā-be-cā re‘āyā dañı baş ķaldurup küllī fesāda hādī vü bādī olur³⁹¹ şoñradan tedārikinde ‘usret çekilmek lāzım gelür” diyü serdār-ı bā-vaķār hāzretleri ber-vech-i müsāra‘a³⁹² teveccüh itmegi müvecceh görüp māh-ı mezbūruñ on altıncı günü ki yevmü’l-erba‘adur³⁹³ elviye-i nuşret-ihtivāların açup zıkr olınan ağalar³⁹⁴ ve mevcūd³⁹⁵ bulınan serħadde³⁹⁶ ķışlayan ‘asākir-i zafer-rehberlerle³⁹⁷ süvār olup bir sāt-i mübārekede cısr-ı Belğrād’ı geçüp Zemūn nām maħalde şeref-i nüzüle maķrūn olup ‘asākir-i nuşret-me’āsir cem‘ olsun için menzil-i mezkūrda bir gün iķāmet ü qarār ķılıp andan ķalkup Işlanķamen iskelesine gelüp³⁹⁸ [85a] ol maħalde vūzerā-yı ‘āl[ī]-şān ki bālāda meşūrlardur envā‘-ı kerr ü fer ile ordu-yı hümāyūna³⁹⁹ mülākī olup māh-ı mezbūruñ yigirmi ikinci günü ki yevmü’l-erba‘adur⁴⁰⁰ ‘umūmen ‘asākir-i zafer-sākir iskele-i mezkūreye⁴⁰¹ gelüp⁴⁰² fe-ammā leşker mā-beyninde güft ü gū-serā olup geçmekde mütereddidler-iken serdār-ı bā-vaķār hāzretlerinüñ tūğ-ı pūr-fürüğlarıyla merd-i meydān-ı hīcā vü hizebr-i bīşezār-ı

³⁹¹ “olup” kelimesi silinip yerine “olur” yazılmış.

³⁹² “bī-mehābā” bölümü silinip satır arasına “serdār-ı bā-vaķār hāzretleri ber-vech-i müsāra‘a” yazılmış.

³⁹³ H. 16 Şevval 1004/ M. 13 Haziran 1596, Çarşamba.

³⁹⁴ Bu kelimedden sonra gelen “ile” kelimesi silinmiş.

³⁹⁵ “mevcūd” kelimesinin üzerine yazılan “bulınan (...)” bölümü karalanmış.

³⁹⁶ “ħalkı ve nice senedür ki serħadde” bölümünün üstü çizilmiş, üstüne “bulınan serħadde” yazılmış.

³⁹⁷ “zū‘amā ve müteferriķa ve kütüb ve çavuşlarıyla ve kendü ādemleriyle” bölümü silinmiş üzerine “‘asākir-i zafer-rehberlerle” yazılmış.

³⁹⁸ Bu kelimedden sonra gelen “menzil-i mezkūrda bir gün iķāmet ü qarār ķılıp” bölümünün üstü çizilmiş.

³⁹⁹ Bu kelimedden sonra gelen “muķārin o” bölümünün üstü çizilmiş.

⁴⁰⁰ H. 22 Şevval 1004/ M. 19 Haziran 1596, Çarşamba.

⁴⁰¹ Önce “mezkūrede” yazılmış, daha sonra “-de” eki karalanarak satırın üstüne “-ye gelüp” kelimesi eklenmiş.

⁴⁰² Derkenara yazılan “fe-ammā leşker mā-beyninde güft ü gū-serā olup geçmekde mütereddidler-iken serdār-ı bā-vaķār hāzretlerinüñ tūğ-ı pūr-fürüğlarıyla merd-i meydān-ı hīcā vü hizebr-i bīşezār-ı veğā Ĥalīl Kethūdā dāme mecduhu (...) geçüp bir fezā-yı dil-güşāya nüzül idüp āteş-i ‘ibret ve eķvār-ı ħamiyyet iźhār itmekle herkes cāy-ı ħalāşa dest-res (...) sa‘ādetlü serdār-ı şecā‘at-āsār hāzretlerinüñ teveccühlerin ma‘lūm idinüp” bölümü muhtemelen buraya eklenmelidir.

vegā Ḥalīl Kethüdā dāme mecduhu herkesden aḳdem(?) geḳüp bir fezā-yı dil-güşāya
nüzül idüp āteş-i ‘ibret ve eṭvār-ı ḥamiyyet izhār itmekle herkes cāy-ı ḥalāşa dest-res
(...)⁴⁰³ sa ‘ādetlü serdār-ı şecā‘at-āşār ḥazretlerinüñ teveccühlerin ma‘lüm idinüp
mevcüd bulunan sefāyin-i nuşret-ḳarāyinden hilāl-peyker ü ḳamer-lenger felek-seyr ü
bād-ṭayr ḳadırgalara vezīr-in-i şeci‘in ḥazretleri kendü ḥavāşlarıyla⁴⁰⁴ anlardan-şoñra
serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleri daḥı tevābi‘ ü levāḥıḳlarıyla süvār olup sā‘at-i
vāhidede⁴⁰⁵ Ṭimeşvār yaḳasında bulınup irtesi gün nice gerekse Peḳkereg’e gelinüp
ve lākin küffār-ı ḥāksār ḳal‘a-ı Ṭimeşvār’uñ ḳal‘u ḳam‘ına bezl-i iḳtidār idüp bir
niçe gün içinde ‘azīm gedükler açup yürüyüş etdüklerince maḥşūr-ı ḥişār-ı üstüvār
olan leşker-i şecā‘at-āşār ehl ü ‘iyāleriyle irişüp hücum iden küffār-ı şüm u ḳalālet-
rüsüm ile buluşup mażarretlerin def‘ itmege diḳḳat idüp şemşīr-i ābdār-ı ḡayret birle
kefere-i fecere[yi] ḳırup zīr-i ḥişār-ı üstüvārda küştelerden püşteler peydā idüp gice
ve gündüz⁴⁰⁶ tūḡ-i ḡayretle ḳalışup def‘-i mażarret-i a‘dāda bezl-i iḳtidār iderlerdi.
‘Ale’l-ḥuşuş merd-i dilīr-i ḡüzīn ve hizebr-i bī-nażīr ü şecā‘at-temkīn mu‘īn-i dīn-i
mübīn muzāḥir-i aşḫāb-ı yaḳīn Tehemten-ḳudret ü Rüstem-sīret ma‘den-i şecā‘at
menba‘-i şehāmet [85b] ḳıdvē-i erbāb-ı ḡazā‘umde-i aşḫāb-ı vegā şāḥib-i rāy-ı rezīn
mālīk-i tedbīr-i ḡüzīn

Nazm (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Dilīr-i bī-nażīr ü nuşret-efzā

Şeci‘-i dil-peżīr-i ‘ālem-ārā

(4)⁴⁰⁷ Meh-i burc-ı mürüvvet kân-ı himmet

(2) Ceb[ī]ni pertev-i mihr-i sa‘ādet

⁴⁰³ Okunamayan bölüm:

⁴⁰⁴ Bu kelimeden sonra gelen “süvār olup” kelimelerinin üstü çizilmiş.

⁴⁰⁵ Bu kelimeden sonra gelen “‘umūmen leşker-i zafer-rehber ile” bölümünün üstü çizilmiş.

⁴⁰⁶ Bu kelimeden sonra gelen “yatmayup ve oturmayup def” kelimeleri karalanıp üzerine “tūḡ-i ḡayretle ḳalışup def‘-i” yazılmış.

⁴⁰⁷ Mısraların üzerine yazılan rakamlar sıralamalarını gösteriyor olmalı.

(1) Vücūdı mazhar-ı feyż-i hidāyet

(3) Gül-i bāğ-ı ‘atā şāhib-şecā’ at

Zī-şān u me‘ālī-nişān Fetih Giray Sultān⁴⁰⁸ bu hāli görüp şemşir-i ğayrete el urup kadīmü’l-eyyāmdan cenāb-ı me‘ālī-nişāblarına intisāb iden mīrzālardan merd-i mümtāzān-ı veğā vü şir-i ser-bāzān-ı hīcā Şahbāz Mīrzā⁴⁰⁹ ve Kāsım Mīrzā ve Aq Mīrzā ve Bay Mīrzā⁴¹⁰ ve Murtażā Mīrzā ve Dervīş Mīrzā Sübhān Kul Beg Bākī Beg H‘āce Tuhtār Ğāzī Mīrzā nām dilir ü merd-i bī-nazīrlere kifāyet miqdārı ‘asker-i şecā’ at-āsār koşup⁴¹¹ koşun koşun bölük bölük gürüh gürüh etrāf u eknāfa gönderüp küffār-ı hāksāruñ a‘vān u enşārınuñ yolların alup zād u zevādelerin getürmeyüp ve tabur-ı⁴¹² dālālet-nüşür-ı küffār-ı hāksārdan⁴¹³ bir mīl miqdārı zuhūr⁴¹⁴ idüp taşra çıkanları ele getürüp emān u zemān virmeyüp mazhar-ı şemşir-i siyāset kılmakla kefer-i fecere bī-tāb u tüvān olup⁴¹⁵ her biri küllī muzāyakaya düşüp āteş-i havf u haşyetle cigerleri bişüp başlarına zenbūr-ı dehşet üşüp mazarret-i cānib-i Tatar-ı şecā’ at-āsārdan emīn olmamakla istihlāş-ı hişār-ı Tımeşvār’a kemā-hüve haqquhu bezl-i iktidāra [86a] mecālleri olmayup anlara vech-i meşrūh üzere Tatar merdleri üşmekle⁴¹⁶ hişārda olan ‘asker-i şecā’ at-āsār dahı fūrce bulup faşl faşl keferenüñ meterislerin başup envā’-ı yüz aklıklarında bulunup şol ki muktezā-yı ğayret-i İslāmdur zuhūra getürmege ihtimām iderler idi. Fe-ammā kal‘ada olan müslimānlar gice vü gündüz çalışmakla zebūn olup za‘f ü kelāl üzere oldukların küffār-ı dālālet-

⁴⁰⁸ Bu kelimeden sonra gelen “*allāhümme sebbit zātehu bi’l-fütühāti’l-uzmā ilā yevmi’l-mizān* hāzretleri” (Ar. “Ey Allah’ım, kıyamet gününe dek onun zatını büyük fetihlerle tasdik et”) bölümü karalanmış.

⁴⁰⁹ Bu kelimeden sonra gelen “ki şahş-ı dilir ü zāt-ı bī-nazīrdür andan mā-‘adā” bölümü karalanmış.

⁴¹⁰ Bu kelimeden sonra çıkma işareti yapılarak derkenara “ve Murtażā Mīrzā ve Dervīş Mīrzā Sübhān Kul Beg Bākī Beg H‘āce Tuhtār Ğāzī Mīrzā” isimleri eklenmiş.

⁴¹¹ Bu kelimeden sonra gelen “taraf taraf” kelimeleri karalanmış.

⁴¹² “taburlarından” kelimesindeki “-larından” bölümü karalanmış.

⁴¹³ Bu kelimeden sonra gelen “zuhūr idenleri” kelimelerinin üstü çizilmiş.

⁴¹⁴ Bu kelimeden sonra gelen “idenleri” kelimesi çizilip üstüne “idüp taşra çıkanları” yazılmış.

⁴¹⁵ Bu kelimeden sonra gelen “rāh-ı āmed ü şüdlere bend ü bestler olmakla” bölümü çizilmiş ve üstüne “kılnup” yazılmış.

⁴¹⁶ Metinde “uşmakla” olarak geçmektedir.

me'āl ü hezîmet-iştîmāl ma'lûm idinüp mâh-ı mezbûruñ yigirmi dördinci güninde⁴¹⁷ kefere-i fecere bir uğurdan tuğyân idüp hişâra cā-be-cā yürüyüp bezl-i iktidâr itmege niyyet itdükleri sem' -i sulţân-ı 'azîmü'ş-şân u celîlü'l-'unvâna irişmegin eben 'anced zât-ı celâdet-nişânlarında münderic olan âsâr-ı ğayret ü hamıyyeti zuhûra getürüp sulţân-ı âfitâb ablağ-ı çarha süvâr olup⁴¹⁸ cünüd-ı zulmet-nümüd-ı şeb-i deycür ile⁴¹⁹ leşker-i nücüm fezâ-yı gerdünda mütevârî olduğda sulţân-ı zî-şân bir semend-i bād-peyvende süvâr olup Tatar-ı şecâ'at-âsâr mîrzâlarından olup kadîmü'l-eyyâmdan ilâ hâzâ elân düd-mân-ı 'izzet-âşiyânelerinde perveriş bulan ağalarından Tatar Mîrzâ ve Buğay Ağa ve Mîrzâ Ğorkya Beg ve Ğazînedârbaşı Meħmed ve Lâçîn ve kılarcı başı Re'is 'Alî Ğulâm Meħmed ve 'İsâ Bâlî ve Şa'bân Ağa [86b]⁴²⁰ nâm dilâverler ki her biri ced-be-ced sulţân-ı zî-şân *dâmet me'âlîhu ilâ yevmi'l-mîzân*⁴²¹ Ğazretlerine Ğulûş-ı niyyet ü şafâ-yı 'ağîdet ile Ğizmet idüp râh-ı şadâkatda sâbit-ğadem olan şecî'ler ü dilîrlerdür⁴²² ve sâyir 'asâkir-i zafer-me'âsir birle bi'z-zât Ğalğup seyl-i sâyil gibi Ğaraf-ı Ğabur-ı küffâra mâ'il olup bir anda irişüp kefere dağı şevket-i leşker-i İslâm-ı⁴²³ şehâmet-intizâmı⁴²⁴ Ğörüp hişâra yürümekden ferâğat idüp bi'l-cümle 'asker-i hezîmet-rehber-i küffâr-ı Ğâksâr⁴²⁵ muğtedâları olan ibn-i Erdel ki şeytân-ı đalâlet-ğüsterden bed-terdür⁴²⁶ başına cem' idüp ba'de'l-müşâvere bir miğdârın meteris üzerinde alığoyup kendü süvâr u piyâde kırğ biñden ziyâde müsellağ ü

⁴¹⁷ H. 24 Şevval 1004/ M. 21 Haziran 1596.

⁴¹⁸ Bu kelimeden sonra gelen “asker-i şa'ş'a-ı pür-envâr müstevlî olmağla” bölümü karalanmış, üstüne yazılan “diyâr-ı mağribe (...)” bölümü de karalanmış.

⁴¹⁹ Önce yazılan “diyâr-ı mağribe (...) idüp” ifadesi karalanarak üzerine “üzerlerine müstevlî (...) idüp” yazılmış fakat o da silinerek satırın altına “ile” eklenmiş.

⁴²⁰ Derkenar: “ve sâbîkü'z-zîkr İsmâ'îl Paşa dâme ikbâlehu ki merd-i dilîr ü dilâver ve zât-ı bî-nağîr ü şecâ'at-perverdür Ğüb-şüret merd-i (...) nâdirü'l-akrân (...) bi'l-benândur Ğuşûşâ akher-i Ğicâ 'İsâ Beg olan (...) Meħmed Beg dâme 'izzihu ki râh-ı Ğazâda mümtâz-ı 'âlem ve meydân-ı Ğicâda ser-efrâz-ı benî Âdem'dür anlar ile”

⁴²¹ Ar. “Yücelikleri kıyamet gününe dek sürüp Ğitsin.”

⁴²² “dilîrler ile” yazılmışken “ile” kısmı karalanmış ve üzerine “-dür anlar ile” eklenmiş. Daha sonra “anlar ile” bölümü de karalanmış. Derkenardaki kısım muhtemelen buraya eklenecek.

⁴²³ “leşker-i Tatar” kelimeleri silinmiş yerine “leşker-i İslâm” yazılmış.

⁴²⁴ “âşârı” kelimesi karalanmış ve üzerine “intizâmı” eklenerek “şehâmet-intizâmı” yapılmış.

⁴²⁵ “ğâksârı” yazılmışken akuzatif eki silinmiş.

⁴²⁶ Satır arasına “ve ağir” yazılmış.

tüfeng-endâz kâfirler ile ceng ü harbe yüz tutup muķābele vü muķāteleye kaşd ü āheng itdükde sultān-ı ‘azīmü’ ş-şān hazretleri bālāda meşūr olan mīrzālara vü hademe-i ‘atebe-i ‘ulyāları olan gāziler ki her biri dilīrler şecīler merdler bī-nazīrler hizebrān-ı şīr-i naḥc[ī]rlerdür⁴²⁷ tevābī‘ ü levāḥıqları ile küffāruñ taburların geçüp meterislerin başmaķ emr idüp kendüler daḥı bir ḳoldan yürüyüp izḫār-ı şevket ü iş‘ār-ı mehābet itdüklerinde gürūh-ı liyām daḥı muķābeleyle aḳdām-ı iḳdām koyup ve lākin ṭop altından ḳıkmayup merdler dilīrler ulaşıp āheste āheste elleşmege başlayup [87a] alışup virişmek şad[ed]inde iken āteş-i ceng ü cidāl işti‘āl bulup dilīrler dilāverler kâfirūñ meterisleri üzerine varup mezkūr Meḫmed Beg ṭopların ḳılıçlayup(?)⁴²⁸ ve ḫişārda olan müslimānlar daḥı ḳıçup ṭarafeynden ‘azīm cengler ve merdāne āhengler olinup kefereden niceler pençe-i merge giriftār olup ka‘r-ı nīrānda ārām u ḳarār itmişlerdür⁴²⁹ ve cünūd-ı nuşret-vürüddan ba‘zılar nūş-ı cām-ı şehādet ḳılıp bezm-i rezmde mesrūr u ḫod-kām u kāmķār olmuşlardur⁴³⁰ [ve sābıķü’ z-zıkr Zāl Aġa ki merd-i bī-hemāldür ol neberd-i zafer-neverdde tüfengle urılıp mecrūḫ olup pehlivān-ı merdān ve hengāme-gīr-i dilīrān olan Baba ‘Acem ki⁴³¹ taḳarrüb-i bisāt-ı behcet-intisāb-ı sultān-ı ‘azīmü’ ş-şān ile ‘unvān u rüchān bulan ḳullarındandır yanında ḫāzır bulınuḫ mezkūr Zāl Aġa’nuñ yarasın şarup andan mā-‘adā bir kâfir anı⁴³² meydāna oḳıyup⁴³³ merdāne at sürüp ‘arşagāh-ı ḫicāda cevelān itdükde ḳâfir-i mezkūr muķābeleyle ḳādir olmayup rāh-ı firārda mestūr olduġı meşḫūd-ı şühūd-ı cünūd-ı nuşret-vürūd olmuşdur.] Ol gün şabāḫdan gün ortaya deġin zümre-i muvaḫḫidīn ceng ü cidāle ḳarīn olup ba‘de’ z-zuḫr bir miḳdār herkes yirlü yirine

⁴²⁷ “nām mīrzālar ile (...)” bölümü karalanarak üzerine “hizebrān-ı şīr-i naḥc[ī]rlerdür” bölümü eklenmiş.

⁴²⁸ “mezkūr Meḫmed Beg ṭopların ḳılıçlayup(?)” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴²⁹ “ka‘r-ı nīrānda ārām u ḳarār itmişlerdür” bölümü derkenara eklenmiş.

⁴³⁰ Ḳıkma işareti yapılarak derkenara köşeli parantez içindeki bölüm eklenmiş.

⁴³¹ Bu kelimeden sonra gelen kelime karalandığı için okunamıyor.

⁴³² “anı” kelimesi karalanan bir başka kelimenin üzerine yazılmış.

⁴³³ Bu kelimeden sonra gelen kelime karalandığı için okunamıyor.

çekilüp qarār itdüklerinde sultān-ı bāhirü'l-bürhān ve 'azīmü'ş-şān hazretleri cāyiz ki kefere teskīn bulmayup hişāra yürüyüp mahşūr olan müslimīn ve muhāşara kılınan muvahhidine zarar ideler diyü bir köşede ārām kılıp⁴³⁴ mütevaqqıf iken 'asker-i Tatar "Bi-ḥamdillāhi te'ālā bugün daḥı bu bahāne ile küffāruñ maazarretleri hişārdan def' olındı min-ba'd ceng olmak ve kefere⁴³⁵ taşra çıkmak ihtimāli yokdur" diyü cevḳ cevḳ çekilüp yirlerine girdüklerin küffār-ı ḥāksār ihsās itmekle tekrār bir yire gelüp şaflar ve alaylar bağlayup taşrada bulduḡı müslimānlaruñ 'ale'l-ḥuşuş sultān-ı celādet-nişān hazretlerinüñ üzerlerine yürüyüp hemān-dem sultān-ı 'azīmü'ş-şān daḥı yanında bulunan mīrzālardan ve ağalarından [87b]⁴³⁶ nām dilīrler ü dilāverler ü şecā'ler ü şecā'at-perverler ile qarşu gelüp meger ki ol maḥalde Göle'den bir miḳdār 'asker gelmiş idi anlar daḥı hāzır bulunup ba'zı⁴³⁷ Tatar-ı şecā'at-āsār ile anlar bir taraftan ve rikāb-ı sa'adetlerinde bulunan mīrzālar ve dilāverler ile sultān hazretleri bir cānibden yürüyüp tarafeynden⁴³⁸ ceng⁴³⁹ ü ḥarbe āheng olunup⁴⁴⁰ kāfirler ḥāke düşüp menzil-i⁴⁴¹ dünyāyı mesken-i caḥīme deḡişüp ve Göle 'askeriyle bile olan Tatarlar ileri yürüyüp ḥaylī kāfir yıḳup küffār daḥı bir yire çokup bi'l-cümle hücum itdüklerinde Tatar-ı şabā-reftār 'adet-i ma'hūdeleri üzere⁴⁴² bir miḳdār kenār ihtiyār idüp 'asker-i Göle'den ayrıldıḡlarında tekrār mūrāca'at itmeyeler diyü anlar daḥı muḳāvemet itmeyüp maḥall-i qarārdan ayrılmaḳla küffār fürce bulup ol cānibde olan Tataruñ üzerlerine üşüp⁴⁴³ anlar daḥı tīr ü kemāna el urup gāh döḡişüp gāh yürüyüp gāh çekişüp gāh turup mübālaḡa kāfir düşürüp nicesin mecrūḥ idüp bu esnāda küffār-

⁴³⁴ "kılıp" kelimesinden sonra gelen "(...) vāridāt-ı ḥafīyye iken" bölümü karalanmış.

⁴³⁵ "bugün küffār-ı ḥāksār" kelimeleri karalanıp üzerine "min-ba'd ceng olmak ve kefere" yazılmış.

⁴³⁶ Sayfanın başındaki iki satır muhtemelen isimler eklenecek diye boş bırakılmış.

⁴³⁷ "bir miḳdār" kelimeleri silinip üzerine "ba'zı" yazılmış.

⁴³⁸ Bu kelimededen sonra gelen "ḥaylī" kelimesi karalanmış.

⁴³⁹ Bu kelimededen sonra gelen "ve küllī" bölümü karalanmış, "ü ḥarbe" kelimeleri sonradan eklenmiş.

⁴⁴⁰ Bu kelimededen sonra gelen "bi-nihāye" kelimesinin üstü çizilmiş.

⁴⁴¹ Bu kelimededen sonra gelen "nīrānı ḳa'r" kelimeleri karalanmış.

⁴⁴² Bu kelimededen sonra gelen "üzerlerinden" kelimesi karalanmış.

⁴⁴³ Bu kelimededen sonra gelen "anlar daḥı" bölümü karalanmış.

1 bed-kirdār bir ağız olup sultān-ı ‘azīmü’ ş-şān hazretlerinüñ üzerlerine [88a] yürüyüp müteşaddī-i ceng ü cidāl olduklarında anlar dağı cenāb-ı kibriyāya tevekkül ve mu‘cize-i risālet-penāhiye tevessül idüp yanında bulunan mīrzā⁴⁴⁴ vü dilīr⁴⁴⁵ ü şīr-i bī-nazīrlere envā‘-ı mülātefet ve ešnāf-ı mülāyemetle istimālet virüp āhīr-i kelām-ı nuşret-encāmları buña müncerr olur ki⁴⁴⁶ “Egerçi düşmen çoğdur bizüm yanumuzda az kimesne bulunmuşdur. Fe-ammā *kem min fi’etin kaliletin galebet fi’eten keşireten*⁴⁴⁷ mefhūmindan ğafletüñ aşlı yoğdur. Merdlik dilīrlik bunuñ gibi maħalde bellü olur ve dilāver ü hüner-perver olanlar bunuñ gibi zemānda bilinür”⁴⁴⁸ diyü siper-i sīne-i bī-kīnelerin top ü tüfeng-i ‘adūya karşı tutup şemşīr-i bürrāna ve tīr ü kemāna el urup merdāne meydāna at sürüp bir ān içinde niçe be-nām [u] nāmdār kāfir-i fācirleri⁴⁴⁹ hāke berāber kıilup ve nicesin mismār-ı tīr-i zafer-te’sīr ile hāne-i zīn-i hezīmet-ķarīnlerine mıhlayup ve yanında olan dilīrlere dağı sultān-ı şecā‘at-nişān hazretlerinüñ bunuñ gibi ihtimāmın görüp her biri kuvvet-i ķalb peydā idüp pes ü pīşlerinde er yıķup baş alup merdāne revīşler ve dilīrāne hūşyetler gösterüp küffār-ı hāksārı taburlarına şokup Erdel voyvodası olan mel‘ūn-ı dūn u hezīmet-maķrūn bu hāli görüp kendüsi şahşen karşı sürüp üzerinde olan yat u yarağın sultān-ı ‘ālī-şāna havāle kıilup [88b] bi-‘avn-i ‘ināyet-i İlāhī şavduğdan-şoñra t[ī]r ü kemāna el idüp zīr-i rāmindan urup nemed-zīn-i nuhūset-ķarīnine irişdürüp bu hālde atları zebūn olan Tatar merdlerine ve deşt-i Kıpçak dilāverlerine hūşūşā maķām-ı ‘ubūdiyyetde sābit-ķadem ü rāsīh-dem olan Baba Hāsan nām ‘abd-i şadāķat-encāmlarına gövdelü ādemsin atuñ zebūndur biz ceng iderken koşuna irişmege ķaşd ü āheng idüñ diyü

⁴⁴⁴ “mīrzālara” kelimesinin ekleri karalanmış.

⁴⁴⁵ “dilīrlere” kelimesinin ekleri karalanmış.

⁴⁴⁶ “düşmen çoğdur diyü kaçmak bize düşmez” bölümü karalanarak üzerine “āhīr-i kelām-ı nuşret-encāmları buña müncer olur ki” yazılmış.

⁴⁴⁷ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً (2/ Bakara, 249.ayet) “[B]üyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır.”

⁴⁴⁸ “ma‘lūm olur” kelimeleri silinip üzerine “bilinür” yazılmış.

⁴⁴⁹ “Kāfiri” kelimesi karalanıp üzerine “kāfir-i fācirleri” yazılmış.

tenbîh buyurup tekrâr kendüler dönüp düşmen üzerine at sürüp peleng-i bebr-
 âheng⁴⁵⁰ gibi pençe-i mehâbetle niçe düşmen-i ‘ahd-şikenüñ bāzū-yı şalâbetlerin
 kırıp⁴⁵¹ ol maħalde bālâda mestûr olan Ĥazînedârbaşı⁴⁵² Mehmed Mîrzâ ile Lâçîn-i
 şeca ‘ât-çîn sa ‘âdetlü sultân-ı zafer-temkînüñ uğurında baş virüp rahmet-i rahmâna
 qarîn olmışlardur. Tekrâr dönüp rikâb-ı sa ‘âdet-irtikâba kalķup rûy-ı pür-enverlerin
 taraf-ı ‘adâya tutup murğ-ı tîr-i zafer-te’şîrlerine sîne-i pür-ķîne-i a ‘dâ-yı bed-rây
 âşiyâne kılmak şadedinde iken hûr u hûşâkla memlû bir hafer-i kadîm semend-i
 zafer-tersîmlerin taķdîm idüp yıkılmaķla atdan ayrılıp ol hîn-i ġayret-rehînde ‘abd-i
 kadîmlerinden belki maķbûl nedîmlerinden ‘İsâ Bālî dimekle bir şahş-ı ġüzîn atından
 inüp muķâvemet ü mu ‘âvenete kaşd idüp atın teklîf itdükde⁴⁵³ kemâl-i ġayretlerinden
 kabûl itmeyüp⁴⁵⁴ atuña bin diyü ĥitâb-ı müstetâb idüp bir nice biñ düşmen arasında
 bād-ı peyk-ĥîz gibi semend-i ercendlerine irişüp rikâb-ı sa ‘âdet-me’ nûsları pây-
 bûs-ı⁴⁵⁵ nuşret-âlûdlarıyla⁴⁵⁶ müstes‘ad olmadın hâne-i zîn-i zafer-rehînlerin teşrîf
 buyurup ol maħalde kemânları haķîķatsiz yoldaş gibi yanlarından ayrılıp maħallinde
 bulunmaduġın⁴⁵⁷ [89a] kemânelerin aġız açup⁴⁵⁸ ġümânsız ĥaber virmekle hemân-
 dem ķâfir-i fâcirüñ üzerine düşüp elinde olan⁴⁵⁹ külüñin bî-direng alup üzerine
 ĥavâle olup urup düşürüp ol hîn-i nuşret-ķarînde beş altı nefer melâ‘yin-i ĥâsirîn-i⁴⁶⁰

⁴⁵⁰ “ebr” kelimesi çizilip üstüne “bebr” yazılmış.

⁴⁵¹ Bu kelimededen sonra çıkma işareti yapılp satır arasına “ol maħalde bālâda mestûr olan Ĥazînedârbaşı Mehmed Mîrzâ ile Lâçîn-i şeca ‘ât-çîn sa ‘âdetlü sultân-ı zafer-temkînüñ uğurında baş virüp rahmet-i rahmâna qarîn olmışlardur” bölümü eklenmiş.

⁴⁵² Bu kelimededen sonra gelen “olan” kelimesi karalanmış.

⁴⁵³ “itdükde” kelimesi karalanıp üzerine “idüp atın teklîf itdükde” yazılmış.

⁴⁵⁴ “kemâl-i ġayretlerinden kabûl itmeyüp” bölümü derkenara sonradan eklenmiş.

⁴⁵⁵ Bu kelimededen sonra gelen “sa ‘âdet” kelimesi karalanmış.

⁴⁵⁶ “âlûslarıyla” şeklinde yazılan bu kelimenin “âlûdlarıyla” olması muhtemeldir.

⁴⁵⁷ “bulınmamaķla” kelimesini karalanıp üstüne “bulınmaduġın” yazılmış.

⁴⁵⁸ “aġız açup” bölümü sonradan satır üstüne eklenmiş.

⁴⁵⁹ Bu kelimededen sonra gelen “külüñ ile” kelimeleri karalanmış ve derkenara “külüñin bî-direng alup üzerine ĥavâle olup” bölümü yazılmış.

⁴⁶⁰ Bu kelimededen sonra gelen “bî-direng ĥâke qarîn olup” bölümü karalanmış.

dūzaḥ-mekīni birbiri üzerine⁴⁶¹ ḥāk-i siyāha qarīn idüp⁴⁶² envā‘-ı yüz aklıklarında bulunup bu esnāda aḥşam irişüp evān-ı ceng ü cidāl nihāyet bulup ḥarb ü kıtāle mecāl kıalmamaqla düşmenden ayrılıp maḥarr-ı sa‘ādetlerine teveccüh idüp meger ki miyān-ı ‘asker-i Tatar-ı şecā‘at-āşārda sulṭān-ı zī-şān eglenüp gelmeyüp nice olduğı ma‘lūm olmamaqla herkes⁴⁶³ ıztırāba düşüp⁴⁶⁴ bi’z-zarūrī rāh-ı qarārdan geçüp Peçkerek semtine pūyān olmışlar-ıdi bi’l-cehd irişüp ol-vechle perīşān-ı rūzgār olan dilir ü dilāverleri cem‘ idüp⁴⁶⁵ ārām u qarār itdüklerinden-şoñra cāyiz ki kefere-i fecere maḥşūr-ı ḥişār olan müslimānlara ḥilāf-ı vāқи‘ aḥbār iḥbār itmekle inkisār virüp ḳal‘aya zarar müterettib ola diyü bir mektüb yazup serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleri leşker-i bī-şümār ile gelüp irişmek üzere olup leşker-i Tatar daḥı yirlü yirinde ḥazır olup bi-ḥasbi’l-ımkān meslek-i mu‘āvenete sālīk olmaḳdan ḥālī olmadukların bildürüp “Zinhār ḥişārı virmeyüp bir nice gün daḥı ḡayret idesiz. Şöyle ki keferenüñ dürüg-ı bī-fürüglarına aldanup el-‘iyāzü billāh vīre idesiz şoñradan beyān olınacaḳ ‘özüñüz maḳbūl olmaz. Cümleñüz ve eṭfāl ü ‘iyālīñüz [89b] ‘alef-i şemşīr olup ‘indallāh maḡzūb ve beyne’n-nās ma‘yūb olursız” diyü tenbīh ü te’kīd idüp kefere-i fecere daḥı “Tatar ‘askeri şındı ve vūzerā mā-beynlerinde iḥtilāl vāқи‘ olmaḳla serdāruñuz⁴⁶⁶ gelmeyüp ‘askerinüz perişān oldu. Şimden-şoñra size mu‘āvenete bir ferd gelmez. Ḥişārı kırāla teslīm idüp āteş-i tīg-i bī-dirīgümüzden baş kırtaruñ. Şöyle ki bu bābda muḥālefet idesiz ḳuvvet-i ḳāhiremüz ile alup cümleñüzi envā‘-ı ‘itāb ile kırup ehl ü ‘iyāllerüñizi esīr itmek muḥaḳḳaḳdur” diyü ḥişārda olanlara ḥaber gönderdüke⁴⁶⁷ iḥtilāl virmek üzere iken sulṭān-ı zī-şān ḥazretlerinüñ mektüb-ı

⁴⁶¹ “birbiri üzerine” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴⁶² Bu kelimeden sonra gelen “envā‘-ı yüz aklıklarında bulunup” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴⁶³ “herkes” kelimesi sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴⁶⁴ “düşüp” kelimesi sonradan satır arasına eklenmiş.

⁴⁶⁵ Bu kelimeden sonra gelen “hemān-dem” kelimesi karalanmış.

⁴⁶⁶ Bu kelimeden sonra gelen “gıtdı” kelimesi karalanmış, ardından gelen “gelmeyüp ‘askerinüz perişān oldu” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁴⁶⁷ “ḥişārda olanlara ḥaber gönderdüke” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

mergübları irişüp der- 'aķab sa 'ādetlü serdār-ı kāmķār u celādet-āsār ĥazretlerinüñ daķı nāme-i nāmīleriyle⁴⁶⁸ ķāşıd-ı feraķ-liķāları ulaşup leşker-i mü' minīn ve gürüh-ı muvahĥidīn ķuvvet-i ķalb peydā idüp maķām-ı ceng ü cidālde s̄ābit-ķadem⁴⁶⁹ ve kemāl-i ġayret ü ĥamiyyetle⁴⁷⁰ rāsıĥ-dem olup def' -i düşmende bezl-i iķtidār idüp cān u başla ķalışduķları⁴⁷¹ miyān-ı ' askerde hem-ķü mihr-i dirahşān ' ayān olmaġın ' umūmen leşker-i zafer-peykerüñ ĥuşuşā sa 'ādetlü serdār-ı şecā' at-āsār ĥazretlerinüñ āy[ī]ne-i ķalbleri mişķal-ı meserretle mücellā olup sür' atle şeref-i mülāķātlarına diķķat olınup ' ale' s-seĥer sultān-ı āfitāb tekāver-i felege süvār olup ' azm-i fezā-yı ġarb kılup dehşet-i ' asākir-i şa' şa' dan gürüh-ı encüm tārmār olduķda sultān ĥazretleri atlanup ordu-yı hümāyūna mülāķāt şadedinde olduġı şem' -i şerīf-i serdār-ı 'ālī- miķdār u şecā' at-āsāra irişdüķde [90a] ol ġün oturaķ buyurılıp vüzerā-yı mülk-ārā ve sāyir ' asākir-ı nuşret-nümā-ile⁴⁷² ' ale' l-ittifāķ istiķbāl idüp serdār-ı bā-vaķār ĥazretlerinüñ otaķ-ı zafer-vifāķlarına nüzül idüp def' -i mażarret-i a' dā-yı bed-rāda ve teskīn-i düşmen-i dālālet-efzāda umūr-ı müşāvere iķtizā-yı maĥalle ġöre semt-i ihtitām u intihāya irişüp her vezīr-i 'ādil-i bī-mu'ādil ü deryā-dil menāzil-i behcet- şemāyillerine teveccüh-i vecīh buyurduķlarından-şoñra serdār-ı şecā' at-āsār ĥazretleri sultān-ı ' azīmü' ş-şānuñ ketf-i laţif ü mübāreklerin bir muţallā ma' rün post- ı semūr-ı ra' nā olan cāme-i zībā ile ārāste ve sā' id-i nuşret-intimāların muraşşa' u müzehheb bir ķolķaķ-ı zafer-iltiķā i ' taşıyla pirāste kılup ba' de' l-vedā' maķarr-ı sa 'ādetlerine biñ sikke filori daķı irsāl buyurup şol-ki şerāyiķ-i ri' āyet-i lāzıme-i aşĥāb-ı şecā' atdür semt-i tedārike rabţ u peyvend kılınup mütenazzır-ı vāridāt-ı ' ināyet-i ĥafıyye-i İlāhīye iken debde[be]-i ' azīmet-i serdār-ı 'ālī-maķām ve

⁴⁶⁸ Bu kelimeden sonra gelen “adları” kelimesi karalanmış, üzerine “ķāşıd-ı feraķ-liķāları” yazılmış.

⁴⁶⁹ Bu kelimeden sona gelen “olduķları” kelimesi karalanmış.

⁴⁷⁰ Bu kelimeden sonra gelen “rāsıĥ-dem olup” kelimeleri satır arasına sonradan eklenmiş.

⁴⁷¹ “rāsıĥ-dem olduķları” bölümü karalanmış ve üzerine “cān u başla ķalışduķları” bölümü eklenmiş.

⁴⁷² “ile” kelimesi karalanarak üzerine “ve sāyir ' asākir-ı nuşret-nümā-ile” bölümü eklenmiş. Daha sonra eklenen bölümün de üzeri çizilmiş fakat satırın altına yine aynı kelimeler yazılmış.

zezeme-i ŧevket ü ŧalābet-i nuŧret-irtisām-ı İslām gūŧ-ı hezīmet-sürūŧ-ı küffār-ı
 liyām-ı dālālet-iltiyāma iriŧup ittiŧāl-i viŧāl-i ‘arūs-ı hiŧārdan me’yūs olup merd-i
 merdān-ı meydān-ı zāfer-niŧān olan serdār-ı ŧecā‘at-‘unvān⁴⁷³ ile muķābele vü
 mücādele ve muķātele vü muŧādereye dağı iķtidārı olmaduğın bilüp māh-ı
 mezbūruñ yigirmi yedinci gūninde⁴⁷⁴ mađall-i ķarārdan geķup rāh-ı firārı [90b]
 iĥtiyār idüp yūzi ķarasıyla bir gice geldügi mađalle gitdügi iĥbār olunup⁴⁷⁵ nev‘en
 mel‘ün-ı dūn u hezīmet-maķrūn mazĥar-ı ŧemŧir-i ğayret-i zāfer-te’ŧir olmayup
 kemā-hüve ĥaķķuhu intikām-ı Tımeŧvār alınmaduğından mir‘āt-ı ķulüb-ı cünūd-ı
 zāfer-vürüd keder [u] küdürete ķarīn olup fe-ammā ķal‘a-ı mezbūrede maĥŧūr olan
 ŧığār u kibār ve muĥaddere-i ‘iŧmet-medār dest-i mażarretlerinden ĥalāŧ
 olduklarından meŧreb-i meserret-i ‘ālem ü ‘ālemiyān ğubār-ı hüzn ü elemden
 muŧaffā olup herkes bi-ĥasbi’l-istiĥķāķ cenāb-ı kibriyāya⁴⁷⁶ el aķup ĥamd ü ŧenā vü
 ŧükr-i bī-intihā⁴⁷⁷ cevherlerin riŧte-i iĥlāŧa dizüp ŧıyt u ŧadā-yı tazarru‘ u niyāzı evc-i
 a‘lā vü ķarĥ-ı mu‘allāya iriŧdümiŧler-idi ve māh-ı mezbūruñ yigirmi toķuzuncı
 gūni⁴⁷⁸ Tımeŧvār ķurbına ķonulup bir gūn oturaķ olup sene-i mezbūre zi’l-ķa‘desinūñ
 ğurre-i ğarrāsında⁴⁷⁹ serdār-ı bā-vaķār ĥazretleri ‘umūmen ‘asāķir-i zāfer-ŧi‘ār
 ĥuŧūŧen vūzerā-yı nuŧret-medār birle Tımeŧvār’a varup der ü dīvārın ĥarāb u yebāb
 bulup müslimānlaruñ bu ĥālın ve hiŧāruñ bu aĥvālın ğörüp āteŧ-i te’essüf ü ĥayf ile
 yanup yaķılıp ve hiŧārda olan zükūr u inās⁴⁸⁰ ķarŧu ğelüp ĥīn-i muĥāŧarada iĥsās
 itdükleri ŧedāyid ü ālāmı silk-i beyāna ğetürüp

⁴⁷³ “niŧān” kelimesi karalanıp üzerine “unvān” yazılıŧı.

⁴⁷⁴ H. 27 ŧevval 1004/ M. 24 Haziran 1596.

⁴⁷⁵ Bu kelimededen sonra ğelen “nev‘en müslimānlar” bölümü karalanmıŧı.

⁴⁷⁶ Bu kelimededen sonra ķıkma iŧareti yapılarak satır arasına “el aķup” kelimeleri eklenmiŧı.

⁴⁷⁷ Bu kelimededen sonra ğelen “ķılıp” kelimesi karalanmıŧı.

⁴⁷⁸ H. 29 ŧevval 1004/ M. 26 Haziran 1596.

⁴⁷⁹ H. 1 Zilkade 1004/ M. 27 Haziran 1596.

⁴⁸⁰ Kelime “inās” ŧeklinde sin ile yazılıŧı.

(- . - - / - . - - / - . -)

Her biri gördüklerini yād idüp

Derd-ile ağlaştılar feryād idüp⁴⁸¹

āşaf-1 Āşaf-rā vü sipeh-salār-1 kişver-güşā hazretlerine daḥı ricā kılıp ḥāşıl olup

vüzerā-yı kām-yāb ve ümerā-yı ‘ālī-cenāba⁴⁸²

(- . - - / - . - - / - . - - / - . -)

Cān-ile⁴⁸³ ta‘ mīrine sa‘y idelüm bī-irtiyāb

Pādişāhuñ devletinde ḳalmasun böyle ḥarāb

diyü ḥitāb-1 müsteṭāb itdüklerinde herkes ittibā‘ ve inḳıyād idüp mäh-1 mezbūruñ

altıncı [91a] günü ki yevmü’ s-selāsādur⁴⁸⁴ serdār-1 kişver-güşā ve āşaf-1 Āşaf-rā

‘umūmen leşker-i nuşret-nümā ḥuşūşen bālāda meştūr olan vüzerā-ile ḳal‘ anuñ

üzerine varup ḥarāba müşrif olan yirlerin termīm içün her ḳula birer miḳdār maḥall

ta‘yīn olınuḫ envā‘-1 cidd ü cehd ile termīmüne mübāşeret ve diḳḳat olınuḫ bi’z-zāt

vüzerā-yı mülk-ārā ile serdār-1 kişver-güşā dāmen der-miyān idüp ḥuşūline ihtimām

gösterüp mübārek omuzlarına topra ile topraḳ alup itmām bulıncaya deḡin ḳalışup

ḥuşūl-i kāra bezl-i iḳtidār itmek üzere iken mäh-1 mezbūruñ sekizinci güninde⁴⁸⁵

südde-i sa‘ādetden ulaḳ gelüp sulṭān-1 selāṭīn-i zemīn ü zemān ve ḥıdīv-i esāṭīn-i

bāhirü’l-burhān ḥāmī-i gürūh-1 muvaḥḫidīn⁴⁸⁶ ve māḥī-i firḳa-1 müşrikīn ve mesned-i

zümre-i ehl-i yaḳ[ī]n ḥulāşatü’l-mā ve’l-ṭīn kehfü’l-enām ve’l-müslimīn Cem-cāh u

Dārā-sipāh⁴⁸⁷ celādet-güster ü Dārā-mehābet Ferīdūn-miknet Cemşīd-ḳudret sa‘ādet-

⁴⁸¹ Bu kelimededen sonra gelen “ve serdār-1 bā-vaḳār hazretleri” bölümü karalanmış ve yerine çıkma işareti yapılarak derkenardaki “āşaf-1 Āşaf-rā vü sipeh-salār-1 kişver-güşā hazretlerine daḥı ricā kılıp ḥāşıl olup” bölümü eklenmiş.

⁴⁸² Bu kelimededen sonra gelen “ḥitāb-1 müsteṭāb idüp” bölümü karalanmış.

⁴⁸³ Mısranın ilk kelimesi karalanıp üzerine “cān-ile” yazılmış.

⁴⁸⁴ H. 6 Zilkade 1004/ M. 2 Temmuz 1596, Salı.

⁴⁸⁵ H. 8 Zilkade 1004 / M. 4 Temmuz 1596.

⁴⁸⁶ Bu kelimededen sonra gelen “ve māḥī-i firḳa-1 müşrikīn” bölümü derkenara yazılmış.

⁴⁸⁷ Bu kelimededen sonra gelen “celādet-güster ü Dārā-mehābet” bölümü satır arasına yazılmış.

rütbet ve haķan-ı sermed Őehen-Őāh-ı cihān Sultān Meĥmed *e'azzallāhu enŐārehu*⁴⁸⁸ ĥāzretleri māh-ı Őevvālū'l-mūkerremūn (...) ⁴⁸⁹ ĥüninde ĥazā-yı ĥarrāya 'azīmet niyyetiyle bir sā'at-i mūbāreke de otaķ-ı zafer-vifāķ u ĥerdūn-niĥāķa ĥıķup 'an-ķarīb kerr ü fer ü Őevket ve 'izz ü naŐr u devletle 'uzmet ü celādet ü Őalābet birle serĥadde iriŐmek üzere olduķların iĥbār itmekle 'umūmen 'asākir-i zafer-me'āŐirūn ķulūb-ı nuŐret-maŐĥūblarına ĥuŐuŐen sa'ādetlü serdār-ı 'ālī-miķdār [91b] ĥāzretlerinūn āy[ī]ne-i zāmīr-i bī-naŐīrlerine envā'-ı meserret ü Őafā tāri olmakla ordu-yı ĥümāyūnda 'azīm Őenlikler olup ol ĥice her ĥıyām-ı Őüreyyā-niŐāmda Őem'ler yandırılıp ĥūyā tehniye-i ĥaber-i nuŐret-vürūd-ı ĥünkār iķün nücum-ı felek-i devvār serdār-ı ba-vaķār u ĥerdūn-iķtidār ĥāzretlerinūn ĥuzūr-ı Őa'ādet-āŐārlarına yüz sürmege 'azm ü ĥücüm itmiŐler-idi. Bu Őıyt u Őadā-yı dil-ĥuŐā ile iĥyā-yı dīn ü devlet terĥīb ve a'dā-yı mülk ü millet terhīb olınup miyān-ı leŐker-i zafer-peykerde enhār-ı zevķ ü Őafā cārī olup Őāĥsār-ı behcetde nev-bāve-i ferĥat ü nuŐret ĥüveydā olmaĥa baŐladı.

(. . . . / . . . . / . . .)

Zuhūra baŐladı āŐār-ı nuŐret

Aķıldı cā-be-cā ĥülzār-ı behcet⁴⁹⁰

Ve māh-ı zi'l-ķa'detü'Ő-Őerīfenūn on ikinci ĥüni ki yevmü'l-iŐneyndür⁴⁹¹ cāsus tıtılıp taŐavvurāt-ı bāĥıla-ı küffār-ı ĥāksār muķtezāsınca miyān-ı leŐker-i İŐlām-ı zafer-irtisām u nuŐret-me'āldede inķilāb u iĥtilāl ĥaberi alınmaķla bir nice biñ süvār u piyāde bir maĥalde ĥāzır ü āmāde olup ķat'-ı tarīķe niyyet ve ordu-yı ĥümāyūna Őeb-i ĥūn itmege ķaŐd ü 'azīmetleri olduĥı ĥaberi alınup hemān-dem serdār-ı 'ālī-miķdār

⁴⁸⁸ Ar. "Allah yardımcılarımla yüceltsin."

⁴⁸⁹ ĥün yazılmadan boş bırakılmış, H. Şevval 1004/ M. Haziran 1596.

⁴⁹⁰ Derkenara bir beyit daha eklenmiş:

(. . . .) fezā-yı kāmķārī

(. . . .)di cevāhir-i diyārī

⁴⁹¹ H. 12 Zilkade 1004 /M. 8 Temmuz 1596, Pazartesi.

h azretleri Fetih Giray Sult n h azretlerine⁴⁹² bir miq dar ‘asker koşup  zerlerine
g nder p kend ler termim-i hisar-1  st v rda kem -k n ihtim m id p ber-vech-i
m s ra ‘a huş line aq dam-1 i dam koyp c n u başla [92a] belki⁴⁹³ vil yet-i
Tımeşv r’u  yeni başdan kabza-1 teshire get rilmeye b  ‘is   sebep olup uğur-1
h m y n-1 p diş h de bir mertebede hizmet itmişlerd r ki devr-i  dem’den bu deme
gelinceye degin bunu  emsali fetih-i cedid mir’at-1 ‘ lemde şuret-pezir olmak emr-i
ba’idd r

Nazm (. - - - / . - - - / . - - - / . - - -)

Ne bir kul p diş hum sa a b yle hizmet itmişd r

Ne hod a’da-yı d na b yle ‘arz-1 şevket itmişd r

Deg ld r kesbi vebid r mu arrer b yle k r itmek

Celadetle şec  ‘atle ezelden  lfet itmişd r

Ba’dehu serdar-1 ba-vakar h azretleri  an d nam kaşaba kurbına konup birka  gün
i amet id p taraf-1 d şmeniecess s  zere iken sa’adetli p diş h-1 ‘ lem-pen h
h azretleri canib-i şeriflerinden mah-1 mezb ru  yigirmi⁴⁹⁴ ikinci⁴⁹⁵ g ninde kapucular
gel p istimalet-n me-i sa’adet-ma r n⁴⁹⁶ tarzında ha t-1 h m y n iradiyla serdar-1
ba-vakar h azretlerin ha iz-i hakden zirve-i efl ke irtifa’ buyurup ‘asakir-i zafer-
me’asir kuvvet-i kalb peyd  itmekle Tımeşv r ile Bud n serhaddine karib Hodik
dimekle ma’ruf mahalle gelin p herkes şalt gelmekle z d u zev de ve esb b u
erz kın getirmek i un Belgrad’a adem g nder p anda i amet   cem’iyyet i tiy r
olinmişdi mah-1 mezb ru  23. g ninde⁴⁹⁷ kafir n firari haberiyle der-sa’adete
g nderilen Memi Ağa gel p ‘asakire m lak  olup sa’adetli p diş h-1 Cem-c h

⁴⁹² “h azretlerine” kelimesi satır arasına yazılmış.

⁴⁹³ Bu kelimeden  nce gelen “olup” kelimesi karalanmış.

⁴⁹⁴ Bu kelimeden sonra gelen “d rdinci” kelimesi karalanıp  zerine sayıyla “22” yazılmış.

⁴⁹⁵ H. 22 Zilkade 1004/ M. 18 Temmuz 1596.

⁴⁹⁶ “h m y n” kelimesi karalanıp  zerine “sa’adet-ma r n” yazılmış.

⁴⁹⁷ H. 23 Zilkade 1004/ M. 19 Temmuz 1596.

hazretlerinüñ Edirne'den kalkıp iki konağı bir idüp [92b] şevket ü ikbāl ve devlet ü iclāl ile⁴⁹⁸ 'azīmet-i semt-i(?) maqrūn u nuşret-iştimāllerin ihbār itmekle⁴⁹⁹ āşaf-ı hüceste-hişāl hazretleri 'umūmen yanında olan 'asākīr-i nuşret-me'āl ile hoş-ḥāl olup ve māh-ı mezbūruñ yigirmi beşinci⁵⁰⁰ günü Fetih Giray Sultān hazretleri serdār-ı ba-vaḳār hazretlerinüñ otaḳ-ı zafer-vifāklarına gelüp bi'z-zāt kendüler Tatar 'askeriyle aḳına gitmege ruḥşat u icāzet ricā vü iltimās idüp şehr-i mezkūruñ yigirmi yedinci⁵⁰¹ gününde sultān hazretleri yarar ḳulavuzlarıyla Egri'ye toḡrı aḳın şalup teveccüh-i vecīh buyurmuşlar-idi varup Egri ḳurbında nice be-nām u nāmdār kāfir çetelerine rāst gelüp 'azīm cengler idüp meşhūrü'l-āfāḳ olan küffār-ı pūr-nifāḳdan dört beş yüz miḳdārı melā'yin-i ḥāsirini ḍarbet-i şemşīr-i bürrān ile dāyire-i merge ḳarīn idüp envā'-ı yüz aḳlıḡı ile zi'l-ḥiccetü'l-şerīfenüñ dördüncü günü ki yevmü's-selāsādur⁵⁰² maḳarr-ı sa'ādetlerin teşrīf buyurup ertesi gün serdār-ı bā-vaḳār hazretleri ḳoşunlarına varup ḥaḳḳ-ı tehniye-i ḡazā-yı ḡarrāların edā idüp kendü miyānlarında olan şemşīr-i ābdārlarıyla miyān-ı celādet-nişānların teşrīf buyurup ḥüsn-i istimālet ve semt-i maḥabbet ü ri'āyetde daḳīḳa-ı raḳīḳa fevt itmemişlerdür ve māh-ı mezbūruñ [93a] onuncu⁵⁰³ gününde⁵⁰⁴ serdār hazretleri menzil-i mezkūrda āyīn-i 'Osmānī bayram idüp⁵⁰⁵ ve üslūb-ı ḥüsvānī üzere ni'metler çeküp ve sultān hazretleri daḡı gelüp eḡime-i mütenevvi'ayı iftār itdüklerinden-şoñra mekānlarına gidüp cāyiz ki küffār-ı ḥāksār bir taraftan zuhūr ide diyü herkes ḥāzır olup ordu-yı ḥümāyūnuñ ḥıfz u ḥirāsetine nāzır olmuşlar-idi ve lākin reviş-i rüzḡār-ı zürkār ve

⁴⁹⁸ Bu kelimededen sonra gelen "serḥadde iṣāl" kelimeleri karalanmış, üzerine "azīmet-i (...) -maqrūn u" yazılmış.

⁴⁹⁹ Bu kelimededen sonra gelen "serdār-ı mülk" kelimeleri karalanıp üzerine "āşaf-ı hüceste" yazılmış.

⁵⁰⁰ H. 25 Zilkade 1004/ M. 21 Temmuz 1596.

⁵⁰¹ H. 27 Zilkade 1004/ M. 23 Temmuz 1596.

⁵⁰² H. 4 Zilhicce 1004/ M. 30 Temmuz 1596, Salı.

⁵⁰³ Bu kelimededen önce gelen "on dördüncü gününde ulaḳ gelüp sa'ādetlü pādīşāhumuz" bölümü karalanmış.

⁵⁰⁴ H. 10 Zilhicce 1004/ M. 5 Ağustos 1596.

⁵⁰⁵ "bayram idüp" kelimeleri sonradan satır arasına eklenmiş.

gerdiş-i sipihr-i nā-hemvārdan mizāc-ı nāzik-‘ilāc-ı serdār-ı şecā‘at-āşār⁵⁰⁶ ol gün bir miqdār münharif olmaqla⁵⁰⁷ birkaç gün dīvān itmeyüp taşra çıkmaya mecālleri olmamaqla kulüb-ı nuşret-maşhūb-ı ‘asākir-i zafer-şi‘āra küllī inkisār müstevlī olup *venunezzilu mine ‘l-Ḳur‘āni mā hüve şifāun ve raḥmetün lil-mü‘minīne*⁵⁰⁸ kār-ḥānesinden dest-i ḥikmet-i Bārī-i müte‘āl şerbet-i şifā-ı ‘ācil ve yed-i ḳudret Ḥüdā-yı zü‘l-celāl ni‘met-i şihhat-ı bī-mu‘ādil⁵⁰⁹ i ‘ta vü ihsān itmek ed‘iyesine herkes iştiğāl üzere iken tekrār müşārün ileyh Memī Ağa *dāme mecduhu*⁵¹⁰ māh-ı mezbūruñ on beşinci günü ki yevmü‘l-cum‘ādur⁵¹¹ Budun’dan ḥaṭṭ-ı hümāyūn-ı nuşret-maḳrūn vārid olup⁵¹² zī‘l-hiccetü‘ş-şerīfenüñ on beşinci gününde⁵¹³ ḥaşşa-ı Belğrād sa‘ādetlü pādişāhumuzuñ ḳudūm-i nusret-ābādlarıyla *lem yuḥlaḳ mişluḥā fi ‘l-bilād*⁵¹⁴ mażmūnına mā-şadaḳ düşmek muḳarrer olduğın iş‘ār u iştiḥār itmekle mizāc-ı serdār-ı ‘ādil bi-ḥamdillāh⁵¹⁵ bir miqdār semt-i ifākata māyil olup itmām-ı mühimmāt-ı ‘asākir-i nuşret-simāt ile taḳayyüd buyurup muḳaddem-i(?) hümāyūn-ı pādişāhī iken müste‘atır-ı(?) vāridāt-ı ‘ināyetleri(?) māh-ı mezbūruñ yigirminci gününde⁵¹⁶ Çanād dimekle ma‘rūf kaşabanuñ üzerine vara ve ḳapudānı olan⁵¹⁷ [93b] mel‘ūn-ı hezīmet-nümün süvār u piyāde beş yüzden ziyāde küffār-ı ḥāksār ile

⁵⁰⁶ Bu kelimeden sonra gelen “ol gün” kelimeleri sonradan satır arasına eklenmiş.

⁵⁰⁷ Bu kelimeden sonra gelen “birkaç gün dīvān itmeyüp taşra çıkmaya mecālleri olmamaqla” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵⁰⁸ “Biz Kur’an’dan, müminler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz.”

⁵⁰⁹ Bu kelimeden sonra gelen “erzānī ḳılmak” kelimeleri karalanmış ve üzerine “i‘ta vü ihsān itmek” yazılmış.

⁵¹⁰ Ar. “Büyüklüğü sürüp gitsin.”

⁵¹¹ “māh-ı mezbūruñ on beşinci günü ki yevmü‘l-cum‘ādur” bölümü satır arasına yazılmış.

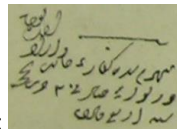
⁵¹² Bu kelimeden sonra gelen “sa‘ādetlü pādişāhumuzuñ ḳudūm-i behcet-ābādlarıyla zī‘l-hiccetü‘ş-şerīfenüñ on yedinci gününde civār-ı Belğrād’a teşrīf buyurilup” bölümü karalanıp üzerine “zī‘l-hiccetü‘ş-şerīfenüñ on beşinci gününde ḥaşşa-ı Belğrād sa‘ādetlü pādişāhumuzuñ ḳudūm-i nusret-ābādlarıyla” yazılmış.

⁵¹³ H. 15 Zilhicce 1004/ M. 10 Ağustos 1596.

⁵¹⁴ “Şehirler içinde benzeri kurulmamış[tı].”

⁵¹⁵ “bi-ḥamdillāh” kelimesi satır arasına eklenmiş.

⁵¹⁶ H. 20 Zilhicce 1004/ M. 15 Ağustos 1596.

⁵¹⁷ Derkenar:

müstevlî olup vaqt-i şubhgâhda nâ-gâh hücum itdüklerinde⁵¹⁸ kaşaba-ı⁵¹⁹ mezbûrede mevcûd bulunan ‘asâkir-i zafer-me’âsir⁵²⁰ âgâh olup semt-i mücâdele ve ıtırk-i müşâdere[yi] mer’î tıtop muqâbele itdüklerinde ekserîsi tu‘me-i şemşîr-i zafer-te’sîr olup başları kesilüp ve nice be-nâm u nâmdârları diri tıtilüp⁵²¹ bi-‘inâyetillâh küffâr-ı liyâm mağlûb u menkûb u bed-nâm⁵²² ve fırka-ı İslâm-ı nuşret-irtisâm envâ‘-ı fetḥ ü fütûḥ ile mesrûr u ḥod-kâm olup kesilen başları ve diri tıtilen kâfirleri pâye-i serîr-i ‘âlem-ârâya gönderüp ve⁵²³ vürûd-ı behcet-fürûz-ı fermân-ı zafer-nümûda intizâr üzere iken mâh-ı mezbûruñ yigirmi üçüncü⁵²⁴ gününde Ḥaṭvân üzerine kırâl-ı bed-fi‘âlûñ qarındaşı mübâlağa ‘asker ile müstevlî olup muḥâşara itdüğü⁵²⁵ ve cevânib-i erba‘asından meteris vaz‘ idüp ṭavîlû‘l-kâme ‘azîmü‘l-câme ṭop-ı merg-maḥşûb ile döğmege başladıkları iḥbâr olunup maḥşûr olan muvaḥḥidîn daḥı nâmeler yazup meded-res olmak bâbında iş‘âr-ı feryâd u iltimâs-ı imdâd eyledüklerinde henüz bedenlerinde olan emrâz-ı muḥtelife zâyil olmayup kuvâ vü kudretleri ṭaraf-ı za‘fa mâyil iken kemâl-i ğayret ü nihâyet-i ḥamiyyetlerinden ba‘z-ı ehl-i vuḳûf kimesneler ile meşveret idüp aḥvâl-i rûzgâr-ı zürkârı südde-i keyvân-ı eyvâna iş‘âr itdükden-şoñra mâh-ı mezbûruñ yigirmi dördüncü günü ki yevmü‘l-eḥaddur⁵²⁶ cisr-i Ḥodîk’den kalkup nehr-i Tise kenârında Kanije dimekle ma‘rûf iskeleye [94a] [ḳonup]⁵²⁷ Segedîn cânibine kifâyet miqdârı gemi getürmek için âdem gönderüp iskeleye mezbûreden mürûr itmegi taḥḳîḳ ü taşmîm idüp ve lâkin bile olan bölük ḥalkı gelüp

⁵¹⁸ “vaqt-i şubhgâhda nâ-gâh hücum itdüklerinde” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵¹⁹ “ḥişâr-ı” kelimesi karalanıp üzerine “kaşaba-ı” yazılmış.

⁵²⁰ Bu kelimededen sonra çıkma işareti yapılarak satır arasına “âgâh olup” kelimeleri eklenmiş.

⁵²¹ “ekserîsi tu‘me-i şemşîr-i zafer-me’âsir olup başları kesilüp ve nice be-nâm u nâmdârları diri tıtilüp” bölümü sonradan satır arasına eklenmiş.

⁵²² “ted-nâm” gibi yazılan bu kelime muhtemelen “bed-nâm” olmalıdır.

⁵²³ Bu kelimededen sonra gelen “vürûd-ı fermân-ı zafer-nümûd-ı ḥüsrevânîye sem‘ü gûş olup” bölümü karalanmış.

⁵²⁴ H. 23 Zilhicce 1004/ M. 18 Ağustos 1596.

⁵²⁵ Bu kelimededen sonra gelen “iḥbâr olunmaḳla (...)” bölümü karalanmış.

⁵²⁶ H. 24 Zilhicce 1004/ M. 19 Ağustos 1596, Pazar.

⁵²⁷ Reddedede “ḳonup” kelimesi gösterilmesine rağmen yeni sayfaya geçerken bu kelime atlanmış.

“Zād u zevādeye ihtiyācumuz olduğundan ğayrı bu kadar az ‘asker ile kırāl-ı bed-fi ‘āle muķābil olmak⁵²⁸ dāyire-i ‘aķla muķālifdür. Sa‘ādetlü pādişāh-ı Cem-cāh ḥāzretlerinüñ izn-i hümāyūnları olmadın ve ‘ulūfe vü zāḥiremüz virilmedin nehr-i mezbūri geçmezüz⁵²⁹ ve saña daḥı māni‘ oluruz. Yoķlama olınsun görelüm ne-miķdār ‘asker vardur” diyü cevāb itdüklerinde herkes muvāfiķ-ı şavāb budur diyü serdār-ı zafer-yāb ḥāzretlerine ḥitāb itdüklerinde yoķlama idüp biñ iki yüz bölük ḥalkı ve elli bir nefer yeñiçeri bi’l-cümle kendü ādemleriyle ve sāyir çavuş ve müteferriķa ve küttāb ile biñ yedi yüz miķdārı ādem bulınuḡ māh-ı mezbūruñ yigirmi sekizinci⁵³⁰ güninde zıll-ı sultān-ı ‘ale’l-itlāķ olan pādişāh-ı Cem-cāh *e‘azzallāhu enşārehu* ḥāzretlerinüñ otaķ-ı zafer-vifāķları Pençüb’a(?) geçmiş iken taraf-ı Aylūk’a(?) ‘avdet buyurulduğı ḥaberiyle⁵³¹ Karaman ve Sivas ‘askeri saña ta‘yīn olınmişdur anlar ile Şaroş(?) üzerinden müteveccih olasın diyü işāret olunmağla māh-ı mezbūruñ yigirmi ṡokuzuncı⁵³² güninde Kanije iskelesinden kākup maḥall-i me’ mūra müteveccih olup ḥams ü elf muḥarremü’l-ḥarāmınuñ beşinci⁵³³ gününde nehr-i Moraş’ı geçüp Maķo şahrāsı ḥıyām-ı süreyyā-nizām ile müzeyyen olup andan daḥı kākup Şehrili(?) nām varoşa konulduķda merd-i meydān-ı veđā ve hizebr-i kūhsār-ı hīcā ser-bāz-ı erbāb-ı ğazā ve mümtāz-ı aşḥāb-ı hīcā Karaman beglerbegisi Hızır Paşa *dāme iķbālehu*⁵³⁴ ḥāzretleri⁵³⁵ ki muķaddemā vilāyet-i Yemen’de def‘āyetle yoldaşlukda bulınuḡ [94b] merd-i dilīr ve şīr-i bī-nazīr olmağın eyālet-i Habeş’i kılıcıyla alup fātīḥ-i Tebrīz olan müteveffā ‘Osmān Paşa ṡābe serāhu ğazā-yı

⁵²⁸ Bu kelimededen sonra gelen kısım karalanmış.

⁵²⁹ “gitmezüz” kelimesi karalanıp üzerine “nehr-i mezbūri geçmezüz” yazılmış.

⁵³⁰ H. 28 Zilhicce 1004/ M. 23 Ağustos 1596.

⁵³¹ Bu kelimededen sonra çıkma işareti yapılarak “Karaman ve Sivas ‘askeri saña ta‘yīn olınmişdur anlar ile” bölümü sonradan eklenmiş.

⁵³² “sekizinci” kelimesi karalanıp üzerine “ṡokuzuncı” yazılmış. H. 29 Zilhicce 1004/ M. 24 Ağustos 1596.

⁵³³ H. 5 Muharrem 1005/ M. 29 Ağustos 1596.

⁵³⁴ Ar. “İkbalı daim olsun.”

⁵³⁵ “*dāme iķbālehu* ḥāzretleri” kelimesi satır arasına sonradan eklenmiş.

ğarrā-yı Tebrīz'e müteveccih olduğda 'amden getürdüp ol-tārīhden beri serhadd-i E'acām'da uğur-ı hümāyūnda hizmetde olup tehmen-ten ü Rüstem-nişān ve nādirü'l-aķrān bebr-i şecī' ü hizebr-i dalī'dür Karaman 'askeriyle ve şāhibü'l-mürüvvet ve'l-cūd Maḥmūd Paşa *dāmet me 'ālīhu*⁵³⁶ ḥāzretleri Sivas leşkeriyle māh-ı mezbūruñ altıncı⁵³⁷ güninde gelüp serdār-ı zafer-şi'ār ḥāzretlerinüñ⁵³⁸ şeref-i mülākāt-ı zāt-ı ḥuceste-şif'atlarıyla müşerref olup Ḥaṭvān üzerine varılmaķ ehemmi-i mühimmāt-ı dīn ü devlet-i hümāyūndandır diyü iki menzili bir idüp māh-ı mezbūruñ toķuzuncı⁵³⁹ günü Şolnoķ karībine konulup ertesi gün kalkılup cısr-i Şolnoķ'ı mürür itdüklerinde Ḥaṭvān üzerine müstevlī olan küffār kuvvet-i kāhire ile ḳal'ayı alup müslimānları kırıp ehl ü 'ıyāllerin esīr itdükleri iḥbār olunmaķla meşreb-i meserret-i müslimīn keder [ü] küdüretle mükedder ve āy[ī]ne-i ḥavāṭır-ı mü'minīn ḡubār-ı ḳasāvetle muḡberr olup bi'z-zarūrī şahrā-yı Şolnoķ'a nüzül olup mā-vaḳa' sa'ādetlü pādişāh-ı Cem-cāh u nuşret-penāh u zafer-destgāh ḥāzretlerinüñ pāye-i serīr-i nuşret-maşīrlerine 'arz olup muntazır-ı vāridāt-ı fermān-ı pādişāhī iken māh-ı mezbūruñ on⁵⁴⁰ dördüncü günü⁵⁴¹ sābıķü'z-zıkr İbrāhīm Paşa ki damād-ı behcet-ittihād [95a] olduğundan ḡayrı zemān-ı salṭanat-ı ḥüsrevānīde şaded-i şadārete şüdü idüp merd-i dūrbīn ve āşaf-ı Āşaf-temkīn tedārik-i umūr-ı cumhūr-ı ḥaḳānīde Eflāṭūn-ḥikmet Aristo-ṭıynet⁵⁴² ve teşārif-i mühimmāt-ı cihān-bānīde Cemşīd-rütbet ve Dārā-menzilet sālik-i mesālik-i rāy-ı rezīn ve mālīk-i memālīk-i tedbīr-i ḡüzīn

⁵³⁶ Ar. "Yücelikleri sürüp gitsin."

⁵³⁷ H. 6 Muharrem 1005/ M. 30 Ağustos 1596.

⁵³⁸ "-ne mülākāt idüp" bölümünün üstü çizilmiş.

⁵³⁹ H. 9 Muharrem 1005/ M. 2 Eylül 1596.

⁵⁴⁰ Bu kelimeden sonra gelen "ikinci gününde" kelimeleri karalanmış.

⁵⁴¹ H. 14 Muharrem 1005/ M. 7 Eylül 1596.

⁵⁴² "ṭıynet" kelimesi karalanan "rütbet" kelimesinin üstüne yazılmış.

(- . . . / - . . . / - . . . / - . .)

‘Ākıl ü kâmil müdebbir zât-ı behcet-i ‘tibār

Gelmedi gelmez cihāna böyle bir merd-i güzīn

Fātiḥ-i mermūz-ı eṭvār-ı umūr-ı salṭanat

Kāşif-i esrār-ı devlet rātīb-ı rāy-ı rezīn

dilīr ü dilāver ve şecī‘ ü hüner-perver olduğundan mā-‘adā şāḥib-i ğayret ve ehl-i
ḥamiyyet olmağın ālāt-ı ceng ü ḥarb ve edevāt-ı neberd ü ḍarb ile kend[ü]
ādemlerinden biñ beş yüz nefer dilāver-i şecā‘at-rehberlerüñ vüçüd-ı şehāmet-
nümüdların tezyīn idüp ḳapucıbaşıları olup āsār-ı terbiyeleriyle neşv ü nemā bulan
Meḥmed Ağa dāme mecduhu ki merd-i dilāver ü zāt-ı hüner-perverdür baş u buğ
ta‘yīn idilüp⁵⁴³ ḳal‘a-ı Ḥaṭvān’da maḥşūr⁵⁴⁴ olan müslimānlaruñ imdādına irişmek
içün irsāl buyurmışlar-ı idi envā‘-ı şevket birle gelüp serdār-ı zafer-şi‘ār ḥazretlerinüñ
ḥuzūr-ı pür-cüdlarına yüz sürüp müsteḥaḳḳ-ı ri‘āyet olan ağalardan beş nefer
dilāverlere ser-ā-ser ḥil‘atler giydürilüp anlar daḡı ordu-yı zafer-cū ḳurbında bir
maḥalle nüzül idüp ol maḥalde Ḥaṭvān’dan cāsūs gelüp kefer-i fecere ḳal‘anuñ
ta‘mīriyle taḳayyüd idüp ṭaburlarında mübālağa ‘asker olduğı ḥaberi alınup fe-ammā
sa‘ādetlü vezīr-i a‘zam ve müşīr-i ekrem düstūr-ı ‘ādil [95b] ve āşaf-ı bī-mu‘ādil⁵⁴⁵
şecī‘ ü dilīr-i ḥuceste-şemāyil ve ḍalī‘-i nuşret-mesīr ü kâmil mu‘īn-i muvaḥḥidīn-i
zafer-temkīn ve zahīr-i mücāhidīn-i fetḥ-ḳarīn bā‘iṣ-i nazm [u] nizām-ı ‘ālem bi’r-
rāyi’ ş-şāyib ve (...)’i⁵⁴⁶ fihām-ı cünūd-ı nuşret-tev’em bi’l-fikri’ s-sāḳıb *edāmallāhu*
*te‘ālā iclālehu*⁵⁴⁷ ḥazretleri *iżā erādallāhu bi-melikin ḥayren ce‘ala lehu vezīren*

⁵⁴³ “idüp ḳapucıbaşıları olup āsār-ı terbiyeleriyle neşv ü nemā bulan Meḥmed Ağa dāme mecduhu ki merd-i dilāver ü zāt-ı hüner-perverdür baş u buğ ta‘yīn idilüp” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵⁴⁴ “maḥşūr” kelimesi satır arasına eklenmiş.

⁵⁴⁵ Bu kelimeden sonra gelen “şecī‘ ü dilīr-i ḥuceste-şemāyil ve ḍalī‘-i nuşret-mesīr ü kâmil mu‘īn-i muvaḥḥidīn-i zafer-temkīn ve zahīr-i mücāhidīn-i fetḥ-ḳarīn bā‘iṣ-i nazm [u] nizām-ı ‘ālem bi’r-rāyi’ ş-şāyib ü (...)’i fihām-ı cünūd-ı nuşret-tev’em bi’l-fikri’ s-sāḳıb” bölümü derkenara eklenmiş.

⁵⁴⁶ Okunamayan kelime:

⁵⁴⁷ Ar. “Yüce Allah büyüklüğünü daim etsin.”

*şālihēn izā zekere e 'ānehu ve izā nesiye zekkerēhu*⁵⁴⁸ mefhūm-ı hāķīķat (...) ⁵⁴⁹
zuhūra getirüp cāyiz ki ta'yīn olınan 'asker kifāyet itmeyüp ķal'a-ı mezbūrede olan
müslimānlar muztar olalar diyü bir miķdār yarar leşkerle bir vezīr-i nāmdār daķı
gönderilmek müvecceh olduđın pāye-i serīr-i a'lāya 'arz u inbā itdükde düstūr-ı şīr-
nazīr ü müşīr-i müşterī-tedbīr ve şecī' ü dilīr ü đalī'-i nuşret-mesīr⁵⁵⁰ Rüstem-sīret
Tehemten-şavlet Nerīmān-miknet Ķahramān-ķudret bā'is-i nazm u nizām-ı 'ālem
bi'r-rāyi' ş-şāyib ve sebeb-i üstvārī-i bünyān-ı şalābet-i cünūd-ı nuşret-tev'em bi'l-
fikri' s-şāķīb⁵⁵¹ mesned-i erbāb-ı ğazā ve sened-i aşhāb-ı hīcā mu'īn-i muvaħħidīn-i
zafer-temķīn ve zahīr-i mücāhidīn-i feth-ķarīn *el-mahfūfu bi-şunūfi 'avāţifi'l-*
*meliki'l-a'lā*⁵⁵² zī-şān u mu'allā-nişān sa'ādetlü vezīr Sinān Paşa *edāmallāhu*
*iclālehu ilā yevmi'l-beķā*⁵⁵³ hāzretleri ki muķaddemen⁵⁵⁴ (...) ⁵⁵⁵ 'aliyyetü'r-raħmet
ve'l-ğufrān Sulţān Süleymān Hān ğāzī *tābe serāhu*⁵⁵⁶ hāzretlerinüñ zemān-ı
salţanatlarında harem-i muħteremleri hizmetinde olup āşār-ı terbiyeleriyle neşv ü
nemā bulduğından mā-'adā müddet-i mütemādī' atebe-i 'ulyā ve südde-i 'ālem-ārāda
yeñiçeri ağası olup hīn-i ħükümetlerinde def'-i zulm ü bid'atda ve kesr-i bīh-i(?)
mazarretde envā'-ı ihtirā'ları şudūra gelüp ol cihetden elsine-i nāsda iyilükle mezkūr
ve beyne'l-a'yān şadāķat ve istikāmetle meşhūr olup huşuşā Başra ve Bağdād ve
Revān ve Mar'aş ve Ķaraman'a [96a] [vāli olup]⁵⁵⁷ anda daķı def'-i zulm ü sitemden
ĥālī olmayup ihdā ve tis'inde⁵⁵⁸ memālik-i ħüsvēvānīye munzamm olan vilāyet-i

⁵⁴⁸ Ar. "Eğer Allah bir hükümdarın hayrını isterse ona iyi bir vezir verir. Eğer Allah'ı anarsa vezir ona yardım eder ve anmayı unutursa vezir ona hatırlatır."

⁵⁴⁹ Okunamayan bölüm:

⁵⁵⁰ Bu kelimededen sonra 97a'ya kadar olan bölümün üstüne çizgi çekilmiş.

⁵⁵¹ "bi'ş-şecā'at" bölümü karalanarak üzerine "bi'l-fikr" yazılmış

⁵⁵² Ar. "Yüce Allah'ın çeşitli lütuflarıyla çevrelenmiş olan"

⁵⁵³ Ar. "Allah yüceliğini beka gününe kadar devam ettirsin."

⁵⁵⁴ Bu kelimededen sonra gelen "harem-i muħterem-i" bölümü karalanmış.

⁵⁵⁵ Okunamayan bölüm:

⁵⁵⁶ Ar. "Toprağı güzel kalsın."

⁵⁵⁷ Reddedede "vāli olup" kelimeleri var ama sonraki sayfaya geçildiğinde bu kelimeler atlanmış.

⁵⁵⁸ H. 991/ M. 1583.

Revān'da pāye-i vezāretle muḥāfazaya ḳalup ḳızılbaş-ı evbāş-ı bed-ma'āşa geregi gibi gūşmāl virüp seyyimā fātih-i vilāyet-i Tebrīz olan vezīr-i ā'zam 'Osmān Paşa ṭābe serāhu ki şīr-şavlet ü bebr-heybet Dārā-mehābet ü Rüstem-sīret Ferīdūn-miknet zāt-ı 'ālī-derecāt iken *küllü men 'aleyhā fān*⁵⁵⁹ şerbetin nūş idüp kārbar-ı dünyeviyyeden geçüp civār-ı rahmet-i rahmāniyyede ḥāmūş olmaḳ şadedinde iken maḥall-i şitā olmaḡın leşker-i zafer-fer yirlü yirine teveccüh itmek muḳarrer olduḡda şāh-ı bed-rāh bi'l-cümle a'vān u enşāriyla ḥāzırbaş olup ḳaşd-ı mażarret-i cünūd-ı nuşret-vürūd⁵⁶⁰ idüp zümre-i muvaḥḥidīn ḳurb-ı Tebrīz'den ḳalkup 'āzim-i rāh olduklarında iki sā'at geçmedin a'dā-yı bed-rā' asker-i nuşret-intimāyı ta'ḳīb idüp cā-be-cā irişüp ulaşduḡda mevcūd olan gürūh-ı leşker-i zafer-şühūdı yir yir tertīb idüp bi'z-zāt yanında olan dilāverleriyle muḳābele idüp merdāne cengler ve şīrāne āhengler idüp bi'l-cümle 'askeri 'ale'l-ḥuşūş cebe-ḥāne-i ma'mūre-i sulṭānī ve ḥızāne-i 'āmire-i ḥaḳānī[yi] ḳurtarup emīn ü sālīm menzile irişdürüp ve lākin düşmen ordu-yı ḥümāyūnı ihāta idüp cenge müteşaddī olmaḳla ol gün vaḳt-i nehārdan zulmet-i 'ışā āşikār olıncaya degin düşmen-i 'ahd-şikenle [96b] meydān-ı mücādele vü muḳātelede bezl-i iḳtidār idüp ḍarb ü ḥarbden ṭarafeyne ihṭilāl gelüp iki 'asker birbirlerinden ayrılıp⁵⁶¹ yirlü yirlerinde ārām u ḳarār ḳılıp ordu-yı ḥümāyūnuñ cevānib-i erba'asına yarar ḳaravollar ta'yīn idüp ḳızılbaş-ı evbāş dahı ol gün fırsat bulamayup melūl ü maḥzūn tevaḳḳuf ü sūkūn idüp bir yire gelüp “Bunuñ gibi maḥall-i fırsatda bunlardan intikām alınmazsa min ba'd müyesser degüldür. Hemān (...)”⁵⁶² olup şalātları (...)”⁵⁶³ muḳayyedler iken 'ale's-şabāḥ cevānib-i erba'adan üzerlerine yürüyüp her birin 'alef-i şemşīr ü hedef-i tīr idelüm” diyü tedebbür

⁵⁵⁹ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (55/ Rahman, 26.ayet) “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.”

⁵⁶⁰ Bu kelimeden sonra gelen “-da iken” bölümü karalanmış.

⁵⁶¹ “çekilüp” kelimesi karalanıp üzerine “ayrılıp” yazılmış.

⁵⁶² Okunamayan bölüm:

⁵⁶³ Okunamayan bölüm:

itdüklerin vilâyet-i Diyârbekir’de çavuşlar kethüdâsı iken esîr olan Kılıç Beg bir tarîkle maķâm-ı hâlâşa irişüp vezîr-i vâcibü’l-ihtirâm hazretlerine iş’âr u i’lâm itdükde yir yir münâdîler yarın oturaķdur diyü nidâ kıilup hufyeten herkese “Vaķt-i şalât-ı şubħda evvelâ kıtâr u mihârlaruñızı taħmîl idüp ba’dehu çadırlaruñızı çözüñ” diyü tenbîh buyurılıp kendüler her bir beglerbegilere “‘askerüñüz ile hâzır olup taraf taraf düşmene nâzır oluñ” diyü çavuşlar gönderüp vaķt-i temhîdde atlanup düşmen gelicek maħalde alaylar bağlayup ve şaflar düzüp turup dilîrler dilâverler meydân-ı hîcâda cevelâna başlayup şubħ-ı şâdıķ tulu’ idüp zulmet-i zılâm-ı şeb-i deycür havf-i şemşîr-i şa’şa’a-ı âfîtab-ı âlem-tâbdan künc-i âdemde mütevârî ve mestür olduķda herkes⁵⁶⁴ vech-i meşrûh üzere tedârîke bezl-i maķdûr üzere iken [97a] a’dâ-yı bed-râ taraf taraf zuhûr⁵⁶⁵ idüp câ-be-câ hücûm eyledüklerinde paşa-yı huçeste-râ hazretleri ‘asâkir-i zafer-me’âsiri hüsni-ı istimâetle ceng ü cidâle terġîb ve etvâr-ı kârzârî kemâ-hüve haķķuhu tertîb idüp kızılbaş-ı evbaş cünûd-ı zafer-vürüduñ bu vechile tedârîkin görüp taşavvurât-ı bâtılları yirin bulmaduġın bilüp duħâ-ı kübrâya deġin ‘askerden ayrılmayup ceng ü cidâle müteşaddî olduķlarınca dilîrler ü dilâverler huşûşâ paşa-yı hüner-perver merdâne meydâna girüp nice diller ve başlar alınıp ser-i a’dâ-yı bed-râ âġuşte-i hâķ ü hûn olup gürûh-ı sa’âdet-şükûh-ı müslimîn menzil-i selâmete maķrûn olmaġla bâ’is ü bādî olduķları beyne’l-enâm şüyü’ u şöhret bulup merd-i durbîn ü şâhib-temkîn ü zafer-ķarîn ü nuşret-rehîn olduķlarına ‘alem-i âlem-ârâ-yı hüsrevânî şâmil olmaġın ‘umûmen merd-i meydân-ı hîcâ ve hizebr-i kühsâr-ı veġâ olan dergâh-ı mu’allâ müteferriķaları ve Şâm-ı vâlâ-maķâm yeñiçerileriyle Haţvân’da maħşûr olan müslimânlaruñ imdâdına irişmeleri bâbında fermân-ı kazâ-cereyân-ı haķanî şâdir olmaġın mütevekkilen ‘alellâh müteveccih olup kerr ü fer ü

⁵⁶⁴ Bu kelimededen sonra gelen “tenbîh olduķları” kelimeleri karalanmış.

⁵⁶⁵ Bu kelimededen sonra gelen “-a başlayup” bölümü karalanmış.

şevketle mäh-ı mezbürüñ on sekizinci⁵⁶⁶ güninde serdâr-ı bâ-vakâr hazretleriyle⁵⁶⁷ mülâkat idüp keferi-i fecerenüñ⁵⁶⁸ üzerlerine varılıp himmet-i merdân ile intikâm-ı Haṭvân alınmaḡ ırz [u] nâmûs-ı salṭanata muvâfîḡ ve dîn ü devlet-i sa'âdete muṭâbîḡ olduḡın silk-i beyâna getürüp⁵⁶⁹ meşveret eyledüklerin [97b] huşûsâ dâver-i devr-i zemân ve dâdâr-ı 'âlî-şân u Süleymân-nişân hüsrev-i g[î]tisitân hıdîv-i Cem-câh ve keyvân-ı eyvân-ı nâşirü'l- 'adl ve'l-ihsân bâsitü'l- emn ve'l- emân sultân-ı selâṭîn-i rûy-ı zemîn ḡahramânü'l- mâ ve' ṡ-ṡîn hüner-perver [ü] ḡazanfer-fer [ü] dilâver hüsrev-i 'âdil melik-i manzar-ı şafâ-güster [ü] şeh-i [ş]âhân-ı deryâ-dil hazretleri dahı yemm-i hurûş-ı deryâ-cüş müsellaḡ u âhen-püş (...)⁵⁷⁰ 'asâkir-i zafer-me'âsir ile gelüp mäh-ı mezbürüñ yigirmisinde⁵⁷¹ Şolnoḡ ilinde serdâr ile olan leşker-i nuşret-nişâna⁵⁷² mülâḡı olup vefret-i cünüd-ı zafer-vürüd ile şıyt u şadâ-yı mehabetleri ḡüş-ı hezîmet-fürüş-ı küffâra irişüp şarâb-ı havf u huşyetle medhüş olup ḡal'a-ı Haṭvân'ı yapmaḡdan geḡüp yaḡup yıḡup şekl-i ḡarârı şüret-i firâra deḡişüp

Şükr-i Hüdâ râst ki ez lutf-ı o

Yûsuf-ı ḡüm-geşte be-Ken'an resîd

Dîv ez in 'arşa-ı kenârî girift

Kevkebe-i fer-i Süleymân resîd

(...)⁵⁷³ ez 'aşa-ı fira'vun rast

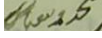
Şâd bemân Müşâ-yı imrân resîd⁵⁷⁴

⁵⁶⁶ H. 18 Muharrem 1005/ M. 11 Eylül 1596.

⁵⁶⁷ "serdâr-ı bâ-vakâr hazretleriyle" bölümünün üzerine "ordu-yı zafer-hüy serdâr-ı huçeste-rüya irüp" şeklinde varyant yazılmış.

⁵⁶⁸ "keferi-i fecerenüñ" üzerine "kırâl-ı bed-fi'âlün" şeklinde varyant yazılmış.

⁵⁶⁹ Bu kelimeden sonra gelen "serdâr-ı bâ-vakâr hazretleriyle" bölümü karalanmış.

⁵⁷⁰ Okunamayan bölüm:

⁵⁷¹ H. 20 Muharrem 1005/ M. 13 Eylül 1596.

⁵⁷² "nişân"ın üstüne varyant olarak "iktisâb" yazılmış.

⁵⁷³ Okunamayan kelime:

⁵⁷⁴ Far. "Allah'a şükürler olsun ki onun lutfuyla yolunu kaybetmiş Yusuf kenan'a ulaştı/ Süleyman'ın ışığının yıldızı doğunca cin dünyadan çekildi/ Mutlu kal İmranlı Musa yetişti"

mazmünü mihr-i rahşân u âfitâb-ı dıraşşân gibi etrâf u aqtârda nümâyân olup ve lâkin kefare-i fecere Budûn serhaddinde Vâc dimekle ma‘rûf maħalde⁵⁷⁵ cem‘iyyet idüp⁵⁷⁶ tevâbi‘ ü levâhık u a‘vân-ı⁵⁷⁷ muvâfıklarına ser-güzeştlerin beyân idüp kesret-i ‘asker-i İslâm ħadd-i i‘lâmdan müstağnî olduğın kırâl-ı bed-fi‘âle bildürüp anlar daħı var kuvveti bâzûya getirüp [98a] muĳtedâ-yı ‘asâkir-i İslâm pîşvâ-yı cünüd-ı⁵⁷⁸ nuşret-encâm ‘azîmü’l-ĳadr vaħîdü’l-‘aşr muşahħih-i iħtilâl-i memâlik-i maħrûse-i Mışr mümtâz-ı ‘âlem bi’l-mürüvvet ve’l-kerem ve ser-efrâz-ı benî âdem bi’ş-şecâ‘at ve’ş-şiyem müşîr-i müşterî-tedb[î]r ü şîr-nazîr ve düstür-ı şabâħat-mesîr ü dil-pezîr ve âşaf-ı Āşaf-râ vü sa‘âdet-semîr peleng-i kühsâr-ı miknet ve hizebr-i vâdî-i ĳudret ü şalâbet şadr-ı evvel ü a‘zam ve vekîl-i mu᳚laĳ-ı sultân-ı mu‘azzam sâlik-i mesâlik-i aħlâĳ-ı ħamîde ve nâhic-i menâhic-i etvâr-ı pesendîde⁵⁷⁹ ĳuceste-ħaşlet ü ferħunde-etvâr ‘atâ-perver [ü] hünerver-i ‘âlem-ârâ (...)⁵⁸⁰ şemâyil celîlü’l-ĳadr İbrâħîm Paşa *allâhümme zeyyin zâtehu bi-siyâbi nuşreti*’l-‘uzmâ ve nevvir şifâtehu bi-cemâli *fütühâti*’l-küb râ⁵⁸¹ ĳazretleri ki ĳüsn-i tedbîr ü tedârik-i mu‘âreke de ĳayra iħtiyâcları olmayup efkâr-ı sâķibeleri cumhür-ı umûr-ı ceng ü cidâli⁵⁸² dârâ-yı şâyibeleri lâzîme-i nuşret [ü] lüzûme-i ĳarb ü kıtâli kemâ-hüve ĳaĳķuhu iħâta eylemiş iken *el-meşveretu min süneni*’l-mürselîn⁵⁸³ mefhûmın ri‘âyet kılup⁵⁸⁴ hemân-dem dîvân idüp vüzerâ-yı mülk-ârâ ve mîr-i mîrân-ı kişver-güşâ ve ümerâ-yı şecâ‘at-intimâ⁵⁸⁵ *edâmallâhu iķbâlehüm ilâ yevmi*’l-beķâ⁵⁸⁶ ve sâyir ‘asâkir-i zafer-iĳtidâyı ĳuzûr-ı

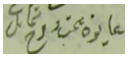
⁵⁷⁵ “Vâc dimekle ma‘rûf maħalde” bölümünün üstü çizilmiş.

⁵⁷⁶ “(...) üzere olup” bölümü karalanıp üzerine “idüp” yazılmış.

⁵⁷⁷ Bu kelimededen sonra gelen “dalâlet-nişân (...)” bölümü karalanmış.

⁵⁷⁸ Bu kelimededen sonra gelen “enâm” kelimesinin üstü çizilmiş.

⁵⁷⁹ “ve vekîl-i mu᳚laĳ-ı sultân-ı mu‘azzam sâlik-i mesâlik-i aħlâĳ-ı ħamîde ve nâhic-i menâhic-i etvâr-ı pesendîde” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵⁸⁰ Okunamayan bölüm:

⁵⁸¹ Ar. “Ey Allah’ım, onun zatını yüce zafer elbiseleriyle süsle ve yüzünü büyük fetihlerle nurlandır.”

⁵⁸² Bu kelimededen sonra gelen “iħâta” kelimesinin üstü çizilmiş.

⁵⁸³ Ar. “Peygamberin sünnetine uyararak tavsiye alın.”

⁵⁸⁴ “idüp” kelimesinin üzerine “kılup” yazılmış.

⁵⁸⁵ Bu kelimededen sonra gelen “ve sâyir ‘asâkir-i zafer-iĳtidâlar” bölümü karalanmış.

⁵⁸⁶ Ar. “Allah beka gününe dek ikballerini devam ettirsin.”

pür-cüdlarina da‘vet idüp⁵⁸⁷ fermân-ı kazâ-cereyân-ı pâdişâhî teveccühiyle şudür bulduğın semt-i zuhûra getürüp a‘lâ vü ednâ vaz‘-ı şerîf-i fermân-ı hümâyûn⁵⁸⁸ neye makrûn olduğın bilüp şuver-i ahvâl-i emr-i zafer-fer ây[î]ne-i zamîrlerinde cilveger olduğdan-şoñra hişâr-ı mezkûrda maşşûr olan gürûh-ı mekrûhuñ ümerâsına kavânîn-i şahâbe-i kibâr muktezâsınca⁵⁸⁹ “Nice senedür ki kırâl-ı bed-fi‘al imtidâd-ı hayâtına bâ‘is ü bādî olan âyîn-i şulh u şalâhı ri‘âyet itmeyüp [98b] meslek-i şenâ‘at ü fesadı mer‘î tıutup râh-ı işyân u tuğyâna sâlik olduğı tab‘-ı bülend-rütbet-i hüsvrevânîye muvâfiq gelmeyüp haqqından gelinüp sezâsına göre cezâsın virilmek için⁵⁹⁰ leşker-i firāvân u nuşret-nişân cem‘ idüp ‘azamet ü iclâl ve devlet ü iqbâl ile teveccüh-i vecîh idüp şimdiki-hâlde râh-ı nuşret-destgâhları üzeriñüze uğrayup zıll-ı zalîl-i zafer-delîlleriyle⁵⁹¹ memâlik-i vüs‘atü’l-mesâlik müstes‘ad olup kal‘a-ı Egri fetğ olunmadın taraf-ı ahire gitmeyüp kerr ü fer ü şevketle ikâmet-i hümâyunları muqarrer olmışdur. Şöyle-ki hişârı teslîm idüp imâna gelürseñüz şemşîr-i bürrânları darbetinden cây-ı halâşa irişüp me‘mülûñüzden ziyâde ‘ulüvv-i inâyetlerine mazhar düşmeñüz muqarrerdür ve illâ vebâlûñüz kendü boynuñuza bu kadar şîr-i [j]iyân u bebr-i beyân u pîl-i demân ile muqâbele-i cidâle imkân⁵⁹² yokdur” diyü haber irsâl buyurılıp kefer-i fecere şarâb-ı nahvet-ile ser-ğoş u mağrûrlar olmağın “Bizüm kal‘amıza Egri dirler kulel ü burücü [z]irve-i eflâke ‘urüc idüp⁵⁹³ (...)”⁵⁹⁴ peyvendi felek-es[î]re yitmişdür cesâmet ü metânetde kûh-ı Elbruz u Demâvend’e belki cebel-i Kâf u Elvend’e mânenddür huşuşen derûn u birûnî⁵⁹⁵ âteş-feşân u merg-nişân top [u]

⁵⁸⁷ “getürtüp” kelimesi karalanıp üzerine “da‘vet idüp” yazılmış.

⁵⁸⁸ “vaz‘ u şerîf-i fermân-ı hümâyûn” olarak yazılmıştı, anlam açısından “vaz‘-ı şerîf-i fermân-ı hümâyûn” olarak okundu.

⁵⁸⁹ “kavânîn-i şahâbe-i kibâr muktezâsınca” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁵⁹⁰ Bu kelimeden sonra gelen “teveccüh-i vecîh idüp” kelimeleri karalanmış.

⁵⁹¹ “zafer-delîlleriyle” kelimelerinin üzerine varyant olarak “râyât-ı zafer-ğâyâtlarıyla” yazılmış. “zafer-delîlleriyle”den sonra gelen “bu” kelimesi de karalanmış.

⁵⁹² Bu kelimeden sonra gelen “emr-i muhâldür” bölümü karalanıp üzerine “yokdur” yazılmış.

⁵⁹³ “urüc idüp” kelimelerinin üzerine “âsmâna toğrılıp” yazılmış.

⁵⁹⁴ Okunamayan bölüm:

⁵⁹⁵ Bu kelimeden sonra gelen “şîr-şavlet” kelimeleri karalanmış.

tüfengler-ile memlû olup ve eṭrâf u eknâfi âlât-ı ḥarb ü ceng ile⁵⁹⁶ toptolu iken ve kırâlumuz daḥı cem ‘iyyet-i keṣîre ile bu cânibe ‘azîmet idüp üzeriñize gelmek muḳarrer⁵⁹⁷ iken teslîm-i ḥiṣâr degül dâyiresine uğrayıbilmeñüz emr-i muḥâldür” diyü zebân-ı istikbâr ile cevâb virmegin düstür-ı ekrem ü dilîr ve müṣîr-i efḥam u Âşaf-naẓîr olan paşa-yı a‘zam ḥazretleri [99a] zât-ı ṣecâ‘at-nişânlarında münderic olan ṣecâ‘at ü ṣehâmet ve ğayret ü ḥamiyyeti zuḥûra getürüp bi’z-zât p[î]râmen-i ḥiṣâra varup meteris yirlerin görüp a‘vân-ı enşâr-ı nuṣret-âsârlarıyla muḳâbele-i ḥiṣâr-ı üstüvârda meteris vaz‘ olunmağa mübâşeret kılup cânib-i yemînlerinde şîr-i ğarîn-i bîṣezâr-ı hîcâ vü hizebr-i ṣecâ‘at-rehbet-i(?) kühsâr-ı vegâ olan Anaṭolı beglerbegisi Meḥmed Paşa ki nice senedür Budün muḥâfazasında ser-bâzlık ve uğur-ı hümayûnda envâ‘-ı ṣecâ‘atle mümtâzlıkda bulunmuş merd-i dilîr ü bî-naẓîr olmağın Anaṭolı ‘askeriyle ve yeñiçeri ağası olan Velî Ağa ki merd-i merdân-ı ‘arşa-ı hîcâdur yeñiçeri dilâverleriyle ve⁵⁹⁸ sâbıķü’z-zıkr vezîr-i ṣânî Meḥmed Paşa ḥazretleri ki ‘azîmü’ş-şân u refî‘ü’l-mekân ṣecî‘-i ṣecâ‘at-perver ü ḍalî‘-i hüner-rehber olmağın Karaman ve Sivas beglerbegileri ile ve ‘ulüvv-i ‘inâyet-i ḥüsrevânîye lâyıḳ olan serdâr-ı sâbıḳ Ca‘fer Paşa ḥazretleri ve⁵⁹⁹ vâlî-i vilâyet-i Diyârbekir olan Murâd Paşa ki tedârik ü ṣecâ‘atde nâdirü’l-aḳrân ve taṣarruf u ṣehâmetde müṣârün ileyh-i bi’l-benâdur⁶⁰⁰ merd-i ṣecî‘-i hünerver ve zât-ı ḍalî‘ ṣecâ‘at-perver nice sene yararlığı ve dilâverliğı müṣâhede olunmuş Mar‘aş beglerbegisi Meḥmed Paşa ḥazretleriyle ve vâlî-i vilâyet-i Rûmili olan vezîr Ḥasan Paşa ḥazretleri ki merd-i dilîr ü şîr-i bî-naẓîrdür Rûmili ve Ḥaleb beglerbegisi ve Ḥaleb leşkeriyle her biri birer ḳoldan meteris vaz‘

⁵⁹⁶ “envâ‘-ı yat u yarağ ile” kelimeleri karalanmış, üzerine “eṭrâf u eknâfi âlât-ı ḥarb ü ceng ile” yazılmış.

⁵⁹⁷ “üzere” kelimesi karalanarak, satır arasına “muḳarrer” kelimesi eklenmiş.

⁵⁹⁸ Bu kelimedden sonra gelen “vezîr” kelimesinin üstü çizilmiş.

⁵⁹⁹ Bu kelimedden sonra gelen “bâlâda meṣtûr” bölümü karalnıp üzerine “ve vâlî-i vilâyet-i Diyârbekir” yazılmış.

⁶⁰⁰ Bu kelimedden sonra gelen “merd-i ṣecî‘-i hünerver ve zât-ı ḍalî‘ ṣecâ‘at-perver nice sene yararlığı ve dilâverliğı müṣâhede olunmuş” bölümü satır arasına eklenmiş.

itmek fermān olunup ve vezīr Sinān Paşa ḥazretleri kendü tevābi‘ ü lev[ā]hıklarına ve
‘umūmen dergāh-ı ‘ālī müteferriḳalarıyla bir taraftan ve baş defterdār iken ma‘zūl
olan merd-i meydān-ı hīcā ve hizebr-i kūhsār-ı veḡā İbrāhīm Paşa ḥazretleri kendü
ādemleriyle bir cānibden ḳaravol ta’y[ī]n buyurılıp ḥams ü elf şaferinūñ ḡurresi ki
yevmü’s-selāsādur⁶⁰¹ ‘ale’s-seḥer⁶⁰² āşaf-ı Āşaf-rā vü a‘zam ve müşīr-i ‘ālem-ārā vü
ekrem [99b] merd-i meydān-ı hünerverī ve hizebr-i bīşezār-ı nuşret-ḡüsterī şāhbāz-ı
bülend-pervāz-ı kūhsār-ı şecā‘at ve ‘anḳā-yı ḳulle-i Ḳāf-ı şehāmet bebr-i beyān-ı
meydān-ı celādet ve şīr-i jiyān-ı mīşezār-ı şevket ü ḳudret dilīr-i⁶⁰³ şecā‘at-tev’em
şāhibü’s-seyf ve’l-ḳalem mālīkū’l-luṭf ve’ş-şiyem āşaf-ı Āşaf-naẓīr-i mu‘azzam u
a‘zam müşīr-i ‘ālem [ü] müdebbir-i benī ādem vezīr-i kāmil ü rüşen-zamīr ve düstūr-
ı ‘ādil-i müşterī-tedbīr bā’iṣ-ı üstüvārī-i bünyān-ı salṭanat-ı cihān-bānī ve hādī-i⁶⁰⁴
ber-ḳarārī-i āyīn-i ḥilāfet-i ḳişver-sitānī hem-nām-ı ḥalīlullāhū’l-kerīm mazḥar-ı
feyzullāhū’l-ḳavīm ve muzḥir-ı umūr-ı mühimme-i ḳānūn-ı ḳadīmü’l-ḥuḳūḳ *bi-şunuḑi*
‘avāṭıḑi’l-meliki’l-‘alīm sābıḳū’z-zıkr sa‘ādetlü⁶⁰⁵ āşaf-ı a‘zam u nuşret-tev’em
naşarallāhu te‘ālā ‘alā firḳati’l-a‘dā ve ḥafaza zātīhi ‘anı’n-nedāmeti ve’l-ḥaṭā⁶⁰⁶
ḥazretleri ki merd-i meydān-ı veḡā ve hizebr-i kūhsār-ı hīcādur edā-yı şalāt-ı
şubḥdan-şoñra bi’z-zāt sāyir vüzerā-yı mülk-ārā ve mīr-i mīrān-ı ḳişver-ḡüşā ve
ümerā-yı zafer-iḳtidā ve bi’l-cümle ‘asākir-i nuşret-nümā⁶⁰⁷ *naşarahumallāhu ‘ale’l-*
*a‘dā*⁶⁰⁸ birle zıkr olınan meteris üzerlerine varup vaz’ olınan⁶⁰⁹ toplara āteş virilmek

⁶⁰¹ H. 1 Safer 1005/ M. 24 Eylül 1596, Salı.

⁶⁰² Bu kelimededen sonra gelen “şadā-yı Allāhu ekber ile vaz’ olınan meterislerde olan toplara āteş virilüp” bölümünün üstü çizilmiştir.

⁶⁰³ Bu kelimededen sonra gelen “ü ekrem” bölümü karalanmış, üzerine “şecā‘at-tev’em” yazılmış.

⁶⁰⁴ Bu kelimededen sonra gelen “üstüvārī” kelimesi çizilmiştir, üzerine “ber-ḳarārī” yazılmış.

⁶⁰⁵ Bu kelimededen sonra gelen “İbrāhīm Paşa” ismi çizilerek üzerine “āşaf-ı a‘zam u nuşret-tev’em” yazılmış.

⁶⁰⁶ Ar. “Yüce Allah onu düşman topluluḡu karşısında galip kılsın ve zatını pişmanlık ve hatadan korusun.”

⁶⁰⁷ Bu kelimededen sonra gelen “zafer” kelimesi karalanıp üzerine “naşr” yazılmış.

⁶⁰⁸ Ar. “Allah onları düşmanlara üstün kılsın.”

⁶⁰⁹ “olan” kelimesi karalanıp üzerine “olınan” yazılmış.

ve kal‘a-ı mezbûre cā-be-cā dögilmek bābında işāret-i pür-beşāretleri şudūr bulmağın ol maħalde mevcūd olan ġāzīler ve ebū‘l-megāzīler na‘ra-ı tekbīr-i ‘ālem-ğīr ve şıyt u şadā-yı şurnā vü nefīr-i zafer-te’sīr ile fīl-ten mināre-beden kal‘a-ken ü bārū-şiken top ve darb-zenlerüñ ġüş-ı zafer-sürüşlarına āteş-i⁶¹⁰ fetḥ ü nuşret-ķarīn īşāl ü ilkā idüp fermān-ı vezīr-i ‘ādil-i bī-mu‘ādili inbā itdüklerinde her bir top-ı merg-maşḥūb ejder-ğīrīv ü dīv-rubūv olup hemān-dem⁶¹¹ me[nz]il-i(?) dem-ā-demīlerinden⁶¹² durup(?) berķ-i ḥātīf gibi taraf-ı kal‘aya atılıp ķulel-i burūc-ı gerdūn-‘urūc-ı ḥiṣārı zīr ü zeber [100a]⁶¹³ def‘-i leşker-i zafer-ferle muķayyed oldukları (...) ⁶¹⁴ kırāl-ı hezīmet-me‘āl leşker-i dālālet-iştimālleriyle bir yire gelüp ‘asker-i⁶¹⁵ İslām’ı karşılayup meydāñ-ı muķābele vü ‘arşa-ı mücādelede tırup alışup virişme ve çekişüp dögüşmeleri muķarrer olduğı şāyī‘ olup ve lākin⁶¹⁶ nice zemāndur ki serḥadde olan zümre-i muvaḥḥidīn-i nuşret-ķarīn ve fırķa-ı mücāhidīn-i zafer-rehīn ni‘am-ı muķaddem(?) -i zafer-maḥrem-i(?) ḥüsrevānī ile müteğannem olmakla kuvvet-i kalb peydā idüp maķām-ı cengde bezl-i iktidār itmege ḥāzırbaş olup tırmuşlar-ı ve düşmene karşı varup⁶¹⁷ uğur-ı hümāyūnda baş virmegi sermāye-i sa‘ādet bilmişler-ı ve derūnlarında mūnderic olan eşķāl-i şecā‘ati şaḥīfe-i zuhūra getirüp sa‘ādetlü pādīşāh-ı Cem-cāh ḥāzretlerīnūñ⁶¹⁸

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

İmtiṣāl-i cāhidü fillāh olupdur niyyetüm

Dīn-i İslāmuñ mücerred ġayretidür ġayretüm

⁶¹⁰ Bu kelimeden sonra gelen “ġāzab-ı pādīşāhī bu-vechle olduğın” bölümü karalanıp üzerine “fetḥ ü nuşret-ķarīn īşāl ü” bölümü eklenmiş.

⁶¹¹ Bu kelimeden sonra gelen “berķ-i ḥātīf gibi” kelimeleri karalanmış.

⁶¹² Bu kelimeden sonra gelen “şıçrayup” kelimesi karalanmış.

⁶¹³ Bu bölümde anlatıdaki sıçrama sayfalarda kopukluk olabileceğine işāret etmektedir.

⁶¹⁴ Okunamayan bölüm:

⁶¹⁵ “leşker” kelimesi karalanıp üzerine “‘asākir” yazılmış.

⁶¹⁶ Bu kelimeden sonra gelen “nice zemāndur ki serḥadde olan” bölümü satır arasına yazılmış.

⁶¹⁷ Bu kelimeden sonra gelen “uğur-ı hümāyūnda baş virmegi” bölümü satır arasına yazılmış.

⁶¹⁸ Bu kelimeden sonra gelen “mażmūn” gelimesi karalanmış ve çıkma işāreti yapılarak derkenardaki gazel eklenmiş.

Faẓl-ı hâk-ı himmet-i cünd-i ricālullāh-ile
Ehl-i küfri ser-be-ser kahr e[y]lemekdür niyyetüm
Evliyā vü enbiyāya istinādum var benüm
Luṭf-ı Hâk'dandur müdām ümîd-i feth ü nuşretüm
Nefs-i mālümle cihāda n'ola kılsam ictihād
Ḥamdülillāh var gāzāya şad hezerān rağbetüm
Ey Meḥammed mu'cizāt-ı Aḥmed-i muḥtār ile
Umaram mağlūb ola a'dā-yı dīn ü devletüm

diyü enfās-ı sīnelerinden zuhūr bulan gāzel-i bī-bedelleri⁶¹⁹ ki vāridāt-ı İlähî'dür
vird-i zebān idinüp taḥşil-i kudret ü tekmile miknet idüp kemāl-i gayret ve nihāyet-i
ḥamiyyet birle bünyān-ı merşūs gibi cā-be-cā cem' olmuşlar-idi ve şubḥ u şām du'ā-
yı feth ü nuşret-i pādīşāh-ı İslām-ile muḥayyed olup lisān-ı ḥāl belki elsine-i maḳāl
ile

(_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _)

Fī-sebīlillāh olupdur çünki şāhum niyyetün
Ehl-i küfri kahr ider bir demde tīg-i himmetün
Şu'le-i 'adlün cihānı cā-be-cā pür-nūr idüp
Rūşen itsün⁶²⁰ 'ālemi gün gibi şem'-i şevketün
Dem-be-dem olsun leked-kūbuñ kırāl-ı bed-fi'āl
Pāy-māl itsün anı şemşir-i dest-i kudretün
Aşiyān-ı mülk-i 'adlün şāhin-i sühā-ḳarānisin⁶²¹
Kāfdan Kāfa irişse n'ola māl-i miknetün

⁶¹⁹ Önce “bī-bedellerin” yazılmış, daha sonra “-in” eki karalanarak üzerine “-i ki vāridāt-ı İlähîdür” bölümü eklenmiş.

⁶²⁰ “itdi” kelimesi karalanıp üzerine “itsün” yazılmış.

⁶²¹ Bu mısradaki vezin bozuk.

Çalışup rāh-ı gāzāda sa‘y it kār ile⁶²²

Bezl-i maḳdūr it ‘Ālī sūrdüğince ḳudretün⁶²³

[100b] cevābıyla rāh-ı nuşrete sālīk olup ṭurmışlar-ıdi. Fe-ammā

Nazm (. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _)

Şeh-i şāhān-ı devrān [u] ‘aṭā-baḥş

Sūleymān-ı zemān sultān-ı dilkeş

Muḥibb-i ḥānedān-ı āl-i Ḥayder

‘Aṭā-perver gāzanfer-fer dilāver

Şehen-şāh-ı cihān sultān-ı ‘ādil

Ḥıdīv-i ḥoş-ḥişāl [ü] bī-mu‘ādil

*e ‘azzallāhu enşārehu*⁶²⁴ ḥāzretleri daḥı kerr ü fer [ü] şevket ‘izz ü naşr u devletle ol
maḥalden ḳalkup ḥuşūn-ı metānet-nümün-ı küffārdan Egri nām ḥişār-ı üstüvār
üzerine teveccüh-i vecīh idüp māh-ı mezbūruñ yigirmi ṭoḳuzıncı⁶²⁵ güninde otaḳ-ı
gerdün-niṭāḳ-ı ḥüsrevānī zeyl-i ḥişārda ḳurılıp cevānib-i erba‘ası derkārınuñ(?)
ḥıyām-ı süreyyā-nizām tertībi ile tergīb olınuḫ maḥşūr-ı ḥişār-ı nāmdār olan ecnād-ı
bed-nihād terhīb olınmağın cüdā baş göstermeyüp suḳbe-i zemīne girmiş müş-ı bīḥuş
gibi ḥāmūş olup fe-ammā ḥüsrev-i rüy-ı zemīn ve server-i mücāhidīn fātiḫ-i bilādü’l-
meşārıḳ ve’l-mağārib bi-nasrillahi’l-‘azīz ve (...)’l-gālib⁶²⁶ sultānü’l-maşrıḳeyn ve
ḥaḳānü’l-ḥāfıḳeyn kāsirü’l-ekāsire ve’l-ḳurūm sultānü’l-‘Arab ve’l-‘Acem ve’l-Rūm
*ḥalledet ḥilāfetuhu ve ebbedet salṭanatuhu*⁶²⁷ ḥāzretlerinüñ⁶²⁸ ‘umūmen ‘asākir-i

⁶²² Bu mısırada vezin bozuk.

⁶²³ Bu mısırada vezin bozuk.

⁶²⁴ Ar. “Allah yardımcılarımı yüceltsin.”

⁶²⁵ H. 29 Safer 1005/ M. 22 Ekim 1596.

⁶²⁶ Okunamayan bölüm:

⁶²⁷ Ar. “Hilafeti sürsün ve saltanatı ebedi olsun.”

⁶²⁸ Bu kelimededen sonra gelen “fermān-ı ḳazā-rūsūmları” bölümü karalanmış.

zafer-me'āşir hişāra hücum idüp⁶²⁹ kabza-ı taşarrufa getirilüp zemān-ı sehl-i kalīlü'l-
mehlde⁶³⁰ memālik-i mahrūse-i vasī'atü'l-mesālik-i haķanī silkine mülhaķ ve
munzamm kıılınmaķ bābında fermān-ı każā-rūsūmları şudūr bulmağın şāhib-i rāy-ı
rezīn ve mālīk-i tedbīr-i güzīn merd-i hüner-pīşe ve zāt-ı şavāb-endīşe tedbīr[i] ile
feth olındı bāķi'd-du'ā.

---

⁶²⁹ Bu kelimedden sonra çıkma işareti yapılarak “kabza-ı taşarrufa getirilüp” bölümü satır arasına eklenmiş.

⁶³⁰ Bu kelimedden sonra gelen “muzāfāt” kelimesi karalanmış.

BÖLÜM 7

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

- ‘Acem, 174, 245
Adana, 121, 123
Ādem
    Hz. Ādem, 110, 207, 228
‘Aden, 117
Ağa H̄āce, 211
Aḥmed
    Hz. Muḥammed, 109, 134, 148,
    160, 175, 189, 244
Aḥmed Ağa, 204
    Kapıcılar kethüdası, 165
Aḳ Mīrzā, 217
‘Akār, 191
Alāmān, 114, 167
‘Ālī
    müellif ‘Ālī Efendi, 127, 154, 179,
    195, 196, 199, 205, 245
Anatoli, 121, 133, 186
‘Arab, 245
‘Arabistān, 212
Aristo, 233
Arslan Beg
    Hatvan Emiri, 131
Āsaf
    Āsaf b. Berahyā, 117, 121, 139,
    141, 146, 147, 149, 155, 158,
    160, 165, 169, 170, 176, 181,
    184, 187, 199, 204, 208, 226,
    233, 239, 241, 242
Aylūḳ, 232
Baba ‘Acem, 219
Baba H̄āce, 211
Baba Ḥasan, 221
Baçça, 206
Bağdād, 235
Bāḳī Beg, 217
Başra, 235
Bay Mīrzā, 217
Behmen, 161, 173
Belğrād, 132, 162, 173, 194, 197, 209,
    214, 215, 228, 230
Bosna, 116
Budın
    Būdīn, 167
    Budun, 230
    Budūn, 120, 123, 124, 127, 134,
    152, 165, 170, 197, 202, 203,
    228, 239, 241
Buḳay Ağa, 218
Bükreş, 185, 188
Ca‘fer Paşa
    Hadım (Serdar), 189, 241
Ca‘fer-i Şādıḳ, 196
Cem, 174, 182, 200, 203, 205, 209,
    226, 228, 232, 233, 238, 243
Cemşīd, 174, 226, 233
Ceyhūn, 163
Çanād, 228, 230
Çeşnek, 161, 163
Çīn, 143
Dārā, 173, 174, 226, 233, 236
Dāvūdpaşa, 118
Demāvend, 240
Derviş Mīrzā, 217
Diyārbekir, 237
Du‘l-ḳadriyye, 104, 121, 123, 145,
    146, 165
Dürüzī, 182, 190
Edirne, 229
Edirneḳapu, 119
Eflāḳ, 183, 185
Eflāṭūn, 233
Egri, 172, 176, 211, 229, 240, 245
Elbruz, 152, 240
Elvend, 240
Emīr İbrāhīm, 123
Emīr Maḥmūd, 122
    İstolnibelgrad sancakbeyi, 161
Emīr Yūsuf
    Dürzü reisi, 190, 191
Engürüs, 112, 124, 194
Erdel, 114, 183, 187, 213, 218, 221
Esterğon, 127
Ferhād Paşa, 177
Ferīdūn, 102, 174, 226, 236
Ferḳadān, 125
Fetiḥ Giray Sultān, 199, 217, 228, 229
Frengistān, 114

Frenko, 120
 Ğarūr, 191
 Ğāzī Giray Ğān, 141, 143, 198
 Ğāzī Mīrzā, 217
 Göle, 197, 220
 Ğulām MeĞmed, 218
 Gürcistān, 125
 Ğāce TuĞtār, 217
 Ğabeş, 232
 Ğaleb, 121, 133, 241
 Ğalīl Kethüdü, 202, 216
 Ğalīl Paşa
     Karaman beylerbeyi, 143
 Ğalkulvād, 117
 Ğasan Aĝa
     Yemişçi (Yeniçeri aĝası), 144, 160
 Ğasan Paşa
     Sokulluzade, 124, 128, 134, 152,
     241
     Telli (Bosna valisi), 116
 Ğaṭvān, 127, 131, 231, 233, 234, 237,
     238
 Ğazīnedārbaşı MeĞmed Mīrzā, 218,
     222
 Ğızır Paşa
     Karaman beylerbeyi, 232
 Ğodīk, 228, 231
 İşlanķamen, 215
 İbrāhīm Paşa, 181, 233, 239, 242
 İśā
     Hz. İśā, 159
 İśā Bālī, 218, 222
 İśā Beg, 218
 İsmāīl Paşa
     Tımeşvar beylerbeyi, 211
 İstānbül, 194
 İstolni Belĝrād, 146, 161
 Ğahramān, 189, 210, 235
 Ğahriye, 122, 181
 Ğanije, 231, 232
 Ğaraboĝdān, 183
 ĞaraĞişār-ı şāhib, 146
 Ğaraman, 121, 133, 143, 161, 164,
     165, 232, 233, 235, 241
 Ğāsım Mīrzā, 217
 Ken'an, 238
 Kevkebān, 117
 Ğılıç Beg, 237
 Ğıpçaķ, 141, 201, 205, 221
 Ğırım, 141, 142, 198
 Ğomrān, 161, 163, 164, 165, 167, 176
 Ğostantiniye, 144
 Köfün, 200
     Köfin, 203
 Lāçīn, 218, 222
 Lipova, 206, 211
 Luĝoş, 205
 MaĞmūd Paşa
     Halep valisi, 133
     Sivas beylerbeyi, 233
 Maķo, 232
 Mar'aş, 164, 235, 241
 Marķo, 205, 206
 Maroş, 232
     Moraş, 232
 MedĞī Efendi, 169
 MeĞmed Aĝa, 234
     Kapıcıbaşı, 234
     Silahdarbaşı, 200, 214
 MeĞmed Beg, 218, 219
 MeĞmed Efendi
     Bostanzāde MeĞmed Efendi, 180
 MeĞmed Hādī
     Dergah-ı mualla çavuşu, 120
 MeĞmed Paşa
     Cerrah (İkinci vezir), 209, 214, 241
     Lala (Anadolu beylerbeyi), 186,
     197, 241
     Maraş beylerbeyi, 241
     Ramażānoĝlı (Dulkadir valisi), 121,
     145, 161
     Sinanpaşazade, 128, 133, 134, 135,
     151, 214
     Sinanpaşazade, 120
     Sokullu, 124
 Memī Aĝa, 199, 228, 230
 Mışr, 123, 181, 239
 Mihalicli AĞmed Paşa
     Karaman beylerbeyi, 133
 Mīrzā Ğorkya Beg, 218
 Mohāc, 112
 Morava, 202
 MuĞammed
     Hz. MuĞammed, 109, 110, 134,
     148, 160, 166, 175
 Murād Paşa
     Diyarbakır valisi, 241
     Şam valisi, 133
 Murtażā Mīrzā, 217
 Mūşā

- Hz. Mūṣā, 238
 Mürted Rıdvān, 206, 207
 Nemçe, 172
 Nerīmān, 189, 199, 211, 235
 Nigde, 146
 ‘Osmān Paşa, 191, 232, 236
 ‘Osmānī, 114
 Ösek, 165
 Pāpā, 197
 Peç, 167, 172, 176
 Peçkerek, 216, 223
 Pençüb, 232
 Pesprīm, 119
 Polāta, 119
 Portuḳāl, 172
 Raba nehri
     Raba, 136
     Rāba, 156
 Ramazānoğulları, 121, 146
 Re’is ‘Alī, 218
 Revān, 235, 236
 Rūm, 145, 245
 Rūmili, 120, 123, 134, 135, 146, 151,
     152, 189, 193, 241
 Rūscuḳ, 183, 188, 199
 Rüstem, 120, 126, 152, 161, 170, 173,
     189, 199, 203, 207, 213, 216, 233,
     235, 236
 Segedīn, 231
 Semārtīn, 135
 Semendire, 200, 202
 Semendire Belḡrādı, 121
 Seyhūn, 163
 Sīmā Balātın, 163
 Sīmon, 125
 Sinān Paşa
     Cıgalazāde, 235, 242
     Koca (Sadrazam), 117, 166, 182,
     214
 Sirem, 202, 203
 Sivas, 232, 233, 241
 Şolnoḳ, 233, 238
     Žoloḳ, 211
 Sultān Mehmed
     III.Mehmed, 175, 227, 244
 Sultān Murād
     III.Murad, 115, 174, 181
 Sultān Selīm Hān
     I.Selim, 121
 Sultān Süleymān Hān
     Kanunī Sultan Süleymān, 112, 235
     Sübhān Ḳul Beg, 217
 Süleymān
     Hz. Süleymān, 174, 187, 238, 245
     Kanunī Sultan Süleymān, 114
 Süleymān Aḡa
     Sağ ulufecilerbaşı, 214
 Şa’bān Aḡa, 218
 Şāh ‘Abbās, 193
 Şahbāz Mīrzā, 217
 Şām, 121, 133, 182, 185, 191, 237
 Şehrili, 232
 Şīrvān, 189, 204
 Targovişte, 187, 188
 Tātā, 135, 171, 197
 Tatar, 141, 147, 199, 201, 202, 203,
     205, 211, 212, 217, 218, 220, 221,
     223, 229
 Tatar Mīrzā, 218
 Tebrīz, 191, 192, 204, 232, 233, 236
 Tehemten, 130, 161, 189, 199, 216,
     235
 Tımeşvār, 170, 197, 198, 199, 200,
     203, 204, 205, 206, 207, 211, 212,
     213, 214, 215, 216, 217, 225, 228
 Tiflīs, 125
 Tihon, 161, 162
 Tise, 231
 Trablūşşām, 190
 Tuna nehri
     Tūna, 149, 150, 161, 164, 203, 215
     Tūnā, 147, 167
 Ümmü’ d-dünyā, 181
 Üsküdār, 193
 Üstolni Belḡrād
     İstolni Belḡrād, 119
 Vāc, 239
 Vajon, 161, 163
 Velī Aḡa
     Yeniçeri aḡası, 241
 Veretse, 205
 Vidīn, 199
 Yaḳodina, 146
 Yanıḳ, 136, 139, 151, 166, 167, 170,
     171, 178
 Yemen, 117, 232
 Yūsuf
     Hz. Yūsuf, 181, 238
 Zāl Aḡa, 212, 219
 Zemūn, 215

BÖLÜM 8

SÖZLÜK

A

- ābā (Ar. “eb”in çoğul şekli) 1. Babalar 2. Atalar, cetler
‘abede (Ar. “ābid”in çoğul şekli) İbadet edenler, kullar
āfāk (Ar. “ufk”un çoğul şekli) Her taraf, etraf, çevre
āferīnīş (Far.) Yaratılış
ağlāl (Ar.) Eskiden mahkûmların veya delilerin boyunlarına, el ve ayak bileklerine geçirilen demir halkalar, prangalar
ağniyā (Ar. “gani”nin çoğul şekli) Ganiler, zenginler
āğuşte (Far.) Bulaşmış, karışmış, bulaşık
aḥlaş (Ar.) En saf, en el değmemiş
aḥrā (Ar.) Çok (daha, en, pek) layık, uygun, münasip
aḥter (Far.) 1. Yıldız 2. (mec.) Baht, talih
‘Akār (Ar.) Beyrut vilayetinin Trablusşam sancağında, Trablusun doğusunda bir kasaba
‘akīdet (Ar.) 1. İman, itikat 2. Kuvvetle benimsenen görüş tarzı, inanç
‘alāniyyet (Ar.) 1. Meydanda ve açık oluş, ortada ve aşikâr olma durumu 2. Dış görünüş, dış yüz, zahir
‘alef (Ar.) Yem
‘amden (Ar.) Önceden tasarlayarak, bilerek
āmed ü şūd (Far.) Geliş gidiş
a‘nāk (Ar. “‘unḳ ve ‘unuḳ”un çoğul şekli) Boyunlar, gerdanlar
ārā (Ar. “re’y”in çoğul şekli) Reyler, fikirler
‘araba (Ar.) 1. Tekerlekli kara taşıtı 2. Duba, tompaz, dubalı köprü
a‘rāk (A. “‘ırḳ”in çoğul şekli) 1. Kökler, soylar 2. Atalar 3. Kalıtsal özellikler 4. Damarlar 5. Çabalar, gayretler 6. Sıralar, dizeler, saflar
‘arāsāt [Tekili bu anlamda kullanılmaz] Mahşer yeri, bütün ölümlerin kıyamet günü dirilip toplanacağı meydan, haşir ve neşir meydanı
‘arim (Ar.) Dik kafalı, inatçı “Seyl-i ‘arim: Şeba ülkesini yok eden sel”
‘arşagāh (Far.) Dünya
aşfiyā (Ar. “şafi”nin çoğul şekli) Saf ve temiz, halis, her türlü kötülükten arınmış kimseler, ermişler
‘asīr (Ar.) Güç, çetin, zor, zahmetli, müşkül
āsiyāb (Far.) Su değirmeni, değirmen
āsiyā-seng (Far.) Değirmen taşı
aşnām (Ar. “şanem”in çoğul şekli) Putlar, tapınılan şeyler
-āşüb (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere “karıştıran, karıştırıcı, kargaşalığa sebep olan” anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
atbāk (Ar. “tabaḳ ve tabaḳa”nın çoğul şekli) Tabakalar, katlar
‘atebe (Ar.) 1. Eşik 2. Basamak 3. Zorlu mesele
‘ātīfet (Ar.) 1. Karşılık beklemeden verme, ihsan etme, cömertlik, kerem 2. Merhamet, acıma, esirgeme, şefkat
‘avākīb (Ar. “‘akībet”in çoğul şekli) Akıbetler, neticeler, sonuçlar
a‘vān (Ar. “avn”nin çoğul şekli) Yardımcılar, arka çıkanlar
‘avārif (Ar. “‘arife”nin çoğul şekli) İyilikler
‘avātīf (Ar. “‘ātīfet”in çoğul şekli) Atıfetler, lütuflar

äveng (Far.) 1. Kurutulmak üzere ipe geçirilmiş üzüm, incir vb. meyvelerin askısı, heveng 2. Dizi hâlinde sıralanmış şey
'aver (Ar.) Tek gözlü, bir gözü kör olan
āvihte (Ar.) Asılmış, asılı, sarkıtılmış
āyīn (Far.) 1. Dini merasim 2. Âdet, töre, yol, kanun
'ayyūḳ (Ar.) 1. Kuzey yarım küresinde bulunan Aurigae burcunun en parlak yıldızı [Keçi yıldızı da denir] 2. (mec.) Göğün en yüksek noktası
'azeb (Ar.) 1. Eskiden Türk ordusunda çeşitli zamanlarda piyade, istihkâm ve bilhassa tüfekçi deniz askerlerine verilen isim 2. Bekâr
āzmūde (Far.) 1. Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş, mücerrep 2. Görgülü, tecrübe görmüş

B

baḡal (Far.) Kolun bedenle birleştiği omuzun altına rastlayan kısım, koltuk
bāhir (Ar.) 1. Açık, apaçık 2. Güzel, parlak
bān (Slav dillerinden veya Farsçadan Türkçeye geçtiği ileri sürülen kelimenin Türkçe olabileceği de belirtilmektedir) Macaristan, Romanya, Yugoslavya ve civarlarındaki yerlerde küçük prenslere verilen ad
bār (Far.) 1. Yük, ağırlık 2. Yemiş, mahsul 3. Keder 4. Defa, kere 5. Yağdıran
bārgāh (Far.) 1. Girmek için izin alınması gereken yer, izinle girilebilecek makam, huzur 2. Sultan çadırı veya sarayı, yüksek divan
baş [u] buḡ (T.) Sefer komutanı, amiral
bebr (Far.) 1. Kaplana benzer, üstü benekli, derisi pek makbul tutulan, çok yırtıcı memeli hayvan 2. Yırtıcı, kuvvetli, çok vahşi
bebr-beyān (Far.) 1. Leopar postundan yapılmış askerî pelerin 2. Kaplan benzeri hayvan 3. Uyanık 4. Bir tür ipek 5. Savaşta krallar tarafından giyilen ve tehditkar görülen keten
bedreḳa (Far.) 1. Delil, kılavuz 2. Kafile, yoldaş 3. Uğurlama
behre (Far.) 1. Pay, hisse 2. Kısmet, nasip
behremend (Far.) Behredar, nasiplenmiş
benādir (Far. "bender" in Arapça çoğulu) Ticaret limanları
berāyā (Ar. "beriyye" nin çoğul şekli) 1. Halk, mahlukat 2. Osmanlı Devleti'nde halkın vergi ve haraç vermeyen Müslüman ve kılıç ehli kısmı
berīn (Far.) Pek yüksek, yüce, âlâ, kadri yüksek olan
ber-pā (Far.) Ayakta, yıkılmamış, kâim
berreyn (Ar.) İki kıta, Avrupa ve Asya kıtaları
bih-būd (Far.) Sağlık, dirlik, iyilik, sıhhat
bile қоşмақ (T.) Ekleme, birleştirmek, arkadaş etmek
bī-maḡall (Ar.) Yersiz, uygunsuz
bīniş (Far.) 1. Görüş, görme yeteneği 2. Uyanıklık, basiret
bī-niyāz (Far.) Eksiksiz, hiçbir şeye ihtiyaç duymayan
bīşezār (Far.) Ormanlık, meşelik, koru
bī-şümār (Far.) Sayısız
boyandıрмақ (T.) Boyamak
buḡ (T.) Lider, komutan, kumandan
būldān (Ar. "belde" nin çoğul şekli) Beldeler, şehirler
būngāh (Far.) Keçe çadır, büyük bir kimsenin çadırı
būrhān (Ar.) Kanıt, delil
būrīde (Far.) Kesilmiş
būrūz (Ar.) Meydana çıkma, belirme, zuhur etme

C

cāh (Ar.) Yüksek mevki, makam, rütbe

cahīm (Ar.) Cehennem

cebe (Far.) 1. Zincir veya halkadan örülerek yapılmış zırh 2. Savaşla ilgili silahlar, mühimmat

celādet (Ar.) Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesaret, yüreklilik, yiğitlik

cenāb (Ar.) 1. “Hazret” anlamında kullanılan saygı sözü 2. Risalet, hilafet, padişahlık gibi makam ifade eden kelimelerin başına getirilen saygı sözü 3. Şeref, haysiyet

cenādil (Ar. “cendel”in çoğulu) Nehirlerde bulunan ve büyükçe olan kayalar

cenāh (Ar.) 1. Kanat 2. Merkez durumunda olan bir şeyin iki yanında bulunan kısım veya gruplardan her biri 3. Eyer kaşı denilen binicilik malzemesi

ceng-i harbī (Far.+Ar. “mızrak dövüşü” anlamında) Musikimizde, bilhassa mehter musikisinde kullanılan çok hareketli, heyecan verici, on zamanlı, on vuruşlu, donanımdan sonra 10 / 8 şeklinde yazılıp gösterilen bir küçük usul. Mehter musikisinde özellikle hücum sırasında çalınan parçalarda çok kullanılan yürük bir usuldür.

ceste (Far.) Fırlamış, sıçramış “Ceste ceste: Azar azar, yavaş yavaş, parça parça”

cev (Far.) Arpa

cevāz (Ar.) Din veya törece yasaklanmamış olduğu için yapılmasına izin verilmiş sayılma, yasak olmama, izin

cevf (Ar.) Boşluk, oyuk

cevķ (Ar.) Tabur

cezīl (Ar.) 1. Çok, bol 2. Düzgün, tutuk olmayan, rahat söylenmiş (söz)

cibillet (Ar.) Yaratılış, tıynet, huy

cida (T.) Kargı, mızrak

cidd (Ar.) Bir işi çalışıp çabalayarak yapma, gayret

cihāniyān (Ar.) Dünyada yaşayanlar, insanlar

cūd (Ar.) El açıklığı, cömertlik

cürh (Ar.) Yara

cüyüş (Ar. “ceyş”in çoğul şekli) Askerler, ordular

cüzv (Far.) 1. Kısım, parça 2. Pek az, az miktarda, az

Ç

çalışmak (T.) Vuruşmak, savaşmak, kılıçlaşmak

çañına ot dıkmaķ (tıkmak) (T.) Ses çıkaramayacak, sözünü geçiremeyecek duruma getirmek, etkisiz kılmak, susturmak 2. Rakibi yenmek, mağlup etmek

çalınmaķ (T.) 1. Yaralanmak 2. Telaşla etrafı yoklamak 3. Sıyrılmak

çapınmaķ (T.) 1. Hızlı hareket etmek 2. Atılmak, saldırmak 3. Süratle koşmak

çendān (Far.) 1. O kadar 2. Hiç 3. Çok, pek çok

çeşīde (Far.) Tatmış, tadılmış

çoķluķ (T.) 1. Çok zaman, uzun zaman 2. Çok, pek çok, birçok

çoķmaķ (T.) Toplanmak, üşüşmek, hücum etmek, çullanmak

D

dādār (Far.) 1. Adaletli hükümdar 2. Adil-i mutlak olan Allah

daķīķ (Ar.) Toz hâline getirilmiş, inceltilmiş madde, un

daḳīka (Ar. daḳīḳ “ince”den) İnce fikir, nükte
 ḳalāl (Ar.) Sapıklık, dalalet
 ḳalī‘ (Ar.) İri ve kuvvetli
 dāll (Ar.) Doğru yoldan ayrılmış, yolunu sapıtmış, dalalete düşmüş
 dāniş (Far.) Bilgi, ilim, irfan
 dār (Far.) Kavga, savaş, mücadele (Aynı manaya gelen “gīr” kelimesiyle birlikte “dār u gīr” şeklinde kullanılır)
 dārā (Far.) 1. Bir nesnenin içine konarak tartıldığı kabın boş durumdaki ağırlığı 2. Hükümdar, melik
 dāreyn (Far.) “İki ev” Dünya ve ahiret
 dārū (Far.) İlaç
 dāver (Far. dādver “adaletli”den) 1. Adaletli ve insafli hükümdar, hakim, vezir, vali 2. En adil ve insafli olan Cenabıhak, Allah
 debdebe (Ar. [Kelime Farsça’da “şevket ve haşmet” anlamında kullanılmaktadır]) Göz alıcı gösteriş, şatafat, tantana, haşmet, ihtişam
 delim (T.) Çok, birçok, ziyade
 demān (Far.) Bağırıp çağıran, saldıran, azgın
 derende (Far.) Yırtıcı
 derhem (Far.) Karışık, karmakarışık, dağınık
 derk (Ar.) Anlama, kavrama, idrak etme
 dest-bürd (Far.) Kuvvet, üstünlük
 dest-res (Far.) Eli eren, yetişmiş olan, ermiş, ulaştırmış (kimse)
 devābb (Ar. “dābbe”nin çoğul şekli) Binek ve yük hayvanları, dabbeler
 devḥa (Ar.) Büyük ağaç
 diğēr-gūn (Far.) Başka türlü, başka şekil üzere, değişmiş durumda
 dil (T.) Düşmanın durumunu öğrenmek için sorguya çekilmek üzere baskınla yakalanan esir
 dilīr (Far.) Yürekli, cesur, yiğit (kimse)
 direng (Far.) 1. Gecikme, oyalanma, durup bekleme, yavaşlık 2. Durma, dinlenme, karar
 dūd-mān (Far.) 1. Ocak 2. Hanedan, sülale, soy
 ḳuḥā (Ar.) Kuşluk vakti
 dūzaḥ (Far.) Cehennem
 dūhūr (Ar. “dehr”in çoğul şekli) 1. Zamanlar, devirler 2. Cihanlar, âlemler
 dūhūl (Ar.) Davul
 dūrūd (Far.) Dua, medih, övme sözü, selam
 dūrūğ (Far.) Yalan

E

E‘acām (Ar. “‘acem”in çoğul şekli) Acemler, İranlılar
 e‘ālī (Ar. “a‘lā”nın çoğul şekli) Şerefli, yüksek ve büyük kimseler
 eben ‘an-ced (Ar. eb’in tenvinli şekli eben, harf-i cer ‘an ve ced “dede” ile) Babadan oğula, atalardan beri
 ebdān (Ar. “beden”in çoğul şekli) Bedenler
 ebḥire (Ar. “buḥār”in çoğul şekli) Dumanlar, buğular
 eblāḳ (Ar.) Ablak kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli; ayakları uyluklarına kadar sekili olan (at), gösterişli, ala bacak (at)
 ebnā (Ar. “ibn”in çoğul şekli) Oğullar, çocuklar, evlatlar “Ebnā-i sipāhiyan: Kapı kulu süvarilerine verilen isim”

ebrār (Ar. “berr”in çoğul Şekli) 1. Hayır işleyen, takva sahibi, olgun ve faziletli kimseler 2. Hakk’a ermek işin Őile Őekmeyi esas olarak kabul eden evliya zümresi

ecnād (Ar. “cünd”ün çoğul Şekli) Askerler

ecniĥa (Ar. “cenāĥ”in çoğul Şekli) Kanatlar

eğall (Ar.) Sapıtmış, Şaşkın

ed’iye (Ar. “du’ā”nın çoğul Şekli) Dualar, yalvarmalar, niyazlar

edyān (Ar. “dīn”in çoğul Şekli) Dinler

efāĥim (Ar. “efĥam”in çoğul Şekli) En bŧyŧk, en ulu kimseler

efĥām (Ar.) Çok ulu, Şerefli, Çok değerli

efzāl (Ar.”fażl”in çođul Őekli) 1. Erdemler, iyi nitelikler 2. İyilikler

ehemm (Ar.) Çok (daha, en, pek) önemli

ehlullāĥ (Ar.) Allah adamı, veli, evliya

ekāsure (Ar. “kisrā”nın çoğul Şekli) Eski İnan hŧkŧmdarları, Őahlar

elleŐmek (T.) 1. TutuŐmak, savaşa girişmek 2. HayırlaŐmak işin birbirinin elini tutup sallamak

elviye (Ar. “livā”nın çoğul Şekli) 1. Livalar, sancaklar 2. İdari teŐkilatta vilayette kaza arası kabul edilen mutasarrıflıklar

enāniyyet (Ar.) Benlik, her Şeyi kendi benliğine dayandırma, kibir, gurur

enbāz (Far.) EŞ, benzer, ortak

enhār (Ar. “nehir”in çoğul Şekli) Nehirler

enbŧĥ (Far.) Kalabalık

erşed (Ar.) Çok (daha, en, pek) reşit, en olgun “Erşed-i evlād: Őocukların en olgun olanı”

es’ad (Ar.) Çok (daha, en, pek) hayırlı, Çok saadetli, pek mutlu

esātīn (Ar. “uŐuŐvāne”nin çoğul Şekli) 1. Direkler 2. (mec.) Bir topluluğun direği durumunda olan kimseler, ileri gelenler

eŐir (Ar.) 1. Kāinattaki bŧtŧn boŐlukları doldurduğu farzedilen, gŧrŧlemeyen ve ağırlığı olmayan cevher 2.Yok denecek kadar hafif, hissedilmeyecek derecede, uŐucu

eŐkām (Ar. “seŐam”in çoğul Şekli) Hastalıklar

eŐnāf (Ar. “sınıf”in çoğul Şekli) 1. Sınıflar, sıralar 2. Tŧrlŧler, menbalar, menŐeler, asıllar, esaslar

esvāk (Ar. “sŧk”un çoğul Şekli) Sokaklar, ŐarŐılar, pazarlar

esyāf (Ar. “seyf”in çoğul Şekli) KılıÇlar

eşemm (Ar.) Ağırbaşlı, asil, saygideğer

eşher (Ar.) Çok (daha, en, pek) meşhur, pek ŧnlŧ, Çok Őŧhretli

eşi’a (Ar. “Şu’ā”nın çoğul Şekli) Aydınılıklar, ışıklar

eŐirrā (Ar. “Őerir”in çoğul Şekli) Őerirler, kŧtŧ, zararlı ve hayırsız kimseler

eşribe (Ar.) 1. İŐilecek Şeyler 2. Őurup

etemm (Ar.) Çok (daha, en, pek) tam, eksiksiz, kusursuz

evāmir (Ar.) Buyruklar, emirler

evān (Ar.) Zaman, vakit

evsān (Ar. “vesen”in çoğul Şekli) Putlar

evtād (Ar.) 1. Direkler, kazıklar 2. Allah tarafından ālemi manen idare etmekle gŧrevlendirilmiŐ ve kendilerine olaylara hŧkmetme izni verilmiş olan velilerin belli bir mertebede olanlarına verilen isim

evvel-bahār (T.) İlkbahar

eyādī (Ar. “yed”in çoğul Şekli) Eller

eydī (A. “yed”in çoğul Şekli) 1. Eller 2. (mec.) Kuvvetler

eyser (Ar.) 1. Sol taraf, soldaki 2. Pek kolay 3. Çok ılımlı 4. Çok merhametli, cömert
eyvān (Far.) 1. Köşk, kasır, kemerli yüksek bina, çardak 2. Divanhane, büyük salon,
sofa
eznāb (Ar. “zeneb”in çoğul şekli) Kuyruklar

F

fācir (Ar.) Kötü işler yapan, zina ve işrete düşkün olan
fākihe (Ar.) Meyve, yemiş
fālik (Ar.) 1. Yaran, açan, çatlatan 2. İleri süren, öne çıkaran, üreten, yaratıcı
fāsīd (Ar.) 1. Fesada uğramış, bozulmuş, bozuk, kötü 2. İyi bir işi bozan, fesatçı, ara
bozucu
faşş (Ar.) 1. Yüzük taşı 2. Badem vb. meyvelerin içi 3. Kemiğin oynak yeri 4. Bir
şeyin özü, gerçeği
fātir (Ar.) Durgun, gevşek, uyuşuk
fecere (Ar.) Günahkâr ve sefih kimseler
fehvā (Ar.) Anlam, mana
fer (Far.) 1. Parlaklık, aydınlık, nur 2. Süs, ziynet 3. Şan, şeref, nüfuz, iktidar
ferāğ (Ar.) 1. El çekme 2. Dinlenme, rahat etme “Ferāğ-ı bāl: Gönül rahatlığı”
ferhat (T.) 1. Güçlüğü yenip bir yeri ele geçiren 2. Sevinç, neşe
Ferkadān (Ar.) İki yıldız, Küçük ayı
ferzāne (Far.) 1. Alim, bilgin 2. Seçkin 3. Derviş 4. Satrançta vezir
ferzend (Far.) Oğul, erkek çocuk
fevāhiş (Ar. “fāhişe”nin çoğul şekli) 1. Kötülükler 2. Fahişeler
fevāyih/fevā’ih (Ar. “fā’ih”nin çoğul şekli) Güzel kokular
fevtetmek (Ar. + T.) (Bir fırsatı) Kaçırarak, kaybetmek
fevz (Ar.) 1. Zafer, muzafferiyet 2. Kurtuluş, selamet, necat
fezā (Ar.) 1. Uzay, gökyüzü 2. Geniş ova, geniş yer, geniş alan
fezāhat (Ar.) Rezillik, edepsizlik, rüsvalık
fezālik (Far.) Genel toplam
findık (T.) Tüfek ve top mermisi
fitrāk (Far.) At eyerinin arka kısmındaki eşyâ bağlamaya yarayan kayış, terki bağı
fürce (Ar.) 1. Açıklık, aralık, yarık 2. Sıkıntıdan kurtulma 3. (mec.) Fırsat
füzūd (Far. efvūden “arttırmak”tan) Artmış

G

ğabrā (Ar. ağber “çok tozlu”nin müennes şekli) Yer, yeryüzü
ğadīr (Ar.) Durgun su, gölcük, sel suyu birikintisi
ğanāyim/ğanā’im (Ar. “ğanimet”in çoğul şekli) Ganimetler, savaşta düşmandan
alınan mallar, esirler
ğarīn (Far.) 1. Orman 2. Sığınak 3. Aslan ve kaplan gibi hayvanların dinlenme yeri
ğarqa (Ar.) Batmış, boğulmuş, garkolmuş, bulanmış
ğars (Ar.) 1. Ağaç fidanı dikmek, ekmek 2. Girişmek
ğarrā (Ar. eğarr “şerefli”nin müennes şekli) Parlak, gösterişli, şaşaalı
ğarūr (Ar.) Aldatan, aldattıcı, şeytan
gedikli (T.) 1. Üzerinde gedik bulunan, gediği olan 2. Devamlı, daimî 3. Eskiden
saray veya büyük dairelerde bir hizmete memur olanların en eskisi
durumunda bulunan (kimse), kıdemli 4. Müdavim 5. Assubay
gerdūn (Far.) 1. Dönen, devreden 2. Dünya 3. Başına geldiği kelimelelere “felek gibi,
dünya kadar, çok, yüksek” anlamları katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
gerçek er (T.) Veli, arif, ermiş, eren

gerīz (Far. “kārīz”den) Lağım, çirkef, pislik
 gezend (Far.) Zarar ziyan, afet, musibet
 ğıll (Ar.) Gizli kin, düşmanlık, garaz
 ğımd (Ar.) Kın, kılıf
 ğıriv (Far.) Bağırma, bağrışma, feryat, figan
 girāmī (Far.) Aziz, muhterem, kıymetli
 girān-bahā (Far.) Çok kıymetli
 girçek (T. “gerçek”ten) 1. Doğru, dürüst, hakiki, sahih 2. Doğruluk
 girīz (Far.) Kaçma, firar etme
 gītī (Far.) Dünya, cihan, alem
 ğunūde (Far.) Uyumuş, uykuya varmış
 ğurāb (Ar.) Karga
 ğurer (Ar. ğurre’nin çoğul şekli) 1. Parlaklık, nurlu olma 2. Yeni doğan bir günlük ay
 3. Sabahın ilk ışıkları, fecir
 gūş (Far.) Kulak
 gūşīş (Far.) Çalışma, uğraşma, çabalama
 gūş-māl (Far. māl “süren, ovan” ile) Kulak büken, ikaz ve tembih eden
 gül-bün (Far.) Gül fidanı, gül ağacı
 gümrāh (Far.) 1. Yolunu kaybetmiş (kimse) 2. Doğru yoldan sapmış, azgın
 gürāz (Ar.) Erkek domuz, yaban domuzu
 gürbe (Far.) Kedi
 gürisne (Far.) Aç
 gürīzān itmek (Far. + T.) Kaçırarak
 gürk (Far.) Kurt
 -güster (Far.) Sonuna geldiği kelimelere “yayan, döşeyen” anlamı katarak Farsça
 usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
 güzeşte (Far.) 1. Geçmiş olan, geçen 2. Osmanlılarda devletin yaptığı iç
 borçlanmalarda halka ödenen faiz ve genellikle faiz karşılığı kullanılan
 kelime

H

ħabl (Ar.) 1. Bağ 2. İp
 ħadd (Ar.) 1. Sınır 2. Derece, mertebe
 hādī (Ar.) 1. Doğru yolu gösteren 2. Allah’ın isimlerinden, “Kendisine ulaşan doğru
 yolu gösterici, hidayet edici” anlamında
 ħafā (Ar.) Gizlilik, gizli olmak, saklılık
 ħafer (Ar.) Çukur, kanal, kuyu, siper
 ħāfikeyn (Ar.) Doğu ve batı
 ħ`āher (Far.) Kız kardeş, hemşire
 ħaqq (Ar.) 1. Doğru, gerçek 2. Allah 3. Hisse, pay
 ħakk etmek (Ar. + T.) 1. Maden, taş veya tahta üzerine şekil veya yazı kazımak,
 oymak 2. Bir şey üzerindeki yazıyı kazıyarak silmek
 ħall (Ar.) 1. Bağlı bir şeyi, bir düğümü açma 2. Bir işin zor ve karanlık taraflarını
 çözme
 ħalel-pezīr (Far.) Zarar gören
 ħānumān (Far.) Ev bark, yuva, aile
 ħ`ār (Far.) Değersiz, itibarsız, hakir
 ħarq (Ar.) Yakma, ihrak
 ħaṭar (Ar.) Tehlike, güvensizlik

harbī (Ar.) 1. Savaşla ilgili 2. Düşman 3. Osmanlı Devleti'yle savaş hâlinde olan ve henüz barış antlaşması yapmamış bulunan devlet ve bu devletin halkı 4. Osmanlı Devleti'nde ticaretle uğraşan ve bir yıldan az oturan ecnebi devlet tebaası kimse

hargāh (Far.) Büyük çadır, otağ

hārḥār (Far.) 1. Daimî heves 2. Sürekli arzu 3. Huzursuzluk, endişe ya da öfke

ḥarīf (Ar.) Güz mevsimi, sonbahar

ḥaşānet (Ar.) Bir yerin son derece sağlam, kuvvetli, zaptedilemeyecek kadar müstahkem yapılmış olması

ḥasāret (Ar.) Zıyan, zarar

ḥaşāyil/ ḥaşā'il (Ar. "ḥaşlet" in çoğul şekli) Hasletler, huylar, güzel huylar

ḥasene (Ar.) İyilik, iyi ve güzel iş

ḥasīb (Ar.) Soyu temiz, meziyet sahibi (kimse), itibarlı, muhterem

ḥāsir (Ar.) Zarar ve ziyana uğrayan (kimse)

ḥaşr (Ar.) 1. Sınırlamak 2. Kuşatma 3. Saymak, hesaplamak 4. Sayı 5. Güvence, teminat

ḥāşşa (Ar.) 1. Osmanlı Devleti'nde padişah ve padişah sarayına ait olan 2. Bir şeye veya bir kimseye mahsus olan

ḥaṭar (Ar.) Tehlike, güvensizlik

ḥātem (Ar.) 1. Mühür 2. Bir şeyin en sonuncusu

ḥātīf (Ar.) 1. Kapıp götüren 2. Göz kamaştırıcı

ḥātır (Ar.) 1. Düşünce 2. His 3. İtibar

ḥavālī (Ar.) Çevre, civar, yöre

ḥavāşş (Ar. "ḥāşşa"nın çoğul şekli) 1. Nitelikler 2. İleri gelenler, seçkin sınıf 3. Osmanlı Devleti'nde padişah ve devlet ricaline ayrılan arazi, has durumundaki topraklar

ḥavīş (Far.) Akraba,

ḥāviye (Ar.) Cehennem en şiddetli olan yedinci tabakası

ḥavza (Ar.) 1. Bölge, mıntıka 2. Bir şeyin sınırının içi 3. Memleket 4. Taraf 5. Açık ve düz deniz kıyısı

ḥāyif/ ḥā'if (Ar.) Korkak

ḥāyile/ ḥā'ile (Ar.) Facia, içler acısı hadise

ḥayyiz (Ar.) Mekân, mevki, saha

ḥāzā (Ar.) "Bu, şu, o" anlamında olup Türkçede kalıplaşmış bazı Arapça kullanılışların içinde geçer.

ḥazāyin/ ḥazā'in (Ar. ḥazine'nin çoğulu) Hazineler

ḥazīz (Ar.) En aşağı en alçak yer

ḥazz (Ar.) 1. Pay, hisse, istenen bir şeyin bir bölümü 2. Talih, zenginlik, mutluluk "ḥazz-ı nefis: 1. Tensel zevk 2. Sefahat, lüks"

hemāl (Far.) Eş, ortak, nazir, şerik

hemvār (Far.) Düzgün, muntazam, uygun

hemvāre (Far.) Daima, her zaman, devamlı olarak

hencār (Far.) Kaide, kural, yol, usul

hevāyi ṭop (Ar. + T.) Eskiden havan topu yerine kullanılan tabir, üstün atış gücüne sahip kısa namlulu top

ḥıdīv (Far.) Hükümdar, prens, vezir

ḥıla' (Ar. "ḥil'at" in çoğul şekli) Hilatler, kaftanlar

ḥınnās (Ar.) Şeytan, iblis

ḥırāb (A. "harba"nın çoğul şekli) 1. Ciritler, mızraklar 2. Ucu sivri asalar, kargılar 3. Barut doldurma çubukları

hıŝn (Ar.) 1. Sağlam ve müstahkem yer, sarp, erişilmesi güç yer 2. Kale
 hıẓāne (Ar.) Hazine
 hıẓlān (Ar.) Yardımsız kalıp zayıf ve zelil olma, düşkünlük, zillet, sefalet
 hıċā/ heycā (Ar.) Savaş, cenk, kavga, dövüş
 hın (Ar.) Zaman, vakit
 hirās (Far.) Korku, korkma, ürkme
 hirāset (Ar.) Saklama, koruma
 hıre (Far.) 1. Kamaşmış, donuk, fersiz 2. Şaşkın, hayran
 hıŝāvend (Far.) Akraba, soy sop
 hıŝta (Ar.) Tedbir, dikkat, uyanıklık, teyakkuz
 hıẓāb (Ar.) Boya, renk
 hizebr (Ar.) 1. Aslan 2. Cesur adam
 hord (Far.) Yiyecek
 hıbs (Ar.) Habislik, habaset
 huċeste (Far.) Uğurlu, hayırlı, meymenetli
 huđūd (Ar. “hadd”in çoğul şekli) Sınırlar
 huđūs (Ar.) Meydana gelme, ortaya çıkma
 hufyeten (Ar.) Gizlice, gizliden
 hūkān (Far. “hük”un çoğul şekli) Domuzlar
 hulūŝ (Ar.) 1. Halis ve saf olma, kalp temizliği 2. Yaranma
 hünkār (Far.) Kan dökücü, zalim
 hūrā (Ar.) 1. Büyük siyah gözleri olan (kimse) 2. Huri
 hursend (Far.) Kanaatkār, tok gözlü, kismetine razı olan (kimse)
 hurūb (Ar. “harb”in çoğul şekli) Harpler, savaşlar
 hurūŝ (Far.) Coşma, gürleme, şamata
 huŝūnet (Ar.) Kırıcılık, kabalık, sertlik
 huyūl (Ar. “hayl”in çoğul şekli) 1. Atlar, at sürüleri 2. Atlı askerler 3. Güruhlar,
 cemaatler, zümreler
 huẓū’ (Ar.) 1. Alçak gönüllülük, tevazu 2. Allah’ın ululuğu karşısında boyun eğme
 hüveydā (Far.) Belli, apaçık, zahir

I

ıŝgā (Ar.) Kulak verme, dinleme, söyleneni kabul etme
 ıŝtabūr (Sl.) Açık arazide her tarafa birden ateş edebilecek biçimde dört köşe olarak
 saf hâlinde dizilmiş asker veya top, birbirine bağlanıp dört köşe sıralanmış
 arabalardan meydana getirilmiş kale yerini tutan istihkam
 ‘ıŝā (Ar.) Akşamla yatsı arasındaki zaman
 ıŝıċ (T.) 1. Demir başlık, miğfer 2. Parlak, güzel yüzlü 3. Aydınlık, ziya 4. Bektaşî
 derviş

İ

ibā (Ar.) Çekinme, kaçınma, razı olmama
 ibtihāc (Ar.) Sevinme, içi açılma, ferah, sürur
 ibtihāl (Ar.) Yalvarıp yakarma, tazarru, niyaz
 idbār (Ar.) Talihin insana yüz çevirmesi, ters dönmesi, talihsizlik, bahtsızlık
 icthād (Ar.) 1. Gücü yettiği kadar çalışma, gayret gösterme 2. Bir iş hakkında şahsi
 görüş açısına göre verilen hüküm
 ifāċat (Ar.) Hastalıktan iyileşme
 iğvā (Ar.) Baştan çıkarma, yolunu şaşırtma, ayartma
 ihtirāz (Ar.) Çekinme, kaçınma, sakınma

'iḳāb (Ar.) Azap, eza, eziyet
 iḳtizā (Ar.) Lüzum, ihtiyaç, gerek
 i'lā (Ar.) Yükseltme, yüceltme "i'lā-yı kelimetullāh: İslam dininin esaslarını ve yüceliğini yaymak için gösterilen gayret, bu yolda yapılan cihat"
 'illiyin (Ar.) Gökyüzünün ve cennetin en yüksek kabul edilen yeri
 ilmek (T.) 1. Hafifçe bağlamak, gevşek bir düğümle tutturmak 2. Halı dokurken düğümleri birbirine bağlamak 3. Değmek, dokunmak, ilişmek
 iltiḳā (Ar.) Birleşme, kavuşma, karşılaşma, buluşma
 iltimās (Ar.) 1. İstek, rica 2. Birini, başkalarının veya bulunduğu işin zararı pahasına da olsa tutma veya birinden tutulmasını rica etme, tercih edilmesini isteme, arka çıkma, kayırma
 iltiyām (Ar.) (Yara için) Kapanma, iyileşme
 iltizām (Ar.) 1. Birinin veya bir şeyin tarafını tutma, onu tercih etme 2. Gerekli bulma, lüzumlu sayma ve buna göre gereğini yapma 3. Devlet gelirlerinden birinin toplanmasını belli şartlarla üstüne alma
 imhāl (Ar.) Bir müddet sonraya bırakma, mühlet verme
 imtiṣāl (Ar.) 1. Örnek olarak alıp ayak uydurma, uyma, uyulma 2. Boyun eğip itaat etme, emre göre hareket etme
 imtizāc (Ar.) 1. İyi geçinme, uyuşma, anlaşma 2. İki veya daha fazla şeyin karışıp kaynaşarak tek cisim hâline gelmesi 3. Birbirini tutma, uygunluk, uyuşma
 ināṣ (Ar. "ünṣā"nın çoğul şekli) Kızlar, kadınlar
 inbā (Ar.) Haber verme, bildirme
 'indü'n-nās (Ar.) İnsanların nezdinde
 inhidām (Ar.) Çökme, yıkılma, harap ve viran olma
 inḫirāf (Ar.) 1. Başka tarafa meyiletme, sapma, dönme 2. Değişme, bozulma 3. Kırıklık, keyifsizlik
 inhizām (Ar.) Yenilme, bozulma, hezimete uğrama
 inḫirāz (Ar.) Bitip tükenip yok olma, sonu gelme, son bulma, çökme, yıkılma
 inḫitā' (Ar.) 1. Bir düziye devam etmeyip kesilme, araya bir engel girip devam etmeme, kesinti. 2. Tükenme, kesilme, son bulma
 inkisār (Ar.) 1. Kırılma 2. Yenilgi, bozgun, hezimet 3. Pişmanlık 4. Gücenme, incinme 5. Beddua etme
 inti'āṣ (Ar.) 1. Doğrulup kalkma, canlanıp dikilme 2. İyileşme 3. Geçinme
 -intimā (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere "sahip olan, mensup olan, -li" anlamı katar.
 intizā' (Ar.) Koparıp alma, çekip koparma, yerinden ayırma
 irhāf (Ar.) Keskinleştirme, bileme
 irtikā (Ar.) Daha yüksek bir seviyeye çıkma, yükselme
 irtisām (Ar.) Resmi çıkma, düz bir yüzey üzerinde şekli görünme
 irtiyāh (Ar.) 1. Genişleme, ferahlama, feraha erme 2. Rüzgârlanıp rahatlama
 issi (T.) Sahibi
 istid'ā (Ar.) 1. Dilekçe, arzuhal 2. Bir işin yapılmasını bir yazıyla resmi bir makamdan isteme 3. Yalvararak isteme, rica ve talep etme
 istiğāse (Ar.) Yardım isteme, imdat talep etme
 istiḫlāl (Ar.) Helal sayma, helal gözüyle bakma
 istimālet (Ar.) 1. Gönül çelme, cezbetme 2. Teselli etme, vaatlerle avutma
 istinās (Ar.) Alışma, ürkekliliği gidip ünsiyet peyda etme, yakınlaşma
 istiṭā'at (Ar.) Kudret, güç, takat, güç yetme
 'iṣā (Ar.) Akşamla yatsı arasındaki zaman
 iṣti'āl (Ar.) Tutuşma, alev alma, parlama
 iṣtibāh (Ar.) 1. Şüphelenme, şüphelenme 2. Çok benzeme

iştīmāl (Ar.) Şamil olma, kaplama, içine alma
i' tisāf (Ar.) Doğru yoldan sapma, yolsuzluk, haksızlık
i' tizār (Ar.) Özür dileme, mazeretini bildirme
ittibā' (Ar.) Ardı sıra gitme, uyma, tabi olma
ittikān (Ar.) Bir şeyi gözüyle görmüş gibi sağlam bilme
ittişāf (Ar.) Bir sıfatla sıfatlanma, bir şey kendisinde hal ve sıfat olarak bulunur olma,
muttasıf olma
iye (T.) Bir şey üzerinde sahipliği olan kimse, sahip, malik
i' zāz (A.) 1. Hürmet etmek 2. Ağırlamak 3. İkrām etmek 4. Aziz kılmak 5. Galip
gelmek
izdiyād (Ar.) Artma, çoğalma, tezayüt etme

K

ķabīha (Ar.) 1. Çirkin 2. Yakışıksız, ayıp, kötü
ķāffe (Ar.) Hep, bütün, cümle
ķal' (Ar.) 1. Kökünden söküp atma, söküp çıkarma 2. Yok etme
ķālā (Far.) 1. Kumaş 2. Sermaye
ķalāyid/ ķalā'id (Ar. "ķılāde"nin çoğul şekli) Gerdanlıklar
ķālīb (Ar.) 1. Vücut, gövde, insanın maddi yapısı 2. Şekil, suret, biçim
kel-kel (Far.) 1. Anlamsız, boş sözler 2. Sorgu, soruşturma 3. Çok ekşi bir tür limon
ķallāş (Far.) Sözünde durmaz, ikiyüzlü, döneke, hilekār (kimse)
ķam' (Ar.) Zapt etmek, tabi kılmak
ķāmkār (Far.) İsteğine kavuşmuş, devlet ve ikbal sahibi
ķām-yāb (Far.) Arzu edilen, istenen, isteğine ulaşmış
ķanzil (T.) Geçkin sarhoş, körkütük
ķa'r (Ar.) 1. Deniz, kuyu vb. şeylerin dibi, dip 2. Derinlik
ķar' (Ar.) (Kapı) Çalma, (kapı) çalınma
ķarāyīn/ ķarā'in (Ar. "ķarīne"nin çoğul şekli) İpuçları, emareler
ķārzār (Far.) 1. Savaş, cenk 2. Savaş meydanı, cenk yeri
ķāsīd (Ar.) Revaçta olmayan, sürümsüz, geçmez, aranmaz
ķātībe (Ar.) Bütün, hep, cümle
ķātī' (Ar.) 1. Kat eden, kesen, kesici 2. Durduran, kesen, son veren 3. Bir eğri veya
yüzeyi kesen doğru yahut düzlem 4. Kâğıt veya deriden şekiller kesen
sanatkār
ķāv-ı zemīn (Far.) Dünyayı boynuzlarında taşıdığı düşünölen efsanevi boğa
ķāvīm (Ar.) Doğru, dürüst
ķāyīd/ ķā'id (Ar.) 1. Kumandan, serasker 2. Yol gösteren kimse, kılavuz, rehber
ķehf (Ar.) 1. Sığınacak yer 2. Mağara
ķelāl (Ar.) Yorgunluk, bıkkınlık, usanç
ķemā-kān (Ar.) Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi, evvelki gibi
ķemingāh (Far.) Pusu kurulan yer
-ken (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "kazan, kazıcı, söken, koparan" anlamları
katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
ķenāyīs (Ar. "ķenisā"nın çoğul şekli) Kiliseler
ķend (T.) Şehir
ķenef (Ar.) 1. Yön, taraf 2. Sığınılacak yer 3. Koruma, sahip çıkma, himaye
ķenīse (Ar.) Kilise, Müslüman olmayanların tapınağı
ķer (Far.) Sağır
ķerr (Ar. "ķerr"/Far. "ķer") 1. Kudret, kuvvet 2. Tekrarlama, tekrar saldırma 3. Niyet,
irade

kesbī (Ar.) Sonradan kazanılmış
keşşāf (Ar.) 1. Keşfeden, bilinmeyen şeyleri meydana çıkaran kimse 2. Gizli anlamları, sırları açıklayan kimse 3. Ordunun veya kervanın geçeceği yolu görmek ve bilgi almak için ileri gönderilen müfreze, keşif kolu 4. İzci
ketf (Ar.) Omuz, omuz kemiği, kürek kemiği
keyd (Ar.) Hile, oyun
keyvān (Far.) Zuhal gezegeni, Satürn
kīdve (Ar.) Kendisine uyulacak, arkasından gidilecek kimse
kırāb (Ar.) Kılıç veya bıçak kını
kılā' (Ar. "kal'a"nın çoğul şekli) Kaleler, surlar
kılāde (Ar.) Gerdanlık
kītāl (Ar.) 1. Birbirini öldürme, boğazlaşma, vuruşma 2. Savaş
-kirdār (Far.) 1. İş, amel, fiil 2. Davranış, gidiş, tarz, üslup 3. Sonuna geldiği kelimelere "... davranışlı, ... gidişli" anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
kirpās (Far.) İşlenmemiş, ham bez
kīş (Far.) Din, mezhep
kiyāset (Ar.) Uyanıklık, akıllılık
kocunmaḡ (T.) Çekinmek, ihtiraz etmek, korkmak
koçı (Mac.) 1. Dört tekerlekli, üstü oda gibi kapalı binek arabası 2. Direkler üzerine, yüksekte kurulmuş zahire ambarı
kolçaḡ (T.) 1. Zırhın kola geçirilen parçası 2. Okçunun sol bileğine taktığı meşin bağ
-kūb (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "vuran, döven, dövücü" anlamı katarak Farsça birleşik kelimeler yapar.
kūçe (Far.) 1. Dar sokak, ince yol, sokak 2. Çarşı, pazar
kūlel (Ar. "kulle"nin çoğul şekli) 1. Kuleler 2. Dağ dorukları, tepeler
kūnbāra (Far. "ḡumbara") Yuvarlak ve içi boş olarak demir veya tunçtan yapılan, içine patlayıcı maddeler doldurulup havan topu veya elle düşmana atılan savaş aleti, kumbara
kūrā (Ar. "ḡarye"nin çoğul şekli) Karyeler, köyler
kūrş-ı nān (Ar. + Far.) Çörek, yuvarlak ekmek
kūrūm (Ar. "ḡarm"ın çoğul şekli) Değerli insanlar, kıymetli ve değeri büyük kişiler
kūrūn (Ar. "ḡarn"ın çoğul şekli) Yüzyıllar, çağlar
kūs (Far.) Çok büyük davul
kūtāh (Far.) Kısa
kuvve-i ḡāhire (Ar.) Ezici güç
kūlāle (Far.) Kıvırcık saç
kūmāt (Ar. "ḡemmī"nin çoğul şekli) Silahlı savaşçılar, kahramanlar, bahadırlar
kūnūz (Ar. "ḡenz"ın çoğul şekli) Hazine
kūs (Ar.) Çokluk, bolluk

L

lāşe (Far.) 1. Leş 2. Zayıf, bitkin, işe yaramaz, ölü gibi olan kimse veya şey 3. Batık gemi enkāzı
lā-ya'kıl (Ar.) Sarhoş, kendinden geçmiş
lā-yezāl (Ar.) Ebedî, bitmez
lāyih/ lā'ih (Ar.) 1. Parlayan, açıkça görünen 2. (Hatıra) Gelen
lā-yu'add (Ar.) Sayısız
lebīb (Ar.) Akıllı, zeki (kimse)
leheb (Ar.) 1. Ateşin alevlenmesi 2. Ateş alevi 3. Havaya yükselen toz

leked-küb (Far.) Tekme yiyen, çiğnenen
leme‘ân (Ar.) Parlama, parıldama, parlaklık
lem-yezelî (Ar.) Lemyezel olma durumu, kalıcılık, zeval bulmazlık, bekâ
levâhık (Ar. “lâhika”nın çoğul şekli) Eklenen şeyler, ekler, ilaveler
ligām (Far. “lugām”) Gem, dizgin, licam
liyām/ li‘ām (Ar. “le‘im”in çoğul şekli) Aşağılık ve pinti kimseler, alçaklar
lüle (Far.) 1. Halka gibi dürülmüş şey, kıvrım 2. Çubuk, nargile vb. ucuna takılan,
pişmiş balçıktan veya ağaçtan, dibinde bir deliği bulunan, ağız açık bir fincan
biçimindeki küçük kap 3. Bir akarsu ölçü birimi

M

ma‘an (Ar.) Birlikte, beraber
ma‘arik (Ar. “ma‘reke”nin çoğul şekli) Savaş meydanları, savaş alanları
mağnem (Ar.) 1. Ganimet 2. Harpte düşmandan ele geçirilen mal
mağhall (Ar.) 1. Yer, mekân, mevki 2. Yerinde, uygun, münasip
mağharib (Ar. “mihrâb”ın çoğul şekli) Mihraplar
mağbūr (Ar.) Memnun, mutlu
mağfūf (Ar.) Etrafı çevrilmiş, kuşatılmış
māhī (Ar.) Yok eden, mahveden
ma‘hūd (Ar.) 1. Bilinen, adı geçen, malum 2. Ahdedilmiş
mağz (Ar.) 1. Saf, sırf, halis 2. (Farsça sıfat tamlamasının birinci ögesi olarak) Bir
şeyin ta kendisi, aslı
mağzūl (Ar.) Terkedilmiş, hor, hakir, perişan, rüsva
mağādir (Ar. “makderet”in çoğul şekli) Güç, kuvvet
mağarr (Ar.) 1. Durulan, karar kılınan yer 2. Oturulan yer, mesken, ikametgah. 3.
Merkez, başkent
mālā-keḷām (Ar.) Söz götürmez
mārtolos (Yun.) 1. Silahlı adam, kır serdarı, muhafız 2. Osmanlı Devleti’nde XV. –
XIX. yüzyıllar arasında çoğunlukla Hristiyan tebaadan oluşturulan ve
Rumeli’de ordunun geri hizmetlerinde güvenliği sağlama vb. işlerde
kullanılan askerî bir teşekkül 3. Eskiden Tuna nehrinde korsanlık yapanlara
verilen ad, Tuna korsanı
ma‘rūn (Ar.) (Deri için) aren denen kabukla sarartılmış
maşāff (Ar. “maşaff”ın çoğul şekli) 1. Savaş safları, savaş alanları 2. Askerlerin
düzenli saflar hâlinde yaptıkları savaş
maşhūb (Ar.) Beraberinde olan, birlikte götürülen, arkadaşlık edilen, hemdem
maşīr (Ar.) 1. Sürüp giden 2. Karargâh 3. Suyun aktığı yer 4. Rücu etmek, dönüp
gitmek 5. Dönüp varılacak yer
maşūn (Ar.) Korunmuş, muhafaza edilmiş, mahfuz, emin
maṭbū‘ (Ar.) 1. Güzel, hoş, latif 2. Matbaada basılmış, basılı, tabedilmiş
maṭbū‘a (Ar.) 1. Doğal, doğuştan, asli 2. Damgalı 3. Basılı 4. Doğal özellikler
barındıran 5. Alımlı, hoş, latif
mā-vaqa‘ (Ar.) Olan, vuku bulan şey
mażarret (Ar.) Zarar
me‘āsir (Ar. “me‘sere”nin çoğul şekli) Sanat, ilim vb. alanlarda geçmişten kalan, ata
yadigarı olan övünülecek şeyler, güzel eserler, örnek alınacak davranışlar,
izler, nişaneler
me‘āvin (Ar. “muavenet”in çoğul şekli) Yardımlar
me‘āz (Ar.) Sığınacak yer, ilticagâh, melce, penah
mebādā (A. “me-bādā”) Olmaya ki, olmasın, sakın, zinhar

mebādī (Ar. “mebde”in çoğul şekli) 1. Başlangıçlar 2. İlkeler
 mebrūr (Ar.) İyilen, övülen, beğenilen, hayırlı, makbul
 meb’ūs (Ar.) 1. Gönderilmiş, gönderilen, yollanan 2. Allah tarafından peygamberlik göreviyle gönderilmiş olan (kimse) peygamber, nebi, resul
 mechūd (Ar.) Çalışma, gayret, güç, kuvvet
 medāfi’ (Ar. “midfā”ın çoğul şekli) Toplar
 medāyin/ medā’in (Ar. “medine”nin çoğul şekli) Şehirler
 medār (Ar.) 1. Bir şeyin döneceği, devredeceği yer 2. Dönüş 4. (mec.) Dayanak 5. (mec.) Sebep, vasıta, vesile
 mefātih (Ar. “miftāh”ın çoğul şekli) Anahtarlar
 mefkūd (Ar.) Mevcut olmayan, bulunmayan, yok
 mefsedet (Ar.) Kötülük, fenalık, fitne
 meftūh (Ar.) Açılmış, açık
 mehāmīd (Ar. “meħmedet”in çoğul şekli) 1. Övgüler, medihler 2. Övgüye layık huy ve davranışlar
 mehāmī (Ar. “mühimm”in çoğul şekli) Önemli işler, gerekli olan şeyler
 mehbit (Ar.) İnecek yer, iniş yeri
 mehl (Ar.) Bir iş için tanınan ek süre, zaman verme, vade, mühlet
 mekālīd (Ar. “miklād”ın çoğul şekli) Anahtarlar
 meksūr (Ar.) Kırılmış, kırık
 mekşūf (Ar.) (Kilit, kapı vb. için) Açılmış
 melā’yin/ melā’in (Ar. “mel’un”un çoğul şekli) Lanetlenmiş kimseler, melunlar
 melāz (Ar.) Sığınacak yer, sığınak, melce, penah
 melhūz (Ar.) Olabileceği düşünülen, umulan, beklenen, ihtimal dâhilinde bulunan, muhtemel
 melikī (Ar.) Hükümdara ait olan
 melikū’l-’allām (Ar.) Sarsılmaz muhkem, her şeye kadir hükümdar, Allah
 mellāh (Ar.) Denizci, gemici, kaptan
 me’ mül (Ar.) 1. Umulan, beklenen, ümit edilen 2. Ümit
 me’ mün (Ar.) Tehlikesi olmayan, korkusuz, emniyetli, emin, sağlam
 menāhic (Ar. “menhec”in çoğul şekli) 1. Açık ve geniş yollar 2. (mec.) Tutulan yollar, benimsenen inanç ve görüşler
 menāl (Ar.) 1. Bir kimsenin ele geçirdiği, sahip bulunduğu şey, mal mülk 2. Erişme, nail olma
 menās (Ar.) Tehlikeden korunmak amacıyla kaçıp sığınılacak yer, sığınak
 menāşir (Ar. “menşūr”un çoğul şekli) Fermanlar
 menkūb (Ar.) 1. Felakete uğramış, talihsiz, bahtsız, düşkün 2. Gözden düşmüş
 menşūr (Ar.) 1. Yayılmış, dağıtılmış 2. Bir kimseye vezirlik, müşirlik, beylerbeyilik vb. bir rütbenin verildiğini gösteren padişah fermanı
 meni’ (Ar.) Ele geçirilmesi güç, zaptı zor, sarp, çetin
 merd-āheng (Far.) Ucu kanca şeklinde kıvrık kılıç
 mer’ī (Ar.) 1. Yürürlükte bulunan, hükmü geçerli ve cari olan (şey, özellikle kanun) 2. Saygı gösterilen, riayet edilen, muteber (kimse)
 merkād (Ar.) Mezar, kabir, yatacak yer
 mermūz (Ar.) Açıkça belirtilmeyip ima yoluyla anlatılan, gizlenmiş
 merre (Ar.) Defa, kere, kez
 merşād (Ar.) Gözlem yeri
 merşūş (Ar.) Sağlam, metin, muhkem
 meşābe (Ar.) Derece, değer, ölçü, menzile
 mesā’ī (Ar. “mes’ā”ın çoğul şekli) Çalışmalar, emekler, gayretler

mesākin (Ar. “mesken”in çoğul şekli) Oturulacak yerler, evler, meskenler
mesīr (Ar.) 1. Hareket yeri ya da zamanı, yol, yörünge, devir 2. Devinim 3. Adım,
gidiş
mesmū‘ (Ar.) 1. Duyulmuş, işitilmiş, haber alınmış 2. İşitmeye, dinlenilmeye değer,
kabul edilir nitelikte olan
me’sūr (Ar.) 1. Haber vb. için rivayet edilen, nakledilen 2. Geleneksel, tarihsel,
efsanevi
meşāmm (Ar.) Koku alma organı, burun
meşāyih (Ar. “şeyh”in çoğul şekli) Şeyhler
meşhūn (Ar.) Dolu, dopdolu
meşiyet/meş’et (Ar.) 1. Dileme, isteme, istek, arzu, irade 2. Allah’ın takdiri
metāyā (Ar. “maṭiyye”nin çoğul şekli) Binek hayvanları
meteris (Ar. “mitrās”ın çoğulu, “metāris”ten) Savaşta, askerlerin arkasına geçerek
hem korundukları hem de düşmana ateş ettikleri toprak siper, geçici tabya
me’vā (Ar.) Sığınacak yer, makam, yurt, mesken
mevā’iz (Ar. “mev’iza”nın çoğul şekli) Öğütler, nasihatlar, vaazlar
mevātin (Ar. “vatan”ın çoğul şekli) Yurtlar, şenlenmiş yerler
mevhibet (Ar.) Bağış, bahşiş, ihsan
meyāmin (Ar. “meymenet”in çoğul şekli) Uğurlar, bereketler, saadetler,
bahtiyarlıklar
mezrū‘āt (Ar.) Ekili bir arazide yeşermiş, boy atmış tohumlar, ekinler
mıkrāş (Ar.) Kesecek alet, makas
mişkala (Ar.) Madeni eşya, kılıç, ayna, kösele vb. şeyleri parlatmak için kullanılan
alet, cila aleti
mihār (Ar. “mühr”ün çoğul şekli) Taylar, sıpalar
miknet (Ar.) Güç, kudret
minhāc (Ar.) 1. Açık ve geniş yol 2. (mec.) Bir kimsenin belirli bir amaca, ideale
erişmek için tuttuğu yol, benimsediği inanç, görüş
mişkab (Ar.) Matkap kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli
mismār (Ar.) 1. Çivi, mih 2. Kazık
mişvār (Ar.) 1. Gidiş, tavır, tarz, eda, üslup 2. (Daha çok at için) Yürüyüş 3. Yayın
pamuk taranmış kiris kısmı 4. Petekten bal çıkarmaya yarayan alet 5. Arena,
gösteri yeri
miyān-bend (Far.) Kuşak
mu’ākab (Ar.) Cezalandırılmış
mu’ākıd (Ar. “mu’aḳkad”ın çoğul şekli) 1. Bağlanmışlar 2. (Anlaşma için)
Sonuçlandırılmış 3. Kalınlaştırılmış, yoğunlaştırılmış
mu’ānnid (Ar.) İnatçı, inat eden
mu’āraza (Ar.) 1. Kavga, çekişme 2. Söz veya fikirle birbirine karşı çıkma
mu’āteb (Ar.) Azarlanan, paylanan, takdir edilen
muğāyir (Ar.) Uymayan, bağdaşmayan, aykırı, zıt, muhalif
muğtenem (Ar.) Ganimet olarak alınmış (şey)
muğtenim (Ar.) 1. Ganimet alan, ganimetlenmiş (kimse) 2. Bir şeyi ganimet bilip
ondan hiçbir karşılık ödemeksizin faydalanan veya o şeye ganimetmiş gibi
sahip olan (kimse)
muḥābā (Ar.) Korku, çekinme
muḥaddere (Ar.) 1. Namuslu, iffetli kadın 2. Örtülmüş kadın
muḥāl (Ar.) Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız
muḥalled (Ar.) Gelip geçici olmayan, sürekli, kalıcı, ebedî
muḥannes (Ar.) Kalleş, korkak, alçak

muħarrrik (Ar.) 1. Hareket ettiren, harekete geçiren, kımıldatan, oynatan 2. Tahrik ve teşvik eden, kışkırtan, ayaklandıran, azdıran

muħaşşıl (Ar.) 1. Meydana getiren, ortaya çıkarana 2. Osmanlı maliye teşkilatına bağlı vergi tahsildarı

muħayyem (Ar.) 1. Kurulmuş (adır) 2. adırdada yatan, adırdada barınana (kimse) 3. Çadırları kurulmuş ordugāh

muħşın (Ar.) 1. Kale gibi koruyana 2. Kendini haramdanda saklayana

muħtell (Ar.) 1. İyi ve değerli niteliklerini kaybetmiş duruma gelen, bozulana, bozuk 2. Bozulmuş, karışmış, karışık

muħaddeme (Ar.) Öncü birlik, öncü kuvvet

muħāra‘a (Ar.) 1. Kılıç kullanarak dövüşmek 2. Cenkte kahramanların birbiriyle vuruşmaları

muħārin (Ar.) Bir yerde, bir arada bulunan, birlikte olan, bitişik, yakına

muħātele (Ar.) 1. Karşılıklı vuruşma, birbirini öldürme 2. Savaşı, kavga

muħdim (Ar.) İşine dört elle sarılan, işinin gerektirdiği azim, gayret ve çalışmayı gösteren (kimse)

munşarif (Ar.) Geri dönen, ayrılan, terk eden

munżamm (Ar.) Bir şeye sonradanda katılan, üstüne veya sonuna eklenen, ek

muraħħaş (Ar.) 1. Terhis edilen 2. İzin verilen 3. Talimat verilen kimse

muraşşā‘ (Ar.) 1. İnci, elmas, yakut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş 2 İki mısraı, kafıye ve seci bakımından kelime kelime birbirine uyan (beyit veya söz)

muşāb (Ar.) Sevab kazanmış olan, amelina karşılık ecir kazanmış olan

muşādaķat (Ar.) İki kişi arasındaki dostça davranış, dostluk

muşādere (Ar.) El koyma, zorla alma

muşāff (Ar.) Karşısına geçmiş, savaşıta saf almış

muşāfāt (Ar.) Saf ve halis dostluk, samimi sevgi

muşāhib (Ar.) 1. Biriyle karşılıklı konuşana, sohbet arkadaşı olan kimse 2. Büyük zatlara hikāyeler anlatıp nükteler yaparak hoşça vakit geçirmelerini sağlayan zeki, bilgili, görgülü, hoşsohbet kimse, nedim

muşırr (Ar.) Düşünce veya isteğinden bir türlü vazgeçmeyen, herhangi bir konuda sürekli direnen, ayak direyen, ısrar eden

muşliħ (Ar.) 1. İyileştiren, düzelten, ıslah eden (kimse) 2. Barıştıran

muţallā (Ar.) Üzerine altın yıldız sürülmüş, yıldızlanmış, yıldızlı

mutaşaddī (Ar.) Bir işe girişen, başlıyana, teşebbüs eden

mu‘temed (Ar.) İnanılır, güvenilir, emin, itimada şayana (kimse)

muţtali‘ olmak (Ar. + T.) Bilmek, öğrenmek, vakıf ve haberdar olmak

muvaħħidīn (Ar.) Muvahhitler, Allah’ın birliğine inananlar, Müslümanlar

muvalāt (Ar.) 1. Dostluk, karşılıklı sevgi, yardımlaşma 2. Yardım, koruma

mużāfāt (Ar.) Bir şeyin ekleri, kolları, ilaveleri, bir merkeze bağlı olan şubeler, yan kuruluşlar

mużāheret (Ar.) Arka ıkma, destek olma, yardım etme

mużāhir (Ar.) Arka çıkana, destek olana, yardım edene

mużhir (Ar.) Görünür duruma getiren, aşikār eden, izhar eden

mużtarr (Ar.) Bir işi, bir davranışı yapmak zorunda kalmış, zorlandığı için aksini yapamaz, başka türlü davranamaz duruma gelmiş, çaresiz (kimse), mecbur

mübāriz (Ar.) 1. Eski savaşlarda meydana çıkarak hasmıyla teke tek dövüşen 2. Herhangi bir konuda muhalifiyle mücadele eden

mübāşir (Ar.) 1. Bir işe başlıyana, girişen kimse 2. Tanzimat’tan önce devlet tarafından gönderildiği yerde devlet adına iş yapmaya yetkili olan kimse

müberhen (Ar.) Delille ispatlanmış olan, delilli, ispatlı
 mübteğā (Ar.) İstenen, arzu edilen şey
 mücāzāt (Ar.) 1. Ceza verme, cezalandırma 2. Suça karşılık verilen ceza
 müceddid (Ar.) Yenileyen, yenileştiren, yeni bir şekil veren kimse
 mücidd (Ar.) Ciddiyet ve gayretle çalışan, işini ciddi yapan
 müctebā (Ar.) Seçilmiş, seçkin
 müctehid (Ar.) Kur'an ve sünnette bulunmayan veya açıkça belirtilmeyen bir meselede yine Kur'an ve sünnetin özüne, rûhuna uygun olarak fikir yürütmek suretiyle şer'i hüküm koyan büyük din alimi
 müdārā (Far.) 1. Kin ve düşmanlığı örtüp zahiren dost gibi davranma, iyi geçinme, güler yüzle idare etme 2. Yüze gülmek, dalkavukluk yapmak
 müdebbir (Ar.) İş ve davranışlarının sonucunu inceden inceye düşünerek hareket eden, tedbirli ve ihtiyatlı davranan (kimse)
 mü'ekked (Ar.) 1. Sağlam ve kuvvetli bir duruma getirilmiş, kuvvetlendirilmiş 2. İyice uyulması, yerine getirmesi için sözlü yahut yazılı olarak tekrarlanmış
 müfahhām (Ar.) Saygıya ve ululanmaya değer, kerem ve itibar sahibi, yüce, büyük
 müfāriḳ (Ar.) Ayrılmış, ayrılan, mufarakat eden
 müfevvaż (Ar.) Bir kimseye görev olarak verilmiş, sorumluluğu yükletilmiş
 mülākī (Ar.) Buluşan, kavuşan, görüşen (kimse) "Mülākī olmak: Kavuşmak, görüşmek"
 mülāşık (Ar.) Yapışık, bitişik
 mülātefet (Ar.) Güzel muamele etme, lutfetme
 mülḥaḳ (Ar.) 1. Eklenmiş 2. Merkeze bağlanmış
 mümehhed (Ar.) 1. Yayılmış, döşenmiş, açılıp serilmiş 2. Düzgün, düzenli, tertipli, muntazam
 mümehhid (Ar.) 1. Yayan, döşeyen, seren 2. Düzgün duruma getiren, düzelten, tertip eden (kimse)
 müncerr olmaḳ (A. + T.) 1. Çekilip götürülmek, çekilmek, sürüklenmek 2. Bir duruma veya bir şeye ulaşmak, varmak, varıp son bulmak, ... ile neticelenme
 münezzeḥ (Ar.) 1. Eksiklik, noksanlık, kötülük vb.nden arındırılmış olan, uzak, beri 2. (Allah için) İnsanlara mahsus her türlü sıfat
 münfekk (Ar.) Ayrılmış, kopmuş, çıkmış, sökülmüş
 münfeşş (Ar.) Geniş
 münḥarif (Ar.) 1. Doğru gitmeyen, sapmış 2. (Sağlık için) İyi ve yerinde olmayan, bozuk
 münḳazī (Ar.) Son bulmuş, sona ermiş, bitmiş
 mürāca'at (Ar.) Geri dönme
 mürd (Far.) Ölmüş, gebermiş
 mürūd (Ar.) Asi, isyankar, ayak direyen
 müselleḡ (Ar.) 1. Teslim edilmiş 2. Doğruluğu ipatlanmış
 müstağraḳ (Ar.) Batmış, dalmış, içine gömülmüş, garkolmuş
 müstazıll (Ar.) 1. Gölge altına girmiş olan, gölgelenen 2. (mec.) Birinin koruması altına girmiş, himayesine sığınmış olan
 müstecābü'l-da'vāt (Ar.) Allah katında duası makbul olan, geri çevrilmeyen
 müstemirr (Ar.) Devamlı, sürekli, kesintisiz
 müstes'ad (Ar.) 1. Hayırlı sayılan, uğurlu 2. Yardım görmüş
 müsteḡāb (Ar.) Hoşa giden, beğenilen, iyi, güzel
 müstevfā (Ar.) 1. Eksiksiz ve tam olarak alınmış 2. Eksiksiz, tam, mükemmel
 müstevlī (Ar.) 1. Bir yeri zapt ve istila eden, hükmü, idaresi altına alan (kimse) 2. Yayılan, her tarafı kaplayan

müşāfehe (Ar.) Karşılıklı konuşma, yüz yüze, ağız ağıza söyleşme
 müşebbek (Ar.) Ağ ve kafes gibi örülmüş veya oyulmuş (nakış, pano vb.)
 müşeyyed (Ar.) Yüksek ve sağlam yapılmış, aşılmaz, muhkem
 müşîr (Ar.) 1. Askerlikteki en üst rütbe ve bu rütbeyi taşıyan asker, mareşal 2. Emir ve işaret eden, yol gösteren (kimse)
 müşrif (Ar.) 1. Bir hale yaklaşan, ... üzere olan, –e yüz tutan, meyleden 2. Yüksek bir yere veya mevkiye çıkan, yükselen, yücelen
 müte‘āl (Ar.) Çok yüce, ulu
 müte‘allil (Ar.) 1. Zaman geçirmek için kendini eğlendiren 2. Bahane bulan 3. Bahane ve özür ile vakit geçiren
 müteferrika (Ar.) Padişah, sadrazam vb.nin hizmetinde bulunan ve verdikleri emirleri yerine ulaştıran görevli
 mütehaşşin (Ar.) Kaleye kapanmış, müstahkem bir mevkiye sığınmış
 mütehattim (Ar.) Gerekli, lüzumlu, zaruri, elzem
 mütekāşir (Ar.) Çoğalmış, çok, pek çok
 mütemmim (Ar.) Tamamlayan, tamamlayıcı
 müterettib (Ar.) 1. Sıraya konmuş, tertibe, düzene girmiş, tertiplenmiş 2. Ait olan, ilgili bulunan, tereddüp eden 3. –den dolayı, –den doğan, meydana gelen
 mutevaḳḳıf (Ar.) 1. İlerlemeyen, olduğu yerde duran 2. Olması, gerçekleşmesi bir şeye bağlı olan, bağlı
 mütevārī (Ar.) Bir şeyin arkasına veya altına geçip saklanan, saklı, gizli
 mütezaccir (Ar.) 1. Kederli, elemli 2. Sıkıntılı, öfkeli 3. Huzursuz, endişeli
 müvālāt (Ar.) Karşılıklı sevgi, yardımlaşma, dostça davranma, dostluk
 müzāyaka (Ar.) Darlık, sıkıntı, müşkülât
 müzehheb (Ar.) 1. Altın suyuna batırılmış 2. Yaldızlanmış

N

nā-bekār (Far.) İşe yaramaz, haylaz, hayırsız
 naḥcīr (Far.) Av, sayd, av hayvanatı, av yeri
 nāhic (Ar.) Takip eden, yolda ilerleyen
 naḥt (Ar.) 1. Yontmak, oymak 2. Kök, doğa
 naḥvet (Ar.) Kendini büyük görme, ululanma, kibir, gurur
 naḳīr ü ḳıtmīr (Ar.) Büyük küçük, iğneden ipliğe kadar, en küçük ayrıntısına kadar
 na‘mā (Ar.) Nimet
 nā-ma‘dūd (Ar.) Sayısı belli olmayan
 narḥ-ı rüzī (Far.) Günlük değer
 naşārā (Ar. “naşrāni”nin çoğul şekli) Hristiyanlar
 naşfet (Ar.) Hak ve adalete uygunluk, insaf, hakkaniyet
 nāşıye (Ar.) Alın, yüz
 nāşir (Ar.) Yayan, dağıtan, saçan, neşreden (kimse veya şey)
 naḥ‘ (Ar.) 1. Yemek yemek veya başka bir iş için yere serilen örtü 2. Meşinden yapılmış döşek
 nāzile (Ar.) 1. Bela, sıkıntı 2. İnme, nüzul
 neberd (Far.) Savaş, cenk, mücadele, kavga
 necāḥ (Ar.) İstedigine kavuşma, diledigini elde etme, kurtuluşa erme
 necāt (Ar.) Kurtulma, kurtuluş
 nehmet (Ar.) 1. Himmet, maksat 2. Bağırma, şamata, feryat 3. Hırs, ihtiras, açgözlülük
 nemed-zīn (Far.) Keçe eyer
 nemer (Ar.) Kaplan, leopar

neml (Ar.) Karınca
neşīb (Ar.) Soyu temiz, baba tarafından asil olan (kimse)
neşā' (Ar.) 1. Buğday nişastasası 2. Hoş kokulu esinti, hafif koku
neş'e (Ar.) 1. Sevinç 2. Sarhoşluğun verdiği keyif
-neşūr (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere "saçan, dağıtan" anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
nevāhī (Ar. "nāhiye"nin çoğul şekli) Nahiyeler, etraflar, civardaki yerler
nevāl (Ar.) 1. Talih, kısmet, nasip 2. Bağış, ihsan, ata
nev'an (Ar.) 1. Cins bakımından, çeşitçe 2. Biraz
nev-bāre (Far. "nev-bāve") 1. Turfanda yemiş, yeni çıkmış sebze 2. Yeni ve taze çıkan şey
-neverd (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "dönen, dolaşan, gezen" anlamları katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
nezāfet (Ar.) Temizlik, paklık
niğīn (Far.) 1. Yüzük, yüzük kaşısı 2. Yüzük şeklinde mühür
niğūn-sār (Far.) Baş aşağı
nikū (Far.) İyi, hoş, güzel, nik
nīrān (Ar.) 1. Ateş 2. Cehennem
nīrū (Far.) Güç, kuvvet
nişāb (Ar.) 1. Yeter derece, istenilen oran, kıvam 2. Asıl, esas
niṭāḳ (A.) 1. Kuşak, kemer 2. Peştemal
nuşūr (Ar.) (Zor durumdaki birine) Yardım etme, destek olma
-nūmūd (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "gösteren, görünen; benzeyen" anlamları katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
nüşūr (Ar.) 1. Dağıtma, yayma; dağılma, yayılma, neşr 2. Öldükten sonra dirilme
nūvīd (Far.) İyi haber, müjde, muştu

Ö

öñürdi (T.) Önce, ilk önce, daha önce, ileri

P

peleng (Far.) Kaplan
pelīd (Far.) Pis, murdar, alçak kimse
penāgāh (Far.) Sığınacak yer
pertāb (Far.) Atma, atılma, sıçrama
perveriş (Far.) Besleme, beslenme, yetiştirme, yetiştirilme "Perveriş bulmak: Beslenmek, yetişmek, yetiştirilmek"
peykār (Far.) Cenk, cidal, savaş, harp
-peymā (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "ölçen, ölçücü" anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik kelimeler yapar.
pīrāmen (Far.) Çevre, etraf, yan
pīrāste (Far.) Süslenmiş, donatılmış
pīster (Far.) Yatak, döşek
pīšānī (Far.) 1. Alın, cebin 2. Ön, ön tarafta bulunan (şey)
pişvā (Far.) Önder, başkan, reis
pūsīde (Far.) 1. Çürümüş 2. Solmuş, sararmış
pūyān (Far.) 1. Koşan, koşucu 2. Dalmış
pūşte (Far.) Tepe, yığın

R

- Rabbü'l-erbāb (Ar.) Bütün esmanın menşei, ilk zuhurun mazharı olan ve rububiyet kendisine mahsus bulunan Allah
- rāciḥ (Ar.) Ağır basan, üstün olan
- racīm (Ar.) “Taşlanmış, taşlanarak cezalandırılmış” anlamında
- ra'd (Ar.) Gök gürlemesi, gök gürültüsü
- rāğīb (Ar.) İstekli, isteyen (kimse)
- raḥt (Ar.) Binek atlarına vurulan eyer, eyer takımı
- rāhin (Ar.) 1. Malını emniyete koyan 2. Devamlı, sabit
- raḳīka (Ar. raḳīk “ince, yumuşak, şeffaf”tan) 1. İnsanın gönlüne ferahlık veren etkili söz veya tecelli 2. Hak'tan kula ulaşan ruhani yardım
- rān (Far.) Uyluk
- rāsiḥ (Ar.) 1. Sağlam, kuvvetli, metin, muhkem 2. İlim ve fende, özellikle din ilimlerinde çok geniş ve sağlam bilgisi olan, otorite sayılan (kimse)
- rāyīka/ rā'īka (Ar.) 1. Saf, sade 2. Akıcı
- reces (Ar.) 1. Pislik, kir 2. Her tür insan pislği 3. Kötü koku
- refte (Far.) Gitmiş, geçmiş
- rehbet (Ar.) 1. Korku 2. Korku verici, korkulan
- rekīn (Ar.) 1. Yüce, yüksek, âlî, sağlam 2. Ağırbaşlı, vakarlı
- reme (Far.) Sürü
- reml (Ar.) Kum
- res (Far.) Sonuna geldiği kelimelere “ulaşan, erişen” anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
- resīde (Far.) Erişmiş, yetişmiş, ulaşmış, olgunlaşmış
- revān (Far.) 1. Yürüyen, giden 2. Akan 3. Akıcı (şiiir, söz vb.) 4. Ruh, can 5. Süratle, derhal
- re'y (Ar.) 1. Oy 2. Fikir, görüş, düşünce “Re'y-i sāyib: İsabetli fikir”
- rey'ān (Ar.) Bir şeyin ilk zamanları, evveli
- rezīn (Ar.) 1. Sağlam 2. Ağırbaşlı, vakarlı
- ri'āyet (Ar.) 1. Saygı, itibar 2. İkrām, ağırlama 3. Uyma, itaat
- rif'at (Ar.) Yücelik, yükseklik, özellikle mevki yüksekliği
- rikāb (Ar.) 1. Üzengi 2. Büyük bir kimsenin katı, huzuru
- risālet-penāhī (Ar. + Far.) Hz. Muhammed
- ru'b (Ar.) Korku, dehşet, havf
- ruḥām (Ar.) Mermer
- ru'ūnet (Ar.) 1. Bönlük, ahmaklık, bencillik 2. İnsana ağır gelecek davranışlarda bulunma 3. Bönlük ve ahmaklık sayılan nefsanî zevklere dalma, arzularının esiri olma, benliğini öne çıkarma durumu
- rūyin-ten (Far.) Güçlü kuvvetli, tunç vücutlu
- rūz-ı ḳāsım (Ar.) 1. Yılı ikiye ayıran gün 2. Eskiden senenin ayrıldığı iki dönemden 8 Kasım'dan 6 Mayıs'a kadar süren 6 aylık kış dönemi
- rūz-merre (Far. + Ar.) Her günkü, her günlük
- rūchān (Ar.) Üstün olma, üstünlük
- rūkn (Ar.) 1. Sütun, direk 2. Dayanak
- rūmḥ (Ar.) 1. Kargı, mızrak 2. Yoksulluk, fukaralık
- rūsūm (Ar.) 1. Usul, metot, kural, merasim 2. Suretler, şekiller

S

- şa'ar (Ar.) Kibir, gurur, azamet
- şa'b (Ar.) Güç olan, güçlkle yapılan, zor, çetin, müşkül

sabāvet (Ar.) Çocukluk
 saff (Ar.) 1. Yan yana düzgün bir şekilde sıralanan kimselerin meydana getirdiği dizi, sıra 2. (mec.) Aynı düşünce ve menfaatler etrafında birleşen kimselerin meydana getirdiği topluluk 3. Mehter usullerinden biri
 saf-der (Far.) Düşman saflarını yarıp geçen kahraman, yiğit
 saḥāvet (Ar.) Cömertlik, el açıklığı
 sa'īd (Ar.) 1. Kutlu, uğurlu 2. İyi ve güzel yaratılışı sebebiyle hak katında makbul olan, kurtulmuşlardan sayılan (kimse)
 sā'id (Ar.) Kolun dirsekten bileğe kadar olan kısmı
 šā'ika (Ar.) Yıldırım
 šalābet (Ar.) 1. Katılık, sertlik 2. İnanç ve ahlak üstünlüğünden doğan kuvvet, sebat, sağlamlık, metanet
 šalīb (Ar.) Haç
 şalt (T.) Sadece, yalnız, sırf
 sāyır/sā'ir (Ar.) Başka, diğer, öteki
 sa'ir (Ar.) Alevli, harlı ateş, cehennem ateşi
 saḡar (Ar.) Cehennem
 saḡf (Ar.) 1. Dam, çatı 2. Tavan
 šāḡīb (Ar.) 1. Bir şeyi delip geçen, delen 2. Karanlığı delip geçen, pırl pırl parlayan, çok parlak 3. İçer işleyen, etkili
 sākīr (Ar.) 1. Sarhoş olmuş, kendinden geçmiş 2. Hareketsiz, kımıldamayan, duran
 sal (T.) Tabut
 šalāt (Ar.) Namaz
 şamsām (Ar.) Keskin kılıç
 şanādīd (Ar.) "şandīd" in çoğul şekli İleri gelenler, büyükler, hakim olan kimseler
 sāniḡ (Ar.) Zihne doğup ortaya çıkan
 şarşar (Ar.) Şiddetli ve soğuk esen rüzgâr
 şatve (Ar.) Karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç
 şavāmi' (Ar.) "şavma'a" nın çoğul şekli Tapınaklar, savmaalar
 şavlecān (Ar.) Ucu eğri cirit sopası, çevgan
 şavlet (Ar.) Bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı
 şavn (Ar.) Koruma, muhafaza etme
 şavulmaḡ (T.) Bir şeyden çekinerek bulunduğu yerden uzaklaşmak
 šāyib/šā'ib (Ar.) 1. Başka yöne sapmadan doğruca hedefe ulaşan 2. Doğru, isabetli, yanlışsız, maksada uygun
 sāz (Ar.) 1. Takım, silah, edevat 2. Ustalık 3. At takımı 4. Düzen, tertip, sıra 5. Öğrenme 6. Kuvvet, kudret 7. Menfaat 8. Benzer, misil, eş 9. Hile
 sebbāḡ (Ar.) İyi yüzen, iyi yüzme bilen (kimse), yüzücü
 seby (Ar.) Savaşta esir alma; esir alınma
 sefk (Ar.) Dökme, akıtma "Sefk-i dimā: Kan dökme"
 seffāk (A.) 1. Kan döken, kan dökücü 2. Akıcı 3. Çok yalancı
 seḡā (Ar.) El açıklığı, cömertlik
 sehm-nāk (Far.) Korkunç, dehşet verici, dehşetli
 seḡaleyn (Ar.) seḡal "ağırlığı olan kıymetli nesne" den tesniye eki -eyn ile) Arapça'da "insan ve cin", "dünya ve ahiret" gibi ikili anlamlarda kullanılan kelime dilimizde Hazret-i Muhammed hakkındaki, "İns ve cinnin peygamberi, efendisi" anlamına gelen "Resulü's-sakaleyn" ve "Seyyidü's-sakaleyn" söyleyişlerinde geçer.
 seleb (Ar.) Birinden zorla alınan elbise, silah vb. şahsi eşya

Selsebīl (Ar.) Cennetteki pınarın adı
 selvet (Ar.) 1. Teselli, avuntu 2. Servet, refah, mutluluk 3. Kederi unutturan
 semā (Ar.) Atın sırtı
 semek (Ar.) 1. Balık 2. Yaratılışın en altı, boynuzunda dünyayı taşıyan öküzü taşıyan Hintli balık
 -semīr (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere "... niteliğini taşıyan, ... ile nitelenen" anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
 semiyy (Ar.) Aynı adı taşıyan kimselerden her biri, adaş, hemnam
 semt (Ar.) 1. Yön, taraf, cihet 2. Rota, yol
 senc (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "tartan, ölçen, değerini anlayan, değerlendiren" anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
 senen (Ar.) Yol, yön, tarz
 -serā (Far.) Sonuna geldiği kelimelere "terennüm eden, söyleyen" anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.
 serā-perde (Far.) 1. Perde 2. Padişah çadırı, otağ
 ser-āsime (Far. ser "baş" ve āsime "sersem" ile) Sersem, şaşkın
 seren (T.) 1. Ağaç, direk 2. Bayrak direği
 sermā (Far.) Kış, soğuk
 ser-nigūn (Far.) 1. Ters dönmüş, baş aşağı, tepetaklak 2. (mec.) Talihsiz, bahtsız
 ser-vaqt (Far.) Yalnız görüşmeye uygun boş oda veya yer, halvethane
 seyyimmā (Ar.) Özellikle, bilhassa
 -simāt (Ar. sime'nin çoğul eki -āt almış şekli) Sonuna geldiği kelimelere "üzerinde ... izi, işareti görülen, ... görünüşlü" anlamı katarak birleşik sıfatlar yapar.
 sinān (Ar.) 1. Çelik mızrak ucu 2. Herhangi bir savunma silahı 3. Bileği taşı
 sipeh-sālār (Far.) Başkomutan
 sīm-āb (Far.) Cıva
 sīr-āb (Far.) 1. Suyu doymuş, suya kanmış 2. Taze, körpe
 sitīz (Far.) Kavga, dövüş
 siyādet (Ar.) Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in soyundan olma, seyitlik
 sökmek (T.) Yarmak, parçalamak
 söyündürmek (T.) Söndürmek
 su'bān (Ar.) 1. Büyük yılan, ejderha 2. Kuzey yarım küresinde Ejderha burcunun büyük kavsinin ortasında, Küçükayı dörtgeninin tam karşısında yer alan en parlak yıldız, Alpha Draco
 suḳbe (Ar.) Delik, küçük delik
 şulbī (Ar.) 1. Bel kemiğine, omurgaya ait 2. Bir erkeğin sulbünden gelen, onun zürriyetinden olan, öz (oğul)
 sūrāḥ (Far.) Delik
 sūsmār (Far.) Kertenkele, keler
 suvarınmak (T.) Sulanmak, söndürülmek
 sübbūḥ (Ar.) Allah, daima övülen
 sübül (Ar. "sebil" in çoğul şekli) Yollar
 sücūd (Ar.) Secde etme
 südde (Ar.) 1. Kapı 2. Eşik
 sü'edā (Ar. "sa'id" in çoğul şekli) Mutlu olanlar, Allah'ın rızasına erenler
 süfte (Far.) Delinmiş, delik
 sügūr (Ar. "sağr" in çoğul şekli) Düşmana yakın yerler, sınır boyları, serhat, hudut
 sükkān (Ar. "sākin" in çoğul şekli) Bir yerde oturanlar, ikāmet edenler, sakinler
 süm (Far.) Toynak
 sütüde (Far.) Övülmüş, övülmeye değer bulunmuş

sütüh (Far.) 1. Korkuyla karışık saygı 2. Korkunç, müthiş 3. Şaşkın 4. Yorgun, bezgin
süveydā (Ar.) 1. Kalbin tam ortasında bulunduğu kabul edilen siyah nokta, insan varlığında ilâhî tecellinin odak noktası 2. (mec.) Kalpte gizlenen günah
süyül (Ar. “seyl”in çoğul şekli) Seller

Ş

şābāş (Far.) “Çok yaşa, şen ol, aferin, var ol” anlamında tebrik sözü
şāfi (Ar.) Kâfi gelen, yeter durumda olan, ikna eden “Cevāb-ı şāfi: Yeterli cevap”
şāgil (Ar.) 1. Meşgul eden 2. Bir mülkte, bir yerde oturan, orayı işgal eden (kimse)
şāhbāz (Far.) 1. İri ve beyaz bir doğan cinsi 2. Yiğit, gösterişli ve şanlı kimse
şāhsār (Far.) 1. Dallı budaklı ağaç 2. Ağaçlık, koruluk
şa‘ir (Ar.) Arpa
şaklos (Mac.) Osmanlı ordusunda kullanılan toplardan biri
şāmiḥ (Ar.) 1. Yüksek, ali 2. Kibirli
şaşt (Far.) 1. Okçuların sağ ellerinin başparmağına taktıkları, kirişin titremesini önleyen ve okun hedefi bulacak şekilde düz gitmesini sağlayan yüzük, zıhgir, küştiban 2. Başparmağın yay çekilen yeri 3. Ok atan kimseye göre menzilin sağ tarafı
şe‘āyir/şe‘ā’ir (Ar. “şi‘ār”ın çoğul şekli) 1. İzler 2. Âdetler, merasimler 3. Bir şeyi benzerlerinden ayıran özellikler, nişanlar
şecā‘at (Ar.) Yiğitlik, yüreklilik, cesaret
şecī‘ (Ar.) Cesur, yürekli, kahraman, şecaatli
şedāyid/şedā’id (Ar. “şedīde”çoğul şekli) 1. Eziyetli, zahmetli, sıkıntılı durumlar 2. Afetler, büyük sıkıntılar, belalar
şehāmet (Ar.) Zekâ ile beraber olan cesaret, aklın kontrolünde olan yiğitlik
şekāvet (Ar.) 1. Eşkıyalık, yol kesicilik, haydutluk, şakilik 2. Kötü yaratılışlı, kötü iş işleyecek tınyette olma, kutsuzluk
şemīm (Ar.) Güzel koku
şenā‘at (Ar.) Kötülük, fenalık, alçaklık
şerze (Far.) Kükremiş
şeşder (Far.) 1. (Tavлада) Altı kapı 2. Dünya
-şi‘ār (Ar.) Sonuna geldiği kelimelere “haiz olan, sahip olan, muttasıf” anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
şihāb (Ar.) 1. Işıklı nokta, kıvılcım, ateş parçası 2. Akan yıldız, meteor
şikāḳ (Ar.) Uyuşmazlık, anlaşmazlık, ihtilaf
-şikār (Far.) Sonuna geldiği kelimelere “avlayan” anlamı katarak Farsça birleşik sıfatlar yapar.
şikest (Far.) Kırma, kırılma
şiyem (Ar. “şīme”nin çoğul şekli) Huylar
şude (Far.) 1. Giden kişi ya da şey 2. Olup biten şey 3. Ölü, işlevsiz, hükümsüz
şūm (Ar.) Uğursuz, meşum, şom
şūkūh (Far.) Ululuk, azamet, haşmet
şühedā (Ar. “şehīd”in çoğul şekli) Şehitler
şüyū‘ (Ar.) 1. Herkesçe duyulma, yayılma, bilinme, halkın diline düşme 2. Bir mala ortak olanlardan her birinin hissesinin o malın bütününe yayılmış olması

T

ta‘ayyüş (Ar.) Yaşama, geçinme
tābende (Far.) Parlayan, parlak

tābiş (Far.) Parlayış, parıldayış
tağammüd (Ar.) Sararak örtme, zarf gibi sarma
taḥaṭṭī (Ar.) 1. Bir yeri aşip geçme 2. Saldırma, hücum etme
taḥsīn (Ar.) Güzel bulup takdir etme, övme, alkışlama
taḥaddüm (Ar.) 1. İleri geçme 2. Önce gelme, önce davranma
taḥayyüd (Ar.) 1. Bağlanma, bağlı olma, kayıtlanma, mukayyet olma 2. Çalışma, çabalama, uğraşma 3. Dikkatli davranma, üstüne düşme, özen gösterme
taḥbīl (Ar.) El öpme
taḥrīr (Ar.) Sözle anlatma, ifade ve beyan etme, anlatış
tālī (Ar.) 1. İkinci derecede olan 2. Bir önermenin ikinci kısmı 3. Redif askerinin ikinci sınıfı
tām̄m (Ar.) 1. Gerekli her şeyi kendisinde bulunduran, eksiği olmayan 2. Tamam, bütün
tārek (Far.) 1. Tepe, başın üst kısmı 2. Derviş başlığı, derviş tacının dilimlerinden her biri, terk
tārī olmak (Ar. + T.) Ortaya çıkma, belirme
taşarruf (Ar.) 1. Bir şeye sahip olma ve sahip olduğu şeyi istediği gibi kullanma yetkisi 2. Bir nesneyi, özellikle parayı dikkatli ve idareli kullanma 3. Emir, hüküm
ṭaviyyet (Ar.) Gönüldeki istek, niyet, kasıt
ṭāyife/ ṭā'ife (Ar.) Grup hâlindeki insan topluluğu, bölük, fırka, takım
tażaccur (Ar.) İçi sıkılma, bunalma
tāziyāne (Far.) 1. Kırbaç, kamçı 2. Mızrap, tezene 3. (mec.) Sebep, vasıta
tebāh (Far.) Yıkılmış, mahvolmuş, harap olmuş
tebār (Far.) Soy, nesil
tecemmülāt (Ar.) Süsler, süslenmek için kullanılan ağır pahalı eşya
tedmīr (Ar.) Yok etme, mahvetme, helak etme
te'ebbüd (Ar.) 1. Ürküp çekinme 2. Bir yerin ıssız ya da yaban olması 3. Ürkek ya da yabani olma
tefvīz (Ar.) Bir iş veya şeyi bir kimsenin üstüne bırakma
tegerk (Far.) (Yağan) dolu
tehāvün (Ar.) Ehemmiyet vermeme, önemsiz görme, önemsememe
tehniye/ tehni'e (Ar.) Kutlama, tebrik etme
tekāhül (Ar.) İhmal, dikkatsizlik
tekāver (Far.) 1. Koşucu, seğırtici 2. Yorga yürüyüşlü at
te'kīd (Ar.) 1. Sağlamaştırma 2. Daha önce yazılmış veya söylenmiş olan bir şeyi tekrar hatırlatma, bir daha bildirme
tek ü tāzī (Far.) Koşma, koşuşma
telāṭum (Ar.) 1. (Dalga için) Birbirine çarpma 2. Dalgalanma
temāme (Ar.) 1. Bir şeyi tamamlamak için gerekli olan şey ya da miktar 2. Tüm, bütün
temḥīd (Ar.) Tazim ve sena eylemek ve sabaha karşı minarelerde okunan dua
temşiyet (Ar.) Yürütme, ilerletme "Temşiyet-i umur: İşleri yürütme"
tenādd (Ar.) Birbiri ardına kaçarak dağılmak, karşılıklı yayılma
tena'üm (Ar.) Nimetlenme, bolluk içinde yaşama
terah (Ar.) Keder, gam, tasa
terāhī (Ar.) Gayretsizlik ve gevşeklik gösterme, gevşeme, geri çekilme, geri durma
terğīb (Ar.) İsteklendirme, arzu ettirme, istek verme
terhīb (Ar.) Çok fazla korkutma, yıldırma
terhīn (Ar.) Rehine koyma, rehin olarak bırakma

tersīm (Ar.) Resmini yapma, şeklini çıkarma, çizme
teşārif (Ar. “taşrīf”ın çoğul şekli) Emir ve hükümler
teselsül (Ar.) Kesintisiz olarak devam etme
teshīr (Ar.) Ele geçirme, emri altına alma, kendine tabi kılma, zaptetme
teşevvuk (Ar.) Şevklenme, arzu gösterme
teşeyyüd (Ar.) Sağlama, pekişme, güçlenme
tešnī‘ (Ar.) Ayıplama, kötü görme, ayıp ve çirkin bulma
teşvīş (Ar.) 1. Karıştırma, karma karışık etme 2. İnsanın zihnini meşgul eden şey, gāile, karışıklık
tevābi‘ (Ar. “tābi”ın çoğul şekli) 1. Bir kimse ile beraber bulunan, ona tabi olan kimseler, maiyet 2. Bir kimseye fikir bakımından bağlı olanlar 3. Uşaklar, yardımcıları 4. Bir merkeze bağlı olan yerler 5. Uydular, peykler
tevālī (Ar.) Arkası kesilmeden devam etme, birbirini ardından gelme
tev’em (Ar.) 1. İkiz 2. Eş
tevessül (Ar.) Sarılma, başvurma, bir şeyi vesile kılma
tevkīr (Ar.) 1. Hürmetle anmak 2. İhtiram etmek
tīnāb (Ar.) Çadırı kazığa bağlayan ip
tilāl (Ar. “tell”ın çoğulu) 1. Kümeler, yığınlar 2. Tepeler
tīn (Ar.) Çamur, balçık
tīre (Far.) 1. Karanlık, kara 2. Bulanık
tonpāz (Sl. “tombāz”) 1. Üzerinde köprü kurulan, altı düz kayık biçiminde duba 2. Irmaklarda işleyen, altı düz kayık
top otı (T.) Barut
top taşı (T.) Gülle
torlağ (T.) 1. Derviş 2. Genç, toy. 3. Henüz evcilleşmemiş, alışmamış
toylamak (T.) Yedirip içirmek, ağırlamak, ziyafet vermek
tu‘me (Ar.) 1. Yiyecek, azık 2. Lezzet, tat 3. Lokma
turş u şīrīn (Far.) 1. Ekşi ve tatlı 2. Hoş ve nahoş

U

‘udül etmek (Ar. + T.) Geri dönmek, sapmak, vazgeçmek
uht (Ar.) Kız kardeş
‘ulūfeci (Ar.) Osmanlılarda kapıkulu süvarisini teşkil eden yeniçerilerin iki bölüğüne verilen isim, ulufeciyan
‘ulūvv (Ar.) Ululuk, büyüklük, yücelik
‘ulyā (Ar. “a‘lā”nın müennes şekli) Çok yüksek, çok yüce
‘umde (Ar.) Dayanılacak, güvenilecek kimse veya şey, destek, dayanak
‘unf (Ar.) Şiddet, sertlik, kabalık, terslik
‘unfuvān (Ar.) (Güzellik, gençlik, sağlık vb. için) Başlangıç, en parlak, en taze zaman
‘urbān (Ar. “‘Arab”ın çoğul şekli) Çöl Arapları, bedeviler
‘uşāt (Ar. “‘āsi”nin çoğul şekli) Asiler
‘usret (Ar.) Sıkıntı, zahmet, zorluk, güçlük, darlık
‘uzūbet (Ar.) Tatlılık, hoşluk, latiflik

Ü

ünās (Ar.) [Ar. nās “insanlar”ın aslı olarak kabul edilir] İnsanlar, nas

V

vāfir (Ar.) Çok, bol

vāhibü'l-āmāl (Ar.) “İstekleri veren” Allah
vaḥīd (Ar.) En seçkin, emsalsiz
vażī' (Ar.) Alçak, bayağı
vecīh (Ar.) 1. Güzel 2. Uygun, layık
vefret (Ar.) Bolluk, çokluk
veġā (Ar.) 1. Gürültü, patırtı, kavga 2. Savaş, cenk
vehbī (Ar.) Allah vergisi
vehlet-i ūlāda (Ar.) İlk anda, ilk bakışta
velā'at (Ar.) Dostluk, sevgi, bağ, ittifak
veleh (Ar.) Şaşkınlık, şaşma, hayret
verā (Ar.) Bütün yaratılmış olanlar, alem, kainat
verā' (Ar.) Arka, art, öte
vifāk (Ar.) 1. Aynı düşüncede, aynı fikirde olma 2. Anlaşmış olma durumu,
barışıklık
vīre etmek (Sl. + T.) Kale vb. müstahkem bir yerin düşmana teslim edilmesi
vuzū (Ar.) Abdest
vürūd (Ar.) Gelme, erişme, ulaşma, varma

Y

yacanmak (T.) Çekinmek, kaçınmak, imtina etmek, ihtiraz etmek, sakınmak
yalı (T.) Deniz, göl ve nehir kenarlarındaki düz ve açık arazi
yaşamak (T.) 1. Eğmek, çöktürmek, bozup dağıtmak 2. Yenmek 3. Yatırmak, yere
sermek, yaymak
yat u yaraġ (T.) Silah ve mühimmat
yebāb (Ar.) Yıkık, harap, viran
yelmek (T.) Aceleyle, telaşla koşmak
yemīn (Ar.) Sağ taraf
yemm (Ar.) Deniz, okyanus
yüpürmek (T.) Telaşla öteye beriye koşmak
yügrük (T.) 1. Yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek 2. Yürürlük, hızlı gitme

Z

zād (Ar.) Azık, yiyecek, rızık
zāhib (Ar.) 1. Giden, gidici 2. Bir düşünceye, bir zanna inanan, uyan, kapılan (kimse)
zahr (Ar.) 1. Arka, sırt 2. Kağıt vb.nin arka tarafı
zālām (Ar.) Karanlık
zālīl (Ar.) Gölge “zıll-i zālīl: Çok koyu gölge”
żayf (Ar.) 1. Yaklaşma, yanaşma 2. Misafir
zāyil (Ar.) 1. Yok olan, tükenen 2. Geçmiş 3. Geçen, geçici
zemzeme (Far.) Nağmeli ses, nağme, ezgi
zenbūr (Far.) Eşek arısı, arı
zevāde (Far.) Erzak, azık, yiyecek
żırgām (Ar.) Arslan
żıyā' (Ar.) Mülk ve araziler
zimām (Ar.) 1. Yular 2. (mec.) Yönetim, idare
zīn (Far.) Eyer
zu'afā (Ar. “za'if”in çoğul şekli) Zayıflar
zücret (Ar.) İç sıkıntısı, iç darlığı
zunūn (Ar. “zann”ın çoğul şekli) Zanlar
zürkār (Far.) Zorlayıcı olan, zorlayan

zuyūf (Ar. “zayf”ın çođul Őekli) Misafirler, konuklar
zū‘amā (Ar. “za‘īm”ın çođul Őekli) 1. Bŷyŷk tımar sahipleri 2. Kefil 3. Bir
memleketin ileri geleni, ayandan olan Şerefli kimse 4. Padişah, sadrazam ve
vezir adına iş gŷren kimse, bir nevi konsolos
zŷkŷr (Ar. “zeker”ın çoğul Şekli) Erkekler

UZUN ÖZET (EXTENDED ABSTRACT)

From the 15th century onwards Ottomans have rearranged their tribal political structure in favor of a more centralized administrative system around a single authority. This new ideology which was based on Ottoman household's being chosen by God to rule, is justified by Mehmed II's conquest of Constantinople. Hence the foundation of the empire, Ottoman sovereign as being the head of the Ottoman household started to separate himself from the people he ruled, by living in palaces which segregate his imperial identity from the public. After Yavuz Sultan Selim conquered Mekke and Medine Ottomans became the caliphs of Islamic faith and their claims as being the servants of God attained a divine nature. At the end of the 16th century as the sultan disregards leading the army in campaigns and becomes less visible in public occasions, his servants (viziers, governors, *defterdars*, *kadis* and other administrative elite) became the prominent actors of the Ottoman state as his representatives.

Fetihname is a literary genre which narrates specific campaigns, conquests of cities and fortresses, also the victories on the battlefield. Therefore, the books which have names such as "gazavatname, zafername, sefername" even the ones with "şehname" and "tarih" can be categorized under this genre. Fetihnams can be written in verse or prose. In order to call a work "fetihname" it should cover the events through some chapters: 1- *Tevhid* (Declaring the unity of God), 2- *Münacat* (Prayer for God), 3- *Na't*, (Prayer for the prophet Muhammed) 4- *Ashab-ı Kirama dua* (Prayer for Muhammed's family and friends), 5- Prayer for Islam's heroes, 6- *Sebeb-i telif* (Reason for writing of the work), 7- Prayer for the Ottoman sultan, 8-

Reasons of the military campaign, 9- Provisions and armament, 10- The beginning of the campaign, 11- Encountering the enemy, 12- Standing of the enemy, 13- Battles and the victory of Islam, 14- Returning to Istanbul, 15- Prayer, 16- *Hatime* (Afterword).

During the 16th century state officers, intellectuals or litterateurs with different backgrounds used this genre. The stylistic difference between these works underlines the author's purpose and his audience. For example, Merâhî's fetihname depicts the events in a simpler heroic fashion which is easier to understand and has an entertainment value for the ordinary people. But the court calligrapher Ferîdûn Ahmed Bey's *Nûzhet-i esrârü'l-ahyâr der-ahbâr-ı sefer-i Sigetvar* is quite different than it. Ferîdûn Bey prefers writing in prose rather than verse because his audience is sufficient for an elegant, rhymed prose which is the ornate literary style that derived from official correspondences. Therefore, the campaign narratives can tell us how narrator interprets the event within a specific community and how he constructs his identity through this narration. Fetihnames are used as a means of legitimization. Authors' position in the social hierarchy or their proximity to main authority influenced their literary styles but that their narration is the outcome of a shared Ottoman identity which can be explained as being the ideal person for serving the Ottoman sultan whom was chosen by God to rule on earth.

To a certain extent fetihnames share the characteristics of previous literary works which includes the imagery, metaphors and tropes of the *gazi* warrior who fights in the name of Islam. The identity formation of a bureaucratic ruling class represented itself in the text with the choice of form, vocabulary or tone. One of these representatives is the use of *inşa* as the literary style which includes the epithets

of officers which were used in administrative documents and underline their qualities.

Târîh-i Engürüs is a fetihname which was written at the end of 16th century. It was written as a combination of poetry and prose. İnşa which can be defined as the stylistic prose and was a favored form of history writing at 16th and 17th centuries. The text declares the author of *Târîh-i Engürüs* as ‘Âlî since he uses pen-name in poems. We are not sure who this ‘Âlî Efendi is. Since Gelibolulu Mustafa ‘Âlî Efendi was a famous historian of the 16th century and he had appropriated an inşa style which can be identified with the use the rhetorical figures of style and formulation, it is plausible to consider him as the author of this fetihname.

The author’s style shows features of inşa prose which is the dominant style of professional bureaucrats. That means *Târîh-i Engürüs* was written for the educated statesmen and the growing body of Ottoman elite who were literate in Ottoman Turkish also have the knowledge of Persian and Arabic. The theme of *Târîh-i Engürüs* is the military campaign of Hungary but the story manifolds into sub-chapters regarding the portrayal of commanders and their worthy deeds. Therefore, it can be said that the text has a biographical aspect.

In the depiction of Ottoman army narration is reinforced by the use of a language, which is full of compounds and rhyme. The suffering and death of soldiers on the battlefield and the killing of prisoners of war were depicted through similes. The heroism of the main protagonists, the number of enemy troops or the strength of besieged fortresses were highly exaggerated. The panegyric depicts the ideal Ottoman statesman as a brave commander, a clever leader and a pious man. While depicting the landscape, metaphors of paradise and heavens were used.

The display of luxury, patronage and power through lavish gift givings (*hil'ats*, horses, weapons etc.) and banquets were emphasized. Recurring *divan* gatherings where tactics and strategies were discussed illustrates the ideal functioning of the administrative and military apparatus.

At its beginning fetihnames were only written in the name of the Ottoman sultan. The growth of the bureaucracy during the 16th century led to the distribution of sultan's authority into the ruling elite. Those people were sultan's representatives in the public sphere. Glorifying the administrative or the military elite was seen as a way of glorifying the sultan himself. Therefore, at the end of the 16th century fetihnames were began to be written for these ruling elite. *Târîh-i Engürüs* would probably be presented to Koca Sinan Paşa who was the grand vizier and the commander-in-chief of 1593 Hungary campaign. But Sinan Paşa passed away in 1596 while the author was still working on *Târîh-i Engürüs*. Not being able to present his work to deceased grand vizier, the author of *Târîh-i Engürüs* looked for alternative patrons who would appreciate him for his writing skills. Cafer Paşa and the Crimean Khan Fetih Giray should have been thought as potential patrons because they were praised at the last part of the work. The author should have been at a dead end in his search for a potential patron that he hastily finished the depiction of the events which would result in conquest of Eğri fortress and a glorious victory at the battle of Haçova.

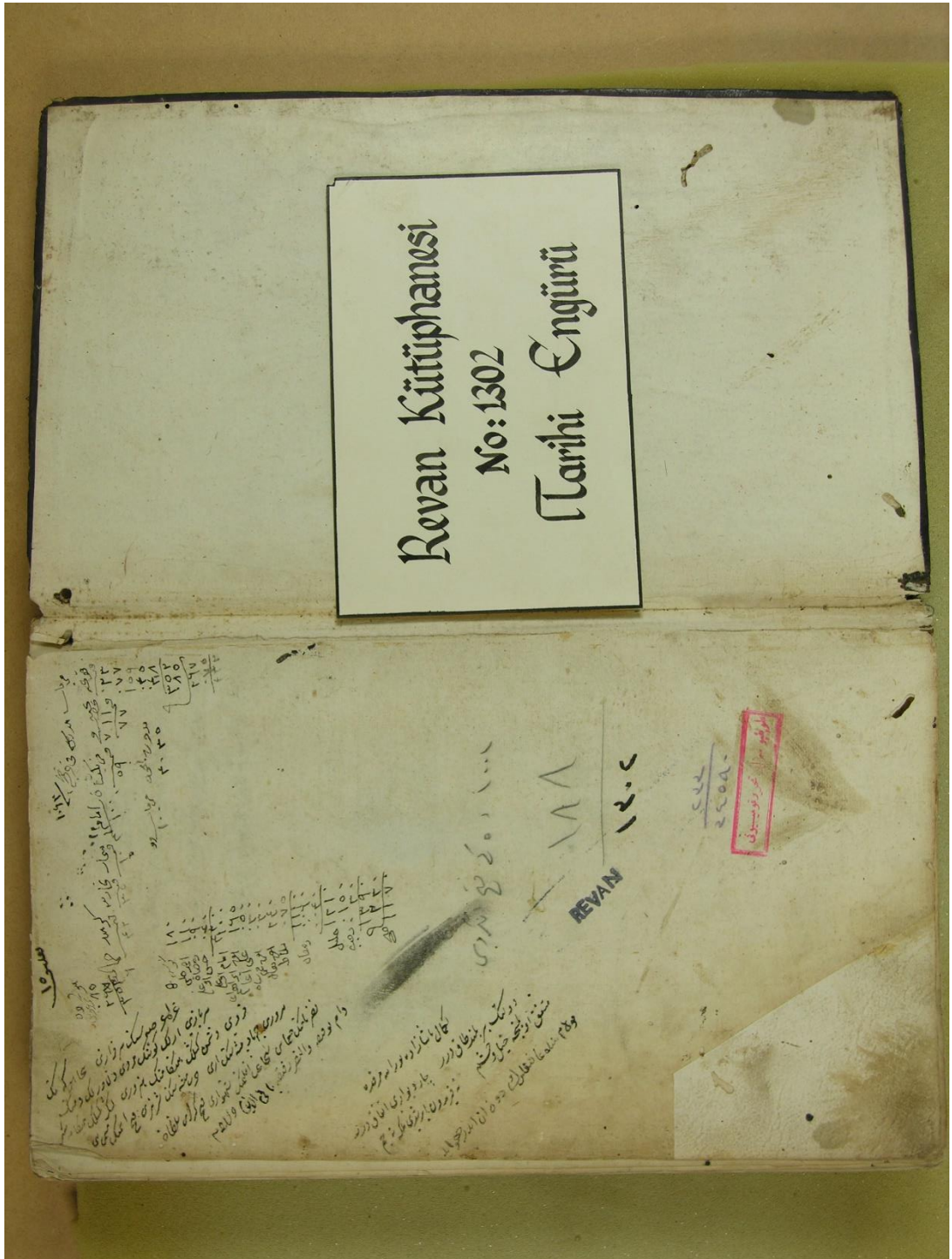
It was necessary for Ottoman statesman to create an identity to legitimate their claims to rule in the name of sultan but it was equally important for them to create an opposite identity for their rivals and show them as the ultimate enemy. In fetihnames we see Ottomans are identified as an unprecedented military power and their achievements interpreted as their legitimacy to rule in the east and west. In

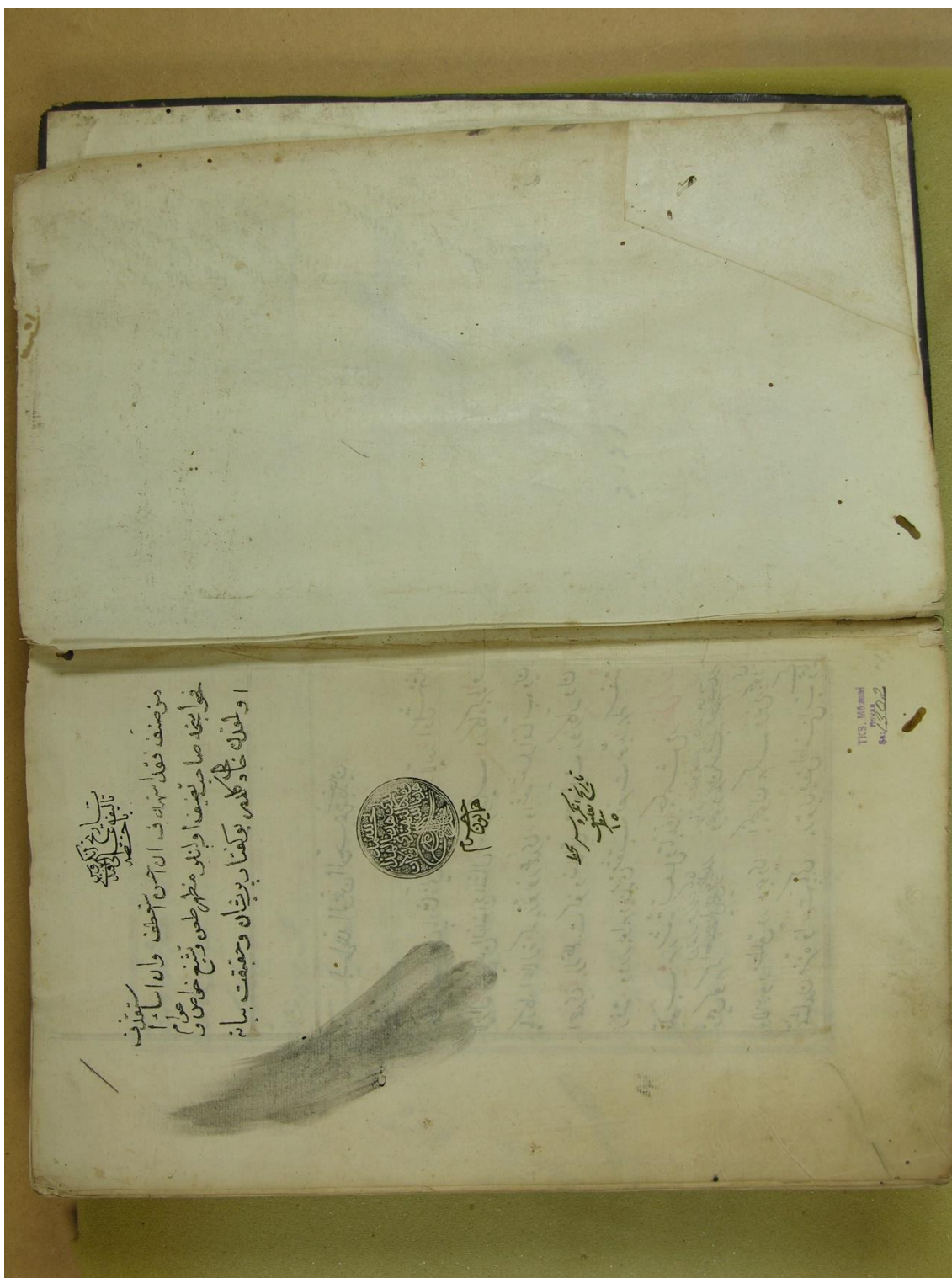
these texts Ottomans march against the infidel, take the strongest castles and fight the rebels. With these qualities, conquest narratives function as a proof to their power and as a tool to enhance their self-representation. *Târîh-i Engürüs* is a good example of those literary works which present the Ottoman ruler as the protector of muslims and the enemy of infidels. All his soldiers and servants are worthy people. Fetihnames tell their stories so that their deeds would be glorified and their victories would be remembered.

EK B

YAZMA NÜSHANIN TIPKIBASIMI

Ia

وادم تلفه ضعیف تماش که مرآت حمله او شدی
 و در درود و بخت ورود و غیر صلوات نامدود
 و سلوت فرود **سبحان الذی اسری منزله کما بهتک**
 ممان کنینی و **الشمس الضعیفی** بروجنک هر درویشان
 صاحب تمکینی **اعظاکم لکون** چشمه سارینک
 فامعنی **فاوی الی عبده** آوی منشوریک کاشف الار
 عین الیقینی **سید اولاد ادم** و کسند اعجاز عالم سلطان
 سار پرده لی مع الله و صلح قلوب ام عصات کراه
 سبب اوزیش ارض سما جیب لب خلد غویب
 کونین **ورمول الثقلین** هر نیز فلک **قاب توبین**
 سلطان کسل بر مان کسل **فضیلت کونین انبیا امینی**
محمد المصطفی صلی الله علیه و سلم خضر ترنیک
 مرقد مغفرت مرصد و حقیقت آثاره والذ اولاد سادات
 و چار بار خشت کونین بزوا و صدرات شاری **اوزرنه**
 و سلوک که بر بی رایات **فتح غیبات** اسلام حضرت

بسم الله الرحمن الرحیم و ترنیکین

حمدی جدا اول پادشاهی زوال و شک لایحه اول شمشیر
 لایزال جل علی الطغوان المثال **خضر ترنیک** در کله کبر
 یارگاه اعلا زنه که بر تو فرود می آید **واشمه شمس اقیاب** وین
 امجری بر اعلاست کون و ضلالتی **صحایف روزگار دن**
 رفته و در جوامع دین منیب نصرت موبد بر کسفته
قلوب سر شمشیر تسلسل و آیه حکمتش در **نظر هر روز**
 زنی گوهر **اصحاح** **اصحاح** **اصحاح** **اصحاح**
 دلاست و مطلق در جویری **انجون هرکس** فرض رکود
 تمسک منزه ذات باکی برتری فیض لطیفی است

استغفارک ، ای یوم النور والیقوم ، استغفار و توبه اولیام
 حمد و اقسام و ذیل اتمام و صرف سبب مالکلام **تغذیر**
 محمد مصطفی فوزت جلیغ روشن کف توت
 محقق اول رسول کبردار کنون انبیا و انبیا در
 اورد سر جشمه کف رات اورد سر قدر اصل ضلعت
 اورد سلطان کف مع انه قیومی اصل عصیان نکاه
 خصوصاً چار بار باصفاسی
 سیادت ملکک صافی
 اول در رهنمای مردانی اول در میثای شخص کامل
 اول در کوسر کان ملا اول در خجسته نشان تدا
 اول در ساک رحمت اول در مالک کف توت
 اول بدرد هر یکی انک توت عصمت استلطی ر بهر

رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
 درین
 عظیم کونوت و حمد اول در و حمد قورنایک و غا
 درین کونوت و حمد اول در و حمد قورنایک و غا
 چون حضرت کریم و فتاح و ما دی طریق هدایت و جلیغ

عظیم شانه و بر احانه ، فیض فضل ازلی ، و محظوظ کم بر
 سندان سلسله عثمانی ، حمد و حمد صریح عالیشان ، نور
 زیان و زمان ، و اساطین باهر البرهان ، نامرنا شتر عنوان
 و رجحان و داور در و ارتطین ، معین غزات سلیمان ، و ماز
 کلمات موصیون ، ایدوب وجود کبرجور درین ، صفت
 صبه ملوکانه ، و کلمات شمره شانه ، ایلر خدمت
 حرمین شریفین ، و حافظت شعور شریفین ، و مزین ، ابلجون
 نوری با روی حسرت و حکم و بیان قدرت و کثرت
 سحر بر اساطین جهان ، و جهانیان ، ابرج ، ممتاز
انا جعلناک خلیفه فی الارض بر اسرارنازل قلوب
 بر و کسود ، الوهی نصرت ، و اصناف فوسیه
 ایدوب **ان الله یتخکم باقی الارض و انقلب وجهی بکم**
 بلقی ایدوب کونوز بجزیره ، و خزان مومز بنادر ، و قله
 مداین ، و مقامیله ما قد سنان نصرت ایمن ، و بی ابادی
 طنوب سادوی خلافت ، و سلطنت از ، متبارک اولیله ، ایت

حضرت بهنگام لرزه، حفظ و حواست، نمود و پاره و ارباب
 خنادر، ضلالت نهاک، دفع و تکین با نیزه، نزل اجتهاد
 ایوب، اعلام اعلام کلید الله العلیا، واجبا و مراسم
 شرمیت سیدالوری، در دقیقه و دقیقه، فوت اعجاز
 هر بار خزان و جوارک، تمشیت امور زنده، نزل اقسار
 انکلی، زان سلطنت ارجمند لرزه، و ابرقارون پنجه
 و لایتر سراج ایوب، بلا و محوره، و مایه شمشیر، لرزه
 بعضی هر کند، حدود مکتب سلطنته طبعی و بهیوند
 هر برینک، ایام حاد لرزه، فوهمه ولایت النوب، و نه
 مرتبه، نغمه فوتمه نظرد و زنگاری، و اشعشع شمشیر تابداری
 نه درجه، پیش روی، ایلازه، آشور، و دیلازه، مکتوب و کتب
 تاریخ معتبره، در متمدن و سلطوره، اولین سمت بیان، و
 عیان مکتوب ماسند **فاما** اول دوران وزنت اشیا، و
 ساکن مسکن فودوسی جهان، سیداحت، و نهیدالکلیات
 موصوم و مضمون **سلطان بیابان، خان، عیدالرحمة و**

المنون

المنون، حضرت یار سنجید و یار انکرو کس، غنیمت مانوس،
 و مدیر بیان، اویان کفار ضلالت الوس، قصده توجیه
 و جید ایروب، شراب غرور و نخوت، مدح و موش و تان
 و جام بر نفوز ضلالت، بر دست ولایت، اولان عبود
 اصنام، نخست انجام، و نهیمت سراجامه، باش
 و بوع اولان، اول بدفعال، اول فرغ اید، صحابی، مدیضایی
 مهاج، ده، بلوشوب، اسواق بیکار حضرت اناره
 اسباب کار زار و رواج، بلوب، متاع جان،
 کران بجا، و کلابی روان، عزیز القدر و نجبت ارتقایه
 اولان، تاجران حضرت شمول، صلح و وصول، یکی قولان
 ایرشوب، ایلان کوفه و فرخ اشیا، نیزه سر نیز اید،
 کرباس پوشیدگی ایوب، مکتوب، مواضع شمشیر
 مکتب، نیزه اید مکتوب مجرب، اول قوم مجیم، و ان شمشیر
 بیجم، و در فرخ میهم، اوز لرزه، غایت نظو ندع، صاعقه
 کردار طوب و تو تفک، و حسینه کفار، و دشمن شکار

ناک . و خندان . حواله قلوب . لافیندن نی شمار
 اوم قلوب **فریق فی اللئنه و فریق فی السعیر**
 مضمونی اشکارا اولوب . اغزالا سیم نضرت
 مقارن رکاب یارشا بهصفت کشور اولوب
 کرده سعادت شکوه . سلیمین غالب . و طایفه خانی
 مشکین . منہاج . بی بی و بیج . فرزه را غیب . اولوب
 اول جان فتح اتصاله . قزل ضلالت مالک
 وجود مردود خاست اشیا . زوعون وار بیض خواصیل
 انهار مرکه خرق . و قرن اولو **غناهم بحین** مومونه مالدن
 دوشوب . قودری بی برانده . بجار غراب الیمک تنزوق
 ورمین . اولوب . اعوان و انصاری . و تلویع خورش
 اناری **انی لفق کویون** . جوشب اربعه یه پویان . اولوب
 بهنوه تلور و درو بر ایشوب . اکثرین هدف تیر . و کچین
 طعیتمش قلوب . مقام و ارمکا ملبی . دوزخ و سعیر
 اولوب . بیکدوبی سر زشته خلاصه دست کس

نو

بولایوب . عملشال . و اسکندرامه قابل . اولانلیک
 اغناقی معاندی **سکاسل** و اغلال . ایلر سراسر زینت
 بولوب . بسته بند و زنجیر اولوب . صحاری بولوی
 ده . بر پارالان . حکاه و خیام . شری نظام . سپین تن خیمه
 دن . کنته طلوت . زکیین خلوت . صفا رعنا و زیبا بیضا
 خاتین ملاحت کستر . و دهنز نیک اختر لاله عملو اولوب
 کویا **حود مصصورت فی لیلیم** صورنی معاینه مشا بهره اولوب
 ضربت تیغ غزالت یجا در جابت . سلیمین . و شکوت کجالت
 صاحب نجابت موصین . حصصا قوه قاهره سلطان
 سلاطین جا همبرین . و مطوبه باه . خاقان خاقین . باهرین
 مومنین . نیندرون بلوب . بقیه الاسیاف . و ابرام لایق
 اولان . اصحاب خندان . نه زینت اعفاف . و نعت
 انصاف . نقه کیزه کیروب . بو واقعه یار لایق
 و قوعندن . و نازل زایلیمک . شیوه عندن . ولایت
 الامان واردل . بکو تامة و نکستمان . بر خاند . ده اولان کفار

خاکسار، وید کوس بر زوشکین، زوزمه نرفت سرش
 خاتایزین، کوش طاقت، حشیم بهر تری، کور کور، دوست
 و پای استغلا عیاری نبی قوت، زلی نه اولغنه قلب مختل،
 و خاطر بر عارزه، خوف و شیت، وهر کس، ودر شیت
 مستوی اولوب، صاحب سریر و تاج، اولان، اعزاز
 صناعات امراج، انواع اعتدالیه، دکاه، خلافت پابین
 امان ریاسته، نام و نامداریان، واز کسوتی، ذی بی
 دکیاب، و نادر الوقوع، اضلاله، کوندروب، الزام بلج
 و خلیج، امکله شاع جازین، دست برد خازین، نصرت ناز
 قورتر مشوس و اقدام، وقت و انجام، ایدوب، باب
 عیالون، غلامتورون، پادشاهی، دوستلق، ووشنگ، بوزنگ
 عرض اجیب، ایدر نه منیع، کوشوف، اولق عادت همو
 اولمیلین، انکساری، دکاه، نصرت شموله، خیر قبوله، حصول
 اولوب، هر بر نه ناموس کون، ورواقه موافق و با کوس
 اولدورنی اوزره، التفات اولوب، الیزه عید ناصرت

انده

مهورن، وریوب، شاع اسعد عا و تمنا ای، جارسوی قبوله
 رواج، بولطه، انواع فرصت و اتمه، اید عودت ایدوب
 شهمدا ولد قری ویکورین سال بال، و تکیه، و تکیه، ایصال
 ایدوب، بایندو نفعدا اولان، این صلح و صلح، کما هو حقه
 مرغی طوب، سر مصطلحون طاشنه، قدم بهما یوب، نوحا و ایدوب
 اوبون فروج، ایدر نه زمان، و زمان وریوب، حصار دن
 کلمه کلمه، تخت، بخت، بخت، عظمی، واریک، فیه، غایب
 سلطان سلاطین زمان، و خدیو، بر البرهان، پادشاه
 سپهر ایوان، و شنشاه، فلک ایوان، النوق، بیزدانی، بید و الا
 دورد و زمان سلطان باب، خسر و کس، عمارت سر نصرت
 مظفر قیل، ایام خصلق و عباد، پادشاه، بخت کوشو نصرت سلطان
 اعزانه انصار، بالفتح امین، واکرم جناده ای یوم الدین، کربک
 ظناظیلین، سعادت، و بیاید، مستعدا اولوب، **الحلیق**
 تاریخچه کلنج، به دکن، کلمه شکرین، غایب ایدوب، کسندو
 اولایوب، شایر طریموده، دن خانج، وضع اتمایوب

فغان قضا بپران شروانی به انباج و انتقاد اوزره اولوب
 ولکن مورد روزگار و عبور اعصار و کوشش تکاب دوار و روش
 قون سپهر سیار اید کارزار ساهه ^{معه} جزوار اولان کفار
 نار خرا و سوز مدار و لذت آنک اکتری مرد اولوب اول
 رزنگاه هابست شاره و واقع اولان مطوعه فایز بادشاهی
 باهر ششمنای شاه ایدر بلبله دوزخ تین اولوب بر فرد
 قالیوب هر هر کار فوج باهر ظاهر شراب خردیله ایوش
 و یاده نخوت بر نوزایل سر خوش اولوب مجالس مالکوه
 دایره و سایر اولان کاشه صلح دست نغز اولوب
 منزلت اکیسار و شکسته ایرتوب اولق تین طبیعت ^{مستطوعه}
 منصوره ^{مستطوعه} خرا فو مال اولوب هر طرفن غبار فتنه و ساز
 ظاهر اولغه باشیوب وضع و تکبیری ایدر قیدر مجال اولوب
 ارباب خندان و ضلار سنا لاله کوره گوشان اولغا مقصد
 بنده نازک شجاعتی خایه ما فو تب **نغمه الفان تب**
 بچوش تکی کردد از ترشینه شغال ایدر ایدر بنده و لیر

بچوش

نهوشه ذات خباشت سائلزده جرات و صلاح
 ملاحظه سیمه ولایت بوکسنه سرحدنوه بعضی تراکند
 و حصار استوار و نشید اوزرله کسرتی اولوب
 اول غلامه وایی ولایت مزبور اولان مظهر رضای خدا
 و پیشوای شهلا و سمل اعنی کسن پاشا طاب نراه
 دلیر و دلاور و شجاع بنروز هم محترم پادشاه مید
 برووش بوش و رکاب نهشتا مید یلش پوپوش
 شاه باز بلند پرواز اشیمان خیرت و شجاعیت لهن
 اجتهاد تکر ناخار جرات و نهانتک فو تدمش
 وجود پرورد صدقت نمود اکیس جولان طبعه مالک
 اولقده اختیار فو کوش طو تاوب **لا خیر فی غیره الاض**
 مغزوزنک غنلت ایدوب نعل عمل دشمنه مقابل اولم
 پنج نام و نامدار بکل ایله عین جنگده شهید و ثوب
 مرغ روح بر فو عری کلار جنانه طیران ایدوب **نی**
مفصله ف غنک مقلد جوار نوه اشیمان کیر اولد

سنة مزوره شوال الکونک اولهه پارسه سواد
 شهنشاهي شهباب نانشاهي وصره جلاوت شهباب
 بنامی برلوحش وروس ایدوب اولهه جلاوت کین
 وعبت کت قرین ده صاحب صدر صفی کین اولان کتور
 اکرم شهنشاه مع هم الام بالای الصاب محصل اولان
 خاصه عوام بانگوشاقب مهربان نظم و نظام مجدد علی
 بنی خل علی وانشاء مدبر تبار امیر شهباب پادشاهی
 وکماله تصرف سعادت نوز شهنشاهی کسندو فضلا
 وسندو عطا معین صفی نظام شهباب سالک سالک فضل
 وافضال وواعظ تاج شاهی دولت واجلان وطلات
 هر کومما شجاعت و شکت ویکت ابراهیمک
 پیشه زار کنت و قدرت شیر شهباب کجا و پیریز
 و عسکاه و غا و فتح فنن اختلال دارین و فتح طلوع کردون
 ارتفاع علقواد و کوبان زون وزیر عادل بی معادل وصف
 امین

اصف نظره کمال الحفوف بصفوف عواطف الملک
 الکی ویر اعظم سعادت کوشنان پاشا اولام الله تسلی
 اجلان و صاعف اقتداره حضرت کونک و حضور لامع اولوزنه
 خط مایلون صداقت مژگون صدور بولوب زوره و شکرین
 و فرقه ضالیین ارباب دین و صاحب مودتین بوجمله
 قصدا نامنت ایدوب قیوم الایمان الی هذا الان مابینه
 شغف اولان جبل متین صلحک انطلا عن سبب انوار
 مزروعات بلاد ولایتی یا قلوب بولوب و فرین را
 واستراحتی باد فایه ویر بولوب راه وجود خیانت
 نمودی اسباب مجادله و متامله و مصادوده روز شکر
 شجاعت کوشش خادول شهبابست بره و تین زین کتور
 بانار کار کرده کتور تازوی کتور قلوب صانوری کسر
 این دلتاری النوب بدک و تلی لوتی و طیم شهباب اولادو
 عالی کسیر اولوب استقام الام شهنشاهی مزاج حکمک
 حورنه خا فاینک اثر شهنشاهی کتور تازایه رفیع قلوب

شدت معرفت مشرکین، ایل منحرف اولان، قلوب
 مومنین، اراوی تسخیر تو حلا علاج و دراهم طفق و اعداء
 ضلالت غناک، که کی کین حشر زن کلکاب، مدمات
 دین و دولت، ایلیونون، اولشور، بوباید تدارک ویز
 ندره، تقیر و تقیر، خیر ایدوب، علی الفضیل، بلدریز
 دیو زمان، اوقین، ارای صابیه، افکار نایزیری مستغنی
 خاطر عاظم، فتح مظهر، لاج و سابع، اولان امور، هجور،
 سوز فوشور، ونفرت نشور، تدارکین، بل متدور، بیای
 سریر عالم ارای، عرض و تفسیر، ایدوب، نظم لحرور
 جا جاشینکی سیکت اولتون، بادشاه دمیزدیندی کوردورون
 منورن سلک، یانه توردوب، استعدای غایت
 اینکدر، رای اصابت پذیریری مقبول طبع بلند تربیت
 بادشاهی، اولوب، تفصیل مذکور، اوزور، ظهور ایدان، غنہ
 و ساک، وقع و تکلیفی، انک رای رزیزد توفیق اولور
 ایسه، سیلاب غنہ و شاد، یوما یوما ارای، بولوب

عالم اضطراب، وانقلابدن، سلح اولدورغی، مرات خا
 عاظم، فیض باثر فایانینو صورت پیر، اولوب
 عواماع کخر وانی، سردار حضرت شاعر تیبین
 بلا توفیق توجیه و جهیم امیری، بایزه، زمان، قضا جان
 سکا، صهار اولون، **ذک فضل الله یومید**
من یشا و الله ذوالفضل العظیم کلام، سعاد
 انجامن تالی اولوب، معرفت و ارب الامال،
 درکا منه روی مال، **قلوب فاذا عرضت فقول**
علی الله متمننا تجر علو غایت الهی، توکل و تجرات
 کثیر البرکات، رسالت پناهی، یوسل، ایدوب
ان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله
صفاکم نغمه بقیان رهوص غراسدن، حطه
 و برمند **وجاهدوا با ما کم دانقکم ذک جبر**
 امره امثال انکله، عند الفاسد معدوم، و مومند و غایه
 شایب، و ارجند، اولوق امیزد، اذفاق، غنور فایله، اولور

نصیحته خلد سواد

چایری، دیکلمه حروف علی، ماه فروردین، ۲۰ کونند و
 تشریف به یورلوب، صحا و جمال، بشته و قلال، خیم شربا
 مثال ایلد، مالامال، اولوب، کوندور و قنی دولت ایقان
 و سرف، اجلال ایلد، بر صیاح، بر فلاح، ده، طوفنجاح
 و نصرت، اطلیح، و طیر جلیح، زین زین، و وضع کلام جا
 سیر، و برق اتمام، کردون نورد و خوش ترام، برسند
 با و بویزه، وار جند، سوار اولوب، و ریات فتح
 غایات، و اعلام، طوف اعلام، و نصرت، سعادت
 اجوب، کزوف و شوکت، و غز و نصر و دولت
 با یه شریخ، خسر وانی، یوز نور و ب، دست بوس
 سعادت، ماکوس، پادشاهی ایلد، ستم و اولوب
 عموما اعیان ارکان، خصوصا وزرای عالیشان، و مملکت
 نشان، ارام الله تعالی، اجماع الیوم، ایزان، حفر تریه
 ذات، مایلون فالیده، هم ککاب، و عثمان، اولوب
 اصناف، تاب، و توان یومعا ادرند، چو کونند جن جنود

خرک، طوف شتاب، کردون نورد، نزول ادوب، بعد
 الودع، بر یق کون، احضار تدارک، کسوف نصرت، شاعران
 منزل، نوردورده، قرار ایدوب، مهات خزای خزا اتمام و
 انهایی، ایدو کون صکر، ماه فروردین، کونند
 تلاطم، دریا کبی، بوش، و زوش، ایدون شکر این بوش
 و نصرت کس کوشش، ایلد توجه و جیر ایدوب، اکی کون
 بر شکر ایلد ارام و قرار، طایوب، اشمنی و الف
 محرم حکامناک، کونند و ارا نصر و ایلد اوستونی
 بلبلر، بهجت اباد، کلوب، دیوان ایدوب
 مساح، جنود موصدینه، قائل الذین کانوا یزورون بالله و بالبعث
 مضمون، ایرشردوب، ماه فروردین، کونند و نیت
 حصار کردن، فلک کلین، جوا کلین، آسمان و قن، و نیا
 نسیم، بولاته و بیهیم، هم قلم را اوزر و اربوب
 نرس وضع ایدوب، رعد صدا، و برق ناله کلوب
 و کک انوب، طویله و ملکه و حضور اولان کنه خاک ک

بیج و باروری، بزرگترین سوگند، و قتل تبارین، آتش تو از آن خوشتر
 ایلمد یقین و یقین، بشیو بوب، اوج کون طرفین عظیم
 جنگ و جدال، و عرب قتال، اولوب، افرالار
 کفاریلام، دست خزاقت نلوار تار من، استخلا صه
 مجال، اولدورون بوب، نصف الیون، حصا قیون
 اجوب، نزل تری قیوب، راه زاری اختیار آتدور
 مسموه خزاقت نلوار تار من، اولدورون بوب، اولوب
 اولدورون بوب، اولدورون بوب، اولدورون بوب، اولدورون بوب
 و هدف تبر قلوب، مالک خروج خاقتانی انعام
 بولدورون بوب، نصف ارا حفر تریب
 حفظ و حراست، تمام اعظم، مقدار کفایت لکن نیت
 نمایلم ایملار، و در بار باوقایع، قیون بوب
 کنایس و میداری، جملع منفوت، قلوب، صلا
 منوضه او اسکندن سکون، بویج جیل و جیل تبری
 واحد الیون، درگاه صوبه افشار و اعلام، بیورد و فلزین

افزون

وقت نشا اربوب، زبان بجا نهایت، و او ان و غیا
 هر حد غایت قریب اولدورون، سعادت و اولدورون
 انا و نضره ادا تلح الیوم التوار، حفر تریب، ولد امجد
 و بزرگوارای اولوب، و ایله ولایت روم اولان روز
 مرد میندان شجاعت صاحب، کنگ گنگ شهادت شایط شایط
 راغب بلور سنا بجه شیره و غیا، رستم و گنگان عالم بیج جود
 معظم، کرم و محمد، محمد یا شا اللهم اید بنیان ذات القدر و العطا
 حفر تریب روم الیوم لا دورای، و پشته زار بزر و بجا کنگ
 کزیده و کجک، کجک، اولدورون بوب، اولدورون بوب، اولدورون بوب
 فرمان اولوب، و اصف صنف راه و نصفه ارا
 حفر تریب دینی سعادت و اقبال و دولت و اجمال
 سمندر بلزاد نه کلوب، اولدورون بوب، اولدورون بوب، اولدورون بوب
 بیج دن مقدم، سواد نلوار شایط، اولوب
 وجه و مناسب، کور دوی اوزره، نعم حضرت خزا
 خزا بی عالم ارا بله منعم، اولدورون بوب، اولدورون بوب، اولدورون بوب

بیج بلور و دور
 عظیم انصاف اولدورون
 عبادت و حفر تریب
 اولدورون بوب

بکلی بکند. و اغالیله پیشوز نوز و نونک ازلان تمانه
 وسر باز نجاعت پرور و شهاست کت کجورا کوزده
 دیوشام شریف کاک الامر کت مولدا و امر شریف
 کوزده یلوب **فناجیح** فرورده والی ولایت الیز
 اولان. جناب ایالت باب. حکومت انساب
 مکی الفعال مکی اتصال. شهابز بلند برارز شاختار برز
 و مرد ویر و نماز میدان شجاعت و وغان ساکب کد
 عطا. نایب شایسته کت. معین صفا. و نماز و نایب **نظر**
 رشظور شهاست ماک کک. مرد میدان شجاعت نظر طلوع ششم
 تا ازلان کاک خرتوش لطف. جدید اولش رازات کت
 الموفق بوفیق انداک **علا** رمضان **علا** محمدیاش
 جعل انداک ختام عوم و دولته مشدوده الا طاب
 حضرتای که با عین دیده مطبوخه اند ایالت بر وجه اتصال
 حکم ایدوب. دایره کومستز متعلق اولان مرلب
 و مناصب. قبطه ازلان مخصوص اولان. رمضان اولان

سلاطینیه عثمانی نازک جنت مکان فزده س اشیا
 منظر رحمت رحان. و رحیم مرحوم و مقفور سلطان
 سیم خان سابق عبدالرحیم و انفقان. حضرت نرس
 زمان خلافت لرنده. استان عملا لا قبال و شایخ الاکابر
 صوبته جان و دلک بیعت. و علاقه پیوز. و نون
 طوبیت اید. عرض عبودیت. اتمش لری. اول
 کرده. نصرت شکو مک سپه سالار و مقدر الی اولان
 شجاعت نمود. و شهاست فزود. امیر محمود که عقل
 و دانش. و فکر و نبش صاحبی. بلکه اهل
 مصاحبی. فضل بلاغت ایسی. و عارف و
 معارف انبی. فنون ابیات و اشارده مایه. نظم
 و نثر و کث به قادی و در اوله و کسور و زنی خلیه.
 و جلادست کتیری. حضرت مغفوت. انشاک
 تقوب مجلس عارت. انشای کت نوب. لری
 سمت قهریه. توجه وجه این غریب. ایدوب

زمره اسلام کنار لیامان بود چه در مضطر اولوب
 و مرآت قلوب مؤمنین کرد و درست دشنیدن
 بمرتبه معبر الیک بستر استراحت فرغ بال الیه
 ارام ایتمک اهل ایامه حرام و کوشش تا عند خود
 خواب الیتم قلع خلاف عادت مهموه غارت
 حضرت اجماع صیقل تیغ آتش بارالر زنگ و چو
 کفار خباثت الودی اینر روز کار دن فرغ ایتمک
 لازمه جوذ نظر ورود و سیلاب کسیف طوفانیف الم
 خسته فنیایه و بریک همه واجبه اشک نصرت نمود
 ایکن تحقیق ایدوب مملکت الهی بی نطق برین
 وجه حضرت رسالت بناهی بی رنما و شین ایدوب
 همان لطف تمام ساعت همان دم جینه خایه همورای ایدوب
 یالزنده اولان دلاورد جبه و جوشن و خزان و نیزه
 مرد اینک و نوسن خردک اولاشرب و ب اقامت
 عالماب ساحل دریای نیکونر انکار اولوب

فین

فضایی جرمی روشن لکده در هر یک بر سینه با پایه سوار
 اولوب رایات فتح غایا تلوزین جوزوب والای
 نجسه رایالین دزوب کروفر و اقبال واجمال ایلمشیدن
 جتوب علم بوزره توجیه وجه ایدوب اناء راهمه
 پاشار ایلونک تلوزر بهر **مشاهد** فاله همون پشوا
المتناهی مضمون سعادت تو تو نونه اقترا ایدوب
 به عیار کتبی قیاسموز عقلمار ایدون کفار ضلالت استیناس
 احکاس اتموزین بلا توقف و درنگ طابور لری ایدوب
 دشوب شمشیر بار و تیغ آتش رایالیه فومن وجودنا بود
 صحیفه روزگار زور کار دن حکم ایدوب غبار اجساد
 پرف اری کرد باونفایه و بریکه قصد و اینک اولوب
 فضایی عالم چشم نهیمت بین و کسرت زلت فسر لری
 تار و زنگک کلمتیق اولی واعی اولدوقن انبا ایدوب
 و بهضیاری و دشمن کور لری و عدل و معناری بلینین ملازدم
 اوزر لری و اریق وین سمد سوسور حقین آتش سوزانه بریک

16

و تارک تریک قلیون اغنی سمنه صالوق ، و کلب
 نجات احضارا توین دریای نیے پایا زمانق کیے در
و کلفنا بالادیم الی التبتک منہون ہونونک غنفتک مہلب
 یوقدو یوقوزیدہ اتناق بولایوب **نظم الفاص**
 حسنت اتناق حمان بنونک **اری** اتناق حمان بنونک زنت
 منہوی عایت اولایوب ، ارارنہ اتناق و شناق ، و شوب
 دل اورک اشع نر تویری شوب ، و شنت رک شلہ
 خوف و ہراسن زبورای او شوب ، المقصد اشمن اولاد
 شہ و اریلوب ، اتناق صفتن اولوقہ جنا چلی اولاد
 کفاری اور تارہ الوب ، امری نامار و کال ایچار و بر
 ماورای شکرہ طور و ب ، بریشان اولون تریب ، و
 اختیار کار ایزیری اتصال حمیہ تریب ایدوب ، انان
 میلان کار تارہ ، تہمت شمشیر ال اولوق مناسب اولاد
 کلب پایا کلوب ، و پانارنی معنکان اولوب
 معاوجا و لوق ، بابنہ نر زور اکین کفار یارم و زور زور
 ۶۸

و محصور حصار استوار اولان عاہدین دینی کندوہ معاویہ
 کلدون ، و مظاہر ایشدرکن ، بوب ، اشع حومان و کلب الہ
 حور اولان کوکلری نشا اب کستخام ، ایشک ایشلہ
 سرور و شاران اولوب ، انواع سوز و کلاز ایلہ یوزرن
 خاک سیاہ مور و بوب ، اضاف اغنزار ایلہ و کلاہ
 نیے نیا زہ ال کادر و ب **و بتانفت اتقامنا وانصرنا**
علی اللع کاکلی وارنسن جرخ برین ، و تہیل و کبیر صدکن
 اوج عینہ ایشدر و ب ، الات رب و جنگ ، و
 اولوات ضرب نفرت ایشک ایلہ قلم بزلانہ جوب
 و کفار شک دینی ، الامی بدر بایون یساوب ، ککرا
 نے معادلہ نفرت شیار ، ایلہ معال ، اولوب ،
 طوفندرن اژدر یوزر طوطیوہ اشع بریلوب ، مای ہوی
 مردان دار کیر ، وصیت و صلائی و ہل و نیر ، نضای
 عالم ، و تاشہ بنی ادیہ ازلہ و ولہ صاوب ، ککان
 زینن و زبان **ان نزلہ ال عہ شعی عظیم** علیکن

بشهید ایدوب ^{۱۰} اول عمل جلدی پائشار دخی اردو
 یوریوب ^{۱۱} یا نژده اولان غنا زنگرک هر بری تفتن تن و
 ماکون ^{۱۲} و دشمن کن عتازد و سزا فزازد اولونین
 مناع کران های روح رسد ^{۱۳} اوب صا توب ^{۱۴} است
 و نظر رضای خدا اولنای ^{۱۵} بنم زنده خوش جام
 تلوب ^{۱۶} مجال عودا و غلمان ^{۱۷} و جمن زار و روضه رضوان
 انواع دوق و صفا اید داخل ^{۱۸} کفار لیا دن بچگون
 و بنام ^{۱۹} و غنمت انام ^{۲۰} زهراب حصصام ^{۲۱} غزات
 نضرت ارتامی ابجوب ^{۲۲} و کند و دن کجوب ^{۲۳}
 قوزیران ^{۲۴} و سیزده غلاب ^{۲۵} البمه ^{۲۶} و اصل اولوب
 تیغ الشفا رموحین ^{۲۷} و شمیر ابلر کلین ^{۲۸} علا عیان کلین
 بشارزه اولر با قوب ^{۲۹} و خانان ^{۳۰} وجود مردودین
 سبل قهر بر توب ^{۳۱} اگر بی تیری قوب ^{۳۲} کز نه بوز طوق
فاجا للمنی و ذوق الباطل ^{۳۳} علا علی غلام اولوب ^{۳۴} سیوب
 ضربت شمشیر بران غزات ^{۳۵} نضرت ^{۳۶} نتیج ^{۳۷} شاهیه ایرن

ارباب

۱۸

ارباب خسران ^۱ قادر دن کجوب ^۲ زار و انگ ^۳ بولان
 اختار انگ ^۴ صد زنده ^۵ اکین ^۶ ما و رای مجاهدین ^۷ نلوتین
 و نضرت رهین ده ^۸ بنیان ^۹ موص ^{۱۰} کعبه ^{۱۱} استواران
 لشکرتون ^{۱۲} و نضرتا لیزن ^{۱۳} اربوب ^{۱۴} سمت ^{۱۵} مر اجنته بیان
 و طرف ^{۱۶} اقامت دن زایل ^{۱۷} اولد قزین ^{۱۸} عمل ^{۱۹} انبر اید اول
 کفارتضالات ^{۲۰} ارتام ^{۲۱} مناهیه ^{۲۲} اکتله ^{۲۳} کاکان ^{۲۴} جای
 خوش ^{۲۵} آرام ^{۲۶} ایدوب ^{۲۷} مقابل ^{۲۸} و جباله ^{۲۹} بر العلم
 اقدام ^{۳۰} قوب ^{۳۱} باطل ^{۳۲} میدان ^{۳۳} و بز ^{۳۴} و مجاده ^{۳۵} اولان
 لشکرتون ^{۳۶} اقتدا ^{۳۷} ک ^{۳۸} اولر ^{۳۹} اولر ^{۴۰} او ^{۴۱} نوب ^{۴۲} ما ^{۴۳} و
 بر برنه ^{۴۴} تار ^{۴۵} نوب ^{۴۶} النوب ^{۴۷} و بر نوب ^{۴۸} طردین
 خیلی اوم ^{۴۹} دن نوب ^{۵۰} بایزه ^{۵۱} جوی ^{۵۲} خون ^{۵۳} نزل ^{۵۴} حمله
 طنبیان ^{۵۵} و جریان ^{۵۶} ایش ^{۵۷} کر ^{۵۸} کشته ^{۵۹} لردن ^{۶۰} جا ^{۶۱} بچینار
 یللوب ^{۶۲} صحابی ^{۶۳} و بوری ^{۶۴} ده ^{۶۵} واقع ^{۶۶} اولان ^{۶۷} تلال ^{۶۸} چلان
 یرن ^{۶۹} و قن ^{۷۰} شهرب ^{۷۱} ایلر ^{۷۲} مالان ^{۷۳} اولوب ^{۷۴} و پائشار ^{۷۵} و
 بنجم ^{۷۶} یرده ^{۷۷} جروح ^{۷۸} اولوب ^{۷۹} ضرب ^{۸۰} و حربه ^{۸۱} امکان ^{۸۲} چنگ

واصله آاب و توان ، قایاب ، توصلات نایب
 ایریوب ، مؤسسا درین ایریوب ، احوال روزگار
 زورکار بویوزدن ، اولوب ، کوجب طالع نصرت یزنی
 سمت اربانه مقارین اولیین ، محصور حصه یکنظر یکن
 اولان ، ارباب دین و نصرت قرین ، برر کلوب
 اعدای ضلالت اشتغال صورت انفعال کوسرتوب
 برناملق ایله بر مکران ایسه ، خوبزه و جلیه بلیغرا و کسینه
 جانچه اولک ، موجه دردیو ایریولوا و خطوان اولان
 ارسلان کک کر صیب و نسیب ، آتیزون طوف
 اولدوغوزن ، اعدا شیر سولت ، بیهیبت ، بیکک
 محابیت ، بزیر نکوت ، زات نجاعت نشان اولیین
 اوکلون دغوب ، کونک بزیر باین باصوب
 بجه و فی نیکس ، باروت ، و برلین اوب
 و او نوراق ، و طورا قیلن ، انش تملد تقویب ، یاقوب
 درست هانلیغجه قدر بیلون بوروب ، و برنجیر طویلا

جو

چویلیوب ، و پنجس طمتر ، تیتمش ، قوب **المصلح**
ههانا لهنا دیو درونوب ، حصا دی کیروب ، مقام جند
 و جرده ، شرت ضرب ایوانا نایب قدم ، و راجه دم
 اولوب ، بین الانام بزنام ، اتمش لدرکه ، تیبیر ، تقسیر
 محل تصویردن ، بیرون در ، و کین بو جاده عظمتی ، و واتعه
 کیری تک ، حدوش و دوغوزن مشرب مسرت
 ارباب دین ، کدر کدر ورت قون ، اولدوب غی
 سر سرداران مجامیرین ، و سرور و عکر مومین
 غنهای بلند بر و از جمال خلادت ، و تکین ، و همای
 سرازاز فضایی شجاعت ، نکوت ، رهمین ،
 ضابط قواعده علوم الاولین ، والا خرن ، طالب ملاب
 اصحاب الجاهده ، والیقین ، ساکس ساکس عدر کیرین
 و زامب ، ندامب ، فوت میان ، المید تا **الله**
 انغاف سعادتکو و عظمتکو سردار ظن اقتدار ، نصره **الله**
 الی یوم القوار خضر زانیک ، و خضعوا لاسم النور زانیکس

19

موز و محمد پورلوب ، رنج کوز نکهده ، شجاعت آتده
 وشهامت آتده ، شتر زبان بشتر بجا ، و سربان مرگ
 و غا ، قران کلکسی هابلی اجهارنا ، و محو و محال ، و مروج
 شهباز بلند پرواز دلاوری ، و کیمغ نماز هنر پروزی ،
 نصرت نموده طلوز زود ، صاحب الشجاعت و کجده ، والی ولایت
 حلب اولان مروتو محمود باشا اللهم ابر بنیان وجودها ،
 بالضر العظیم والظن البوری ، الی یوم حشر والبقا بر ساروب ،
 قران و طلب حکم کر لیه غبار باری کیمایا دراز
 کاکمکا در شجاعت آتده ، یوز نور و روبر ، کک
 المردنی ، عواطف مالمو قاتقا ، متفخصه خلعوت
 منتر پورلوب ، و ابالی ولایت تمام حنت تمام
 اولان نصفت ، اتحاد ، فتوت اعتبار مراد باشا
 اللهم بر مراده و باشا حضرتی ، رضی خای غایر ما موراد اولان
 بشموز نونام کچلیک ، مهمات لایزلین ، وقت
 مراد رنجه رشته حصول موصول قلوب ، زوجه مجاہد

معدن

معاونت و کرد موجودینه مظهرت انکشاران
 الجاهدین اعظم در حله عند الله منومنین حصه دارا لبق
 امیدنه ، نجه کندنو یانندن ، است و طون ، و حریق
 و اسباب ، و روبر ، هر برین سرور و کاماب
 ایدوب ، انوع تعظیم و تجلیل ، و اضاف بیکه و تهنیل
 برله باعث فتح جمیل ، و سبب نصر طوز و لیل ، اولان
 لایست فتح غایت جمیری ، و ^{اولان نصرت آتده} انکشاران
 و نجه بهجت بهجت سرمه ، بادی فوز و نجاست ، و نطاهر
 غزات عالی درجات ، اولان علم محترم ، رسول اکرم صلی
 الله علیه و سلم حضرتین پیغمبر و مومنین قلوب برتو
 مبارکه ده ، ارسال امتحیری ، المردنی کلوب ، انقل
 انکشار ، سعادت کوس در انظر نوال ، حضرتانیک خصوا
 لکن نصرت ششخالک ، سعادت مند لری ، نکالک
 و جرح معایر ، ایرغوب ، هر طوفان علم فتح فیض
 شادمانی انکشار ، و جوانب اربعه دن ، انقاب

ان

ناکه قرین ایروب جا جاولار و کیکلر اجوب زمره
 موهین ننه عالیا یور یوب قبضه شمیخه کوزک
 صد دنده اکی حصور اولان کفار سولار جناب
 سردار ظفر شاد و نضرت نشان قرع باب اسنان
 ایروب **العقده الفی** متضامجه امان احسان
 حفظ و حراست و ضبط و صیانت اولمق ایچون مستغنی
 و دوزدار و ایمر نامدار و شهامت شفا رفیق اولوب
 انان قاتقوب سارترین نام حصار تکاب قرین و جوزا
 نجان اوزرنه وار یوب ایده دخی حصور اولان کون
 کبر و اکی صورت کوسه توب حوب و بجه قصد اولمک
 امش کون شرت طلب مرک مسمومی شاهده ایروب
 ضربت شمشیر لیل سدرار جلا دت نشان و علم مومنین
 نضرت اقراندن خلاص مجال احوال ایرون یوب
 استغای غایت ایرو کوزنه اولدخی امان استغای
 فخره فروره نکیخ و نیکو بر وجه ایسر سیر اولوب **نظم**

حفظه توندی انکه لشکر و اردی یرلشی اغایلر
 انان دخی سردار نضرت نشان عسکر فاولان ظفر اولان
 توجه ایروب حصار یاق که بهج و باروی بهج برین
 ملاحق و نقل نی بی تکاب جوزایه ملاحق روی
 زیان ده بر حصار حسانت کین و بر طعه ممانت
 ترین دکه تشید و کسک کسک کسک کسک کسک کسک
 فانا قلل بر صحر کوهون و دخی صلحده انک تکاب
 و لو تکاب و برف در تکاب خیزن و زبر تکاب
 و سایر الات بیکار و جنگ ایله معلول اولوب
 خند تکاب شمی ظر سکا تیش و عمل و بنیادی کارنده
 اقران ایروب بر کسک تیش و ارتفاع قدرله بهج
 سقف تکاب بنیاد تیش کویکه فله کوه فاذن اوزنک
 الو باب و قاری دامن کینه بکسک برین **نظم**
 ارتفاع یرلشی بی بهج و دل اوزنشی توب اوج یایه
 قدرله جمع تکاب کبی لایه لایه سوره کله در بر روی نکه فاذن بری

22

و زهر بر جو محیط کبی حصار طلاس ثوب بر و زهر احاطه
 اینست که عقده ریاح کورت بنگران قالمشیری و طبله
 جوانب دیگسینه اشخار اولوب اذدیف سربکی
 دیمیم شازدنی نار نار اکتکه و کس کج وصلنگ ازان
 عصمته اتصال امر بید اولوب **موتبه** حاله تیشیری **نم**
 بولدیر قلده اولوری رگش بیج و بار کسکی سار اش
 کره انشه و ایشی مکان **مستقل** طریقه **توتک** مایه
 مگر ذال بدخال جاکس کوزدوب استغصبه رای
 و عیون فالک اذدجم نضرت ربوی نقضای **بزم**
 اوزرزه طوقلدوشن و غنان نظر اقران قلله فرور **مخته** اولوب
 بلوب مشور ضایده کنار بزمیت نوب اولان ملاعب
 خابرن ایلم جمعیت ایدوب نزیب بکار خوست اار
 و ترغیب کله زار بزمیت مدار ایچون مشورت کلوب
 بجز بوز بک کتایر بزخاف جمع ایدوب بالا غاف
 دلامه نزاری اولان نام لحن دوله بزمیت نمونی
 بش

29
 بش و بیغ تبین ایدوب قلعه فروره زینده با بوز اذ
 این ضلالت بین ری اوزره اطافه طویل و زوب تنصیر
 جنگ و جدال لکن اسلام طرا نظام اولوب جای
 خوشنده ارام قلوب با ده غرور و خوشنومور کسکی
 ضور بهر و اسف حلاوت کترهقی **سنه** فروره **دلی** **سنه**
 کونده زربین کلر جوزدوب کوبه بیکر الایدوزدوب بیت
 و صلی علی خدیون جوضیف کبک درون بر طین اولوب
 کرو فر تو کله دشمن اوزره پور یوب تیغ اب کون
 و اش بار و نضرت نمون ایلم من جملة ذاد و بار یوب
 حاصل عیون کبیل فایه و برکک هوا سینه غازیله
 ممتازک دلاورل سرازک جابجا کوزدوب غناره طریفین
 ال و وروب منزه جیش اولان **بهنشیر** کوبه کیش ایلم
 بولتوب التیق و و بر کتک صد زنده اکین **لهوردوی** مایله
 باین قلعه ده غار ایدوب سراز نظر و فاق و مایله
 نضرت استغناق ایچون **سکسما** **مختش** اولان **طولتو**

وکلف زما و درکش ما یا تا تو یارب . بکار بکار تو
 تو بخت . و چون دلت و رود بیولو تو بخت . تو یارب ارام ایوب
 صحای . و برای خیم نر با نظام ایوب . زمین اولدوق کنه . و لاله
 میرانه سوروب . دبل ایوب . و دبلر عوصه جبار ایوب
 باشکن تو یارب . و خیر ایوب . اجد کفرا اولوب . بنم
 زنده . نفس جاشها دت . قلوب . کنی زحاک ز دنی
 و ملت آوره . ضربت نمش خوات غلظت ساسانه غلظ
 و دشمنکله . فضایی کار زاروره . تراه جالاری نایوب
 بعضی حصاره محقق ایوب . و بعضی ظهور زنده کربوب
 سلطه نایب . قانچا تیدون بلوب . کندو بکلی تینه دوش
 کمال جبر زدن حصار بارور زنده . و یوب . نهدار طوب
 و تو تکلی واریب . انش ویروب . اورودی مایون
 یکا طوب . کاشلین . بران ایوب . دورود خانیله
 زمین و ریگ تیره . و اجنه طوب . برق نشانیله . ابنه اسانی
 جره . قلوب . انکار ناسرو بکی تمشک خنج . انهار ما بست

وکار

25
 و اشار قدرت . قلوب . وقت عمر اولدوق
 کتار ظلمت ظلام کیمی . الایله یعلوب . طانتره جوب
 جنگ و جهاله اهنک . ایلا کل زده . غازلر . ایرتوب
 الشوب . ویرتوب . بر و جملر جنگ دیکاره ووب
 کار زارا اولوش ز کله کفارتار . قرار سراسمه اولوب
 غلبه خوف و بیم . تمشیر بران خوات غلظت نشان ایوب
 فضایی واسع الاکان ف عالم دیده نه میت سبیلر
 اصغره بیاضایم . و ایستیم مصد لایم منزل سنده کورون
 جان تا تو انزلن . پنجه کرب . املا کن . قور تر ووب
 موش . بهوش کیمی . نعبه حصاره کیروب . قلوب
 بدینلر سنگ دشت یعوب . و خاندانک
 تیزلر . انش خضبت با قوب . و ولولر کنکرتوب
 کستر خانان جشم عین زنی چکنه اوت . و قوب
 بر پنجه دم مدهوشن خاموش اولوب . احوال امر خار
 نهراب . تمشیر خوات . نفرت نشان . با سارترن

عادت مهوره مکتوبی اوزر حصار بزار جنه
 عجم اور دوی مایون اولان حوای مایه انضایه نظر
 صالوب جنم و خیم و کفاهه زیان نظام مجزی با بان
 اولوب قزاسه کوزار ابر مویک و ماور استنه نظر
 یهدون و عیاله و عیاله به رشته تصویر ابر شودون
 بوب شراب خورده و زهر چشیده کبی نخه سی
 کندودن کجوب اهل قیوکی بقیاری داخل کچور
 اولوب **مکتبه الذبیج عند بیع الیج** چانوب
 چانودان غا اولوب علی الفوق قال بد فعاله
 وزنت کتر نضرت اشتالی بدهروب بان و م
 طلب ایدوب سبیل با بل کبی جاری ولان نزه
 سبینه خار راه اولوب جابل اولسن ایجون
 درون کسینه بر کینه لادن انکار اولان اه انش باله
 بالکله وار شکرین اش اوردوب مقام غناد
 و خالفند ارام و قاز قلوب جنگ و جدله نقدی

اولوب

اول شریک و کسر دار شجاعهت شمار خضر نری
 دینی اطراف حصاری کوه کسوتوه کردون شکوه
 عالی ترسیده لایه ترین اندروب فیلن شاره بون
 اژدر شایل نسیان میاکل فلک سنگ رعایه کنگ
 طوب برق مصحوب ایله ترتیب و کتلیق بود
 بعد محصور اولان کنار خار برن کسین کسین
 متعصک سخر دعوت دین مبین قلوب ابا
 اسکیماراری غا هر اولمین ماه **مزدیک** کو کندو
 سزاده اولان طوب برق مصحوبه جای انش بون
 قلل بروج حصار استوار کنگ ر قلوب عقال
 و عیال ارباب ضلالت باشد نه اولد و نوب
 و در مان راحت و کسرا خیری نازمچ کله طونوب
 قلله یا تفتک ایچی سمی کسینه مطابق اولدوغون کون
 غروب طوب برق انوبان بخمس بی بام کوه بولنوب
 مغرت کنار خاک ردون و آب و خول کوه طونوب

26

واقف سرار الاهی عارف حارف ناسانی غلامی بی بی
 وساج انار نعتت ساک ساک چود و سخا اک ساک
 لطف و عطا موزین سپهر اجال و باغت و اناب عالی
 اقبال صحیح صاحب است
 قسم اقبینک حاجی جوادت ملک فرخنده
 مهر منیر بیج دولت غزا احبابک جان جهانی
 الوبد تابد اده الیک الشان ساد کلوغاری کریم خان
 مکر بانظرو العفوان و شهید بنیان الکانه بانظر والرحمان الیوم
 والیزان حضرتی سابقا ذی لوف شرفه یج علی مضایقه ده
 لشکر تانار انج غار و ظور اقتدار اوله انحرطایون یادشاید
 ضیافت بروز ده بونوب انوع مساعی جمیل و امین
 خصایل جمیل ای علی ظهور و بروز کش زات جلیل القدر
 و عظیم الشان و حضرت شاندر نجر بوز سیک لشکر تانار
 انج خندار که مذکک غارون پروان و صد عدده صدون اوله
 سرورده و شکستگان کوننده کلوب اهلوردی تاییده عالی الو

اصف اصف را کوشورکش خضرلیه شرف اتصال الیتمه
 مسرور ابال اولوب جان ملاقات بهجت سائز
 ازا لوطور کفار قطع بنیان حصار استوار بانده کور غیرت
 و اجتهادی میان بند ایدوب عهد و میثاق سرشته
 خلوص طویسته حسن اتفاق اوزر ربط و هموند کلتون
 انوع تحسین و کرم الی جمیل و فخر قلند و نصکده کفایت
 و رلی صیالیبری متشکسجه کرده انوه تانار شجاعت
 اتمن زمان اونوب تانار مرداری و دشت نجاران و
 قریم دلاوردی بدنه زار جانک شیر زری دکومار
 و خانک بهر بن بروردی که اکثر نیک بوزی صحیفه اینده
 بولا و کبی غل غیش زان مصفا اجا و شجاعت نهاد
 تجلیات بس نعتت انج غار و شجاعت الیتمه
 و خاندان اذکره بارکران امتنا زان مورا اولوب زمان
 شان عالیان باهر البرمانه اولو جملہ صیغ و مفاد کر که ازا
 اشارت لریه دریایی فراوانه ماننده صورتی بلدر و ب کجوب

28

29

کتور منگونی صبح مطبق بود در قاطع اخلاق کفار
 بود در سالک اطوار ابرار
 بر متقاضی زمان خان غازی اسب رهوار ز سواران و آه
 بر نجسین یکلونه اوب ولایت کفاه جا بجا تک بازی
 قلوب کشمهند باد پوزیزی طوفند و فی پراستان
 بوم کین شنکاک یوزین کورمزش غرابه دو نوب
 برنجکون اینجند اورودی مایون نعت مویس
 اسباب غنا علم طیلوب نی غایه زاد وزواد کوز
 برسنه بونوب میان کشده نغ روزی اوزو
 النوب صاملنه بلیوب شب تنک و ناره
 توشن ماه تابان کین کوسر ووب دانه شیخی لوبو
 کین دردم درهم صاق مطنه بازرک دست و بازوین
 بودوب ویزان ضلالتان تروپ هر بی نظیر
 زیان ایدوب نان وچوین کینه جیه الماسنکوب
 شاستان غلغ سحاب غم قبلوب کاری تبه

طوق طویل انتگر کین طوب و توشک کسب نجات
 کینه این قشوطوب دست و بازوین تروکان و ص
 ارسته قوب عالی کین اوب کین اوب خا یولونه
 سهم سعادت و رضای خان جلادت نشانه اقل
 محض دولت بودیری اون کونک کچو اوج کوزو لوری
 ویر کونک نزله اکی ساعده ایرتوب اعلیه کنده کین
 بلر ووب فرود عات حیانه نی عبا تخم کرب مات
 اگر لوری ایه صیفه سایانه اقیاج کجوب و علی شاده
 انش فرود انا تمید اقبوب قناره چک و نیش بر
 الاز به نیکر کسب چینه و غام و عیوب بر لوری و کین و ن
 و مان بین قیدله قیدری اولایوب بر علی مقبره اول
 زاد و بیه لرزن غری نسه کوزیوب و مامن دایه
خیلا دض لا علی الله و ذها معنونه اتباع ایدوب
 دست توکل ایل جل مین نمانه باشوب نم قنا عمل
 اشاع ایشیری نظر نسه بولر بر او ز کونک و در محقق
 کوز

وافعال تجاری کی کمی خاطر کی مکرر و بوزاری سپاہ اولی
 بوزن ماعدا روی انورزی شمع زین کچے اتین و بار
 نانینین کی عین اولان اسرای زبا بخت انتقا سوری
 سوروب کنوروب کوش خایامه ارام لوسرت اکتا
 ایند انجیسی چوله صانوب ارواح سواکی نجر روی نجره
 وصال حورایه واصل اولوب اتصال دایای زبا به لعل
 اولش در اول فرقت بر روتنک بیجیسی نی
 سایر عاکر فرقت مانر ایله محل جنگ ده طرف اعلایه قصد
 و اینک ایدوب اتی تر و فرنگی بزه دونیاوب
 کفکک طالع خوشت مطامیرن برج صاهم الوتہ قرن
 ایدوب و صونترش خند قدہ دی نرزد و درنک فلایه
 و نقل تراب و بطرقه زخمه طوب و توکلان استرازا
 انایوب غیریک کوسه پیاده وارد و قاری بر لر
 بولر سوار اولوب و ارب اداء خدمت ایدر لری
 حتی طوبوعیب و طرز سبای مظهر منوف رب جمیل

بجز

و طالب روضه رضوان و سبیل اولان ثکان بکار کی
 خلیل باثا حضرتز شکر اولوب برترن عقوب
 اوایا نبی چشم و کوش اولد قدہ وجود شهور و خود لری
 نشان طوب و کرم صوب اولوب کل معنیها فان
 شربان نوش ایدوب واصل روزه نهدا و توصل روزه سوار
 نظر اولش لری
 کندی اولکش خنده کان شهادت رسد اسکند و اصل
 رحمة الله علیه رحمة الله علیه بومنوال اوزر برنج کون کن نون
 مترون خصوصا درکا مکتا بجزاری اتقا اولان قدوه
 ارب اقبال صدقت نون عمده اصحاب اجال
 محالامراء واکابر جامع جملة و الفاف ذوالقدر لایم و النوال
 تخصص بیز خاتبة الملک الله صفا رامت معالیه خوی
 هم محرم باوشایه بر و رش بولوب نجده ام کمالون
 سعادت مترون شهنشایه ده تویی بشیق خزینه کمال
 صلوات اوزر قیام دارام ایدوب حل و معوی شکل

اور نمته تک اکثری قبضه تصرفه توفیق اولان مباح
 اندکده بر وجه عدل حسب اتمام الیه اتمامه ایگور ووب
 علی خصوص نفس طائفیه حائمه عن کل البیة جوار نداه
 نیک نیزه متعلق اولان بیج و شرا و اکثر احضار زخایر
 منی انشاء مایه جلیله جمیله ظهور کتور ووب اغنا و
 و قولا و ضعفا کلی شافع و نوایین مشاهد ایروب
 بین الاعیان شرف صدقته امتیاز پوش موزنی طریقه
 و سرافراز اولمین رامن در میان ایروب سایه ک
 ظن ما اثر ایله نرس قانقده و بطرق سور مکده و بلجه دست
 عبودیت لایم اولان خدمات مبرور خانانیده برقی
 ارتش علمه توفیک دست دشمن شکست کجوز ایله
 بزل مقدر ایروب القصد بیل و نهار طریقه طوب ووب
 الموب عاربه و مقامه و معارضه و عماره دن لشکر توفیک
 بران و بر ساعت کجا و توفیک او مایوب متاعه
 و مضاربه اوزره اکین فوغلی ذبحه الشیخه کفایضت
 شمار

شمار حصار توفیق اجوب بر شرسه اولان غلات
 نضرت سماک اوزره بر ایروب بیج و باروی حصاره
 نهان و اشکار مقدار طوب و توفیک و توفیک
 منی تک و ضرزین اش کک اری واریه اکلکله علم
 کتور ووب اوردوی طرز جو ستمه طوب طاشین
 و توفیک نذقرین باران ترک کبی بندر ووب
 نیجه دلمشتری اب وصال حوریه قاندر ووب نیجه
 خور و غنوده ککلری خواب غفلتین او یاندرو
 مشام جابلون فوج توفیه استنما میده رواج طیبیه
 بو یاندیش بر بو اناده سرور نامار حضرتی لشکر
 ظن شمار کجتماعت اناره **اعلیٰ البیة تحت الظلال العرف**
 مضمون اشعار ایروب هر صفوف نضرت شیوه
 سایه صالوب خطی عا طفقدر لست غل اولد قلده
 جنگ و حربه و اینک ضربه نصیری اولوب
 اذران روم عمو کفار بیا تک اوزره هجوم ایروب

اکبرن دوزخ مکان و پنجه سن بی روحان قلوب خوف
 موبم و بر اسر ابله نجی کلودی عمل درک و احس
 اید موب وادی جرزه قلوب دری طلوب
 بین الکسشی تر اش تاب ابله منقود و نیاب المیزار
 اول کون لشکر اسرارن بجه امرا کرده شهیدیه داخل
 اولوب بر مرتبه ده جنگ عظیم و حرب دلم اولوب
 تخیر و قسیمی ماوای ادرک بفتح لشکر فصل بکبر
 اوزر کوفه فوئک طلیان و عصیا علیه تمام
 منکس اولوطه عوما فلان عسکه بنیه انجون در سادون
 اطلالیف مالک تو جلیتین اولوب اول کلام
 الذکر و القدریه بکل کسی اولان بجه پاشا انهم زین جوده
 بانجامه و اعلنا حضرت زین سندی واروب سردار طلیان
 ملاقی اولوب خدمات مبرود ده بیل اقتدارین
 دیو خط معلون سعادت موزون وارد اولمک بانیا
 و احسانی اجوب حرف دینار و در هم فلق ایل

عد

صد اعتدالک زیاده برار کتیر جمع و در هم قلوب بر برین
 الات حرب و قتال و ادوات جنگ و جلال
 اراکسته و زین ایدوب مویزه اولوب حصار
 صاحب قرینه واصل اولد قلدره **ما تقدره** روم ایلنه
 سوغو جانون واقع اولد قبح ایاالت و القدریه
 رمضان اظاری حفظ اید کلش در زیاده تازی اولوی
 غازی غزیه کوزر و رب التی بیک انشا غی تازی
 اولان دو القدریه کباب اولد کماکان حافظه اولوب
 شان جلدت نشاکده مندرج اولان شوکت
 و شهاست کوشجاعت متفصلا **بمور کیم**
 دیتیه و رقیه فوت ایمسن دیو فرمان ایدیکان
 زاد و زاده اقامن سونلوز ازه توجه ایزره نوزج ویم
 قلوب عمل امور تحویل و مرجمتی تقسیم ایدوب
 تکیده نام قسیم وصول بوللوزره کونک شدت عصیا
 و بلخ و صحت طلیان رایج در ایکی منزلی بر ایدوب

سه دار نظر نشانه اینکسن دیوکنار زمان واجب
 الا ذغان وارد اوطق کیمی باذن همات خرم تا پوی
 تبارک و تیمم ایروب بر وجه سار صغ فریست
 قلوب باقوده نام محتر وصلت بولور فلزوه صف
 اصفا را و شیر نصف ارا و کوشن جانب بزر
 فرمان قضا جویانی خاتم صدور بولوب کردن کان
 حکری باشک جمع ایروب استلوی بنوا سمتوه
 تار قلوب کنار ضلالت شاردن اول جانوده
 اظهار خیان ایر اولورک محی املاکه ایر شردوب
 بر دخی امر شرفم فوخله صادر اولورک اکاکونه علی
 اوتقمه نبل مقور ایسکس یوزمان اوتقمه اتمه آقا
 وانظار اوزره اولوب ناکافار نکال رک حصایک
 استوار اولوب طرب و قو قلدن جو خلق خلایق
 اولایوب سردار نامدار و نصرت مدار نظر انقدر
 حضرتلی بکل کیری زامان ناماری و باغشا و زین علی

اول

اولاسی نائب اولری، مجب الارب، کنوب
 غدوبت بیان، و فصاحت لسان، ایله شخت قلده
 صعوبت و عمرت، و قوفضاراده، کثرت، و قوفض
 و طابورلی، بوزلاماقده، دامن خوس حصایه کیمی و کون
 موصلت، خیزن تصور اولدرقن عیان، ایروب
 بوکلام، نصرت انجا، کوشن این، ارباب، بوشن
 رای زین، مقبول، و تدبیر کین، و معتدل اولدرقن، محل
 تحقیقه، ایر شردوب، با مدینه جاری اولان، تهرظنا
 مرواراجون، بکل کیری و بکل کیریل، با بر شرفه، و لشکرت نامار
 صالار نبله، مبارکت ایروب، اهرزدوی عیایونه
 دلاله صالونوب، هر کیم جلدن اول کجوب، بولار شفته
 بولونوب، از اولر طوبور کیمه کیمی بلوغ ایروب، مناصیب علی
 خسروانین، هر نینه طالب اولورک، دروغ اولقابوز
 انوع العنازل اولوب، بین الاقران، ممتاز و سرافراز اولاس
 متزددیو فلان اولر طوبوب، دلا و درر ایتمک بکل ماره

و حاضر و محل مرور و عبور و مسقیم بنظر و ناظر اولوب
 حضرت اصف اصف نزلت دینی ساز و سلب نیز
 ایل وجودش هوش و کوشش است و برین زمین و
 مرتب قلوب کذک کذک نکر حضرت رهبر دینی ایل
 نازوق لایم حرب و ضرب مستنون و فوق اولوب
 عودا ساحل طایه کلوب بیان موصوفی الایلیسالت
 و بطور نریمت ناورد کوفه فوفه منایک مندو شادیمت
 و از در عبث طیار قلوب حضرت سر را نخواست
 شعار دینی علم رسول اکرم صلی الله علیه و سلم خفران
 پیشوا و نظیر و معتقد و دستگیر ایدوب بر جاح بر جاح
نزدیک کلب کربن او جیحی کونی ایدی با مر فانی الاصلح
 اولان کلبی و صلائی نرطایه صابوب جود موصوفی
 جابجا سوار اولوب حکمت ختیا ایل و قدرت سینه
 نامشایی بر اول صحنه مائوسه و رات نقاشی کون
 بزرنگ و بوس کشتی آفتاب عالقا
 کلب

کربان خندانده فاش کلبی ایا اب اکن کجوی و سپاه و
 بعض ارباب مناصب و جاه کرده کوب کوب و وضع
 اولان کوب و رولدن دینی زوم غاست حضرت سات
 مورد و عبود بشیوب نرطایه کلب اکی جانینی شکر
 حضرت اشتغال ایل مال اولوب کفاریام نریمت
 مرسوک اوزرنه هجومه منضیر اکن ملاح نقاش و قدر
 کشتی انقادی نرطایه تک جقاروب ساحل برورد
 ایشردر دکه شلم مجتد علم عزم تجری و انش و سلیات
 فتح غلبت اجدی صلی الله علیه و سلم نقاش
 عالی بر نور و دیده نریمت دید کفاز نقاشی کور
 و بر نور ایدوب طایور نخست نشوده متواری
 و ستور اولان کرده کوفه تلاش بوجا کور و ریب
 نیر او غرد و طین بوب کسار کوم و مدوش بر بره
 کلوب الای بر ایلین بیابوب و لکن اوردنی
 بجهوری قزیند امتاع لشکر طر زهر ابله مرس وضع
 کلب

طریقی کوشش بری اول و ملتو عاھد ایرتوب سلا
 نختہ باشوب بنیاد الکتو جزو تک الازن الوب
 طریقی جوروب کندوردن کجا برتاب و نجس منیز
 و نیاب اکتہ بشیوب و معتزلی شکر اسلام
 سردار نظو انجام دینی علم محترم رسول اکرم صلا اللہ علیہ و
 ساینندو جمع اولان غارت کجا درجات و کمات
 مسجاب الدعوات بر عالم بالای ال قالدروب
 نفع و نیاز قبولی اجوب اواز تسبیح و تمیل صت
 و صلی صورتی و نیز زمین زمانه زلزله و کون و مکانه و
 دیروب ایکی کبر بر برتیر کروب شیرازہ جنگل و
 اینکتر اولوب غایز ممتاز جنگل جولہ زم خورلہ
 سر بارلورونونک انزالر سر کوشش غیب الہی مرارلر
 ملایکه رعد و برق الہی و سائر فصل فصل کفار یام ایچیل
 و حربہ اقلیم ایروب پنجره جامش و کورخونکام اولوق
 و پنجره نازانہ مملہ اسب شجاعی مبدلک شہا متہ کوروب

مویلی

صوبان جلا و کوی کوی کفار خاکاری باجال کم نمند غایت
 ظن بیوند قلوب بین الانام مہتمل خواص و عوام اولوق
 خوشنام اولدکلرزن ماعرا عواطف علیہ خسر و اینک
 التمسک بلہ خودکام بہور یلوب بہر مند و سود مند و
 بر مراد و خرسند اولشاردر احاصل حاصل اولوسر دار
 ظن شمار و نخلو خان کا تبار و بہر بران نصرت ایشمار
 و اطری ذوی الاقتدار و بالجل اول غازی غارہ موجود اولوق
 ارباب مناصب و جاہ و لشکر ظن و دستکار و
 و مہلک و غارہ کوردن کروب طلوع نہار دن وقت عزیز
 جنگ و انوشوب اولوشوب غارت نصرت سلاک
 لب شمشیر ابداری فائو بولا انوشوب خلیم لشکر برین
 ضرب و حرب و جنگ محرم اولوق دین صدار استوار
 و ساحل انہارنی تار بی صد ذبی غار کشتن لہ مال مال اولوق
 جوی خوشی اولوق جایی اولدی کی کہ بز طونہ جا کجا کلکون
 اولوق احوال کونہ و کون اولوق باشیوب و کینت و

حج

وسبب نزهتین باینکه انوب هر تیریه ایرزیک
 میلک نصرت نشانیو اعلام نظام شکر اسلام شکر
 وبردوام درایات بهزمت غایات کناریام بوزار
 وینک نظام اولوب کناریهین بوکار بارانشین
 وایتمک جنود نصرت کینی شاهید ایروب نرد
 خورون کجوب . وپاده نخوت و سرورین جوعه
 ضحوت نموده میل قلوب خوروزیل و عور و عیل
 بوگرک الهوی طریق وارد دلیل اولوب ساهه سبک
 مجاده سکین اولان استغ غرمنوعه این یرار تو قوجیلو
 تجمل قلوب بدرقه سبیل به تفصیل ایروب غایر
 ابوالعالی ارادانه دشوب ایرنوب اکثر تک
 باشین کسوب انواع احوال غایر خود کام اولوب
 ایام نصرت انجام بادشاهید زود کنارتونو سکن زان
 وکنر اسلام نظر بهر سرور و کامیاب اولوب نیم
 غایت بی نهایت حق وقیم الطاف ووسع الکفاف
 دهر

واجب المطلق فوشانه **انا فتحناک فتحاً مبیناً** معنون بهجت
 مؤمن کوشش نصرت روش زیر عالم کبر و کس و دار
 اصف نظیر لطیف ایروب و دست حکمت وید
 قدرت نهال نخ نومی روضه امید ورجانه خوش
 نصب ایروب **وینصیر الله نصره عزنا** معنون رشته
 استعاره منظم وحق نفیله سرمایا تالی حقیض خاک
 ارج افکاره ایروب کمال تضرع و نیازا بله بای علم برراز
 رسول اکرم صلوات علیه وسلم حضرت زینب سوز
 جناب کبریا به نرضه و نیاز قلوب **بشیر** بل خون دل
 دیر کله و منصل و ترقی و تامل و بر ووب **کناف** صلابت
 امانگی **طابور** بهزمت کوه کوه کوه ایروب بولوب
 بر و بگرده یرکی قالا یوب **هر** بری فرار بقا لند
 قرار اعکله **۱۲** باره قدر عزای **بکمال** نصرت بهجت
 غایهین بهزمت ترا بیلری **و** انتشار وکنار بولوب
 درایات بهزمت ابایی مکتوس اعلام کست انجام لک

سکون و تنگوس قلوب و بارنگاهای
 و خزای اسباب چهاری جمله تالان اوب
 عسکر مابون فرخنده نظر منصور و نظیر المله رباب
 فتح غایات اسلامک شرف و قدری ککان تبه
 عمو قراشوب بشایه اسلامک انقال لشکر زال
 لککوب مردان طوفان اولوب اکثریک منزلی فر
 و دوزخ منوری بسته فترک مردان سفک و اوچینه
 دست و بازوی دلاوران بی باک واقع اولوب
 سزاره کوره خالان بوشدر
 زهی طالع زهی بخت و ستار سنان و سیف و تیغ کلیدی
 طالع کلیدی کا ترک بر سر طوفانی
 قیامت فوبدی اول کولکل فوج ایله خا ترا بری بره
 مبارز در این دری و افز خداک لطیف اول کولکل
 بوزاری کندی بیان شرح له جهانه کلیدی نمونه فوج له
 زهی کوب طالع که اوج فزونک طالع و برج و ستارک

اوب

اولوب بوفو حیات عظیمه میان کک حضرت شتار
 بالخله اطراف واقفانده شایع المله ارباب دین
 ظنوقین و حضرت اقتدایک خصوصاً حضرت
 باشای کشرک ککک مهر و اداری و فنق فوادری
 اوزره جمیع فزون طلوع ظهور ایدوب ایام عملت
 انجام باد شایه هر کس بحسب الاستخفاف رعایت
 و التفات ببولوب حصار آتکف برج و ابرین
 ضربت طوب برف مصحوب ایله یعوب ایندرد
 حضور اولان کفزار قزاقی نایب آتش نمونه برانله
 باقوب باندر وب و جمعیتهای او جاعنه اب تیغ
 بنی سنج لشکر ظفر رهبر ایله صولر قیوب سوزیدرک
 سوزای سوزی دلانده هویدا اولوب بجه عطاء
 صاحب را و امر لشکرش و فضل و زدا ایله شایه
 ایند کککله بوفله همه ککک بروج شایه ککک
 و توفیکان ضرر اولدوبی نوردد بوق و توفیکان

74

اولوب دکلنسه و باخود چرق سوریلوب
تیلوب التیق ییلوب ککلر ایلنیه دلمن نخت
رس غیر منصور در یو یختیق یخون اولقله روم ایلی
ایانده اولان چها یاشا حضرتیکه موریدان شجاعت و نهبر

شجاعت کلک صاب غوامیلانیک نصرت با
اولنیشک مرد دیریری شجاعت کونک در نده
غونک در درو داند اول نونک کستم کستنا ناول

بولنیز یولیه برود شهاست
کور عز یولیه بر اهل شجاعت
بایه وزارت و منصب صدراکله نماز و بدو کلق
اولان کستور شجاعت شخو و شیر جلا دست نخور
حسن پاشا حضرتی ایالت روم ایلی فویض اوله
سراواز پیر یولوب باب حصار استوار خانیله
سرس وضع انکام امر اولان غن شان معکلتان لریو

منبرج

28

منبرج اولان غیرت و صیبت منفکسخه هاما ننه
باشرت و دقت ایروب بر مع کون اچنزه کرون
سطح کوره کوه نیشلر وضع ایروب کاز فاجر
چد و جهد ادر کجه نغنه قادر اولایوب عظیم جینه
طوباکوب باجا باب حصاری دیکه که و بهر کیم
غراب کتکه شیلوب افلام در حصاره کوره
کوره کفار کیروب جمنون رد اولوب عیالکر
ظفر بهر کوره البرز بلر چرق سوروب حصاره خالک
و بعضی خاله لغز قایلوب طوب اوله ملولنیشیری الهان
ناراضب بار شانی غلر دینوب غل و بر مع حصار کندی
مئلدن ذروه افلاک ووج ایروب **حصار کتک**
اشکار اولدقه میان کتک یوروش در یوز ناولوب
جله لشکر صرف رهبر سر کاکار ککایاب خورنک
بناب سادات مالنه جم اولوب ابتلا که براف
دک غریب کتکه شجاق و نازده اولده زعامت

وزعامتہ تصرف اولوب بولداسلوق بونانلو
 جاشلق توفوق دیو وعده ایروب خطاب
 سطا باین بالمشافه کوش ایلوکلرله دریا بیلک
 کبی چش فوش ایروب اوشوش طرش بولد
 یوروشن در دیو حصارکد وکلرله جان اوب واریت
 وربه اقلام اقلام توب قال شکرین ضلالت یز
 اتمام ایلوکلرجه کفار بام و خابری دنی و فوش ایز
 اولغین عیالغیرتلیق کجک متابکله خندقر توب
 طویل دروزب و تخنیز اولر جا توب سدر کجوب
 نغز اود کوب قونبار ایلر اوب و طوب انش محبوب
 و تونک نی در تک یا در و رب متابله و متابله
 یوز طوبوب چک ایلوکلرجه خات دین کجک
 یوز دوندیموب شش ر عماره و طبع معصاده خابله
 یز و کان و سف و سنان کفاد و یروب سندر وار
 انش سوزانه کجوب نمیز انش بار ایله زور کجک ایلر

بازمان

بنا باین عون عذاب جمجه اولاشدروب کذک
بفعل الله الطائین مضمونه امدق دشور لر بی و ط
 کفار نار قارون انقار بولان طوب کاشلری و چیخه
 دیر و صفر و مردان بنر و رکش جاعت پر و رک
 باش جان و تیزن طوب کتوروب منزل و ماوی
 چنانه بندروب جام شهادت کوش ایلر غازی
 لاد و شش خنین پر بنارجهن زار روضه رضوان صوبه کورور
ولا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله اهل امم
عندنا هم يمدحون نعم كونوا كونه واصل و تامل
 ایروب اب حیات رحمت رحمان فاندور لر بی **غزله**
 کیم کوش ترب جام نهادت ایلی
 جنت ایلر ککان اولر ایلر کتور
 شوک غازدر ایلر سر سزل تصور
 باش جان کبری احسان عذاب
 ایلی کبری بیلان خایه موش توت ایلی
 ایلی کجک می بودر سدر کجک نغز
 دین بولرله اول کجک و لاد و قی

که چون نام صحیح و نام وادی وارده شد اولوب نبالوت
قد و قتل عذاب المریق منکس تصدیق ایروب
 من بعد زلال برغال طر فزون معاون کلک کلک و کلک و کلک
 تقدیر چه حصاره کیره کلک ارمحال ایروب غنیم کلک
 اشنه حال اولوب و سادوس شینک جوف و غنیم
 غنیم کلک حصاره استواردر تا اولنج اشیان کلک
 بدل ائتار ایروب روز دو غناد و اسکنداردون کلک اولوب
 عکرت ماریسه فصل فصل یورینز ایروب جا
 اقل طوب موک شوکب شدت فزین کلک
 نیت مار مار چار زخم کسیره و سوجار شدت مار
 دم بریده کیمی زیر زین و سورا خارده تار ایروب
 نوغای جامن ده مکس بولوق منقرن این اولوب
 دیرکن جوی طوب تارک اولوب فضایی بالاد
 فضایی اسج و وری بوادن بلای نکلانی کیمی اولوب
 ستور اولان ناکلارک باشیز بوق درک ممت
 ایتک

ایتک اسپانکلر و مدور و همی درک دیرلر
 و طاش باغدر ووب اکثری زبسته و دیگر جان بود
جهنم بیملوها فیش القار متفکسجه ناسیر و خامت
 تا ز صوبنده جای کیر و نزل بیز اولور لیری خصوصایین
 و خاک ششیر زری و بزم بجاکت هیزر دلاوری اولوب
 طایف کچی نو تنک اب کون و طاب اشن نوکلر
 حدون اوزون کفار خاکری زیون و سرکون ایروب
 کویا شهاب اشن اهاب ایله طایفه خایفد
 ایشاه **و جملناها اجی لانا عین** مهنوم اشراب ایروب
 و معصوم حصار استوار اولان اشراب دوزخ مکان
 شدت طوب اشن فشانلر متعیر و دیگر اولوب
 خلاصه تیر و مناصه و سیکر مبر اولور و فی بوب
 ذات نخوست سالتنه ایستوبی آک و زبیری
 مدون الموت قدام خلفا فینخارون بالموت هم طرار
 و کا صلح عکرت غنیم . کون موزی علی التوا

مخابره و مجارله و مناظره و متاعه دن سخا اربابوب ، عتلا
 جنگ اول درجه به ابرشکی که انشرب و توشنگ
 کرمی بجوب ، ترا و جمن ، و کان لغا و جمن ، قابوب
 و سیف و سنانا جانن مرداک ، کزنی مجموع و ضروب
 اولمغه فیلر ستور غدر و قراب ، اولغه بنیابوب
 و جلا و رخ و قراب ، نیمه و طبا به الثوب ، وای
 خیرتو قابوب ، وایم بهار و صیف و خریف
 مورد اربوب ، او ان نشا قریب ، اولمغه
 برس ایدنخان نی نیش ، اولق مرتبه سنه و اربوب
 اتصال وصال و کس صاردان ، مردا بکله یا کوس
 اولشرا کین ، اصف اصف را ، سردا کوش ، اللهم
 سرورده بالغه العظی حضرتی ، اهل اسلام به معرا و کمال
 واضطراب ، و غلافین باثره اتصال و انقاب کس
 اولدوقن بلوب ، بر روز بروز نصرت افروزه
 دیوان ایدوب ، اصحاب کسنت ، و ارباب غنت

درب

و سایر کله نغمه نغمت ، بالکلیه حضوره کلوب ، عیب
 ارباب ، یرو بر ندو طوروب ، قرار اید و کلر نغمه
 درج و سنان اجوب ، جوا کلام نغمت نظام
 و تحقیقت انظام برله بولر استمالت ، و روروب
 بهور در کله ، حصار کفار جا جا قلوب ، و حضور ایلان
 کفزه فخره انش و مانله بانوب با قلوب ، جنگی
 سینه قدر نری قابوب ، طاق تری طاق اوشکین
 و جلانج اید صهاری غازی زهر را به کجه
 احاطه ایدوب ، معاون و نظا هر کلوب کنگران
 قابوب ، بود قدر کوندر زحمت ، و اکم حکم کین
 مهلت و زمان ، و رنگ ، مناسب کلر علی
 اخصوص اتمه کن کنار ضلالت مال لک کوب
 مردان نوز نوال ، او بکلمش را نا جا ، **العلم لا یستأخرون**
شاعره کلا یقتدمن متضا بخمک ، اجلن مقدم ، اوز
 و اجملی بتو کمدن سکله دفعه جاز بوز ، **ایمیری** بودا به

۹۱

امهال و امهالك اصلي بوددر شوکله کوفه پوره مهر انوش
 ز نام حصار ي تبضه نيره کلوب اولاد و عيالان
 اسير و مال و مختارين تبضه سبخه ايد پوز دنياده عيش
 ز کريميل و عقاده سبب اجر جزيل ايد و کند گشته
 يوقدر واکره و عه شهادت نوش ايدوب کرده
 سعادتمندان اولادوز دولت و سعادت بزم
 مرد نمهند و شتون قوتماز و دلبه سعادتکا ز فاجردن
 چنماز بوضوحه تهاون و کفايل و کلا تهنوا في انما الفهم ان
 تهنوا لادن انهم باليک و نالک و نجون من الله کلا و ججا فها بهت
 اختوا کمن مع ضايبه اصفا انکلن با شمشير کفابن
 ضلابت و نيک معاون و پيشواي اغوي شپان
 به نيت ريمان اسه بجهتله تکا بزم مظاهر و نينز
 عبايت رب العالمين ايد کله توبين در بودار بار
 عمل زار اولادوب به طلاعک اتو در صحرک بزيه
 نندز اولوب افروجات مات اولدو نکلو بکيل

40
 بطلق ايد صلح اولدن ايسه بکرن ايراديله زنگه في
 ايدوب کتک ايردو حيدر خصوصا ففاند اوليا ايلين
ايشک کلا نيا کلا صمفا نغنون سعادت غونين
 نغزة فسخ و نظ طرف اسلامه تورا اولدن اشارت
 و نبارت امتش در ديو بو يوزون بجه در نغ و بيند
 کک بانه کتوروب جواهروا هر اسماالت اولد
 کوش نغزة لوش غرات کا درجات کلوب
 اکابر و اعيان و امراء اکافي و بلبله کلا نظو نشان
 سعادتوسه دار نغزة اتزان حضرتزون بونکي
 اب حيا نه عامل کلات بکفالت اش پيرک
 انواع نغظه عرض نياز ايدوب ديرکه نقد جابر
 سيندالا و لين والا زين حضرت نيک راه و بن بوز
 نلا و صرف اولق جائزه منت و عين سعادت
 ايعض اولد که قلعه قزور نه مرتبه ده حصن حصين ايسه
 و حق ناز غيزله باقوب ياندروب عبايت حضرت

و ماب مطلق بر کفار ناز و نازک کون و کوه ها در
 پادشاه اغوزنه و سلطانم دولته اب روز خیل
 ایده یوز دیو درج دینین کوه رحایلیه بقلب مکانو
 مکانزه واروب ضرات مهودیه بیل اقدار ایدو
 و سردار نصف شفا حضرتی دخی کسرتقوله تک و
 فالوب ملاحظه ایروب اینککه باین جسم لردن کوکی
 عبور کند و بجای اجل ککوردن اینه جاز دور جائیز
 اولش در تاجزه خرمنوزد جای بر مانع قوی همورا اولو
 زمین غنیمت بلوب حق جلع علا در کاکه برون استغاثه
 و سید کانیات کسند جو درات علی السلام و صلوات
 حضرتانک روح بر نوزدن استغاثه ایروب برون
 او کردی استغاثه و فحنه و غنیمت ایک ککرس پس
 امر ایلی که حصاره بوریش در یونیه اولو مناول بیان
 صوت بلند ایله ناز فالوب بکسی که ایوب
 غایز جاملر بوریش کون معلوم ایچک
 غلوه یلیله

کیمل یچمت اولوب بختل اشترا کوسرتوب حاضر
 و حیاه اولوب سلطان اناب منوب و بار نه
 کیدوب تبه کاک میاده نجم نازدن ناز خاندل شیخ
 شایمل باهر و زاهر اولوب و ختام امر دردی مایونده
 دخی جاملر شملر باقوب دکاه رب الاربابه التجا
 ایروب کمال ضوع و خضوع طاعت و عبادت قیام
 کوسرتوب اوازه تمیل و کیمیران کیندر کردن برون
 و صلا اولدقه حضرت سرآر اصف را و شیر کالک
 کش دخی بدعنا بکزه و یک جاملر کیموب زمین
 و سنن وضوی قام رعایت ایوب ایکی رکعت
 نافر ناز فالوب روی اغذاری خاک سپایمه سوزد
 جناب کبریا به ال فادر رب الهاکر کلا مکابره در دکا **نظم**
 غنیمت تو ترک کلایانه کمال کلکس ایر غریبانه
 اولور امکنه فایم کلمت جهان براد اولور ککس ناز
 کینام جوق کون زمان سکندر قودردا ملنه دران سکندر

تکبر فکاکه اسل ایلان تکبر سندن اعیان و کوان
 مشاع کسینزد و شنی کاه بکلری در دوشم غایت باز
 بحق بر تو مر تجرست
 بحق حضرت شاه ارت
 صفار دیر الهی کلب رزم ایشکسن غازی رخ فوزه
 میسه قلی بز فسخ حصایا بناتار سوزدر سر دیاری
 خصوصا محصور حصارا استوار اولان خصم نابک افروزی
 سعادت اخروی سوره اخلاص خاص خاص من دیش
 واجب الوجود که شنبیه و تحطی اویا یوسب
 واحد واحد و فرد محمد لم یلد ولم یولد اولد من افق
 عالم کبی عالم و عالمانه اظهار و انزراب انشک
 انکار کلبی ایدوب حاشا غنا زن و زوزد و چون
 و پوزد سبب قلوب ثالث و نذنه اسناد ایمن
 ظالم دل اولوب انراض زان جسمی دن برور
 وحی و تزیله اولار تا یوسب **لن یتنفا السبح ان یکن**
 عهد

عبداللہ ولا الملائکة المقربون توین تعویق این نی
 وینا و نذر اصل خلقات موصولی **ومبشر برسول**
یا قی من بعدی احمد ایت کریمسن صحیفه انجیل
 کلب ایلوب **وما سمعنا نخل فی ابنا الاولین** مضمون
 تمک ایدوب **انتم و ابکم فی ضلال مبین**
 خطایه عا طیب اولان بکدر و نذر بودعی بلا اعیانک
 مراد و تصویقی **تالله الذین لا یؤمنون بالله امره الاتباع**
 و انقاد انکمل **وجاهد ولی فی الله حق جهاده** زومونه
 معدود اولوب **تدرتم ربکم** درگاه اعلا که لایق خد
 و عاوه بولمغزل ممدور ایلم در ارادت سنک
 تدرت سنک غایت سنک هدایت سنک
 دیو تیغ کوبه و زاری قلوب استعدای غنایت
 اوزره کین **انی اجیب دعوی الذی اذاع علی عیونکم**
 شوعالی هدف اجایته ابروب کنار خاک ک
 قلوب مکلوبه خوف و خشیت و شوب عا کر

ظفر بزرگ آتش غنچه استنمال اتمردن تضرع استمان
 ابره لم دیو استخلاس جانه جانشوب نصف الدیره قلعه
 پلارزن جافرشوب استنغای امان ابروب منزل
 حضرت اصف اصفلا و شیرکوشن تمام تضرع و نایزه
 اکن سمع ششرفلانه ابروشب ککار جناب خلد جلاله
 و جم نواله حضرتانه در رشک و دنیا تویم و تیمم انوار حضرت
 ششده اولان ارایه علی الخصوص در کاه ملامت بولوی
 غامی اولان کشیز نظر روز و نایز شجاعت کومار
 بجای حان غا دامت محاسبه حضرتانه من بعد طوبی نوبتک
 انما یوب حرب و قتال و جنگ و جدلان اکن کلب
 نهایت برلو بیکزده دشمن پراغله حاضر اولوب زرع باله
 قرار اولام ابره سز دیو بنیم یوبلوب سلطان کنکار
 لشکر انکار ترک و بار ابروب بادناه اناب قلع
 افکاره باش کوشش و فضا ی عالم و کائنات ازانان
 زردیور نوره غرق ابروب لشکر انکار در دایمی بجهت توفیق

الکرمه

اولد قوه ابره برداری کفاردن برنجیم بانلر حصار دون
 جقبوب سمانلو کس در انظر و نایز حضرت کینک
 اوتاق بهجت نطق از کلوب عقود عهده
 بالانفاق برشته حصول مر بوط اولوب بزنی و کللی
 انکساری چیز قبوله موصول اولد قه نصلکه **ان الله یحب العابدین**
تأجیل العتق قتل القتل بنفاس بخ خلاص و امان عتبات
 اولوب سبزه زار امیردی نویداب ناب
 عقول تازه کسیراب قلوب نشت و الف
 محرکاتک ۱۲ کونده رایات شتخ غابات
 خروانی جابا بروج و فلک درون عروج بی بره کلوب
 انوار فیض انار اسلام ایل در و دیواری شرف قبوله
 متولد و نمود ناز بیل خوش ناکسین کلین و دلکش صلابه
 بالابلند شاره قدره اوزر نوه بانکس بجهتی و نایز
 اجهتی به باشیوب کلکاتک فتح فتوح جرح برین ایزد
 کرده کوره خوش شکوه کفار مهور و ثلثوب

کلی

بایکس و تکتوب ره خیزر کیمی تا نایه قهرله مورین
 بکجاب وجود خباشت اولدرن درون حصار
 اولوب معدومکنسه لرزه اولان رجب اولان
 و خیش اصام ضلالت نشان اب ناب کلله
 شهادت الم حجاز و تکتوب صلوات نوحه
 تکتوب معابد رابین اکیق ماصحکین اولوب
 بروست شتا شکرین کوب لطافت ارباب الم
 رنگ کار ریح نطافت قرین اولدقده حضرت
 سردار طومار و نصرت عین دیوان ایوب
 وزاری کاک ارا و اورا نغز اندا ویزیران کتورکن
 عموالکر نصرت انما فر حضور لام اولدرن پوزورن
 مبارک باد فتح نوح قلوب کاهو حقه لایمه تنه ادا
 اولدقده حکم علیه باد نایه که عموالط نوحه
 غیبیه در بوخیزر اثر و نصرت کتر الیه شهرالافاق
 اولان حصار کاک نفاق کردون رواقه نخله

مذنب

مذنب و مطلا درکس غنا و شین زینا طوبه و مرتب
 کزیده توکنکر و بدیدره و رخا یاقتر واریس دیزلا غار
 و انبا و اخبار دانه طوبه بومه دولت و اقبال و
 و احوال الم ساطع لونه ده خارراه اولان قلعه قوملان اولدرن
 متوجه اولوب سابق الذکر رمضان اولی محراباشا که
 شکست و شهادتیه نادر الاشارة دالاتان و مهابت و
 شجاعه مزارایه بانان میدان صلابت و جلالت و
 رستم و ستان و قوت و قدرت و کلمت ده
 بهمن زمان و تمن دوران پیشه زار بیز و جانک شیرزی
 و وادی کارزار و عاتک بیز دیر و دلاوری حبیب
 و نسیب و ذی شان سگ نشان المین عواطف علیه
 خاقانین ابالت تمان الم کاکولان بهورلوب
 قرنی حصار لردن همون و شکک و وازون اولدرن
 واروب فتح و خیزر اموریزه جدم و موم اولوب
 بو بابه توقف و تازی راکر میسکن دیو زمان اولو

۶۴ در کتوب

واستونی بپواد سخاوتی یکی اولان امیر خود که عالم صیاد
 بوانه دین سر حصه منصوره ده پیش و پوپوش و عیار
 طورش او ترش پنج خیمه صومارش برش و روزگار
 کوروش مرد دیر و دلاور و در هر شمع و هنر پرور مالک
 رای ریزن و صاحب تیر کون اولمده سعاد و بنا
 توشتیری با شای نالاله انرا بل کون و کجست اولوب
 قلعه بوزان نیلن مناره بدک دیوارکن و قلعین و دشمن
 کلن طبل و در نزل تاراک و احصار ایروب و چه
 محمود لک اجوب اولینی جبه و جوشن و زره مهنن بیز
 سرتیز مردانکن و سایر بات و بلخ جنگ و جلال ابله
 مرتب و وزن قلوب و کندور دینی زین و کمان
 زرمبل و اسلحه کیموب سرا با دشمن یراعله زانست
 ستوده سیرترین کلن و تیزین ایروب بر صبح بر
 انخاب عالجاب ابلق جرضه سوار اولدو فی کبی زین
 زین و مذنب کلام فلک کلن و جوشن فرام برقی بیز

دارون

کرد و دن نورد بر سهند ارچمند و سار کندو انوار اولوب
 الویه نصرت احوالین جو زروب والای رین درین
 شکرکای علی الله و تمکلاً علی جوه رسول الله توفیه
 و چه ایروب صبت و صدای شوکلوی محج برینه اولوب
 و دبدبه کوس مهابت و نهانملی زمان و زیننه زارله
 بر اقوب قلع مکنوره ده اولان کنار خاک و دین
 منکس اولمنین ضربت شمشیر ابارلارنه طانت نرت
 طوب آتش بارلارنه استقا حاکمی اولدو عن بلوب
 تارون کجوب زار یولارنه سالک اولدو طری غلوه
 برق خالط کبی ابرنوب پنجه باه عظیم طبلین
 بی نهایه خیزن و توشکلین و بالبله حصار لارن اولان
 بات و بر اقلین بر اقدروب حصار مند کوری
 ضبط و کسیر ایروب محاج موات اولان عیارن
 ترمیم ایدر و رب و کلک کس جامع ایروب صلاه
 منووضه ادا اولنوب میگردارکن بیون عنایه الله کلکندار

۹۴

عباد نگاه اهل اسلام حقیقت شمار ایشان در فناء قلعه
 تهنون بر جبل علائک اوزر زلفه واقع اولوب ^{بیج بود} بیج بود
 تکاب اعلا یه مسر و طاق کردون نطابق منزل کولانه بر اثر جهن
 حصین استوار و به حصاریتین حصانث انارد که منگنه
 کوریک و وضعه عنق و کورت اریک امرعالم کینه
 دارش در علی مخصوص سربا زانجی سنده واقع اولان صحراء
 طایع باجه و باغ اولوب هر درخت سایه پروری ترش
 و ترین و بیش و لیلیه و طبع ریکن بیه کونگون ابلهلو و درلود
 انور خلاوت نون ابر طویلا اولوب لذت کاک زیبا سی
 حدتوقه ککایوب و لطافت اما او اوسکی وصف و بیان
 صفایوب کسبا بلایین و یکله سروف اولان دریا آتین
 به تر عظیم و بر طهر قیوم اولوب خود ز کسبان تویم اریک
 و ماوراسنه نظر تیا یوب خلاوت ماده عجمان و
 زیاده و عثر با یسوزن حاصل اولان بلخ قول بر فعاله
 حبیب فرولغنه میان اولوب کتابت ایلدی شایع اولوب

۲۸

هر و همگم ولایت دلکش و خوب و عکلت منفا
 بخش و مرغوب اولد و غنک غیری او غنک
 وسط ولایتیند قریب عماره واقع اولان عنق حفظ
 و حاکم چون ابر نامدر و مستحفظ و در دار و مارگون
 و مارگون کس اتقا و قودان و طویچی و طویچی با نی
 و عرب و خراب انگیسی نین و نصب اولوب
 بو عمل اغوات ایلد نوات اهدا ث اولما یوز
 اطرافنده واقع اولان قلدردن اخراج و استنباط
 اولوب ککلیک قلعه نینه جنگ و وارونه
 دگی مستحفظ و در دار وضع اولوب مهاجرت
 مکرور اتمام بولرد و نصد عنان خرمیاری قلعه قوران
 سمته منصرف اولوب سنه فزوره صزا المظنون
 کونده انوع کروز و شکر سعادتلوسر و انون
 شمار حضرت کریمک غایب ای کیمیا عبارته بوز سوز
 دست بوس عبادت مائوس ایلد مستعد اولوب

۶۸

قطع فافزود المراز و الايام و توقير واحرام بويست
 انزن توسا دلرته واروب ارام ايروب
 اشرف اعيان عواما ارباب ديوان خير مقدم ديوب
 غن حضور لرنج اروب شرف عاقا ت زات
 نجسته صفات لرب شرف اروب هر بر ي نعم منوار
 معنم ومولات مصافا لرب عيش و نشاط و صفياه
 محرم اولوب خصوصا ساك ساك مسادت
 وعنوان و ناهج مناهج فوتت در جهان اولان عظمو
 خان اعظم حضرتي وني شريف بيوروب
 حفيض خاكان اوج انكار ارتفاع قلوب **نظم**
 بنج نكته نزهه در سكون من بيت اين منزل ديوانك
 ديوان ارفع اعتذار ايد بهت متظيم و ستم نكره نكره هما كمن
 بدل محمود ايروب اليه شوق احضار كلكه خيا عا اوتو
 لانه رعابت و نظرات تو قصور اوتايوب
 مرصع و زيب و زينت كلكه الم مرصع باد بويست
 روق

99

برق رس بر اعلا و كزنده وار جند فزي و رس احضار اوتوي
 كتاب نفرت انكار به بگلوب ساد ك سوار اولو
 سفارت تدرك لرنه انا كلامه اكر بز بول ايليش اوتاش
 و طح و طازرين مشابهه تاسوق نسته كو كوزوك بارك امه
 اوجاق اوغلي ايسه انج اولو برك ايليدار بزم
 اجله و مزخوش و نزل اولوب بيتن نانه دك ارالنده كلي
 علاقه و موموناري اولو في ظاهر در ديور در الفاظ ركبن اربن
 ساك بمانه كوزوب نوسا دلرته دست رسن همبر اويده
 برا علانزه كه لانه خاي خا و در و نادر الوقع مطلا و سايي نيانه
 بر رخا محمود بو كسي كه داغ ندرت سواد ارسال اوصان
 قلوب سندر لابق دكله با قلم بز با قن در ديور خدر لرنه
 هر جمله شرف امتياز لرنه سبب اوش در ايه سواد
 ظون شاعر حضرت لرنه جانش نفرت سروش و ارد اوتو
 نش نظره بر قولان انكسته بگك ايجون نهر طنه
 اوزرنه جسر بنا اوتوق لارم اوشنر ابا كسته شقيق زمان

دیشک کلوب جوکران از اری فوران شیخیه بهار قالدی
 عکال کلوب بالضروری ناجری ارم کلین
 شدت سرمایہ نخل و طاقیز قوت در یو منس رده اولان
 و تلح و بربری تصور انوشکین علی شنازیب المشر
 حصار فوران طوب برق محوله دوکلوب فتح و سنجی
 اوت قایه کوب اول جانکن دبی منس وضع اوتو
 حضرت اصف اصف شیم خیل چشم و شمت وضله
 سبیل قبل المله اول نریایل وجی دریا شاکک اوزر
 بر جر فوم و صول کستیم بنا اولدی که بر کبی طاق فرورد
 سایه ابرش و غل لی بلی فواده نکر کیم بجه صامش اری
 احضار ایدر ووب طینازر کیار جاتر ووب زمان
 اولون یاننه اوب بر یخ کون ایجه لوانات جبری
 داس درساں طوب تال کلان و دولقیر بکون کندو
 بر وجه سارده اتاننه بیل اقتار ایدکن دیوزان اوتو
 دیله قوشکان محش عیار کندو ادکلر اوانان احتضار

دو

علوج اوزر ووج وروب حصونه حینه برن تاک
 کون سلکین افندنه کنهن وروب اعلام اسلام برنج
 جسم والوج اولان کک سبوج درکا مینکه قلع تلکین
 حمد فراوان و شکر زلی بان اول قلع ابواب نوج وضاق
 خط مایون خت شمال ایدر غنیمت اتصال کشیر اوزر قلع و ایل
 فدره نخماس و الوین صاحب الذرائکین اهلنا دام محمد کور
 حضرت نظایرله مستمد اولوتود درکا همدان بوج کور
 دخی کور و فو کتو کتو قانقوب ادرک نام نصب غلای جام
 سا و کوسر دار حضرت شمار فتح اشهار حضرتی ایل
 خدایات مبرور قایقه ظهوره انتظار ایل قرار ایدر
 طوبت اغوزهایونده یار یولدا شایرله حاضر باشلر
 هر بری قیشا قازنه وار ووب طرف اعلیہ چشم و کوش
 وزرا و کلک کیمیه و امر اوج که عوما قیشلاق تعین اوتو
 دیوش که کوچ بویر ووب برنج نمنزه بدونه کلک ووب

ان خط مرغوب و خوب اینست

مک

اسلاميه المواقف وايضا ميوه اهل حقايق الم باطله از باق
 ايلري زيان قلبي كس اوباق مردان غايري به وفانه بويون بچي
 كفاه حلاله بچي در ايران عرصه سر باري مي تو رسد و ملك غنايي به
 انساني منبر ايلري نخل نم عمل دفع هذا للمصالحات و كماله
عَلَيْكُمْ بِاللَّيْلِ در دور نامدود جيب ملك و دور مصطفي **عَلَيْكُمْ**
 خضر تر كه دين اسكاصون داشته تعليم فتح حصول ايلري
الهادي الى بصيرتكم كلا ميگر تاثير جاري بيان و بيك
 يلان تجاوز مدرن امتداد سر غلزه حسن عيان ايلري
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ في الله تحفه المجهدين
فِي تَأْسِيسِ سَالِمِينَ و تيره بيه و بيه سكره جود قديم و بيه بيه
 و اصلاح جهود و سر غلزه ايجون و كيل خانم و سكره مصوم ارز
 سر دارم سنگان بانگن فضل ابي بود و دست
 اسلاميتك بناهي و روح بر فتح نوي ح الاويع
 المظهر مرابي اولوب همان استناد و نويق امواد
 رب العباد و ستمد و فرج بنايتر اولان بيه بيه

الاول

باجهاده اولاعله حالا فرط متانت و غير حصانت
 ايلر مودف اولان باق قلبي در خوا كره كره نجر اولون
 عاكر منصور **تَضَرَّعُوا إِلَى اللَّهِ عِزَّالْأَعْيُنِ وَأَنْجَاكُمْ مِنَ الْعَذَابِ**
عَلَيْكُمْ بِاللَّيْلِ كسا اعانق ايلري اغ اولامو فلدن
 زياده جانشوب جان و باشيرن در رخ اتا مشير
 و مودر بشير اولان سمي جيلي بره كودوب اب انش
 ادرسنده كه غريق و كه حريق اولمك برهنر اتاوب
 پراق سوزمكه شك ايلري باذنايه و يروب شش جاز
 متانت حصار جابل و براس قلودن بران زليل اولاب
 كه ترسرين انتر كه با بولرين نوزشله كه روار بران
 بنشر كه بزده جنتي قلوه و جاقظه طمش و جنتي
 نوزشله و جوش اهن نوزش ايرن جاي جاردن ايرشله
 خوكان زخم خورده كسي اولك راز ايلري كز ايلري نوزشله
 ذاموال غناي ايلري ريزان ايشله و فوج كيز قوطان بنا و
 كود و و قوطويي بر نما ايشله **بَلَّغْ اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِمْ** فضل

الاول

موجود که بوسال زخرد فالدہ یا بق ابله بوبن میان قطع
 و طونان زخرد و امداد در روزی سخ ایله قومان تکین
 دمی قویوب حیطت بخیزه کتورک میتر اولاکه خارده
اماطة الاذین البیل با بنده کیمی میل ایله قومان اوله
 انکل و اطرافی دشمن صغیق کینکل در ناخبر بخیزی مردانه کتور
 صرف خمدور و همت انکل امر حقه اطاعت انکل
 بویج فالبله بختیج اولانکسب والامان جانان الامان ترا
 اش بدیختی بر این کتور دمنکل دور اولدورقاره رضای خایوم
 زیرا احسان بی لالان رحمانک امیم جوقدر بر این ملک کتور
 مزده اولان قاعلی انخلع اولختی و کتک اشخ انخلع
 بویختی اهل اولنورکسب دست اعلا بی اولنقین و انقین
 انکل کوناه اولانکسب کتورک **الله** کتورک
سالی الامه و صغیق سفانها ایوی بویا بر سرار عالم کتور
 نوزده خلاق طوقیرین استرم زمانه رام اولنورکسب
 حلم انکل و دردا و ابر لامل و سا بر امل و اعیان کتور
 در بران

و دلیر انصف ارا ایدهم **الله** کتورک سرار ام نغین ایدر
 قیشلا قده قشلا بوب بیز طرف خلافت خلی امه لیرین
 خطا بیلر و امتثال امیر کتورین نایسه عطا بیلر
 والا عصیان جزاسن دیناده و عقابده کوردر کتور سرار
 بوننده نامی غازی قورلم خضره اوفوب **المیع الله**
ولمعن العمل والوجی الامونکم ایز کتور کتور نغون اوله
 تقیم **ولمعن الامم** کتورک نغین ایدر
 هر زمره به برخلق مناسب قشلاق قین ایدر بوننده
 قابل موضع کتور کسین شوکرتین اولان عله طور میر
 و کورن ایدر امور اولدورقاره کتور اوزور بر هر بی
 کوزدوب طاعلر قطع نامب و نظا بیلر کتور اوله
 جنم بیلر و عیارا کتور مرض و اذون ایدر کتور تحقیق ایدر
 کتور با قده انشار لرتون اعتدالک کتور کتور
 اولدورق کتور کتور کتور دمی ایدر ایدر ایدر ایدر
 و ناموس دولت کتور بعضی اسلام کتور اولان کتور کتور ایدر

نخلستان بنوم بوزاربا باجان اولوز بو پوله دامن دربان
 نزار ارسکي کون حضرت اصف اصف را و سردار کوشک
 عاده تهوره عالم اراي اوزره ديوان ايدوب اولان
 بند نامه مایون جت موزن ککجه چاه اولک
 مندر کونک م اولک کونک اولک م اولک کونک اولک
 طرز حوب و دیند و ارای مرغوب وار جیز ایلد حظه
 واکان و میان لشکر اقرانه بر قاعه قرات ایدو
 عوام کفرت زوش و دربار فونک درج کوش
 بخت سر و شایي صرف وار در شاهوار ناشایي
 ولای ابار نفع و بند بادشایي و منبینه شجاعیت کونک
 جواهر زو بنیه و کنگر شایي ایلر مال اولوب
 بر هر جامه و غازی دست نفع و نیازی عالم بالیه قالدو
 از دیار و ولای سلطنت کتاک و انزوم و ایاک اعلی دیار
 خسروانی رعاز انزاج بال ایلد استخفا کونک و ب
 سخنا و لطفنا دیو مقام اطاعت و امن متابعت و خوار

والع

وارم خلوب و ساد کوس را کاکار حضرت کتب تفت
 شانه خلط ایلر کف ذی شان فرت اقداری و مجهر و
 مرصع تیغ جوه دار ابر میان جلادت غنای کونک تشریف
 بیور یلوب و وجود بولان احو و بولک اغاز و در نیر
 یولو یونجه خلط کیدر یلوب بر کس پای بوس سادت
 مونس اصف نظر ایلر شرف ایشاز بولوب اولک
 حاضر بولان کیک کونک کونک ایزه توجه اولک کونک کونک اغای شایر
 بحسب المراتب اوراق خلط و فاقه کولوب انکه ذی نافر
 خلط کیدر و ب و مذنب تیغ و نشاد و ب استماله
 مایون طرز و حکم سادت موزن ایزد و ایاک اعلی
 خاکان اوج اغاکه ارتفاع بیور یلوب و غایطه و قلال و
 کونک و بریران کاک را و اغات و امراء و قی کونک
 طبع بخت التی و مرصع و مذنب تیغ خلط ارتقا ایاک اعلی
 بیور یلوب و کونک ایلر کونک ایلر کونک ایلر کونک ایلر
 بیور یلوب و کونک ایلر کونک ایلر کونک ایلر کونک ایلر

لوی قورن
 در بار هر چه
 عینای فرزند
 ساد کونک
 نخلستان
 نزار ارسکي
 عاده تهوره
 بند نامه
 مندر کونک
 طرز حوب
 واکان
 عوام کفرت
 بخت سر و شایي
 ولای ابار نفع
 جواهر زو بنیه
 بر هر جامه
 از دیار
 خسروانی
 سخنا و لطفنا

54

مهمت مراد با بورد و درین کلام
 ایک باب کونی خا در زار و کون فلک اباب غا کلا کون
 اختیار ازین کلامی بود با بوی بار فلهی که در کوه و در کوه جایی کون
 سطوة تینک کوه خا در زار و کون هر بری کوهی اولی کلا کون
 سر و را باب کون کلا کون نیم رزی تیغ خونک کلا کون
 طوبی کرم کوهی کلا کون کیم حصا تا ناده محصور اولان کون
 دو کله و همدان ال بر و تیغ فلهی بانق الی کون اولی کون
 جوق زاندر کوه کلا کون اولی
 کس ای کلا کون بر بولوی کون
 زات با کلا کون کلا کون کلا کون
 جوق باب کلا کون کلا کون
 اولی ای کلا کون کلا کون
 کلا کون کلا کون کلا کون
 باب کلا کون کلا کون
 تیغ کلا کون کلا کون
 کلا کون کلا کون کلا کون
 کلا کون کلا کون کلا کون

بو صیت و صیای عالم را در دن دشمن خوشگن و صلا است
 کس ترهیب اولونوب میان شکره بر مرثیه دره سرور
 و صفا بیله و هیول اولونوب کلا کون کلا کون اولی کون
 یوتولک و رایره توهم و کلا کون کلا کون
 اولی کلا کون و کلا کون کلا کون کلا کون
 رشته عوض پیروز تلونوب مشاهده قید لیل و کون و موعود
 قهر لیل بر مندا و اولونوب اولی کلا کون کلا کون
 نیت و خیر اولونوب
 کلا کون کلا کون کلا کون صاحب فضل و نیت کلا کون
 راقب طوع عدالت راب الی کلا کون کلا کون کلا کون
 نظر و نیت و نیت کلا کون کلا کون کلا کون
 کلا کون کلا کون کلا کون کلا کون کلا کون
 صفا بیله کلا کون کلا کون کلا کون کلا کون
 روش اولی کلا کون کلا کون کلا کون کلا کون
 تیغ کلا کون کلا کون کلا کون کلا کون

من

سند ریاب غرت خوب نشوگون
 سرور صاحب کرم مرد والا و سکن
 کوش یوب صبت و صراحتی است غلغلی کی یوب یوب کون مان یز
 شول نام اینک کله بربر و کلک
 پنج خیر کله درون ناری غلغلی
 لش غرت با شکر مظهر
 کرد کوی شوق شکر جهان خواند
 مالک کله شجاعت حاجت خلق دام
 ایسون فخر فخر و جوک اتحاد
 با مال اولون و کله و جا اهل اتحاد
 مظهر غرت اولوب ای شکر
 شرب نیک زین قیون زون و نان
 وصف اهل کله شکر خیر یوب
 حسن مظهر کله سر بره و نفا
 بر نسا اولون کله و خیر و کله
 هر بری اهل کله کور و ب اولون

بیخ خوشنارک همی برسان نرم انجمنها
 نصرت فخر و نظار و هر بری دانش را کیک
 وصف اولون کور و عالمه بر اولون
 انان دخی شکر و احوال و دولت و اقبال اهل کله کور
 نسلوه هرینه نلوا و نجت اباده کله کور و قزار کله کور
 حفظ و هرستی احوال دین و دولت با یونان اولان مالک
 هر کله خسر وانی به کفایت مدارای عک کور و کور کور و ناری
 با نلوه اولان برار اولون شایر طرف اعلا به چشم کور و ناری
 تمام مدارک و حاضر بهش اولوب منتضای شرع و قانون اولون
 اتمام مصالح مسلمین ده اتمام ایوب اتمام سعادت انجام
 بادشاهی ده احوال عالم بر نلوا حضور رفایتمه یون اولوب
 غیاز فخر و فخر و کله و براری برده و نلوه و نلوه
 کله خصله ایوب و ندرت جلیه نلوا شایرین طبع و بره و ناری
 و ظهور بر سوزی غیور و اولان کله روزگار و کور و نلوه
 خوشنارک شکر و کله کور نلوه نلوه و نلوه و نلوه

محمی

خزان و زبان اجوب ، مبارک زانک بجاست نشان ، و جاهان
 شهادت اقران اولان قیولتد ، عمو با کجورده نشنم تر تیرت
 ویرکک زمان اولنوب ، و ظان ظلیل عدالت ^{و حاکم} عدالت
 حاکم راسته لکاک حاکم عدالت نامر کوندر کوب
 طوائف رکاک و دایع خالق البر ایدر ایدم عدالت انجاهد
 اسوده و معرفه ابلان و احکام شمس عدالت انخاف ، و فواین
 مرعیه دن احصاف اولی مقل کا فنام خوش حال اولی
 شو کج جاده مرغ نیف نوبه دن عدول ایدوب ، ایزوی
 امور قانونیه ایلد قید اولایوب ، شت کونکزه افرا ایزوی
 بر زده علم اوقم اسکا اولدوقی بایر سریر عدالت مهتره منک اولی
 منک کونکک رکلی افوغ عتاب ایز معاتب ، اوصاف عقابت
 معاقب ، اولی کونکوز سردر و یوزیر اولوب ، جمله قلوب عباد
 منیع رضا کونان ، و منک بحبت بن بایان قلوب ، تعرف ایزوی
 عدل و عدالتد ، انا کونکزه ظهور کلوب ، رانسه نظم و نظام
 کون مکان نشانی ذوق و صفات منیر اولوب ، اصفا صفای
 دوز

کوشک محض کوی دنی سر صفا منصوره قشلاوب ، انور
 نایونه بدل اقسار ایدر عساکر ظن نایونی کوروب
 کوزدوب ، اول عاجر حبه نازده شمشیر ابدار خوات
 شجاعت شمار ایلد ، خاغان کفار ضلالت کرداری
 سید فنایه و یروب ، و دودمان بر نبت نشانین
 انشایخ نی در میج کلمات نصرت مدار ایلد ، باقوب
 یندر و رب ، قلعه قورال ایلد کیری بطوغ کلوب ، یزوی
 یازوی همت مردان ایلد جمعیت کفاری بر نشان ایدوب
 و ضربت طویپ قلوب کوب ، و برق صحوب ایلد بنیان بازی
 حصاری نیر و زبر و قفل و روغن خاک بر بر کلوب ، بخوات
 الهی ملک پادشاهی به انضمام منیر اولدند منصوره بیج اورز
 واروب ، قزل بد فعال ایلد بیج ایلد ایلد
 اولان افوج بر سرخ نیفا و ست کجک دنی ، بحر بردن
 تحصیل بر بردن اولد لر نه بدل مفرد و انکی نصیم ایدوب
 تفصیل نکور اورز اولان نبت ، و غرضی بهن کفالت

57

لطفاً قالدی بزم اولی بک بیان
 سن عین دل سن نهر اول بالالمان
 کز اولی آشنا در شنا جاز ای بزم بزم نیک عهد را
 فقرا نمان اید بر بند و لادز سه دولت با بر روی ناز
 لطفاً قالدی بزم اول بک بیان
 سن عین دل سن نهر اول بالالمان
 عفا شو کور کرم کرم جاه مال بزم جسم زار جلد زما زین سال بزم
 بجز بر دوشم دهر پیل تیغ قالدی بزم بزم بوق بر روی ن که غوغا
 لطفاً قالدی بزم اول بک بیان
 سن عین اول سن نهر اول بالالمان
 وادی جزوه فالق بیا بوی کبری غوغا بک بولند نثار
 بزمنون اطمینانک آشکار عالم جرت بری قلدی خاکار
 لطفاً قالدی بزم اول بک بیان
 سن عین اول سن نهر اول بالالمان
 دیو جناب کبر با بال قادر وب تیغ و نیار قلوب غیلا

در صورتی که انجمنی اطلاع از انتظار او در این زمره موصوفین
 در دانش سر سبکی که در کتب زمره مکتوب معلوم ایفوب
 عالم خمر و اندک نجیب و بلای اش خرابی نیندرو
 راه خمر ساک اول قلدی شایع اول قلدی خمر و نمانت روز
 روز وادی عیبانه ظهور و بروز در کتا اول قلدی و اهل اسکانه
 بجز کرم کرم ایصال کسیر ایدوب اش خیرت و
 مود و بر مود قلدی انخاب بهر نیل و امانت
 اسان بلا غت کل کلاز بوستان افضل و نمان نیل پرورد
 روح جاه و جمال سلطان العما و بر مان الفصل متمایز ارایان
 و پیشای صاحب الفصل والبان خام بجزین مظهر کرم
 جمال الحق والذوالین ملاذ الحقیقین و معاز الدقیقین ضابط اول
 علوم التقیین و المناجین الفایق علی الا فاضل البترین
 محیط فصل امرکز نوزخ و اول زلال علم رابع اسکرم علم ارباب
 المحفوف بنور عوطف الکتاب العلم منعی الانام و شیطان
 محفوف در حفظه الله اکرم السعنان عن کرم کتابة الزمان

59

بجز مجتنب ارغان حضرتک جمع شریفانه ابرو
 که در وقت کفر خلافت نادران مرآت مالک سلیمان
 انجا بولوب ایند خاطر نوین و کسین کرد حضرت شریفان
 جلا و صفا اولوق ایند ساجی جیلد عالم الاری ظهور کلاک
 زمت نفیست کائنات خانیه زهنه اولین بارشاه دورن
 و شهنشاه زمان خویبره البرهان و خاقان نصف نشان بطل
 الام والامان انزالویل والاحسان شهنشاه جهان خاقان
 شاه با امر و عالم سلم کسید زنده و افسانیم شاهی
 بناه عالم و عالم بنایی
 صحابه علیه السلام صوفی و صوفی و صوفی
 خلقت خلقت و اهدت کس طعنه الی یوم الحشر و اینان حضرتک
 باین سریر سعادت میرزه افشار و اعلان ایدوب
 شیدالامات علیه رحمة اللعالمین العباد سلطان مراد کازان
 نعمه الله بنفخته الی یوم التناور حضرتک و امام صدق
 اتحادی اولوب اموره و وزارت رای برین و بیهم
 کزینان منقوش اولان کس تودور بارل زین عمارت راسف نصفه
 عدل

و عادل معاون این شرح شریف رسالت بنای مظهر باقر
 پادشاهی مودیران بنوری و نه برشته زار حضرت کسری
 شامه زینبیر و اذکوسا عدالت و عفتی قذاف نهت
 بهر بیان مدح جهادت کسیر زبان زنگنه نکوت و قدرت
 باعث استخوانی اموره و نظم و نظام و سبب برتراری
 بنای عدل نظام دلیر و اکرم صاحب السیف و القلم مالک
 اللطف و الشیم طالب مطالب صبور و سداد قوم
 رغب و راتب رنده و زنا و عظیم الخیر و بیخوف
 عوطف الملک العظیم سعادتمند بر ابراهیم پاشا لالالت
 عالیجات الامام والیا الی یوم البقا حضرتک که مقدر
 ام الدنيا و یکلمه و وف اولان و ابراهیم خا شرف و فضل اول
 خاندان یون خصمی اصحاب اتاف السرافیه متقل و الطار
 رعایا و برابرا نظم و کس کثیف بی انصاف ایل برخل اول
 و بیلی مالک تمیزه اطراف و کثیف اولان مشایخ عربان
 نوعا کس حسان و طیفان مالک اولوب سوادک

تغذون سما اوله لوی شیبوع و نرت . بوشکین کف نایب
 و رایج بهایرین تفکک خجید دفع احتیال ایروب . تحصیل نیایی اول
 خاصه جاهلونه و توخو کونو خزانه عامه ده . توکین نظم و کسب
 و رادی عجلانه زانهب اولان . عرب حسن مدارا ایله برلور برین
 کتوروب هر وجه کمال خرد کسب خردا کتیب . نمود
 و ابا دان اولک نیانده . اولوغ تیرناست . جسمی ای مملوک کونوب
 حضرت یوسف نبی صلواته الله علیه زمان نظرون بر و بلوانه
 بولوب هر صاحب خیال حکم عال . بو واد عیب لایق خیاره کلاون
 هلم انامی کما هو حقه . انامه ایگور مشین دیوانه و انا فعل
 میانلونه . و علا و فضلا جالس عالمنده . ذکر با لیری اولونوب
 ازیاد و دوام دولت مجانبانی . دعای و نثار حاصل اولونون
 یغیری اطراف تمام جنت مقامه و ارام ایران احواد و روزیکه
 میخ شام اول جانلونه نظم و نظام . دروزن دروب . و امن و ان
 باطن . در شروب . باج و فراخ . و رسوم عادی بهر آنها جلون
 ال و جلد و برکات بیلوب . به عیله راه مشدته ساکب اولونون

انک و فی بیستین ترهبا بموضن . ترهبا کتور و دروب
 کاه انف و کاه لطف . یوزنون کوزنوب
 جایی کل کل باش و جایی رخا ر قمتصا خجید . صعب المور
 و سبب یهود طاعنه و درینله صغوب عدم الطاعتن
 اولان استیاسناک . اوزرنه بولونک کک کونونون
 ککچ ماغیری اوراق بانار قلوب سنازنه کوره
 بزای و بریکله بمصوب باج و زاجی ککرتنه سبب تحصیل
 اولونوب من بعد زایره اطاعتن طائره . قدم بهجاون
 مقام جمود نوبت قدم اولدرنه اعتماد اوتوق ایجون
 سمت عیانه اولان ککلی بر بر قوع باب استخان
 کلوب بوشمق شمشیر سنازن مقام خلاصه ایرون
 اول زاننک ابی الالان اول و بار امن و انان اوزرنه اولونه
 سبب تام اولوب . جمیل حفظ نفس و ان ترهبا
 طعون بمر اهل حق . و در مطلق بخش خوبی زنی و ارب
 و سبب انان اولمن عظیم بار ناه جم جاه خضری اولونون

احوال روزگاری استغفار بپوردن دلخیزد هرگز انفاظ در روزگار
 صدور آتش اید حضرت شیخ الاسلام کلام مجله نظام
 حقیقت ارتقا مایه موافق کتب صورت طرار عالم
 مراتب خاطر فیض ماثر بادشاهی در جلوه کرد و نرسد
 اولوب حقیقت حال اطلاع حاصل اید و ب
 علم شریف عالم ثنولای محیط و شامل اولادون صکره برتر
 سارحه سردار سابق علو غایت خسرانی به لایق اولاد
 ستان پاشای عظم اللهم انبت ذاته فی سندا الصدر و الحكم
 حضرت عظیم وزیر تسل کماکان امیر کبیر و شیخ
 صدر اسلام دارالمطهرین و علمیه عیالیه دعوت بیولو
 خدیجه صلی الله علیه و آله و سلم
 نبیل ایدی نعت مبادی سرور ایله مستعد اولوب
 عولطف علیه خاقانین انواع رعایت اولوب مقصود بان
 متفصح اخبار و کلام و توفیر و احرام قلوب اولاد
 لش اسلام و مهمات خولع علوم هر نایس با به سیر
 انصار و اعلام ایدوب و نفع مراد شیخ جواب لوق

کرد

مسرور و خود کام اولاد نصدکه اقدام اقلای راه خرابه
 قیوب متکلا علی الله توجیه وجه ایدوب
 کروز و نوسکتله همراز روی هیاونه سنه منور
 کوند ملاقی اولوب لشکرا نجم شمار یابند
 ماه عالم را که طالع و تابدار و شکر شکر انشای لاری برق
 لامح مثالی انکار اولوب لشکر نظر ابر خطرات
 حیرت فالترا کین نصح شستان بولوب و غالب
 این روح او شکر کین جان و جهان ابر بولوب اسباب
 و ارباب نفاصیب و جاه مصور غرت بنا ملر نه
 بوز سوزوب بوللو و نجر ال اوبوب قدم
 نعت رسول الله شرف اولاد نصدکه دلاد در دل
 شمشیر کوشش نجر کور غرت یعنی یکی بردن توانا
 روحی نام علمه بتا زمان اولان جر عظیم و حرکات عینی
 بزنج کون اجنبه اتمام ابر سوزوب افلاق و زون
 و اردول و بود و های قیوم الایرون سادلو بادشاها عابنا

اغذانه انصاف حضرت تک ابی کرام و اصداد عظام ای ائمه
 برانهم زمان ش نیرازن برو **حقیق** نقطه **الجزئیة** **عرب** **همی**
صاغرون ذلتی خیر احسان زود متکرین ذلت نزل
 یکین زال برنفاک اناد و اغوا سنده اویوب بان
 راه عیان سگک اولوب بشایه اند اندک خلاق
 شازن کوره جزای ویرمک ام مامات زین دود
 هما بوزک ارفیقین اصف اصف را و سردار کوشورک تقوی
 لش اسلام نظرا اقتدا ایل جهر بوزوردن دور ایدوب
 قضای خراج و کشمان ایل نیشانه و دویوب و خاتم
 نرنا نظام بله درای و اوانن نشان و یروب دم
 تنک انتک اولان غور مردان دلاوران بنک جنگ
 کوسا شجاعت شیر زبان کسی که کم کویوب و طایفه
 سپر زیاد و نشان صورتنا و غیر ایل نامی رویین تن
 اکل اکل اکل کویوب کزنت کتر این بخش و دریا نوزدن
 کولان مکان منظر و فبار کس مستورین خوردن مات فلک غیر

ادب

69

اولوب ساد کور درانوز رهبر حضرتی با کور بود و نیت
 عک ایل کور کور مومونک اوزرنه مومون اولوب ایل نال
 و یروب اوجی نزلده ایل دوی تا یون نرف
 نزل مومون اوق صدقندین غل و رطلن افزون
 کوره کوره متکرین کشف لش کفر نرت ریمه تون
 اولدی اخبار اولوب دلاور ای ای برورک میدان
 و نبرد و مجاهد شیر زر صاغ و صولان و کی تولک کور کور
 کرک رسنه تون سور رسنه کور کور کور جان اوب
 طیفین صفر و لایر بنگلوب و کتن اشن قباله و جبار
 استعمال بولان عکک بزرگ جنگستان و اورالمق بر
 جانی نستان و سائق اولوب جانب جنگستان
 کفاریام مصرت اهل سلام ایچون غور قوزوب
 و طوبر در دویوب و تونک انداز بیاده کا نزل
 بومی بکوروب بزم رزم کرم اولوب کیفیت
 بخار خون بجاری کون کبی با نزل انوب نرفیت

ووجه رسول اکرم استمداد منظار است ایوب و
 ارواح جبار بر زوار و هست ابرار و اژادان
 رضوان الله علیهم اجمعین طلب مدد و تلو اب اوزن
 یور یوب قضای بزم و سیل هم حکم کسی ایوب
نصحه الله و فسخ قریب علیی میرونیب اولو
 کفار ضلالت اناک راب است اقتدار لری
 بجهت الاوتاد والابرار باجال و کونسا ر قلوب
 سمت افاغلی وادی انواره منعم اولو
 غار ادرار و شوب بدر بر شوب کسبول
 گروه مخزول ابره اذواب مطایا و ضولین بر خضاب
 و ابدان دوزخ مکان کنز نه نیست نشانی طمیح کلاب
 و خراب و طوبرین بر شیان و خراب و خانمان
 عیش و عشرت بیا و بیاب قلوب تا قلوب
 اعز افلاق بر فنا کف ترا کما می اولان بر کش نام
 شهر و کلبی بفضله خیره ابرش و ب لکن کفوت ربه

زوی با زوی کفایت و نرم اولوب قلوب
 منکوبان رب و کما رستی اولو کف کین کما ملی کمت
 یوز طوبوب فرانکلن انکار و انهار ایزو کوزه غزات
 دین نظیم کین تعیب ایوب موضع مکرره بین اوز
 کینی کرا و انان طوب و تو کله بالما نشی بر رب
 جنود مو حیرینک بنجه امیر الامرای قایم و لا حلا مسک
 سداوش هیاره حالوب کن نظیر رسوم اوزن بجم
 نهیت ازوم ایزو کوزه حضرت بانای کوشک با
 میرا کیروب گروه غزات کما در جات **حکایت**
قال فی فی الله معانا بالانشاء عند ختم مضمون انبا و انبا ایزوب
 یک غلنگ و زعا و سباهن و ابره صاحب انبا هرن
 و سایر باب مناصب و جاهن خصوصاً نام واجب
 الاخرام بجز ازین بنجه دلا و روز بر در لیم علم نصرت محرم
 رسول اکرم سیله ادر علیه و کلم حضرتین متلا و بیضا ایزوب
 درگاه واجب الوجود فایض کجودان جل جلاله استغفار و غایت

دانه

دیای نیمه مستقیم، اولوب، هر غازی بجه دختر
 سرازاری، و جوانان ممتازی، زیر بار سینه آوب، و نقل
 و حبیب این لولو و افرو، و حلام زرام، و تخف نادر ایلو
 قلوب، و بونفوحات جلیله این سردار خویاب خزاری
 دنی سرور و کامیاب اولوب، و درون شهر موجوده وقع
 بیت نقوش، و خانه صنایع و کثیرین، عکازن مانه دان جان
 اولدو طرح جشش ایدوب، رخام کونگون ایلد فرین ایلان
 کنت، زینا کیمی چرک ازان و صلیب ده، اب تاب
 و تجمید و تجمید ایلد نظیر و پاک ایلن نصیب اولوب
 جمعه غازی قلوب، ارای زوضه دان کمره، اطراف حصار
 بناسنه بنا نترت، بیولوب، علم نزلونی نای اولدو
 اوزر، بوقه جلیل و نصرت دلیل ایل اولدو
 احوال، و اعلی بر راکت الطوارین علی سبیل القبول عند علی
 عالم ارای عرض ایدوب، مجد العلی الاعلی بوسیت و هدای
 نرج بخشاید، خاطر ایلانی بن مجور و سرور و قلوب اعلی کیم
 لوح

65
 مجموع و کسور اولوب اطراف اقطاره کفار حکما
 تجنب بلاده نل اقتدار اوزره ایلن راه انکار و ناله
 دایم کندو مکتلار و مخطنه رغب اولوب هر کجا و باجو
 کینه ال اوروب حضرت سردار کونون زمان سارین
 عاقبت کار بگرداری نینخوا اولدو جنم بلوب رای
 تخر و دیاری نینخوا دینوب روزگار ایلد سنینه و جود
 الودری اعال فاسد لریک حکما فائق بولوب باج
 دست قدرت سردار بلندست ساحل املک کونون
 اشتباه اولدو سخن بشاردر و با نای خسته را کونون سخن
 دنی فاصح انبیا و وضع الارکانی اتمام ایرتدرب
 قل بروج کردون و سخن انش بار صاعقه کردار و بری
 طویل فکرم کونون سخن ضربت و سایر الامت لایحه
 استوار ایلد زینان و ترتیب ایدوب دوزان مار مستعمل
 نجامت شمار و با لیک فایت مقداری کونون نایله با قول
 نایله کونون کیمی حمدیاشا شه اهدا الیوم الباقی حضور کونون
 64

و نیز کرم رستا در حواصط علیه خا نازین منصب وزارت کرم رازانه
 بودار و غزلان صکوه ولایت فرزوره عاقلانه تیان بوری کون
 متا اید قلم ~~مضمون~~ مضمونه رای ما یاب زکونان قریه توفیق اوتو
 اوردی عرض طبیعت و تکلیف و موجودی شان و متعالی
 نشان اولین عذوبت لسان حسن بیان را عطا فرمود
 بجز کشتن غایبان پیش کردروب و بجز دلاوری موعود
 مناصبت با یان بی اختیار کند و به قول ایروب با نند
 ای ایروب راه فراده با دنا ه عاقلانه اعورزو بدل معدود
 اعلی جاننده منت و عیان غوت و عجل بجاده کبرینه
 بی نیکوین بر عروبه قونو طوب اش حقیقت و جز کلمه
 یا توب یا طینی نشان رنوت و کسم سعادت بلندی
 کرم کرم راه فراده ایوبه مهر عورزو از اولور و بختیم بولم دلاوری
 بزم رزم ایوبه انک با نازین و در سبک کنه ملک برین
 نزل اول بزم غایب عذوبه بوزینه بولم برود به کلکی کلکی بزم

دور

66

بود قدر ولت و وقت نه بکلی ~~دکرا و نسا ایملکه اکلر کرد~~
 الوری اول جو کشتن عاقلانه ~~صقلی لطف خلوف و خوران~~
 بیده با نسا کی کورکن و اصف اصف را اذ نصف نمان
 انشا تو خوشه نام محله دنی بر حصار منافات انار بنا اید
 انک دنی بیج و بار کسن و طلا و حوالین انش ب
 و صاعقه مشرب طوب بر لیب و بار کون دشمن کن
 ضرر نزلیم یزین و مرتب ایروب انون ولایت اید
 و ایروب سطره قاپه کیمانی و قوت با به خاقان
 بله خانان عیش و عزت و درودمان کند و تیرت
 سبیل نمانه و بیروب خنوزن کلکی تقسیم انش کین اول
 قریب اولملکه لشکر نوز بر سر شدت سر اودن مضطر
 اولمق مسور اولمقین اول جانبه تو به اولمق جمال اولمق
 عودت ایروب کورن کلر کلر کورن کورن کورن کورن کورن
 بهجت بر بهر خوشه تک اوزر نه مستوی ایروب عاقلانه تیان اور
 بفضلا طاعت احوای ایوب بر قرب کت کتکلر نوزی

ستا بوجا لم یه یورطو رتورده باطله فکناک رخلیه ایروب به بری
 ایچجا شوب کک فترام کاک ایروب و پرخیز دی کزقار
 اولدی و قیایع وظله بر اولطه کوش غانظنه نه نین اولن کک و دی
 ایروب
 دروزنا نشی شوب سردا طوشنا حفرینه تا یوب زایف
 ککک اککل قنوعه تا لیقان وضع اولنان طوب کک کوب حصاک
 انهلای مناسب کورکله وجه شرف اوزره تترک اولوب ککک
 رخصه یوضه ایروب کزین جری کوب منفر جمع ادا و یوشی
 مودور اوزره کین قاضالت کربب تعیب ایروب ایشی اولوب
 کزدر دنگر کمال اولوب انکیرن کمال و قیمل ازال و کسبایان
 ایروب نجل اوزر با یولنه محمد صام خلا صایر شوب غوف طایفان
 این ایشی دور و سردار با قاضی دینی با خالق انقادیر
 خندان عمل کورک طیل ادا ر دنگر کمال کچو خنایان ایروب علم ارایه
 ایروب بره نه ده و غوغه و توش کک کوش کز تبه یوزره کک کور
 جوقیما و اینک کز قیما کک بویوشش بولک کوش قیما کور
 ایروب
 برتر ادا مال کک دره نه کک کک بولور دروزنان کیش لولک با کک

فی

قانا احوال روز کک یوزردن اولوب شرت معرفت کک
 کک رخصه عدلی ککوب اولوب و جلاده امن و ایشی قیما
 روز بو روز کک قیما جوا وضع نوا حش طبل ایروب
 حوشه خسر و ایندن نجه طلاع کردون ارفاعی قیما
 نقره کتوروب شعیب کزین ککک اسامیده علامه
 ایشا دیشیوب به جمله را نموده ککک اولدی کک
 نجه جمع بارش این به ایروب وضع و کک کک
 دین و دولت بجا اولوب اولوب دفعه چار
 امحال به تبه سینه ایشی کک کک مترو و ارا تله شروان ایند
 اولان کتور ککوم میز نغمه نظام عالم صاحب کک
 و لشم راغب الموده و ککوم کک کک کک
 مالک مالک شها ممت امومنا ز میران کک
 و شیه سر با ز بنه زار و رف به کک و ککک اینک
 کک کک کک کک کک کک کک کک کک کک کک کک کک
 علامت برود هاب کک کک کک کک کک کک کک کک کک کک کک

67

صاقوب حسن تربيه باعش اولمحق حال شروع ايره
 تنبيه يورد و قلزده متينه اولايوب عم اطاعته بود
 فوما شناخت و نضاصبي اشتداد و از ايراد اوزره
 اولسان جبه خاذه عامه رين اجوب بالارده نيل اوزره
 شجاعت رهبر و نيز پرورش است مهارت كسره زره و نيز
 و نيزه مردانگي اولندروب بر روز بروز و نصرت
 اوزرده اولج مهارت و اضاف صلا تله اوزره يوزره
 مگره فزودا يير يوسف عكار ديكلم موف جيل ريخ نجاى
 منج ده حصار استوار كنگنه مسك طوب اولنا ايرى
 اكاصحن ايدوب اولن بيك تمدري جلم ساز و نولف
 انداز اشتينا اعضاء و جمع ايدوب جنگ و ستيزه اعاد
 انكتمدري اولشيكس كره و فزوكيزين كوش انكتمدت
 مجادله و عزيمت مهارت فزوموش ايدوب ذريت عالم تمدري
 ولو بصيرت نصرت منزلت كند و اوزره اولر قوش معلوم ايرى
 مال و مغان را باطل عالين قوب نام بهجت تمام جلافت
 اوزره

خوزر ديكلم موصوف بر در بند عيسية المالك كروب
 نو عا جاي دليد شطرا كين شله بجه رابت فتح رقبتي يانند
 انقاب عالمانب لاصح و انگار و طالع و بار اولر
 خفاش و ارجشم بصيرتي كور و بر فزودا ايدوب باي
 معا با و متاوتني كوتروب الوار في و نيلف منومون
 رهنا ايدوب منج بر استمدح كلامن از بلوب جهد
 اوزر بيشله قوزلوب كره كيمي كوشمال اولمكله سلطان
 بر متدار مضرتزون اين اولوب ابا بهجت بهجت خاينه
 صطايغالي الموده اولنه باعش و ما وي اولر قلزده عري
 اولمخلوه دولت و اقبال و سعادت و اجلال برله
 غزاي غزاي فزوا فزاي بزهره مامورا وطنين موصوب اولوب
 واقع اولان خدمات مبروره عالم اراده جان و بشن
 فخر و نصرت بر اولر لشكر برله نيل اقتدار ايدوب
 فخر بر نيز اولان مكن مكن و ذكس علما متوني عثمان
 باش عااب نرابهنگ انقاب عري فزوب نواله

وکوب اقبال صحیح، قول و انشاء، قریب، اول و سخن، شاه
 بر آه کوشش ایدوب، احوال و انصاری، و بالجد طرح
 و لاحق بر نیت، ماریله، اطراف نیزیزی اجلاط ایدوب
 جوش و خوشش، اوزره اولدوروشی، ظاهر و باهر اولصلله
 عافطیه، مامور اولنلا، انده قالمش اختیار و ارتکاب آتالوب
 حصاری بر لوقوب گنجل نصیم، آتالکین، شان جلالت
 ننازله، مندرج اولان، شوکت و شهاست، و کتبت
 و شجاعت، و غیرت و جیتی، ظهوره توروروب، اوزکجه
 عمل بر خلاقه، قلعه نیزیزکوروب، عافطه اکل تورتجین ایدوب
 هرک، باب احسانی، و در الطاف زاوایی اجوب
 حسن بیان، و عذوبت لسان ایله، خیره دلادوری و غنی
 بی اختیار البقیوب **الطلبو غیر حساسان الوجوه** تصدیق
 روی بر ناستلری، ناصیب علیا، و مراتب علی ناز
 انا و صدیق، قلوب، علوقه ایله ناز نظر و شوب، بهر نیند
 اولوق امیرانه، اطراف و کائنات، بجه نام، و نامدارا دلادوری
 ملن.

۴۰
 کیتتر شرف خدمت، و خالایی و نکره نیزیزوروب، اجلاط
 قول اولوب، اغور نیزیزلرله، بیل مندور اکل جانله منت
 بملشیری، بو انشاء، ذل بملش، اوبیش ضلالت انشاء
 کوناشش و دل کاشش و نه نیت، مانتک، اتش غیرتله
 کلری بنوب، جلته شاه، بد راه، نه نیت، بناهک پناه
 اوشوب، قلعه نیزیزی، عاصره ایدوب، قلع، وقع، انکاک
 از روسید، جنک و حرب، و اهنک ضرب تصدی
 اولدولر کجه، کندولر با لرات، محل جلاط، و میدان مصارد
 و متا بکره، متا بکره، کلوب، محصور اولان دلادوران ازور
 بحوم، و بیکه قبانین، کز نظر روسوم، حسن استخالت و زوب
 جا جاطوب، ترک انوب، ایله اول کروه کوه و مانتکین
 بریشان، و کترین جوج، ذلی جان، و ماوی و مکالین، تش
 سوزان، و روح خیانت، اشیا لرن، داخل لزان، ایکنان چا
 اوقا یوب، حسن نیزیز دلیدیز، موافق قدیم، تک، کبیر
 الحظیر اولوب، بنیانه انه، مغز لرن، وضع اکتده، بزل املار

عون غیابت الهی ، وصول صہانت ، نامشای بر لر ادلی
 نہایت بنایں مہور ^{تعب} ایضاً ، اول کر وہی کنگ و مہانت
 بجز ذی شان ، و سکا خان ، اغلاست و امراسن ، بخت
 بیان ، و مواعظی بایان الیہ ، سہ سنیہ سعادت شانہ
 اتباع ادروب ، و باجلد حسن تدارک و تہذیر لری
 علی خصوص شدہ نشہ ، عالم برونق تازی بر تعلق
 نہایت مہجوب ، اعلائی بدر ، کمال درجہ وہ خوف دہاں
 اورہ اولیائے شاہ عکس ، خلافت استنباس
 ترک اتحاد ادروب ، برادر زادہ کس کوندروب
 صلح التمس ادروب ، عدیہ علیہ ، و باکگاہ اعلائیہ
 انقاد اتمہ اکثر یا اول شان ، جلالت نفاکت
 قوتہ قاہرہ ، وسطوہ باہر ، اری سبب و بادی اولوہ
 ظاہر ، و باہر اولوب ، اتعہ شعلہ نشہ ، طنز بفرزادہ
 مجالس عالیہ ، شمع نیز میا نیز ، و بر توفیق بی دریغ لری
 عالم کبر الہندی ، روم الیہ متوجہ اولان ، کنک طرز بر سوم
 و ادور

و از در مجموعہ ، دہی طرز و طرز خان ، تہیہ التوق ، امور دین دولتہ
 لائق ، و ناموس عرض سلطنتہ موافق ، اولدو بی مرات خار
 عاظ فیضی ، خا خا تائیدہ صورت ، پیر اولیائے بر وجہ سعادت
 پایستیز سعادت مہرہ ، ایشکسن دیو زمان ، قدر توان
 و نقصا تا نیز ارسال اتمتہ ، یا نیز اولان دلاوری آہنجہ بختی
 التذلوب ، نامہین نہماز متناکب ، بلند پرواز ، اولوب
 ایلی منزلی بر ادروب ، سکہ ارج ، الف صغر المظن تیک
 کونندو ، بائہ سریر عالم ارایہ یوزسوروب ، خصتہ
 خدمت شریفانہ اولان دلاورک ، ذات شجاعت ہماذ
 الات حوب و تمال ، وادوات جنگ وصال ایلیہ زہین
 ادروب ، کرد و داد جلال ، و وفرت رجال نصرت شہنائی
 صحابی اسکودارد بخت نامہ ، رکاب ہمایون سعادت
 متروان ، بادشاہی یوزسوروب ، نیل سم سمد شہنائی
 شرف و مستند و کامیاب اولوب ، ذات گستورہ
 سیر لیلہ عہقان ، اولان ، دلیر و شجاع و شیرین طیار ایلر جہا

جملای مایاب با دنا سید، جنا جان اولوب، صنایع غلبه
 مردانه، و دلیرانه، بر برانه، آرسوروب، انوب، بز
 اورنوب، و در کوشوب، انار جیک، ووزنی، و طرز
 ایستک خرنی، و طرز تعالی، و معارضه عاک نصرت ایلی
 و اسلوب مرغوب، مقایله و مصادره، جنود، نمنو و روز
 جلادت نکین، اولفضای رکش و رکش ده، در صبه
 بروز و ظهور، کتودوب، هر طرز اول ازه تخمین و پاش
 زروه، اعلا، ایرنوب، زنده، مردان، جاست
 بضع، مطایه ملاحق اولوق، بلای و زینین، و سمت
 غایبری، طبع بلند رتبت، پادشاهی، بخش کلوب، در
 شریف، خجسته صنات، و مسکن، نصایر کی که باعث فتوحات
 جلیله عظمی، و تادی انکاف، و موزات امور کبریه
 شاهانه خلعت، و پادشاهانه، احسان و رعایت، اعزاز و کرامت
 و التفات جلیله، شاهانه، بر سرور و عود کام بهر
 مهمات لازمه غایب، و اموات، همه سوزن نصرت انما
 غل

محل حصول، موصول اولد ندکته، عوما انکر و شطانت
 مالف، سر حد زده اولان ک، نیکو و شجاعت ناز
 سر دار عالیقدر، تمین بهوریلوب، بلا تاخیر و زلفی
 سر حد منصور، ایرنوب، اعدای برانک فتح
 و تکلیف با بنده، محل اقتضای کوره، بیک ممدود ایوف
 و جو بر وجود زنده، موجود اولان، جواهر شجاعت و حسان
 رشته شاهانه، و زیلوب، میلان عباد، جولان ایرن
 دلاوران شجاعت، ننگه، ملازه کردن نصرت
 انزایری، اولق با بنده، امر پادشاهی، محل صدور ایرن
 مدینه سموره، استانبول، بجهت شمولن، ماه فرورک ۲۶
 کوننده جنوب، سنه مکوره، بیخ الاخوه کسکک ۱۷
 کوی که یوم الاربعاء در مدینه بلواده نصرت، اباد، مول
 بولوب، شرف، اتصال نصرت نزول لیل، نلوب
 سلیم، انواع، وضعت و صفیه قرین اولوب، نصرت
 مهمات، یعنی احتیاج لیل، ترک دیار، نیت ایرن، اصحاب
 غل

اول برادون کروب کککان زمین کسین و کتید تیش

ایروب کسین کند و کار بار بار نرسد کسین بوبوب

احسا اولادنی وضع بوشریف **نظم** لحره کتیر

انتظار ایله بری اولور اولور کتیر خیر توتم کلای دور فرضه قدم

استانک کسین بر جای خاصش از شهر یادم نمی برنجین امکنم

بولوی بویسرخ وجود بیره خود ذات پاک کسین کلین کلانم

مقدم پاک ایله خلیض خالو کتیر شادمان اولورین کتیر کتیرم

دل جریح ~~ایکاکا عطا~~

شربت نطق کتیر کسین اولوریم

دیو قدم سادات محرابه زور سوروب ذات نصرت

سمازی میران نیر و جهاده **انا فتحنا کک** فحاجینا محمودنا ما صدق

دشوب و محمد و خیری شاه راه خواجه **و شکر الله تعالی**

منو میل همغان اولوق ارجیکسنه ککان اینان اولو اشتغال

سایه عاطفت پادشاهین ده نوحا سوده حال اولور لوزون غیر

اطراف و ککن ده بعض بره کفاز ککان رستینجا اولوب

ظلمت

ظلمات ضلالت نشوری مجموعی بجز اوقات عالی سوز

قلمشکی برتوخ تاباداری هرا نو کتیر طلوع و صحرور ایروب

ایسه و نیایی منور و بر نور قلیهن **متوفی** بهریت **انتشار**

روی عادلک دور اولوب **قلبا و الحق و نهقی الباطل**

مضمونی مجدسه کتیر **بروز** و کتیر **بوز** طومش **رخصصا**

روز قاتکسک مرور نذران صکره **عقوبت** عکرتونما تر

خلاف عادت محموده **چمود نصرت** و رود **ایکن** هر

صاحب الا صان **و باهر** ایلمان غازی **و ابو** انفازی **الغیان**

هر هر مرز کتیر **بمز** داغور نصرت **نشور** زنده نصرت

انگی جان زینت بلوب **میدان** شجاعت **و عزمند**

کتک و نازی کلوب **جان** و دلان **عباد** خرم نهاد **کویت**

اخار کتیر **شکر** و نابازی **اومنی** ختم دولت **و عین سادات**

بزم رنگ **صحن** بوشیاز **تغییری** جعفر صا **کتیر** میران **ابجد** غازی

هر لاه و کرک **وارد** استانه کتیر **بکتک** و **هریک** هر یک

سوج **فوتیه** بولون **کرک** بر **ایشان** کازارک **کتاب** باین و

شربت جوشتان ایلز اجیاط مورد روز جاده جانانه نایز
 اکلردن کم تفک صحیح دردم
 رعد و برق صفت اکب لایزید

حق اول صفت نشتال غالب مال و نشان اول
 هر و هر کت شجاعت و عدالت مالک و ملک رضای
 مالک المکر مالک اولوب فی سبیل امر را غزاده بیاض
 یاز فایز اول شش صلیوب انتضای حکم کورد اغوا اول
 باو تایی ده بدل جان و بش ایدوب کت ننه تک
 حق صفت ضلع اناوب مقاد نامی بوب منجلی
 و در یکی کت حقه صدقه اعکله دولت و اقبال و وقت
 هر نه جانیه توجه و فیزیت انشای مظلوم منصور عورت
 ایام مساند لیزه اعلی بردار متکوب و کمور اولوب
 بر توجیه بیه ریغری اناب عاتاب کبسی کاه جان شرف
 و کاه طرف غریبه برق اوروب نانه و تایلز انشای مظلوم
 دم عدالت شرف بولسوز اولی و کبسی صفت صاحب انصاف

کرم جیسمان غزای نجه نه و قوریز از اولور بولجین مورد اوله و قوریز
 کوردم بولجین جاه و جلاک کلا دی عالم بر بولجین جاه
 حش و کت و مظلوم جلاک بولسوز

و ایضا صفت مظلوم کرم اولوب
 نضای بلواد نجت ابا مقدم نضرت تو اولوب نکل بنیاد
 و مکان شهر و بلد نشانه جمال باکمال ذی عالیه سرور و
 اوله قدر نضاکه جوانب ارمیده اولان کون فیه نکت سوال
 نه نعت مالین نجت ایدوب و ذوال بد نکل ذی نکت
 و تیر سلامت تا تیر معلوم ایدوب عطار و کولم و بدول
 و با با و نانا نجا نکل ننه بر رستار کت کوزدوب و کت اول
 کند ولر وارنجیه دین شیر زبان میلان جلاوت و بیلان
 وادی حاجت مورد لیر روز و غا و نه نین نظر کوسما حیا
 انحصار بجز غایت مالک الاعلی اناطلی بکل کبسی محمد بابا
 اللهم سر مراده بالظفر العظمی حفرین عوایرون سر صندره اولان
 کت مظلوم نه بهر و باش بوغ نین ایدوب و با جلاک مظلوم

اولان اوابي نصرت ارايه و حوزة حكومتها تابع سببا و عبادت
استقامت ناملكون در و رب امور جمهور سوزن نشود بزل
مندرد ايدوب و طالع نصرت مطالع اري تمام نيلوا او جلازه
اولان غايزك انري دشمن بوزوب و از و سونوي ديلا
دخشي بي پسنديده خبر كوتوروب انوع بوزا قلاده بولوب
انوك كمي بوزا شلق اين ولا و راره عداطف عليه خسرانك
كوه كمي رعائتا ايدوب هم كس مولان زن زياده مقصود باي
دست كس بطلو بجه عايد و عايد اغور هابون با و شاي
باشي جان صزن دولت كوي و مسامت عظمي بلكلار زن
طغوار نكسند و اراي كك نما و نكال ركلوب بفض بزن
تكن ايدوب ف و ن و شنا غزل نما اولد و قاي نام اولد
ايدوب بولوب و كوك نما و جانا و سوزن اولان
مرد بيران عجم و ايدوب نگاه و خا و نك زنده كوه كوه بركان انا
بزن ايدوب بولوب و حسن نظاره نظر و نكش بجه بولوب
بشاهما بزنش نامت بي نظره و بولوب بزنش بولوب
الف

الف كوايت اين اولان بجه بولوب و اولد و اولد بولوب
تعيان اولوب كوز و رب موي ايدوب ايش كوشش و ميدان
بجاه بولوب بولوب و عايد بولوب بولوب ايل كوك
مصاحب كوك كوك او ملان و ستملا و نكش بولوب و انوع
عاشق كوك او ملان و ستملا و نكش بولوب و انوع
بولوب بولوب و بولوب بولوب اولد و بولوب بولوب
كوك اسلام غالب كوكه كوكه عوام طرف زاره
راغب اولوب بجه بولوب و ديلا بولوب
انوع بوزا قلاده بولوب بولوب بولوب بولوب
و باعش و بشت واقع اولوب التهاب الشخ
ابلا و برق مايز بولوب اطاف عايد كوك بولوب بولوب
بولوب تانيد و ايدوب بولوب بولوب بولوب
ايدوب بولوب و بولوب بولوب و ايدوب بولوب
بجوده و ايدوب بولوب و كوكش و ايدوب بولوب
اولوب و ايدوب بولوب و ايدوب بولوب بولوب
سوزن انما ايدوب بولوب بولوب و ايدوب بولوب

شقام آتیا بعدی تا بت قدم اولان ممالون بی فرغوزین الی نه تا بین
 ضلالت رهبر و بی نوری انخاب را شیار ایدوب بر لب اوب خیز
 کوزیک ایچون کوزور و بی الفطر قوق نوزمندی تا پیش جماعت
 پلشوب اوزرینه دوشوب قیغه شرفه کوزور کوزور و اینک کلوزور
 نازمرداری و دوشب قیچاق دلاورداری اوکلوزون بهتدرا ایدوب
 به شزار صا و لکلوزون سکرا ایچی فونه اولوب طریزین لایعین خازنی
 اورتایه اوب هر بی جودا یاز و کوسن کانه الی اوردوب بز و کوزور
 دست نشما مثل شصت شجاعتون در اوردوب جاجا شجاعتون
 دستخ طوزناتی عیان ایدوب نفع زمین ده انواع هایتا اوزر لر یوزور
 پای افاشتری تک اوب شش و خیزه قلوب سمت زراد
 قصد و اینک اوکلوزور دلاور کوزور ایدوب ایدوب
 کزنی جان جنگه طراغره دوشوب بر خچسین در بی طوقوب
 شجاعت نشان اولان سلطان عالیقا نکوزور بده خیزه
 سلطان باه ابرمان و ترسه نام بر ضایه کلاک و نه زلف نزل ازان
 ایدوب قیغون کلاک بی کوشش بزیت دوشش اولان حصار
 ایدوب

ارباب ضلال خوشات امان ایل مالامال اولما ایتین معلوب تکدره قوق
 مبالو کلاک رضالانت خورش ایز و کلوب طریزین مشهور و خوش
 دلبر ایدوب جنگ زور بی پر استه قلوب آتین صا و ده قنای اشخال
 سیت و صلاهی مردان نوززان و فونه نصرت بهر دیوان نفع اشغال
 و در ده عقیله ایدوب بزیم رزم اول و قوده کم اوشنیک که چوین
 با میده می تا به دوشوب کانه سرون قوطر و دره بشلوب کون کلوزور
 دهوشش خاوش اوب جاجا نیل و شیر بیام کوزور و ب الشوق
 و رشک اوزر اکین کوزور کوزور کوزور کوزور کوزور کوزور
 کتا ریلیم نهم اوب ککر سلام انواع وز ایلیم ایدوب ایدوب
 بی نماید بنشر و دیلا اید سلطان فتح بزیم و شجاعت نهم ایدوب ایدوب
 بالکل الصیغ خضر نوز آتسا نهم ایدوب او خوز طوز شوزور
 نال متور کلاکی نهم قلوب کلاک نوز ریم جوان ایدوب جسمه
 کردوب کرده کرده دیلا و درسته بنکر کوزور ارباب
 و ضلال اشته عال و شکیمن طوز و رضا نازک اوب هر ارباب
 دشمن خوشک اید و دشمن اید نام حصار ده اولان کلاک و نازورون
 ایدوب

79

مرتد رضوان و بمکمل و وف و هموز اولان معلوم دون وصلات
 نشان سوا پیریا ده ایگی یک دن زیاده ارباب ضلالم پشوا اولوب
 قلعه خیزونه دن جصوب عاک اسلماییدون باجته نام قیصا اولوش
 مسقوی اولوب قیصه خیزونه انشه اوروب باطله الکره سلیمان
 زوب ارناق و اسبابان خلعت و اولاد و جلالین اسیر
 ایدوب نیکلر کی خلعت اولوب اوزره اولدوغی سلطان
 عظیم انشان معلوم ایدوب بالذات دولت و اقبال الکره
 مایین خاستریک یولین الوب کنز یوزه دخی کاه الوب
 عانم فوجین جوروب طبله توروب جنگ و حربه نصیر
 ایدوب طایفه جنگ و انشوب اولوشوب نیش و تیغ و تیغ
 و روح جا جانقا نیر یولوشوب انشوب ویرتک اولوشوب
 دوگتک صد دنده اکین سلطان غازی خجسته اولوشوب
 یلمونه اولان دیرلا و دلا و رولر کوروب انور حضرت شوزلر
 بل ایش جان انکرتف مقود ایدوب نیش و تیغ و جان سلیمان
 یزرا و با اولوب و نیش و تیغ و اولوب ایدون و تیغ سلطان

ضلالت اشیا ن لاشیا بل کس اولوب عیبت حضرت حق و همت
 و باب مطلق بر جمعیت کنه پریان و مارا اولوب نیکور مقود
 رضوان درین طلوب غازی بر نیش و تیغ کور کور کور کور
 سیاست غلوب اولن نیش و تیغ نیش و تیغ کور کور کور
 پیام کور بولوشوب نیش و تیغ ایدوب غلب الیم مغرب
 ناکا مای سلیج حجیم اولوش و بد حضرت سلطان اولن
 و جلادت نشان اسیر اولان مسلمانان بیدون خلاص ایدوب
 نیش و تیغ ایدوب اسباب و اعمال و اهل جلال نسیم ایدوب
 کتایب متدیری عکر قوتوب نیش و تیغ کور کور کور کور
 ایصال و ارسال ایدوب بو قدر سلیمان و ارباب و کتایب
 سبب اولوب بر هر تیغ و یوز اهل انشور کور دورا و عدوان
 بودنه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 یزرا و مامشدر اگر اصف نصف اصف حضرت سرور کور
 سلطان جلادت نشان حضرت نیش و تیغ کور کور کور کور
 رضا جان طرله نیش و تیغ ارسال ایدوب مسلمانان کور کور کور

مشایخه بکورت امانان و اربابش وجود بلیق نه احتمال ارباب المومنین
 بزوات جماعت برود و حضرت نعت رهبر و نهاد شهامت که تکریم
 عدلان و محرابی وجوده گنگ امر غیر متصور در **نظم** اشیه
 تین بر بختین زلف شجاعت بر تین بر بختین در درجالت کسرت
 تین بر بختین ملک بزرگ تین بر بختین شان جاودت کیند
 کوچکم ذات زینت شجاعت لطف واحسان و عطا نه نیت تیز
 حاصل بر بختین در در اول کلمه عالی بر بیل بر نور کلمه
کده هم بر بختین لطف در وصف کافی
استقیم ابو خوف و نظرون انی
 حضرت سردار نعت اولاد و فتح شهر بزرگ امانان نوحا
 بلبل بر نخوش حال و کما کما اولوب **قدوم** کت نظرون رموز
 انظار اولاد اکین و ذرای عایشان و ستانان بستر
 مشیخه نظام العالم صاحب اللطف و اکرم مالک الیوم و الشیم
 باعث استوارتین نظم و نظام بالای الصائب و سب بر ذاری
 اسر عجات و لاله انام با کفر تان قب شایطه اطرا سلطه
 در

و قاید قواعد خلافت سرمدیه حاجی اصحاب و نهان و حاجی ارباب
 اشک منالست تین شاعران غل سن سن سیدالسلیمان و
 زامب مذمب نزه المذنبین و انا تون کن کن عزت الهیان
 و عدلان و نظایر کات الودعان اصف اصف نظیر در ضمن سوز و وزیر
 نعت شیره در زم ازوزه تمییز خصایص و مدح و الا ان شاعران اشک
 عارف و طائب ارباب عارف تمییز سلطان جهان و طیب
 ضریب البرهان **نظم** در بر صاحب الادعای بجهت کسرت تین ذات
 غیر این حق ذات نظم عیب چار بار ال اکرم **نظم** سوز عطا
 اللهم علل ايام اصلاح بالاسارت والصفاء واخطاراً من الذلایه و خطا
 که عالم نظرت و مشکا غلت حقیقت بر بندن **حسن** تیر العف
 و لطف بیستار نیت ایش وجود بر وجود کات در جات **نظم** زوز
 ذرات بخت نمود و صاحب تخرات **نظم** و اولاد و عزان باعد
 مدت برده و عهد بیدر که استا نه وقت اشتیاق خاتمه پاره و زار تیر
 سرور و عثمان و قسلس عظیم جهان بانی بر این الا عیان کما
 و سرازان اولوب **نظم** کسرت و تازک هم در اورام ده ساجی

81

عجلاری غایب را با ارباب اولوب . اخلاق حمیده . را با ارباب سیدیه . ارباب
 عالمی کبکی نصابی غزاه . شیوع و ثروت بولطین . سلطان سالیان
 جهان . و سخنان خوانین زمین و زمان . ضد بوجیم جاه و با بر اربابان خود
 انجمن سپاه . و تکلیف مکان . مساوی و با دنا . عاینا . اعوانا و اعوانه
 بود و غنی خای خرابی . عالم را به نیت غنی خای غموز اولطه . مینه اولطه
 بخت اباد ده بعض امور هم تحصیل و تدارک رای زمینانه . نوید کرکیز
 تفضیل اولوب . کتاب مساوت ارتقا بزمن . مقدم مقیم اولوب
 باینده زمانه تضایر بران سلطان علی صدوردو بر خنجرین . دولت و اقبال
 و عزت و احوال ایدر توفیق و جود بمرور ب . اربع و الف و الف
 در دینی کوی که بوم شمس . مینه زوره . افضالی تفرق اولوب
 حضرت سردار کوشک . عواما کفر نصرت اتمام الیه استنبال ایدر
 درون خروده بر سر ای دلگشا و جان نجات انقباض نزول ایدر ب
 نامور و اربابی اوز بزم زنجیر کوشک . حضور بزم بزم منور بیدر
 شوکر لایحه شرایط دین و دولت در هما اکن برینه کوشک . صد و اقبال
 نیت و صلی کوشک و با بنایانه . موه کلب ترخیب . روزنه منکر کلب

لا اذکر

حضرت رب العالمین تبرکین . رای زمینان سم اسباب ایتام
 ترین ایدوب . وجود مهور و کسب جماعت نمود کشته اودولین حصول
 ممولات دارین ابرسر دور و دنا و کلوب سایه عالمین مغارق
 عباد قوم سخاوی اوزدندان دور و دنا و کلوب و آه موزوک الی کوی
 بوم است در اقباب عالیاب جانب شرقی . رون اودوب غم
 ذرب کلوب . رایات کوفت کونارا اولوب کواکب و بجهر انهم
 کلوب بجهت بجهت اوز تابنده و تابدار اولوقه سار ارباب و تار
 مغزوی بجهت ارجحه سوار اولوب رایات فتح غایات اجمیع
 کرد و کوشک و غنود و لیل اربابان طنز و ناله جنوب عکا کوشک
 جمع و حاضر و نجید کلب توقف و قرار کلوب اطاق و کافه اولوب
 تک نطنز دهر . بجهت ارباب را نطنز سار ارباب و بجهت و مناسب کوی
 اوزره ضلالت ببرد و به بل انظار ایدر موزو کواکب کوشک
 اشغال کوشک نطنز اشغال و نصرت زانه انظار اوزره کلب کوشک
 فرمان قهر و فرمان کنت و امل کوشک طشوار بجهت جانجا خصوصاً
 شنیدن اکبری . طوفانی طرف اقیانوس کلب و کندی و رونی زاجیل

82

داریه خاندان بامید قلوب بر بریزنده بر زلفی بشکرت که اقام اولم خانات اولم
 کا به حضرت ملک سواد بگگ مستقصودن صدو طرد و دور بدیدر و بدین شرح
 انکه برون کن آنرا شجاعت آنرا کجی که این حصار کنونی عامر ایزد
 بمانند موجود بودند خیزند ایا طبع نوزده بی پنج که دیک جهیت
 کنه ضلالت آناری تا بار قلوب تقبل نکور و زره جوانت ابریه منتر
 اولان در اولر ایتجه دن و قوب اموال غنا عیقا طلوب شرف نشانی
 سلطان مشغله خوش حال اولدورکنکه سلطان کاران را بی تا قلوب طرازی کور
 جناب ایشادین امیر اولدقنی خات برورد و ده اخصای عیقا کور بول
 انقارا ایروب بر تو شمشیر چا و تری اناب غایب کی ماکر اولمش
 زین سلطان شمس شان اکرم اولدیر بزم اوجوم با قوب بیو چهلبار
 دفری انکار اهلکونی ایوی دور کران اولتم اولدیر قوب و شب
 دقتضه خیر انجام قیام نشینل منزه مستویا اولمش ایشادین
 حال اولدیر که حکما حضرت علیا در نهی فیه ابعیج و در غلبه
 نمدن علیه غایبانی خلیف سلیمین عرض نمودت ابرن اولدیر و در مسک
 جوب دایمی ادر نومه بر اولوب سلطان یمن ضلالت زینن بر نامل اولن
 ابرن

همنامه هایدن سابر نزال علی حیات استخوان اولوب ایدر خرد و ایا نهم
 سوزور در خوش اولوب ^{در این شهر} درت ساری شوقانه ایشادین رادی اولان
 حقوق نم البیض شرابان زاموش قلب ارج و الف شمال اکثر تک نیمی
 کون که یوم است در جانفقد اولدک خورشید تا نین بختیار اوزرین سوزون
 عامر تلمیوب طرف طرف ترمس و رخ ایروب عظیمه دین اولدور
 طبر و رفیر نیکوب حصاری و کله با نورت ایروب فنا د اوزر اولدور
 اعیان ولایت اخبار اولدور کلاره شجاعت کوشلالت مرار صاحب البوز
 دالا شدار اولان سادو کور سواد کلان صفری بلرادر اولان وزری عالی
 شیرین زار چا و غیر که سار و قا فار عالم و مرار از نیا دم صاحب لب زین
 دملک بیز کریم سادون سمن و مقام اصحاب دین یمن عورت تا وقت افلا
 وزیر تانی بجزایان و شیرین شامت سیر دستوز خجاعت سیر و زلف اولان سوس
 وزیرستان با طالب تا کیم رله و زار بجزری اولان وزیر رلبیر بجز
 بجزایان حکیمه و سابق اکثر سلازلرا بی اولان مرو خجاعت بیما و ذات
 مالوکی و معنی صفت کلان حکم حمله تا کله و صاع علیغرای بی اولان خرد اولدور
 دلاعیان باج ایلر اولدور سلطان سبانه تا ارمه که بجز درت ایدر سبانه کوران
 زین خا

اخبار ایروب بزینا زینله کجه کورکله کتورکی اخبار اولوب ^{توقلاخو}
 بزینا ملول دولک ویزیت مزول نظیر شریف خات خوتونانرا اولوب
 کما هو حق اشقام طائر التوروزون مات قلب جنونظو وردو کورکورد
 زین اولوب فنا کله زورده عصرا اولان سنار کورکورد ^{مغز مصلحت}
 دست مغزوزون خاص اولار تازون مشرب مرت عالم و عالمان تبارون
 والکن مصفا اولوب کرجک کسب الکسفا قیصت کبریا تهمذوننا
 و کترکی آنها کلهصب جویزین زیننه اخاصه ازوب بیت و صلای نوزع
 زینان اوج اعلا و جوج صلبا ایزیند شوری و ماه تروک کورکورد ^{مغز}
 کورک شزار قزینه تروک بکرک او قورق اولوب سنه زوروز ذی القدره
 غوغا سنه سرار بار باره حضرتی عوا کله طوز ناز حضرتها زوروز ^{طراز}
 بر طوطوره واروب اردو یوزین قراب و بیاب یولوب ^{ملاک}
 ارکان و صلاک اراکان کورکوش انش بانق و صغف ایلد ^{بانی}
 و سارده اولانه کورک و ایتن و زونوب بین قاصده اخاصه ^{مغز}
 بزرگ کورکوش یا ایروب ^{وردو}
 حضرتها بزرگ حضرتی و زینا کاتاب و اوزان جانان ^{مغز}
 حضرتها سبب ایه لم لی انیب ^{بازشمام}
 و بر خطاب مغلوب اولور کورکده کسب اناج و اناج واروب ^{تروک}
 کورک

مغز
 حضرتها
 حضرتها
 حضرتها

کورک ایه بیم الفت در سرار کتورکن واضح امن را عیا کتورکوف ^{مغز}
 بالا و صطوره اولان و زور ایلد کتورک اوزون واروب خایه مشرف اولان
 بزرگ ترمیم ایگون هر قلم برد ختار علی تین اولوب ^{الراج}
 ترمیمه مبارکت و وقت اولوب ^{بالذات}
 کتورکن دامن در میان ایوب حصوله اتمام کورکوزب مبارک ^{اموزون}
 طبره ایلد بطریق اولوب انعام بولنجیه و کین جانوب حصوله کاره ^{بنا}
 ایسک اوزور اکیس ^{بذکرک}
 سلطان سلطین زمین و زمان و خیرا نایبون ^{بهر}
 و مستند زور ایلد تین ^{حفا}
 حادرت کتورک و ارا ^{مست}
 زین و کسب ^{مجتهد}
 شهنشاه جهان سلطان جهان عز الله انصافه حضرتی ^{بنا}
 کونده غازی قراب خیریت نیلیم بر اعت مبارک و ^{ارنا}
 زمان کردونک نظارته جیب من زوب کردونکست و ^{مغز}
 غلظت و صلاحت بر سر صده ایزیک اوزور اولور تین ^{خار}
 ایتمکله عیا کتورکوزب کتورکوف کتورکوف حضرتها ^{سار}

و اهی زینونکین

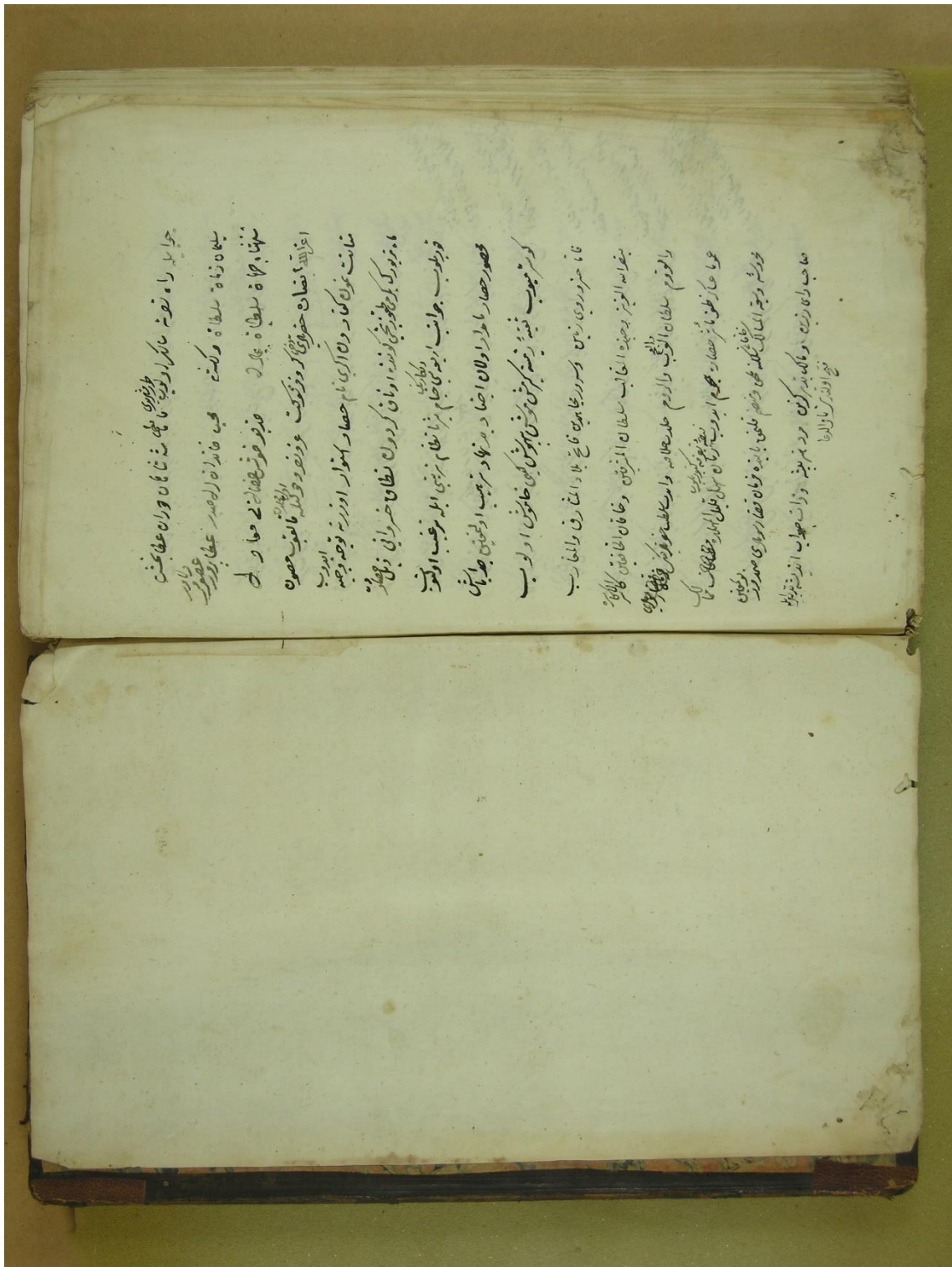

حیا را راه نرفته تا که از روی پاهای ایشان و راه عطا بخش
 بیجان زاده سلطانه و کشته ^{عصر} می فادانه از صدر عطا بر سر
 سینهها، طاقه سلطانه، جلالت قدیر فخر طعنه ای در معاصره
 اخلاقیه نضات خضوعی که در وقت عزت و دولت و کرامت مانیب محصون
 نشانت خون کن و در آن ایام حصار استوار اوزر نه قیصر و صید
 ، و بزور که بر کوه خونی کوفته، اوزان کردن نطق خضر را بی زبانه
 فواید ب. جوانب ابروی جام ^{مکانیک} زنا نظام سزایی ابرو غضب اوتو
 قصور حصار را در اولان ایضا در بر غلام سزیم اوجین و طیاران
 کوثر میوب ^{مکانیک} نسیه زنده کوشش خوشی کوشش خانیون اولوب
 تا، خضر روی زمین کسور در عایدین فایح با داغ ارفی و انان رب
 بخرامه العیزه و حیزه انخاب سلطان المیزین و خاقان افاقین کاکانه
 را مودم سلطان النوب را در دم حیدر عاتمه و اسد سلطه عوفوس ^{مکانیک}
 عوا حاکم زلف نامر حصار مجسم ایدوب ^{مکانیک} سزایان قبل اهل و عطف کاش کاب
 شورش و سیرت الیک کلک کله می و نظم تلقی با بینه زمانه قهر و سزای صمدور
 معاصره راه زین، و ما که بتر کن رود نهر بنه و رات صوب انوریه بر بل
 فتح اولدر کرازالا

101b

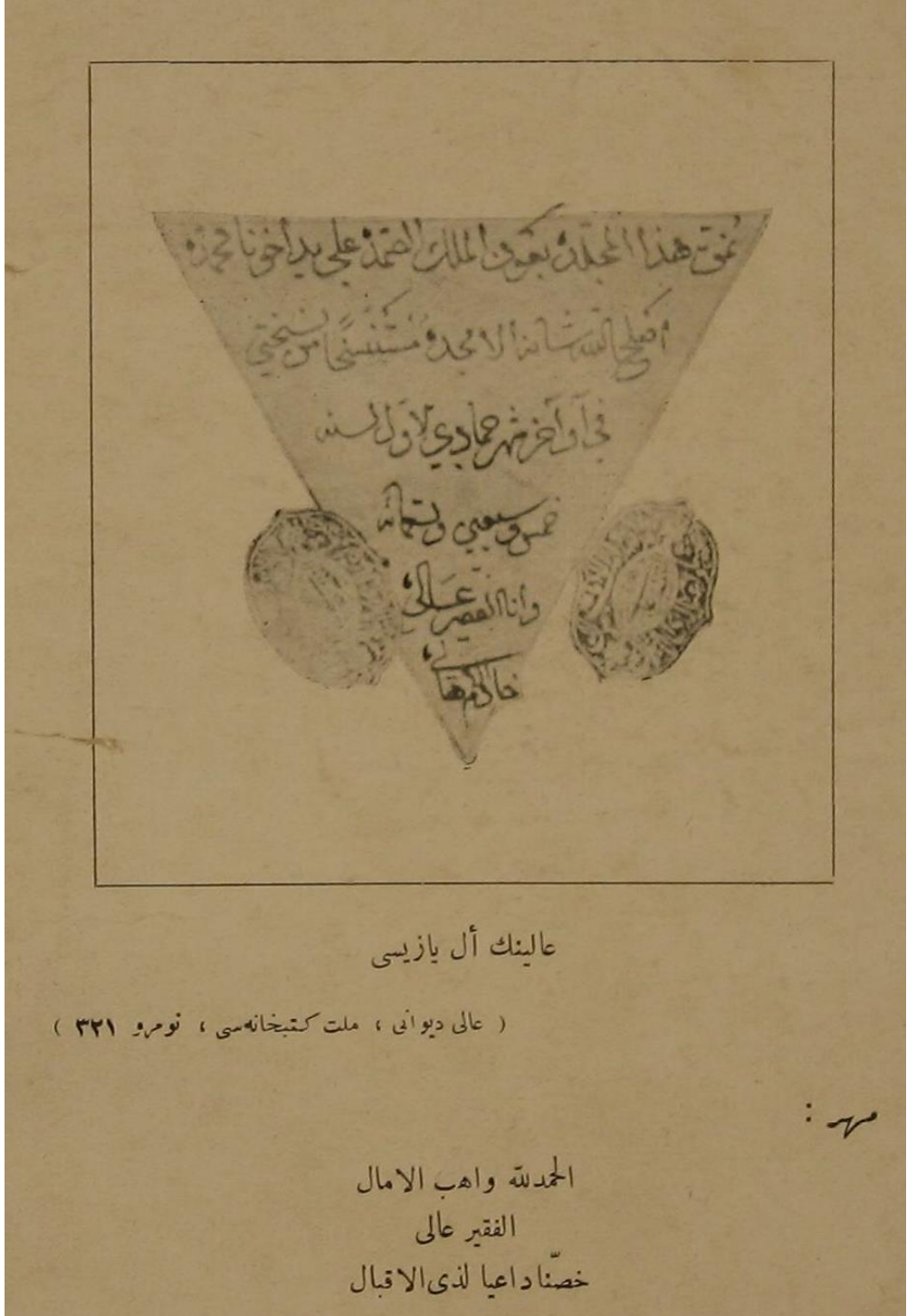

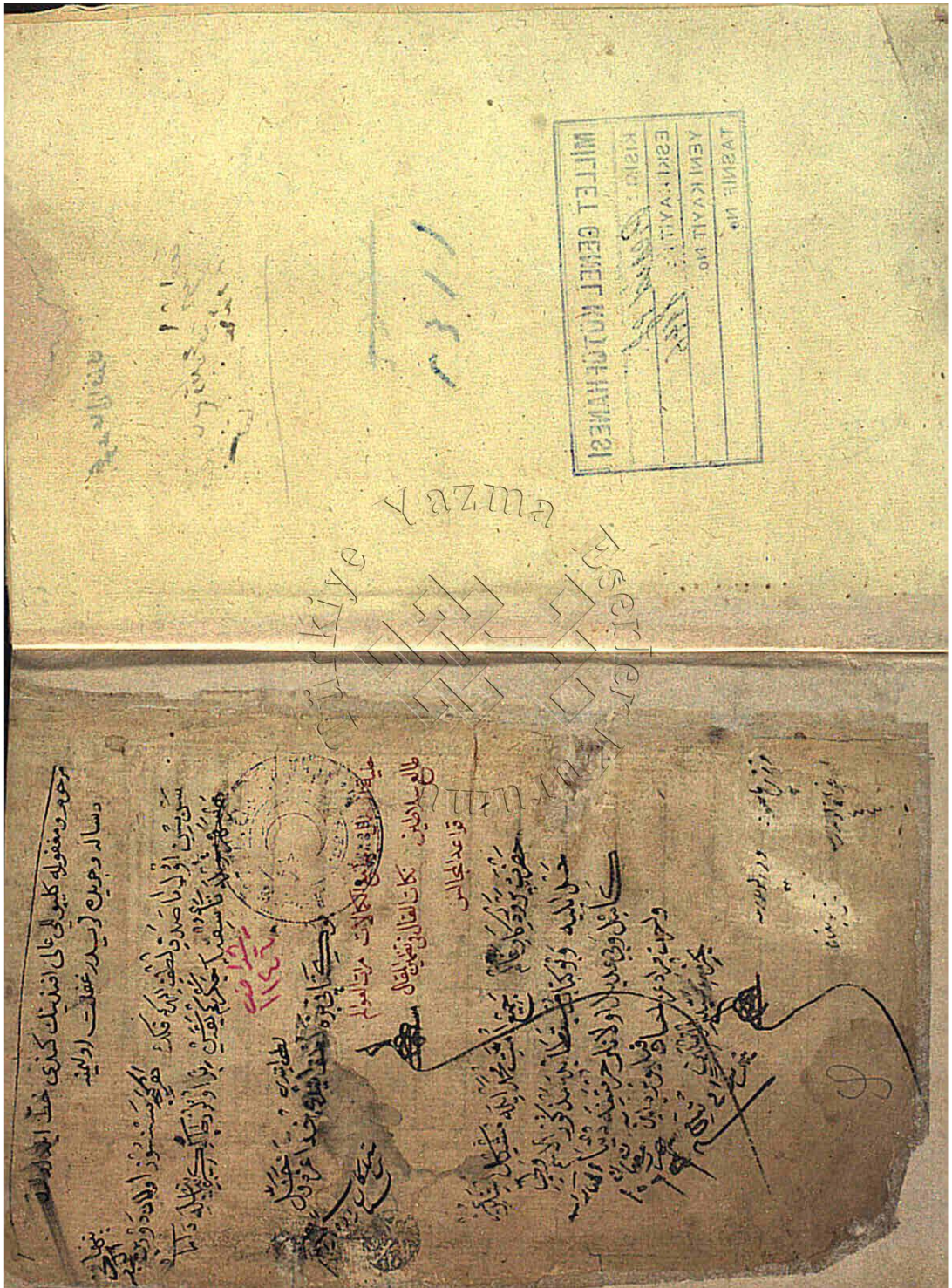
384

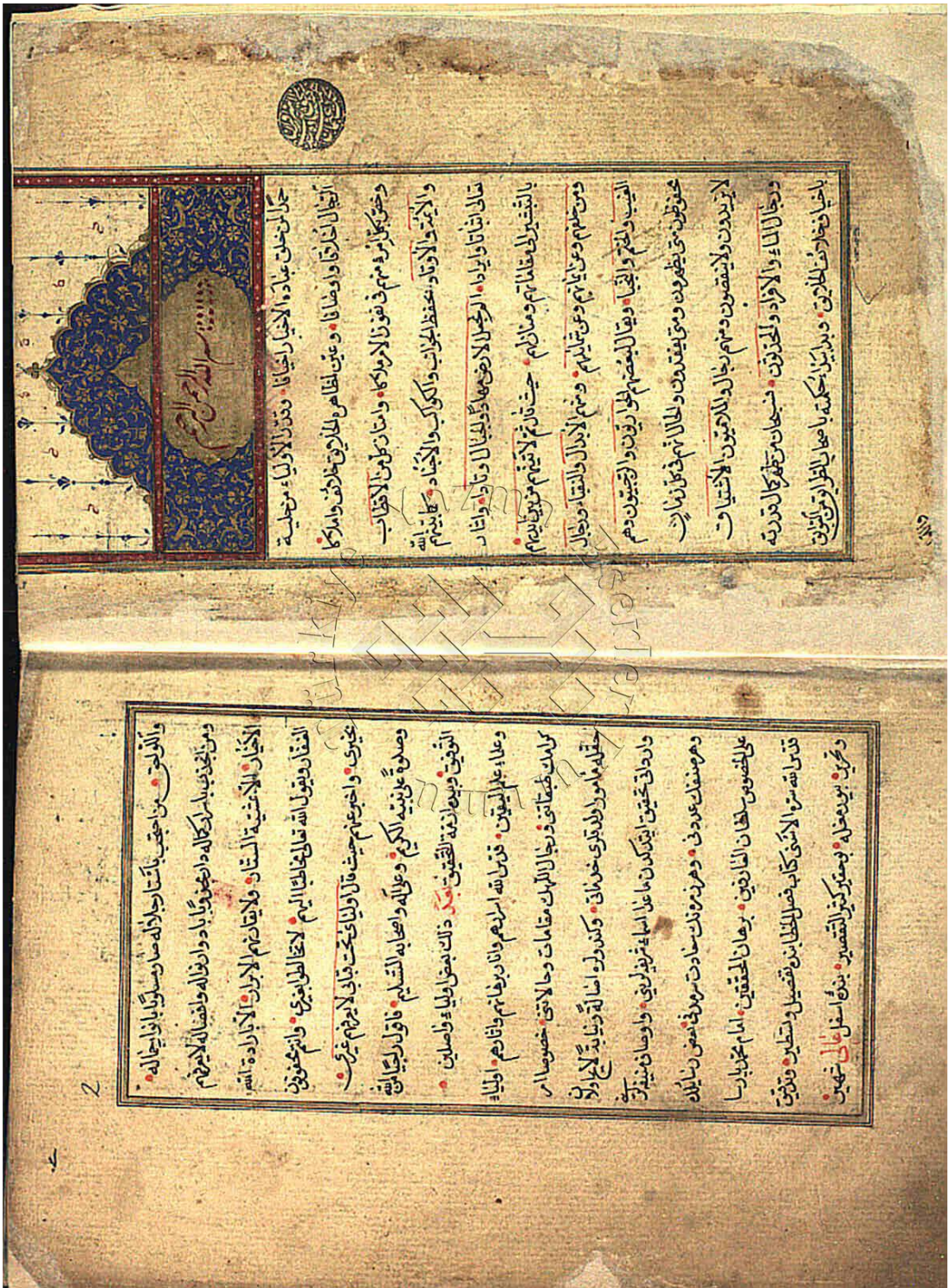
EK C

GELİBOLULU MUSTAFA 'ÂLÎ'NİN EL YAZISI

İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Menâkıb-ı Hünerverân* (İstanbul, 1926)

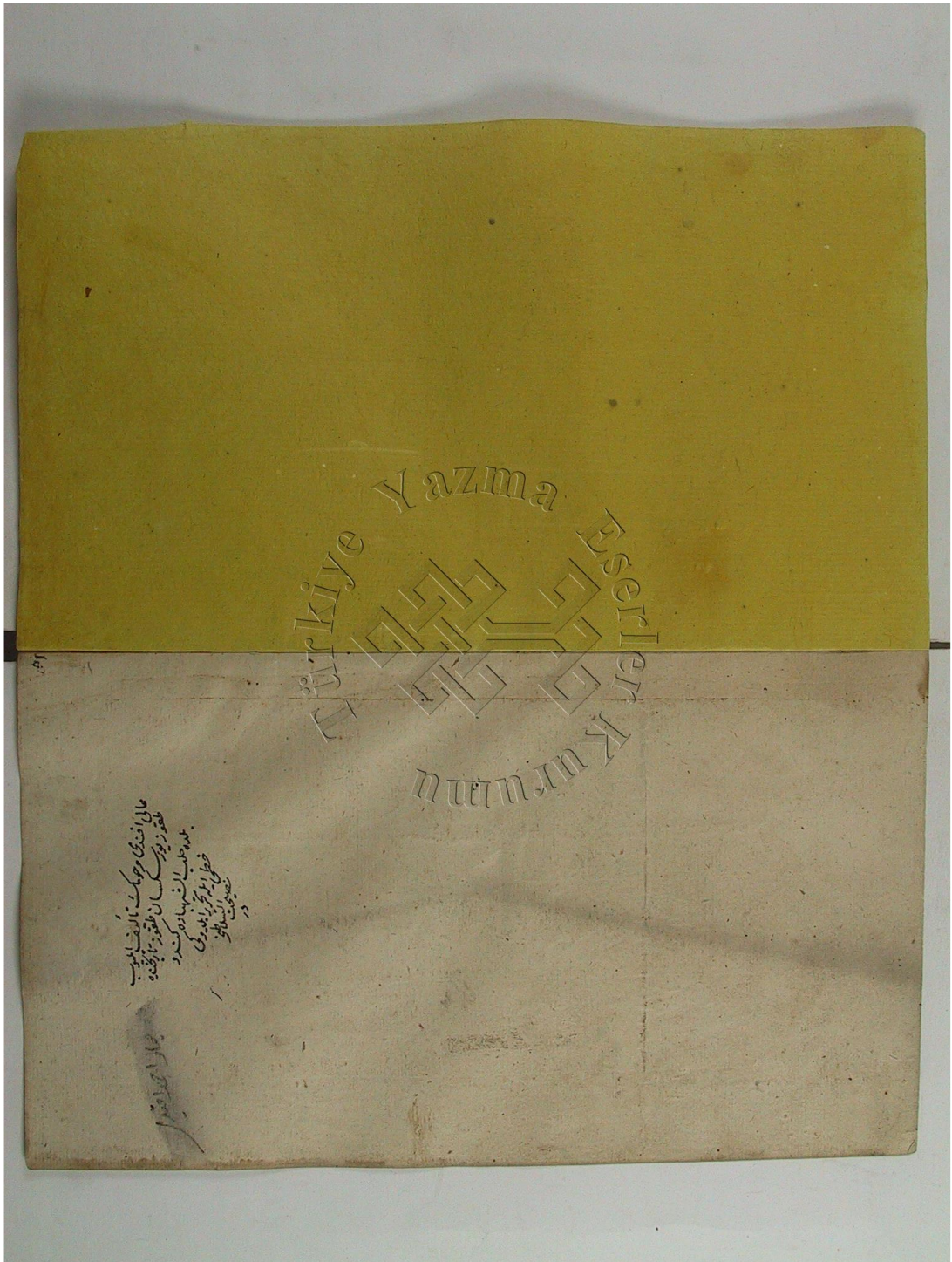

بسم الله الرحمن الرحيم

حلال خلق عبادة الاخيار احيانا . وتذوق الاولياء من عطية
 الطخال انوارها وادبها . وعين الظاهر والمخبر خلافتي واملاكم
 وحقكم بقرآنهم في نورا لامرلاكم . واستانظرون لانتخاب
 والائمة والارادة . بعطف الخواب والكواكب والاشهاد . كما تبين
 تعالى انبأنا واوراد . الرجوع لارضها والبيبال وتا واشار
 بالشفير والى قائما تم وما لاكم . حيث فادتم لانتهم من يربو اليهم
 ومن عنهم وعن ياتهم وعن تاليم . ومنهم الابدال والانتقا . ورجال
 القريب والبعث والنجيا . ويقال لبعضهم الخوارقون والرحيمون وهم
 عظماء . حتى يظهرون . وحتى يتقدرون . والحال انهم في كل زمان
 لا يزدون ولا ينقصون . منهم رجال الامميون الاشقياء
 ورجال الماء والافراد والحذرون . منجان من عظماء كمال قدرته
 باختيار خادمت الخلايق . ودراسيل الحكمة باصهار الخوارق واليقين

والدلوغ . من احبب باستا جلاله صا رسا وانا انوار طاله .
 ومن يتخذ بلسان كماله دار عجب ويا باد وازاله وانفصاه لا يرضى
 الاخبار الامنية السنان . ولا ياتهم الا ارباب الآجاءة الله .
 الفناء ويقول الله تعالى طابا اليوم . لا تخاطبوا به . وانتم عظماء
 عظيم . واحببهم حيث قال واليا تحت قباي لا يرضى غيري .
 وصدوة على نبيه الكريم . وعلمه واصحابه التسليم . فاقول لبيك
 التوفيق ويصبر اذمة التفتيح . ذلك بفضل وليا واصحابي .
 وعلاء علم اليقين . قدس لله اسرهم وانار برهانهم وانارهم . وليا
 كمالك طبقاتي ورجال الملاك مقامات وحالاتي . خصوصا امر
 حقه لهم ولولدي خدي خدماي . وكندولة اسالة ذرية لايح الا
 وار داني تحقيق ايتك من ماعل اسلمة خير لربي . واوصاني بدين
 وهم صنفك عروفي . وهم زودك سادات سرورتي . بعض نباله
 على الخصوم . انظروا النافين . روحان الحقيقين . امام محمد بابرا
 قدس لله سره . الاكسى كتاب فصل الخطا من تصديق وتنوير . وتوفيق
 وحرير . بيرون خله . بمعركته التفسير . بنص اسفل على نهي

وان از آن خواص و عوام او بوب و اولادش و هر دینی
 کبری تو قهری و ناموش و اولادش کمال تمامت و عرض
 عمو دیت و تحقیق نفس آرد بری بگزاش کرار
 از خاندان و فخر طینت لرزه کند واری بخت
 ایمان میدوب زبردست مری اولاد از آن عوام
 مرات عالیه بگو در روی آه و آغوش بر پشت این
 خاندانی گفت و در خوشه خود در در بر آید بر کردار
 بکه جرت و غیرت بخیزد و جمل مردن بر جمع قدر و علم
 قیامت از آن غرض عین بدوب جنوس ایجا اولاد بری
 وجه و بی شک ملاذون ستم را تیر باقی و اعی بولور
 هر دینش کمال ستر
 روم مکتب جاهلی ستر
 ستر صورت ارزان ستر
 نشاید بود که آزار اولاد و خاندان ده نام بچند
 هنر بی ظاهر اولاد و رضا چشم آرد و هر بی خط و علم
 علم قوت و کما کتب ان نانت خا و خسان در یاد کمال
 فراز و بالا و اولی و ستمخان همچو خانت کاران سیمان
 در دبی دورین در در ابقه غالب علی الخصوص حضرت بی

المحمدی الخی الخی بکلمه و جعل المصنف المصنف
 مصنف باخان واته و صفاته و الصلوة علی سید الدی
 من العیاط باین معالیه و علی الریحین عن الجور و بیات
 القیظین من جوانب الاحزاب و خبا بتر
 ارباب هم و دکا و اصبحت غلامی و خصوصیت هیزان
 واقع و دان در حکم و عظمی باخار و عقلا بکلمه و
 میزان رعیت واقف زده عدالت و ضعیف اعدا کمال العی
 و سنج کرسن او نکارده امانت و استقامتی و نهنگ علی
 در آن مقاره عدایوب القول وضع السخی فی مرتبه
 سراج اصحاب مراتب حال استیجا الظالمین فی الفتن
 و نظیره القوه منونی و ذرا صاحب راه و کلمه مکتب آره
 فاولک لجم الراجت العلی زره سکت کزنده صدق بیان
 مت اهد بقراره فی نفس لایم حکام ناقده الامکا و کزنده نوا

ان

EK D

TÂRÎH-İ ENGÜRÜS'TEKİ NAZIM BİÇİMLERİ VE VEZİNLERİ

Varak numarası	Beyit sayısı	Nazım Şekli	Aruz kalıbı
1b-2a	5	Mesnevi	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
2b	11	Mesnevi	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
6a	2	Kıta	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
6b	1	Musarra (Farsça)	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'îlün (?) . _ _ _ / . _ _ _ / . . _
8b	1	Musarra	Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlün . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _
11a	2	Mesnevi	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
11b	2	Nazım	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
13b	1 mısra	Mısra	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
14a	2	Mesnevi	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
13b derkenar	1	Musarra	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
14b derkenar	8	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
16b	1	Musarra (Farsça)	Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlü/ Fâ'ilün _ _ . / _ . . . / . _ _ . / _ . _
23a	1	Musarra	Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlün . . _ _ / . . _ _ / . . _
23b	2	Mesnevi	Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün/ Fe'îlün . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

Varak numarası	Beyit sayısı	Nazım Şekli	Aruz kalıbı
28b-29a	2	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
27a	1	Musarra	Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _
36b	5	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
37b	4	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
39a	5	Gazel	Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
40a	1	Musarra (Arapça)	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
43a	8	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
48b	1	Müfred (Farsça)	Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _
49b	1	Musarra	Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _
51b	1	Musarra	Fe'ilātün/ Mefā'ilün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _
52a	1	Musarra	Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
53b-55a	5 bend	Terkib-bend	Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
56	2	Mesnevi	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Fe'ülün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
66b	2	Kıta	Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
67b	2	Nazım	Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Mefā'ılün . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
72b	5	Gazel	Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilün . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

Varak numarası	Beyit sayısı	Nazım Şekli	Aruz kalıbı
73b-74a	4	Mesnevi	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -
75b	5	Gazel	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün . - - - / . - - - / . - - - / . - - -
76b derkenar	2	Nazım	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün . - - - / . - - - / . - - - / . - - -
77a derkenar	2	Mesnevi	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Fe' ülün . - - - / . - - - / . - - -
78a	5+2	Gazel	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -
80b	5	Mesnevi	Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilün . . - - / . . - - / . . - - / . . - -
81a	2	Mesnevi	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Fe' ülün . - - - / . - - - / . - - -
83b	3	Mesnevi	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Fe' ülün . - - - / . - - - / . - - -
90b	1	Musarra	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - -
90b	1	Musarra	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -
91b	1+1	Mesnevi	Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Fe' ülün . - - - / . - - - / . - - -
97b	3	Nazım (Farsça)	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - -
100a derkenar	5	Gazel	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -
100a	5	Gazel	Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün - . - - / - . - - / - . - - / - . - -

KAYNAKÇA

- Abdulkadir (Kadrî) Efendi. (2003). *Topçular Kâtibi 'Abdulkâdir (Kadrî) Efendi Tarihi (Metin ve tahlil)*, c. I-II. Yılmaz, Z. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ágoston, G. (2013a). Osmanlı fetihleri. *Osmanlı'da savaş ve serhad* (Çev. K. Şakul) (s. 37-64). İstanbul: Timaş.
- Ágoston, G. (2013b). Habsburglar ve Osmanlılar: Savunma, askerî değişim ve güç dengesindeki kaymalar. *Osmanlı'da savaş ve serhad* (Çev. K. Şakul) (s. 111-154). İstanbul: Timaş.
- Ágoston, G. (2015a). Osmanlılar: Serhad beyliğinden imparatorluğa. *Osmanlı'da strateji ve askerî güç* (Çev. M. F. Çalışır) (s. 15-58). İstanbul: Timaş.
- Ágoston, G. (2015b). Çevre ve sınır tarihi çalışmalarının buluştuğu yer: Macaristan'daki Osmanlı-Habsburg sınırı boyunca nehirler, ormanlar, bataklıklar ve kaleler. *Osmanlı'da strateji ve askerî güç* (Çev. M. F. Çalışır) (s. 97-130). İstanbul: Timaş.
- Ágoston, G. (2015c). Doğu-Orta Avrupa'da imparatorluklar ve savaş, 1550-1750: Osmanlı-Habsburg rekabeti ve askerî dönüşüm. *Osmanlı'da strateji ve askerî güç* (Çev. M. F. Çalışır) (s. 169-212). İstanbul: Timaş.
- Ahdî. (2018). *Gülşen-i Şu'arâ*. Solmaz, S. (Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden erişildi.
- Ak, M. (2003). Lala Mehmed Paşa. <https://islamansiklopedisi.org.tr/lala-mehmed-pasa> maddesinden erişildi.
- Akdoğan, N. M. (2005). *Dâ'i-i Fakir: Tarih-i Engürüs ve feth-i Eğri (Tahkikli neşir)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Aksoy, H. (1997). Tarihî bir belge ve Türk İslâm edebiyatında bir tür olarak fetihnâmeler. *İLAM Araştırma Dergisi*, c.II, sy.2 (Temmuz-Aralık), s. 7-19.
- Aksoyak, İ. H. (2019). Gelibolulu Mustafa Âlî: Fursatnâme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* c. 3, sy.1, s.171-220. doi: 10.34083/akaded.545784
- Arslantürk, H. A. & Börekçi, G. (2012). *Nüzhet-i esrârü'l-ahyâr der-ahbâr-ı sefer-i Sigetvar: Sultan Süleyman'ın son seferi*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.
- Arslantürk, H. A. & Kaçar, M. (2012). *Merâhî'nin Fetihnâme-i Sigetvâr'ı*. İstanbul: Okur.
- Babinger, F. (1992). *Osmanlı tarih yazarları ve eserleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

- Bilge, S. M. (2010). *Osmanlı'nın Macaristanı*. İstanbul: Kitabevi.
- Bursalı Mehmet Tahir. (1333). *Osmanlı müellifleri*, c.I-III. İstanbul: Matbaa-ı Âmire.
- Câfer İyânî. (2001). *Tevârih-i cedîd-i vilâyet-i Üngürüs (Osmanlı-Macar mücadelesi tarihi, 1585-1595)*. Kirişçioğlu, M. (Haz.). İstanbul: Kitabevi.
- Çabuk, V. (1986). *Tâlîkî-zâde Mehmed Subhî Efendi'nin Eğri seferi şehnâmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çerçi, F. (2000). *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Kühü'l-Ahbâr'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet devirleri*, c. I-III. Kayseri.
- Çerçi, F. (2015). *Gelibolulu Mustafa Âlî, Siyaset sanatı: Nushatü's-Selâtin, İnceleme-Sadeleştirme-Metin-Tıpkıbasım*. İstanbul: Büyüyen Ay.
- Dávid, G. (2003). Macaristan. <https://islamansiklopedisi.org.tr/macaristan> maddesinden erişildi.
- Develi, H. (2010). Söze boğulan tarih: Osmanlı tarih yazıcılığının dili. Aynur, H., Çakır, M., Koncu, H., Kuru, S. S. & Özyıldırım, A. E. (Haz.), *Nesrin inşâsı: Düzyazıda dil, üslûp ve türler içinde* (s. 84-123). İstanbul: Turkuaz.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Dinç, B. (2005). *Peçevî Tarihi (250b-284a) metin, dizin, özel adlar sözlüğü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Donuk, S. (2018). Fazla sayıda yazma nüshası bulunan hacimli bir eserin nüsha ailesinin ve tenkitli metnin kurulması hakkında değerlendirmeler: *Kühü'l-ahbâr* örneği. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 21, 115-146. Erişim: 19.03.2019, <http://devdergisi.com/DergiPdfDetay.aspx?ID=2528>
- Durmuş, İ. (2000). İnşâ. <https://islamansiklopedisi.org.tr/insa--dil-edebiyat> maddesinden erişildi.
- Durmuş, İ. (2009). Seci. <https://islamansiklopedisi.org.tr/seci> maddesinden erişildi.
- Eravcı, H. M. (2014). *Gelibolulu Mustafa 'Âlî, Nusret-nâme*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Fetvacı, E. (2013). *Sarayın imgeleri: Osmanlı sarayının gözüyle resimli tarih*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Fleischer, C. H. (2008). *Tarihçi Mustafa Âli: Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Goffman, D. (2004). *Osmanlı dünyası ve Avrupa 1300-1700*. İstanbul: Kitap.

- Günaydın, Y. T. & Arslantürk, İ. T. (2007). Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Hilyetü'r-Ricâl*'inde Melâmiyyûn ve Muhadessûn zümreleri. *TASAVVUF: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 18, 277-296. Erişim: 19.03.2019, <http://www.tasavvufdergisi.net/DergiPdfDetay.aspx?ID=459>
- Gürbüz, M. (2015). Abdî'nin *Zafernâme*'si. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, volume 10/16 Fall, s. 627-670. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8929>
- Hacımuftüoğlu, N. (1992). Beyân. <https://islamansiklopedisi.org.tr/beyan--edebiyat-maddesinden-erisildi>.
- Hadidî. (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman* (1299-1523). Öztürk, N. (Haz.). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Hasan Beyzâde Ahmed Paşa. (2004). *Hasan Bey-zâde Târîhi: Tahlil-kaynak tenkidi, metin ve indeks (926-1045/1520-1635)*, c. I-III. Aykut, Ş. N. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Imber, C. (2015). Erken Osmanlı tarihinde idealler ve meşruiyet. Kunt, M. & Woodhead, C. (Haz.), *Kanuni ve Çağı: Yeniçağda Osmanlı dünyası* içinde. İstanbul: Alfa.
- İnal, İ. M. K. (1926). *Muştafâ 'Âlî, Menâkıb-ı Hünerverân*. İstanbul: Matbaa-ı Âmire.
- İnalcık, H. (1996). Gazi Giray II. <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazi-giray-ii-maddesinden-erisildi>.
- İnalcık, H. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300-1600)*. İstanbul: Yapı Kredi.
- İnce, Ö. (2018). İnşâ bağlamında Sâlim Efendi Tezkiresinde “Âlî” üslup çözümlenmeleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, volume 13/20, Summer, s. 533-550. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13942>
- İsen, M. & Horata, O. (2006). Tarihi Gelişim. İsen, M., Horata, O., Macit, M., Kılıç, F. & Aksoyak, İ. H. (Haz.), *Eski Türk Edebiyatı el kitabı* içinde. Ankara: Grafiker.
- Kafadar, C. (2010). *İki cihan âresinde: Osmanlı Devleti'nin kuruluşu*. Ankara: Birleşik.
- Kahane, H., Kahane R. & Tietze A. (1958). *Lingua Franca in the Levant: Turkish nautical terms of Italian and Greek origin*. Urbana: University of Illinois.
- Kınalızâde Hasan Çelebi. (2017). *Tezkiretü's-şuarâ*. Sungurhan, A. (Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden erişildi.

- Köksal, M. F. (2011). Seci'. Okuyucu, C., Kartal, A. & Köksal, M. F. (Haz.) *Klâsik dönem Osmanlı nesri içinde* (s. 21-37). İstanbul: Kesit.
- Levend, A. S. (2000). *Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Mende, R. V. (1989). *Mustafa Âlî's Fursatname*. Berlin: Klaus Schwarz.
- Mucîb. (1997). *Tezkire-i Mucîb*. Altun, K. (Haz.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Necipoglu, G. (2007). *15. ve 16. yüzyılda Topkapı Sarayı: Mimari, tören ve iktidar*. (Çev. Sezer, R.). İstanbul: Yapı Kredi.
- Özcan, A. (1989). Akıncı. <https://islamansiklopedisi.org.tr/akinci> maddesinden erişildi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. I-III. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Papp, S. (2013). Yanikkale. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yanikkale> maddesinden erişildi.
- Peçevî İbrahim. (1283). *Tārîh-i Peçevî*. İstanbul: Matbaa-ı Âmire.
- Peçevî İbrahim. (1968). *Peçevî Tarihi*. Uraz, M. (Haz.). İstanbul: Neşriyat Yurdu.
- Redhouse, S. J. W. (1987). *A Turkish and English lexicon*. Beirut: Librairie Du Liban.
- Rızâ, Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed. (2017). *Rızâ Tezkiresi*. Zavotçu, G. (Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden erişildi.
- Riyâzî Muhammed Efendi. (2017). *Riyâzü'ş-Şuara (Tezkiretü'ş-Şuara)*. Açıkgoz, N. (Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden erişildi.
- Safâyî (Muştafâ Şafâyî Efendi). (2005). *Tezkire-i Şafâyî (Nuḥbetü'l-âsâr min fevâ'idü'l-eş'âr) İnceleme – Metin - İndeks*. Çapan, P. (Haz.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Sağırlı, A. (2000). *Mehmed bin Mehmed Er-Rûmî (Edirneli)'nin Nuḥbetü't-Tevâriḥ ve'l-Aḥbâr'ı ve Târîh-i Âl-i Osman'ı (Metinleri, tahlilleri)* (Yayımlanmamış Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Schmidt, J. (1991). *Pure Water for Thirsty Muslims: A Study of Muştafâ 'Âlî of Gallipoli's Kühü'l-Aḥbâr*. Leiden: Het Oosters Instituut.

- Schmidt, J. (2002). Künhü'l-Ahbâr. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kunhul-ahbar> maddesinden erişildi.
- Selânikî Mustafa. (1999). *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595)*, c. I-II. İpşirli, M. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Steingass, F. (1975). *A comprehensive Persian – English dictionary*. Beirut: Librairie Du Liban.
- Şahin, K. Ş. (2012). Gazavâtnâmeler üzerine yapılan çalışmalar hakkında bir bibliyografya denemesi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/2 Spring*, s. 997-1022. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3296>.
- Şahin, K. Ş. (2015). *Gazavâtnâmelerde edebî savaş tasvirleri (15-16. yüzyıl)* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Tietze, A. (1979). *Muştafâ 'Âlî's Counsel for Sultans of 1581: Edition, Translation, Notes*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Tietze, A. (2010). Gelibolulu Mustafa Âlî'nin düzyazı biçemi (Çev. Seviner, Z.). Aynur, H., Çakır, M., Koncu, H., Kuru, S. S. & Özyıldırım, A. E. (Haz.), *Nesrin inşâsı: Düzyazıda dil, üslûp ve türler içinde* (s. 188-213). İstanbul: Turkuaz.
- Uzun, M. (2000). İnşâ (Türk edebiyatında). <https://islamansiklopedisi.org.tr/insa--dil-edebiyat#3-turk-edebiyati> maddesinden erişildi.
- Ünver, İ. (1993). Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *AÜ DTCF Türkoloji Dergisi c. XI* (1), s. 51-89.
- Vatin, N. (2010). *Ferîdûn Bey, les plaisants secrets de la campagne de Szigetvár : édition, traduction et commentaire des folios 1 à 147 du Nüzhetü-l-esrâri-l-ahbâr der sefer-i Sigetvâr*. Wien: Lit Verlag.
- Woodhead, C. (1983). *Ta 'lîkî-zâde's Şehnâme-i hümâyûn: a history of the Ottoman campaign into Hungary 1593-94*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.
- Woodhead, C. (1995). Perspectives on Süleyman. Kunt, M. & Woodhead, C. (Haz.), *Süleyman the Magnificent and his age içinde* (s. 164-190). London & New York: Longman.
- Woodhead, C. (2010). Şehnâmecî. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sehnameci> maddesinden erişildi.